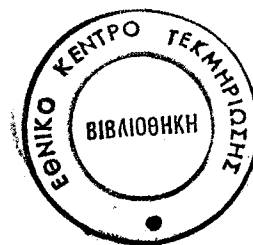

Κε: 8125
ΝΔ, 11202

| 2 1 ΙΑΝ. 1999

ΑΦΡΟΔΙΤΗ Σ. ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

**ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ: ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ
ΤΡΙΤΟΓΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

*Διδακτορική διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής
Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

ΑΘΗΝΑ 1999

*«Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και
Πολιτικών Επιστημών δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα»
(Ν. 5343/32 αρθ. 202, παρ. 2).*

*Οφείλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους όσους συνέβαλλαν στα διάφορα
στάδια της εργασίας:*

Στον καθηγητή Α. Δεδουσόπουλο για την υπόδειξη του θέματος.

*Στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Π. Γετίμη στον οποίο αποδίδονται οι κύριες
κατευθύνσεις για την πορεία της μελέτης, για την εποικοδομητική κριτική του κατά
την συγκρότηση του κειμένου της εργασίας, τη συμβολή του στη διευκρίνιση ζητημάτων
μεθοδολογίας και διάρθρωσης και την αμέριστη υποστήριξη που μου παρείχε κατά τη
διάρκεια της εκπόνησης της.*

Στα άλλα δύο μέλη της επιτροπής παρακολούθησης, καθηγητές κ.κ. Α.

*Παπαδασκαλόπουλο και Δ. Οικονόμου για το επιστημονικό ενδιαφέρον με το οποίο
περιέβαλαν τη μελέτη και την σημαντική τους βοήθεια στα ζητήματα θεωρητικής
προσέγγισης του θέματος, χωρίς την οποία δεν θα ήταν δυνατή η ολοκλήρωση της.
Τέλος, ευχαριστώ ιδιαίτερα όλους όσους με στήριξαν σε αυτή μου την προσπάθεια,
χωρίς να έχουν καμία τυπική υποχρέωση.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

II. ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

σελ. 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

- 1.1. Τα Αίτια και οι Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης σελ. 6
- 1.2. Κρίση και Δευτερογενής Τομέας: Η Απαξίωση της Βιομηχανίας ως Μοχλού
Ανάπτυξης σελ. 15
- 1.3. Συμπεράσματα σελ. 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- 2.1. Προσεγγίσεις στην Πορεία των Οικονομιών προς την Ανάπτυξη σελ. 22
- 2.2. Θεωρητικές Προσεγγίσεις της Τριτογενούς Ανάπτυξης σελ. 26
- 2.3. Συμπεράσματα σελ. 45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

- 3.1. Ορισμός του Υπηρεσιών και οι Επιμέρους Ταξινομήσεις των Τριτογενών
Δραστηριοτήτων σελ. 47
- 3.2. Χαρακτηριστικά των Τριτογενών Δραστηριοτήτων σελ. 57
- 3.3. Συμπεράσματα σελ. 68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

4.1. Αιτίες Αύξησης της Απασχόλησης στις Υπηρεσίες	σελ. 70
4.2. Η Τριτογενοποίηση της Απασχόλησης και Νέες Μορφές Εργασιακών Σχέσεων	σελ. 74
4.3. Η Αύξηση της Απασχόλησης στις Υπηρεσίες και οι Επιπτώσεις της στην Αγορά Εργασίας	σελ. 81
4.4. Συμπεράσματα	σελ. 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

5.1 Ανταγωνιστικότητα ή Συμπληρωματικότητα	σελ. 94
5.2 Οι Υπηρεσίες προς τις Επιχειρήσεις	σελ. 105
5.3 Οι Σημειούμενες Εξελίξεις στον Διεθνή Χώρο	σελ. 117
5.4 Συμπεράσματα	σελ. 121

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

6.1. Η Ανάπτυξη και τα Προβλήματα της Ελληνικής Βιομηχανίας	σελ. 123
6.2. Αναπτυξιακές Τάσεις και Εξελίξεις	σελ. 129
6.3. Συμπεράσματα	σελ. 162

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

7.1. Πολυτομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και Τομείς Παρέμβασης	σελ. 166
7.2. Ανθρώπινο Δυναμικό και Αποκέντρωση: Εφαρμοζόμενη Πολιτική	σελ. 171
7.3. Συμπεράσματα	σελ. 184

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

8.1. Αναπτυξιακές Τάσεις και Εξελίξεις	σελ. 186
8.2. Επαγγελματική Σύνθεση της Απασχόλησης	σελ. 202
8.3. Συμπεράσματα	σελ. 205

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ (ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ)

9.1. Αντικείμενο-Στόχος της Εμπειρικής Ερευνας	σελ. 207
9.2. Σχεδιασμός και Μεθοδολογία Ανάλυσης των Στοιχείων του Δείγματος	σελ. 208
9.3. Παρουσίαση του Ερωτηματολογίου	σελ. 210
9.4. Αποτελέσματα της Εμπειρικής Ερευνας	σελ. 211
9.5. Συμπεράσματα	σελ. 221

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ. 224
---------------------	----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 241
--------------	----------

I. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον για τα ζητήματα της ανάπτυξης του τριτογενούς τομέα έχει ενταθεί. Η κρίση της βιομηχανίας από την δεκαετία του '70 και μετά και τα φαινόμενα αποβιομηχάνισης πολλών περιοχών έδωσαν το έναυσμα για πολλές συζητήσεις, αναφορικά με τους τρόπους που θα οδηγούσαν στο ξεπέρασμα της κρίσης η οποία είχε πολλαπλές δυσμενείς κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις. Η ανεργία εκτινάχθηκε στα ύψη και η διεθνής οικονομία μπήκε σε μία παρατεταμένη περίοδο ύφεσης με μικρά και παροδικά 'διαλείμματα' ανάκαμψης. Ο τριτογενής τομέας θεωρήθηκε αρχικά ως ο πλέον ελπιδοφόρος τομέας, η ανάπτυξη του οποίου θα μπορούσε να επαναφέρει την χαμένη περίοδο ευημερίας, κυρίως λόγω της δυνατότητας του για δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Πολλοί ήταν εκείνοι που εστιάζοντας στην βιομηχανία ή στον τριτογενή αντίστοιχα, αναδείχθηκαν σε πολέμιους ή υπέρμαχους της τριτογενούς επέκτασης. Το κοινό σημείο και των δύο πλευρών που απετέλεσε και το *ερέθισμα* για την συγκεκριμένη μελέτη ήταν ότι στο πλαίσιο της σημερινής παγκόσμιας οικονομίας, του εντεινόμενου ανταγωνισμού και της οικονομικής αστάθειας, οι υπηρεσίες και συγκεκριμένα οι παραγωγικές υπηρεσίες είναι καθοριστικός παράγοντας για την βιομηχανική ανταγωνιστικότητα.

Αντικείμενο της μελέτης είναι η διερεύνηση αντίστοιχων τάσεων στην ελληνική οικονομία. Ειδικότερα εξετάζονται οι εξελίξεις της τελευταίας εικοσαετίας που σημειώνονται στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών στο σύνολο της χώρας και στην περιφέρεια Αττικής η οποία απετέλεσε τον γεωγραφικό χώρο αναφοράς της εμπειρικής έρευνας που διενεργήθηκε. Ο τριτογενής τομέας προσεγγίζεται περισσότερο αναλυτικά για το λόγο ότι αποτελεί το κύριο αντικείμενο της μελέτης. *Στόχος* της εμπειρικής έρευνας είναι η διαπίστωση των εξαρτήσεων και των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ του τριτογενή τομέα και ειδικότερα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις και της βιομηχανίας, στη βάση όχι μόνο ποσοτικών αλλά και ποιοτικών στοιχείων. Η στενή εξάρτηση της βιομηχανίας και του τριτογενή τομέα και ο σημαντικός ρόλος του τελευταίου στην βιομηχανική αναδιάρθρωση που είχε σαν αποτέλεσμα την

έντονη ανάπτυξη των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις τα τελευταία χρόνια σε διεθνές επίπεδο απετέλεσε την *βασική υπόθεση εργασίας*.

Η *μεθοδολογία* που ακολουθήθηκε διακρίνεται σε τρία επίπεδα:

α) Θεωρητική προσέγγιση των ζητημάτων της αποβιομηχάνισης, της τριτογενούς ανάπτυξης και των σχέσεων μεταξύ βιομηχανίας και τριτογενή στη βάση της διεθνούς βιβλιογραφίας.

β) Συγκέντρωση, επεξεργασία και ανάλυση δευτερογενών στατιστικών στοιχείων για τον προσδιορισμό των τάσεων που σημειώνονται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, με έμφαση στην περιφέρεια Αττικής.

γ) Διενέργεια εμπειρικής έρευνας στη βάση της διακίνησης ερωτηματολογίου στις μεταποιητικές μονάδες που δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια Αττικής σε όλους τους κλάδους του δευτερογενή τομέα και οι οποίες χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες με κριτήριο το μέγεθος της απασχόλησης (πάνω από 50 εργαζόμενοι- κάτω από 50 εργαζόμενοι).

Αναλυτικότερα τα επιμέρους κεφάλαια της μελέτης και τα βασικότερα συμπεράσματα κάθε κεφαλαίου είναι τα ακόλουθα:

Στο *πρώτο κεφάλαιο* περιγράφονται τα αίτια και οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Αναλύονται οι απόψεις τόσο εκείνων που εστιάζουν σε εξωγενείς παράγοντες ως αιτίων της οικονομικής στασιμότητας, όσο και εκείνων που θεωρούν ότι τα αίτια της κρίσης είναι βαθύτερα και άπτονται των ορίων της μεταπολεμικής ανάπτυξης και κυρίως της εξάντλησης των δυνατοτήτων του προτύπου της μαζικής παραγωγής. Προσεγγίζονται οι νέες μορφές οργάνωσης των επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες αστάθειας και εντεινόμενου ανταγωνισμού, καθώς και τα μέτρα τα οποία λήφθηκαν από πλευράς εθνικών κυβερνήσεων. Τέλος συζητούνται οι διάφορες απόψεις περί αποβιομηχάνισης, όπως και οι περισσότερο μετριοπαθείς απόψεις περί βιομηχανικής οπισθοχώρησης.

Η κρίση αναδεικνύει τα όρια του μοντέλου της μαζικής παραγωγής. Ο κρίσιμος παράγοντας που διαχωρίζει τα φαινόμενα αποβιομηχάνισης που πλήττουν σήμερα πολλές βιομηχανικές περιοχές από τις ενδοπεριφερειακές και διαπεριφερειακές μετατοπίσεις παραγωγικών δραστηριοτήτων που σημειώθηκαν σε πρότερες χρονικές περιόδους, είναι η απόκλιση που διαπιστώνεται μεταξύ της ταχύτητας της βιομηχανικής οπισθοχώρησης και της δυναμικής της οικονομίας να

μεταφέρει το κεφάλαιο που απαξιώνεται σε νέους τομείς οικονομικών δραστηριοτήτων, ώστε να μην ανακοπούν οι ρυθμοί της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Η κρίση οδήγησε σταδιακά τις επιχειρήσεις στην εγκατάλειψη του μοντέλου της κάθετης ολοκλήρωσης και της ιεραρχικής λειτουργικής διαχείρισης και στην υιοθέτηση νέων μορφών οργάνωσης της παραγωγής και των εργασιακών σχέσεων κύρια προσανατολισμένων στις αρχές της ευελιξίας.

Στο *δεύτερο κεφάλαιο* προσεγγίζεται ο ρόλος του τριτογενή τομέα στις νέες συνθήκες οικονομικής αστάθειας, παγκοσμιοποίησης των αγορών και εντεινόμενου ανταγωνισμού. Ο τομέας των υπηρεσιών μπορεί να επιλύει τα προβλήματα της απασχόλησης, αλλά από πολλούς δεν θεωρείται ότι μακροχρόνια μπορεί να αντικαταστήσει την βιομηχανία και να αποτελέσει παράγοντα μακροχρόνιας και σταθερής ανάπτυξης. Εκτίθενται επομένως στο κεφάλαιο αυτό όλες οι θεωρητικές προσεγγίσεις (θετικές και αρνητικές) για τον ρόλο και την σημασία του τομέα των υπηρεσιών, καθώς και για τα χαρακτηριστικά που διαπιστώνονται στις σημερινές οικονομίες.

Ο οικονομικός τομέας από τον οποίο ξεκίνησε η κρίση και κατά του οποίου στρέφονται τελικά οι διαταραχές της περιόδου της ύφεσης είναι ο δευτερογενής τομέας, με άμεση συνέπεια την αμφισβήτηση του ρόλου του ως ‘μοχλού’ ανάπτυξης. Στις νέες συνθήκες αβεβαιότητας ο βιομηχανικός τομέας από μόνος του δεν μπορεί να λειτουργήσει ως κινητήρια δύναμη της οικονομίας. Οι διασυνδέσεις μεταξύ των δύο τομέων εμφανίζονται πλέον ιδιαίτερα έντονες και είναι αμφίβολη η σημασία να εστιάζει κανείς στη μεταποίηση ή στις υπηρεσίες, για να προβλέψει τις εξελίξεις των σύγχρονων οικονομιών.

Στο *τρίτο κεφάλαιο* καθορίζεται ο τριτογενής τομέας και ομαδοποιούνται οι δραστηριότητες που εντάσσονται σε αυτόν. Αναλύονται τα χαρακτηριστικά των τριτογενών δραστηριοτήτων και παρατίθενται οι απόψεις αναφορικά με την παραγωγικότητα και το τεχνολογικό επίπεδο των διάφορων τομέων των υπηρεσιών.

Η ανομοιογένεια των δραστηριοτήτων που εντάσσονται στον τριτογενή τομέα έχει σαν αποτέλεσμα την διαπίστωση σημαντικών αποκλίσεων μεταξύ των επιμέρους τριτογενών δραστηριοτήτων, αναφορικά με το τεχνολογικό επίπεδο και την παραγωγικότητα. Οι μέχρι σήμερα μέθοδοι μέτρησης της τελευταίας δεν

μπορούν να αποδώσουν το πραγματικό επίπεδο της παραγωγικότητας στις υπηρεσίες, ενώ οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες που είναι σημαντικές στους περισσότερους τριτογενείς κλάδους άνοιξαν το δρόμο για ένα ευρύτατο φάσμα νέων υπηρεσιών, αύξησαν την ευελιξία των τριτογενών επιχειρήσεων και είχαν θετικές επιπτώσεις στον όγκο των συναλλαγών/εξυπηρετήσεων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται η αύξηση των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα και οι επιπτώσεις της στη δομή και στη διάρθρωση της απασχόλησης. Η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα δημιούργησε σημαντικό αριθμό νέων θέσεων απασχόλησης. Σημαντική αύξηση επίσης παρατηρείται στο ποσοστό των τριτογενούς φύσεως θέσεων απασχόλησης στο εσωτερικό του μεταποιητικού τομέα.

Η παραδοσιακή μορφή της εργασίας που χαρακτηρίζεται από πλήρη απασχόληση, καθαρά εργασιακά καθήκοντα και ένα συγκεκριμένο μοντέλο εργασιακής εξέλιξης εξαφανίζεται με αργό αλλά σταθερό ρυθμό, αλλά δεν υπάρχουν απλοί κανόνες που να περιγράφουν τις τάσεις που παρατηρούνται στο ανομοιογενές σύνολο των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα. Σε ορισμένες κατηγορίες υπηρεσιών διαπιστώνονται σημαντικές αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του εργατικού δυναμικού και στην εργασιακή δομή, ενώ σε άλλες ακολουθούνται πιστά τα παραδοσιακά πρότυπα, όπως αυτά αναπτύχθηκαν στην βιομηχανία.

Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζονται οι διασυνδέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των υπηρεσιών και της βιομηχανίας.

Βασικό στοιχείο της ανάπτυξης των υπηρεσιών δεν είναι η ανάπτυξη ενός καινούργιου τομέα δραστηριοτήτων που θα πάρει το προβάδισμα από την μεταποίηση: η πραγματική σύλληψη των υπηρεσιών δεν είναι δυνατή παρά μόνο μέσα από την θεώρηση τους σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς του οικονομικού συστήματος. Το χαρακτηριστικό της τρέχουσας περιόδου δεν είναι η υπερτροφική ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των υπηρεσιών, αλλά η εμφάνιση σχέσεων συμπληρωματικότητας μεταξύ των βιομηχανικών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων των υπηρεσιών, μεταξύ των υλικών προϊόντων και των υπηρεσιών, οι οποίες οδηγούν στην δημιουργία επιχειρήσεων που δύσκολα ταξινομούνται στον ένα ή στον άλλο τομέα.

Δύο είναι τα μοντέλα τα οποία διαπιστώνονται κατά την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα: το Αγγλοσαξωνικό μοντέλο όπου παρατηρείται μετατόπιση της απασχόλησης από την μεταποίηση στις προηγμένες υπηρεσίες, ενώ η απασχόληση στις παραδοσιακές υπηρεσίες διατηρείται σε σταθερά επίπεδα και το Ιαπωνικό και Γερμανικό μοντέλο όπου αναπτύσσονται οι προηγμένες υπηρεσίες ταυτόχρονα με την βιομηχανία, γεγονός που υποδεικνύει ότι σε μεγάλο βαθμό οι υπηρεσίες αυτές αναπτύσσονται στο εσωτερικό του βιομηχανικού τομέα.

Στο *έκτο κεφάλαιο* παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής μεταποίησης και διερευνώνται, στη βάση δευτερογενών στατιστικών στοιχείων, οι αναπτυξιακές τάσεις και εξελίξεις κατά την διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας στο σύνολο της χώρας.

Η κρίση της ελληνικής βιομηχανίας διαφοροποιείται ως προς τα αίτια από την κρίση που διέρχεται ο βιομηχανικός τομέας στις ανεπτυγμένες χώρες, για το λόγο ότι το μοντέλο της βιομηχανικής ανάπτυξης στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις από εκείνο των βιομηχανικών χωρών. Το κρίσιμο στοιχείο για την ελληνική βιομηχανία δεν είναι ποσοτικό αλλά ποιοτικό και εστιάζεται κύρια στην τεχνολογική και οργανωτική/διοικητική αναδιάρθρωση των παραγωγικών μονάδων. Η συμβολή του τριτογενή τομέα στην προσπάθεια του βιομηχανικού εκσυγχρονισμού της ελληνικής οικονομίας είναι πρωτεύουσας σημασίας.

Στο *έβδομο κεφάλαιο* εξετάζεται η πολιτική αναφορικά με το ανθρώπινο δυναμικό σε περιφερειακό επίπεδο.

Οι άξονες παρέμβασης για την αναβάθμιση του ανθρώπινου κεφαλαίου και την αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας επικεντρώνονται σε έργα υποδομής και εξοπλισμού της εκπαίδευσης, σε προγράμματα κατάρτισης/επιμόρφωσης του εργατικού δυναμικού, των ανέργων και των ομάδων κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και σε δράσεις ενίσχυσης των περιφερειακών εκπαιδευτικών δομών. Η ίδια η διαδικασία αναβάθμισης των ανθρώπινων πόρων συντελεί στην ενίσχυση της τριτογενοποίησης σε περιφερειακό επίπεδο (κατάρτιση, διοικητικές υπηρεσίες).

Στο *όγδοο κεφάλαιο* προσεγγίζονται αναλυτικότερα τα οικονομικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας Αττικής.

Οι τάσεις που διαπιστώνονται στο σύνολο της εθνικής οικονομίας, καθώς και στην περιφέρεια Αττικής, είναι παρόμοιες: μείωση διαχρονικά της σημασίας του δευτερογενή τομέα, τόσο όσον αφορά τη συμμετοχή του στο σχηματισμό του ΑΕΠ, όσο και αναφορικά με την συγκέντρωση θέσεων απασχόλησης και αύξηση της σημασίας του τομέα των υπηρεσιών. Οι τριτογενούς χαρακτήρα θέσεις απασχόλησης, τόσο στην μεταποίηση, όσο και στο σύνολο των απασχολούμενων, αυξάνονται.

Στο *ένατο κεφάλαιο* διερευνώνται, στη βάση εμπειρικής έρευνας στις μεταποιητικές επιχειρήσεις της περιφέρειας Αττικής, ο βαθμός *χρησιμοποίησης* υπηρεσιών και οι *διασυνδέσεις που αναπτύσσονται* μεταξύ της μεταποίησης και των παραγωγικών υπηρεσιών και ειδικότερα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις.

Τα αποτελέσματα της έρευνας μας *προσανατολίζουν* σε χαμηλές διασυνδέσεις της μεταποίησης και των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις. Οι ανάγκες της βιομηχανίας για υπηρεσίες καλύπτονται κυρίως από την εσωτερική ανάπτυξη των συγκεκριμένων λειτουργιών.

II. ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

“Το πέραςμα από μία βιομηχανική οικονομία σε μια οικονομία υπηρεσιών δίνει κυρίαρχη θέση στη γνώση του κινδύνου και στη θεώρηση του οικονομικού συστήματος όχι πλέον σε αναφορά με μία κατάσταση ισορροπίας, αλλά με συνθήκες μη ισορροπίας”.

O. Giarini (Les nouvelles conditions du progres economique, 1988)

“Οι εξελίξεις στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον δεν είναι ιδιαίτερα ευοίωνες. Ο ρυθμός αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος μειώθηκε στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ, ενώ σημαντική επιβράδυνση παρουσιάστηκε στις χώρες της Βόρειας Αμερικής αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου η ανοδική φάση του οικονομικού κύκλου ανακόπηκε πρόωρα” σημειωνόταν στην Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζα της Ελλάδος¹. Σήμερα, πολλοί διεθνείς αναλυτές υποστηρίζουν ότι η οικονομική κατάσταση θυμίζει τις συνθήκες του 1929 και της ύφεσης της δεκαετίας του ‘30. Τα κοινά χαρακτηριστικά είναι η πτώση των τιμών των μετοχών, η μείωση του όγκου του διεθνούς εμπορίου, η σφιχτή νομισματική πολιτική, οι χαμηλές τιμές πρώτων υλών και η αδυναμία συντονισμένης αντίδρασης των κυβερνήσεων.

Η κατάσταση αυτή επιβεβαιώνει την άποψη των M. Piore και C. Sabel² ότι οι περίοδοι οικονομικής κάμψης δεν μοιάζουν πλέον με απλές διακοπές στην πορεία προς μεγαλύτερη ευημερία, αλλά μάλλον απειλούν να καταστρέψουν τις παγκόσμιες αγορές στις οποίες από το τέλος του Β’ παγκοσμίου έχει βασισθεί η οικονομική ανάπτυξη. Οι περίοδοι οικονομικής ανάκαμψης που σημειώνονται δεν επιλύουν τα προβλήματα της αργής ανάπτυξης και της ανεργίας τα οποία έχουν γίνει χρόνια στις περισσότερες προηγμένες χώρες. Κατά τους ίδιους καμία θεωρία δεν μοιάζει ικανή να μπορεί να εξηγήσει τα πρόσφατα γεγονότα, πόσο μάλλον να προβλέψει τι θα συμβεί στο μέλλον. Οι εθνικοί ηγέτες ακολουθούν απλά τη

¹ Τράπεζα της Ελλάδος (1996).

² Piore M., Sabel C. (1984: 10).

διαίσθηση τους και πολλές φορές με τολμηρές ή απελπισμένες προσπάθειες, όσον αφορά το χειρισμό των οικονομικών θεμάτων, προσπαθούν να ανακτήσουν τον έλεγχο των γεγονότων. Ακόμα και οι Ιάπωνες, των οποίων οι οικονομικοί θρίαμβοι είναι κάτι το οποίο έχει προκαλέσει το φθόνο των εμπορικών τους εταίρων, ανησυχούν για την εύθραυστη επιτυχία τους στον ίδιο βαθμό που είναι ικανοποιημένοι και από το μέγεθος της.

Η οικονομική κρίση που ακολούθησε την πετρελαϊκή του 1973-74 προκάλεσε την δραματική αναδιάρθρωση του καπιταλιστικού συστήματος σε ολόκληρο τον κόσμο, δημιουργώντας ένα νέο μοντέλο συσσώρευσης και ιστορικής ασυνέχειας όπου οι ρυθμοί ανάπτυξης μειώθηκαν δραματικά, παρά την επιτάχυνση του ρυθμού των τεχνολογικών μεταβολών και τις σημαντικές τεχνολογικές καινοτομίες που σημειώθηκαν.³

Η ιστορία της Βιομηχανικής οικονομίας δείχνει ότι σε ορισμένες χρονικές περιόδους οι δημοσιονομικές επεμβάσεις, σε συνδυασμό με τις καινοτομίες και τις στρατηγικής σημασίας ανακαλύψεις στους διάφορους βιομηχανικούς τομείς, ήταν σε θέση να επαναδημιουργήσουν συνθήκες οικονομικής επέκτασης. Η μείωση των ρυθμών ανάπτυξης του μεταποιητικού τομέα και τα φαινόμενα αποβιομηχάνισης δεν σημαίνει ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων δεν σημειώθηκαν σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις σε ορισμένους τομείς. Απλώς αυτές οι εξελίξεις δεν ήταν σε θέση να αντισταθμίσουν τις καθοδικές τάσεις της μεταποιητικής δραστηριότητας: η ανισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης δεν μπόρεσε να αντιμετωπισθεί μέσω της αύξησης της τεχνολογικής παραγωγικότητας στους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας.⁴

Η παρούσα κρίση της οικονομικής ανάπτυξης εκδηλώνεται με μείωση του μέσου ρυθμού ανάπτυξης για τις βιομηχανικές χώρες, με αυξανόμενη διεθνή νομισματική αστάθεια, με αύξηση του ποσοστού της ανεργίας και με εκτίναξη

³ Castells M. (1996: 58, 71-74).

⁴ Giarini O. (1988: 196-197).

στα ύψη του ελλείμματος των εθνικών οικονομιών, καθώς και των δημόσιων και ιδιωτικών επιχειρήσεων. Οι δυσκολίες αντιμετώπισης της αποκαλύπτουν τα δομικά προβλήματα της ανάπτυξης των βιομηχανικών χωρών και την ευπάθεια των οικονομιών τους μέσα στις νέες συνθήκες παγκοσμιοποίησης των αγορών.⁵

Ο τριτογενής τομέας αρχίζει να εμφανίζεται δυναμικά από το τέλος ήδη του Β' παγκοσμίου πολέμου, αρχικά στην αμερικανική οικονομία, ενώ η ίδια τάση παρατηρείται με κάποια καθυστέρηση και στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες. Η εξασθένηση της δυναμικότητας του δευτερογενή τομέα και η συρρίκνωση του με μείωση (σε απόλυτα και σχετικά μεγέθη) της απασχόλησης και του παραγόμενου προϊόντος αποτελούν κοινό φαινόμενο σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες. Η διαδικασία 'αποβιομηχάνισης' σε όλες τις περιπτώσεις συνοδεύθηκε από περαιτέρω επέκταση του τομέα των υπηρεσιών.⁶

Οι υπηρεσίες είναι ο ταχύτερα αναπτυσσόμενος οικονομικός τομέας στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες.⁷ Ιδιαίτερα σημαντικός επίσης είναι ο τριτογενής τομέας στις αναπτυσσόμενες οικονομίες όπου συναντάται ένας περισσότερο εκτεταμένος τομέας υπηρεσιών, συγκριτικά με τις ανεπτυγμένες χώρες. Η συμβολή του στα πρώτα στάδια της βιομηχανικής ανάπτυξης των χωρών αυτών είναι ιδιαίτερα θετική, καθώς διευκολύνει όλες τις πλευρές της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.⁸

Σε ένα κομμάτι της μαρξιστικής προσέγγισης περιλαμβάνονται απόψεις που αντιμετωπίζουν τον τριτογενή τομέα ως κύρια αιτία της κρίσης και της πτώσης της αποδοτικότητας του κεφαλαίου, διατηρώντας την θεώρηση του ως μη παραγωγικού τομέα: η βιομηχανία παράγει (και συνεισφέρει θετικά στην προστιθέμενη αξία), ενώ οι υπηρεσίες απλά στοιχίζουν.⁹ Τόσο για τη κεϋνσιανή οικονομική θεωρία, όσο και για τη μαρξιστική προσέγγιση, ο τριτογενής τομέας είναι εξάρτημα της βιομηχανίας η οποία θεωρείται ο μοχλός της ανάπτυξης, η πηγή των κερδών παραγωγικότητας και η κύρια αιτία για την ανάπτυξη των υπηρεσιών. Η νεοκλασική θεωρία από την πλευρά της δεν κάνει καν διάκριση

⁵ Petit P. (1986: 6, 44).

⁶ Bacon R. W., Eltis W. A. (1976: 20-25), Thirlwall A. P. (1982: 22-37).

⁷ Gadrey J. (1992), Cimini M. και Muhl C. (1994), Chow L. (1997), Mc Gurn W. (1994), Nelson J. (1994), Jefferson C. και Trainor M. (1996).

⁸ Riddle D. (1987: 83-85).

⁹ Gadrey J. (1987: 74, 1989: 5).

μεταξύ αγαθών και υπηρεσιών. Τέλος η σχολή της ρύθμισης και συγκεκριμένα ο P. Petit διακρίνει στον τριτογενή τομέα μία «συμπεριφορά» διαφορετική από της βιομηχανίας, αναφορικά με τις εργασιακές σχέσεις (ευκαμψία-στασιμότητα μισθών...) και τις δομές της αγοράς εργασίας (τοπικότητα), γεγονός που του προσδίδει τη λειτουργία του «σφουγγαριού» κατά τις περιόδους της κρίσης και της μείωσης της βιομηχανικής απασχόλησης.¹⁰

Μία δεύτερη κατηγορία θεωρητικών προσεγγίσεων της ανάπτυξης του τριτογενή επικεντρώνεται στην έρευνα του κατά πόσο είναι πραγματοποιήσιμο ένα πρότυπο συσσώρευσης που θα βασίζεται στην ανάπτυξη των υπηρεσιών. Αναλυτικότερα διερευνάται η δυνατότητα των υπηρεσιών να έχουν αυτόνομο ρόλο και η ικανότητα τους να παρασύρουν σε ανοδική πορεία το σύνολο της οικονομίας. Τα ερωτήματα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά σε μία κατάσταση οικονομικής κρίσης, κατά την οποία ο δυναμικός ρόλος του βιομηχανικού τομέα σε μεγάλο βαθμό τίθεται σε αμφισβήτηση από πολλούς.

Παρά τις σχετικές αμφιβολίες για τις δυνατότητες της τριτογενούς ανάπτυξης, αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η στροφή της απασχόλησης από την παραγωγή των αγαθών προς τις υπηρεσίες αποτέλεσε ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του δεύτερου μισού του 20ου αιώνα. Στις ΗΠΑ και στον Καναδά αυτή η μετατόπιση της απασχόλησης φθάνει στα όρια της, καθώς τα δύο τρίτα περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού απασχολείται στον τριτογενή τομέα. Οι οικονομίες των περισσότερων βιομηχανικά προηγμένων κρατών της Ευρώπης και της Ασίας είναι σε μικρότερο βαθμό προσανατολισμένες προς τις υπηρεσίες, γεγονός όμως που δεν εμποδίζει την “τριτογενοποίηση” της απασχόλησης. Ο όρος αυτός μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς επιφύλαξη, εφόσον οι διάφοροι τριτογενείς κλάδοι οικονομικών δραστηριοτήτων συγκεντρώνουν σε όλες τις προηγμένες βιομηχανικά κοινωνίες περισσότερο από το 50% του συνολικού εργατικού δυναμικού τους.¹¹

Η δυνατότητα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και απορρόφησης του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού από τον τομέα των υπηρεσιών αποκτά ιδιαίτερη σημασία στη βάση των προβλέψεων για συνέχιση του φαινομένου

¹⁰ Petit P. (1986).

¹¹ Singlemann J., Mencken F.C. (1992: 830).

μείωσης της απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα.¹² Στο πλαίσιο της αβεβαιότητας για τις οικονομικές εξελίξεις είναι φυσικό το ενδιαφέρον των εθνικών κυβερνήσεων να εστιάζεται σε μεγάλο βαθμό στη διατήρηση της απασχόλησης, καθώς η αύξηση των απόλυτων και σχετικών ποσοστών ανεργίας έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική συνοχή και υπονομεύει τη δυναμική της αναπτυξιακής διαδικασίας. Έτσι ο τριτογενής τομέας καθίσταται επίκεντρο του ενδιαφέροντος ως προς τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει στη διαδικασία της ανάπτυξης και κατ' επέκταση στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

¹² Jefferson C.W., Trainor M. (1996: 37), Gardner J., Hayghe H. (1996: 8, 15-16).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1.1. Τα Αίτια και οι Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης

Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων δεκαετιών μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι βιομηχανικές κοινωνίες αναπτύχθηκαν με ταχείς ρυθμούς και σε σύγκριση με προηγούμενες ανοδικές περιόδους, σταθερότερα. Ο πληθωρισμός ήταν ήπιος και η ανεργία ιδιαίτερα χαμηλή έως και αμελητέα σε ορισμένες περιπτώσεις.¹

Στο μακροοικονομικό επίπεδο, η εποχή της ευημερίας χαρακτηριζόταν: από την παράλληλη και ραγδαία αύξηση της παραγωγικότητας και της κεφαλαιακής συσσώρευσης και από την παράλληλη με την παραγωγικότητα αύξηση των πραγματικών ημερομισθίων. Τα δύο αυτά στοιχεία εξασφάλισαν έναν σταθερό ποσοστό κέρδους και σχεδόν ίση αύξηση της παραγωγής και της κατανάλωσης, επικυρώνοντας και διατηρώντας τον αρχικό δείκτη συσσώρευσης. Αλλά μία τέτοια αναπτυξιακή πορεία μπορεί να διατηρηθεί μόνο αν είναι συμβατή με την συμπεριφορά των μεμονωμένων οικονομικών παραγόντων, δηλαδή των επιχειρήσεων, των εργαζομένων και των καταναλωτών. Αυτού του είδους η συμβατότητα την περίοδο της ανάπτυξης προκλήθηκε από την κοινωνική συναίνεση ως προς τις θεσμικές διευθετήσεις για τον καθορισμό των ημερομισθίων και των τιμών, την κατανομή μισθών και κερδών και φυσικά μέσω των πολιτικών πρόνοιας που διασφάλιζαν το ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης, ενώ διατηρούσαν τη συνολική ζήτηση. Σε διεθνές επίπεδο το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα λειτουργούσε κάτω από σταθερές νομισματικές και εμπορικές συνθήκες με τις ΗΠΑ ηγετική οικονομία, κατά το μεγαλύτερο μέρος αυτής περιόδου.²

¹ Howes C., Singh A. (1995: 1896-7).

² Howes C., Singh A. (1995: 1897).

Το κεϋνσιανό μοντέλο καπιταλιστικής ανάπτυξης που οδήγησε σε οικονομική ευημερία και κοινωνική σταθερότητα τις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες, έφθασε τα όρια του στις αρχές της δεκαετίας του 70. Οι αρχικές εκδηλώσεις της κρίσης ήταν η εκτίναξη του πληθωρισμού και της ανεργίας στα ύψη, ενώ ακολούθησε η οικονομική στασιμότητα. Οι αλληλοδιαδεχόμενες και μη αναστρέψιμες οικονομικές κρίσεις δημιούργησαν την πεποίθηση ότι επρόκειτο για μία γενικευμένη κρίση του βιομηχανικού συστήματος.

Για την αντιμετώπιση της κρίσης οι κυβερνήσεις προχώρησαν στη λήψη μέτρων, με σαφείς προσανατολισμούς την απελευθέρωση της οικονομίας από τις κρατικές ρυθμίσεις μέσω των ιδιωτικοποιήσεων των δημόσιων επιχειρήσεων, του περιορισμού του κράτους πρόνοιας και την απελευθέρωση των απολύσεων, ρυθμίσεις οι οποίες αποτελούσαν το υπόστρωμα της σταθερότητας του προηγούμενου αναπτυξιακού μοντέλου. Από τα μέσα της δεκαετίας του '80, ξεκίνησε η απελευθέρωση των αγορών και οι ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων, ιδίως σε κερδοφόρους τομείς όπως ο ενεργειακός, ο τηλεπικοινωνιακός και ο χρηματοπιστωτικός.³ Ο περιορισμός των κρατικών επεμβάσεων στην οικονομική σφαίρα αποσκοπούσε: α) στην ενίσχυση της αποδοτικότητας του κεφαλαίου και της παραγωγικότητας της εργασίας και β) στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας των εθνικών οικονομιών συχνά σε βάρος της κοινωνικής προστασίας.⁴

Από την πλευρά τους οι επιχειρήσεις στις νέες συνθήκες της παγκοσμιοποίησης των αγορών, της αβεβαιότητας της ζήτησης, του αυξανόμενου ανταγωνισμού και της οικονομικής αστάθειας ακολούθησαν μία πορεία αναδιοργάνωσης, στο επίκεντρο της οποίας βρισκόταν ο εστιασμός στην τεχνολογική καινοτομία και η οργάνωση της παραγωγής και των εργασιακών σχέσεων στην βάση της ευελιξίας, ως απαραίτητες προϋποθέσεις για την προσαρμογή στις συνθήκες αβεβαιότητας και την διασφάλιση της επιβίωσης και της ανταγωνιστικότητας τους.

³ Haggard S., Kaufman R. (1992: 80-82).

⁴ Castells M. (1996: 19), Howes C., Singh A. (1995: 1897).

Αν η εκδήλωση της κρίσης εξετασθεί από την πλευρά εξωτερικών διαταραχών στην πορεία της οικονομικής ανάπτυξης, αυτές εντοπίζονται κατά τους M. Piore και C. Sabel⁵ σε πέντε αλληλοκαλυπτόμενα γεγονότα:

α) Τις κοινωνικές αναταραχές του τέλους της δεκαετίας του '60 και των αρχών της δεκαετίας του 70. Η κοινωνική σταθερότητα των προηγούμενων δεκαετιών είχε στηριχθεί στη συλλογική αυτοσυγκράτηση των εργαζομένων που ήταν αποτέλεσμα των εμπειριών στέρησης της προβιομηχανικής εποχής, αλλά και της οικονομικής κρίσης του '30. Όσο όμως το αίσθημα της σταθερότητας στην απασχόληση μεγάλωνε, τόσο αύξαναν και οι απαιτήσεις για καλύτερες αμοιβές.

β) Την εγκατάλειψη από την πλευρά της Αμερικής της δέσμευσης για ανταλλαγή σε σταθερή τιμή των δολαρίων με χρυσό. Η ενέργεια αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη μεταβολή του διεθνούς νομισματικού συστήματος (1971) και την εισαγωγή του καθεστώτος των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, με μακροπρόθεσμη συνέπεια την σύγχυση και την αστάθεια των παγκόσμιων αγορών. Αν και είναι δύσκολο να εκτιμηθούν οι επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα, είναι σαφές ότι η οικονομική σταθερότητα στην οποία βασιζόταν η μαζική παραγωγή αποδυναμώθηκε.

γ) Την αύξηση στις τιμές του πετρελαίου η οποία συνοδεύτηκε από έλλειψη τροφίμων κατά τη περίοδο 1973-79, γεγονότα που επέτειναν την αστάθεια των εθνικών οικονομιών οι οποίες ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητες σε ελλείψεις βασικών εισροών και πρώτων υλών. Οι ανατιμήσεις αγαθών (τρόφιμα, καύσιμα) οδήγησαν τον πληθωρισμό στα ύψη σε όλες σχεδόν τις βιομηχανικές χώρες, με αποτέλεσμα τη στροφή της οικονομικής πολιτικής από την επέκταση στον περιορισμό. Ο βιομηχανικός κόσμος εισήλθε σε φάση ύφεσης. Ωστόσο ο πληθωρισμός ήταν μόνο μία από τις επιπτώσεις. Άλλη ήταν η τεράστια αβεβαιότητα των επιχειρηματιών αναφορικά με την μονιμότητα των αλλαγών στις σχετικές τιμές και στη διαθεσιμότητα των πρώτων υλών. Επρόκειτο για αυτό ακριβώς το είδος της αβεβαιότητας το οποίο το μοντέλο της μαζικής παραγωγής με τις μακροπρόθεσμες επενδύσεις υψηλού πάγιου κόστους δεν μπορούσε εύκολα να διαχειριστεί.

⁵ Piore M., Sabel C. (1984: 167-180).

δ) Την δεύτερη αύξηση στις τιμές του πετρελαίου, λόγω της επανάστασης στο Ιράν (1979-1983). Η αύξηση αυτή προκάλεσε έντονη κρίση επειδή συνέβη σε μία περίοδο ελπιδοφόρα για την ανάκαμψη των αναπτυγμένων χωρών.

ε) Τα επί μακρόν υψηλά επιτόκια των ΗΠΑ που σηματοδότησαν την οικονομική κάμψη με απόγειο το 1980. Τα επιτόκια αυτά, σε συνδυασμό με τους χαμηλούς δείκτες ανάπτυξης, οδήγησαν τον βιομηχανικό κόσμο σε μία βαθιά και παρατεταμένη περίοδο ύφεσης.

Παρά το γεγονός ότι πολλοί αναλυτές αποδίδουν την κάμψη της οικονομικής ανάπτυξης στους προαναφερόμενους εξωτερικούς παράγοντες και κύρια στην πετρελαϊκή κρίση, το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής των ενεργειακών δαπανών στο συνολικό παραγωγικό κόστος τους διαψεύδει. Επιπροσθέτως και ανεξάρτητα από το ποσοστό συμμετοχής της ενέργειας στο κόστος της μεταποιητικής βιομηχανίας, η παραγωγικότητα του βιομηχανικού τομέα άρχισε να μειώνεται στις ΗΠΑ από τις αρχές ακόμα της δεκαετίας του '60, που σημαίνει ότι η αρχή της φθίνουσας πορείας προσδιορίζεται χρονικά πολύ πριν τις έντονες αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου.⁶

Επομένως, τα αίτια της κρίσης που μοιάζει να αποτελεί προϊόν τυχαίων ιστορικά γεγονότων, πρέπει να αναζητηθούν και σε άλλες κατευθύνσεις. Την εποχή του απόγειου της μεταπολεμικής ευημερίας κυριαρχούσε η αντίληψη πως το κλειδί για την μακροοικονομική σταθερότητα βρισκόταν στην κεϋνσιανή οικονομική. Το βασικό επιχείρημα των υποστηρικτών της κρατικής επέμβασης στην αγορά βασιζόταν στην θέση του Keynes, σύμφωνα με την οποία μία οικονομία όπου οι αποφάσεις για αποταμίευση και επενδύσεις λαμβάνονταν μόνο από τους ιδιώτες, μπορούσε πολύ εύκολα να υποπέσει στην παγίδα της υποκατανάλωσης.⁷ Σε μία τέτοια περίπτωση, οι κρατικές δαπάνες πρέπει να χρησιμοποιηθούν προληπτικά, ώστε να ξεκινήσει μία διαδικασία που θα αποκαταστήσει την ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης σε υψηλότερο

⁶ Piore M., Sabel C. (1984: 11), Howes C, Singh A. (1995, σελ. 1897).

⁷ Όπως μεταφέρεται από τους Piore και Sabel (1984: 73) η ζήτηση δεν θα είναι ισάξια της παραγωγής και επομένως η παραγωγή θα μειωθεί, ενώ κανένας αυτόνομος μηχανισμός δεν θα μπορέσει να αποκαταστήσει την οικονομική δραστηριότητα στα πρότερα επίπεδα.

επίπεδο παραγωγής.⁸ Στις καπιταλιστικές οικονομίες το σύστημα των τιμών και των μισθών αποτελούσε έναν μηχανισμό μικροοικονομικής ρύθμισης της ισορροπίας των αγορών που σε συνδυασμό και με δημοσιονομικά μέσα μακροοικονομικής ρύθμισης όπως η φορολογία, οι δημόσιες δαπάνες και σε ένα βαθμό η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας αντιστάθμιζε την υπερβάλλουσα ή την ελλειπή ζήτηση καθιστώντας ένα κομμάτι της ανεξάρτητο από την ιδιωτική δραστηριότητα. Αντίθετα οι φιλελεύθεροι και ορισμένοι μαρξιστές⁹ ταυτίζονται με τη θέση ότι ο πληθωρισμός, η υψηλή ανεργία και ο χαμηλός δείκτης ανάπτυξης είναι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αποτελέσματα της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία.¹⁰

Παράλληλα διατυπώνονται και απόψεις που συνδέουν την οικονομική κρίση με τα όρια της ανάπτυξης στα πλαίσια του μεταπολεμικού οικονομικού συστήματος. Από το τέλος της δεκαετίας του '60, η εσωτερική κατανάλωση αγαθών που είχε οδηγήσει στην μεταπολεμική ανάπτυξη άρχισε να αγγίζει τα όρια της. Η εξάντληση της εγχώριας ζήτησης οδήγησε στην στροφή προς τις ξένες αγορές κύρια κατά το διάστημα 1970-1980.¹¹ Η ανακάλυψη νέων αγορών που θα μπορούσαν να απορροφήσουν την αυξανόμενη παραγωγική δυναμικότητα καθίσταται πραγματική πρόκληση για τις μεμονωμένες εταιρείες και για τον καπιταλισμό στο σύνολο του.¹² Η περαιτέρω ανάπτυξη, στη βάση της μαζικής παραγωγής, έφερε σε άμεσο ανταγωνισμό τις ισχυρότερες βιομηχανικές οικονομίες: ανταγωνισμό για τις αγορές τους αλλά και για αυτές των αναπτυσσόμενων χωρών, ενώ απεκάλυπτε τα όρια του μεταπολεμικού οικονομικού συστήματος.¹³ Όλες οι οικονομικές διαταραχές της δεκαετίας του '70 μεγεθύνθηκαν από τον φόβο της εξάντλησης των πιθανοτήτων ανάπτυξης μέσα στο ισχύον πλαίσιο.¹⁴

⁸ Piore M., Sabel C. (1984: 73-74).

⁹ Offe C. (1984: 349-367).

¹⁰ στη βάση της άποψης του Adam Smith (1976), ότι οι ανταγωνιστικές αγορές αποτελούν την άριστη μορφή των συναλλαγών, ενώ οι περιορισμοί του ανταγωνισμού οδηγούν σε μείωση των οικονομικών αποδόσεων.

¹¹ Οι αγορές των αγαθών παγκοσμιοποιούνται ολοένα και περισσότερο (Chesnais, 1994: 181-206).

¹² Chesnais (1994: 200-206), Castells M. (1996: 82).

¹³ Petit P. (1986: 39), Piore M., Sabel C. (1984: 184-185).

¹⁴ Piore M., Sabel C. (1984 :189), Petit P. (1986: 37).

Το μοντέλο της μαζικής παραγωγής βασιζόταν στα κέρδη παραγωγικότητας που απέφεραν οι οικονομίες κλίμακας και η μηχανοποιημένη παραγωγική διαδικασία ενός τυποποιημένου προϊόντος, υπό την προϋπόθεση του ελέγχου μίας ευρείας αγοράς και μέσω μίας συγκεκριμένης οργανωτικής μορφής: μεγάλες επιχειρήσεις δομημένες με τις αρχές της κάθετης ολοκλήρωσης και του θεσμικοποιημένου κοινωνικού και τεχνικού διαχωρισμού της εργασίας.^{15, 16}

Το σύστημα της μαζικής παραγωγής, όπου αναπτύχθηκε, απέφερε αυξήσεις στην παραγωγικότητα και στην απασχόληση, σημαντικά οικονομικά οφέλη και μία ποικιλία νέων προϊόντων σε χαμηλές τιμές. Η κερδοφορία του συνδέεται με την ύπαρξη μεγάλων αγορών με δυνατότητες απορρόφησης ικανού μέρους της παραγωγής του τυποποιημένου αγαθού και επαρκώς σταθερών, χωρίς σημαντικές μεταβολές στη ζήτηση.¹⁷ Καθώς αναπτυσσόταν η μαζική παραγωγή, εμφανιζόταν εντονότερα το πρόβλημα του συντονισμού της προσφοράς και της ζήτησης στις μεμονωμένες αγορές.¹⁸ Η οικονομική κρίση οφείλεται στην εξάντληση του συγκεκριμένου συστήματος μαζικής παραγωγής, γεγονός που δημιούργησε ένα “δεύτερο βιομηχανικό χάσμα στην ιστορία του καπιταλισμού”.¹⁹

Η αλλαγή στη οικονομική δομή λόγω της επικράτησης του μοντέλου της μαζικής παραγωγής δεν θα είχε επηρεάσει σημαντικά τη διαδικασία μακροοικονομικής σταθεροποίησης (θεωρία της ανταγωνιστικής αγοράς), στο βαθμό που η μαζική παραγωγή επικεντρωνόταν σε τομείς, των οποίων η ζήτηση αυξανόταν ταχύτερα από ότι το εθνικό εισόδημα. Καθώς όμως η μαζική παραγωγή επεκτεινόταν σταδιακά όλο και περισσότερο σε διαρκή καταναλωτικά αγαθά (π.χ. αυτοκίνητα) και σε βιομηχανίες που συνδέονταν άμεσα με την παραγωγή αυτών των αγαθών (π.χ. χάλυβας, καουτσούκ), το οικονομικό σύστημα γινόταν ιδιαίτερα ευαίσθητο στις διακυμάνσεις και στο επίπεδο της συνολικής αγοραστικής δύναμης. Η νέα οικονομία βασίστηκε όχι μόνο στη μαζική παραγωγή αλλά και στη μαζική κατανάλωση. Η κρίση, που ξεκίνησε ως κρίση

¹⁵ Castells M. (1996: 154).

¹⁶ Κατά την άποψη του A. Smith (1976: 159-81) ο καταμερισμός της εργασίας καθορίζεται από την έκταση της αγοράς.

¹⁷ Piore M., Sabel C. (1984: 49).

¹⁸ Piore M., Sabel C. (1984: 51, 76).

¹⁹ Piore M., Sabel C. (1984: 4).

προσφοράς,²⁰ στην συνέχεια κατέληξε σε κρίση ζήτησης²¹, με αποτέλεσμα την διάλυση σε μεγάλο βαθμό των μαζικών αγορών, την μείωση των ρυθμών ανάπτυξης.²²

Ενα από τα βασικά χαρακτηριστικά της σημερινής οικονομικής πραγματικότητας είναι ο μεγάλος βαθμός αβεβαιότητας: τα μοντέλα πρόβλεψης της ανάπτυξης, στη βάση των οποίων μπορούσε να προσδιορισθεί η πορεία της ανάπτυξης των εθνικών οικονομιών κατά τις περιόδους ευημερίας των δεκαετιών του '50 και του '60, σήμερα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ούτε για μηνιαίες προβλέψεις των οικονομικών δεικτών.²³ Η αβεβαιότητα αυτή επεκτείνεται και στις μεμονωμένες αγορές, γεγονός που αποδυναμώνει τις επιχειρηματικές μονάδες στον σχεδιασμό μίας μακρόχρονης στρατηγικής.

Η αδυναμία πρόβλεψης της ζήτησης σε μακροχρόνια βάση, η διαφοροποίηση και παγκοσμιοποίηση των αγορών, η συνεπαγόμενη αδυναμία ελέγχου τους, αλλά και οι ταχείς ρυθμοί τεχνολογικής εξέλιξης που καθιστούν πεπαλαιωμένο σε μικρό χρονικό διάστημα τον εξοπλισμό της παραγωγής, κατέστησαν το μοντέλο της μαζικής παραγωγής δύσκαμπτο και δαπανηρό για τα χαρακτηριστικά της νέας οικονομίας. Οι προσπάθειες επομένως των επιχειρήσεων επικεντρώθηκαν κυρίως στην οργανωτική τους αναδιάρθρωση και στην στροφή προς πλέον ευέλικτα συστήματα παραγωγής και εργασιακών σχέσεων.^{24, 25}

Η αναζήτηση της ευελιξίας ως λύσης για την αντιμετώπιση των σύγχρονων οικονομικών δεδομένων έφερε τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις εκ νέου στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, ενώ αμφισβητήθηκε έντονα η θεωρία του βιομηχανικού δυισμού: οι μικρές μονάδες λειτουργούν στο περιθώριο των μεγάλων βιομηχανιών και επιβιώνουν παρέχοντας μία μεταβαλλόμενη ποικιλία

²⁰ Gold A., (1981: 5-33).

²¹ Blackaby T. (1978: 263), Nordhaus W.D. (1982: 131-157).

²² Gershuny J. (1987: 120), Piore M., Sabel C. (1984: 77, 93, 182-83), Pascal P. (1986:43).

²³ Piore M., Sabel C. (1984: 11).

²⁴ Castells M. (1996: 154).

²⁵ Σύμφωνα με τους Piore M., Sabel C. (1984: 221), Clark G. (1989: 206, 213), η δυσκολία δημιουργίας και διατήρησης μίας αγοράς μαζικής παραγωγής κατά τη δεκαετία του '70 και του '80 δεν περιοριζόταν μόνο στα παλαιά αλλά αφορούσε και τα νέα προϊόντα με αποτέλεσμα την μετάβαση από την μαζική στην ευέλικτη παραγωγή ή από τον Φορντισμό στον μετα-Φορντισμό.

προϊόντων ή λειτουργούν βοηθητικά για την κάλυψη μη αναμενόμενων και περιοδικών αυξήσεων της ζήτησης.²⁶

Η ευελιξία στην παραγωγή εφαρμόστηκε στην πράξη και θεωρητικοποιήθηκε με δύο διαφορετικές μορφές. Πρώτον με την μορφή της ευέλικτης εξειδίκευσης, όπως ονομάστηκε από τους Piore and Sabel²⁷, στη βάση της εμπειρίας των βιομηχανικών περιοχών της Βόρειας Ιταλίας όπου η παραγωγή υφίσταται συνεχείς αλλαγές, είτε λόγω μεταβολών στα καταναλωτικά πρότυπα, είτε λόγω διαφοροποιήσεων του προϊόντος με στόχο την κατάκτηση νέων αγορών και δεύτερον με τη μορφή της παραγωγής προϊόντων κατά παραγγελία, προϊόντων δηλαδή εξειδικευμένων στις ανάγκες κάθε καταναλωτή.²⁸

Όμως η πρακτική της βιομηχανικής διαχείρισης τα τελευταία χρόνια έχει εισαγάγει και μία άλλη μορφή ευελιξίας: την υψηλού όγκου ευέλικτη παραγωγή (high-volume flexible production).^{29, 30} Η υψηλού όγκου ευέλικτη παραγωγή συνήθως συνδέεται με συνθήκες αυξανόμενης ζήτησης για ένα συγκεκριμένο προϊόν και συνδυάζει υψηλού όγκου παραγωγή, επιτρέποντας οικονομίες κλίμακας, με επαναπρογραμματιζόμενα και εξαστομικευμένα συστήματα παραγωγής. Οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν την μεταμόρφωση των γραμμών παραγωγής που είναι χαρακτηριστικές των μεγάλων επιχειρήσεων σε μονάδες παραγωγής εύκολα προγραμματιζόμενες και ευαίσθητες στις διακυμάνσεις της αγοράς (ευελιξία του προϊόντος) και στις μεταβολές των τεχνολογικών εισροών (ευέλικτη παραγωγική διαδικασία).

Η σημασία που δόθηκε στον ρόλο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων δεν επιβεβαιώνεται από τα σημερινά δεδομένα στο διεθνή χώρο. Όπως αποδεικνύεται και από την ανάλυση του B. Harrison³¹, οι μεγάλες επιχειρήσεις συνεχίζουν να συγκεντρώνουν ένα αυξανόμενο μερίδιο του διεθνούς κεφαλαίου και των αγορών σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις παραμένουν κατά κανόνα υπό τον οικονομικό, εμπορικό και τεχνολογικό έλεγχο των μεγάλων

²⁶ Piore M., Sabel C. (1984: 26-28).

²⁷ Piore M., Sabel C. (1984: 29).

²⁸ Castells M. (1996: 154).

²⁹ Cohen S., Zysman J. (1987: 73-75).

³⁰ Η μορφή αυτή παραγωγής διαπιστώθηκε από τον Baran στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Baran (1985: 143-171).

³¹ Harrison B. (1994: 101-127). Η ανάλυση του βασίζεται σε στοιχεία από τις ΗΠΑ, την Δ. Ευρώπη και την Ιαπωνία.

εταιρειών, ενώ υπολείπονται τεχνολογικά τόσο ως προς την παραγωγική διαδικασία, όσο και ως προς την ποιότητα του προϊόντος.³²

Επομένως, ταυτόχρονα με την αδυναμία του συστήματος μαζικής παραγωγής να αντιμετωπίσει τον κορεσμό στη ζήτηση και να επιτύχει εκ νέου υψηλούς ρυθμούς αύξησης της παραγωγικότητας, διαπιστώνεται και η αδυναμία αποτελεσματικής μετατόπισης της οικονομικής ισχύος και της τεχνολογικής δυναμικότητας από τις μεγάλες στις μικρές και ευέλικτες επιχειρήσεις. Περισσότερο ασφαλής είναι η θεώρηση ότι η επιβίωση των μεγάλων επιχειρήσεων εξασφαλίζεται σε σημαντικό βαθμό από την αλλαγή της οργανωτικής και παραγωγικής τους δομής και την εισαγωγή διαφόρων μορφών ευελιξίας στα διάφορα τμήματα της λειτουργίας τους. Στη λογική αυτή τοποθετείται και η ανάπτυξη του συστήματος εξωτερικών αναθέσεων (υπεργολαβιών) τμημάτων της παραγωγικής, οργανωτικής και εμπορικής δραστηριότητας τους σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Σύμφωνα και με τον Castells³³: “ο ανανεωμένος δυναμισμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων περνάει στον έλεγχο των μεγάλων εταιρειών οι οποίες παραμένουν το επίκεντρο της οικονομικής ισχύος στην νέα παγκόσμια οικονομία. Δεν είμαστε αυτή τη στιγμή μάρτυρες της πτώσης των μεγάλων και ισχυρών εταιρικών σχημάτων, αλλά παρατηρούμε μία κρίση του παραδοσιακού εταιρικού μοντέλου οργάνωσης που βασίζεται στην κάθετη ολοκλήρωση και στην ιεραρχική λειτουργική διαχείριση”.

Στο πλαίσιο αυτό, νέα οργανωτικά σχήματα εμφανίζονται ως απάντηση στην κρίση του παραδοσιακού μοντέλου μαζικής παραγωγής και στη βάση της άποψης ότι στη νέα μορφή της διαρκώς μεταβαλλόμενης οικονομίας η μεγάλη επιχείρηση δεν μπορεί να είναι αυτάρκης και αυτόνομη.³⁴ Έχουμε εισέλθει σε μία

³² Το αναπτυξιακό θαύμα της Τρίτης Ιταλίας καταρρέει μετά από τις συγχωνεύσεις που έλαβαν χώρα κατά την δεκαετία του '90 κι είχαν ως αποτέλεσμα, είτε το πέρας του ελέγχου των μικρών επιχειρήσεων σε μεγάλες ανώνυμες εταιρείες, είτε τον μετασχηματισμό των ιδίων σε μεγάλες εταιρείες (π.χ. Benetton). Στην αντίθετη περίπτωση το μικρό μέγεθος των συγκεκριμένων επιχειρήσεων θα καθιστούσε ανέφικτη την αντιμετώπιση του ολοένα εντεινόμενου ανταγωνισμού (Harrisson B., 1994: 101-127).

³³ Castells M. (1996: 156), Drucker P. (1988: 45-53).

³⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το μοντέλο των “στρατηγικών συμμαχιών” οι οποίες, σε αντίθεση με άλλες ολιγοπωλιακής μορφής συμφωνίες, αναφέρονται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, συγκεκριμένες αγορές και συγκεκριμένα προϊόντα, ενώ

μία νέα εποχή όπου η δικτύωση των επιχειρήσεων βρίσκεται στο επίκεντρο των νέων συνθηκών παραγωγής. Η εξέλιξη αυτή δεν σημαίνει την πτώση του καπιταλισμού, αλλά αυτός είναι βαθιά διαφορετικός από παλαιότερες ιστορικές περιόδους”.³⁵

1.2 Κρίση και Δευτερογενής τομέας: Η απαξίωση της Βιομηχανίας ως Μοχλού Ανάπτυξης και οι Συνέπειες της

Η επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης τη δεκαετία του '70 συμπίπτει με την επιβράδυνση της ανάπτυξης στη βιομηχανία.³⁶ Ο οικονομικός τομέας από τον οποίον βασικά ξεκίνησαν και κατά του οποίου στρέφονται τελικά οι οικονομικές διαταραχές της περιόδου της ύφεσης είναι ο δευτερογενής τομέας.³⁷ Τα ίδια τα γεγονότα επομένως αμφισβητούν τον χαρακτηρισμό της βιομηχανίας ως “μοχλού ανάπτυξης”³⁸, δηλαδή την θεώρηση της ως το επίκεντρο³⁹ της διαδικασίας ανάπτυξης.

Σύμφωνα με το “φορντικό” καθεστώς συσσώρευσης, ο μεγάλος όγκος της βιομηχανικής παραγωγής συνετέλεσε στην ταχεία αύξηση της παραγωγικότητας, ενώ οι καταναλωτές αποδέχθηκαν εξίσου γρήγορα το “μαζικό πρότυπο”. Η ‘φορντικού’ τύπου ανάπτυξη ρυθμίζεται από τη συνεχή αύξηση της αγοραστικής δύναμης που προκύπτει από την ταχεία αύξηση των μισθών, μια

δεν αποκλείουν τον ανταγωνισμό σε όσες περιοχές δεν καλύπτονται από τις συμφωνίες. Castells M. (1996: 163).

³⁵ (Castells M. (1996: 471).

³⁶ Pascal P. (1986: 49).

³⁷ Το μερίδιο της βιομηχανικής παραγωγής στη συνολική εκροή εμφανίζεται μειούμενο από τις αρχές της δεκαετίας του '80 στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες, με εξαίρεση την Ιαπωνία και σε πολύ μικρότερο βαθμό την Ιταλία, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι η αποβιομηχάνιση είναι ένα ευρέως διαδεδομένο φαινόμενο. Pascal P. (1986: 51-54).

³⁸ Ο χαρακτηρισμός της βιομηχανίας ως μοχλού ανάπτυξης εισήχθη από τον Prebisch το 1950 και απευθύνεται στο σύνολο της μεταποίησης των πλέον ανεπτυγμένων χωρών (Lewis W.A., 1978:53).

³⁹ Διάφοροι συγγραφείς όπως ο Kaldor N. (1966) και ο Cornwall J. (1977) χρησιμοποίησαν τον όρο για να περιγράψουν το ρόλο της μεταποιητικής βιομηχανίας στην ανάπτυξη-μεγέθυνση μιας ανεπτυγμένης οικονομίας: η δυναμική που δημιουργείται από την ανάπτυξη της βιομηχανίας έχει θετικές επιπτώσεις στις συνθήκες της παραγωγής και της ζήτησης και στους υπόλοιπους οικονομικούς τομείς.

νομισματική πολιτική που ευνοεί την επέκταση των πιστώσεων και την ανάπτυξη ενός κοινωνικού συστήματος ασφάλισης, χαρακτηριστικά των ανεπτυγμένων οικονομιών την εποχή της ευημερίας.

Στο πλαίσιο αυτό, το μέγεθος της εγχώριας αγοράς εμφανίστηκε, όπως αναφέρθηκε, ως ο πρώτος περιοριστικός παράγοντας στην ανάπτυξη αυτού του καθεστώτος συσσώρευσης σε καθαρά εθνικό επίπεδο. Οι ευκαιρίες για επέκταση των μεμονωμένων αγορών που προσφέρονταν από την παγκόσμια αγορά και τα πλεονεκτήματα των εισαγόμενων προϊόντων (τα οποία είτε δεν είναι διαθέσιμα, είτε κοστίζουν περισσότερο αν παραχθούν σε τοπικό επίπεδο) οδήγησαν στην μεγαλύτερη εμπλοκή των εθνικών οικονομιών στην παγκόσμια οικονομία και εν τέλει στην παγκοσμιοποίηση των αγορών. Η επέκταση των αγορών ενεργοποιεί μία δυναμική διαδικασία ανάπτυξης μέσω της οποίας επιτυγχάνεται περαιτέρω αύξηση της παραγωγικότητας, μείωση των τιμών, αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της εγχώριας αγοραστικής δύναμης, με τελικό αποτέλεσμα νέα επέκταση των αγορών. Η διαδικασία αυτή καθιστά δυνατή την αύξηση του καταμερισμού της εργασίας, γεγονός που ανοίγει το δρόμο στον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής διαδικασίας.⁴⁰ Αυτή η δυναμική διαδικασία βρήκε πλήρη εφαρμογή στην περίπτωση της μεταποιητικής βιομηχανίας.⁴¹

Οι προσπάθειες προσδιορισμού των αιτιών που οδήγησαν στην αδυναμία του δευτερογενή τομέα να εξακολουθεί να λειτουργεί ως 'μοχλός' ανάπτυξης διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει όλες τις απόψεις που επικεντρώνονται στις συνθήκες σχηματισμού της ζήτησης, ενώ η δεύτερη τις θεωρήσεις που επικεντρώνονται στις συνθήκες της παραγωγικής διαδικασίας.

Οι θεωρίες που αντιμετωπίζουν την μείωση της ζήτησης ως κύριας αιτίας της κρίσης, συνδέουν την αποβιομηχάνιση με την αδυναμία του μεταποιητικού τομέα να εξισοροπήσει την αγορά του σε επίπεδο που θα επέτρεπε την διατηρήσιμη (sustained) οικονομική ανάπτυξη.⁴² Οι προσεγγίσεις

⁴⁰ Ο καταμερισμός της εργασίας εξαρτάται από την επέκταση των αγορών. Smith A. (1976: 159-81).

⁴¹ Pascal P. (1986: 20, 26, 37, 43).

⁴² Blackaby T. (1978: 263).

Κατά τους Howes και Singh⁴³, η αποβιομηχάνιση συνδέεται με τις σχέσεις μεταξύ των εισοδηματικών ελαστικοτήτων ζήτησης και των ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας στον αγροτικό τομέα, στην μεταποίηση και στις υπηρεσίες. Η εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης στη γεωργία τείνει να είναι πολύ μικρότερη σε σχέση με την αντίστοιχη ελαστικότητα στον τομέα των υπηρεσιών και στην μεταποίηση, ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης της παραγωγικότητας στην μεταποίηση συνήθως ξεπερνά αυτόν των υπηρεσιών, γεγονός που συντελεί εντέλει στην μείωση της βιομηχανικής απασχόλησης. Η διατήρηση της ισχύος των προαναφερόμενων σχέσεων στο μέλλον, όπως και κατά το παρελθόν, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι: ανεξάρτητα του ανταγωνισμού μεταξύ των ανεπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών⁴⁴, οι βιομηχανικές οικονομίες αναπόφευκτα με την πάροδο του χρόνου θα εισέλθουν σε περίοδο αποβιομηχάνισης, με τον ίδιο τρόπο ακριβώς που βίωσαν και την απώλεια του γεωργικού τους χαρακτήρα.

Από την άλλη πλευρά, οι προσεγγίσεις που επικεντρώνονται στις συνθήκες της παραγωγής⁴⁵ δίνουν έμφαση στις επιπτώσεις των μεταβολών στις τιμές των πρώτων υλών ή των συντελεστών της παραγωγής, καθώς επίσης και στις εξελίξεις που σημειώνονται στις εργασιακές σχέσεις και στις επενδυτικές ευκαιρίες.

Οι επιπτώσεις της αποβιομηχάνισης είναι ιδιαίτερα αρνητικές όχι μόνο για το σύνολο της οικονομίας των βιομηχανικών κρατών, αλλά και για τις επιμέρους περιφερειακές τους οικονομίες και συγκεκριμένα για αυτές που στήριξαν την ανάπτυξη τους στην μεταποίηση (παλαιές βιομηχανικές περιοχές) και οι οποίες αντιμετωπίζουν άμεσα τις συνέπειες της βιομηχανικής

⁴³ Howes C., Singh A. (1995: 1897).

⁴⁴ Ορισμένοι θεωρούν ότι η αποβιομηχάνιση των ανεπτυγμένων χωρών συνδέεται με την εκβιομηχάνιση των χωρών του τρίτου κόσμου. Οι τεχνολογικές εξελίξεις στις τηλεπικοινωνίες και τις μεταφορές αύξησαν την κινητικότητα του κεφαλαίου και της εργασίας. Οι καινοτομίες αυτές συνέβαλαν σταδιακά στην οργανωτική και παραγωγική ευελιξία των βιομηχανικών επιχειρήσεων για τις οποίες είναι πλέον ιδιαίτερα εύκολο να αντλήσουν πόρους και εργατική δύναμη από την διεθνή αγορά, να διαχωρίσουν τις παραγωγικές από τις οργανωτικές και διαχειριστικές λειτουργίες της επιχείρησης και να μεταφέρουν τις πρώτες στα χωρικά εκείνα σημεία που ελαχιστοποιείται για διάφορους λόγους το κόστος. Η μεταφορά των παραγωγικών λειτουργιών σε περιοχές εκτός των μέχρι σήμερα εθνικών τους ορίων οι οποίες διέθεταν το πλεονέκτημα των χαμηλότερων μισθών, συνετέλεσε στη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας μεγάλου αριθμού βιομηχανιών. Sazanami H. (1989: viii).

⁴⁵ Bacon R., Eltis W. (1976).

οπισθοχώρησης. Η ενδοπεριφερειακή και η διαπεριφερειακή μετατόπιση των επιχειρήσεων και των επενδύσεων δεν είναι καινούργια φαινόμενα: συνέβαιναν ήδη στο πρώτο μισό του εικοστού αιώνα και ακόμα νωρίτερα.⁴⁶ Αυτό όμως που διακρίνει τα σύγχρονα γεγονότα είναι η φύση και ο ρυθμός αυτών των αλλαγών: “Όλες οι περιοχές έχουν γνωρίσει και θα γνωρίσουν τον θάνατο επιχειρήσεων, αλλά η διαφορά στις σημερινές συνθήκες πηγάζει από τις διακυμάνσεις στους ρυθμούς αποχώρησης και δημιουργίας νέων”.⁴⁷

Ο κρίσιμος παράγοντας για την αποβιομηχάνιση δεν είναι το ποσό μείωσης του βιομηχανικού προϊόντος, αλλά η απόκλιση μεταξύ της ταχύτητας της βιομηχανικής οπισθοχώρησης και της δυναμικής της οικονομίας να μεταφέρει το κεφάλαιο που απαξιώνεται σε νέους τομείς οικονομικών δραστηριοτήτων, ώστε να μη ανακοπούν οι ρυθμοί της ανάπτυξης και της απασχόλησης.⁴⁸ Έρευνα που πραγματοποιήθηκε για την αμερικάνικη οικονομία από τους Markusen και Carlson⁴⁹ διαπίστωσε ότι κάτι τέτοιο δεν συνέβη, καθώς οι πολιτείες που συγκέντρωναν τον κύριο όγκο της βιομηχανίας, παρά την εθνική ανάκαμψη από το 1983 και μετά, εξακολούθησαν να διαθέτουν λιγότερες θέσεις εργασίας συγκριτικά με την εποχή κατά την οποία εμφάνισαν τα πρώτα δείγματα αποβιομηχάνισης. Τα αποτελέσματα αυτά, καθώς και τα αντίστοιχα έρευνας που διενεργήθηκε από τους Bartholomew, Joray και Kochanowski⁵⁰, αμφισβητούν τη θέση εκείνων που υποστηρίζουν ότι η αποβιομηχάνιση είχε κυκλικό χαρακτήρα και θα εξαλειφόταν με την ανάκαμψη.

Παράλληλα με τις εναγώνιες προσπάθειες των εθνικών κυβερνήσεων να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα βιομηχανικής παρακμής και των θεωρητικών να τα προσδιορίσουν και να τα ερμηνεύσουν, ορισμένοι⁵¹ προσεγγίζουν τα ζητήματα αυτά με ήπιο τρόπο και αρνούνται ως “διογκωμένο” τον όρο της αποβιομηχάνισης. Θεωρούν φυσιολογική εξέλιξη το γεγονός ότι σε μία δυναμική οικονομία κάποιες βιομηχανίες και κάποιες περιοχές αναπτύσσονται, ενώ κάποιες

⁴⁶ Rodwin L. (1989: 11).

⁴⁷ Birch D. (1987: 114).

⁴⁸ Rodwin L. (1989: 11, 13, 18).

⁴⁹ Markusen A., Carlson V. (1989: 29).

⁵⁰ Η έρευνα αφορούσε την βιομηχανία στο Midwest και έδειξε μείωση αντί της αναμενόμενης αύξησης του βιομηχανικού προϊόντος, παρά την οικονομική μεγέθυνση στο σύνολο της χώρας. Bartholomew W., Joray P, Kochanowski P. (1986: 7-12).

⁵¹ Rodwin L. (1989), Alonso W. (1989), Hall P. (1988).

αποβιομηχάνισης. Θεωρούν φυσιολογική εξέλιξη το γεγονός ότι σε μία δυναμική οικονομία κάποιες βιομηχανίες και κάποιες περιοχές αναπτύσσονται, ενώ κάποιες άλλες αντίστοιχα παρακμάζουν, εξαιτίας μεταβολών στα μοντέλα κατανάλωσης, στο εισόδημα, στα όρια των αγορών, στις κινήσεις του πληθυσμού και στις οικονομικές δραστηριότητες. Βέβαια δεν αρνούνται ότι τα φαινόμενα βιομηχανικής οπισθοχώρησης είναι ιδιαίτερα “επώδυνα” για τις περιοχές και τα άτομα που πλήττονται, γεγονός που αποτελεί κανόνα του παιχνιδιού στις ανοικτές οικονομίες και στο καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης όπου οι επιχειρήσεις και οι περιοχές βρίσκονται σε μία συνεχή αναζήτηση επικερδέστερων τρόπων και τομέων παραγωγής, με φυσικό επακόλουθο την οπισθοχώρηση εκείνων των δραστηριοτήτων που δεν έχουν πια επαρκή ζήτηση ή που μπορούν να παραχθούν φθηνότερα από άλλες επιχειρήσεις και άλλες περιοχές.⁵² Αλλά η εμφάνιση παρακμαζουσών ή στάσιμων περιοχών και η μείωση του προϊόντος ορισμένων βιομηχανικών τομέων δεν συνεπάγεται αναγκαστικά και την αποβιομηχάνιση του συνόλου της οικονομίας.^{53,54, 55}

Σύμφωνα με την θεωρία της μεταβιομηχανικής κοινωνίας⁵⁶ σε μία ανεπτυγμένη κοινωνία, καθώς η τεχνολογία βελτιώνεται και το κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και εισόδημα αυξάνονται, η βιομηχανία οπισθοχωρεί και δίνει τη θέση της στις υπηρεσίες και στις δραστηριότητες εκείνες που έχουν υψηλό βαθμό ενσωματωμένης γνώσης (δραστηριότητες υψηλής τεχνολογίας). Για να το θέσουμε αλλιώς, κατά τους ισχυρισμούς του W. Alonso⁵⁷, “η

⁵² Σύμφωνα με την άποψη της ευέλικτης συσσώρευσης του κεφαλαίου όπως αυτή εκφράστηκε από τον D. Harvey οι περιοχές που εστίαζαν σε συγκεκριμένα είδη οικονομικών δραστηριοτήτων και οι μεταξύ τους σχέσεις θα σταματήσουν να υφίστανται και θα αντικατασταθούν από ένα περισσότερο ρευστό και με διεθνείς εξαρτήσεις περιφερειακό οικονομικό σύστημα. Harvey D. (1988: 101-135).

⁵³ Rodwin L. (1989: 12), Alonso W. (1989: 223-224).

⁵⁴ Ο Baumol (1989: 611-615) απορρίπτει την θέση της αποβιομηχάνισης, τουλάχιστον για την αμερικάνικη οικονομία, παρατηρώντας ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της βιομηχανικής παραγωγικότητας στην Αμερική δεν παρουσιάζει μειωτικές τάσεις από το 1947 ως το 1986, ότι οι ΗΠΑ διατηρούν τη υψηλότερη παραγωγικότητα μεταξύ των βιομηχανικών κρατών και από το 1962 ως το 1984, και ότι το μερίδιο της Αμερικής στην συνολική βιομηχανική απασχόληση των 24 πλέον βιομηχανικά ανεπτυγμένων οικονομιών αυξήθηκε κατά 20%.

⁵⁵ Οι περιφερειακές οικονομίες αναπτύσσονται και παρακμάζουν σύμφωνα με τον κύκλο του Kondratief. Hall P (1988: 137-160).

⁵⁶ Bell D. (1973).

⁵⁷ Alonso W. (1989: 224).

αποβιομηχανοποίηση είναι η σκοτεινή πλευρά της περιβόητης μετάβασης προς τις υπηρεσίες, την κοινωνία της πληροφορίας, ή την μεταβιομηχανική οικονομία και για το λόγο αυτό παρατηρούνται σημαντικές διαφορές απόψεων”.

Ανεξάρτητα από την αισιοδοξία ή απαισιοδοξία των σχετικών προσεγγίσεων που παρουσιάστηκαν, η βιομηχανική οπισθοχώρηση κατά τους μεν ή αποβιομηχάνιση κατά τους δε εξακολουθεί να αποτελεί κυρίαρχο πρόβλημα των εθνικών κυβερνήσεων και των περιφερειακών θεσμών στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες. Η διερεύνηση των θεωρητικών προσεγγίσεων του προβλήματος εντέλει επιβεβαιώνει την άποψη που διατυπώθηκε από τον W. Alonso⁵⁸ ότι ενώ “η παραδοσιακή προσέγγιση του προβλήματος έχει χάσει την κυριαρχία της, δεν υπάρχει μία πλήρως αρθρωμένη εναλλακτική για την διάγνωση ή την θεραπεία, αλλά μάλλον μία συγκεχυμένη ποικιλία προσεγγίσεων”.

1.3. Συμπεράσματα

Το κεϋνσιανό μοντέλο καπιταλιστικής ανάπτυξης που οδήγησε σε οικονομική ευημερία και κοινωνική σταθερότητα τις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες έφθασε στα όρια του στις αρχές της δεκαετίας του '70. Οι αλληλοδιαδεχόμενες και μη αναστρέψιμες οικονομικές κρίσεις δημιούργησαν την πεποίθηση ότι πρόκειται για μία γενικευμένη κρίση του βιομηχανικού συστήματος στην οποία συνετέλεσαν ορισμένοι εξωτερικοί παράγοντες όπως η αύξηση των τιμών του πετρελαίου, αλλά της οποίας τα βασικά αίτια πρέπει να αναζητηθούν προς την κατεύθυνση της εξάντλησης των ορίων ανάπτυξης του μεταπολεμικού οικονομικού συστήματος και συγκεκριμένα του μοντέλου της μαζικής παραγωγής. Καθώς η μαζική παραγωγή επικεντρωνόταν σταδιακά όλο και περισσότερο σε διαρκή καταναλωτικά αγαθά και σε βιομηχανίες που συνδέονταν άμεσα με την παραγωγή αυτών των αγαθών, το οικονομικό σύστημα γινόταν ιδιαίτερα ευαίσθητο στις διακυμάνσεις και στο επίπεδο της συνολικής αγοραστικής δύναμης. Η μεταπολεμική οικονομία βασίστηκε όχι μόνο στη μαζική

⁵⁸ Alonso W. (1989: 223).

παραγωγή αλλά και στη μαζική κατανάλωση. Η κρίση, που ξεκίνησε ως κρίση προσφοράς, στην συνέχεια κατέληξε σε κρίση ζήτησης, με αποτέλεσμα την διάλυση σε μεγάλο βαθμό των μαζικών αγορών και την μείωση των ρυθμών ανάπτυξης.

Για την αντιμετώπιση της κρίσης οι κυβερνήσεις προχώρησαν στη λήψη μέτρων με σαφείς προσανατολισμούς την απελευθέρωση της οικονομίας από τις κρατικές ρυθμίσεις μέσω των ιδιωτικοποιήσεων των δημόσιων επιχειρήσεων, του περιορισμού του κράτους πρόνοιας και την απελευθέρωση των απολύσεων, ρυθμίσεις οι οποίες αποτελούσαν το υπόστρωμα της σταθερότητας του προηγούμενου αναπτυξιακού μοντέλου. Από την πλευρά τους οι επιχειρήσεις στις νέες συνθήκες της παγκοσμιοποίησης των αγορών, της αβεβαιότητας της ζήτησης, του αυξανόμενου ανταγωνισμού και της οικονομικής αστάθειας ακολούθησαν μία πορεία αναδιοργάνωσης στο επίκεντρο της οποίας βρισκόταν ο εστιασμός στην τεχνολογική καινοτομία και η οργάνωση της παραγωγής και των εργασιακών σχέσεων στην βάση της ευελιξίας. Το παραδοσιακό μοντέλο οργάνωσης που βασίζεται στην κάθετη ολοκλήρωση και στην ιεραρχική λειτουργική διαχείριση σταδιακά απαξιώνεται. Νέα οργανωτικά σχήματα (υπεργολαβίες, στρατηγικές συμμαχίες, δίκτυα επιχειρήσεων) εμφανίζονται ως απάντηση στην κρίση και στη βάση της άποψης ότι στη νέα μορφή της διαρκώς μεταβαλλόμενης οικονομίας η μεγάλη επιχείρηση δεν μπορεί να είναι αυτάρκης και αυτόνομη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1 Προσεγγίσεις στην Πορεία των Οικονομιών προς την Ανάπτυξη

Πρώτο βήμα για την διερεύνηση των φαινομένων τριτογενοποίησης που παρατηρούνται στις σύγχρονες οικονομίες αποτελεί η επισκόπηση ορισμένων βασικών θεωριών για τα στάδια της οικονομικής ανάπτυξης. Μία κατηγορία θεωριών, λίγο πολύ γραμμικών, έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό τη θέση ότι όλες οι κοινωνίες ακολουθούν την ίδια διαδρομή προς την ανάπτυξη, διατρέχοντας διάφορα στάδια. Τα στάδια της αναπτυξιακής πορείας είναι στο μεγαλύτερο μέρος τους διακεκριμένα στις συγκεκριμένες θεωρίες, χωρίς αυτό να ισχύει και για τις μεταβατικές μεταξύ των σταδίων φάσεις.

Ο τρέχων διαχωρισμός των οικονομικών δραστηριοτήτων σε πρωτογενείς, δευτερογενείς και τριτογενείς οφείλεται στον A. Fisher: ο πρωτογενής τομέας περιλαμβάνει την γεωργία, την κτηνοτροφία, τα μεταλλεία, τα δάση και την αλιεία, ο δευτερογενής τις μεταποιητικές βιομηχανίες και τις κατασκευές, ενώ όλες οι υπόλοιπες δραστηριότητες ομαδοποιούνται στον τριτογενή τομέα. Με την χρήση αυτής της κατηγοριοποίησης δίνεται έμφαση από τις γραμμικές θεωρίες της ανάπτυξης στην σχέση της κατανομής της απασχόλησης μεταξύ των τριών αυτών τομέων και του επιπέδου ανάπτυξης μιας οικονομίας: η σημασία τους μεταβάλλεται ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης, ή το επίπεδο του κατά κεφαλή εισοδήματος. Το κατά κεφαλή εισόδημα αυξάνεται σταδιακά καθώς η οικονομία μετακινείται από το στάδιο όπου κυριαρχούν δραστηριότητες πρωτογενούς φύσης, όπως η αλιεία, η κτηνοτροφία, η γεωργία, στο στάδιο που επικρατεί η μεταποιητική βιομηχανία (δευτερογενής τομέας) και

τέλος στο στάδιο εκείνο όπου οι υπηρεσίες αποτελούν τον κύριο όγκο των οικονομικών δραστηριοτήτων.¹

Η ανάλυση της διαδικασίας της οικονομικής μεγέθυνσης, μέσω της οποίας, οι οικονομίες μετακινούνται διαχρονικά από το πρωτογενές στάδιο οικονομικής ανάπτυξης στο δευτερογενές και στη συνέχεια στο τριτογενές, βασίζεται σε δύο παρατηρήσεις που ταυτίζονται και με τη θεωρία της μεταβιομηχανικής κοινωνίας: α) όσον αφορά την πλευρά της παραγωγής έχουμε συνεχή αύξηση των αποδόσεων που εξασφαλίζεται μέσω της καινοτομίας και των τεχνολογικών εξελίξεων. Σύμφωνα με τον Allan Fisher² όταν επιτευχθεί ένα συγκεκριμένο επίπεδο αποδοτικότητας-παραγωγικότητας στην πρωτογενή και δευτερογενή παραγωγή, το μερίδιο των υπηρεσιών αυξάνεται, και β) όσον αφορά την πλευρά της ζήτησης, καθώς το εισόδημα αυξάνει παρατηρείται στροφή των προτιμήσεων προς τα προϊόντα του δευτερογενή τομέα και στη συνέχεια του τριτογενή. Με βάση τις διαπιστώσεις του Engel που απέδειξε ότι οι ανάγκες ταξινομούνται ιεραρχικά, όταν οι βασικές ανάγκες έχουν ικανοποιηθεί, η περαιτέρω αύξηση του εισοδήματος κατανέμεται στις λιγότερο πιεστικές³ οι οποίες ικανοποιούνται κύρια μέσω των υπηρεσιών. Τα προηγούμενα βέβαια αφορούν τον τρόπο κατανομής του εισοδήματος στα διάφορα αγαθά και όχι στην εξέλιξη του συνολικού όγκου της κατανάλωσης. Ο σημαντικός βαθμός συμμετοχής του στοιχείου της ποιότητας στις παραγόμενες υπηρεσίες συντελεί στην αδυναμία καθορισμού μίας τυποποιημένης παραγωγικής διαδικασίας με αποτέλεσμα την μεγάλη δυσκολία ποσοτικού προσδιορισμού των μεταβολών στον όγκο της παραγωγής τριτογενών “προϊόντων”.⁴

Με βάση τα προαναφερθέντα συμπεραίνουμε ότι καθώς μια οικονομία αναπτύσσεται και το κατά κεφαλή εισόδημα αυξάνει, η κατανάλωση υπηρεσιών αυξάνεται και ο τριτογενής τομέας επεκτείνεται.⁵ Αποτέλεσμα είναι να αυξάνεται

¹ Η θεωρία του Fisher σε αντίθεση με τις θεωρίες των φυσιοκρατών (Montchrestien, Quesnay) καθώς και των κλασικών οικονομολόγων (Smith, Petty, Ricardo, Malthus) οι οποίοι ασχολούνται κυρίως με τα ζητήματα της κατανομής του εισοδήματος και της κοινωνικής αναπαραγωγής, εστιάζεται στο ζήτημα της οικονομικής μεγέθυνσης (Pascal P., 1986: 18).

² Bhagwati J. (1987: 18).

³ Gershuny J. (1978: 71), Pascal P. (1986: 20).

⁴ Pascal P. (1986: 30).

⁵ Howells H., Green A. (1988, σελ. 40-41).

τόσο το μερίδιο των τριτογενών δραστηριοτήτων στο σύνολο της οικονομίας, όσο και το ποσοστό της κατανάλωσης των υπηρεσιών στη συνολική κατανάλωση. Κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960 όταν οι ανεπτυγμένες οικονομίες παρουσίαζαν γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης μετά την μεταπολεμική αναδιοργάνωση, αναπτύχθηκαν αναλύσεις ως προς τα στάδια ανάπτυξης μεταξύ άλλων και από τους Rostow, Kuznets, Chenery και Taylor, με στόχο την μεγαλύτερη κατανόηση της δυναμικής της διαδικασίας ανάπτυξης.

Κατά τον Rostow⁶ μια οικονομία διατρέχει πέντε στάδια μέσω των οποίων περιγράφεται η διαδικασία εκβιομηχάνισης: α) παραδοσιακή κοινωνία, β) προϋποθέσεις ανάκαμψης, γ) ανάκαμψη δ) στάδιο ωριμότητας και ε) στάδιο μαζικής κατανάλωσης. Ο Rostow θεωρεί, με βάση τη διαδικασία συσσώρευσης, ότι μετά την ολοκλήρωση του σταδίου της ανάκαμψης η ανάπτυξη καθίσταται αυτοσυντηρούμενη (self-sustained). Στο στάδιο της μαζικής κατανάλωσης τα διαρκή καταναλωτικά αγαθά και οι υπηρεσίες λειτουργούν ως κυρίαρχοι τομείς.

Ο Kuznets⁷, ο οποίος διαφωνεί με τη θεωρία της αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το επίπεδο ανάπτυξης μετρούμενο στη βάση του κατά κεφαλή εθνικού εισοδήματος σχετίζεται με την κατανομή της απασχόλησης και της παραγωγής μεταξύ του πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα, αλλά ο δρόμος που ακολουθείται και ο ρυθμός ανάπτυξης που επιτυγχάνεται, ποικίλουν σημαντικά από τη μία χώρα στην άλλη.

Τέλος, οι Chenery και Taylor⁸ προσπάθησαν να διαλευκάνουν τα βήματα προς την οικονομική ανάπτυξη και σε σχέση με ορισμένα ειδικά χαρακτηριστικά των χωρών που μελέτησαν (54 χώρες, 1950-63), όπως το μέγεθος και οι φυσικές πηγές που διαθέτουν. Η ανάλυση τους αναφορικά με τις μεταβολές στην κατανομή του εθνικού εισοδήματος μεταξύ του πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα ως συνάρτηση της αύξησης του κατά κεφαλή εισοδήματος είναι αποκαλυπτική σε αρκετά σημεία: το μερίδιο του βιομηχανικού τομέα στην συνολική παραγωγή αυξάνεται ταχύτερα από το κατά κεφαλή εθνικό εισόδημα όταν αυτό είναι πολύ χαμηλό, γεγονός που επιβεβαιώνει την ταχύτητα της πρώτης φάσης της βιομηχανοποίησης. Στη συνέχεια, η αύξηση συνεχίζεται αλλά με

⁶ Rostow (1953, 1960).

⁷ Kuznets (1971).

⁸ Chenery, Taylor (1968).

χαμηλότερους ρυθμούς από το κατά κεφαλή εισόδημα, ενώ από ένα επίπεδο του κατά κεφαλή εισοδήματος και μετά το μερίδιο της βιομηχανίας τείνει να μειώνεται, καθώς το εισόδημα αυξάνεται. Στη συνέχεια οι Chenery και Taylor εντοπίζουν εκείνους τους βιομηχανικούς κλάδους που χαρακτηρίζουν την αρχική (βιομηχανίες χαμηλής ποιότητας καταναλωτικών προϊόντων), την ενδιάμεση (καταναλωτικά αγαθά και ενδιάμεσα προϊόντα) και την τελική περίοδο της βιομηχανικής ανάπτυξης (κεφαλαιουχικά αγαθά και διαρκή καταναλωτικά αγαθά).

Οι προηγούμενες αναλύσεις και σε αντίθεση με ότι παρατηρείται κατά την ανάπτυξη του δευτερογενή, δεν διαπιστώνουν ιδιαίτερα στενή σχέση μεταξύ του σχετικού μεγέθους του τομέα των υπηρεσιών και του κατά κεφαλή εθνικού εισοδήματος. Επίσης δεν παρατηρούν σημαντικές διαφορές μεταξύ αναπτυσσόμενων και ανεπτυγμένων χωρών, όσον αφορά το ποσοστό συμμετοχής των δαπανών για υπηρεσίες στην τελική δαπάνη.⁹ Εκτεταμένος τριτογενής τομέας παρατηρείται σε χώρες με χαμηλό κατά κεφαλή εισόδημα (Ζαίρ, Μαλί, Βολιβία), ενώ σχετικά περιορισμένος σε χώρες με υψηλό κατά κεφαλή εισόδημα (Γερμανία). Το γεγονός αυτό εμμέσως επιβεβαιώνει την ύπαρξη ενός παραδοσιακού τριτογενή τομέα στις αναπτυσσόμενες χώρες και ενός μοντέρνου τριτογενή τομέα στις αναπτυγμένες.¹⁰

Σύμφωνα με τις γραμμικές θεωρίες των σταδίων ανάπτυξης θα πρέπει να ανακύψει ένας μοντέρνος τριτογενής τομέας. Τίποτα όμως δεν εγγυάται αυτή τη μετάβαση. Η επιβράδυνση της ανάπτυξης του δευτερογενή μπορεί να συνοδεύεται από πολύ διαφορετικά μοντέλα ανάπτυξης του τομέα των υπηρεσιών.¹¹ Προς την κατεύθυνση αυτή μας προσανατολίζουν και τα αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας σε 30 χώρες (αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες) κατά το διάστημα 1960-70 που πραγματοποιήθηκε από τον Gemmel¹² και οδήγησε στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

α) επέκταση του τριτογενή εις βάρος του δευτερογενή σημειώνεται, εφόσον οι υπηρεσίες έχουν αναπτυχθεί σε σημαντικό βαθμό.

⁹ Bhagwati J. (1987: 19).

¹⁰ Pascal P. (1986: 23, 24), Gemmell N. (1986: 91).

¹¹ Pascal P. (1986: 23, 24).

¹² Gemmell N. (1986: 24-40).

β) Καθώς ο δευτερογενής τομέας συρρικνώνεται, οι κοινωνικές υπηρεσίες επεκτείνονται σε μεγαλύτερο βαθμό από όσο ο τριτογενής στο σύνολο του.

γ) Ο τριτογενής τομέας περιλαμβάνει διαφορετικές μεταξύ τους κατηγορίες υπηρεσιών από τις οποίες ορισμένες μειώνονται ακολουθώντας την καθοδική πορεία του βιομηχανικού τομέα (π.χ. οι υπηρεσίες διανομής στις ΗΠΑ), ενώ άλλες αυξάνονται (π.χ. υπηρεσίες αναψυχής).

δ) Ο τομέας των υπηρεσιών αναπτύσσεται με ιδιαίτερα γρήγορους ρυθμούς συγκριτικά με τη βιομηχανία στα αρχικά και στα τελικά στάδια της ανάπτυξης.

ε) Η σημαντική αύξηση του τριτογενή συνδυάζεται με τη καθοδική πορεία του βιομηχανικού τομέα μόνο στις ανεπτυγμένες χώρες.

Στη βάση των προηγούμενων εκτιμάται ως πλέον αντιπροσωπευτική της σημερινής πραγματικότητας η άποψη των Castells και Aoyama¹³ “...καθώς οι οικονομίες γίνονται όλο και πιο περίπλοκες οφείλουμε να εισάγουμε νέες έννοιες για να κατανοήσουμε τις οικονομικές δραστηριότητες και να εγκαταλείψουμε την παλαιά διάκριση μεταξύ πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα. Μία τέτοια κατηγοριοποίηση έχει μετατραπεί πλέον σε σοβαρό εμπόδιο της ανάλυσης για την κατανόηση των κοινωνιών μας.”.

2.2. Θεωρητικές Προσεγγίσεις της Τριτογενούς Ανάπτυξης

2.2.1. Χαρακτηριστικά της επέκτασης των υπηρεσιών

Η ανάπτυξη των υπηρεσιών έχει σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ανάλογες με εκείνες που παρατηρήθηκαν όταν η βιομηχανία αναπτύχθηκε σε βάρος του πρωτογενή τομέα, παρά το γεγονός ότι ο τριτογενής τομέας, σε αντίθεση με τον αγροτικό και τον βιομηχανικό, δεν ακολουθεί όπως εκτιμήθηκε προηγούμενα ομοιόμορφα πρότυπα

ανάπτυξης στις διάφορες χώρες.¹⁴ Η γη έχει μικρότερη σημασία ως εισροή στα μοντέλα παραγωγής και διανομής από ότι το ανθρώπινο κεφάλαιο, η ανάγκη για μια θεωρία ατελούς ανταγωνισμού γίνεται περισσότερο εμφανής και οι καμπύλες προσφοράς στο βραχυχρόνιο διάστημα δεν μπορούν πλέον να θεωρηθούν ως τελείως ανελαστικές.¹⁵

Η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα αυξάνει την σταθερότητα κατά τη διάρκεια των επιχειρηματικών κύκλων, κυρίως λόγω της σταθερότητας που παρουσιάζει η απασχόληση στις υπηρεσίες η οποία αυξάνεται ακόμα και σε περιόδους μείωσης της γενικής οικονομικής δραστηριότητας.¹⁶ Σε αυτή την χαμηλότερη ευαισθησία της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα στις κυκλικές διακυμάνσεις της παραγωγής συντελούν το υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολούμενων, ο μεγαλύτερος αριθμός μη κερδοσκοπικών εταιρειών και οι εύκαμπτες μορφές απασχόλησης (αμοιβή με το κομμάτι, ημιαπασχόληση).¹⁷

Η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες αναδύει διαφονίες στους αναλυτές, οι οποίες εστιάζονται:

α) στους αιτιολογικούς παράγοντες της τριτογενούς ανάπτυξης, όπου άλλοι θεωρούν ότι η ανάπτυξη της τριτογενούς παραγωγής είναι αποτέλεσμα και εξάρτημα της ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα και άλλοι ότι η ανάπτυξη των υπηρεσιών είναι αυτόνομη.¹⁸

β) στην μελλοντική εξέλιξη του τομέα των υπηρεσιών και στο κατά πόσο είναι δυνατό ένα πρότυπο συσσώρευσης βασιζόμενο στην ανάπτυξη των υπηρεσιών. Με άλλα λόγια διερευνούν την δυνατότητα των υπηρεσιών να συμπαρασύρουν ανοδικά το σύνολο της οικονομίας. Τα ερωτήματα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά σε μία κατάσταση οικονομικής κρίσης, κατά την οποία σε μεγάλο βαθμό ο δυναμικός ρόλος του βιομηχανικού τομέα τίθεται σε αμφισβήτηση.

Οι θεωρίες που προσεγγίζουν τα ζητήματα της δυναμικότητας του τριτογενή τομέα μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο εκ διαμέτρου αντίθετους

¹³ Castells, Aoyama (1994: 8).

¹⁴ Gemmell N. (1986: 3-6).

¹⁵ Fuchs V. (1968: 155).

¹⁶ Creamer D. (1956: 22), Fuchs V. (1968: 9).

¹⁷ Fuchs V. (1968: 160-61).

¹⁸ Kierzkowski H. (1987: 43).

πόλους: από την μία πλευρά κατατάσσονται οι θεωρίες αυτο-εξυπηρέτησης (self-service) και υποκατάστασης των υπηρεσιών από αγαθά οι οποίες προσανατολίζονται προς την στασιμότητα και στη συνέχεια στην οπισθοχώρηση της κατανάλωσης υπηρεσιών από τα νοικοκυριά, καθώς και οι νεοβιομηχανικές θεωρίες με επίκεντρο την βιομηχανία και από την άλλη κατατάσσονται οι θεωρίες της μεταβιομηχανικής κοινωνίας και της κοινωνίας της πληροφορίας που δίνουν κυρίαρχη θέση στις ατομικές και συλλογικές υπηρεσίες (πολιτιστικές-μορφωτικές και κοινωνικές). Μεταξύ αυτών των δύο πόλων τοποθετούνται διάφορες απόψεις που αναζητούν την συμπληρωματικότητα του δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

2.2.2. Η μεταβιομηχανική κοινωνία

Σύμφωνα με την θεωρία της μεταβιομηχανικής κοινωνίας¹⁹ το σημαντικότερο οικονομικό προϊόν των αναπτυγμένων οικονομιών προέρχεται από τον τριτογενή τομέα, γεγονός που προϋποθέτει μεταβολή του προτύπου της κατανάλωσης και της απασχόλησης. Στο πλαίσιο αυτό η κατανάλωση των υπηρεσιών θα αυξηθεί σε αντίθεση με την κατανάλωση προϊόντων του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, ενώ η αναλογία της εργατικής δύναμης που απασχολείται στον τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα στην εκπαίδευση, στη διοίκηση και στην έρευνα θα αυξηθεί σημαντικά. Έτσι η οικονομική εξέλιξη χαρακτηρίζεται από τη μετατόπιση των παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων προς τον τριτογενή τομέα. Αυτό δεν συνεπάγεται μείωση σε απόλυτα μεγέθη της πρωτογενούς και δευτερογενούς παραγωγής, αλλά προσανατολισμό της μελλοντικής αύξησης της κατανάλωσης προς τον τριτογενή τομέα.²⁰

Ο μετασχηματισμός της κοινωνίας από βιομηχανική σε μεταβιομηχανική περιλαμβάνει διάφορα στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο παρατηρείται επέκταση των μεταφορών και των δημόσιων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. Στο δεύτερο στάδιο η μαζική κατανάλωση υλικών αγαθών και η πληθυσμιακή αύξηση συνοδεύεται από επέκταση των υπηρεσιών διανομής, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και του τομέα των ασφαλίσεων, δηλαδή υπηρεσιών που συμμετέχουν στην πρόοδο της μαζικής κατανάλωσης και

¹⁹ Bell D. (1974: 109).

στρέφονται γύρω από την παραγωγή και την κατανάλωση υλικών αγαθών. Τέλος, στο τελευταίο στάδιο, καθώς το εθνικό εισόδημα αυξάνεται, το ποσοστό των δαπανών για αγαθά πρώτης ανάγκης μειώνεται και η κατανάλωση στρέφεται αρχικά σε διαρκή αγαθά και στη συνέχεια σε αγαθά πολυτελείας και σε υπηρεσίες που αυξάνουν την ευχαρίστηση και βελτιώνουν την ποιότητα ζωής (τουρισμός, πολιτιστικές εκδηλώσεις, υγεία, εκπαίδευση...).^{21, 22}

Η σχετική σημασία της δευτερογενούς παραγωγή στο σύνολο των παραγόμενων και καταναλωνόμενων αξιών μειώνεται με την έννοια, όχι της μικρότερης ποσοτικά παραγωγής, αλλά της χαμηλότερης αξίας των δευτερογενούς φύσεως αγαθών στο σύνολο της εθνικής παραγωγής. Σύμφωνα με τους Jean et Jaqueline Fourastie²³ “οι τριτογενείς αξίες κατακτούν την οικονομική ζωή και για το λόγο αυτό θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο πολιτισμός της τεχνολογικής προόδου θα είναι ένας τριτογενής πολιτισμός”. Στη βιομηχανική κοινωνία η ποσότητα των υλικών αγαθών είναι ο δείκτης του επιπέδου ζωής, σε αντίθεση με την μεταβιομηχανική κοινωνία, όπου η ποιότητα ζωής μετράται με βάση την ποιότητα και ποσότητα των υπηρεσιών και των ανέσεων (π.χ. εκπαίδευση, υγεία, αναψυχή, πολιτιστικές εκδηλώσεις).

Η θεώρηση αυτή συνδέεται με την εξέλιξη της εισοδηματικής ελαστικότητας για αγαθά και υπηρεσίες: εφόσον επιτευχθεί ένα συγκεκριμένο επίπεδο κατανάλωσης για βιομηχανικά προϊόντα, επιπλέον αυξήσεις στο εισόδημα μετατρέπονται σε δαπάνες για υπηρεσίες, με αποτέλεσμα τη σχετική αύξηση της ελαστικότητας ζήτησης για υπηρεσίες, καθώς το εισόδημα αυξάνεται.²⁴ Η αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών μπορεί να προέρχεται από αλλαγές στο καταναλωτικό πρότυπο ή από μείωση των τιμών των υπηρεσιών.²⁵ Άλλος παράγοντας που συντελεί στην αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών είναι ο χρόνος.²⁶

²⁰ Gershuny J. (1978: 27, 35).

²¹ Bell D. (1974: 127-8), Gadrey J. (1992: 26).

²² Κατά τον Schumacher (1973: σελ. 97) από ένα σημείο και μετά μεγαλύτερη κατανάλωση διαρκών καταναλωτικών αγαθών βελτιώνει ελάχιστα την ποιότητα ζωής.

²³ Fourastie Jean et Jaqueline (1989: 24).

²⁴ Gemmell N. (1986: 123, 1982: 37-66).

²⁵ Fuchs V. (1968: 3, 35).

²⁶ Σύμφωνα με το J. Gershuny (1987: 121), δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η αύξηση της ζήτησης για υπηρεσίες αυξήθηκε όχι μόνο με την αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος, αλλά και με τον περιορισμό της εργάσιμης εβδομάδας.

Συμπερασματικά, η θεωρία του μεταβιομηχανισμού συνδυάζει τρία χαρακτηριστικά:

α) Η πηγή της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης εντοπίζεται στην ανάπτυξη και τη διαχείριση της γνώσης, η οποία επεκτείνεται σε όλα τα πεδία της οικονομικής δραστηριότητας.

β) Η σημασία των επαγγελμάτων που χαρακτηρίζονται από υψηλή περιεκτικότητα σε γνώση και πληροφορία αυξάνεται. Τα επιστημονικά, διαχειριστικά και διευθυντικά επαγγέλματα, καθώς και τα επαγγέλματα των υπαλλήλων γραφείου αυξάνονται ταχύτερα σε σχέση με τα επαγγέλματα δευτερογενούς φύσεως και θα αποτελέσουν τον πυρήνα της νέας κοινωνικής δομής.

γ) Οι θέσεις εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών θα αποτελέσουν την συντριπτική πλειοψηφία των θέσεων απασχόλησης. Η μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα θα ακολουθηθεί από μείωση των θέσεων εργασίας στη μεταποίηση, μείωση αναπόφευκτη και μη αντιστρεπτή, σε όφελος των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα: όσο πιο προηγμένη είναι μία οικονομία τόσο περισσότερο επικεντρωμένη στις υπηρεσίες θα είναι η απασχόληση.

2.2.3. Μεταβιομηχανικές θεωρήσεις στην ανάπτυξη των υπηρεσιών

Οι υποστηρικτές της τριτογενούς ανάπτυξης θεωρούν ότι η αύξηση των υπηρεσιών είναι το σημαντικότερο γεγονός της σύγχρονης οικονομικής ιστορίας²⁷. Η ανάπτυξη και επέκταση των υπηρεσιών αντιστοιχεί σ' ένα ανώτερο στάδιο ανάπτυξης των κοινωνιών, οι οποίες αφού πέρασαν με ιδιαίτερα έντονες κοινωνικοοικονομικές αναταραχές από την αγροτική οικονομία στη βιομηχανική εποχή, θα γεννήσουν με

²⁷ Bell D. (1974).

το αντίστοιχο τίμημα, ένα κοινωνικοοικονομικό μεταβιομηχανικό σύστημα που θα κυριαρχείται από τις υπηρεσίες.

Στη βιομηχανική κοινωνία η αξία των αγαθών καθορίζεται από την τιμή πώλησης στην αγορά, σε αντίθεση με την οικονομία όπου κυριαρχούν οι υπηρεσίες. Σε μία οικονομία υπηρεσιών δεν αρκεί απλά η παραγωγή ενός αγαθού: η χρήση του προαπαιτεί ένα μεγάλο αριθμό επενδύσεων σε υπηρεσίες (έρευνα, προώθηση, έλεγχος ποιότητας). Εξάιρεση δεν αποτελούν ούτε τα πλέον καινοτόμα προϊόντα, όπου και πάλι η συνεισφορά του τριτογενή τομέα είναι ιδιαίτερα σημαντική, τόσο κατά το στάδιο της ανάπτυξης τους, όσο και κατά τα στάδια της παραγωγής τους και της χρήσης τους.²⁸ Επομένως η φάση της ωριμότητας της Βιομηχανικής κοινωνίας χαρακτηρίζεται από σχετική μείωση της σημασίας της τεχνικής παραγωγής συγκριτικά με τις λιγότερο υλικές δραστηριότητες όπως αυτές της οργάνωσης, της διαχείρισης και της προώθησης ενός προϊόντος. “Δεν είμαστε μάρτυρες απλά ενός φαινομένου μετατόπισης της οικονομικής δραστηριότητας από τον δευτερογενή στο τριτογενή, αλλά κύρια ενός φαινομένου τριτογενοποίησης του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων”.²⁹

Πρωταρχικό στοιχείο της μεταβιομηχανικής κοινωνίας είναι η κυριαρχία της γνώσης. Η κλασική σκέψη αναφορικά με την εργασία και το κεφάλαιο δεν σχετίζεται με ένα σύστημα παραγωγής και ανταλλαγής που δομείται γύρω από την διαχείριση της γνώσης. Η ανάπτυξη και διαχείριση της γνώσης αποτελεί την πραγματική επένδυση των σύγχρονων καιρών, εφόσον η στρατηγικής σημασίας πρώτη ύλη για την βιομηχανία δεν είναι πλέον το πετρέλαιο ή κάποια άλλη πεπερασμένη πρώτη ύλη αλλά η ίδια η γνώση: “Δεν υπάρχουν πλέον τομείς αιχμής ή τομείς πεπαλαιωμένοι, αλλά επιχειρήσεις που βασίζονται στην γνώση και επιχειρήσεις που προτιμούν ακόμα να στηρίζονται σε πηγές με πολύ λιγότερες δυνατότητες”.³⁰ Η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποκτά αυξανόμενη σημασία όχι μόνο γιατί ικανοποιεί τις ανάγκες των ατόμων, αλλά κυρίως γιατί καθιστά δυνατή τη δημιουργία και την προσφορά στην αγορά

²⁸ Giarini O. (1988: 198, 205).

²⁹ Giarini O. (1988: 199).

³⁰ Caspar P. (1988: 107).

εργασίας εξειδικευμένης εργατικής δύναμης, σύμφωνα με τις ανάγκες των νέων μορφών συσσώρευσης του κεφαλαίου και των νέων τεχνολογιών.³¹

Το περιεχόμενο των επενδύσεων υπό τις νεότερες συνθήκες έχει μεταβληθεί με τις άυλες επενδύσεις να συμμετέχουν με αυξανόμενο ποσοστό.³² Παράλληλα με τις επενδύσεις σε κτίρια και μηχανολογικό εξοπλισμό παρουσιάζεται και ένα ποσοστό άλλων δαπανών όπως οι δαπάνες επιμόρφωσης του προσωπικού, προώθησης του προϊόντος στην αγορά, απόκτησης και διαχείρισης της πληροφορίας, με άμεση συνέπεια την αλλαγή της ταυτότητας της συνολικής επένδυσης. Το γεγονός ότι η γνωσιολογική επένδυση αποκτά σημαίνοντα ρόλο στην μεταβιομηχανική κοινωνία, αντικατοπτρίζει την πεποίθηση ότι η ενσωμάτωση της γνώσης στην παραγωγική διαδικασία θα επιφέρει μελλοντικά θετικά αποτελέσματα στην ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης. Από εδώ και εμπρός, φαίνεται ότι η ανταγωνιστικότητα των μεμονωμένων επιχειρήσεων, αλλά και αυτή των εθνικών οικονομιών θα εξαρτηθεί άμεσα από τις επενδύσεις στη “γνώση”.³³

Οι επενδύσεις στη “γνώση” βρίσκουν έδαφος σε όλα τα στάδια της λειτουργίας μίας επιχείρησης (σύλληψη, παραγωγή, εμπορευματοποίηση, οργάνωση των σχέσεων εργασίας, διοίκηση και διαχείριση). Με τον τρόπο αυτό καθίσταται δυνατή η απελευθέρωση των πηγών εκείνων που αυξάνουν ή βελτιώνουν την παραγωγικότητα, ενώ η βιομηχανία βρίσκεται στη φάση μίας ολοκληρωτικής μεταμόρφωσης κάτω από την επίπτωση της μετάγχισης της πληροφορίας και της γνώσης. Το πρόβλημα με τις επενδύσεις αυτής της κατηγορίας³⁴ είναι ότι ενδεχομένως εμφανίζουν στρεβλή εικόνα του κόστους παραγωγής, υπερεκτιμώντας το στην αρχή και υποεκτιμώντας το στη συνέχεια, γιατί τα αποτελέσματά τους γίνονται αντιληπτά μακροπρόθεσμα.

Στις γνωσιολογικές επενδύσεις εντάσσονται:³⁵

α) Οι επενδύσεις στην έρευνα.

³¹ Barcet A. (1987: 45).

³² Caspar P. (1988: 108, 109).

³³ Κατά τον P. Caspar (1988: 118) “οι γνωσιολογικές επενδύσεις δεν είναι παρά ένα μέσο για να υλοποιηθεί η επιχείρηση της τρίτης χιλιετίας”.

³⁴ Caspar P. (1988: 111, 117).

³⁵ Caspar P. (1988: 114-117).

β) Οι επενδύσεις στην κατάρτιση και στο ανθρώπινο δυναμικό. Η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού και η προσαρμογή του στις νέες τεχνολογίες και τις νέες μορφές οργάνωσης αποτελεί αναγνωρισμένη αναγκαιότητα για τις επιχειρήσεις που βρίσκονται αντιμέτωπες με την τεχνολογική επανάσταση και τον διεθνή ανταγωνισμό. Ο παράγοντας αυτός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, τόσο στην εφαρμογή της τεχνολογίας, όσο και στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας.

γ) Οι επενδύσεις στο λογισμικό.

δ) Οι επενδύσεις στις μεθόδους προώθησης των προϊόντων.

ε) Οι επενδύσεις σε στρατηγική.

Σύμφωνα με τις θέσεις του Giarini η επέκταση των τριτογενών δραστηριοτήτων σε όλες τις δραστηριότητες που καταλήγουν στη δημιουργία πλούτου δεν συνεπάγεται την απαξίωση των τεχνικών δραστηριοτήτων που χαρακτηρίζουν την παραγωγική διαδικασία με την στενή έννοια του όρου, αλλά απλά της ισότιμης παράθεσης δίπλα τους των οργανωτικών, διοικητικών, διαχειριστικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων οι οποίες είναι αναγκαίες για να αποκτήσει η παραγωγή αξία χρήσης.³⁶

Περισσότερο ή λιγότερο επιθετικές προς την βιομηχανία θέσεις εκφράζονται από πολλούς θεωρητικούς. Στις πρώτες εντάσσεται ο Millward³⁷ που σημειώνει ότι οι ηγετικές επιχειρήσεις της οικονομίας εντοπίζονταν ακόμα και κατά την εποχή της βιομηχανικής ανάπτυξης στον τριτογενή τομέα (σιδηροδρομικές εταιρείες στην Βρετανία). Στις δεύτερες κατατάσσεται ο Bhagwati³⁸ που θεωρεί ότι η διάκριση των αγαθών και των υπηρεσιών που βασίζεται, σύμφωνα με τους κλασικούς οικονομολόγους, στο χαρακτηρισμό της εργασίας ως παραγωγικής όσον αφορά τα αγαθά και ως μη παραγωγικής όσον αφορά τις υπηρεσίες έχει προ πολλού απορριφθεί. Ο χαρακτηρισμός ενός τομέα ως παραγωγικού ή μη πρέπει να συμβαδίζει με τους εθνικούς στόχους της ανάπτυξης. Από μόνο του το γεγονός ότι ο τομέας των υπηρεσιών απορροφά την υπερβάλλουσα προσφορά εργασίας σε μία χρονική περίοδο που ο κίνδυνος διόγκωσης της ανεργίας πλανάται σε όλα τα αναπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη,

³⁶ Giarini O. (1988: 199, 203).

³⁷ Millward (1994: 50).

³⁸ Bhagwati J. (1987: 4).

με όλες τις αλυσιδωτές αρνητικές κοινωνικοοικονομικές συνέπειες, τον καθιστά πρωταρχικής σημασίας.

Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της δυναμικότητας του τριτογενή τομέα οι υπηρεσίες, όχι μόνο διευκολύνουν τις εξαγωγικές και μεταποιητικές δραστηριότητες, αλλά η προστιθέμενη αξία λαμβάνει χώρα κύρια στον τομέα των υπηρεσιών. Οι τριτογενείς βιομηχανίες είναι σήμερα η πρωταρχική δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη, εξασφαλίζουν την ποιότητα ζωής και από αυτές πηγάζει ένα σημαντικό κομμάτι της ζήτησης του μεταποιητικού τομέα. Μία οικονομία δεν είναι δυνατόν να είναι αποδοτική χωρίς αναπτυγμένο και λειτουργικό τριτογενή τομέα, ενώ η απελευθέρωση του εμπορίου των υπηρεσιών θα ωφελήσει σημαντικά την ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών και θα επιφέρει και οφέλη για τις αναπτυγμένες χώρες.³⁹ Ιδιαίτερα θετικά είναι τα αποτελέσματα από την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα σε περιοχές που αντιμετώπισαν κατά το παρελθόν έντονες οικονομικές κρίσεις, ενώ σήμερα επιδεικνύουν ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, όπως το Σικάγο⁴⁰, η Μασαχουσέτη και η περιοχή της Νέας Υόρκης⁴¹. Επιπροσθέτως η ανάπτυξη των υπηρεσιών παίζει σημαντικό ρόλο στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, εφόσον αυτές επιδιώκουν να αποκτήσουν μέρος από την διεθνή προστιθέμενη αξία.^{42, 43}

Η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα προτείνεται επίσης από ορισμένους ερευνητές ως εργαλείο μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων, με την έννοια ότι η δημιουργία τριτογενών δραστηριοτήτων ή η προσέλκυση δημόσιων επιχειρήσεων υπηρεσιών θα δημιουργήσει σημαντικό αριθμό θέσεων

³⁹ Hindley B. (1987: 35, 38), Richardson J. B. (1987: 81), Riddle D. (1987: 84), Baker A. (1987: 208).

⁴⁰ Schinder G. (1995: 2-9).

⁴¹ Rodwin L. (1989: 8).

⁴² Riddle D. (1987: 89-91), Berthelot Y. (1988: 230).

⁴³ Μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών αν συγκριθούν χώρες που αναπτύσσονται γρήγορα με χώρες που παρουσιάζουν αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, διαπιστώνεται ότι διακρίνονται οι μεν από τις δε από τον ρυθμό ανάπτυξης του τομέα των υπηρεσιών. Σε χώρες όπως η Αλγερία, η Κολομβία και η Βόρεια Κορέα, ο τομέας των υπηρεσιών αυξήθηκε κατά μέσο όρο 7.9% μεταξύ 1965 και 1981, ενώ το κατά κεφαλή ακαθάριστο εθνικό προϊόν διπλασιάστηκε μεταξύ 1977 και 1981. Σε χώρες όπως η Βολιβία και η Γκάνα και η Τζαμάικα ο τομέας των υπηρεσιών αυξήθηκε κατά μέσο όρο 2.3% μεταξύ 1965 και 1981 ενώ μεταξύ 1977 και 1981 το κατά κεφαλή ακαθάριστο εθνικό προϊόν αυξήθηκε πολύ αργά, ή και καθόλου Riddle D. (1987: 89-91).

απασχόλησης και θα τονώσει την περιφερειακή οικονομία.⁴⁴ Δεν λείπουν βέβαια και οι ακραίες θέσεις εκείνων, όπως η Thurow⁴⁵, που ισχυρίζονται ότι “όποια περιοχή αναζητά τα χαρακτηριστικά των περιοχών με τους ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης στη χώρα, θα πρέπει πρώτα να αποκτήσει τις ιδιότητες που αναζητούν οι βιομηχανίες υπηρεσιών από μία περιοχή, αφού στην ουσία η προσέλκυση των υπηρεσιών είναι ο μοχλός της ανάπτυξης”, ή όπως οι Markusen και Carlson⁴⁶ “τα τοπικά εργαλεία οικονομικής ανάπτυξης θα πρέπει να στοχεύουν σε νέους οικονομικούς τομείς όπως οι υπηρεσίες και να επιταχύνουν την κατάρρευση των βιομηχανιών που παρακμάζουν”.

2.2.4. Η κοινωνία της πληροφορίας

Η κοινωνία της πληροφορίας μπορεί να ειπωθεί ως μετεξέλιξη της μεταβιομηχανικής κοινωνίας. Ο D. Bell⁴⁷ στο βιβλίο του για τη μεταβιομηχανική κοινωνία εισάγει την ιδέα της κοινωνίας της πληροφορίας η οποία χαρακτηρίζεται από τη σημαίνουσα θέση της πληροφορίας. Η πληροφορία δεν αποτελεί ένα ομοιογενές αγαθό αλλά συνίσταται από ένα σύνολο δραστηριοτήτων που έχουν αντικείμενο την παραγωγή, την διαχείριση και την διοχέτευση της πληροφορίας παράγοντας μία οικονομική αξία. Όλες οι οικονομικές δραστηριότητες έχουν διττή υπόσταση: αυτή του μετασχηματισμού της ύλης και της ενέργειας και αυτή του μετασχηματισμού της πληροφορίας.

Οι υποστηρικτές της πληροφοριακής κοινωνίας θεωρούν ότι η επιρροή της γνώσης στην αύξηση της παραγωγικότητας απετέλεσε χαρακτηριστικό της σύγχρονης οικονομίας, ακόμα και κατά την διάρκεια της βιομηχανικής οικονομίας, όταν η απασχόληση στην μεταποίηση βρισκόταν στο απόγειο της. Επομένως η κατάλληλη διάκριση δεν είναι μεταξύ μίας βιομηχανικής και μίας μεταβιομηχανικής οικονομίας, αλλά μεταξύ δύο μορφών βιομηχανικής παραγωγής οι οποίες βασίζονται στη γνώση. Αυτό που διακρίνει περισσότερο τις οικονομικές δομές του πρώτου και του δεύτερου μισού του εικοστού αιώνα είναι

⁴⁴ Jefferson C.W., Trainor M. (1996: 37, 41).

⁴⁵ Thurow (1989: 180).

⁴⁶ Markusen, Carlson (1989: 49).

η επανάσταση στις τεχνολογίες πληροφοριών και η επέκταση αυτής της επανάστασης σε όλα τα επίπεδα κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας.⁴⁸

Γι' αυτό και προτείνεται η στροφή από τον μεταβιομηχανισμό στον πληροφορισμό.⁴⁹ Ο όρος πληροφορισμός αναφέρεται σε μία συγκεκριμένη μορφή κοινωνικής και τεχνικής οργάνωσης και διαχείρισης της παραγωγής όπου η παραγωγικότητα, βασισμένη στην πληροφορία και στη γνώση, θα επιτευχθεί με την χρήση των νέων πληροφοριακών τεχνολογιών. Οι νέες πληροφοριακές τεχνολογίες περιλαμβάνουν την μικροηλεκτρονική, το λογισμικό, τους υπολογιστές και τη γενετική μηχανική. Κάτω από αυτή την οπτική οι κοινωνίες θα είναι πληροφοριακές όχι μόνο επειδή ταιριάζουν σε δεδομένο μοντέλο κοινωνικής διάρθρωσης, αλλά γιατί η παραγωγικότητα του παραγωγικού συστήματος στηρίζεται στη χρήση των πληροφοριακών τεχνολογιών και των εφαρμογών τους.⁵⁰ Το σημαντικό στην ανάδειξη του πληροφοριακού μοντέλου ανάπτυξης είναι “η επίδραση της γνώσης πάνω στην ίδια τη γνώση, ως κύριας πηγής παραγωγικότητας”.⁵¹

Κατά τον Castells η πληροφοριακή τεχνολογία μπορεί να παραλληλιστεί με τις νέες πηγές ενέργειας και τον ρόλο που διαδραμάτισαν στην βιομηχανική επανάσταση. “Η επανάσταση της πληροφοριακής τεχνολογίας εισήγαγε ένα μοντέλο ασυνέχειας στην υλική βάση της οικονομίας, της κοινωνίας και του πολιτισμού”.⁵² Χάρη στην πληροφοριακή τεχνολογία οι επιχειρήσεις αποκτούν ένα πλεονέκτημα ριζικού ανασχηματισμού όλων των πλευρών της λειτουργίας τους σε μία κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα που χαρακτηρίζεται από συνεχή αλλαγή και οργανωτική ρευστότητα: ο πληροφορισμός συνδέεται με την επέκταση και την ανανέωση του καπιταλισμού και η πληροφορία έχει κυρίαρχη θέση στη σημερινή οικονομία.⁵³

Για να υπάρξουν νέες αγορές και να συνδεθούν τα τμήματα της αγοράς κάθε χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο απαιτείται ιδιαίτερα υψηλή κεφαλαιακή

⁴⁷ Bell D. (1974).

⁴⁸ Castells M., Aoyama Y. (1994: 7), Castells M. (1996: 17).

⁴⁹ Castells M., Aoyama Y. (1994).

⁵⁰ Castells M., Aoyama Y. (1994: 7), Castells M. (1996: 17).

⁵¹ Castells M. (1996: 17).

⁵² Castells M. (1996: 30).

⁵³ Castells M. (1996: 20, 62), Barcet A. (1987: 47-49).

κινητικότητα και δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας των μεμονωμένων επιχειρήσεων. Η απελευθέρωση των αγορών και οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας σε στενή αλληλεπίδραση μεταξύ τους παρέχουν αυτές τις προϋποθέσεις. Η παγκόσμια ολοκλήρωση των οικονομικών αγορών από τις αρχές της δεκαετία του 80 μέσω των νέων πληροφοριακών τεχνολογιών συνετέλεσε στην αυξανόμενη αποσύνδεση των ροών του κεφαλαίου από τις εθνικές οικονομίες. Η νέα μορφή παραγωγής και εμπορευματοποίησης: παραγωγή υψηλού όγκου, ευέλικτη και εξατομικευμένη απαιτεί στρατηγικές συμμαχίες και ειδικά (ad hoc) προγράμματα συνεργασίας μεταξύ εταιρειών, αποκεντρωμένων μονάδων μεγάλων εταιρειών και δικτύων επιχειρήσεων, οπότε η πρόσβαση στις τεχνολογίες πληροφορίας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιτυχίας.⁵⁴

2.2.5. Νεοβιομηχανικές θεωρήσεις στην ανάπτυξη των υπηρεσιών

Οι διαγνωστικές προσεγγίσεις αναφορικά με την θέση των υπηρεσιών στην οικονομία, τις προοπτικές και τις συνέπειες της αύξησής τους, εμφανίζονται διαμετρικά αντίθετες μεταξύ τους. Στη βάση της γενικής επιβράδυνσης της ανάπτυξης, από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και μετά, δημιουργείται και κυριαρχεί στο σχετικό διάλογο ένα ρεύμα αντίθετο με τις θέσεις των υπέρμαχων της τριτογενοποίησης των οικονομιών. Αυτή η θεώρηση είναι περισσότερο ετερογενής από την προηγούμενη, αλλά οι εργασίες που την θεμελιώνουν έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την επανεκτίμηση της βιομηχανίας: η τελευταία ήταν και θα είναι ο κινητήρας του παραγωγικού συστήματος, και επομένως είναι αυτή που θα προσδιορίσει εκ νέου την συνολική οικονομική ανταγωνιστικότητα και την πιθανή περαιτέρω επέκταση του τομέα των υπηρεσιών.

Η θεωρητικά χαμηλή παραγωγικότητα των υπηρεσιών χρησιμοποιείται ως επιχείρημα πολλών θεωρητικών που υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη των υπηρεσιών θα έχει ως συνέπεια την προς τα κάτω ώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Μια δεύτερη κατηγορία θεωριών που ταυτίζεται σχεδόν με την προηγούμενη, είναι εκείνη που συνδέει την αποβιομηχάνιση, την ανάπτυξη των

⁵⁴ Castells M. (1996: 85, 96).

υπηρεσιών και την στασιμότητα: ξεκινώντας από το γεγονός ότι η παραγωγικότητα αυξάνεται σε μικρό βαθμό στις υπηρεσίες, μία στροφή προς τον τριτογενή τομέα οδηγεί σε όλο και πιο ασθενή ανάπτυξη, με κατάληξη την οικονομική στασιμότητα. Η χαμηλή παραγωγικότητα είναι συστατικό στοιχείο και των προσεγγίσεων που εστιάζουν στην υπερβολική αύξηση του οργανωτικού και διαχειριστικού κόστους των επιχειρήσεων ως ανασταλτικού παράγοντα στη διαδικασία της ανάπτυξης.⁵⁵ Επίσης σημαντικό κόστος για το κοινωνικό σύνολο δημιουργείται και από την ανάπτυξη των κοινωνικών υπηρεσιών (τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης...) που είναι οι τομείς στους οποίους αναπτύσσονται ιδιαίτερα οι τριτογενείς θέσεις απασχόλησης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 και του '70.⁵⁶

Κοινό σημείο όλων των προηγούμενων θεωριών είναι η αμφισβήτηση της δυνατότητας περαιτέρω ανάπτυξης του τομέα των υπηρεσιών. Πολλά εξάλλου είναι τα κοινά τους σημεία με τις λεγόμενες βιομηχανικές θεωρίες που δημιουργήθηκαν ταυτόχρονα με την βιομηχανική επανάσταση και για την ακρίβεια μαζί με την οικονομική και κοινωνική δόμηση των δυτικών οικονομιών. Κεντρικός άξονας των βιομηχανικών θεωριών είναι η άποψη ότι όλες οι δραστηριότητες που δεν αποσκοπούν στην παραγωγή υλικών προϊόντων είναι μη παραγωγικές. Οι τριτογενείς δραστηριότητες δεν δρουν παρά στο περιθώριο και επομένως βασικό στόχο πρέπει να αποτελεί ο επαναπροσανατολισμός των επενδύσεων στην βιομηχανία.⁵⁷ Η ανάπτυξη διαφόρων κλάδων των υπηρεσιών σε περιοχές που παρουσίασαν φαινόμενα αποβιομηχάνισης δεν φάνηκε να συνεισφέρει παρά μόνο στη σταθεροποίηση μίας κατάστασης παρακμής και δεν κατόρθωσε να αντισταθμίσει τις συνέπειες της αποβιομηχάνισης. Σε καμία δε περίπτωση η ανάπτυξη του τριτογενή δεν οδήγησε σε φαινόμενα ραγδαίας

⁵⁵ Η αύξηση του οργανωτικού και διαχειριστικού κόστους, λόγω της πολυπλοκότητας του διεθνούς περιβάλλοντος, των αυξανόμενων αναγκών σε υπηρεσίες και της χαμηλής παραγωγικότητας των τελευταίων που οδηγεί σε αύξηση των τιμών τους, δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στις σύγχρονες επιχειρήσεις και κατ' επέκταση και στο σύνολο της οικονομίας. De Bandt J. (1988: 181, 192).

⁵⁶ Barcet A. (1987: 45).

⁵⁷ Μεταξύ άλλων οι Cohen και Zysman (1987: κεφ. 1 και 4) έχουν έντονα υποστηρίξει ότι η μεταποιητική δραστηριότητα είναι τομέας ζωτικής σημασίας για την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα μίας οικονομίας και πολλές υπηρεσίες βασίζουν την ανάπτυξη τους στον άμεσο δεσμό τους με την μεταποίηση.

ανάπτυξης, όπως αυτά που παρουσιάστηκαν σε νεώτερες περιόδους και προήρχοντο από την ανάπτυξη της μεταποιητικής βιομηχανίας.⁵⁸

Σύμφωνα με την μαρξιστική προσέγγιση που βασίζεται στην έννοια του πλεονάσματος, η ανάπτυξη και επέκταση του τομέα των υπηρεσιών δεν είναι αυτόνομη αλλά καθορίζεται από τους ρυθμούς ανάπτυξης της παραγωγικότητας και του προϊόντος της βιομηχανίας. Η βιομηχανία είναι εκείνη η οποία συντηρεί τον τομέα των υπηρεσιών και κατ' επέκταση και την απασχόληση σε αυτόν, ή με άλλα λόγια η ανάπτυξη των υπηρεσιών βασίζεται στη συσσώρευση του βιομηχανικού κεφαλαίου. Στην μαρξιστική επίσης προσέγγιση περιλαμβάνονται απόψεις που αντιμετωπίζουν τον τριτογενή τομέα ως κύρια αιτία της κρίσης και της πτώσης της αποδοτικότητας, διατηρώντας την θεώρηση του ως μη παραγωγικού τομέα. Ο τριτογενής είναι προϊόν της καπιταλιστικής συσσώρευσης και ένας τομέας όπου οι παραγωγικές φόρμες της συσσώρευσης του κεφαλαίου αναπτύσσονται με δυσκολία. Η ανάπτυξη του δεν είναι παρά ένδειξη δυσκολιών στην αποδοτικότητα του κεφαλαίου και στηρίζεται στη βάση των απαιτήσεων των τομέων που παραδοσιακά θεωρούνται παραγωγικοί.⁵⁹

Παρόμοια με την μαρξιστική είναι και η προσέγγιση του τριτογενή τομέα από την κεϋνσιανή οικονομική θεωρία: η βιομηχανία είναι ο μοχλός της ανάπτυξης, η πηγή των κερδών παραγωγικότητας και η κύρια αιτία για την ανάπτυξη των υπηρεσιών οι οποίες αποτελούν απλά εξάρτημα της. Ξεκινώντας από το γεγονός που διαπιστώνεται εμπειρικά, ότι δηλαδή η τριτογενής απασχόληση διαθέτει μια ιδιαίτερη ικανότητα για την απορρόφηση των διακυμάνσεων της οικονομικής δραστηριότητας, οι κεϋνσιανές θεωρήσεις για τον τριτογενή συμπεραίνουν ότι οι υπηρεσίες έχουν την δυνατότητα να απορροφούν εργατικό δυναμικό στις περιπτώσεις υπερπροσφοράς και να το απελευθερώνουν στις περιπτώσεις που παρουσιάζεται έλλειψη, λόγω κυρίως της ευέλικτης λειτουργίας τους. Νεοκλασική προσέγγιση της ανάπτυξης των υπηρεσιών δεν υπάρχει για το λόγο ότι η συγκεκριμένη θεωρία δεν διακρίνει τα αγαθά από τις

⁵⁸ Richard G. (1994: 1003).

⁵⁹ Barcet A. (1987: 44-45), Gadrey J. (1987: 74), Gadrey J. (1989: 5), Gershuny J., Miles I. (1983: 9-23).

υπηρεσίες στο σύνολο των εμπορευμάτων των οποίων μελετά την παραγωγή, την κατανάλωση και τις αγορές.⁶⁰

Από την πλευρά της η σχολή της ρύθμισης και συγκεκριμένα ο P. Petit⁶¹ διακρίνει στον τριτογενή τομέα μία 'συμπεριφορά' διαφορετική από της βιομηχανίας αναφορικά με τις εργασιακές σχέσεις (ευκαμψία-στασιμότητα μισθών κ.ά.) και τις δομές της αγοράς εργασίας (τοπικότητα), γεγονός που του προσδίδει απλά τη λειτουργία του 'σφουγγαριού' (άποψη παρόμοια με αυτή της κεϋνσιανής θεώρησης) κατά τις περιόδους της κρίσης και της μείωσης της βιομηχανικής απασχόλησης. Παρόμοια είναι και η θέση του Barcet σύμφωνα με τον οποίο ένα σημαντικό υποσύνολο των υπηρεσιών πηγάζει εξαιτίας των προβλημάτων αποδοτικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων που τις εξαναγκάζει στην εξωτερίκευση ορισμένων δευτερευόντων λειτουργιών για λόγους κόστους και επομένως ένα μεγάλο μέρος των τριτογενών θέσεων εργασίας είναι θέσεις απασχόλησης χαμηλών εργασιακών προσόντων.⁶²

Η ανάλυση όμως του Petit δεν σταματά στον ρόλο των υπηρεσιών αναφορικά με τη δημιουργία απασχόλησης, αλλά επεκτείνεται στο ρόλο και στην δυναμική τους κατά τη διαδικασία της ανάπτυξης. Το βασικό του συμπέρασμα είναι ότι οι υπηρεσίες δεν μπορούν να αντικαταστήσουν την λειτουργία της βιομηχανίας ως μοχλού ανάπτυξης και δεν έχουν τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα τους επέτρεπαν να δημιουργήσουν μία αυτόνομη πορεία ανάπτυξης και μία καινούργια μεγέθυνση του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων. Απαραίτητη προϋπόθεση που πρέπει να διαθέτει ένας τομέας οικονομικών δραστηριοτήτων, ώστε η ανάπτυξη του να συμπαρασύρει και την υπόλοιπη οικονομία σε μία ανοδική πορεία, είναι η δυνατότητα να δημιουργεί κέρδη παραγωγικότητας και επομένως και αυξανόμενες αποδόσεις οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε επέκταση της αγοράς του προϊόντος, καθώς επίσης και να δημιουργεί νέα ζήτηση στους άλλους οικονομικούς τομείς. Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν διαπιστώθηκαν στον τριτογενή τομέα.

Αναλυτικότερα ταξινομώντας τις υπηρεσίες σε τρεις κατηγορίες:

⁶⁰ Gadrey J. (1989: 5).

⁶¹ Petit P. (1986).

⁶² Barcet A. (1987: 45).

α) στις δημόσιες υπηρεσίες των οποίων η δυναμική εξαρτάται σε ένα μεγάλο βαθμό από τις κρατικές αποφάσεις και οι οποίες κάτω από τα διογκούμενα δημοσιονομικά ελλείμματα στρέφονται κατά το μάλλον ή ήττον προς μία κατεύθυνση συρρίκνωσης,

β) στις υπηρεσίες της τελικής κατανάλωσης που στο μεγαλύτερο μέρος τους απευθύνονται στα νοικοκυριά και που για αυτές θεωρεί ότι ισχύει ως επί το πλείστον η θεωρία της αυτο-εξυπηρέτησης του Gershuny,⁶³ και

γ) στις εξαγόμενες υπηρεσίες που είναι και οι μόνες που θεωρεί ότι θα μπορούσαν να παίξουν ένα θετικό ρόλο στην αντιμετώπιση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου πληρωμών των διαφόρων χωρών, αλλά των οποίων και πάλι οι δυνατότητες εμφανίζονται περιορισμένες⁶⁴, καταλήγει στο συμπέρασμα⁶⁵ ότι οι ανεπτυγμένες οικονομίες βρίσκονται σε μία περίοδο καθοδικών ρυθμών ανάπτυξης που ο τομέας των υπηρεσιών αδυνατεί να αναστρέψει, ή όπως το εκφράζει ο ίδιος: “Η ανάπτυξη της ζήτησης για υπηρεσίες δεν μοιάζει ικανή να οδηγήσει στο ξεπέρασμα της οικονομικής στασιμότητας στο βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο διάστημα. Η απουσία σωρευτικών διαδικασιών μέσω των οποίων οι αλλαγές στις συνθήκες παραγωγής και στον σχηματισμό της ζήτησης θα αλληλοστηρίζονταν, δεν δημιουργεί δυνατότητες δημιουργίας ενός σταθερού μοντέλου ανάπτυξης μακροπρόθεσμα. Το μέλλον των τριτογενών οικονομιών, όπως χαρακτηρίζονται οι οικονομίες των ανεπτυγμένων βιομηχανικών χωρών που οδηγήθηκαν στην τριτογενοποίηση της οικονομίας μέσω αλλαγών στην δομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων, παραμένει αβέβαιο. Η παρούσα περίοδος στασιμότητας μοιάζει να είναι μια μεταβατική φάση, ενώ το κυρίαρχο φορντικό μοντέλο βιομηχανικής ανάπτυξης του παρελθόντος, σε επίπεδο μεμονωμένων οικονομιών, απεκάλυψε τα όρια του μπροστά στην ταχεία διεθνοποίηση της παραγωγής”.

⁶³ Για το λόγο ότι οι τιμές τους είναι σχετικά υψηλότερες από αυτές των υλικών προϊόντων.

⁶⁴ Εξαιτίας του γεγονότος ότι η ανάπτυξη τους συνδέεται στενά με την εξέλιξη των αγαθών, ενώ υφίστανται περιορισμούς εξαιτίας ρυθμίσεων που εμποδίζουν το διεθνές εμπόριο των υπηρεσιών αυτών για λόγους στρατηγικής.

⁶⁵ Pascal P. (1986: 196).

Παρόμοια κατεύθυνση υποδεικνύουν και οι παρατηρήσεις των Gershuny και Miles⁶⁶, ότι δηλαδή από το 1973 η ανάπτυξη του τριτογενή είναι μικρότερη, ενώ οι τρέχουσες πολιτικές και τεχνολογικές αλλαγές υποδεικνύουν ότι οι υπηρεσίες θα είναι όλο και λιγότερο αξιόπιστες όσον αφορά τη διατήρηση της απασχόλησης.

2.2.6. Η θεωρία της οικονομίας της αυτο-εξυπηρέτησης

Βασική θέση της θεωρίας της αυτοεξυπηρέτησης, όπως αυτή εκφράστηκε από τον J. Gershuny⁶⁷ και η οποία αποτελεί την κριτική του απέναντι στην θεωρία της μεταβιομηχανικής κοινωνίας, είναι ότι ο καταναλωτής ναι μεν έχει ανάγκες οι οποίες ικανοποιούνται μέσω της αγοράς υπηρεσιών, αλλά αυτός μπορεί να λειτουργήσει και από μόνος του για την ικανοποίηση αυτών των αναγκών. Ειδικότερα ο καταναλωτής έχει δύο επιλογές: α) την αγορά μίας συγκεκριμένης υπηρεσίας η οποία άμεσα θα του ικανοποιήσει μία συγκεκριμένη ανάγκη και β) την αγορά ενός αγαθού το οποίο, μέσω της δικής του συμμετοχής, θα του ικανοποιήσει την ίδια ανάγκη. Η ανάλυση της τελικής ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών οφείλει να ακολουθήσει αυτή την προσέγγιση, όπου η θεμελιώδης διαφορά συνίσταται στο εάν θα αγοράσει μάλλον αγαθά ή μάλλον υπηρεσίες για να λάβει ένα δεδομένο σύνολο ικανοποιήσεων, κάτω από το διπλό περιορισμό του εισοδήματος και του προσωπικού διαθέσιμου χρόνου.

Τα παραδείγματα τέτοιων αντιπαραβολών αφθονούν: φαγητό στο σπίτι/φαγητό έξω, οικιακό πλύσιμο ρούχων/υπηρεσίες καθαριστηρίων, καθαρισμός του σπιτιού από τον ίδιο/πληρωμή οικιακής βοηθού, σινεμά, συναυλίες/τηλεόραση και ραδιόφωνο. Αντιρρήσεις μπορεί να υπάρχουν ως προς το αν τελικά κανείς ικανοποιείται ισομερώς, αλλά κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι και οι δύο τρόποι ικανοποιούν την ίδια ανάγκη. Ο Gershuny δεν αμφισβητεί τη ισχύ του "νόμου του Engel" αναφορικά με τις μεταβολές στη δομή της τελικής κατανάλωσης όταν το βιοτικό επίπεδο αυξάνει, αλλά δεν μπορεί βασιζόμενος μόνο σε αυτόν να συμπεράνει κάτι καθοριστικό όσον αφορά την εξέλιξη της

⁶⁶ Gershuny J., Miles I. (1983: 9-23, 26-44).

⁶⁷ Gershuny J. (1978).

σχετικής ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών. Για παράδειγμα, η ανάγκη για “κουλούρα” αποκτά μεγαλύτερη σημασία έναντι της ανάγκης για διατροφή όσο το εισόδημα αυξάνει, αλλά το γεγονός αυτό μπορεί κάλλιστα να συνεπάγεται την αγορά αγαθών (π.χ. video) παρά την αγορά υπηρεσιών (κινηματογράφος).

Σύμφωνα με τον Gershuny η τάση είναι και θα είναι υπέρ της αυτοεξυπηρέτησης. Ο λόγος είναι καθαρά οικονομικός και σχετίζεται με την ταχύτερη αύξηση των τιμών των υπηρεσιών, λόγω της χαμηλότερης παραγωγικότητας που εμφανίζουν συγκριτικά με την μεταποίηση. Οι τεχνολογικές εξελίξεις αύξησαν τις δυνατότητες του να παράγει κανείς μόνος του έναν αυξανόμενο αριθμό “υπηρεσιών”, ενώ η δυνατότητα προσφυγής στην αυτοεξυπηρέτηση είναι όλο και λιγότερο κοστίζουσα έναντι της αγοράς των σχετικών υπηρεσιών.⁶⁸

Ταυτόχρονα, το γεγονός ότι τα υλικά αγαθά τα οποία αγοράζονται μπορούν να χρησιμοποιηθούν από το ίδιο το νοικοκυριό για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών για μεγάλο χρονικό διάστημα χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη αγορά όχι ως καταναλωτική δαπάνη αλλά ως επένδυση. Στη βάση της οπτικής αυτής οι βιομηχανίες εμπλέκονται στην ενδιάμεση παραγωγή, ενώ τα παραγόμενα κεφαλαιουχικά αγαθά χρησιμοποιούνται από τα ίδια τα νοικοκυριά για την παραγωγή του τελικού προϊόντος που επιθυμούν. Η τάση αυτή μας οδηγεί όχι σε μια τριτογενή οικονομία αλλά σε μία οικονομία που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως “do-it-yourself economy”.⁶⁹

Σύμφωνα με την άποψη αυτή φαίνεται να είναι και η διαπίστωση του V. Fuchs⁷⁰ ότι το μερίδιο των υπηρεσιών στο συνολικό παραγόμενο προϊόν της οικονομίας ελάχιστα μεταβλήθηκε, σε αντίθεση με την απασχόληση που αυξήθηκε σημαντικά.⁷¹

⁶⁸ Gershuny J. (1978: 57, 133), Gershuny J., Miles I. (1983: 26-44, 95-111).

⁶⁹ Gershuny J. (1978: 80-82, 91, 139), Gershuny J. (1987).

⁷⁰ Fuchs V. (1968: 39, 42, 43).

⁷¹ Σύμφωνα με τον Fuchs αυτό οφείλεται στο ότι η εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησης για υπηρεσίες είναι ελάχιστα υψηλότερη από την εισοδηματική ελαστικότητα για τα προϊόντα του δευτερογενή και πρωτογενή τομέα. Επίσης, η αύξηση του εισοδήματος που θα οδηγούσε σε αύξηση της ζήτησης για υπηρεσίες αντισταθμίζεται από μία τάση υποκατάστασης των υπηρεσιών από υλικά αγαθά εξαιτίας της σχετικής αύξησης των τιμών των υπηρεσιών. Ένα μέρος από την αύξηση του ελεύθερου χρόνου των ατόμων μπορεί να αφιερωθεί σε διαδικασίες αναψυχής αλλά το μεγαλύτερο μέρος

Ο Gershuny αποπληθωρίζοντας τις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών με διαφορετικό αποπληθωριστή για κάθε κατηγορία, στον οποίο έχει συμπεριληφθεί και ο διαφορετικός ρυθμός εξέλιξης των τρεχουσών τιμών, διαπιστώνει άνοδο της κατανάλωσης υλικών αγαθών και σαφή πτώση της κατανάλωσης υπηρεσιών (Αγγλία, 1954-74).⁷² Οι μελέτες του M. Beck⁷³ και των Kravis, I.B., Heston A. και Summers R.⁷⁴ διαπίστωσαν επίσης ότι οι τιμές των υπηρεσιών (δημόσιων και ιδιωτικών) τείνουν να αυξάνονται με ταχύτερο ρυθμό, καθώς το επίπεδο του εισοδήματος αυξάνει. Η αύξηση επομένως του κόστους είναι η εξήγηση όχι μόνο για την μείωση μέρους της κατανάλωσης υπηρεσιών από τα νοικοκυριά, αλλά και για τον περιορισμό του δημόσιου τομέα.⁷⁵

Η θέση της αυτοεξυπηρέτησης ενισχύεται και από τις απόψεις του Petit⁷⁶: Η αύξηση της παραγωγικότητας στη βιομηχανία μπορεί να οδηγήσει είτε σε αύξηση των μισθών, είτε σε αύξηση των κερδών, είτε σε μείωση των τιμών των προϊόντων. Η γρηγορότερη αύξηση των μισθών ή των κερδών στην μεταποιητική βιομηχανία δημιουργεί πιέσεις για επανακαθορισμό των μισθών και των κερδών και στον τριτογενή τομέα. Το αποτέλεσμα της ανοδικής αυτής πίεσης στους μισθούς και στα κέρδη του τομέα των υπηρεσιών εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά του κεφαλαίου και της αγοράς εργασίας κάθε χώρας. Εάν τα κέρδη και οι μισθοί στον τομέα των υπηρεσιών μπορέσουν να διατηρήσουν την σχετική τους θέση συγκριτικά με τους μισθούς και τα κέρδη στη μεταποιητική βιομηχανία, η αύξηση στο κόστος που κάτι τέτοιο συνεπάγεται θα πρέπει να αντισταθμιστεί με αύξηση των τιμών ή της παραγωγικότητας του τριτογενή τομέα. Εξάλλου τα ειδικά χαρακτηριστικά των υπηρεσιών μειώνουν τις δυνατότητες εκμετάλλευσης οικονομιών κλίμακας και καταμερισμού των εργασιακών καθηκόντων.

δαπανάται για την παραγωγή εκτός αγοράς αγαθών και υπηρεσιών. Fuchs V. (1968: 198).

⁷² Με εξαίρεση τις υπηρεσίες εκπαίδευσης και υγείας, οι υπόλοιπες κατηγορίες “νέων” αναγκών ικανοποιούνται όχι από υπηρεσίες αλλά από υλικά αγαθά. Οι τιμές των υλικών αγαθών και των υπηρεσιών δεν αυξάνονται με τον ίδιο ρυθμό, με αυτές των υπηρεσιών να παρουσιάζουν γρηγορότερη αύξηση Gershuny J. (1978: 80-82, 91, 139), Gershuny J. 1987: 108-109).

⁷³ Beck M. (1982: 163-177).

⁷⁴ Kravis, I.B., Heston A., and Summers R. (1982, σελ. 21).

⁷⁵ Gershuny J., (1987: 110).

⁷⁶ Petit P. (1986: 16, 29).

Στα προαναφερθέντα, οι υποστηρικτές της τριτογενούς επέκτασης αντιπαραθέτουν ότι η ελαστικότητα της ζήτησης για υπηρεσίες απέναντι στις διακυμάνσεις των τιμών υποδεικνύει τη δυνατότητα επέκτασης της αγοράς των υπηρεσιών, ανεξαρτήτως της αύξησης του κόστους. Η εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης των υπηρεσιών είναι αρκετά υψηλή, τουλάχιστον για ορισμένες υπηρεσίες, ώστε να άρει τις αρνητικές επιπτώσεις των αυξήσεων στις τιμές των υπηρεσιών, με αποτέλεσμα η επέκταση των αγορών των βιομηχανικών προϊόντων να επιφέρει τόσο την αύξηση των τιμών των υπηρεσιών, όσο και την αύξηση της κατανάλωσης τους.⁷⁷

Σύμφωνα δε με τον J. Gadrey⁷⁸ μόνο κάποιοι τομείς προσωπικών υπηρεσιών φαίνονται να υπακούουν στις τάσεις αυτοεξυπηρέτησης. Το ακριβώς αντίθετο παρατηρείται στις περιπτώσεις των μεγάλων "μεταβιομηχανικών" τομέων του Bell (υγεία, η παιδεία, η δημόσια διοίκηση). Οι τομείς αυτοί, παρά τις σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις που θα τους επέτρεπαν να εισχωρήσουν στη σφαίρα της αυτοεξυπηρέτησης (διδασκαλία υποστηριζόμενη από υπολογιστή ή από οπτικοακουστικές τεχνικές, συστήματα ελέγχου εξ αποστάσεως θεμάτων υγείας, διοικητικές υπηρεσίες σε κατ' οίκον βάσεις δεδομένων), βρίσκονται αντιμέτωποι τόσο με αύξηση της απασχόλησής τους, όσο και με σημαντική αύξηση της ζήτησης. Οι νέες τεχνολογικές εξελίξεις χρησιμοποιούνται από τους τομείς αυτούς σε μία κατεύθυνση βελτίωσης της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών και αύξησης της παραγωγικότητάς τους. Οι ιδιωτικές και δημόσιες υπηρεσίες που απευθύνονται στα νοικοκυριά συνεχίζουν να δημιουργούν την πλειονότητα των καινούργιων θέσεων εργασίας.⁷⁹

2.3. Συμπεράσματα

Η θέση ότι η βιομηχανία δημιουργεί τον πλούτο, ενώ οι υπηρεσίες απλά και μόνο θέσεις απασχόλησης δεν μπορεί σήμερα να τεκμηριωθεί

⁷⁷ Gadrey J. (1992: 34).

⁷⁸ Gadrey J. (1992: 34).

⁷⁹ Delaunay J.C., Gadrey J. (1987: κεφ. 8).

αποτελεσματικά. Οι ζημιές και τα κέρδη ανταγωνιστικότητας σε επίπεδο επιχειρήσεων και χωρών κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων απέδειξαν ότι σε μία παγκοσμιοποιημένη αγορά, όπου τα υλικά αγαθά τυποποιούνται όλο και περισσότερο, η “προστιθέμενη” υπηρεσία (διανομή, διαφήμιση, συντήρηση κ.ά) είναι το στοιχείο εκείνο από το οποίο προκύπτουν όλο και περισσότερο οι δυνατότητες της διαφοροποίησης, της καινοτομίας και της ατομικότητας των προσφερόμενων προϊόντων που αντισταθμίζουν τα χαρακτηριστικά της μαζικής παραγωγής. Το φαινόμενο της απο-υλικοποίησης της μεταποιητικής παραγωγής που συνεπάγεται αύξηση των τριτογενών εισροών συγκριτικά με τις υλικές εισροές γίνεται όλο και περισσότερο έντονο και αποτελεί το βασικό πλεονέκτημα των επιχειρήσεων στον όλο και μεγαλύτερο διεθνή ανταγωνισμό.

Από την άλλη πλευρά, δεν θα πρέπει να παραβλέψει κανείς το γεγονός ότι έχουν αυξηθεί και οι εισροές της βιομηχανικής παραγωγής (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός...) στις τριτογενείς επιχειρήσεις.⁸⁰ Οι διασυνδέσεις μεταξύ των δύο τομέων εμφανίζονται πλέον ιδιαίτερα έντονες και είναι αμφίβολη η σημασία του να εστιάζει κανείς στη μεταποίηση ή στις υπηρεσίες για να προβλέψει τις οικονομικές εξελίξεις των σύγχρονων οικονομιών. Η μεταξύ τους σχέση είναι ή σχέση που υπάρχει “μεταξύ της Αριστοτελικής ουσίας και φόρμας”⁸¹, το ένα δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς το άλλο.

⁸⁰ Rada J.F. (1987: 140).

⁸¹ Alonso W. (1989: 25).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

3.1. Ορισμός των Υπηρεσιών και οι Επιμέρους Ταξινομήσεις των Τριτογενών Δραστηριοτήτων

Η ανομοιογένεια και η έκταση του τριτογενή τομέα δημιουργεί σημαντικές δυσκολίες στον καθορισμό του. Από το γεγονός αυτό προκύπτει και η προσέγγιση του ως “υπολοίπου τομέα” στον οποίο εντάσσονται όλες οι οικονομικές δραστηριότητες που απομένουν μετά την εξαίρεση του πρωτογενή τομέα και της μεταποίησης. Έτσι, μοιραία η κατηγορία των υπηρεσιών συμπεριλαμβάνει δραστηριότητες όλων των ειδών με ρίζες σε διάφορες κοινωνικές δομές και παραγωγικά συστήματα. Το μόνο κοινό χαρακτηριστικό σε όλες αυτές τις δραστηριότητες των υπηρεσιών είναι “αυτό που δεν είναι”.¹

Μία δεύτερη προσέγγιση και προσπάθεια διάκρισης των υπηρεσιών αναφορικά με τις δραστηριότητες παραγωγής υλικών προϊόντων εστιάζεται στον άυλο χαρακτήρα των πρώτων², προσέγγιση η οποία ορίζει ως υπηρεσίες τις δραστηριότητες εκείνες οι οποίες παράγουν προϊόντα άυλα και πρόσκαιρα. Αυτό έχει ως συνέπεια τη μη δυνατότητα αποθήκευσης των υπηρεσιών και δημιουργεί την ανάγκη της άμεσης κατανάλωσής τους.³

Στη θεωρία του Bell⁴ για τη μεταβιομηχανική κοινωνία δεν υπάρχει ακριβής ορισμός της φύσης των υπηρεσιών και των κοινών ιδιοτήτων τους. Αυτό συνάγεται έμμεσα, μέσω των αντιθέσεων προς τα χαρακτηριστικά των υλικών αγαθών. Αυτά έχουν υλική υπόσταση, χρονική διάρκεια, παράγονται με την χρήση μηχανών και διανέμονται στα άτομα τα οποία στη συνέχεια μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν σύμφωνα με τις ανάγκες τους. Αντίθετα οι υπηρεσίες είναι

¹ Stanback (1979: 8), Cohen and Zysman (1987: 103), Gadrey J. (1992: 5-8).

² Fuchs V. (1968: 15).

³ Hill T.P. (1977: 337), Sapir A. (1987: 50).

⁴ Bell D.(1974).

άυλες, έχουν παροδικό χαρακτήρα, παράγονται από άτομα για άτομα (διαπροσωπικές σχέσεις παραγωγού-αγοραστή) και καταναλώνονται τη στιγμή που παράγονται.

Ο ορισμός των υπηρεσιών στη βάση εγγενών χαρακτηριστικών, όπως το άυλο του χαρακτήρα τους, δεν έχει κανένα νόημα μετά από τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις και τις σύγχρονες συνθήκες της παραγωγικής διαδικασίας.⁵ Το λογισμικό των υπολογιστών, η παραγωγή βίντεοταινιών, η γενετική μηχανική και η χρήση της στη γεωπονία, καθώς και πολλές άλλες θεμελιώδους σημασίας διαδικασίες όπως και προϊόντα χαρακτηριστικά των ανεπτυγμένων οικονομιών συγχωνεύουν το περιεχόμενο της πληροφορίας με τον υλικό χαρακτήρα των αγαθών και καθιστούν αδύνατη την διάκριση των ορίων μεταξύ αγαθών και υπηρεσιών.⁶

Σύμφωνα με τον Hill⁷ η παραγωγή των υπηρεσιών είναι μια διαδικασία η οποία κατά κύριο λόγο στοχεύει στην τροποποίηση της κατάστασης στην οποία βρίσκεται ο καταναλωτής ή τα αντικείμενα που διαθέτει. Η βαρύτητα δηλαδή δίνεται στη διάκριση της παραγωγικής διαδικασίας μιας υπηρεσίας από την υπηρεσία αυτή καθαυτή και στη διερεύνηση της διάρκειας της αλλαγής που επιφέρει, ενώ σημειώνεται ότι μια υπηρεσία μπορεί να εκτελεστεί μόνο από άτομο διαφορετικό από εκείνο που την ζητά. Με την έννοια αυτή, μία υπηρεσία τροποποιεί τα χαρακτηριστικά ενός καταναλωτή ή των κτήσεων του με ένα τρόπο που μπορεί να είναι είτε τυποποιημένος, είτε εξατομικευμένος.⁸

Στη βάση των προηγούμενων προσεγγίσεων διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει σαφής προσδιορισμός των ορίων του τομέα των υπηρεσιών, ούτε και θεωρητική βάση ομαδοποίησης των τριτογενών επιχειρήσεων⁹: ανάλογα με τον επιδιωκόμενο κάθε φορά στόχο προσδίδεται βαρύτητα σε διαφορετική πλευρά του τριτογενή τομέα. Ο τομέας των υπηρεσιών σύμφωνα με την ταξινόμηση ISIC (International Standard Industrial Classification) περιλαμβάνει τις μεταφορές, τις επικοινωνίες, τις οικονομικές υπηρεσίες, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, καθώς

⁵ Castells M., Aoyama Y. (1994: 8), Castells, M. (1996: 206), Gadrey J. (1992: 17).

⁶ Castells, M. (1996:206).

⁷ Hill T. P. (1977: 79).

⁸ Petit P. (1988: 165).

⁹ Stigler G. J. (1956: 47), Fuchs V. (1968: 17).

και τις υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, δημόσιας διοίκησης και τις προσωπικές υπηρεσίες.¹⁰

Όλα τα εγχειρήματα στη συνέχεια κατηγοριοποίησης των επιμέρους τριτογενών δραστηριοτήτων επικεντρώνονται σε μία προσπάθεια ομαδοποίησης σύμφωνα με βασικές τους λειτουργίες. Ανάλογα με το σημείο εστίασης οι υπηρεσίες διακρίνονται:

A: α) *Φυσικές υπηρεσίες* στις οποίες περιλαμβάνονται δραστηριότητες που σχετίζονται με υλικά προϊόντα (χονδρικό και λιανικό εμπόριο, υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής προϊόντων, μεταφορές, διανομές καθώς και αποθήκευση προϊόντων) και δραστηριότητες που συνδέονται με την παραγωγή πληροφορίας και τη στήριξη διαδικασιών αποφάσεων και β) *υπηρεσίες που αφορούν τα άτομα* (υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας, μεταφορές ατόμων).¹¹

B: α) *Παραγωγικές ή ενδιάμεσες υπηρεσίες* από τις οποίες παράγονται προϊόντα τα οποία καταναλώνονται ή χρησιμοποιούνται από άλλες επιχειρήσεις (π.χ. έρευνες αγοράς, οικονομικές υπηρεσίες, ερευνητικές δραστηριότητες...), και β) *καταναλωτικές υπηρεσίες* τα προϊόντα των οποίων απευθύνονται άμεσα στους καταναλωτές (εμπόριο, υπηρεσίες αναψυχής κ.ά.).¹²

Γ. α) *Ιδιωτικές* και β) *δημόσιες υπηρεσίες*, καθώς και η άμεσα συνδεδεμένη διάκριση μεταξύ: υπηρεσιών που παρέχονται στους καταναλωτές μέσω των μηχανισμών της αγοράς και υπηρεσιών που παρέχονται εκτός αγοράς¹³ και αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα. Πολλές υπηρεσίες περιγράφονται επίσης και ως “μικτές” (δημόσιες και ιδιωτικές).¹⁴ Κατά τους Bacon και Eltis¹⁵ η διάκριση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για το λόγο, ότι μόνο μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς μπορούν να προκύψουν οι επενδύσεις, η κατανάλωση, και να παραχθούν τα εξαγώγιμα προϊόντα που συντελούν στην επίτευξη ισορροπίας στο εσωτερικό και στο εξωτερικό μιας οικονομίας

¹⁰ Gemmell N. (1986: 23).

¹¹ Marshall J. N. (1985: 353-364), Illeris S. (1986), Howells H., Green A. (1988: 3).

¹² Brender et al, (1980: 33), Gershuny J., Miles I. (1983: 14).

¹³ Johnston J. (1975: 288-308).

¹⁴ Daniels P.W. (1984: 21-41).

¹⁵ Bacon, Eltis (1976: 65).

Δ. α) *Παλαιές υπηρεσίες* οι οποίες περιλαμβάνουν τις τριτογενείς δραστηριότητες που αφορούν προσωπικές υπηρεσίες και εμφανίζουν στασιμότητα ή ακόμα και σχετική μείωση, β) *συμπληρωματικές υπηρεσίες* οι οποίες απευθύνονται στις μεταποιητικές επιχειρήσεις και γ) *νέες υπηρεσίες* οι οποίες παρουσιάζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.¹⁶

Ε. Διάκριση των υπηρεσιών ανάλογα με την ποσοστιαία διάρθρωση των επαγγελματικών κατηγοριών που εμπλέκονται στη παραγωγή τους (πλειονότητα white-collar ή αντίστοιχα blue collar εργαζομένων). Με την επαγγελματική διάρθρωση των διαφόρων κατηγοριών υπηρεσιών σχετίζεται και ο διαχωρισμός του τριτογενή τομέα: α) σε *υπηρεσίες ρουτίνας* που δεν απαιτούν ειδικές επαγγελματικές δεξιότητες και β) σε *τεταρτογενή τομέα* ο οποίος περιλαμβάνει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες που απασχολούν ιδιαίτερα εξειδικευμένο προσωπικό.¹⁷

ΣΤ. α) *Διαρκείς ή μη διαρκείς υπηρεσίες*, β) *υπηρεσίες που αναφέρονται σε αντικείμενα ή ανθρώπους*, γ) *υπηρεσίες με πληρωμή ή ελεύθερες*, κ.ά..¹⁸

Ζ. α) *Εμπορικές υπηρεσίες* στις οποίες συγκαταλέγονται οι υπηρεσίες μεταφορών και επικοινωνιών, οι οικονομικές υπηρεσίες καθώς και το λιανικό και χονδρικό εμπόριο και β) *κοινωνικές υπηρεσίες* στις οποίες περιλαμβάνονται η εκπαίδευση, οι υπηρεσίες υγείας, η δημόσια διοίκηση και οι προσωπικές υπηρεσίες.¹⁹

Η. α) *Τελικές καταναλωτικές υπηρεσίες* που απευθύνονται κύρια στα νοικοκυριά, β) *παραγωγικές υπηρεσίες* που απευθύνονται κύρια στη βιομηχανία και περιλαμβάνουν υπηρεσίες υψηλής ειδίκευσης, όπως ο σχεδιασμός προϊόντων και η έρευνα και υπηρεσίες χαμηλής ειδίκευσης, όπως οι υπηρεσίες καθαριότητας ή ασφάλειας, γ) *ενδιάμεσες καταναλωτικές υπηρεσίες* που δεν αποκτώνται απευθείας από τους ιδιώτες, αλλά συμπεριλαμβάνονται στα αγαθά και τις υπηρεσίες που αυτοί αγοράζουν. Οι υπηρεσίες της τελευταίας αυτής κατηγορίας αυξήθηκαν σημαντικά τελευταία ως συμπληρωματικά στοιχεία της κατανάλωσης

¹⁶ Katouzian M. L. (1970: 362-382).

¹⁷ Gottman J. (1970: 322-331) .

¹⁸ Hill T. P. (1977: 79).

¹⁹ Gemmell N. (1986: 112).

υλικών αγαθών, με συνέπεια η επέκταση της ζήτησης να είναι άμεσα εξαρτώμενη από την αύξηση της ζήτησης άλλων κατηγοριών αγαθών.²⁰

Σύμφωνα με τον Andre Barcet²¹ μπορούμε να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες υπηρεσιών:

Μία πρώτη κατηγορία υπηρεσιών, είναι αυτή των *προσωπικών υπηρεσιών* η οποία υπάρχει ιστορικά εδώ και πολύ καιρό και έχει υποστεί πολύ μικρό μετασχηματισμό. Περιλαμβάνει κυρίως τις υπηρεσίες προς τους καταναλωτές (κομμωτήρια, υγιεινή...).

Μία δεύτερη κατηγορία υπηρεσιών είναι *εκείνες που αναπτύχθηκαν* από την δεκαετία του 1920 και μετά και οι οποίες *συνοδεύουν την οικονομική ανάπτυξη*. Αυτές οι υπηρεσίες αναφέρονται στις συνθήκες λειτουργίας της επιχείρησης, στη γνώση και στον έλεγχο των αγορών, καθώς στην λήψη των οικονομικών αποφάσεων. Ο ρυθμός εξέλιξης τους εξαρτάται από την συνολική ανάπτυξη της οικονομίας, ενώ στην αύξηση της ζήτησης αυτών των υπηρεσιών επιδρά η θεώρηση τους ως άμεσα συνδεδεμένων με την ανταγωνιστικότητα και την αποδοτικότητα των παραγωγικών μονάδων.

Τέλος *μία τρίτη κατηγορία υπηρεσιών αφορά τη χρησιμότητα των προϊόντων*: η παραδοσιακή οικονομία σταματά στην πώληση των αγαθών, αφήνοντας στους καταναλωτές το ζήτημα της χρησιμότητας τους. Έτσι η έννοια της χρήσης/χρησιμοποίησης μπορεί να αποτελέσει ένα χώρο ανάπτυξης καινούργιων μορφών εμπορευμάτων.

Ανεξάρτητα από τις τρέχουσες διακρίσεις των υπηρεσιών, ο Du Tertre C.²² προτείνει την προσέγγιση και την κατηγοριοποίηση των τριτογενών δραστηριοτήτων με κριτήριο τα χαρακτηριστικά της παραγωγικής διαδικασίας. Η συγκεκριμένη διάκριση επιχειρεί να δημιουργήσει μια τυπολογία των τριτογενών δραστηριοτήτων, στη βάση των ιδιαίτερων σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ της εργασίας, της τεχνολογίας και των οργανωτικών ρυθμίσεων. Στο πλαίσιο αυτό οι τριτογενείς δραστηριότητες εντάσσονται σε τρεις κατηγορίες:

²⁰ Gershuny J. (1987: 112).

²¹ Barcet A. (1987: 50-51).

²² Du Tertre C. (1996: 2-9).

α) Στις *υπηρεσίες logistiques* που διαθέτουν παρόμοια χαρακτηριστικά με τις βιομηχανικές δραστηριότητες μαζικής παραγωγής και περιλαμβάνουν δραστηριότητες όπως η αποθήκευση, οι μαζικές μεταφορές κ.ά.

Η λογική της παραγωγής τους είναι ίδια με τη λογική της μαζικής παραγωγής, στο βαθμό που οι συγκεκριμένες υπηρεσίες αποτελούν τυποποιημένες υπηρεσίες. Οι τριτογενείς επιχειρήσεις που παράγουν υπηρεσίες αυτής της κατηγορίας έχουν την δυνατότητα εκμετάλλευσης οικονομιών κλίμακας. Το βασικό ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα στηρίζεται στη συντόμευση του χρόνου και στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, στοιχεία που αποτελούν κεντρικά σημεία της εξέλιξης των επιχειρήσεων αυτού του τομέα δραστηριοτήτων.²³

β) Στις *διοικητικές και πληροφοριακές υπηρεσίες* (*services administratifs et informationnels*). Οι δραστηριότητες αυτής της κατηγορίας αφορούν κύρια την διαχείριση της πληροφορίας: δημιουργία πληροφορίας, αποθήκευση, διαχείριση, κυκλοφορία-απόδοση. Η πλειονότητα των υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης ανήκει σε αυτή την κατηγορία, όπως και οι τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, οι τράπεζες, οι ασφάλειες και οι κτηματομεσιτικές υπηρεσίες. Είναι φανερό ότι η ένταση του ανταγωνισμού επηρέασε σημαντικά τις δραστηριότητες αυτής της κατηγορίας. Οι τεχνολογικές εξελίξεις ανέτρεψαν την οργάνωση και το περιεχόμενο της εργασίας, αλλά και την αναγκαιότητα της εγγύτητας με τον πελάτη που τις χαρακτήριζε παλαιότερα.

γ) Στις *άυλες υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά* (*services immateriels*) (εκπαίδευση /κατάρτιση, έρευνα, μελέτες-συμβουλές, υγεία και προσωπικές υπηρεσίες, τουρισμός, ξενοδοχειακές υπηρεσίες). Οι δραστηριότητες αυτής της κατηγορίας έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την υλοποίηση μιας απαίτησης (ανάγκης) η οποία μετασχηματίζει τις ιδιότητες του καταναλωτή. Έτσι δημιουργείται μια έντονη σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ του παρέχοντος την υπηρεσία και του καταναλωτή. Είτε ο καταναλωτής είναι επιχείρηση, είτε νοικοκυριό, η αποτελεσματικότητα της παροχής είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την ποιότητα της σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ του παρέχοντος και του καταναλωτή. Η ποιότητα αυτή συνδέεται με τις ικανότητες του παρέχοντος, αλλά

²³ Boulin J.Y., Tallard M., Du Tertre C. (1991: 180).

εξίσου και με αυτές του καταναλωτή, καθώς και με τις ρυθμίσεις που διέπουν τη μεταξύ τους σχέση, γεγονός που καθιστά ιδιαίτερα δυσχερή την ποιοτική αποτίμηση του προϊόντος. Στην πράξη κάθε παροχή της κατηγορίας αυτής έχει μια μορφή που είναι αδύνατον να αναπαραχθεί, με αποτέλεσμα να είναι δυσχερής η μέτρηση της παραγωγικότητας και η μέτρηση του απαιτούμενου κεφαλαίου και εργασίας.

Οι νέες τεχνολογίες των επικοινωνιών και της πληροφορίας λειτουργούν υποστηρικτικά στις συγκεκριμένες δραστηριότητες, αλλά δεν είναι δεσμευτικές, όπως στις προηγούμενες κατηγορίες. Οι τεχνολογικές εξελίξεις και ιδιαίτερα οι νέες στον τομέα των επικοινωνιών και της πληροφορίας μπορούν να μετατοπίσουν το περιεχόμενο των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, ώστε οι διαδικασίες υποκατάστασης να αντισταθμιστούν αυτομάτως, είτε από μεταβολές στην ποιότητα, είτε από μεταβολές στην προσφορά (δημιουργία νέων υπηρεσιών).

Ως πλέον σαφής και ευρέως αποδεκτή ομαδοποίηση των επιμέρους τριτογενών δραστηριοτήτων κρίνεται αυτή των Browning και Singlemann's.²⁴ Οι υπηρεσίες διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες: α) *υπηρεσίες παραγωγής*, β) *υπηρεσίες διανομής*, γ) *προσωπικές υπηρεσίες* και δ) *κοινωνικές υπηρεσίες*. Αναλυτικότερα:²⁵

α) Οι *υπηρεσίες παραγωγής ή παραγωγικές υπηρεσίες* περιλαμβάνουν εκείνους τους κλάδους του τριτογενή τομέα οι οποίοι συνίστανται σε δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε παραγωγούς και σε άτομα που ελέγχουν την ιδιοκτησία στις διάφορες μορφές της. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι τραπεζικές και διάφορες άλλες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, οι επενδυτικές υπηρεσίες, οι ασφαλιστικές υπηρεσίες, οι κτηματομεσιτικές υπηρεσίες, οι διαφημιστικές υπηρεσίες, οι νομικές υπηρεσίες, οι λογιστικές υπηρεσίες και οι υπόλοιπες κατηγορίες επιχειρηματικών υπηρεσιών.

β) Οι *υπηρεσίες διανομής* περιλαμβάνουν εκείνους τους κλάδους του τριτογενή τομέα οι οποίοι αφορούν δραστηριότητες που συνδέονται με την διακίνηση των αγαθών, από την πιο αδιαφοροποίητη μορφή τους μέχρι το τελικό προϊόν και την κατανομή του στον καταναλωτή. Στην κατηγορία αυτή

²⁴ Browning, Singlemann's (1980: 246-264).

²⁵ Browning, Singlemann's (1978: 488-490).

εντάσσονται οι υπηρεσίες μεταφορών, οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, οι υπηρεσίες του χονδρικού εμπορίου και οι υπηρεσίες του λιανικού εμπορίου.

γ) Οι *κοινωνικές υπηρεσίες* περιλαμβάνουν εκείνους τους κλάδους του τριτογενή τομέα οι οποίοι αναφέρονται σε δραστηριότητες που άπτονται της εκπαίδευσης, της υγείας και της δημόσιας διοίκησης. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι υπηρεσίες της υγείας, οι υπηρεσίες της εκπαίδευσης και η δημόσια διοίκηση.

δ) Οι *προσωπικές υπηρεσίες* είναι η πλέον ετερογενής κατηγορία υπηρεσιών. Αυτές περιλαμβάνουν όλους τους κλάδους του τριτογενή τομέα που συνίστανται σε δραστηριότητες με προσανατολισμό τον μεμονωμένο καταναλωτή. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα εστιατόρια, τα ξενοδοχεία, τα θέατρα, οι ταξιδιωτικές και τουριστικές εταιρείες, οι οικιακές βοηθοί, τα πλυντήρια, τα κομμωτήρια, τα ινστιτούτα αισθητικής κ.ά..

Οι παραγωγικές υπηρεσίες ενέχουν πρωτεύουσα σημασία στη σύγχρονη οικονομία: η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων εξαρτάται άμεσα από το βαθμό χρησιμοποίησης αυτών των υπηρεσιών. Όσο πιο εκσυγχρονισμένη είναι μία επιχείρηση και όσο πιο καινοτόμα τα προϊόντα τα οποία παράγει, τόσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός ενσωμάτωσης των υπηρεσιών αυτών στην διαδικασία παραγωγής και προώθησης του προϊόντος της. Εξάλλου, η εξάπλωση των παραγωγικών υπηρεσιών συνδέεται²⁶ και με την διαδικασία της αναδιάρθρωσης του οργανωτικού μοντέλου της κάθετης ολοκλήρωσης και την τάση για εξωτερικές αναθέσεις που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες επιχειρήσεις. Οι περισσότερες από τις παραγωγικές υπηρεσίες είναι υψηλής κεφαλαιακής έντασης και υψηλής παραγωγικότητας, συγκριτικά τουλάχιστον με τις υπόλοιπες κατηγορίες υπηρεσιών.

Οι υπηρεσίες διανομής συνδυάζουν δύο εκ διαμέτρου αντίθετες κατηγορίες δραστηριοτήτων: από τη μία μεριά περιλαμβάνουν τις μεταφορές και τις επικοινωνίες, δραστηριότητες δηλαδή ιδιαίτερα υψηλής κεφαλαιακής έντασης, υψηλής τεχνολογίας και με σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των βιομηχανικών δραστηριοτήτων και από την άλλη το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, που είναι τυπικές δραστηριότητες υπηρεσιών και συναντώνται και στις λιγότερο

²⁶ Castells M. (1996: 212).

βιομηχανοποιημένες κοινωνίες. Οι τελευταίες είναι δραστηριότητες έντασης εργασίας και χαμηλής παραγωγικότητας, ενώ η απασχόληση σε αυτές, σε αντίθεση με ότι πιστεύεται λόγω των συστημάτων αυτοματοποίησης και της ανάπτυξης των εμπορικών δικτύων, παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα ακόμη και στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες συγκεντρώνουν το υψηλότερο ποσοστό θέσεων απασχόλησης στον τριτογενή τομέα²⁷ και συμπεριλαμβάνουν εκείνες τις δραστηριότητες οι οποίες, σύμφωνα με την μεταβιομηχανική θεωρία, οφείλουν να χαρακτηρίζουν την σύγχρονη κοινωνία.²⁸ Η μεγάλη αύξηση στις κοινωνικές υπηρεσίες συνέβη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 60, περίοδο που δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε το κράτος πρόνοιας. Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 οι δαπάνες για κοινωνικές υπηρεσίες άρχισαν να μειώνονται λόγω της διόγκωσης των δημόσιων ελλειμμάτων, ενώ τελευταία παρουσιάστηκαν και τάσεις ιδιωτικοποίησης ορισμένων τμημάτων του κράτους πρόνοιας.²⁹ Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, η μείωση αυτή δεν είναι αποτέλεσμα πρόσκαιρων οικονομικών περιορισμών, αλλά αποτελεί γενική αναθεώρηση του ρόλου του κράτους σαν κύριας δύναμης ανάπτυξης των κοινωνικών υπηρεσιών.³⁰

Τέλος, οι προσωπικές υπηρεσίες θεωρούνται υπολείμματα μίας πρωτοβιομηχανικής διάρθρωσης, καθώς και “έκφραση του κοινωνικού δυϊσμού ο οποίος χαρακτηρίζει την κοινωνία της πληροφορίας”.³¹ Οι προσωπικές υπηρεσίες απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε μεμονωμένα άτομα και η κατανάλωση τους είναι το κύριο αντικείμενο της οικονομίας της αυτοεξυπηρέτησης, λόγω της ευρείας διάδοσης των διαρκών καταναλωτικών αγαθών (αυτοκίνητα, πλυντήρια, ψυγεία και άλλα προϊόντα οικιακής χρήσης) και της αύξησης στις σχετικές τιμές

²⁷ Castells M., Aoyama Y. (1994: 17-18).

²⁸ Παρόλο ότι η αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών αποτελεί χαρακτηριστικό όλων των προηγμένων οικονομιών, ο ρυθμός της αύξησης εξαρτάται περισσότερο από την σχέση μεταξύ κράτους και κοινωνίας, παρά από το στάδιο της ανάπτυξης μίας οικονομίας. Barcet A. (1987: 45).

²⁹ Howells H., Green A. (1988: 136, 211-237), In't Veld R. J. (1995: 107), Riddle D. (1987: 92).

³⁰ OECD (1981: 33).

³¹ Castells M., Aoyama Y. (1994: 19).

των υπηρεσιών.³² Βέβαια αυτό αφορά μόνο ένα κομμάτι των προσωπικών υπηρεσιών, καθώς δημιουργούνται συνεχώς νέες υπηρεσίες και τα αγαθά υποκαθιστούν ως επί το πλείστον τις περισσότερο απαρχαιωμένες. Διαχρονικά, η ίδια ακριβώς σχέση μεταξύ καινοτομίας και υποκατάστασης ενυπάρχει στην αξία χρήσης όλων των προϊόντων.

Στο σύνολο του τριτογενή τα ποσοστά των διάφορων κατηγοριών υπηρεσιών δεν διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των διαφόρων χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης. Η μόνη κατηγορία υπηρεσιών που αυξάνεται σημαντικά με την άνοδο του κατά κεφαλή εισοδήματος είναι οι παραγωγικές υπηρεσίες (τραπεζικές, ασφαλιστικές, κτηματομεσιτικές, λογιστικές, νομικές.....).³³

Η ποικιλία των προσεγγίσεων στην ομαδοποίηση των τριτογενών δραστηριοτήτων είχε σαν αποτέλεσμα την υιοθέτηση διαφορετικών ταξινομήσεων από τις στατιστικές υπηρεσίες των διαφόρων χωρών.³⁴ Όπως ενδεικτικά αναφέρεται³⁵ οι δραστηριότητες των εστιατορίων και καφενείων κατατάσσονται με βάση την SIC (Standard Industrial Classification) στις ΗΠΑ στο λιανικό εμπόριο, ενώ τα νοσοκομεία εντάσσονται στις εμπορικές επιχειρήσεις προς τα νοικοκυριά, σε αντίθεση βέβαια με αυτά που παρατηρούνται στη Γαλλία. Τέτοιες διαφορές αποτελούν καθαρές ενδείξεις της δυσκολίας σύλληψης του προϊόντος των υπηρεσιών και του ακαθόριστου ορίου μεταξύ βιομηχανίας και υπηρεσιών. Ένα εστιατόριο π.χ. παρέχει αγαθά ή υπηρεσίες και είναι εγγύτερα στην εμπορική λογική ή στην λογική παροχής μίας υπηρεσίας ικανοποίησης μίας πλέον σύνθετης ανάγκης;

³² Gershuny J. (1978), Gershuny J. and Miles I. (1983), Barcet A. (1987: 45).

³³ Riddle D. (1987: 90).

³⁴ Ο τριτογενής τομέας παρουσιάζει μεγάλο βαθμό ανομοιογένειας, πολύ μεγαλύτερο από αυτόν των βιομηχανικών δραστηριοτήτων (Bonamy J., De Bandt, Stroebel P., 1988: 2), γεγονός που καθιστά δύσκολη όχι μόνο την πιστοποίηση κοινών χαρακτηριστικών, αλλά ακόμα και την σύγκριση των υπηρεσιών τόσο σε διεθνές επίπεδο, όσο και μεταξύ περιοχών της ίδιας χώρας (Rada J., 1987: 136).

³⁵ Gadrey (1992: 5-8).

3.2. Χαρακτηριστικά των Τριτογενών Δραστηριοτήτων

Ο V. Fuchs³⁶ διαπιστώνει στο τέλος της δεκαετίας του '60 ορισμένα χαρακτηριστικά που είναι συνήθη στον τριτογενή τομέα, τουλάχιστον πολύ περισσότερο από ότι στην μεταποίηση. Ειδικότερα επισημαίνει:

α) Μικρότερο μέγεθος των τριτογενών επιχειρήσεων και διαφορετική οργανωτική μορφή. Το ποσοστό των μικρών, από πλευράς απασχόλησης, και προσωπικών, από πλευράς οργανωτικής μορφής, επιχειρήσεων είναι σημαντικό σε ορισμένες κατηγορίες τριτογενών δραστηριοτήτων. Οι επιχειρήσεις αυτές λειτουργούν, είτε ως υπεργολάβοι μεγάλων επιχειρήσεων, είτε εκμεταλλεύονται αγορές μικρού μεγέθους στις οποίες δεν μπορούν να δραστηριοποιηθούν επικερδώς οι μεγάλες επιχειρήσεις.³⁷ Η επιβίωση τους σχετίζεται με το χαμηλότερο λειτουργικό τους κόστος και τη μεγαλύτερη ευελιξία που τις διακρίνει.³⁸ Η διεθνοποίηση των υπηρεσιών σε συνδυασμό με τον περιορισμό των απαγορεύσεων στο διεθνές εμπόριο έχει ως αποτέλεσμα την δραστηριοποίηση μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων στον τριτογενή τομέα τα τελευταία χρόνια. Βέβαια οι πολυεθνικές επιχειρήσεις λειτουργούν στους πλέον εκσυγχρονισμένους τριτογενείς τομείς, όπως οι τράπεζες και οι ασφάλειες και οι δραστηριότητες τους αφορούν μέρος και όχι το σύνολο των εν λόγω λειτουργιών. Σε ορισμένες χώρες και σε ορισμένες αγορές το γεγονός αυτό οδήγησε μοιραία στον περιορισμό της κυριαρχίας των επιτόπιων μικρομεσαίων επιχειρήσεων τριτογενών δραστηριοτήτων.³⁹

β) Μικρότερο βαθμό συνδικαλιστικής οργάνωσης στις υπηρεσίες. Ο μικρός βαθμός συνδικαλιστικής οργάνωσης μπορεί να είναι χαρακτηριστικό του τριτογενή τομέα στις ΗΠΑ, αλλά δεν συναντάται σε όλες τις χώρες, όπως π.χ. στη Γερμανία όπου πολλές τριτογενείς δραστηριότητες εμφανίζουν μεγαλύτερη συνδικαλιστική οργάνωση σε σχέση με την μεταποίηση.⁴⁰

γ) Υψηλότερη ποσοστιαία συμμετοχή των γυναικών στην τριτογενή απασχόληση. Το γεγονός ότι οι απασχολήσεις τριτογενούς φύσεως δεν απαιτούν

³⁶ Fuchs V. (1968)

³⁷ Howells H., Green A. (1988: 73-80).

³⁸ Mason, C.M., Harrison R.T. (1985: 11-12).

³⁹ Howells H., Green A. (1988: 100-103, 211-237).

ανδρικές ιδιότητες όπως αυτή της φυσικής δύναμης, καθώς επίσης και ότι σε μεγάλο ποσοστό προσφέρονται για ημιαπασχόληση έχει συντελέσει σε μεγαλύτερη συμμετοχή γυναικών στις υπηρεσίες από ότι στη μεταποίηση.⁴¹

δ) Άμεση εμπλοκή του πελάτη κατά την παραγωγή των υπηρεσιών. Το χαρακτηριστικό της μη υλικής φύσης των υπηρεσιών αναδεικνύει την άμεση σχέση των παραγωγών και των καταναλωτών και ενισχύει το στοιχείο της τοπικότητας των τριτογενών δραστηριοτήτων.⁴² Ένας μεγάλος αριθμός υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων και εκείνες που εμφανίζουν την μεγαλύτερη ανάπτυξη (εκπαίδευση, υγεία, υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις), χαρακτηρίζεται όχι μόνο από την εγγύτητα (χρονική και χωρική) των παραγωγών και των χρηστών, αλλά και από τον σημαντικό βαθμό συμμετοχής των καταναλωτών στην παραγωγική διαδικασία.⁴³ Στο πλαίσιο αυτό, οι τριτογενείς επιχειρήσεις τείνουν όλο και περισσότερο στη θεώρηση της εμπλοκής των πελατών τους στη παραγωγή της υπηρεσίας, ως παράγοντα βελτιστοποίησης των λειτουργιών τους.⁴⁴

Τα χαρακτηριστικά αυτά ασφαλώς δεν είναι κοινά σε όλες τις υπηρεσίες. Η τοπικότητα π.χ. δεν είναι ίδιο τριτογενών δραστηριοτήτων όπως οι μεταφορές, ή ο τουρισμός, ενώ μειώνεται σε μεγάλο βαθμό από τις τεχνολογικές εξελίξεις.⁴⁵ Έτσι παρατηρούμε τρεις κατηγορίες υπηρεσιών: α) υπηρεσίες που παράγονται αποκλειστικά από τον παραγωγό και παρέχονται στον πελάτη ως τελικά προϊόντα, β) υπηρεσίες που παρέχονται κύρια με την συμμετοχή του ενδιαφερόμενου “πελάτη” (self-service) και γ) υπηρεσίες οι οποίες παράγονται από την αλληλεπίδραση παραγωγού και αποδέκτη.⁴⁶ Βασικό κριτήριο που καθορίζει τον βαθμό και τη φύση των σχέσεων παραγωγού και καταναλωτή είναι ο βαθμός τυποποίησης μία υπηρεσίας. Έτσι, από την μία πλευρά υπάρχουν τυποποιημένες υπηρεσίες που συνεπάγονται απλοποίηση των σχέσεων μεταξύ εκείνου που παρέχει την υπηρεσία και του πελάτη και μείωση του βαθμού επέμβασης του δεύτερου στην παραγωγή των υπηρεσιών και από την άλλη

⁴⁰ Singlemann J., Mencken F. C. (1992: 831).

⁴¹ Howells H., Green A. (1988: 211-237).

⁴² Gershuny J. (1987: 107).

⁴³ Toffler A. (1970: 27-30).

⁴⁴ Eiglier P., Langeard E. (1987: 55).

⁴⁵ Petit P. (1986: 9), Gadrey J. (1992: 17).

⁴⁶ Riddle D. (1987: 86).

υπηρεσίες “κατά παραγγελία” (εξατομικευμένες υπηρεσίες), όπου οι ειδικές ανάγκες του πελάτη λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη από τους προμηθευτές και η ικανοποίηση τους εξαρτάται από την άμεση επαφή μεταξύ του παρέχοντος την υπηρεσία και του πελάτη του και την εμπλοκή του τελευταίου στην παραγωγική διαδικασία.⁴⁷

ε) Η παραγωγή υπηρεσιών δεν κατανέμεται ομοιόμορφα στο χρόνο, αλλά παρουσιάζει συχνά περιόδους εντάσεων και περιόδους υφέσεων.

ζ) Τέλος, στις υπηρεσίες έχουν αποδοθεί τα χαρακτηριστικά της εντάσεως εργασίας και της χαμηλής κεφαλαιακής έντασης, του φθαρτού, της υψηλής εισοδηματικής ελαστικότητας και του χαμηλού ποσοστού προστιθέμενης αξίας. Τα χαρακτηριστικά αυτά καθ’ εαυτά αλλά και ο βαθμός έντασης ποικίλλουν όχι μόνο μεταξύ των γενικών κατηγοριών υπηρεσιών, αλλά και στο εσωτερικό μιας συγκεκριμένης κατηγορίας, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι στην μεταποίηση. Ορισμένες υπηρεσίες μπορεί να είναι εντάσεως εργασίας (οικιακές εργασίες-υπηρεσίες), ορισμένες άλλες εντάσεως κεφαλαίου (επικοινωνίες), άλλες να είναι άμεσα αναλώσιμες όπως οι υπηρεσίες καθαριότητας, ή να έχουν διάρκεια όπως οι υπηρεσίες εκπαίδευσης. Αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του ‘80 αποδεικνύουν ότι η καταμετρημένη προστιθέμενη αξία στον τομέα των υπηρεσιών είναι τουλάχιστον εξίσου μεγάλη όσο και στον μεταποιητικό τομέα⁴⁸, ενώ η εισοδηματική ελαστικότητα κυμαίνεται κατά μέσο όρο κοντά στην μονάδα.⁴⁹

Όλα τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά μπορεί να συναντώνται σε μεγαλύτερο βαθμό στον τριτογενή τομέα, αλλά αποτελούν και χαρακτηριστικά και κλάδων της μεταποίησης. Επομένως, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι είναι ακόμη ασαφές το κατά πόσο οι υπηρεσίες είναι εγγενώς διαφορετικές από την παραγωγή αγαθών, ενώ δεν αποκλείεται οι διαφορές μεταξύ της παραγωγής αγαθών και της παραγωγής υπηρεσιών να εξαφανισθούν στο μέλλον.⁵⁰

⁴⁷ Ruysen O. (1988: 135).

⁴⁸ Quinn J.B. (1987: 122-7).

⁴⁹ Riddle D. (1987: 86), Norman V., Stranden S. (1987: 46), Lanvin B. (1988: 222).

⁵⁰ Σύμφωνα με τον Offe (1984: 349-367) οι διαφορές που διαπιστώνονται μεταξύ της βιομηχανίας και των υπηρεσιών βασίζονται σε γνήσιες διαφορές μεταξύ των δύο αυτών τομέων και είναι απίθανο να εξαφανιστούν στο μέλλον.

3.2.1. Το χωροθετικό πρότυπο των τριτογενών δραστηριοτήτων

Οι υπηρεσίες χωροθετούνται με βασικό κριτήριο την εγγύτητα τους με τον πελάτη και για το λόγο αυτό είναι πολύ περισσότερο χωρικά διασκορπισμένες συγκριτικά με την μεταποίηση. Οι υπηρεσίες διακρίνονται σε εκείνες που απαιτούν εγγύτητα μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή και σε εκείνες που η εγγύτητα μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή είναι χρήσιμη, αλλά όχι αναγκαία.⁵¹ Οι τεχνολογικές αλλαγές έχουν περιορίσει σημαντικά τον αριθμό των υπηρεσιών που εντάσσονται στην πρώτη κατηγορία και πλέον οι περισσότερες υπηρεσίες μπορούν να παρέχονται από απόσταση.⁵²

Σύμφωνα με τον M. Castells⁵³ ο χωρικός διασκορπισμός είναι χαρακτηριστικό των παραδοσιακών υπηρεσιών, ενώ ο βαθμός συγκέντρωσης των προηγμένων υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα υψηλός. Η ανάπτυξη και οι λειτουργίες των τομέων αυτών επωφελούνται από την συγκέντρωση και την επιζητούν. Οι μεγάλες πόλεις⁵⁴ λειτουργούν ως κομβικά σημεία για την χωροθέτηση των χρηματοοικονομικών και εξειδικευμένων υπηρεσιών, με βασικά πλεονέκτημα την αναπτυγμένη κοινωνική υποδομή που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την προσέλκυση στελεχών ανωτέρου επιπέδου, το υψηλό επίπεδο ερευνητικών δραστηριοτήτων και τις διεθνείς οικονομικές διασυνδέσεις.

Η τάση διάχυσης των υπηρεσιών αυτών και στις ευρύτερες μητροπολιτικές περιοχές που παρατηρείται τελευταία, αφορά δραστηριότητες βοηθητικές που απασχολούν ως επι το πλείστον ημειδικευμένα στελέχη και δρουν έχοντας άμεση εξάρτηση με τις υπηρεσίες του κέντρου. Παρατηρείται επομένως μικρός βαθμός ενσωμάτωσης των εξειδικευμένων υπηρεσιών στην ευρύτερη οικονομία των μητροπολιτικών κέντρων. Το παράδειγμα της Νέας Υόρκης είναι αντιπροσωπευτικό:⁵⁵ υψηλή συγκέντρωση υπηρεσιών με διεθνείς διασυνδέσεις, ενώ οι υπηρεσίες που απευθύνονται στην εσωτερική αγορά συγκεντρώνονται στον εξωτερικό δακτύλιο της περιοχής.

⁵¹ Bhagwati J. (1987: 7, 8), Waelbroeck J. (1987: 55).

⁵² Bhagwati J. (1987: 8, 23).

⁵³ Castells M. (1996: 379, 385)

⁵⁴ Οι προηγμένες υπηρεσίες παρουσιάζουν τους υψηλότερους δείκτες απασχόλησης και επενδύσεων στις μεγαλύτερες μητροπολιτικές περιοχές του κόσμου.

⁵⁵ Sassen S. (1989: 152).

Η συνέχιση του φαινομένου της συγκέντρωσης συνιστά ιδιαιτερότητα σε μια εποχή κατά την οποία οι τεχνολογικές εξελίξεις και η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών θα έπρεπε να έχει προωθήσει τη χωροταξική διασπορά. Όμως, ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης στα μητροπολιτικά κέντρα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη και στην εγκαθίδρυση ενός διεθνούς δικτύου συγκεκριμένων τόπων παραγωγής εξειδικευμένων υπηρεσιών υψηλού επιπέδου και οικονομικών αγορών που είναι δύσκολο να μεταβληθεί ή να αποδυναμωθεί.⁵⁶ Επίσης η χωρική συγκέντρωση των σύγχρονων υπηρεσιών είναι αποτέλεσμα του υψηλού βαθμού αβεβαιότητας που χαρακτηρίζει την σύγχρονη οικονομία. Το φαινόμενο αυτό δεν φαίνεται να εξαφανίζεται μελλοντικά, όμως η επερχόμενη ρύθμιση των διεθνών αγορών και η μικρότερη αβεβαιότητα για τους κανόνες “του οικονομικού παιχνιδιού” ασφαλώς θα συντελέσει στην εξάπλωση ορισμένων πλευρών της παραγωγής και κατανομής αυτών των υπηρεσιών και “σε χαμηλότερα επίπεδα μίας διεθνούς αστικής ιεραρχίας”.⁵⁷

3.2.2. Παραγωγικότητα και τριτογενής τομέας

Το χρόνιο πρόβλημα της παραγωγικότητας του τριτογενή τομέα αποτελεί και βασικό επιχείρημα των θεωρητικών που αντιτίθενται στην δυναμικότητα του τριτογενή τομέα.⁵⁸ Κατά τον V. Fuchs⁵⁹, οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις του δευτερογενή παρουσιάζουν υψηλούς ρυθμούς παραγωγικότητας, σε αντίθεση με τις επιχειρήσεις του τριτογενή οι οποίες στο σύνολο τους βρίσκονται κάτω από το μέσο όρο. Παρά τις διαφορές που διαπιστώνονται στο εσωτερικό του τριτογενή τομέα,^{60, 61} οι τάσεις στις τριτογενείς

⁵⁶ Sassen S. (1991: 34), Sassen S. (1989: 133, 152).

⁵⁷ Michelson R., Wheeler J. (1994: 102-103).

⁵⁸ Η υψηλότερη από το μέσο παραγωγικότητα στη μεταποίηση συνεχίζει να είναι το κλειδί στην πορεία της οικονομικής ανάπτυξης και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης στους άλλους τομείς της οικονομίας.

⁵⁹ V. Fuchs (1968).

⁶⁰ Το πεδίο των τιμών της παραγωγικότητας είναι ιδιαίτερα ευρύ στο εσωτερικό του τριτογενή τομέα, με υψηλότερο στον τομέα των επικοινωνιών και χαμηλότερο στις δημόσιες υπηρεσίες. Bhagwati J. (1987: 14).

⁶¹ Η εξέλιξη της παραγωγικότητας του τριτογενή τομέα παρουσιάζει επίσης μεγάλες αποκλίσεις από χώρα σε χώρα. Αυξάνεται πολύ γρηγορότερα στην Γαλλία και στην

επιχειρήσεις είναι παρόμοιες σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες: το κεφάλαιο αυξάνει, ενώ η παραγωγικότητα παραμένει χαμηλή.^{62, 63}

Η τρέχουσα ανάλυση, ως προς την παραγωγικότητα του τριτογενή τομέα, συνοψίζεται στα εξής δύο σημεία:

α) Τα κέρδη παραγωγικότητας είναι μικρά και όχι ευαίσθητα στις οικονομίες κλίμακας.⁶⁴

β) Η αύξηση της παραγωγής έχει σαν αποτέλεσμα σημαντική αύξηση της απασχόλησης, εξαιτίας της χαμηλής παραγωγικότητας.⁶⁵

Βέβαια διατυπώνονται και αντίθετες απόψεις οι οποίες θεωρούν ότι, με εξαίρεση ορισμένες παραδοσιακές τριτογενείς δραστηριότητες όπου η παραγωγικότητα αυξάνεται λίγο ή και καθόλου (π.χ. κομμωτήρια), η παραγωγικότητα του τριτογενή δεν είναι χαμηλή αλλά υποεκτιμημένη.⁶⁶ Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον M. Green⁶⁷ στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η διαφορά στον μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, μεταξύ του μεταποιητικού τομέα και του τομέα των υπηρεσιών που παρέχονται μέσω της αγοράς, περιορίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '80.

Η χαμηλή παραγωγικότητα των υπηρεσιών σύμφωνα με τον Gershuny και τον Miles⁶⁸ οφείλεται α) στις συνθήκες παραγωγής και συγκεκριμένα στο ότι οι τριτογενείς επιχειρήσεις είναι χαμηλής εντάσεως κεφαλαίου και απασχολούν ως επί το πλείστον χαμηλής ειδίκευσης εργατικό δυναμικό, β) στην ευρύτερη οργάνωση του τομέα των υπηρεσιών που χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό χωρικής συγκέντρωσης και υψηλό ποσοστό μικρών επιχειρήσεων, αυτοαπασχολούμενων και δημόσιων επιχειρήσεων και γ) στη φύση των προϊόντων του τριτογενή που είναι δύσκολο να αποτιμηθούν επακριβώς. Σε

Γερμανία από ότι στις ΗΠΑ και στην Αγγλία, ενώ η Ιαπωνία βρίσκεται κάπου ενδιάμεσα γεγονός που οφείλεται στη διαφορετική διάρθρωση του τομέα των υπηρεσιών μεταξύ των συγκεκριμένων χωρών και είναι ενδεικτικό των σημαντικών διαφορών της παραγωγικότητας στο εσωτερικό του τριτογενή τομέα. Castells M. (1996: 78).

⁶² Thurow L. (1989: 180).

⁶³ Χαμηλότερη παραγωγικότητα των υπηρεσιών συγκριτικά με τη βιομηχανία διαπιστώνεται όχι μόνο σε απόλυτους όρους αλλά και διαχρονικά. De Bandt J. (1988: 180).

⁶⁴ Petit P. (1988: 171).

⁶⁵ Gershuny J. Miles I. (1983: 26-44).

⁶⁶ De Bandt J. (1988: 189, 190).

⁶⁷ Green M. (1985: 75-76, 80-89).

παισιότερες απόψεις που είχαν εκφραστεί από τον V. Fuchs⁶⁹ οι διαφορές στην παραγωγικότητα της βιομηχανίας και των υπηρεσιών οφείλονται: α) στην ταχύτερη αύξηση της απασχόλησης στις υπηρεσίες η οποία δεν εξηγείται από την αύξηση του παραγόμενου προϊόντος, β) στην ταχύτερη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας στη βιομηχανία, γ) στην ταχύτερη αύξηση του κεφαλαίου ανά εργαζόμενο στη βιομηχανία και δ) πιθανά στον ταχύτερο ρυθμό των τεχνολογικών εξελίξεων στη βιομηχανία και στην μεγαλύτερη δυνατότητα εκμετάλλευσης οικονομιών κλίμακας.

Τα αποτελέσματα έρευνας⁷⁰ σχετικά με την παραγωγικότητα του τριτογενή τομέα στις ΗΠΑ πιστοποιούν ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 οι υπηρεσίες αυξάνουν την παραγωγικότητα τους μόνο κατά 0.7% παρά τον διπλασιασμό των επενδύσεων στην πληροφοριακή τεχνολογία (information technology). Το γεγονός αυτό⁷¹, το οποίο μάλιστα παρουσιάζεται σε μία οικονομία που είναι από τις πρώτες που θεμελίωσαν την μεταπολεμική ανάπτυξη τους στις δραστηριότητες των υπηρεσιών και όπου ο τριτογενής τομέας εμφανίζει μερικούς από τους υψηλότερους δείκτες (τέσσερις στις πέντε θέσεις εργασίας στις ΗΠΑ και τα τρία τέταρτα της προστιθέμενης αξίας στο ΑΕΠ προέρχονται από τον τομέα των υπηρεσιών), είναι ιδιαίτερα δυσοίωνο. Στο βαθμό που η τεχνολογία των πληροφοριών στην οποία έχει επενδύσει σημαντικά ο τομέας των υπηρεσιών δεν βελτιώνει την αποδοτικότητα του τομέα, οι αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση, στα ημερομίσθια, στην κερδοφορία των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση στην συνολική ανάπτυξη της οικονομίας θα είναι σημαντικές.

Οι εξηγήσεις για το παράδοξο της παραγωγικότητας είναι πολλές. Σύμφωνα με τις απαισιόδοξες προσεγγίσεις, οι επενδύσεις στην πληροφοριακή τεχνολογία δεν μπορούν να βελτιώσουν την παραγωγικότητα των υπηρεσιών για λόγους που αφορούν την λειτουργία των τριτογενών επιχειρήσεων, όπως η ωρίμανση του τομέα, οι μη αποδοτικές ρυθμιστικές πρακτικές, η ελλιπής

⁶⁸ Gershuny J. Miles I. (1983: 131-144).

⁶⁹ Fuchs V. (1968: 76).

⁷⁰ Quinn J. B., Baily M. N. (1994: 37).

⁷¹ Μεταξύ 1948 και 1973 αρκετές υπηρεσίες, όπως οι μεταφορές και το χονδρικό εμπόριο, ξεπέρασαν την μεταποίηση ως προς την αύξηση της παραγωγικότητας. Από το 1973 όμως και μετά η αύξηση της παραγωγικότητας στην μεταποίηση είναι μεγαλύτερη από την αύξηση της παραγωγικότητας σε όλες τις κατηγορίες υπηρεσιών, εκτός του τομέα των μεταφορών. Quinn J. B., Baily M. N. (1994: 38).

κατάρτιση των εργαζομένων.⁷² Υπάρχει βέβαια και η αισιόδοξη οπτική, σύμφωνα με την οποία τα θετικά αποτελέσματα αυτών των επενδύσεων έχουν απλά καθυστερήσει να εμφανιστούν⁷³, ενώ σε έκθεση του National Research Council αναφέρεται ότι η πληροφορική τεχνολογία έχει βελτιώσει σημαντικά την αποδοτικότητα του τομέα των υπηρεσιών, με τρόπους όμως που καμία τράπεζα δεδομένων κυβερνητική ούτε καμία διοίκηση επιχείρησης δεν έχει καταφέρει μέχρι στιγμής να μετρήσει αξιόπιστα.⁷⁴

Οι απόψεις περί χαμηλής παραγωγικότητας στηρίζονται στη χρήση μεθόδων μέτρησης που κάθε άλλο παρά ενδείκνυνται για τα χαρακτηριστικά των τριτογενών δραστηριοτήτων. Σύμφωνα και με την άποψη πολλών ερευνητών⁷⁵ η μέτρηση της παραγωγικότητας των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα δύσκολη και δεν μπορεί να βασιστεί στις μέχρι σήμερα αντίστοιχες μεθόδους που χρησιμοποιούνταν για την μέτρηση της παραγωγικότητας της μεταποίησης. Η προσπάθεια διερεύνησης των επιπτώσεων ενός μόνου παράγοντα (όπως οι επενδύσεις στην πληροφοριακή τεχνολογία) απλά εντείνει το πρόβλημα.

Τα βασικά προβλήματα των μέχρι σήμερα μεθόδων μέτρησης της παραγωγικότητας επικεντρώνονται: α) στη δυσκολία υπολογισμού των εκροών πολλών κλάδων υπηρεσιών, β) στην αδυναμία αποτίμησης και ποσοτικοποίησης των βελτιώσεων της ποιότητας και των επιπτώσεων των νέων υπηρεσιών. Η ποιότητα των υπηρεσιών είναι δύσκολο να μετρηθεί γιατί εξαρτάται στενά από την αίσθηση κάθε καταναλωτή και γ) στον κοινωνικό χαρακτήρα πολλών υπηρεσιών, γεγονός που καθιστά αδύνατη την ανάλυση των οικονομικών αποδόσεων πολλών τριτογενών δραστηριοτήτων, χωρίς τον εκ των προτέρων προσδιορισμό ορισμένων κανόνων αποτίμησης.⁷⁶

Δυσκολίες επίσης ανακύπτουν στην μέτρηση της παραγωγικότητας του τριτογενή από το γεγονός ότι η κατανομή μέρους των προϊόντων του, όπως στη περίπτωση των κοινωνικών υπηρεσιών και της δημόσιας διοίκησης, γίνεται στη

⁷² Quinn J. B., Baily M. N. (1994: 37).

⁷³ Υπάρχει σημαντική διαφορά χρόνου μεταξύ τεχνολογικής καινοτομίας και οικονομικής παραγωγικότητας. Castells M. (1996: 74).

⁷⁴ Quinn J. B., Baily M. N. (1994: 37).

⁷⁵ Castells M. (1996: 78), Fuchs V. (1968: 127), Kierzkowski H. et al. (1987: 40), Gadrey J. (1988: 47), De Bandt J. (1988: 186, 188, 195).

⁷⁶ Quinn J. B. και Baily M. N. (1994: 37), Gadrey J. (1988: 47, 76).

βάση διοικητικών και γραφειοκρατικών αποφάσεων, ενώ ορισμένα προϊόντα του δεν εμφανίζονται καν στα επίσημα στοιχεία.⁷⁷

3.2.3. Οι τεχνολογικές εξελίξεις στις υπηρεσίες

Ο τομέας των υπηρεσιών από τη φύση του δεν μπορεί και δεν μένει ποτέ στάσιμος γιατί η έννοια της υπηρεσίας είναι η πλήρης κάλυψη των αναγκών του καταναλωτή, σε οποιαδήποτε περίσταση βρεθεί. Δημιουργούνται επομένως συνεχώς νέες υπηρεσίες, σύμφωνα πάντα με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες του πελάτη, οι οποίες αποτελούν την νέα στρατηγική επιταγή όχι μόνο για τις επιχειρήσεις των υπηρεσιών αλλά και για τις μεταποιητικές βιομηχανίες.⁷⁸

Προς την κατεύθυνση αυτή, δηλαδή της αναμόρφωσης του περιεχομένου των υπηρεσιών και της δημιουργίας νέων, σημαντική είναι η συνεισφορά των νέων τεχνολογιών. Η ικανότητα ή η ανικανότητα των επιχειρήσεων να υιοθετήσουν την τεχνολογία και ιδίως τεχνολογίες στρατηγικής σημασίας επιδρά σε μεγάλο βαθμό στην μελλοντική τους εξέλιξη.⁷⁹

Η άποψη ότι η τεχνολογική πρόοδος είναι χαμηλότερη στις υπηρεσίες συγκριτικά με τα αγαθά⁸⁰ αντικρούεται από πολλούς ερευνητές⁸¹ οι οποίοι ισχυρίζονται ότι κάτι τέτοιο ισχύει για ελάχιστες κατηγορίες υπηρεσιών, όπου η φύση του προϊόντος (π.χ. οι προσωπικές υπηρεσίες) ή τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων (π.χ. δημόσιες επιχειρήσεις)^{82, 83} αποτελούν εμπόδια στην τεχνολογική τους εξέλιξη.

⁷⁷ Gershuny J. Miles I. (1983: 9-23).

⁷⁸ Henkoff R. (1994: 48-50).

⁷⁹ Ενώ η ίδια η τεχνολογία από μόνη της δεν καθορίζει την εξέλιξη, η χρήση της ή η απουσία της σχετίζεται άμεσα με την ικανότητα αναδιάρθρωσης της επιχείρησης και την δυνατότητα ενσωμάτωσης της στις νέες συνθήκες. Castells M. (1996: 7).

⁸⁰ Fourastie Jean et Jaqueline (1989: 24).

⁸¹ Gershuny J., Miles I. (1983: 131-144), Norman V. D., Strandenes S. P et al. (1987: 46).

⁸² Η δυσκολία προκύπτει από τον σημαντικό βαθμό εμπλοκής του εργατικού δυναμικού στην ενσωμάτωση και στην αποδοτικότητα των νέων τεχνολογιών: οι μεταβολές στη τεχνολογία επηρεάζουν την παραγωγικότητα του τριτογενή τομέα κύρια μέσω του βαθμού υιοθέτησης τους από το φυσικό (ανθρώπινο) κεφάλαιο. Salter W. E. (1960: 38).

⁸³ Προβλήματα εκσυγχρονισμού στις δημόσιες υπηρεσίες προκύπτουν από το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι δεν μπορούν εύκολα να αντικατασταθούν από άλλους εξειδικευμένους στις νέες κάθε φορά τεχνολογίες. Fuchs V. (1968: 196).

Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες που είναι πλέον σημαντικές στους περισσότερους κλάδους των υπηρεσιών (μεταφορές, τράπεζες, λιανικό εμπόριο, ασφαλιστικές εταιρείες, τηλεπικοινωνίες και υπηρεσίες υγείας), άνοιξαν το δρόμο για ένα ευρύτατο φάσμα νέων υπηρεσιών. Επίσης, αύξησαν την ευελιξία των τριτογενών επιχειρήσεων και τις δυνατότητες προσαρμογής τους σε απρόβλεπτες μεταβολές της ζήτησης, ενώ μείωσαν τους περιορισμούς ως προς τις δυνατές επιλογές της χωροθέτησης. Αν και οι νέες τεχνολογίες αδιαμφισβήτητα προσέφεραν και στους καταναλωτές των υπηρεσιών αυτών υψηλότερη ποιότητα, ποικιλία, αξιοπιστία και ακρίβεια συναλλαγών, οι επιχειρήσεις υπηρεσιών δυσκολεύονται να εκφράσουν αυτά τα οφέλη σε αύξηση των εκροών ανά απασχολούμενο.⁸⁴

Η αυτοματοποίηση του τριτογενή τομέα οδηγεί κάποιους στην έκφραση αμφιβολιών ως προς το αν θα υπάρξουν στο μέλλον επαρκείς θέσεις εργασίας στις υπηρεσίες, ώστε να αντικατασταθούν οι θέσεις εργασίας που χάνονται στη μεταποίηση. Οι τεχνολογικές εξελίξεις αυξάνουν σημαντικά την αξία του ανθρώπινου παράγοντα και της χρησιμοποίησης του στην εργασιακή διαδικασία.⁸⁵ Όσο ευρύτερη και βαθύτερη η διάδοση της πληροφορικής τεχνολογίας, τόσο μεγαλύτερη είναι και η αναγκαιότητα για έναν αυτόνομο και καταρτισμένο εργάτη.⁸⁶ Σύμφωνα με έρευνα του J. Bessant⁸⁷ η μικροηλεκτρονική τεχνολογία από τη μία καταργεί ορισμένες θέσεις απασχόλησης σε κάποιους τομείς, αλλά από την άλλη δημιουργεί νέες θέσεις, τροποποιώντας και τα χαρακτηριστικά τους. Έτσι παρατηρούνται ωφέλειες και απώλειες με μία μικρή αλλαγή στην συνολική απασχόληση, γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό

⁸⁴ Quinn J. B., Baily M. N. (1994: 38-41), Jefferson C.W., Trainor M. (1996: 39).

⁸⁵ Οι νέες τεχνολογικές εξελίξεις συχνά χρησιμοποιούνταν για να αυξήσουν τις δεξιότητες του εργατικού δυναμικού και την αποδοτικότητα παρά για να το αντικαταστήσουν. Sabel C. (1982: 63-70).

⁸⁶ Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών και η αυτοματοποίηση επηρεάζει την δομή των εργασιακών καθηκόντων μέσα στην επιχείρηση αυξάνοντας την στερεότυπη επανάληψη των ίδιων εργασιών στην βάση των απασχολούμενων και την αυτονομία στη λήψη αποφάσεων στο μέσο και ανώτερο επίπεδο στελεχών. Το γεγονός αυτό όπως έχει διαπιστωθεί δημιουργεί φαινόμενα πόλωσης μεταξύ δύο κατηγοριών εργαζομένων: α) των υψηλά εξειδικευμένων στελεχών και β) του υποστηρικτικού προσωπικού που διαθέτει βασική εξειδίκευση. Castells M. (1996: 248, 251), Barras R. (1984: 21), Howells H., Green A. (1988: 175).

⁸⁷ Bessant J. (1989).

στην προσαρμοστικότητα και στην ευκαμψία της αγοράς εργασίας του τριτογενή τομέα.⁸⁸

Οι νέες τεχνολογίες έχουν υιοθετηθεί σε μεγάλο βαθμό από τους πλέον σύγχρονους τριτογενείς κλάδους οι οποίοι εμφανίζουν ιδιαίτερα υψηλό βαθμό συγκέντρωσης στις μητροπολιτικές περιοχές. Το γεγονός αυτό της συγκέντρωσης στα κέντρα των τεχνολογικών εξελίξεων συμβαδίζει τόσο με την άποψη του J. Mokyr⁸⁹ ότι οι τεχνολογικές επαναστάσεις έλαβαν χώρα μόνο σε λίγες κοινωνίες και διαχύθηκαν σε σχετικά περιορισμένες γεωγραφικές περιοχές, όσο και με την άποψη του M. Castells⁹⁰: “...ενώ η ταχύτητα διάδοσης της τεχνολογίας είναι επιλεκτική τόσο κοινωνικά όσο και λειτουργικά, οι χρονικές διαφορές στην πρόσβαση και στην χρήση είναι ζωτικής σημασίας πηγή ανισότητας. Όσο στενότερη είναι η σχέση μεταξύ των σημείων καινοτομίας και των σημείων παραγωγής και χρήσης των νέων τεχνολογιών τόσο ταχύτερη η μεταμόρφωση των επιχειρήσεων και τόσο ευνοϊκότερα είναι τα αποτελέσματα και οι δυνατότητες για περαιτέρω καινοτομία”.

Σύμφωνα με τον Freeman⁹¹, η τρέχουσα επανάσταση της πληροφορικής και της τεχνολογίας των επικοινωνιών είναι εξίσου σημαντική με τις τεχνολογικές εξελίξεις που άλλαξαν την πορεία της εκβιομηχάνισης. Οι τεχνολογικές εξελίξεις προσεγγίζονται και ως σανίδα σωτηρίας για την αύξηση της παραγωγικότητας του τριτογενή. Οι καινούργιες τεχνολογίες οι οποίες χρησιμοποιούνται σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό στον τριτογενή τομέα οδηγούν σε μία αυξανόμενη τυποποίηση των υπηρεσιών που καθιστά πλέον εφικτές τις οικονομίες κλίμακας στις τριτογενείς επιχειρήσεις.⁹² Σε εκείνες τις περιπτώσεις που οι νέες τεχνολογίες στήριξαν την αναδιοργάνωση των επιχειρήσεων και δεν συνετέλεσαν απλά στην αυτοματοποίηση των εργασιακών καθηκόντων, σημειώθηκαν κέρδη στην παραγωγικότητα και θετικές επιπτώσεις στην παραγωγή και στη διανομή υπηρεσιών.⁹³ Επομένως, η ενσωμάτωση των τεχνολογικών εξελίξεων

⁸⁸ Petit P. (1986: 188).

⁸⁹ Mokyr J. (1990: 209-293).

⁹⁰ Castells M. (1996: 34, 37).

⁹¹ Freeman (1989: 90).

⁹² Ruysen O. (1988: 135).

⁹³ Rada J. (1987: 128), Bar F., Borrus M. (1993: 6).

μετασχημάτισε πολλές υπηρεσίες, δημιούργησε νέες^{94, 95}, μείωσε το κόστος και αύξησε την παραγωγικότητα τόσο σε ορισμένους τομείς όσο και στο σύνολο του τριτογενή τομέα.⁹⁶ Σημαντικά παραδείγματα αποτελούν ο τραπεζικός και ο χρηματοπιστωτικός τομέας, οι ασφάλειες και ο τομέας των διανομών.⁹⁷

Το γεγονός ότι σήμερα οι τεχνολογικές εξελίξεις λαμβάνουν χώρα σε μεγάλο βαθμό στον τομέα των υπηρεσιών, τεκμηριώνει την άποψη ότι έχουμε εισέλθει σε μία φάση σημαντικής ανάπτυξης του τεχνολογικού επιπέδου και της παραγωγικότητας σε αυτόν τον τομέα δραστηριοτήτων.⁹⁸ Οι υπηρεσίες συνδέονται όλο και περισσότερο με τις νέες τεχνολογίες: “η περαιτέρω διάχυση των νέων τεχνολογιών στις υπηρεσίες θα επιφέρει ένα ενοποιημένο τεχνολογικά σύμπλεγμα αγαθών και υπηρεσιών”⁹⁹, ενώ το μέλλον θα δείξει αν η αύξηση των αναγκών σε υπηρεσίες θα ξεπεράσει τις αυξήσεις της παραγωγικότητας ώστε να έχουμε θετικές επιπτώσεις και στα επίπεδα της ανεργίας (περαιτέρω αύξηση της τριτογενούς απασχόλησης).¹⁰⁰

3.3. Συμπεράσματα

Ο πλέον παραδεκτός ορισμός των υπηρεσιών κάτω από το πρίσμα των σύγχρονων συνθηκών είναι του Hill: οι υπηρεσίες είναι οι δραστηριότητες οι

⁹⁴ Τις νέες υπηρεσίες που δημιουργήθηκαν μπορούμε να τις εντάξουμε σε τρεις βασικές ομάδες: υπηρεσίες πληροφορικής, υπηρεσίες ηλεκτρονικής πληροφόρησης και νέες υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις όπου νέες υπηρεσίες προέρχονται απλά από τον μετασχηματισμό ήδη υφισταμένων λόγω του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού. Rada J. (1987: 144, 145, 148), Ruyssen O. (1988: 133).

⁹⁵ Οι δυνατότητες μετασχηματισμού μία υπηρεσίας δίνονται και μέσω της αποσύνθεσης της από την οποία προκύπτουν στοιχεία τα οποία μπορούν να αναπτυχθούν ως ξεχωριστές υπηρεσίες. Το γεγονός αυτό αποκαλύπτει την συνθετότητα ορισμένων τριτογενών προϊόντων-υπηρεσιών. Langeard E., Eiglier P. (1988: 133), Bressand A., Nicolaidis K. (1988:143)

⁹⁶ Gudgin G. (1983), Barras R. (1984: 16), Barras R., Swann J. (1983: 44).

⁹⁷ Kierzkowski H. et al. (1987: 40), Ruyssen O. (1988: 135).

⁹⁸ Σε αντίθεση με την άποψη πολλών όπως οι Howes C., Singh A. (1995: 1898), Quinn J. B., Baily M. N. (1994: 37) ότι μέχρι στιγμής αυτή η τεχνολογική αλλαγή δεν αντικατοπτρίστηκε στην αύξηση της παραγωγικότητας που θα περίμενε κανείς..

⁹⁹ Krommenacker R. (1987: 173).

¹⁰⁰ Giarini O. (1988: 198).

οποίες τροποποιούν τα χαρακτηριστικά ενός καταναλωτή ή των αγαθών που αυτός κατέχει, με ένα τρόπο που μπορεί να είναι είτε τυποποιημένος, είτε εξατομικευμένος. Ο τομέας των υπηρεσιών σύμφωνα με την ταξινόμηση ISAC (International Standard Industrial Classification) περιλαμβάνει τις μεταφορές, τις επικοινωνίες, τις οικονομικές υπηρεσίες, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, καθώς και τις υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, δημόσιας διοίκησης και τις προσωπικές υπηρεσίες. Οι επιμέρους τριτογενείς δραστηριότητες σύμφωνα με τους Browning και Singelmann's διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες: α) υπηρεσίες παραγωγής (παραγωγικές υπηρεσίες), β) υπηρεσίες διανομής, γ) προσωπικές υπηρεσίες και δ) κοινωνικές υπηρεσίες.

Η μέτρηση της παραγωγικότητας των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα δύσκολη και δεν μπορεί να βασιστεί σε μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την μέτρηση της παραγωγικότητας στην μεταποίηση. Οι λόγοι άπτονται της δυσκολίας υπολογισμού των εκροών πολλών τριτογενών δραστηριοτήτων, της αδυναμίας αποτίμησης και ποσοτικοποίησης των βελτιώσεων στην ποιότητα, καθώς και στον κοινωνικό χαρακτήρα πολλών υπηρεσιών.

Η άποψη ότι η τεχνολογική πρόοδος είναι χαμηλότερη στις υπηρεσίες συγκριτικά με τα αγαθά ισχύει για ελάχιστες κατηγορίες υπηρεσιών, όπου η φύση του προϊόντος και τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων αποτελούν εμπόδια στην τεχνολογική εξέλιξη τους. Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες είναι σημαντικές στους περισσότερους κλάδους των υπηρεσιών και άνοιξαν το δρόμο για ένα ευρύτατο φάσμα νέων υπηρεσιών, αύξησαν την ευελιξία των τριτογενών επιχειρήσεων και επηρέασαν την παραγωγικότητα τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

4.1. Αιτίες Αύξησης της Απασχόλησης στις Υπηρεσίες

Η κατανομή της απασχόλησης στους διάφορους τομείς της οικονομίας, από ορισμένες οπτικές γωνίες, είναι ίσης ή μεγαλύτερης σημασίας από την κατανομή του κεφαλαίου και του παραγόμενου προϊόντος. Η απασχόληση αφορά το ανθρώπινο κεφάλαιο που είναι πρωταρχικής σημασίας στις μελέτες εκείνες που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη της κοινωνίας.¹

Η διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης περιλαμβάνει διαφοροποιήσεις στη δομή και στη διάρθρωση της απασχόλησης, παράγοντες κλειδιά για την οικονομική μεγέθυνση. Η επέκταση των τριτογενών επιχειρήσεων και των τριτογενών θέσεων απασχόλησης είναι πλευρές αυτής της διαδικασίας και συνιστούν την μεταβιομηχανική εποχή.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 αρχίζουν να εμφανίζονται συνθήκες μη σταθερότητας στην αγορά εργασίας, οι οποίες εντείνονται ακόμα περισσότερο στις αρχές της δεκαετίας του '80. Το ενδιαφέρον των πολιτικών και των ερευνητών, αναφορικά με τις δυνατότητες δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης, στράφηκε αρχικά προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις του μεταποιητικού τομέα και τις βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας. Σύντομα όμως διαπιστώθηκε ότι μόνο στον τομέα των υπηρεσιών δημιουργήθηκε σημαντικός αριθμός νέων θέσεων εργασίας.²

¹ Μεταβολές στην κατανομή της απασχόλησης επηρεάζουν τον τρόπο και την ποιότητα ζωής των ατόμων (Fuchs V., 1968: 183-184, Cox H., 1965: 8).

² Σύμφωνα με μελέτη της ευρωπαϊκής ένωσης (Gershuny J., Miles I., 1983: 9-23), η αντιμετώπιση της ανεργίας στις χώρες της κοινότητας συνδέεται στενά με την αύξηση της απασχόλησης στον τομέα υπηρεσιών ο οποίος και θεωρήθηκε ως ο μόνος τομέας που έχει δυνατότητα να προσφέρει ευρείας κλίμακας αύξηση των θέσεων εργασίας (Rajan A., 1987: 40-44).

Η μεταφορά απασχόλησης στον τριτογενή τομέα εμφανίστηκε το πρώτο μισό του 20ου αιώνα, δειλά στην αρχή, ενώ επιταχύνθηκε στη συνέχεια κατά την περίοδο της οικονομικής μεγέθυνσης και της βιομηχανικής προόδου (από το 1960 και μέχρι το μέσο της δεκαετίας του '70). Η τάση αυτή παρατηρείται και κατά την περίοδο ύφεσης της βιομηχανικής δραστηριότητας που επακολούθησε.^{3, 4, 5}

Η απασχόληση στον τριτογενή αυξήθηκε σημαντικά και η αύξηση αυτή κατανεμήθηκε σε όλους σχεδόν τους κλάδους των υπηρεσιών (σε ελάχιστες περιπτώσεις είχαμε μείωση της απασχόλησης). Οι ρυθμοί όμως αύξησης των θέσεων εργασίας διαφοροποιούνται μεταξύ των τριτογενών δραστηριοτήτων:⁶

Α. Στο εμπόριο, στις μεταφορές και στις επικοινωνίες διαπιστώνονται ήπιοι ρυθμοί αύξησης των θέσεων απασχόλησης.

Β. Ιδιαίτερα υψηλοί ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης διαπιστώνονται στις υπηρεσίες που απευθύνονται στα άτομα και κύρια στις υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, καθώς και στις υπηρεσίες που παρέχουν στήριξη στην λειτουργία των επιχειρήσεων.

Γ. Υψηλοί αλλά ηπιότεροι ρυθμοί αύξησης διαπιστώνονται και στις δημόσιες υπηρεσίες και στις υπηρεσίες δημόσιου χαρακτήρα (εκτός της υγείας και της εκπαίδευσης).

Η αύξηση των τριτογενών θέσεων απασχόλησης είναι ακόμα σημαντικότερη, αν συνυπολογίσουμε και τις μετατοπίσεις που σημειώνονται στο δευτερογενή τομέα από θέσεις εργασίας που σχετίζονται άμεσα με την παραγωγή σε δραστηριότητες τριτογενή χαρακτήρα.⁷

Όπως είναι φυσικό, η μετατόπιση θέσεων εργασίας από την μεταποίηση στις υπηρεσίες αντιμετωπίστηκε με επιφυλάξεις από πολλούς ερευνητές. Έτσι διατυπώνονται και απαισιόδοξες απόψεις για το μέλλον της τριτογενούς

³ Gadrey J. (1992: 9).

⁴ Ο Heilbronner από τη μελέτη του για τις ΗΠΑ διαπίστωσε ότι η μείωση του αριθμού των απασχολούμενων στη γεωργία αντισταθμίστηκε από την αύξηση των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα. Κατά την συγκεκριμένη χρονική περίοδο ο βιομηχανικός τομέας εμφάνιζε υψηλούς ρυθμούς αύξησης της απασχόλησης. Στη συνέχεια όμως παρατηρήθηκε μείωση της απασχόλησης στη βιομηχανία, ενώ η αύξηση των θέσεων εργασίας στις υπηρεσίες συνεχίστηκε. Heilbronner R. (1976: 65).

⁵ Η Αμερική είναι η πρώτη χώρα, όπου κατά τη δεκαετία του '50 συγκέντρωνε πάνω από το 50% των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα (Fuchs V., 1968: 19, 22).

⁶ Gadrey J. (1992: 10).

⁷ Fuchs V. (1968: 2), Howells H., Green A. (1988: 68).

απασχόλησης και την δυναμική του τομέα των υπηρεσιών αναφορικά με την δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης^{8, 9} οι οποίες ενισχύονται και από τον περιορισμό του κράτους πρόνοιας και τις τάσεις ιδιωτικοποίησης των δημόσιων υπηρεσιών που είναι εμφανείς πλέον σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες.¹⁰

Σύμφωνα με έρευνα της J. Gardner¹¹ στις αρχές της δεκαετίας του '90 οι απώλειες θέσεων εργασίας ήταν περισσότερο συνήθεις μεταξύ των τριτογενών εργαζόμενων: οι μεγαλύτεροι σε ηλικία εργαζόμενοι και οι απασχολούμενοι στις επιχειρήσεις υπηρεσιών, καθώς και σε θέσεις εργασίας γραφείου αντιμετώπιζαν μεγαλύτερες πιθανότητες να χάσουν την δουλειά τους συγκριτικά με τους αντίστοιχους απασχολούμενους της προηγούμενης δεκαετίας.¹² Παρόλα αυτά, διαπιστώνεται ότι το ποσοστό απολύσεων τριτογενών εργαζόμενων ήταν χαμηλό συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό των εργαζομένων στην παραγωγή, ενώ το ποσοστό εκείνων που βρήκαν νέα θέση απασχόλησης πολύ υψηλότερο.¹³ Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει την άποψη ότι οι άνεργοι που προέρχονται από τον τριτογενή τομέα μπορούν ευκολότερα να βρουν θέσεις εργασίας σε άλλες επιχειρήσεις ή άλλους κλάδους, ενώ οι άνεργοι στην μεταποίηση θα πρέπει να περιμένουν να επαναπροσληφθούν στην ίδια ή ανάλογη θέση.¹⁴

Ο Bell θεωρεί την αύξηση της τελικής κατανάλωσης των υπηρεσιών ως αίτιο της αύξησης του αριθμού των απασχολούμενων στο τριτογενή, αλλά η απόδειξη αυτής της θέσης βασίζεται μόνο σε στοιχεία απασχόλησης. Η διερεύνηση των διατομεακών αγοραστικών προτύπων και της διαχρονικής

⁸ Σύμφωνα με τον Petit (1986: 4, 167) ο τριτογενής τομέας εμφανίζει χαρακτηριστικά, όπως ο τοπικός χαρακτήρας των υπηρεσιών και ο υψηλός βαθμός εξάρτησης από την τοπική ζήτηση, χαρακτηριστικά που καθιστούν την απασχόληση στις υπηρεσίες ευπαθή σε πιθανές διακυμάνσεις της συνολικής ζήτησης. Κατά τον ίδιο, μετά το 1975 ο ρυθμός αύξησης των θέσεων εργασίας στις υπηρεσίες μειώνεται περισσότερο ή λιγότερο έντονα ανάλογα με τη χώρα.

⁹ Σύμφωνα με τους J. Gershuny και I. Miles (1983: 231-245), οι υπηρεσίες δεν είναι πλέον πανάκεια για τις θέσεις εργασίας που χάνονται σε άλλους τομείς της οικονομίας.

¹⁰ Ο δημόσιος τομέας συγκέντρωνε και συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων στις υπηρεσίες: Wielemans W., Vanderhoeven J. L. (1991: 13), In't Veld R. J. (1995: 107), Riddle D. (1987: 92).

¹¹ Gardner J. (1995: 45).

¹² Σύμφωνα με την Gardner J. (1995: 48) οι μισοί από εκείνους που έχασαν την δουλειά τους την περίοδο 1991-92 ανήκαν σε αυτή την κατηγορία εργαζομένων, ενώ αντίστοιχα το 1981-82 αναλογούσαν περίπου στο ένα τρίτο αυτών που έχασαν την δουλειά τους.

¹³ Gardner J. (1995: 48, 50).

¹⁴ Nelson J. (1994).

εξέλιξης του παραγόμενου προϊόντος¹⁵ απέδειξε ότι η αύξηση του εισοδήματος και η συνεπαγόμενη αύξηση της ζήτησης δεν αποτελούν κύριες αιτίες της παρατηρούμενης σχετικής αύξησης της απασχόλησης στις υπηρεσίες.

Ο Gershuny¹⁶ και οι Gershuny και Miles¹⁷ από την πλευρά τους, συνδέουν την ανέλιξη του τομέα των υπηρεσιών και των τριτογενούς φύσεως θέσεων εργασίας με την οργανωτική αναδιάρθρωση του δευτερογενή τομέα και τις θετικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα και την λειτουργία του ορισμένων τριτογενών τομέων (τράπεζες, ασφάλειες κ.ά.). Σημαντικό μέρος επομένως της αύξησης μπορεί να αποδοθεί, είτε στην αύξηση των τριτογενούς φύσεως απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα, είτε στην σημαντική επέκταση των υπηρεσιών που τον εξυπηρετούν. Ένα άλλο κομμάτι της τριτογενούς απασχόλησης μπορεί να αποδοθεί στην επέκταση του δημόσιου τομέα αλλά και στην αυξημένη κοινωνική προτίμηση για τριτογενείς απασχολήσεις, λόγω των πλέον ελκυστικών χαρακτηριστικών τους.¹⁸

Ως ενδεχόμενες επίσης αιτίες για την σημαντική αύξηση της απασχόλησης από την επέκταση του τομέα των υπηρεσιών επισημαίνονται:

α) Η χαμηλότερη παραγωγικότητα του τριτογενή τομέα συγκριτικά με τον αγροτικό τομέα και τη βιομηχανία¹⁹, αποτέλεσμα των ηπιότερων διαχρονικά τεχνολογικών εξελίξεων στις υπηρεσίες²⁰, με την εξαίρεση των “σύγχρονων” υπηρεσιών (τράπεζες, ασφάλειες)²¹ και των διατομεακών διαφορών στις ελαστικότητες υποκατάστασης κεφαλαίου και εργασίας²².

β) Η αυξανόμενη εξειδίκευση των θέσεων εργασίας στις υπηρεσίες τους στερεί την ιδιότητα της δευτερεύουσας-συμπληρωματικής απασχόλησης.²³

¹⁵ Fuchs V. (1968: 3, 35).

¹⁶ Gershuny J. (1978).

¹⁷ Gershuny J., Miles I. (1983).

¹⁸ Gershuny J. (1978: 60, 84-87, 92, 96, 102, 109, 134-135), Gershuny J., Miles I. (1983: 48).

¹⁹ Fuchs V. (1968: 4), Gudgin G. (1983: 35), Dewhurst J.H. et al. (1986: 7).

²⁰ Η τεχνολογία που χρησιμοποιείται στις υπηρεσίες είναι περισσότερο εντάσεως εργασίας σε αντίθεση με την τεχνολογία του βιομηχανικού τομέα, Bhagwati J. N. (1984: 286).

²¹ Bhalla A. S. (1970: 519-539).

²² Gemmel N. (1986: 122), Berry A. (1978: 216).

²³ Berry A. (1978: 216).

γ) Η μεγάλη εξάρτηση της ποιότητας των υπηρεσιών από τα προσωπικά χαρακτηριστικά-ικανότητες των εργαζομένων που καθιστά τις τριτογενείς δραστηριότητες εντάσεως εργασίας και όχι εντάσεως κεφαλαίου.²⁴

δ) Οι πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας, μέσω προσλήψεων στο δημόσιο τομέα υπηρεσιών.²⁵

Κατά τον P.Petit²⁶ τέλος, ένα σημαντικό κομμάτι των υπηρεσιών που απευθύνονται στην αγορά συμπεριφέρεται με τρόπο ιδιαίτερα ευέλικτο αναφορικά με την εξέλιξη των μισθών και τη διαχείριση του εργατικού δυναμικού (στασιμότητα μισθών και αύξηση των συμβάσεων ορισμένου χρόνου), γεγονός που συντελεί στη διατήρηση της ικανότητας τους για δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

4.2. Η Τριτογενοποίηση της Απασχόλησης και Νέες Μορφές Εργασιακών Σχέσεων

Τα χαρακτηριστικά της εργατικής δύναμης στον τριτογενή τομέα διαφέρουν σημαντικά από αυτά του δευτερογενή. Μία πρώτη διαφορά πηγάζει από το γεγονός ότι οι απασχολήσεις τριτογενούς φύσεως δεν απαιτούν ανδρικές ιδιότητες, όπως αυτή της φυσικής δύναμης, με συνέπεια ίσες δυνατότητες απασχόλησης μεταξύ ανδρών και γυναικών, ενώ μεγάλο είναι συγκριτικά και το ποσοστό των ηλικιωμένων εργαζόμενων. Αν εξαιρέσουμε τα φυσικά χαρακτηριστικά, ένας επιπλέον λόγος για τον οποίον οι γυναίκες και οι μεγαλύτεροι σε ηλικία εργαζόμενοι έλκονται στον τριτογενή είναι οι προσφερόμενες δυνατότητες ημιαπασχόλησης.²⁷

²⁴ Gemmell N. (1986: 124).

²⁵ Gemmell N. (1986: 152-153).

²⁶ Petit P. (1986: κεφ. 6).

²⁷ Το μεγαλύτερο ποσοστό από την αύξηση της απασχόλησης που έχει δημιουργηθεί από την επέκταση του τριτογενή αφορά γυναικεία απασχόληση, καθώς και ημιαπασχόληση. (Howells H., Green A., 1988: 211-237). Επίσης υψηλά ποσοστά (διπλάσια από ότι στη βιομηχανία) παρουσιάζονται και στους αυτοαπασχολούμενους (στοιχεία απασχόλησης ΗΠΑ, 1960- Fuchs V., 1968: 185-186).

Μια δεύτερη διαφορά αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης. Κατά μέσο όρο το επίπεδο εκπαίδευσης των εργαζόμενων είναι υψηλότερο στον τριτογενή, χωρίς το χαρακτηριστικό αυτό να σχετίζεται με τις μεταβολές του εκπαιδευτικού επιπέδου, οι οποίες είναι μεγαλύτερες στο δευτερογενή από ότι στο τριτογενή τομέα.²⁸ Οι απασχολούμενοι στις υπηρεσίες, σε αντίθεση με τον βιομηχανικό τομέα, συνδέονται στενά με το αντικείμενο της εργασίας τους και τους καταναλωτές, με αποτέλεσμα η εξασφάλιση της ποιότητας στις προσφερόμενες υπηρεσίες να απαιτεί ιδιαίτερα ανεπτυγμένες ικανότητες.

Η ανάπτυξη των υπηρεσιών και η συνεπαγόμενη μετατόπιση των θέσεων απασχόλησης προς τον τριτογενή τομέα έχει σημαντικές επιπτώσεις στον τρόπο που αντιλαμβάνεται η κοινωνία την εργασία, καθώς και στους μηχανισμούς της κοινωνικής ρύθμισης, το περιεχόμενο των οποίων, κατά την περίοδο της οικονομικής μεγέθυνσης, καθορίστηκε ως επί το πλείστον από την βιομηχανική απασχόληση και τα χαρακτηριστικά του βιομηχανικού εργάτη.

Η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα δημιουργεί σημαντικές μεταβολές στο περιεχόμενο και στην οργάνωση της εργασίας.²⁹ Οι διαφορές που παρατηρούνται στις εργασιακές σχέσεις μεταξύ του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα της οικονομίας οφείλονται στην ίδια την φύση των υπηρεσιών που καθιστά τις εργασιακές δομές στις τριτογενείς επιχειρήσεις περισσότερο εύκαμπτες.^{30, 31} Η ευκαμψία αυτή βέβαια κυμαίνεται σημαντικά από χώρα σε χώρα, ανάλογα με το βαθμό καθορισμού των εργασιακών σχέσεων από τον κρατικό ή συνδικαλιστικό παράγοντα (καθορισμός των χαμηλότερων επιπέδων μισθών, καθορισμός των

²⁸ Fuchs V. (1968: 188).

²⁹ Barcet A. (1987: 45).

³⁰ Σε γενικές γραμμές οι υπηρεσίες ανταποκρίνονται ευκολότερα σε αλλαγές στον καταμερισμό της εργασίας ενώ τα επίπεδα απασχόλησης στον τριτογενή παρουσιάζουν μικρότερη ευαισθησία στις διακυμάνσεις των οικονομικών δραστηριοτήτων από ότι στη μεταποίηση. Petit P. (1986: 165, 169).

³¹ Η φύση των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ του τριτογενή και των τοπικών αγορών εργασίας επεξηγεί την ικανότητα εξομάλυνσης των επιπτώσεων των οικονομικών διακυμάνσεων που χαρακτηρίζει τον τομέα των υπηρεσιών. Σύμφωνα με τον Petit ο τριτογενής τομέας λειτουργεί σαν “σφουγγάρι” στις τοπικές αγορές εργασίας, απορροφώντας τα πλεονάσματα του εργατικού δυναμικού σε περιόδους υποαπασχόλησης και περιορίζοντας τις ανάγκες του σε περιόδους έλλειψης εργατικού δυναμικού. Η λειτουργία του “σφουγγαριού” (Petit P., 1986: 168, 170) που χαρακτηρίζει τον τριτογενή βασίζεται στην ικανότητα προσαρμογής της παραγωγικής διαδικασίας (ή τουλάχιστον του μέρους που αντιστοιχεί στο σταθερό κόστος) στις μεταβολές των συνθηκών στην αγορά.

εργασιακών συνθηκών...), αλλά και στο εσωτερικό του τριτογενή τομέα (διαφορετικό μέγεθος επιχειρήσεων, διαφορετικές οργανωτικές μορφές, διαφορετικός βαθμός συνδικαλισμού στους επιμέρους τομείς κ.ά.), με αντίστοιχες επιδράσεις στη σχέση της τριτογενούς απασχόλησης με τις επικρατούσες συνθήκες στην αγορά εργασίας.³²

Η απασχόληση στις υπηρεσίες είναι ευρεία έννοια, καθώς περιλαμβάνει τόσο τους εργαζόμενους στον δευτερογενή και πρωτογενή τομέα οι οποίοι δεν εμπλέκονται στον φυσικό σχηματισμό ή μετασχηματισμό των υλικών, όσο και τους εργαζόμενους στον τριτογενή τομέα.³³ Η κύρια διαφορά των απασχολούμενων του τριτογενή τομέα σε σύγκριση με τους απασχολούμενους των άλλων οικονομικών τομέων δεν είναι η διαφορά παραγωγικότητας αλλά η εγγύτητα τους στον φυσικό μετασχηματισμό του “υλικού”. Ο εναλλακτικός αυτός ορισμός των εργαζόμενων στις υπηρεσίες δεν περιορίζει τη φύση του τελικού προϊόντος, αλλά αναφέρεται στη φύση της εργασίας. Σύμφωνα επομένως με τη θεωρητική αυτή προσέγγιση, “τριτογενείς” εργαζόμενοι μπορεί να συμμετέχουν στην παραγωγή ποδηλάτων ή μηχανικών εργαλείων, όπως επίσης και στη παραγωγή εκπαίδευσης ή αναψυχής.

Κατά την δεκαετία του '70, αναφορικά με την επαγγελματική διάρθρωση της απασχόλησης παρατηρείται μία “εργατοποίηση” του τριτογενή τομέα, ιδιαίτερα στις μεταφορές και το εμπόριο και μία αντίστροφη τάση στη συνέχεια και συγκεκριμένα σημαντική αύξηση του βάρους των επαγγελματιών τριτογενούς φύσεως τόσο στις υπηρεσίες όσο και στη βιομηχανία.^{34, 35} Επομένως, το ενδιαφέρον θα πρέπει να εστιασθεί όχι μόνο στη μείωση της βιομηχανικής απασχόλησης και στην επέκταση των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα, αλλά και στις σημαντικές μεταβολές στο εσωτερικό των βιομηχανικών επιχειρήσεων μεταξύ των δύο βασικών κατηγοριών εργαζομένων: των

³² Petit P. (1986: 173-175).

³³ Gershuny J. (1987: 106).

³⁴ Gadrey J. (1992: 14).

³⁵ Μεταπολεμικά κατά τους Gershuny J. και Miles I. (1983: 1-8, 47-69)

παρατηρήθηκε μία μετατόπιση της απασχόλησης από χειρωνακτικές εργασίες σε μη χειρωνακτικές απασχολήσεις η οποία αντανάκλα τις αλλαγές στην παραγωγική διαδικασία των υλικών αγαθών: οι μεταβολές στην οργάνωση και στην τεχνολογία επηρεάζουν την κατανομή της εργασίας στο εσωτερικό των βιομηχανιών και αυξάνουν το ποσοστό των απασχολούμενων σε τριτογενούς χαρακτήρα θέσεις απασχόλησης.

απασχολούμενων που συνδέονται στενά με την τεχνική παραγωγή του προϊόντος και των απασχολούμενων που συνδέονται με την διοίκηση και τη λειτουργία της επιχείρησης. Η σημαντική αύξηση των ποσοστών της δεύτερης κατηγορίας εργαζομένων, όχι μόνο στο σύνολο των απασχολούμενων αλλά και στο σύνολο των απασχολούμενων στην βιομηχανία, καθιστά πλέον ενδεδειγμένο να συζητάμε για το πέρασμα σε μία μεταβιομηχανική οικονομία παρά για το πέρασμα σε μία οικονομία των υπηρεσιών, καθώς και για την εμφάνιση καινούργιων μορφών παραγωγής, κατανομής των απασχολήσεων και οργάνωσης που επαναδιαρθρώνουν την απασχόληση σε κάθε οικονομικό τομέα.^{36, 37} Οι αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στην δομή και στην διάρθρωση της απασχόλησης στο εσωτερικό των διάφορων οικονομικών τομέων είναι εξίσου σημαντικές με τις αλλαγές που παρατηρούνται στο μεταξύ τους επίπεδο.

Στο σύστημα της μαζικής παραγωγής στη βιομηχανία, το εισόδημα των εργαζομένων, η ασφάλεια εργασίας και ο βαθμός της αυτονομίας εξαρτώνται από τον καθορισμό των εργασιακών τους καθηκόντων και από την αρχαιότητα στην ιεραρχία. Οι θέσεις εργασίας αναλύονται στα επιμέρους καθήκοντα που εμπεριέχουν, στη βάση των οποίων καθορίζεται το απαιτούμενο επίπεδο δεξιότητας και ο αναλογών βαθμός υπευθυνότητας και ομαδοποιούνται ανάλογα με την απαιτούμενη προϋπηρεσία σε ιεραρχικές “γραμμές προόδου”, οι οποίες βαθμιαία απαιτούν υψηλότερες δεξιότητες και συνεπάγονται υψηλότερες αμοιβές. Οι εργαζόμενοι μετακινούνται στην ιεραρχία στη βάση της αρχαιότητας τους στην επιχείρηση και των εκάστοτε θέσεων εργασίας που κατείχαν, ενώ το επίπεδο των μισθών καθορίζεται κύρια από τα χαρακτηριστικά συγκεκριμένων εργασιών και την αρχαιότητα και δευτερευόντως από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των απασχολούμενων. Η λογική του συστήματος οργάνωσης των εργασιακών σχέσεων στη βάση της αρχαιότητας λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε τελικά ένα όλο και μεγαλύτερο μέρος της εργασιακής ζωής μέσα στη βιομηχανία να ρυθμίζεται από ένα δίκτυο κανόνων.³⁸ Η παραδοσιακή αυτή μορφή της εργασίας

³⁶ Hirschorn L. (1987: 25-27).

³⁷ Σύμφωνα με τους Clegg S. και Dunkerley D. (1980: 235) το μέγεθος της επιχείρησης επηρεάζει την αναλογία των δύο κατηγοριών εργατικού δυναμικού στο σύνολο των απασχολούμενων: όσο μεγαλύτερη είναι η βιομηχανική επιχείρηση τόσο μικρότερος είναι ο λόγος των απασχολούμενων στη διοίκηση προς τους εργάτες στην παραγωγή.

³⁸ Piore M. , Sabel C. (1984: 113).

που χαρακτηρίζεται από πλήρη απασχόληση, καθαρά εργασιακά καθήκοντα και ένα συγκεκριμένο μοντέλο εργασιακής εξέλιξης, εξαφανίζεται με αργό αλλά σταθερό ρυθμό.

Τα συστήματα της απασχόλησης που υφίστανται ή αναπτύσσονται στο τριτογενή τομέα δεν αντιστοιχούν στα γνωστά σχήματα της κατάτμησης/τμηματοποίησης της αγοράς εργασίας και ακόμα περισσότερο στις θέσεις δυαδικότητας/διπολικότητας των αναλύσεων της μεταποιητικής βιομηχανίας της δεκαετίας του 70.

Σε ένα σημαντικό αριθμό τριτογενών επιχειρήσεων οι απασχολούμενοι διακρίνονται σε έξι κατηγορίες³⁹: α) ανώτερα εξειδικευμένα στελέχη, β) μεσαία στελέχη επιφορτισμένα με πολλαπλά εργασιακά καθήκοντα, γ) μισθωτούς μερικού χρόνου χωρίς δυνατότητα ανέλιξης στην εσωτερική ιεραρχία της επιχείρησης και των οποίων το εκπαιδευτικό επίπεδο και οι επαγγελματικές δεξιότητες δεν είναι αναγκαστικά χαμηλές, δ) απασχολούμενους με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, μέρος των οποίων μετατρέπεται σε σχέσεις μόνιμης απασχόλησης, ε) εποχιακούς εργαζόμενους για την κάλυψη ειδικών ή εποχιακών αναγκών, και στ) υψηλά εξειδικευμένοι εργαζόμενοι που απασχολούνται μέσω υπεργολαβιών για την κάλυψη μόνιμων και περιστασιακών αναγκών υψηλού επιπέδου εξειδίκευσης.

Στο γενικότερο επίπεδο των μεταβιομηχανικών επιχειρήσεων σύμφωνα με τον L. Hirschorn⁴⁰ πιστοποιούνται τέσσερις μορφές εργασιακών σχέσεων: α) εξωτερικοί συνεργάτες για την κάλυψη εξειδικευμένων αναγκών β) εποχιακοί εργαζόμενοι για την κάλυψη βασικών αναγκών που άπτονται της κύριας δραστηριότητας της επιχείρησης, αλλά όμως δεν είναι ισότιμα χρονικά κατανεμημένες, γ) μόνιμοι εξωτερικοί συνεργάτες για την κάλυψη αναγκών που δεν άπτονται των βασικών λειτουργιών της επιχείρησης, όπως η ασφάλεια και η συντήρηση των εγκαταστάσεων και του μηχανολογικού εξοπλισμού και δ) μόνιμοι απασχολούμενοι (βασικός πυρήνας) των οποίων η εργασιακή εξέλιξη είναι συνδεδεμένη με αυτή της επιχείρησης. Οι θέσεις εργασίας του βασικού πυρήνα δεν διακρίνονται όπως στη βιομηχανική επιχείρηση σε θέσεις στελεχών

³⁹ Gadrey J. (1991: 30-32).

⁴⁰ Hirschorn L. (1987: 38).

και σε θέσεις απλά εκτελεστικές. Η μεταβιομηχανική επιχείρηση ενσωματώνει τις αποφασιστικές και τις εκτελεστικές λειτουργίες στο εσωτερικό της εργασίας της παραγωγής και καθώς η διαδικασία της παραγωγής γίνεται πιο σύνθετη τεχνικά, η επιχείρηση χρησιμοποιεί άτομα ικανά να εξασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία και των πλέον συνθέτων λειτουργιών.

Επομένως, οι μεταβιομηχανικές επιχειρήσεις επενδύουν σε ένα βασικό πυρήνα εργαζομένων που χειρίζεται τις κύριες λειτουργίες της επιχείρησης και διέπεται από ένα εργασιακό καθεστώς σχετικά προνομιακό, ενώ ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό των απασχολούμενων σε αυτές έχει εποχιακό χαρακτήρα, καλύπτει εξειδικευμένες ανάγκες ή εποχιακές αυξήσεις της ζήτησης και εντάσσεται στη ζώνη της ευέλικτης διαχείρισης της εργασίας. Σε αντίθεση με την βιομηχανική οικονομία, όπου ο διπολισμός της απασχόλησης βασιζόταν στην εργασία στην κύρια ή στην θυγατρική επιχείρηση, στις επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα ο διπολισμός της απασχόλησης στηρίζεται στην εργασία που έχει μόνιμο χαρακτήρα και στην εποχιακή ή πρόσκαιρη εργασία. Η διάκριση επομένως μεταξύ κύριας και θυγατρικής επιχείρησης έχει αντικατασταθεί από ένα διττό σύστημα στο εσωτερικό της ίδιας επιχείρησης το οποίο δεν άπτεται των εργασιακών προσόντων των απασχολούμενων: η επιχείρηση προσλαμβάνει υπαλλήλους εποχιακούς ή υπαλλήλους για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα με χωρίς καθόλου ή ιδιαίτερα υψηλά προσόντα, ανάλογα με την συγκεκριμένη ανάγκη που προτίθεται κάθε φορά να καλύψει.

Η ευελιξία των εργασιακών σχέσεων επικεντρώνεται στην αύξηση της συμμετοχής των εποχιακών εργαζομένων, των εργαζομένων μερικής απασχόλησης, καθώς και των εργαζομένων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Ο βαθμός της ευελιξίας των εργασιακών σχέσεων εξαρτάται από τα γενικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας (επίπεδο ανεργίας, θεσμικό καθεστώς, έλλειψη ή υπερπροσφορά εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού κ.ά.). Τα χαρακτηριστικά βέβαια αυτά ⁴¹δεν παρατηρούνται στο σύνολο του τριτογενή, όπου παρατηρούνται πολύ διαφορετικοί τρόποι ανάπτυξης της απασχόλησης.

Οι αποκλίσεις που συναντώνται στο εσωτερικό του τριτογενή τομέα είναι σημαντικότερες από αυτές που συναντώνται στην μεταποιητική βιομηχανία.

⁴¹ Gadrey J. (1991: 33).

Ο τριτογενής τομέας χειρίζεται την απασχόληση με βάση κριτήρια που αντιστοιχούν είτε στη λογική της ιδιωτικής επιχείρησης (συσσώρευση του κεφαλαίου και κερδοφορία), είτε στη λογική της ατομικής ή οικογενειακής επιχείρησης (μεγιστοποίηση του εισοδήματος, διατήρηση ή συσσώρευση του ατομικού κεφαλαίου), είτε στη συνεταιριστική λογική, ενώ σημαντικός αριθμός των τριτογενών επιχειρήσεων είναι δημόσιου χαρακτήρα. Οι μεγάλες αυτές κατηγορίες διαχωρίζουν την τριτογενή αγορά εργασίας σε διάφορα τμήματα τα οποία υπόκεινται σε τελείως διαφορετικούς μεταξύ τους κανόνες.^{42, 43}

Πέρα όμως από τις διαφορές, παρατηρούνται και ομοιότητες μεταξύ της λειτουργίας της αγοράς εργασίας του βιομηχανικού τομέα και ορισμένων τμημάτων της αγοράς εργασίας του τριτογενή (κυρίως αυτών που συνδέονται με τη λειτουργία επιχειρήσεων υπηρεσιών με ομοιότητες με τη βιομηχανία που είναι δηλαδή οργανωμένες με βάση τον καπιταλιστικό τρόπο μαζικής παραγωγής).⁴⁴

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα οι επιδράσεις στην αγορά εργασίας από την αύξηση των θέσεων απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών συνοψίζονται στα ακόλουθα:⁴⁵

α) Ανάπτυξη διάφορων μορφών ευελιξίας (μερική απασχόληση, συμβάσεις ορισμένου χρόνου) στη διαχείριση της απασχόλησης.

β) Επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης από την πλευρά της προσφοράς εργασίας, αύξηση της τεχνικής και πνευματικής φύσεως των εργασιακών καθηκόντων από την πλευρά της επιχείρησης.

γ) Αύξηση της σημασίας των ελεύθερων επαγγελματιών.

δ) Αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση.

⁴² Σύμφωνα με τον J. Gadrey (1991: 24): “Δεν υπάρχει ένα ενιαίο μοντέλο ανάπτυξης της τριτογενούς απασχόλησης”.

⁴³ Gadrey J. (1991: 24-25).

⁴⁴ Δηλαδή τυποποιημένες υπηρεσίες, παραγωγή σε μεγάλη κλίμακα, ημιαυτόματες τεχνικές παραγωγής (Gadrey J., 1991: 25).

⁴⁵ Gadrey J. (1991: 32-33).

4.3. Η Αύξηση της Απασχόλησης στις Υπηρεσίες και οι Επιπτώσεις της στην Αγορά Εργασίας

4.3.1. Εργασιακά προσόντα και θέσεις απασχόλησης στις υπηρεσίες

Από την αρχή της δεκαετίας του 80 οι υπάρχουσες θεωρίες της αγοράς εργασίας βρέθηκαν αντιμέτωπες με μία αξιοπρόσεκτη άνοδο της τριτογενούς απασχόλησης. Οι κεϋνσιανές και μαρξιστικές προσεγγίσεις της αγοράς εργασίας, σε μεγάλο βαθμό βιομηχανικές υπό την έννοια ότι οι εμπειρικές τους αναφορές και τα μοντέλα τους τοποθετούνται στη μεγάλη βιομηχανία, επέκτειναν χωρίς αμφισβητήσεις τις θεωρητικές τους θέσεις και στη μελέτη της τριτογενούς αγοράς εργασίας.⁴⁶ Έτσι οι υπηρεσίες υπόκεινται στους νόμους της διπολικότητας της αγοράς εργασίας και συντελούν στην επέκταση της, κυρίως λόγω της χαμηλής παραγωγικότητας τους και της ευελιξίας ως προς την διαχείριση του εργατικού δυναμικού που εμφανίζουν. Οι σύγχρονοι τομείς των υπηρεσιών που είναι άμεσα συνδεδεμένοι με την ανάπτυξη του βιομηχανικού καπιταλισμού οργανώνονται σταδιακά στη βάση ενός νεοτεϋλοριστικού μοντέλου το οποίο επεκτείνει και ανανεώνει την διπολικότητα των δεξιοτήτων με υπερίσχυση της αποειδίκευσης.⁴⁷ Αυτός ο τριτογενής συγκεντρώνει σε μεγάλο βαθμό εκτελεστικές εργασίες και εργασίες ρουτίνας που εκτελούνται από εργαζόμενους που βρίσκονται στο στάδιο ‘προλεταριοποίησης’.⁴⁸

Οι απόψεις αυτές είναι κάθετα αντίθετες με τη θεωρία της μεταβιομηχανικής κοινωνίας, όπου οι μεταβολές στην ζήτηση οδηγούν στην χρήση νέων τεχνολογιών και αυξάνουν τις απαιτήσεις για εξειδικευμένους απασχολούμενους.⁴⁹ Καθοριστικός παράγοντας για τη διατήρηση και εξέλιξη των σύγχρονων κοινωνιών είναι η κατοχή και διαχείριση της γνώσης και των πληροφοριών, και ως εκ τούτου κυρίαρχες επαγγελματικές τάξεις θεωρούνται οι επιστήμονες, οι μηχανικοί και οι τεχνικοί: “.....η επιστημονική και τεχνολογική

⁴⁶ Gadrey J. (1991: 21).

⁴⁷ Lipietz A. (1980: 42), Pastre O. (1984: 42).

⁴⁸ Lipietz A. (1980: 53).

επανάσταση δεν μπορεί να προέλθει από την εργατική τάξη,..... ενώ η κατοχή και συντήρηση της γνώσης απαιτεί την παρουσία περιορισμένου αριθμού υψηλά εκπαιδευμένων ερευνητών οι οποίοι υποστηρίζονται από μεγάλο αριθμό τεχνικού προσωπικού...”.^{50, 51}

Το σχετικό βάρος των επαγγελμάτων με υψηλό βαθμό ενσωματωμένης γνώσης και πληροφορίας αυξάνεται στις σύγχρονες οικονομίες, όπως και των απασχολούμενων σε μη χειρονακτικές εργασίες συμπεριλαμβανομένων των υπαλλήλων γραφείου και των πωλητών.⁵² Αυτό συνεπάγεται ότι, καθώς ορισμένα επαγγέλματα απαιτούν τελικώς λιγότερες δεξιότητες άλλα απαιτούν περισσότερες και καθώς η ζήτηση για κάποια εξειδικευμένα επαγγέλματα μειώνεται, αυξάνεται η ζήτηση για νέα επαγγέλματα νέας εξειδίκευσης και γενικά η διάρθρωση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού μεταβάλλεται αντιστοίχως.⁵³

Οι τριτογενείς δραστηριότητες που παρουσιάζουν τους υψηλότερους βαθμούς αύξησης των θέσεων απασχόλησης είναι οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες που στηρίζουν την λειτουργία των επιχειρήσεων. Το μεγαλύτερο ποσοστό των υφιστάμενων αλλά και των νέων θέσεων εργασίας και στις δύο αυτές κατηγορίες υπηρεσιών είναι θέσεις υψηλών εργασιακών προσόντων.⁵⁴ Πολλοί συγγραφείς παρατηρούν ότι το χαρακτηριστικό αυτό δεν είναι το μόνο που χαρακτηρίζει την νέα διάρθρωση της απασχόλησης. Κατά τον Stigler⁵⁵ δεν υπάρχουν απλοί κανόνες που να περιγράφουν την τάση της απασχόλησης στο ανομοιογενές σύνολο των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα. Υπεύθυνες προβλέψεις των τάσεων σε αυτή την ευρεία περιοχή δραστηριοτήτων δεν είναι δυνατές, μέχρις ότου γίνουν αναλυτικές μελέτες ξεχωριστών κλάδων. Υπάρχουν κλάδοι των υπηρεσιών, όπου η πλειονότητα των θέσεων εργασίας είναι θέσεις

⁴⁹ Η απόδοση στην εργασία εξαρτάται πολύ περισσότερο από τις πνευματικές ικανότητες παρά από τις σωματικές. Bell D. (1974: 171-173).

⁵⁰ Bell D. (1974: 109, 117).

⁵¹ Με τη θέση του Bell όσον αφορά τη σημασία της γνώσης και της τεχνολογίας συμφωνεί και ο Galbraith ο οποίος σημειώνει ότι οι τεχνοκράτες θα είναι η κυρίαρχη δύναμη (Galbraith J. K., 1974: 81-82).

⁵² Castells M., Aoyama Y. (1994: 22).

⁵³ Piore M., Sabel C. (1984).

⁵⁴ Singlemann J., Carson Mencken F. (1992: 841).

⁵⁵ Stigler G. (1956: 166).

εργασίας χαμηλής εξειδίκευσης⁵⁶ και κλάδοι όπου η πλειονότητα των θέσεων εργασίας απαιτεί υψηλά εργασιακά προσόντα⁵⁷.

Οι περιπτώσεις των κλάδων χαμηλής ειδίκευσης δεν αναιρούν το γεγονός ότι ο τομέας των υπηρεσιών που θεωρείται από πολλούς ως ο διάδοχος της μεταποίησης, περιλαμβάνει έναν αυξανόμενο αριθμό θέσεων εργασίας που απαιτούν γνώση και εξειδίκευση. Ούτε αναιρούν την άποψη ότι τουλάχιστον στην θεωρία ο τομέας των υπηρεσιών θα πρέπει να σημειώσει μεγαλύτερη αναλογικά αύξηση των επαγγελμάτων υψηλής εξειδίκευσης και κατάρτισης, σε σχέση με τα επαγγέλματα χαμηλών προσόντων, δεδομένου του υψηλού βαθμού ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών από τις επιχειρήσεις υπηρεσιών και της οργανωτικής ευελιξίας που χαρακτηρίζει πολλούς τριτογενείς τομείς.⁵⁸

Ενα επίσης από τα χαρακτηριστικά της τριτογενούς απασχόλησης είναι το υψηλό ποσοστό των γυναικών απασχολούμενων συγκριτικά με την μεταποίηση.^{59, 60} Αυτή η κατηγορία απασχολούμενων σύμφωνα με τον Braverman⁶¹ αποτελεί την λανθάνουσα μερίδα του εργατικού δυναμικού και συνεισφέρει σημαντικά στη διαδικασία πόλωσης. Δεν είναι τυχαίο ότι η αύξηση της γυναικείας απασχόλησης εντοπίζεται σε τριτογενείς τομείς που παρουσίασαν

⁵⁶ Ενα υποσύνολο των υπηρεσιών συνδέεται με την υιοθέτηση πλέον ευέλικτων μορφών οργάνωσης από την πλευρά των μεταποιητικών επιχειρήσεων (εξωτερίκευση λειτουργιών που δεν άπτονται άμεσα της κύριας δραστηριότητας, ώστε να επιτευχθεί μείωση του κόστους). Η λειτουργία επομένως του τριτογενή περιλαμβάνει σε σημαντικό βαθμό δραστηριότητες δευτερεύουσας σημασίας. Η ανάπτυξη της απασχόλησης σε τομείς όπως ο καθαρισμός, η φύλαξη, η αποκατάσταση-συντήρηση των κτιριακών εγκαταστάσεων δεν αποτελεί παρά ποσοτική αύξηση θέσεων εργασίας χαμηλών εργασιακών προσόντων, Barcet A. (1988: 221).

⁵⁷ Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της έρευνας των T. Steiger και M. Wardell (1995: 99, 105) στους μισούς περίπου κλάδους των υπηρεσιών (χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, ασφάλειες, κτηματομεσιτικές υπηρεσίες, δημόσια διοίκηση και χονδρικό εμπόριο) σημειώθηκε αναβάθμιση της απασχόλησης από πλευράς δεξιοτήτων κατά την περίοδο 1970-90. Στο υπόλοιπο ήμισυ των τριτογενών δραστηριοτήτων κατά την ίδια περίοδο σημειώθηκε σημαντική υποβάθμιση των δεξιοτήτων των απασχολούμενων σε αυτούς.

⁵⁸ Ο τριτογενής τομέας συγκεντρώνει επιχειρήσεις υψηλής κεφαλαιακής έντασης όπως και επιχειρήσεις έντασης εργασίας. Ο υψηλός βαθμός ενσωμάτωσης των τεχνολογικών εξελίξεων, κύρια από τις επιχειρήσεις της πρώτης κατηγορίας, έχει αυξήσει τις ανάγκες τους για εργατικό δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης Daniels P. (1988: 49), Gadrey J. (1987: 78).

⁵⁹ Steiger T., Wardell M. (1995: 92).

⁶⁰ Καθώς η φροντίδα των παιδιών, των ατόμων της τρίτης ηλικίας, η παρασκευή φαγητών, έγιναν εμπορικά αγαθά, οι γυναίκες ήταν διαθέσιμες και προσελκύονταν από την απασχόληση σε αυτούς τους τομείς δραστηριοτήτων. Berman R. (1989: 8).

⁶¹ Braverman H. (1974: 386-401).

ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης και αφορά κυρίως θέσεις χαμηλής ειδίκευσης και ημιαπασχόλησης.⁶² Αυτό όμως όπως σημειώνεται και από τον J. Lorence⁶³ δεν σημαίνει ότι η διάρθρωση της απασχόλησης σε αυτούς τους κλάδους των υπηρεσιών υποβαθμίστηκε, αλλά ότι αυξήθηκε η διαφοροποίηση στο καθεστώς απασχόλησης των ανδρών και των γυναικών.^{64, 65, 66} Συμπερασματικά επομένως και σε αντίθεση με την απεικόνιση της μεταβιομηχανικής κοινωνίας⁶⁷, δηλαδή μίας αξιοκρατίας στην οποία το διαφορετικό εργασιακό καθεστώς και το διαφορετικό εισόδημα καθορίζεται από τις τεχνικές δεξιότητες και το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, ορισμένες θέσεις στον κλάδο των υπηρεσιών χαρακτηρίζονται από μία ιεραρχική δομή που συνδέεται άμεσα με το φύλο των εργαζομένων, όπως συμβαίνει και στην παραδοσιακή μεταποίηση.⁶⁸

Το γεγονός όμως ότι η συνθετότητα των προσφερομένων υπηρεσιών αυξάνεται και οι αρμοδιότητες των θέσεων εργασίας διευρύνονται στη βάση της ευελιξίας και της άμεσης προσαρμογής στις ανάγκες της ζήτησης, συνεπάγεται ότι οι απασχολούμενοι πρέπει να διαθέτουν τα προσόντα και τις ικανότητες, ώστε να ανταπεξέλθουν με αποτελεσματικότητα σε διάφορα καθήκοντα και όχι απλά να είναι ικανοί να εκτελέσουν μια συγκεκριμένη εργασία.⁶⁹ Ο εκσυγχρονισμός επομένως της λειτουργίας και της οργάνωσης των τριτογενών επιχειρήσεων,

⁶² Μία σημαντικά μεγάλη μερίδα κυρίως γυναικών από την ρεζέρβα του εργατικού δυναμικού εργαζόταν σε θέσεις ημειδίκευσης ή και καθόλου ειδίκευσης στον τομέα των υπηρεσιών (Steiger T., Wardell M., 1992: 420-427, Petit P., 1986: 183).

⁶³ Lorence J. (1992: 150-156).

⁶⁴ Στις τριτογενείς δραστηριότητες στις ΗΠΑ οι άνδρες και οι γυναίκες μοιάζουν να μοιράζονται τις θέσεις υψηλών αποδοχών και μεγάλων απαιτήσεων σε δεξιότητες, ενώ αντίθετα στις θέσεις ημιαπασχόλησης, χαμηλών προσόντων και αμοιβών η πλειοψηφία των απασχολούμενων είναι γυναίκες (Steiger T., Wardell M., 1995: 105).

⁶⁵ Η πόλωση στις δεξιότητες (θέσεις υψηλών δεξιοτήτων και θέσεις ανειδίκευτης εργασίας) που διαπιστώνεται σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών, συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την διάρθρωση των απασχολούμενων στη βάση του φύλου. Wajcman J. (1991: 40-43), Lorence J. (1992: 130).

⁶⁶ Οι γυναίκες είναι δυσανάλογα απασχολούμενες σε θέσεις με χαμηλές απολαβές και μικρές απαιτήσεις σε δεξιότητες στον τομέα των υπηρεσιών, ανεξαρτήτως του επιπέδου εκπαίδευσης τους. Albelda R. (1986: 404-411).

⁶⁷ Bell D. (1974: 409).

⁶⁸ Steiger T., Wardell M. (1995: 105).

⁶⁹ “Αφής στιγμής αρχίσεις να σκέφτεσαι ότι η υπηρεσία είναι μία διαδικασία και όχι ένας αριθμός λειτουργιών, τότε η παλαιά διάκριση μεταξύ του μπροστινού γραφείου, δηλαδή των ανθρώπων που πουλούσαν και των πίσω γραφείων δηλαδή των ανθρώπων που ασχολούνταν με την προώθηση και παραγωγή του προϊόντος και δεν είχαν επαφή με τον πελάτη, εξαφανίζεται”. Henkoff R. (1994: 48).

καθώς και ο σύνθετος και πολύπλευρος χαρακτήρας των εργασιακών καθηκόντων έχει σαν αποτέλεσμα οι υπηρεσίες στο σύνολο τους να περιλαμβάνουν, κατά μέσο όρο, πολύ περισσότερες θέσεις εργασίας που απαιτούν ανεπτυγμένες εργασιακές και επιστημονικές ικανότητες συγκριτικά με τη βιομηχανία.⁷⁰ Έτσι ο τομέας των υπηρεσιών του οποίου η ανάπτυξη ήταν πολύ σημαντική κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριάντα χρόνων, δεν μπορεί πλέον να περιγραφεί σαν ο οικονομικός τομέας όπου τα ημερομίσθια είναι χαμηλά και οι θέσεις εργασίας χαμηλών προσόντων.⁷¹

Βέβαια δεν θα πρέπει να παραβλέψει κανείς το ότι η ενσωμάτωση των σύγχρονων τεχνολογιών στις επιχειρήσεις υπηρεσιών αναβαθμίζει ένα σημαντικό αριθμό θέσεων εργασίας από πλευράς δεξιοτήτων και κάποιες φορές από πλευράς αμοιβών και εργασιακών συνθηκών⁷², αλλά ταυτόχρονα ένας μεγάλος αριθμός θέσεων εργασίας, οι λιγότερο εξειδικευμένες, υποβιβάζεται ακόμη περισσότερο.⁷³ Εκείνες οι εργασιακές ομάδες κι οι απασχολούμενοι που δεν θα αποκτήσουν τις απαιτούμενες νέες δεξιότητες θα υποβαθμιστούν ή ακόμα και θα αποκλειστούν από την αγορά εργασίας.

Οι διαπιστώσεις αναφορικά με την εξέλιξη της απασχόλησης στις πλέον αναπτυγμένες χώρες αναδεικνύουν έναν αριθμό κοινών χαρακτηριστικών⁷⁴:

α) αυξανόμενη διαφοροποίηση των διάφορων κατηγοριών υπηρεσιών ως πηγών απασχόλησης (διαφορετικοί ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης),

β) ταχεία αύξηση των θέσεων απασχόλησης που ενσωματώνουν υψηλή γνώση και πληροφορία,

γ) δημιουργία ενός 'προλεταριάτου' τριτογενών απασχολούμενων που αποτελείται από ημειδικευμένους υπαλλήλους γραφείου και πωλητές, και

⁷⁰ Οι θέσεις εργασίας που παρουσιάζουν τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια είναι οι θέσεις ιδιαίτερων προσόντων Gadrey J. (1991: 29).

⁷¹ Hirschorn L. (1987: 25-27).

⁷² Οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν στην Αμερικάνικη οικονομία κατά τα τελευταία χρόνια ήταν στην πλειονότητα τους υψηλότερου επιπέδου από πλευράς δεξιοτήτων και εκπαίδευσης, από ότι ο μέσος όρος των υπαρχόντων θέσεων εργασίας, Castells M. (1996: 253).

⁷³ Ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός δημιουργεί ένταση της εργασιακής ρουτίνας, κύρια λόγω της αυτοματοποίησης πολλών καθηκόντων, στη βάση των απασχολούμενων, ενώ αυξάνει το περιεχόμενο των εργασιακών καθηκόντων του μέσου εργαζόμενου αυξάνοντας ταυτόχρονα την αυτονομία στη λήψη αποφάσεων (Castells M., 1996: 248).

⁷⁴ Castells M., Aoyama Y. (1994: 26).

δ) συνολική αναβάθμιση της διάρθρωσης της απασχόλησης συν τω χρόνο με αυξανόμενο μερίδιο των θέσεων απασχόλησης υψηλών δεξιοτήτων και ανώτερης εκπαίδευσης.

4.3.2. Μισθολογικά χαρακτηριστικά των θέσεων απασχόλησης στις υπηρεσίες

Η δυαδικότητα που παρατηρείται στην ποιότητα των θέσεων απασχόλησης στον τριτογενή τομέα (θέσεις υψηλής ειδίκευσης και θέσεις χαμηλής ή ανύπαρκτης ειδίκευσης)⁷⁵ δίνει αφορμή για έκφραση φόβων επέκτασης του χάσματος μεταξύ καλών και κακών από μισθολογικής πλευράς θέσεων απασχόλησης. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην διανομή του εισοδήματος (κυρίως μείωση του εισοδήματος της μεσαίας τάξης)⁷⁶ και θα επηρέαζε αρνητικά την μαζική αγορά των προϊόντων της μεταποίησης.

Σύμφωνα με τις απόψεις των L. Rodwin⁷⁷, A. Bernstein⁷⁸ και L. Thurow⁷⁹, το μεγαλύτερο ποσοστό νέων θέσεων απασχόλησης που δημιουργήθηκαν από την ανάπτυξη των υπηρεσιών είναι χαμηλά αμειβόμενες θέσεις. Οι θέσεις εργασίας στις υπηρεσίες είναι περισσότερο κακοπληρωμένες από αντίστοιχες θέσεις σε άλλους οικονομικούς τομείς, ενώ ο τριτογενής τομέας χαρακτηρίζεται επίσης από λιγότερες ευκαιρίες για μόνιμες και πλήρους απασχόλησης θέσεις εργασίας συγκριτικά με την βιομηχανία.⁸⁰ Εν κατακλείδι ο τομέας των υπηρεσιών έχει συνεισφέρει στη γενικότερη υποβάθμιση του

⁷⁵ Ο αριθμός των ανειδίκευτων ή χαμηλής ειδίκευσης θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα αυξήθηκε σημαντικά τουλάχιστον σε απόλυτους αριθμούς με αποτέλεσμα την αύξηση της πόλωσης στην κοινωνική διάρθρωση, όπου η βάση και η κορυφή αυξάνουν το μερίδιο τους εις βάρος της μέσης. (Lanvin B., 1988: 221).

⁷⁶ Stanback T.M., Bearse P. J., Noyelle T. J., Karasek R.A. (1981).

⁷⁷ Rodwin L.(1989: 14).

⁷⁸ Bernstein A. (1994: 122).

⁷⁹ Thurow L.(1989: 180).

⁸⁰ Καλύτερα πληρωμένες θέσεις εργασίας στη μεταποίηση εξαφανίζονται και στη θέση τους δημιουργούνται λιγότερο καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας από τριτογενείς τομείς χαμηλού τεχνολογικού επιπέδου. Τα δύο τρίτα των νέων θέσεων εργασίας στις υπηρεσίες αφορούν το εμπόριο, τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια, τις κτηματομεσιτικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες στήριξης των επιχειρήσεων. Στις δύο πρώτες κατηγορίες δραστηριοτήτων οι νέες θέσεις εργασίας είναι κυρίως θέσεις ημιαπασχόλησης χαμηλού μισθού και εργασιακών παροχών Rodwin L. (1989: 19, 22), Thurow L. (1989: 182).

εργατικού δυναμικού από πλευράς αμοιβών ^{81, 82}, ενώ οι χαμηλοί μισθοί και η έλλειψη κινήτρων καθιστούν ιδιαίτερα εύκολες τις μετακινήσεις στο εσωτερικό του τριτογενή τομέα, καθώς λείπουν τα κίνητρα εκείνα που θα συνέδεαν τον εργαζόμενο με την επιχείρηση.⁸³

Από την άλλη πλευρά, έρευνα των J. Cooper και K. Madigan⁸⁴ για την αμερικάνικη οικονομία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η αύξηση των ημερομισθίων στον τομέα της μεταποίησης κινείται μεταξύ 2%-3% τα τελευταία χρόνια, ενώ οι αποδοχές των απασχολούμενων στον τομέα των υπηρεσιών τα τελευταία χρόνια μεταβάλλονται ανοδικά με ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς.

Η διαφορά στα εισοδήματα των εργαζομένων στη βιομηχανία και στις υπηρεσίες είχε διαπιστωθεί πριν πολλά χρόνια και από τον V. Fuchs⁸⁵: Τα υψηλότερα εισοδήματα στην βιομηχανία δεν μπορούν να εξηγηθούν από την σύνθεση της εργατικής δύναμης από πλευράς δεξιοτήτων. Οι διαφορές μπορούν να αποδοθούν ως επί το πλείστον στο μεγαλύτερο ποσοστό των νέων, των γυναικών και των απασχολούμενων σε καθεστώς μερικής απασχόλησης στις υπηρεσίες συγκριτικά με τη βιομηχανία. Σημαντική επίπτωση στο ύψος των αποδοχών έχει και ο διαφορετικός βαθμός συνδικαλισμού στους δύο τομείς: ισχυρή συσχέτιση παρατηρείται μεταξύ συνδικαλισμού και εισοδήματος. Τέλος αρνητικά επιδρά και το γεγονός ότι στον τριτογενή τομέα λειτουργεί σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων μικρού μεγέθους και εντάσεως εργασίας.⁸⁶

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επαναληφθεί ότι οι οποιεσδήποτε θετικές ή αρνητικές διαπιστώσεις δεν αφορούν όλους τους κλάδους του τριτογενή τομέα. Αυτός περιλαμβάνει επιμέρους τομείς δραστηριοτήτων με τελείως διαφορετικά

⁸¹ Steiger T., Wardell M. (1995: 92).

⁸² Σε πολλές περιπτώσεις αυτές οι θέσεις εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών αποφέρουν χαμηλότερα εισοδήματα σε σχέση με συγκρίσιμες μη ειδικευμένες θέσεις στη μεταποίηση. Το πλέον πιθανόν είναι ότι μακροχρόνια, οι απασχολούμενοι στον τομέα των υπηρεσιών θα έχουν λιγότερες ευκαιρίες για πλήρη απασχόληση και μεγαλύτερη ανισότητα στα εισοδήματα σε σχέση με τους απασχολούμενους στη μεταποίηση. Nelson J., Lorence J. (1988: 500).

⁸³ Greengard S. (1995: 91, 94).

⁸⁴ Cooper J., Madigan K. (1995: 27).

⁸⁵ Fuchs V. (1968: 131, 134).

⁸⁶ Fuchs V. (1968: 65, 157).

μισθολογικά επίπεδα μεταξύ τους.⁸⁷ Τα δεδομένα από την οικονομία των ΗΠΑ⁸⁸ δείχνουν αύξηση της απασχόλησης σε θέσεις χαμηλών αποδοχών, καθώς και αύξηση των θέσεων εργασίας με υψηλές αποδοχές. Επομένως, η αύξηση της απασχόλησης που προέκυψε από την επέκταση του τριτογενή τομέα περιλαμβάνει θέσεις εργασίας που εντάσσονται στην κορυφή και στην βάση από μισθολογικής πυραμίδας (πολύ καλά αμειβόμενες και πολύ κακά αμειβόμενες θέσεις εργασίας) και σε πολύ μικρότερο βαθμό στη μέση.^{89, 90} Μία τέτοιου είδους αύξηση των θέσεων απασχόλησης δεν μπορεί να επιφέρει βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του συνολικού πληθυσμού.⁹¹

Οι ευκαιρίες αναβάθμισης για τους απασχολούμενους στη βιομηχανία εξαρτώνται από το επίπεδο ισχύος του βιομηχανικού τομέα και της επιχείρησης, όπως αυτό αντικατοπτρίζεται στον έλεγχο της αγοράς, στην κλίμακα, το οργανωτικό μέγεθος και τη συνδικαλιστική εκπροσώπηση. Τα χαρακτηριστικά αυτά επηρεάζουν τις αποδοχές, τα πρόσθετα οφέλη και τις ευκαιρίες της απασχόλησης.^{92, 93} Οι βάσεις του βιομηχανικού εργασιακού διπολισμού ("καλές απασχολήσεις στις κύριες μονάδες και υποδεέστερες στις δευτερεύουσες ή στις περιφερειακές) μετασχηματίζονται σε μία κατάσταση πολύ περισσότερο ανοικτή

⁸⁷ Αλλά ακόμα και αυτές οι διαφοροποιήσεις σαν γεγονός θα έχουν σύμφωνα κατά τους M. Teitz και P. Shapira (1989: 83) δυσμενείς επιπτώσεις στην κοινωνικοοικονομική διάρθρωση των αναπτυσσόμενων χωρών.

⁸⁸ Ilg R. (1996: 29). Τα τρία τέταρτα νέων θέσεων εργασίας την περίοδο 1989-95 έχουν λάβει χώρα περίπου ισότιμα και στις δυο κατηγορίες θέσεων εργασίας.

⁸⁹ Κατά την προηγούμενη δεκαετία πολλά εκατομμύρια θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν στον τομέα των υπηρεσιών, μεταξύ αυτών ορισμένες θέσεις ήταν πολύ χαμηλών αποδοχών (με μικρή ή και καθόλου σύνταξη και παροχές από το σύστημα υγείας) και ορισμένες άλλες πολύ υψηλών, ενώ κάπου στο μέσο οι εργάτες υπέφεραν από δραματικές μειώσεις του εισοδήματός τους (Clark G, 1989: 203, 206, Sassen S., 1989: 149, Steinberg B., 1985).

⁹⁰ Επομένως οι ανεπτυγμένες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από μία αυξανόμενη πολωμένη κοινωνική διάρθρωση στην οποία η κορυφή και η βάση αυξάνουν το μερίδιό τους εις βάρος του μέσου. Kuttner R. (1983: 60-72).

⁹¹ Συνοδευτική της βιομηχανικής αναδιάρθρωσης της Αμερικάνικης οικονομίας υπήρξε μια δραστική μετατόπιση της κατανομής του εισοδήματος: ενώ το κατά κεφαλήν εισόδημα αυξήθηκε με πενταπλάσιο ρυθμό στην Νέα Υόρκη συγκριτικά με το σύνολο της χώρας, η αύξηση αυτή κατανεμήθηκε άνισα, με τους μαύρους και τις μειονότητες στο όριο της φτώχειας Sassen S. (1989: 151).

⁹² Tolbert C., Horan P., Beck E.M. (1980: 1095-1116).

⁹³ Οι εργαζόμενοι στερούνται ωφελειών εξαιτίας της απασχόλησης σε περιφερειακές βιομηχανίες και εξαιτίας της συμμετοχής τους στη δευτερεύουσα αγορά εργασίας, Hodson R. (1986: 508-509).

μετά την ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών.⁹⁴ Το καινούργιο εργασιακό μοντέλο που προκύπτει από την επέκταση των υπηρεσιών και των εγγενών χαρακτηριστικών των τριτογενών απασχολήσεων είναι συχνά περισσότερο απαιτητικό σε δεξιότητες και εκπαίδευση και βασίζεται λιγότερο στην παλαιά αντίθεση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας. Τα χαρακτηριστικά βέβαια αυτά δεν αναιρούν τη χρήση μεθόδων διαχείρισης του εργατικού δυναμικού (συμβάσεις περιορισμένου χρόνου, ημιαπασχόληση, περιορισμένες δυνατότητες εσωτερικής ανέλιξης) που μειώνουν τις εγγυήσεις για εργασιακή σταθερότητα από την πλευρά των επιχειρήσεων και τις διεκδικήσεις των εργαζομένων. Οι κινήσεις αυτές υποστηρίζονται από την αποδυνάμωση της συνδικαλιστικής οργάνωσης των εργαζομένων που παρατηρείται, κύρια λόγω της υπερβάλλουσας προσφοράς εργατικού δυναμικού.

Ενας αυξανόμενος τέλος αριθμός μελετών δείχνει ότι το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων στις υπηρεσίες επιδεινώνεται, γεγονός που δεν οφείλεται μόνο στις διάφορες μορφές ευελιξίας στην οργάνωση της απασχόλησης και στους χαμηλότερους μισθούς αλλά και στον περιορισμένο αριθμό πρόσθετων επιδομάτων⁹⁵ που λαμβάνουν οι απασχολούμενοι στο τριτογενή τομέα συγκριτικά με τους απασχολούμενους στην μεταποίηση.⁹⁶

Οι δαπάνες με την μορφή επιδομάτων και πρόσθετων παροχών αποσκοπούν στην ενσωμάτωση των εργαζομένων στην επιχείρηση.⁹⁷ Το στοιχείο αυτό αποτελεί κατά βάση χαρακτηριστικό των βιομηχανικών επιχειρήσεων, ενώ αντίθετα στις επιχειρήσεις υπηρεσιών οι απασχολούμενοι ενσωματώνονται περισσότερο χαλαρά στην λειτουργία της επιχείρησης. Ο μικρότερος βαθμός ενσωμάτωσης των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα οφείλεται σε πολλές

⁹⁴ Gadrey J. (1987: 78).

⁹⁵ Οι πρόσθετες παροχές προς τους εργαζομένους περιλαμβάνουν πληρωμή αργιών και ημερών αδείας, επιδόματα υγείας, συνταξιοδοτικά προγράμματα, ασφάλιση, παροχή μέσων ψυχαγωγίας, αναψυχής κλπ και αποτελούν οικονομική ανταμοιβή των εργαζομένων την οποία λαμβάνουν από την εργοδοσία επιπροσθέτως προς τις καθαρές τους αποδοχές.

⁹⁶ Οι εργαζόμενοι στις χαμηλότερες βαθμίδες στις επιχειρήσεις υπηρεσιών στην Αμερική έχουν ημερομίσθια που φθάνουν το κατώφλι της πενίας και επιδόματα τόσο οριακά ώστε σχεδόν δεν υφίστανται: οι συνθήκες απασχόλησης τους είναι χειρότερες από τις συνθήκες εργασίας αντίστοιχων απασχολούμενων στην μεταποίηση. Espring-Andersen (1990: 228).

⁹⁷ Rebitzer J. (1986: 292-302).

περιπτώσεις στην άμεση επαφή με τον πελάτη, από την ικανοποίηση του οποίου εξαρτώνται και οι πρόσθετες απολαβές των εργαζομένων. Η πηγή των εσόδων είτε πρόκειται για φιλοδομήματα, είτε για προμήθειες από πωλήσεις ελαχιστοποιεί τους δεσμούς μεταξύ του εργαζομένου και του εργοδότη.⁹⁸

Ως πιθανή επίσης αιτία των χαμηλών επιδομάτων στον τομέα των υπηρεσιών θα μπορούσε να θεωρηθεί η μεγαλύτερη ισχύ των βιομηχανικών επιχειρήσεων συγκριτικά με τις τριτογενείς επιχειρήσεις.⁹⁹ Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της παραγωγικότητας, τόσο μεγαλύτερη είναι η σημασία του κάθε εργαζομένου και τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες να ανταμείβονται με πρόσθετα επιδόματα που τους δένουν με την επιχείρηση. Επίσης οι απασχολούμενοι σε επιχειρήσεις με ισχυρό συνδικαλισμό καθώς και οι απασχολούμενοι σε μεγάλες μονάδες συγκεντρώνουν μεγαλύτερες πιθανότητες να λαμβάνουν πρόσθετα επιδόματα.¹⁰⁰ Οι επιχειρήσεις υπηρεσιών είναι σε μεγαλύτερο βαθμό αποκεντρωμένες συγκριτικά με τη βιομηχανία, και συγκεντρώνουν κατά μέσο όρο μονάδες μικρότερου μεγέθους και έντασης εργασίας και ως εκ τούτου οι δυνατότητες συνδικαλισμού των εργαζομένων είναι περιορισμένες.

Ερευνα που διενεργήθηκε από τον J. Nelson¹⁰¹ σε 129 επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα καταλήγει στη διαπίστωση ότι πιθανά οι απασχολούμενοι στις υπηρεσίες να λαμβάνουν κατά μέσο όρο λιγότερα εργασιακά επιδόματα συγκριτικά με τους εργαζόμενους στην μεταποίηση. Όμως στο εσωτερικό του τριτογενή τομέα υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις: υπάρχουν θέσεις απασχόλησης χωρίς πρόσθετα επιδόματα που συναντώνται κύρια στις προσωπικές υπηρεσίες, αλλά και θέσεις εργασίας (π.χ. τραπεζικός τομέας) με σημαντικό αριθμό πρόσθετων παροχών.¹⁰² Επίσης, κατά τον ίδιο¹⁰³, κανείς από τους τρεις παράγοντες που εξετάστηκαν (ύψος αποδοχών, χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, θέση στην κεντρική επιχείρηση ή τα υποκαταστήματα) δεν μπορεί να εξηγήσει πλήρως τις διαφορές στα πρόσθετα επιδόματα που σημειώνονται σε ορισμένες περιπτώσεις τριτογενών θέσεων εργασίας συγκριτικά με τη βιομηχανία.

⁹⁸ Nelson J. (1994: 243).

⁹⁹ Hodson R. (1986: 490-493).

¹⁰⁰ Cornfield D. (1986: 1150-1153).

¹⁰¹ Nelson J. (1994).

¹⁰² Nelson J. (1994: 242, 246).

¹⁰³ Nelson J. (1994: 240, 251).

4.3.3. Η εργασιακή αυτονομία στον τομέα των υπηρεσιών

Σε αντίθεση με τις σταθερά τεκμηριωμένες θεωρίες περί των μορφών απασχόλησης στην βιομηχανία, ελάχιστα γνωρίζουμε για τη φύση της απασχόλησης στους διάφορους κλάδους των υπηρεσιών.¹⁰⁴ Η εργασιακή αυτονομία γενικά εξετάζεται ως σημαντικό χαρακτηριστικό της εργασίας και αποτελεί σημαντικό παράγοντα της εργασιακής ικανοποίησης.¹⁰⁵ Σε μελέτη που διενεργήθηκε από τους J. Singlemann και F. Carson Mencken¹⁰⁶ σε 5 βιομηχανικά αναπτυγμένες οικονομίες (Νορβηγία, Σουηδία, ΗΠΑ, Δ. Γερμανία και Καναδάς) αναφορικά με τον βαθμό αυτονομίας των απασχολούμενων στις υπηρεσίες, διαπιστώνεται ότι η απασχόληση στις υπηρεσίες που απευθύνονται σε παραγωγούς και στις κοινωνικές υπηρεσίες ουσιαστικά χαρακτηρίζεται από υψηλή εργασιακή αυτονομία, ιδιαίτερα στην περίπτωση των ανδρών.^{107, 108} Αναλυτικότερα, τα εργασιακά καθήκοντα των περισσότερων θέσεων απασχόλησης στις υπηρεσίες είναι σε μικρότερο βαθμό καθορισμένα συγκριτικά με την βιομηχανία και εμπεριέχουν μικρότερο βαθμό ρουτίνας. Τέλος η άμεση επαφή του εργαζόμενου με τον πελάτη που υφίσταται σε πολλές θέσεις εργασίας στις υπηρεσίες, δημιουργεί τη δυνατότητα πιο πλήρους, ανθρώπινης και ικανοποιητικής εμπειρίας απασχόλησης. Η άμεση σχέση των εργαζομένων στις υπηρεσίες με τους πελάτες απαιτεί άτομα ευέλικτα, πληροφορημένα, εφευρετικά και ικανά να εργάζονται με ελάχιστο βαθμό επίβλεψης.¹⁰⁹ Τα χαρακτηριστικά

¹⁰⁴ Singlemann J., Carson Mencken F. (1992: 830).

¹⁰⁵ Glisson C., Durick M. (1988: 75-81).

¹⁰⁶ Singlemann J., Carson Mencken F. (1992: 829, 833, 836-838).

¹⁰⁷ Ως πιθανή αιτία για την διαφορά στο βαθμό αυτονομίας μεταξύ των συγκεκριμένων κλάδων του τριτογενή τομέα και των υπολοίπων κλάδων των υπηρεσιών αναφέρεται η λιγότερο τυποποιημένη και ακανόνιστη παραγωγή αυτών των δραστηριοτήτων (Singelmann J., Browning H., 1980: 260).

¹⁰⁸ Οι άνδρες εργαζόμενοι έχουν περισσότερες δυνατότητες να αποκτήσουν μεγαλύτερη εργασιακή αυτονομία για λόγους που σχετίζονται με τα εργασιακά χαρακτηριστικά των γυναικών δηλαδή την χαμηλότερη εργασιακή τους κατάρτιση, το μεγαλύτερο ποσοστό προσωρινών απασχολήσεων που εμφανίζει το γυναικείο εργατικό δυναμικό, η περισσότερο περιορισμένη γεωγραφική τους κινητικότητα, και μεγαλύτερη ευκολία στην άρνηση ή εγκατάλειψη θέσεων κύρους. Singlemann J., Carson Mencken F. (1992: 834).

¹⁰⁹ Henkoff R. (1994: 48-50).

αυτά είναι εκείνα που προσδίδουν σε αυτές τις θέσεις εργασίας μεγαλύτερη αυτονομία.¹¹⁰

4.4. Συμπεράσματα

Η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα δημιούργησε σημαντικό αριθμό νέων θέσεων εργασίας οι οποίες βέβαια δεν κατανέμονται ισότιμα στις επιμέρους τριτογενείς δραστηριότητες. Οι υψηλότεροι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης, στη βάση της διεθνούς εμπειρίας, σημειώνονται στις υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, καθώς και στις υπηρεσίες στήριξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Η αύξηση των θέσεων απασχόλησης τριτογενούς φύσεως είναι σημαντικότερη αν συνυπολογίσουμε και τις διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται και στο εσωτερικό των βιομηχανικών επιχειρήσεων μεταξύ των δύο βασικών κατηγοριών εργαζομένων: των απασχολούμενων που συνδέονται στενά με την τεχνική παραγωγή του προϊόντος και των απασχολούμενων που συνδέονται με την διοίκηση και την λειτουργία της επιχείρησης. Το ποσοστό των απασχολούμενων της δεύτερης κατηγορίας αυξάνεται σημαντικά.

Η παραδοσιακή μορφή της εργασίας που χαρακτηρίζεται από πλήρη απασχόληση, καθαρά εργασιακά καθήκοντα και ένα συγκεκριμένο μοντέλο εργασιακής εξέλιξης εξαφανίζεται με αργό αλλά σταθερό ρυθμό καθώς ο τριτογενής τομέας επεκτείνεται. Οι διαφορές που παρατηρούνται στην δομή και την διάρθρωση της απασχόλησης μεταξύ του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα της οικονομίας οφείλονται κύρια στην φύση και στα χαρακτηριστικά των τριτογενών δραστηριοτήτων που καθιστούν ιδιαίτερα εύκαμπτες τις εργασιακές σχέσεις. Η ευκαμψία αυτή βέβαια δεν χαρακτηρίζει στον ίδιο βαθμό το σύνολο των τριτογενών επιχειρήσεων. Σε ορισμένες κατηγορίες υπηρεσιών διαπιστώνονται σημαντικές αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του εργατικού δυναμικού και στην εργασιακή δομή, και υπηρεσίες όπου ακολουθούνται πιστά τα παραδοσιακά πρότυπα όπως αυτά αναπτύχθηκαν στην βιομηχανία. Σε γενικές γραμμές όμως θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι μεταβιομηχανικές επιχειρήσεις

¹¹⁰ Susman G. (1976: 9).

επενδύουν σε ένα βασικό πυρήνα εργαζομένων που χειρίζεται τις κύριες λειτουργίες της επιχείρησης και διέπεται από ένα εργασιακό καθεστώς σχετικά προνομιακό, ενώ ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό των απασχολούμενων σε αυτές έχει εποχιακό χαρακτήρα, καλύπτει εξειδικευμένες ανάγκες ή εποχιακές αυξήσεις της ζήτησης και εντάσσεται στη ζώνη της ευέλικτης διαχείρισης της εργασίας.

Ο τριτογενής τομέας τέλος δεν μπορεί να περιγραφεί σαν ο οικονομικός τομέας όπου τα ημερομίσθια είναι χαμηλά και οι θέσεις εργασίας χαμηλών προσόντων. Βέβαια δεν υπάρχουν απλοί κανόνες που να περιγράφουν την τάση της απασχόλησης στο ανομοιογενές σύνολο των τριτογενών επιχειρήσεων. Υπάρχουν κλάδοι των υπηρεσιών όπου η πλειονότητα των θέσεων εργασίας είναι θέσεις χαμηλής εξειδίκευσης και χαμηλών αποδοχών και κλάδοι όπου η πλειονότητα των θέσεων εργασίας απαιτεί υψηλά εργασιακά προσόντα και προσφέρει ιδιαίτερα υψηλές αποδοχές. Η αύξηση της απασχόλησης επομένως που προέκυψε από την επέκταση του τριτογενή τομέα περιλαμβάνει θέσεις εργασίας που εντάσσονται στην κορυφή και στην βάση της μισθολογικής πυραμίδας (πολύ καλά αμειβόμενες και πολύ κακά αμειβόμενες θέσεις εργασίας) και σε πολύ μικρότερο βαθμό στη μέση, με αποτέλεσμα οι ανεπτυγμένες κοινωνίες να χαρακτηρίζονται από μία αυξανόμενα πολωμένη κοινωνική διάρθρωση στην οποία η κορυφή και η βάση αυξάνουν το μερίδιό τους εις βάρος του μέσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

5.1. Ανταγωνιστικότητα ή Συμπληρωματικότητα

Στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες διαπιστώνεται ότι τα τελευταία χρόνια το σχετικό βάρος της τριτογενούς απασχόλησης εντοπίζεται στις υπηρεσίες που προορίζονται για τη βιομηχανία, μέσα στο εμπόριο, στη χρηματοδότηση και στην ασφάλεια των αγαθών, στην επισκευή και στη συντήρησή τους. Πρόκειται για τις υπηρεσίες των οποίων η αύξηση συνοδεύει αυτή της οικονομίας που κυριαρχείται από τα αγαθά.

Σύμφωνα με τις νεοβιομηχανικές προσεγγίσεις της ανάπτυξης οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις αντιμετωπίζονται ως ένα απλώς στάδιο της οργάνωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων (εξάπλωση του καταμερισμού της εργασίας στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις - ανάπτυξη των εξειδικευμένων υπηρεσιών αυστηρά συμπληρωματικών ορισμένων παραγωγικών διαδικασιών) και όχι ως μια αυτόνομη διαδικασία που οδηγεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ανεπτυγμένων χωρών.¹ Ο βασικός ρόλος των παραγωγικών υπηρεσιών είναι η παροχή συντονιστικής στήριξης στις διοικητικές - διαχειριστικές μονάδες των επιχειρήσεων στην προσπάθειά τους: α) να ελέγξουν πιο συστηματικά τις παραγωγικές μονάδες τους στην περίπτωση που αυτές είναι γεωγραφικά διασκορπισμένες², β) να επιτύχουν περισσότερο ευέλικτη ανταπόκριση σε διεθνείς οικονομικές και πολιτικές μεταβολές και γ) να επιτύχουν τον έλεγχο των αγορών.

Δεδομένης επίσης της αυξανόμενης αποκέντρωσης των διαδικασιών, στο όνομα της ευελιξίας και της αυξανόμενης αλληλοσύνδεσης στην παγκόσμια οικονομία, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος για τα λεγόμενα λάθη “άρθρωσης” που είναι

¹ Petit P. (1986: 165)/ Οι υπηρεσίες λειτουργούν βοηθητικά με την μεταποίηση και απορροφούν την πλεονάζουσα εργασία.

² Palmer et al. (1990: 121).

όλο και πιο δύσκολο να αποφευχθούν και των οποίων οι μικρο και μακρο οικονομικές συνέπειες γίνονται όλο και εντονότερες. Τα σφάλματα άρθρωσης αφορούν την μερική ή την ολική έλλειψη συντονισμού μεταξύ του τί είναι απαραίτητο και τί είναι διαθέσιμο.³ Το ευέλικτο μοντέλο παραγωγής απαιτεί την ανταπόκριση των οικονομικών μονάδων σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, ενώ αυξάνει την δυσκολία ελέγχου και διόρθωσης των σφαλμάτων άρθρωσης. Πολλές υπηρεσίες εξυπηρετούν απλά αυτή την ανάγκη, αποτελούν δηλαδή επέκταση κάποιων πλευρών της βιομηχανίας και εξαρτώνται άμεσα από αυτήν.^{4, 5, 6}

Η νέα αστική κοινωνιολογία συνδέει την ανάπτυξη των παραγωγικών υπηρεσιών με τις εξελίξεις στην ανάπτυξη του καπιταλισμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ανάπτυξη του τομέα των παραγωγικών υπηρεσιών εξετάζεται ως τμήμα ενός νέου διεθνούς καταμερισμού της εργασίας που συνδέεται με την παγκοσμιοποίηση των αγορών και την ανάπτυξη ενός συστήματος διεθνών χρηματαγορών.^{7, 8}

Όλες οι παραπάνω απόψεις θεωρούν ως θεμελιώδη λειτουργία των παραγωγικών υπηρεσιών την παροχή στήριξης στις μεταποιητικές επιχειρήσεις για την παραγωγή και την κατανομή των προϊόντων τους. Έτσι η ανάπτυξη των

³ Benveniste G. (1994: 74).

⁴ Rodwin L. (1989: 14).

⁵ Η ικανότητα της μεγάλης αμερικάνικης επιχείρησης να ανασχηματισθεί ούτως ώστε να μπορεί να λειτουργεί σαν ένα σύνολο μικρών ευέλικτων επιχειρήσεων μπορεί να αποδοθεί ως ένα βαθμό στην ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και των υπηρεσιών που σχετίζονται με αυτές (Boyett J., Conn H., 1991: 23, Castells M., 1996: 167).

⁶ Η στροφή της αμερικάνικης οικονομίας προς τις υπηρεσίες ουσιαστικά αποτελεί στροφή προς τις παραγωγικές υπηρεσίες που διευκολύνουν την ανάπτυξη, την παραγωγή, την διακίνηση και την κατανομή των προϊόντων της βιομηχανίας (Logan J., Molotch H., 1987: 262). Στην πραγματικότητα οι υπερεθνικές μεταποιητικές εταιρείες αύξησαν τη ζήτηση τους για συντονιστική στήριξη και αυτή η αύξηση είναι η κινητήριος δύναμη πίσω από την ανάπτυξη των παραγωγικών υπηρεσιών στις μητροπολιτικές περιοχές.

⁷ Cohen R. (1981).

⁸ Οι Gottdiener και Feagin (Gottdiener, Feagin, 1988: 167) εξετάζουν την αύξηση των παραγωγικών υπηρεσιών ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας δυναμικής της κεφαλαιακής συσσώρευσης. Ένα από τα αποτελέσματα αυτής της δυναμικής ήταν η ανάδειξη ενός συστήματος πόλεων οι οποίες λειτουργούν ως κέντρα ελέγχου στα πλαίσια του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος: η ανάπτυξη των υπηρεσιών παραγωγής στις πόλεις αυτές οφείλεται στην αυξημένη ζήτηση τέτοιων υπηρεσιών από πλευράς

παραγωγικών υπηρεσιών συνδέεται με το αυξανόμενο μέγεθος και την οργανωτική πολυπλοκότητα των επιχειρήσεων που λειτουργούν σε όλους τους τομείς της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένου και του μεταποιητικού.⁹ Κατά συνέπεια ο τομέας των παραγωγικών υπηρεσιών έχει αναπτυχθεί στις περιοχές όπου είναι συγκεντρωμένες οι μεταποιητικές επιχειρήσεις τις οποίες και εξυπηρετούν.

Η διερεύνηση του βαθμού συσχέτισης της οργανωτικής διάρθρωσης και του χωρικού πλαισίου της μεταποιητικής βιομηχανίας με το μέγεθος του τομέα των παραγωγικών υπηρεσιών σε 30 μεγάλα αστικά κέντρα των ΗΠΑ από τον R. Goe¹⁰ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτός είναι πολύ χαλαρός, καθώς οι παραγωγικές υπηρεσίες επεκτείνονται, παρά τη σοβαρή μείωση που σημειώνεται στην τοπική μεταποιητική δραστηριότητα. Επιπλέον, σε οκτώ από αυτές τις περιοχές, η αύξηση της απασχόλησης στις παραγωγικές υπηρεσίες εξισορρόπησε την απώλεια των θέσεων εργασίας στον μεταποιητικό τομέα και έτσι τίθεται το ερώτημα της επάρκειας του μοντέλου, όπου τον ηγετικό ρόλο στην ανάπτυξη των παραγωγικών υπηρεσιών έχει η βιομηχανία. Για το φαινόμενο αυτό δίδονται αρκετές εξηγήσεις, συμβατές με τη λογική του βιομηχανικού μοντέλου της ανάπτυξης: α) Ότι δηλαδή, πιθανά, η παρακμή στην μεταποίηση στα πλαίσια αυτών των περιοχών συνδέεται με το κλείσιμο ορισμένων τοπικών παραγωγικών μονάδων, ενώ τα κεντρικά γραφεία διατηρούνται στην περιοχή, οπότε η εξάρτηση των παραγωγικών υπηρεσιών από τον τοπικό μεταποιητικό τομέα συνεχίζεται. Αυτή η εξήγηση μοιάζει εύλογη δεδομένων των απόψεων που θεωρούν την αποκέντρωση και την χωρική επέκταση των μεταποιητικών επιχειρήσεων ως κεντρικούς παράγοντες της επέκτασης του τομέα των παραγωγικών υπηρεσιών. β) Ότι ενδεχομένως οι τοπικές εταιρείες μεταποίησης που βρίσκονται σε κάμψη εξωτερίκευσαν ορισμένες τριτογενείς δραστηριότητες που μέχρι πρότινος λάμβαναν χώρα στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. γ) Ότι οι επιχειρήσεις των παραγωγικών υπηρεσιών πιθανώς ανέπτυξαν διασυνδέσεις με μη τοπικές μεταποιητικές επιχειρήσεις.

υπερεθνικών βιομηχανικών εταιρειών για τον έλεγχο των παγκόσμιων αγορών και τον συντονισμό των χωρικά διασκορπισμένων λειτουργιών τους. Cohen R. (1981: 314-315).

⁹ Sassen S. (1991: 97).

¹⁰ Goe R. (1994: 973, 980).

Τα ευρήματα όμως της έρευνας αυτής¹¹ δεικνύουν ότι οι δραστηριότητες των επιχειρήσεων υπηρεσιών πηγάζουν από τον ίδιο τον τομέα των παραγωγικών υπηρεσιών, ενώ μόνο ένα μικρό τους μέρος από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις: η αύξηση του τομέα των υπηρεσιών οφείλεται σε πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα αυτοσυντηρούμενα στα πλαίσια του και μόνο εμμέσως εξαρτάται από τον μεταποιητικό τομέα. Η επέκταση του τριτογενή τομέα η οποία συνεχίστηκε και μετά τα μέσα της δεκαετίας του '70 παρά την κρίση του μεταποιητικού τομέα¹², επιβεβαιώνει τις απόψεις περί αυτονομίας του τριτογενή τομέα και αμφισβητεί τις θέσεις εκείνων που θεωρούν ότι οι υπηρεσίες και η ανάπτυξη τους εξυπηρετούν απλά και στοχεύουν στην αναβίωση του οικονομικού μοντέλου της βιομηχανικής ανάπτυξης.

Σταδιακά, οι επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες σε άλλες επιχειρήσεις τείνουν να χορηγούν το προνόμιο καθορισμού των παρεχόμενων υπηρεσιών στον εαυτό τους και καθίστανται σημαντικά κέντρα αυτόνομων πρωτοβουλιών.¹³ Ο συνήθης χαρακτηρισμός του μεταποιητικού τομέα, ως βασικού και του τριτογενή ως εξαρτώμενου, δεν απεδείχθη ούτε στην μελέτη των H. Howells και A. Green.¹⁴ Οι διασυνδέσεις του τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα των παραγωγικών υπηρεσιών με άλλους οικονομικούς τομείς αυξάνονται διαχρονικά, με σημαντικές πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας. Ταυτόχρονα έχουν σημαντικά αυξηθεί και οι διασυνδέσεις ορισμένων τουλάχιστον υπηρεσιών με υλικά αγαθά, ιδιαίτερα με προϊόντα υψηλής τεχνολογίας.¹⁵

Τα γεγονότα επομένως από μόνα τους αμφισβητούν τις προηγούμενες προσεγγίσεις και επαναφέρουν επιτακτικά την αναγκαιότητα μια ισότιμης προσέγγισης της βιομηχανίας και των υπηρεσιών, καθώς και των αλληλεξαρτήσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των δύο τομέων. Η ανάπτυξη του

¹¹ Goe R. (1994: 995, 1000, 1002).

¹² Gadrey J., 1992: σελ. 9, 55).

¹³ Μεγάλοι βιομηχανικοί όμιλοι, που δραστηριοποιούνται σε παγκόσμια κλίμακα, εισέρχονται στον χρηματιστηριακό τομέα για να επιτύχουν κέρδη σημαντικά μεγαλύτερα από αυτά που τους αποδίδουν οι παραγωγικές τους δραστηριότητες Geours J. S. (1988: 104, 105).

¹⁴ Howells H., Green. A. (1988: 40, 53-64).

τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις δεν συνεπάγεται ότι ο τριτογενής τομέας αντικαθιστά τη βιομηχανία, αλλά κυρίως ότι ένα κομμάτι του συνεισφέρει στην δημιουργία προστιθέμενης αξίας από την βιομηχανία μέσα από νέους τρόπους οργάνωσης της παραγωγής. Ως αναγκαία προϋπόθεση της ανταγωνιστικότητας, οι βιομηχανίες οφείλουν να μπορούν να προσαρμόζουν την παραγωγή τους, αντί να παράγουν απλώς μαζικά προϊόντα και οφείλουν να αποκεντρώνουν τις δραστηριότητες τους για να ανταποκριθούν καλύτερα στη ζήτηση, να αποδίδουν μεγαλύτερη αυτονομία στους εργάτες της παραγωγής όπως και οφείλουν να επανακαθορίσουν τις σχέσεις μεταξύ εργατών και στελεχών ώστε να απελευθερώσουν τους τελευταίους από τα καθήκοντα του γραφειοκρατικού ελέγχου. Υπό την προϋπόθεση ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις αναπτύσσουν τις καινούργιες αυτές μορφές οργάνωσης, ο ρόλος του τομέα των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα ενεργός και η εξάρτηση τους από τον τομέα των υπηρεσιών μεγεθύνεται.

Στο πλαίσιο αυτό, η εν λόγω περίοδος χαρακτηρίζεται όχι τόσο από την οπισθοχώρηση της βιομηχανίας και την ανάπτυξη των υπηρεσιών, αλλά κυρίως από τις μεταβολές της σχέσης μεταξύ των δύο τομέων. Στην πραγματικότητα, ούτε ο βιομηχανικός τομέας εξαφανίσθηκε, ούτε οι υπηρεσίες αντικατέστησαν την παραγωγή των προϊόντων.^{16, 17} Η θεωρία των τριών τομέων, όπως αυτή αναπτύχθηκε κατά το παρελθόν, βασισμένη στο πέρασμα από τον πρωτογενή στον δευτερογενή και στη συνέχεια στον τριτογενή, αποδεικνύεται τελείως ανεπαρκής για την ερμηνεία της σημερινής πραγματικότητας.^{18, 19}

¹⁵ Σύμφωνα με τον Rada J. (1987: 140) η ανάπτυξη πολλών υπηρεσιών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από εισροές της βιομηχανικής παραγωγής στον τριτογενή τομέα όπως οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και ο τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός.

¹⁶ Hirschhorn L. (1987: 25-27), Rada J. (1987).

¹⁷ Υπάρχουν προϊόντα που το 80% σχεδόν του συνολικού κόστους αντιστοιχεί σε τριτογενείς δραστηριότητες που είναι απαραίτητες για να αποκτήσουν τα προϊόντα μορφή "χρήσης". Η ανάπτυξη των διοικητικών δραστηριοτήτων ιδιωτικών και δημόσιων θα πρέπει να αποδοθεί στην αύξηση του βαθμού συνθετότητας των αγορών και της λειτουργίας των επιχειρήσεων. Η αναγκαιότητα αυτή ανάπτυξης δραστηριοτήτων οργάνωσης και προώθησης των προϊόντων διαπιστώνεται σε όλους τους τομείς συμπεριλαμβανομένου και του πρωτογενή.

¹⁸ Giarini O. (1988: 199).

¹⁹ Σήμερα είναι αποδεκτό ότι ο όρος "παρεχόμενη υπηρεσία" μπορεί να αναφέρεται τόσο στον τριτογενή τομέα, όσο και στον δευτερογενή και σαν συμπληρωματικό στοιχείο παρεμβαίνει ή όχι η παροχή ενός υλικού προϊόντος (Bressand A., Nikolaidis K., 1988: 141).

Λίγες θεωρητικές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη των τριτογενών δραστηριοτήτων διαφεύγουν από μία διπολική θεώρηση μεταξύ βιομηχανίας και υπηρεσιών. Αυτό δίνει περισσότερη αξία στην ανάλυση των μετασχηματισμών της παραγωγής, καθώς και της συμπληρωματικότητας των αγαθών και των υπηρεσιών για την εξήγηση της εξάπλωσης του τριτογενή τομέα.²⁰ Η συμπληρωματικότητα στην κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών παραμελείται μάλλον από τη θεωρία της μεταβιομηχανικής κοινωνίας, για την οποία η περίοδος των υπηρεσιών διαδέχεται προοδευτικά αυτή των αγαθών. Αντίθετα, η συμπληρωματικότητα έχει αναλυθεί από τις διάφορες νέο-βιομηχανικές θέσεις οι οποίες στηρίζονται σε αυτή, προσπαθώντας να αποδείξουν ότι είναι προσανατολισμένη και έχει ως επίκεντρο τα αγαθά.²¹

Η συμπληρωματικότητα αγαθών και υπηρεσιών αναφέρεται τόσο στη σφαίρα της παραγωγής όσο και στη σφαίρα της κατανάλωσης: οι μεταβολές του παραγωγικού συστήματος συνιστούν τον ουσιώδη κινητήρα της τριτογενοποίησης.²² Η παραγωγική διαδικασία έχει δύο πλευρές: α) με ποιό τρόπο παράγουμε (πολυπλοκότητα της παραγωγικής διαδικασίας) και β) τι παράγουμε (αυξανόμενες ποικιλίες και διαφοροποίηση των αγαθών, ταχύτητα αλλαγών). Η πολυπλοκότητα έχει αυξηθεί στις σημερινές συνθήκες και στις δύο πλευρές της παραγωγικής διαδικασίας, γεγονός που σε συνδυασμό και με τους μετασχηματισμούς στη ζήτηση έχει επιφέρει αύξηση των αναγκών για υπηρεσίες που συνδέονται τόσο με την παραγωγή, όσο και με την διανομή και την κατανάλωση των προϊόντων. Έτσι ενισχύεται η συμπληρωματικότητα των αγαθών και των υπηρεσιών των οποίων οι ανάγκες είναι όλο και πιο πολύ συνδεδεμένες. Στο πλαίσιο αυτής της συμπληρωματικότητας, το ερώτημα που αναφέρεται στο ποιός από τους δύο πόλους (υπηρεσίες ή αγαθά/ βιομηχανία ή τριτογενής τομέας) έχει κυρίαρχο ρόλο, καθίσταται δευτερεύον.

Η ανάγκη της συμπληρωματικότητας²³ στη χρήση αγαθών και υπηρεσιών προκύπτει από την παρατήρηση των σύγχρονων συνθηκών χρήσης αγαθών και υπηρεσιών από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Οι καταναλωτές

²⁰ Stanback T. M., Bearse P. J., Noyell T. J., Karasek R. A. (1981).

²¹ Gadrey J. (1992: 44).

²² Gadrey J. (1992: 46, 35).

²³ Gadrey J. (1992: 44, 47).

αγοράζουν όλο και περισσότερο, άμεσα ή έμμεσα, συμπλέγματα αγαθών και υπηρεσιών συνδεδεμένα ή συμπληρωματικά. Ο συνδυασμός αυτός υλικού αγαθού και υπηρεσίας, πέραν των άλλων, βελτιώνει τις συνθήκες χρήσεως²⁴ του αγαθού. Η συμπληρωματικότητα αυτή μπορεί να είναι άμεση όπως στην περίπτωση όπου η χρήση των αγαθών και των υπηρεσιών είναι ταυτόχρονη, μπορεί όμως να είναι και έμμεσα όπως στην περίπτωση που η αγορά των αγαθών προκαλεί στη συνέχεια ζήτηση υπηρεσιών (π.χ. συντήρηση, ασφάλιση), ή το αντίθετο, όπου η χρήση υπηρεσιών ακολουθείται από αγορά αγαθών. Η ανάγκη τέλος της συμπληρωματικότητας δεν περιορίζεται μόνο μεταξύ αγαθών και υπηρεσιών, αλλά επεκτείνεται και μεταξύ υπηρεσιών (ασφάλεια-ασθένεια και υπηρεσίες υγείας, υπηρεσίες ξενοδοχείων και υπηρεσίες ταξιδιωτικών πρακτορείων..). Αυτά τα παραδείγματα δείχνουν ότι η κατανάλωση υπηρεσιών "επισύρει" άλλες καταναλώσεις υπηρεσιών, χωρίς η σχέση αυτή να περνά μέσα από την παραγωγή αγαθών.²⁵

Η συμπληρωματικότητα τέλος δεν αναφέρεται απλά στην τελική κατανάλωση, αλλά επεκτείνεται και στις στρατηγικές των παραγωγών. Δεν μιλάμε πλέον απλά για συμπληρωματικότητα στη χρήση, αλλά για αλληλεξάρτηση των παραγωγικών δομών των αγαθών και υπηρεσιών. Η σύλληψη της ανάγκης συμπληρωματικότητας αγαθών και υπηρεσιών μας οδηγεί στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι υπηρεσίες αναπτύσσονται, αλλά βέβαια δεν μπορεί να

²⁴ Η διαδικασία της "χρήσης" αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίον τα αγαθά θα χρησιμοποιηθούν, ώστε να καταστεί δυνατή η απόκτηση των αναμενόμενων ωφελειών από αυτά. Από μία μικροοικονομική οπτική, η διαδικασία της "χρήσης" τείνει να επιμηκυνθεί, για τον λόγο ότι δεν καθορίζεται πλέον αυστηρά από τα χαρακτηριστικά των αγαθών, αλλά ενσωματώνει ένα σύνολο δραστηριοτήτων. Μία πρώτη μορφή ανάπτυξης της διαδικασίας "χρήσης", τελείως παραδοσιακή, αναφέρεται στις δραστηριότητες συντήρησης και επισκευής, ώστε να επιτρέπεται μία ικανοποιητική χρήση του αγαθού. Μια δεύτερη μορφή, αναπτύσσεται μέσα από την αναγκαιότητα δημιουργίας μίας μεθοδολογίας χρήσης: στην πράξη, ορισμένα αγαθά δεν έχουν απόλυτα προκαθορισμένη και άμεση χρήση για τον καταναλωτή. Τέλος, μία τρίτη μορφή δημιουργεί ποικίλες δυνατότητες και αναφέρεται στην ανάπτυξη όλων των απαραίτητων τεχνικών μέσων που θα αποτελέσουν την οργανωμένη υποδομή για την ανά πάσα στιγμή ανάπτυξη μίας λειτουργίας. Έτσι η ανάπτυξη των υπηρεσιών επιτρέπει την ενεργοποίηση αυτής της τεχνικής υποδομής, όπως π.χ. στο παράδειγμα των τηλεπικοινωνιών η δημιουργία διαφόρων δικτύων πληροφόρησης. Barcet A. (1988: 210).

²⁵ Gadrey J. (1992: 47).

εξηγήσει από μόνη της την συνεχώς αυξανόμενη σημασία των υπηρεσιών. Οι βασικές αιτίες ανάπτυξης των υπηρεσιών επομένως εντοπίζονται.²⁶

α) στην παρατηρούμενη πολυπλοκότητα της παραγωγικής διαδικασίας και στην απομαζικοποίηση της ζήτησης.

Η χρήση υπηρεσιών συντελεί στον έλεγχο και στην ρύθμιση της συνθετότητας της παραγωγικής διαδικασίας (τεχνολογικής και κοινωνικής) και διευκολύνει τον χειρισμό μεγαλύτερου αριθμού μεταβλητών που αφορούν τόσο την λειτουργία των επιχειρήσεων ανεξαρτήτως μεγέθους, όσο και την συμπεριφορά των νοικοκυριών. Στο σημείο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ο πρωτεύων ρόλος των δραστηριοτήτων έρευνας και πληροφόρησης τόσο στην ανάπτυξη της μεταποίησης, όσο και στην ανάπτυξη του τριτογενή τομέα.

β) στην ανάγκη συνέχειας των συστημάτων και στην οικονομία του ρίσκου (έλεγχος-διαχείριση των πιθανών κινδύνων)

Η πρόβλεψη, ο έλεγχος, η διαχείριση και η κάλυψη των κινδύνων που προέρχονται από τη λειτουργία των συστημάτων ή των μονάδων που είναι τοποθετημένες σε αυτά τα συστήματα, απαιτεί την χρήση υπηρεσιών όπως π.χ. οι ασφαλιστικές υπηρεσίες που απευθύνονται σε μεμονωμένα άτομα (δημόσιες ή ιδιωτικές υπηρεσίες που σχετίζονται με του κινδύνους υγείας, γενικούς ή επαγγελματικούς), ή σε επιχειρήσεις. Σκοπός είναι η ενδυνάμωση του χειρισμού και της γνώσης του περιβάλλοντος, αλλά και η οργάνωση για την αντιμετώπιση των κινδύνων από τις τεχνολογικές, οικονομικές ή κοινωνικές δυσλειτουργίες.

γ) στις κοινωνικές αναφορές των υπηρεσιών (Les rapports sociaux de services).

Βασική υπόθεση της συγκεκριμένης θεώρησης είναι ότι το κεντρικό στοιχείο της οικονομίας των υπηρεσιών δεν είναι τεχνολογικής αλλά κοινωνικής φύσεως. Το στοιχείο αυτό μπορεί να ορισθεί ως ένας νέος τρόπος συσχέτισης της παραγωγικής δραστηριότητας αγαθών και υπηρεσιών καθώς και της χρήσης τους, αμφισβητώντας παράλληλα τον παραδοσιακό διαχωρισμό της παραγωγής και της κατανάλωσης, της προσφοράς και της ζήτησης, όπως και την κλασική βιομηχανική οργάνωση της εργασίας βάση της οποίας η τελευταία διαχωρίζεται και εξειδικεύεται στον τομέα της σύλληψης και στον τομέα της παραγωγής. Το

²⁶ Gadrey J. (1992: 44-46, 1988: 44).

βασικό επομένως στοιχείο της κοινωνίας των υπηρεσιών είναι ένας καινούργιος τρόπος παραγωγής και κατανάλωσης που έχει σηματοδοτηθεί από την προσέγγιση λειτουργιών που κατά το παρελθόν ήταν απόλυτα διακεκριμένες.

Τα εμπειρικά στοιχεία που συγκλίνουν σε αυτή την παρουσίαση είναι πολλά. Ειδικότερα, οι σχέσεις των παραγωγών και των καταναλωτών τροποποιούνται σε μεγάλο βαθμό κάτω από την επίδραση της επέμβασης των δεύτερων στην παραγωγική διαδικασία (μέσω υψηλότερων ποιοτικών απαιτήσεων) και την αύξηση του ανταγωνισμού που οδηγεί τους παραγωγούς στην προσπάθεια εκμετάλλευσης της ζήτησης στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό (μέσω της αύξησης του βαθμού ενσωμάτωσης υπηρεσιών στα παραγόμενα προϊόντα και μέσω της βελτίωσης της ποιότητας). Οι παρατηρούμενες πρακτικές προσανατολίζονται προς την κατεύθυνση ανάπτυξης πλέον άμεσων σχέσεων του παραγωγού (επιχειρηματία) με τον πελάτη (χρήστη), παρά τις αντιτιθέμενες απόψεις για την οργάνωση των παραγωγικών πρακτικών στη βάση της κλασσικής βιομηχανικής οπτικής. Η παραγωγή σταματά να είναι ένα “μαύρο κουτί” για τον αγοραστή/καταναλωτή ο οποίος υπεισέρχεται όλο και περισσότερο στη παραγωγική διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό ο παραγωγός έχει ως κύρια δραστηριότητα την λειτουργία της παραγωγικής διαδικασίας, ενώ η προσαρμογή της παραγωγής στις ανάγκες του καταναλωτή είναι μία λειτουργία που μπορεί να ελέγχεται εναλλακτικά από τον αγοραστή ή τον παραγωγό ή να έχουν και οι δύο την ευθύνη.²⁷ Αλλά αυτό δεν είναι παρά ένας τρόπος εμπλοκής των χρηστών (συλλογικά ή κατά ομάδες) στην παραγωγή των τελικών αποτελεσμάτων αυτών των υπηρεσιών, με συνέπεια την αναθεώρηση σε βάθος της ‘εξωτερικότητας’ της σχέσης παραγωγών και χρηστών.²⁸

Η συζήτηση για τα όρια της ανάπτυξης έθεσε ερωτηματικά σχετικά με την σταθερότητα της μαζικής παραγωγής. Επιπλέον η παραδοσιακή αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η εμπορική συναλλαγή ακολουθούσε την παραγωγή και το προϊόν άλλαζε απλώς χέρια, δεν μπορεί να βρει σήμερα εφαρμογή ούτε στην ανάπτυξη του τριτογενή τομέα των υπηρεσιών, ούτε στις περιπτώσεις

²⁷ Bressand A., Nikolaidis K. (1988: 153-155).

²⁸ Η ανάπτυξη των υπηρεσιών εισάγει κατά τον A. Barcet (1988: 214-215) στην παραγωγική διαδικασία μία σχέση όπου ο παράγων και ο καταναλωτής ενεργοποιούνται εξίσου.

συνδυασμού αγαθών και υπηρεσιών οι οποίες καταλαμβάνουν κυρίαρχη θέση στο καινούργιο βιομηχανικό σύστημα.²⁹

Από την κοινωνική άποψη, το καταναλωτικό πρότυπο είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των πολιτισμών, της κουλτούρας και των σχετικών τιμών των προϊόντων: καθώς το εισόδημα αυξάνει τα μοντέλα κατανάλωσης αλλάζουν μηχανικά.³⁰ Κατά την εποχή της βιομηχανικής ανάπτυξης οι καταναλωτές ήταν προσανατολισμένοι προς τα τυποποιημένα προϊόντα. Η αποδοχή αυτή διευκόλυνε την ανάπτυξη των μαζικών αγορών και την μείωση των τιμών μέσω της επέκτασης των οικονομιών κλίμακας, ενώ η απόσταση των τιμών μεταξύ των προϊόντων μαζικής παραγωγής και αυτών που έχουν παραχθεί κατά παραγγελία ενθάρρυνε περαιτέρω την συγκέντρωση της παραγωγής γύρω από ομοιογενή προϊόντα. Από τη στιγμή όμως που οι μαζικές αγορές πέφτουν σε στασιμότητα, ο ανταγωνισμός εντείνεται. Οι εταιρείες προσπαθούν να προσελκύσουν καταναλωτές μέσω της διαφοροποίησης των προϊόντων τους και προσπαθούν επίσης να 'επανεκπαιδεύσουν' το καταναλωτικό κοινό, ούτως ώστε αυτό να δεχθεί τα νέα διαφοροποιημένα προϊόντα. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις, όλο και περισσότερο, αναζητούν την ποιότητα η οποία εστιάζεται όχι στις τεχνικές αποδόσεις αλλά στην προσαρμογή των προϊόντων και στην παροχή υπηρεσιών, στη βάση των αναγκών των καταναλωτών. Η ανάλυση των επιχειρηματικών στρατηγικών υποδεικνύει ότι κάθε επιχείρηση εδραιώνει τη θέση της στην αγορά όχι μόνο με όρους παραγωγής/πώλησης ενός προϊόντος, αλλά μέσα από την σύνθεση προϊόντων και υπηρεσιών.³¹

Στο πλαίσιο αυτό μπορούμε να επισημάνουμε την παρουσία δύο αλληλοτροφοδοτούμενων τάσεων³² στην οικονομία και των οποίων η διαχωριστική γραμμή είναι κινητή:³³ α) μία τάση τυποποίησης/μαζικοποίησης της

²⁹ Bressand A., Nikolaidis K. (1988: 142).

³⁰ Piore M., Sabel C. (1984: 191).

³¹ Bressand A., Nikolaidis K. (1988: 142).

³² Η επίτευξη οικονομιών κλίμακας ήταν ένας από τους βασικότερους στόχους στην βιομηχανική κλασική οικονομία. Σήμερα εμφανίζονται για τους παραγωγούς ως δυνατές δύο διαδρομές: α) Η βασική διαδρομή των οικονομιών κλίμακας και γενικότερα της βελτιστοποίησης της διαχείρισης ποσοτήτων και τιμών, και β) Η διαδρομή της συνεχούς διαφοροποίησης του προϊόντος στη βάση της ποιότητας, αλλά και των ενσωματωμένων σε αυτό υπηρεσιών ή εκείνων που ακολουθούν την πώληση του. Η χρήση της υπηρεσίας μπορεί να βελτιώσει την εικόνα ενός προϊόντος. (McGurn W., 1994: 56).

³³ Bressand A., Nikolaidis K. (1988: 150-151).

οποίας η λογική είναι αυτή της αναπαραγωγής στο χαμηλότερο κόστος, και β) μία τάση εξατομίκευσης/ατομικοποίησης της οποίας η λογική είναι να παράγει σχεσιακή προστιθέμενη αξία (*valeur ajoutée relationnelle*). Η πρώτη τάση βασίζεται σε φυσικά πλεονεκτήματα (φυσικές πλουτοπαραγωγικές πηγές, αφθονία εργατικού δυναμικού) ή σε πλεονεκτήματα που έχουν αποκτηθεί (τεχνολογία, τεχνογνωσία). Η δεύτερη τάση βασίζεται σε υψηλή δυνατότητα καινοτομίας και στρατηγικής ευκαμψίας.³⁴ Κατά παρόμοιο τρόπο ο αγοραστής (άτομο ή επιχείρηση) εμφανίζει μία πολυδιάστατη ζήτηση η οποία περιλαμβάνει όλο και περισσότερα στοιχεία εξατομίκευσης.

Το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις συνδέονται στενά και επηρεάζονται άμεσα από τις μεταβολές της αγοράς, καθιστά βασική τους επιδίωξη την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αύξηση της προστιθέμενης αξίας στο προϊόν, που τις οδηγεί σε μία προσπάθεια συνεχούς ανάπτυξης νέων προϊόντων και σε μία όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση από τον τριτογενή τομέα (έρευνα, προώθηση).^{35, 36} Έτσι παρατηρείται ένα φαινόμενο ενοποίησης των οικονομικών τομέων, καθώς η περιεκτικότητά τους σε υπηρεσίες αυξάνει και κάτω από την εξάπλωση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας.³⁷

Στο πλαίσιο αυτό παρατηρούμε ότι όχι μόνο ο περιφερειακός χαρακτήρας των υπηρεσιών σε σχέση με τη βιομηχανία καθίσταται ανυπόστατος, αλλά ακόμα και το ζήτημα της ύπαρξης ενός κέντρου και μίας περιφέρειας χάνει τη σημασία του. Η ανάπτυξη των υπηρεσιών μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο μέσα από την άρθρωση που δημιουργείται μεταξύ υπηρεσιών και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων και σίγουρα όχι στη λογική της υποκατάστασης της βιομηχανικής παραγωγής στα πλαίσια ενός νέου σταδίου ανάπτυξης που βασίζεται στις τριτογενείς δραστηριότητες. Κατά τον Bagwatti³⁸ τόσο τα αγαθά,

³⁴ Η καινοτομία εντοπίζεται στο γεγονός ότι οι παραγωγοί μπορούν να παρέχουν εξατομικευμένα αγαθά σε μαζική κλίμακα. Bressand A., Nikolaidis K. (1988: 148-149).

³⁵ Hirschhorn L. (1987: 33-34), Rada J. (1987: 129).

³⁶ Η επέκταση του τριτογενή τομέα ενεργοποιεί μία καινούργια πλευρά ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, αναγκαία, λόγω της εντατικοποίησης του ανταγωνισμού, των τεχνολογικών εξελίξεων και της συνένωσης των αγορών.

³⁷ Rada J. (1987: 129), Wyckoff A. (1996: 11-15).

³⁸ Bhagwati J. (1987: 8).

όσο και οι υπηρεσίες υπόκεινται σε μια διαδικασία, μέσω της οποίας αγαθά πηγάζουν από τις υπηρεσίες και υπηρεσίες από την παραγωγή αγαθών.³⁹

Γι' αυτό και είναι ιδιαίτερα δύσκολο πλέον, σε ένα σύμπλεγμα προϊόντος-υπηρεσίας να προσδιορισθεί το κυρίαρχο στοιχείο: το υλικό προϊόν ή η υπηρεσία. Είναι δυνατόν, η επιτυχία του στην αγορά να βασίζεται στο υλικό προϊόν. Είναι δυνατόν η επιτυχία του να προέρχεται από την προσφερόμενη υπηρεσία. Αλλά είναι δυνατόν και επιτυχία του να οφείλεται εξίσου στο προσφερόμενο προϊόν και στην προσφερόμενη υπηρεσία.⁴⁰ Στην πρώτη περίπτωση, υπάρχει ο κίνδυνος το προϊόν να χάσει την πρωτοτυπία του και η επιχείρηση το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα. Κατά τον ίδιο τρόπο η ανταγωνιστικότητα που στηρίζεται στην παρεχόμενη υπηρεσία μπορεί να εξαφανισθεί, επειδή οι ανταγωνιστικές επιχειρήσεις μπορεί να την μιμηθούν, ή να την αντικαταστήσουν με κάποια υπηρεσία που προσφέρει πληρέστερη ικανοποίηση στον καταναλωτή. Το επιδιωκόμενο επομένως (και ασφαλέστερο) για μια επιχείρηση είναι η επίτευξη της τρίτης περίπτωσης, αυτής της λεπτής ισορροπίας στην υπεροχή τόσο του προϊόντος όσο και της υπηρεσίας.⁴¹

5.2. Οι Υπηρεσίες προς τις Επιχειρήσεις

5.2.1 Η μεγέθυνση της σημασίας και του ρόλου των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις

Ενα πρώτο σύνολο υπηρεσιών, το λιγότερο σημαντικό, έχει εμφανιστεί εδώ και πολύ καιρό και έχει υποστεί βραχυχρόνια πολύ μικρό μετασχηματισμό. Περιλαμβάνει κυρίως τις προσωπικές υπηρεσίες που απευθύνονται σε

³⁹ Οι βιομηχανικές χώρες έχουν περάσει σε μία φάση ανάπτυξης που χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση των αγαθών και των υπηρεσιών, με άλλα λόγια η διαχωριστική γραμμή μεταξύ των αγαθών και των υπηρεσιών είναι δυσδιάκριτη (Sapir A., 1987: 50).

⁴⁰ Langeard E., Eiglier P. (1988: 123).

⁴¹ Langeard E., Eiglier P. (1988: 124).

μεμονωμένα άτομα (π.χ. υπηρεσίες αναψυχής και ελεύθερου χρόνου, οικιακές υπηρεσίες, κ.ά.), η ζήτηση των οποίων αυξάνει όσο αυξάνει το εισόδημα.⁴²

Ενα δεύτερο σύνολο υπηρεσιών (παραγωγικές υπηρεσίες) αναπτύχθηκε ιδιαίτερα από την δεκαετία του 1920 και μετά και αφορά τις υπηρεσίες που συνοδεύουν την οικονομική ανάπτυξη. Πρόκειται για υπηρεσίες που απευθύνονται σε μεγάλο βαθμό στις επιχειρηματικές μονάδες και είτε αποτελούν εισροές στην παραγωγική διαδικασία, είτε συνδέονται έμμεσα ή άμεσα με την οργάνωση και λειτουργία της επιχείρησης. Οι υπηρεσίες της κατηγορίας αυτής σταδιακά και κάτω από την επίδραση των μεταβολών του οικονομικού περιβάλλοντος και των τεχνολογικών εξελίξεων αναπτύχθηκαν και μετασχηματίστηκαν σε μεγάλο βαθμό. Ο ρυθμός εξέλιξης τους συνδέεται στενά με την συνολική ανάπτυξη της οικονομίας, ενώ τελευταία παρατηρείται αύξηση της χρήσης τους από την πλειονότητα των επιχειρήσεων μέσα στα νέα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης των αγορών και του εντεινόμενου ανταγωνισμού.⁴³ Η αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις είναι σε τέτοιο βαθμό σημαντική, ώστε πολλοί είναι εκείνοι που ισχυρίζονται⁴⁴ ότι η αύξηση της τριτογενούς απασχόλησης, σε μεγάλο μέρος, δεν προέρχεται από τη ζήτηση τελικών υπηρεσιών από τους καταναλωτές αλλά από την επέκταση τριτογενών επιχειρήσεων που οι υπηρεσίες που παράγουν αποτελούν εισροές στο σύστημα της παραγωγής υλικών προϊόντων.

Οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις (business services) εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία υπηρεσιών και περιλαμβάνουν: α) δραστηριότητες που επιδιώκουν να επιλύσουν τα προβλήματα τα οποία προκύπτουν από την εξέλιξη του περιβάλλοντος (οικονομικού, τεχνολογικού, κοινωνικού), β) παραδοσιακές υπηρεσίες που παρέχονται στην αγορά με καινούργιους τρόπους, και γ) υπηρεσίες που αναπτύσσονται γύρω από την ανάπτυξη της πληροφορικής και της επικοινωνίας. Οι σημαντικές πρόοδοι που σημειώθηκαν στον τομέα των

⁴² Οι υπηρεσίες αυτές είναι το κύριο υποκείμενο της θεωρίας της υποκατάστασης που αναπτύχθηκε από τον J. Gershuny (1978) και τους J. Gershuny και I. Miles (1983).

⁴³ Κατά την παρούσα περίοδο διαπιστώνεται σημαντική αναδιανομή των μεριδίων μεταξύ βιομηχανίας και υπηρεσιών η οποία πηγάζει από τις σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις και τις εξελίξεις της παγκοσμιοποίησης των αγορών. Geours J. S. (1988: 104).

⁴⁴ Gershuny J. (1987: 113, 117-120), Rada J. (1987: 138), Riddle D. (1987: 90), Gardner J., Hayghe H. (1996: 5-8), Green M. (1985: 75-76, 80-89).

τεχνολογιών της πληροφορικής και της επικοινωνίας άνοιξαν το δρόμο σε διάφορες καινούργιες υπηρεσίες με αποτέλεσμα στην τελευταία κατηγορία να δημιουργούνται τρεις βασικές υποομάδες υπηρεσιών: υπηρεσίες πληροφορικής, υπηρεσίες ηλεκτρονικής πληροφόρησης, και καινούργιες υπηρεσίες των τηλεπικοινωνιών.⁴⁵

Αναλυτικότερα στις υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις περιλαμβάνονται οι διαφημιστικές υπηρεσίες, οι υπηρεσίες έρευνας αγοράς, οι υπηρεσίες μάνατζμεντ, οι υπηρεσίες διαχείρισης και επεξεργασίας δεδομένων, οι υπηρεσίες πληροφορικής στήριξης, τα γραφεία ευρέσεως εργασίας, οι υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξης, οι μηχανολογικές, αρχιτεκτονικές και λογιστικές υπηρεσίες, οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, καθώς και οι υπηρεσίες συντήρησης, καθαριότητας και ασφάλειας.⁴⁶ Οι αναλυτικές αυτές κατηγορίες υπηρεσιών μπορούν να ταξινομηθούν σε πέντε ομάδες: α) υπηρεσίες οργάνωσης και διοίκησης, β) υπηρεσίες τεχνολογικής στήριξης, γ) υπηρεσίες προώθησης και διακίνησης των προϊόντων, δ) υπηρεσίες πληροφορικής στήριξης και ε) υπηρεσίες κατάρτισης και επιμόρφωσης.⁴⁷ Στις κατηγορίες αυτές περιλαμβάνονται υπηρεσίες πρωτεύουσας σημασίας (όπως π.χ. το marketing) για την ανάπτυξη της επιχείρησης, αλλά επίσης και βοηθητικές υπηρεσίες (π.χ. υπηρεσίες καθαριότητας) που δεν απαιτούν απαραίτητα ιδιαίτερη εξειδίκευση.

Οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις θεωρούνται δραστηριότητες στρατηγικής σημασίας για τη λειτουργία της νέας οικονομίας, και τη στήριξη του μεταποιητικού τομέα.⁴⁸ Βέβαια στην κατηγορία αυτή των τριτογενών δραστηριοτήτων εντάσσονται επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παροχή υπηρεσιών όχι μόνο προς άλλες επιχειρήσεις αλλά και προς τους τελικούς καταναλωτές.⁴⁹ Πρόσφατα όμως αναλύσεις εισροών-εκροών στις ΗΠΑ και σε

⁴⁵ Ruysen O. (1988: 130).

⁴⁶ Goe R. (1994: 973).

⁴⁷ Catrice F. J. (1993: 88).

⁴⁸ Castells M., Aoyama Y. (1994: 16-17).

⁴⁹ Όπως έχει διαπιστωθεί, μόνο το 20% του συνολικού προϊόντος του τριτογενή τομέα καταναλώνεται από τη μεταποίηση αν και όσον αφορά την ζήτηση παραγωγικών υπηρεσιών το ποσοστό που προέρχεται από τη μεταποίηση αυξάνεται (41% για τις μεταφορές, 61% για τις υπηρεσίες διανομής και 47% για την κατηγορία των άλλων υπηρεσιών (Henderson D.S, 1985: 12, Marshall J.N: 353-364).

ορισμένες Ευρωπαϊκές χώρες έχουν δείξει ότι το βασικό κομμάτι της ζήτησης προέρχεται από επιχειρηματικούς και κυβερνητικούς φορείς.⁵⁰

Η ανάλυση της τριτογενούς επέκτασης παραμέλησε για πολύ καιρό αυτή την κατηγορία υπηρεσιών. Αυτό γίνεται κατανοητό για την αρχή της δεκαετίας του '70, που ο τομέας δεν απασχολούσε παρά μικρό ποσοστό του εργατικού δυναμικού. Από τα μέσα όμως της δεκαετίας του '70 η αύξηση του επιταχύνθηκε και σήμερα συγκεντρώνει ένα σημαντικό αριθμό εργαζομένων. Οι οικονομικές θεωρίες για την ανάπτυξη των υπηρεσιών, και ιδιαιτέρως οι νέο-βιομηχανικές προσεγγίσεις, άρχισαν να παρεμβάλλουν, προς το τέλος της δεκαετίας του '70, τις υπηρεσίες επιχειρήσεων στην ανάλυση τους και συχνά να τους αποδίδουν κυρίαρχο ρόλο στο σύνολο του τριτογενή.⁵¹

Όπως προαναφέρθηκε οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις αναπτύχθηκαν και διαφοροποιήθηκαν από τις αρχές της δεκαετίας του '70. Το φαινόμενο αυτό αποτελεί μέρος μίας γενικότερης κατάστασης, όπου η προστιθέμενη αξία προκύπτει όλο και περισσότερο από ενέργειες “γνώσης”, έρευνας και “marketing”⁵² και συμβαδίζει με τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων. Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1970-90 παρατηρείται σημαντική επέκταση της απασχόλησης σε αυτού του είδους τις δραστηριότητες, στις επτά πλέον αναπτυγμένες χώρες του κόσμου. Μόνο στην Ιαπωνία, το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης πραγματοποιήθηκε κατά την δεκαετία του 1960, όταν η Ιαπωνική οικονομία επιτάχυνε τη διαδικασία διεθνοποίησης της.⁵³

Οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις δεν είναι μία κατηγορία δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν στάσιμες, για το λόγο ότι συνδέονται στενά με τις μεταβολές που σημειώνονται στις αγορές των αγαθών. Η ποιότητα του προϊόντος, που κάποτε αποτελούσε ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, τώρα συνιστά απλώς μία προϋπόθεση. Εκείνο που μετρά περισσότερο δεν είναι πλέον αυτό καθεαυτό το προϊόν, αλλά ο τρόπος που σχεδιάζεται, τιμολογείται, παρέχεται, εγκαθίσταται, συντηρείται και

⁵⁰ Goe R. (1994: 975).

⁵¹ Gadrey J. (1992: 53).

⁵² Geours J. S. (1988: 103).

⁵³ Castells M., Aoyama Y. (1994: 17), Castells M. (1996: 212).

επιδιορθώνεται. Η διαφορά επικεντρώνεται στην υπηρεσία που παρέχεται με το προϊόν και στην ανάγκη που καλύπτει.^{54, 55}

Στο πλαίσιο αυτό δημιουργούνται διαρκώς νέες υπηρεσίες, γρήγορες, καινοτόμες, τολμηρές και ανάλογες με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες του πελάτη οι οποίες αποτελούν την νέα στρατηγική επιταγή, όχι μόνο για τις μεταποιητικές βιομηχανίες αλλά και για τις επιχειρήσεις των υπηρεσιών που συνδέονται με τον σχεδιασμό, την παραγωγή και την προώθηση των προϊόντων. Η κάλυψη όλο και νεότερων αναγκών του πελάτη είναι μία πρόκληση με βαθύτατες συνέπειες στο τρόπο διαχείρισης των επιχειρήσεων και των πολιτικών λειτουργίας τους.⁵⁶ Ένας επίσης από τους λόγους που οδηγούν στη δημιουργία νέων υπηρεσιών είναι οι καινοτομίες οργανωτικού τύπου: η διανομή του προϊόντος (χονδρική ή λιανική) είναι ένας τομέας όπου τέτοια παραδείγματα αφθονούν (υπεραγορές, πωλήσεις κατ' οίκον, πωλήσεις με αλληλογραφία..). Εν κατακλείδι είναι η εξέλιξη του παραγωγικού συστήματος στο σύνολο του από όπου πηγάζει και γενικεύεται η ανάγκη ανάπτυξης των νέων υπηρεσιών στις επιχειρήσεις⁵⁷

5.2.2. Οι αιτίες της επέκτασης του τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις

Οι υπηρεσίες που αναπτύσσονται γύρω από τις αγορές των προϊόντων, βρίσκουν εφαρμογές σε δύο κατηγορίες αναγκών που αναδύονται: Πρώτον, έρχονται να καλύψουν τον κορεσμό των μαζικών αγορών και τις ανάγκες των καταναλωτών για διαφοροποιημένα προϊόντα. Η διαφοροποίηση των προϊόντων σε μεγάλο βαθμό στηρίζεται σε συνδυασμούς αγαθών και υπηρεσιών, με την υπηρεσία το κύριο μέσο αυτής της διαφοροποίησης. Δεύτερον, έρχονται να

⁵⁴ Henkoff R. (1994: 48-50).

⁵⁵ Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο μέτρο που η συμμετοχή του τριτογενή τομέα στην βιομηχανική παραγωγή αυξάνει, ο κύκλος του προϊόντος τείνει να μειώνεται (Lanvin B., 1988: 220).

⁵⁶ Οι καινοτομίες στις προσφερόμενες υπηρεσίες συνεπάγονται σημαντική αύξηση της ζήτησης για τα προϊόντα της βιομηχανίας, ενώ ταυτόχρονα εξαρτώνται στενά από την εξέλιξη προϊόντων του μεταποιητικού τομέα (π.χ. εξελίξεις στις τηλεπικοινωνίες) (Gershuny J., Miles I, 1983: 1-8)

⁵⁷ Ruysen O. (1988: 136), Barcet A. (1988: 215).

καλύψουν την ανάγκη των επιχειρήσεων για καινούργιες αγορές, η δημιουργία των οποίων, πέραν των άλλων, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις υπηρεσίες.

Ορισμένες από τις τριτογενείς δραστηριότητες προς τις επιχειρήσεις συνδέονται με τον ανταγωνισμό που έχει ενταθεί σε διεθνή κλίμακα.⁵⁸ Ο ανταγωνισμός αυτός οδηγεί στην ανάπτυξη ορισμένων δραστηριοτήτων (επιχειρήσεις παροχών συμβουλών διαχείρισης, επιχειρήσεις διεθνούς εμπορίου, μεταφορικές επιχειρήσεις, εξαγωγικές επιχειρήσεις, οικονομικές επιχειρήσεις) απαραίτητων για την προσαρμογή των μεταποιητικών επιχειρήσεων στα καινούργια διεθνή πρότυπα. Εξάλλου, ένα μέρος της ταχείας ανάπτυξης των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (χρηματοοικονομικές υπηρεσίες) είναι αποτέλεσμα της απορύθμισης και της διεθνοποίησης των αγορών (αύξηση της αστάθειας οικονομικών μεταβλητών, όπως τα επιτόκια και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες).⁵⁹ Η απουσία μεθοδικής ρύθμισης και συντονισμού του νομισματικού συστήματος, η αύξηση των κινδύνων που προκαλούνται από την αστάθεια των επιτοκίων, οι οικονομικές ροές σε παγκόσμια κλίμακα, προκάλεσαν τα τελευταία είκοσι χρόνια μία πραγματική επανάσταση στις οικονομικές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις.⁶⁰

Μέσα στο πλαίσιο των καταστάσεων αυξανόμενης συνθετότητας, η μείωση της αβεβαιότητας και η οικονομική κάλυψη των κινδύνων αποτελούν μία από τις βασικές αιτίες χρήσης υπηρεσιών. Η ανάλυση της αύξησης στην ζήτηση⁶¹ της κατηγορίας αυτής των υπηρεσιών επομένως βασίζεται σε δύο άξονες: την πολυπλοκότητα και την αβεβαιότητα των παραγωγικών διαδικασιών.

Ως προς την πολυπλοκότητα⁶² μπορούμε να διακρίνουμε δυο διαστάσεις: την εσωτερική επιστημονική και τεχνική πολυπλοκότητα της παραγωγικής διαδικασίας και την πολυπλοκότητα της σχετικής με το περιβάλλον της παραγωγής. Η αύξηση της εσωτερικής επιστημονικής και τεχνικής

⁵⁸ Barcet A. (1987: 45).

⁵⁹ Thurow L. (1989: 185).

⁶⁰ Geours J. S. (1988: 105).

⁶¹ Η ζήτηση υπηρεσιών δεν δεικνύει πάντα άμεση ανάγκη των επιχειρήσεων αλλά εκφράζει την τάση τους να είναι προετοιμασμένες έναντι απρόβλεπτων μελλοντικών δυσχερειών και προβλημάτων. Όπως υπογραμμίζουν οι Hannan και Freeman (1977: 948) οι μεταποιητικές εταιρείες ενδεχομένως θα διατηρήσουν το νομικό τμήμα τους ή θα προσλάβουν δικηγόρο ακόμα και όταν δεν αντιμετωπίζουν παρόντα νομικά προβλήματα.

⁶² Gadrey J. (1992: 57, 59).

πολυπλοκότητας των διαδικασιών παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών περιλαμβάνει: την αύξηση της πολυπλοκότητας των υλικών στηρίξεων της παραγωγικής διαδικασίας (μηχανολογικός εξοπλισμός) των οποίων η λειτουργία και ο προγραμματισμός συντελούν στο να παρεμβαίνει ένας πιο μεγάλος αριθμός παραμέτρων και απαιτούν γνώσεις περισσότερο εξειδικευμένες, καθώς και την αύξηση της πολυπλοκότητας του σχεδιασμού και της λειτουργίας των αντίστοιχων συστημάτων παραγωγής.

Η αύξηση της πολυπλοκότητας της σχετικής με το περιβάλλον της παραγωγής περιλαμβάνει κυρίως μεταβλητές: α) φυσικές και τεχνικές (επιστημονικοί νεωτερισμοί, συστήματα πληροφόρησης και επικοινωνίας, φυσικό περιβάλλον), β) οικονομικές (παγκοσμιοποίηση των αγορών, πέρασμα από μονοπωλιακές καταστάσεις σε καταστάσεις ολιγοπωλιακές) γ) κοινωνικές (η εξατομίκευση της ζήτησης, αλλαγή εργασιακών σχέσεων), δ) θεσμικές (νομοθετικές μεταβολές, φορολογικές και λογιστικές δυσχέρειες).

Η εσωτερική τεχνική πολυπλοκότητα εισάγει ανάγκες αρμοδιοτήτων, πληροφόρησης και κατάρτισης που συνδέονται με τον έλεγχο των στηρίξεων και των διαδικασιών. Πρόκειται για ανάγκες υπηρεσιών συμπληρωματικών των αγαθών, των διαδικασιών παραγωγής και των προϊόντων, καθώς και για ανάγκες πληροφόρησης, γνώσης και κατάρτισης σχετικών με εξειδικευμένα θέματα. Η πολυπλοκότητα του περιβάλλοντος μοιάζει, εξ' αιτίας της πολλαπλασιαστικότητας και των διαστάσεων της, σημαντικότερη σαν παράγοντας ανάπτυξης αναγκών και υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες που αναπτύσσονται στη βάση της πολυπλοκότητας έχουν συχνότατα ένα χαρακτήρα όχι εξειδικευμένο σε συγκεκριμένη επιχείρηση ή σε ένα συγκεκριμένο παραγωγικό τομέα και δεν είναι όλες ιδιαίτερα υψηλού επιστημονικού επιπέδου.

Ως προς την αβεβαιότητα⁶³, οι έννοιες της αβεβαιότητας και της ανασφάλειας από την μη πρόβλεψη των εξελίξεων και των κινδύνων τίθενται προοδευτικά μέσα στην οικονομική ανάλυση. Αν και η πολυπλοκότητα των διαδικασιών έχει επίδραση πάνω στη φύση των πιθανών κινδύνων, οι διαστάσεις της πολυπλοκότητας και της αβεβαιότητας είναι διαφορετικές. Η αβεβαιότητα, δεν είναι "αντικειμενική" αλλά ως επί το πλείστον κατασκευή "υποκειμενική",

⁶³ Gadrey J. (1992: 59).

όπου υπολογίζονται μόνο τα γεγονότα τα οποία εκλαμβάνονται ως κίνδυνοι μέσα σ' ένα δεδομένο πλαίσιο. Οι υπηρεσίες κάλυψης της αβεβαιότητας και των κινδύνων που συνδέονται με διάφορες πλευρές της διαχείρισης των επιχειρήσεων περιλαμβάνουν τρεις φάσεις: τη φάση της αναγνώρισης ορισμένων γεγονότων ως κινδύνων, τη φάση της αξιολόγησης του επιπέδου των αναλαμβανόμενων κινδύνων και τη φάση της πρόληψης των κινδύνων και της οικονομικής τους κάλυψης.

Εξάλλου οι κίνδυνοι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) κινδύνους που συνδέονται με τις εσωτερικές διαδικασίες της επιχείρησης (παραγωγή, διοίκηση, οργάνωση) και β) κινδύνους που σχετίζονται με το εξωτερικό περιβάλλον και τις σχέσεις που αναπτύσσει η επιχείρηση με αυτό και μπορούν να πάρουν: τεχνικές διαστάσεις (π.χ. δυσλειτουργίες επικοινωνιών, μεταφορών), οικονομικές (αβεβαιότητες σχετικές με τις αγορές, του ανταγωνιστές, τις χρηματοδοτήσεις), κοινωνικές, (κοινωνικά κινήματα, πιέσεις καταναλωτών), θεσμικές και πολιτικές. Οι υπηρεσίες που καλύπτουν το κομμάτι της αβεβαιότητας και των κινδύνων έχουν ως στόχο να μειώσουν τις δυσλειτουργίες του παραγωγικού συστήματος (τεχνικές υπηρεσίες μηχανικών, συντήρησης, εσωτερικής λογιστικής), καθώς και των ανθρώπινων συστημάτων (διαχείριση εργατικού δυναμικού, εξασφάλιση της πιστότητας της πελατείας) και να εξασφαλίσουν την οικονομική κάλυψη των κινδύνων που δεν μπορούν να αποφευχθούν.⁶⁴

5.2.3. Τρόποι ανάπτυξης των επιχειρηματικών υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις: Εσωτερίκευση - Εξωτερίκευση

Η σχετική και απόλυτη ανάπτυξη των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις δείχνει ότι οι βιομηχανίες (τουλάχιστον στην Αμερική) αύξησαν σε μεγάλο βαθμό την προσφυγή τους σε εξωτερικούς συνεργάτες και εξωτερίκευσαν από την επιχείρηση τριτογενείς δραστηριότητες που παλαιότερα ήταν ενσωματωμένες σε αυτήν.⁶⁵ Αυτή η τάση έχει συνδεθεί με την παρακμή της κάθετης μορφής

⁶⁴ Gadrey J. (1992: 50, 62-63).

⁶⁵ Goe R. (1994: 1000).

οργάνωσης της επιχείρησης και την ανάπτυξη νέων οργανωτικών μορφών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και η δημιουργία επιχειρησιακών δικτύων (δικτυώσεις μεταξύ ανεξάρτητων ή ημιανεξάρτητων εταιρειών).⁶⁶ Παράδειγμα, αποτελεί η περίπτωση των υφαντουργικών βιομηχανιών στην Prato Valley στην Ιταλία, όπου οι επιχειρήσεις παραμένουν παραδοσιακά οργανωμένες, ενώ σημαντικές οικονομίες κλίμακας έχουν επιτευχθεί μέσω της χρήσης δικτύων αναφορικά με υπηρεσίες (π.χ. marketing), καθώς και υπηρεσιών σε συνεταιριστική βάση (π.χ. υπηρεσίες καθαριότητας).⁶⁷

Η οικονομική προσέγγιση του περάσματος από τις ανάγκες στη ζήτηση είναι θεμελιωμένη στην βάση της ανάλυσης κόστους και οφέλους. Κάθε επιχείρηση βρίσκεται αντιμέτωπη με δύο εναλλακτικές λύσεις: να παράγει μόνη της τις αναγκαίες υπηρεσίες ή να τις αγοράσει από κάποιους άλλους, άτομα ή εταιρείες υπηρεσιών. Είναι η αντίθεση μεταξύ της "εσωτερίκευσης" και της "εξωτερίκευσης" της παραγωγής. Ο βαθμός εξωτερίκευσης λειτουργιών τριτογενούς φύσεως εξαρτάται από πολλούς παράγοντες με κυριότερους το μέγεθος της επιχείρησης και τα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων υπηρεσιών⁶⁸ και αντανakλά την εξειδίκευση των αγορών που αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια στον τριτογενή τομέα.⁶⁹

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η ελευθερία της επιλογής δεν είναι ίδια σε όλες τις κατηγορίες υπηρεσιών. Υπάρχουν:

α) υπηρεσίες που από την συλλογική τους φύση επιβάλλουν την παρέμβαση άλλων επιχειρήσεων (ασφάλειες, τραπεζικές υπηρεσίες κλπ),

β) υπηρεσίες για τις οποίες οι επιχειρήσεις είναι αναγκασμένες να καταφύγουν σε εξωτερικές επιχειρήσεις για λόγους νομικούς και θεσμικούς (πραγματογνωμοσύνες, νόρμες παραγωγής και προϊόντων κλπ),

γ) υπηρεσίες ιδιαίτερα εξειδικευμένες ή τελείως ασύμφορες οικονομικά για να παραχθούν στο εσωτερικό της επιχείρησης (ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις),

⁶⁶ Coffey W., Baily A. (1992: 850-851), Goe R. (1991: 139), Castells M. (1996: 212).

⁶⁷ Rada J. (1987: 147).

⁶⁸ Marshall J.N. (1982: 1523-1540).

⁶⁹ Howells H., Green A. (1988: 100-103).

δ) υπηρεσίες που οι επιχειρήσεις είναι αναγκασμένες να παράγουν με εσωτερικό τρόπο, διότι δεν υπάρχει διαθέσιμη ανάλογη εξωτερική προσφορά, η για λόγους εξασφάλισης του απορρήτου,

ε) υπηρεσίες οι οποίες μπορούν να αποκτηθούν, είτε μέσω εσωτερικής παραγωγής, είτε μέσω εξωτερικών αναθέσεων, είτε σε συνδυασμό.

Με άλλα λόγια, η θέση σύμφωνα με την οποία μια επιχείρηση θα είχε ενδιαφέρον για λόγους οικονομικούς να καταφύγει στην εσωτερική παροχή μίας υπηρεσίας, επικρατεί στις περιπτώσεις εκείνες που η ανάγκη της σχετικής υπηρεσίας έχει μόνιμο χαρακτήρα και η ποιότητα και η εξειδίκευση των εσωτερικών τμημάτων είναι επαρκής.⁷⁰ Στην αντίθετη περίπτωση, η προς τα έξω προσφυγή θα είναι η τελική επιλογή. Τότε κρίνεται ότι η χρήση εξωτερικών εξειδικευμένων υπηρεσιών έχει θετικότερα αποτελέσματα από την λειτουργία αντίστοιχων εσωτερικών τμημάτων.⁷¹ Αλλά και στις περιπτώσεις της εξωτερικής ανάθεσης των πλέον εξειδικευμένων υπηρεσιών, απαιτείται και η ύπαρξη αναλόγου τμήματος μέσα στην ίδια την επιχείρηση, ώστε η παροχή της υπηρεσίας να αναπτύσσεται βασιζόμενη σε μία διαδικασία συνεργασίας και αμοιβαίας ανταλλαγής στοιχείων και γνώσεων.⁷²

Κατά τον Gadrey⁷³ επίσης, όσο πιο αποκεντρωμένη είναι η λειτουργία μίας επιχείρησης, τόσο περισσότερος είναι ο βαθμός εξωτερίκευσης τριτογενών λειτουργιών της, σε αντίθεση με τις επιχειρήσεις εκείνες που είναι οργανωμένες με συγκεντρωτικό τρόπο.

Πολλές φορές, οι ανάγκες σε υπηρεσίες μεταβάλλονται ανάλογα με τις επιλογές των επιχειρήσεων μέσα στην οπτική της οργανωτικής και παραγωγικής ευελιξίας, καθώς και με την μεταβολή του θεσμικού πλαισίου και των αγορών. Η

⁷⁰ Βασικό στοιχείο μίας υπηρεσίας είναι η ποιότητα και δευτερευόντως η τιμή. Lanvin B. (1988: 223).

⁷¹ Stanback T. M. (1980: 113).

⁷² Ακόμα και στις περιπτώσεις εκείνες που μία επιχείρηση επιλέγει τις εξωτερικές αναθέσεις για πολλές υπηρεσίες, αυτό δεν συνεπάγεται μείωση των αντίστοιχων υπηρεσιών που παρέχονται μέσα στην επιχείρηση, ενώ υπάρχουν και εσωτερικές υπηρεσίες που δεν μπορούν πάντα να αντικατασταθούν με εξωτερικές: παρατηρείται συχνά συμπληρωματικότητα των καθηκόντων και διαίρεση των εργασιών στο πλαίσιο μιας ευρύτερης λειτουργίας. Τέλος, στην περίπτωση εξωτερικής προσφυγής, η επιτυχία της μεταβίβασης εξαρτάται από την ύπαρξη εσωτερικών επαγγελματιών και εμπειρογνομόνων, πράγμα που προϋποθέτει τη διατήρηση υψηλού επιπέδου αντίστοιχων εσωτερικών λειτουργιών. Gadrey J. (1992: 67-68).

κάλυψη των έκτακτων αναγκών καθώς και των αναγκών που δεν κατανέμονται ισότιμα χρονικά, δημιουργεί ένα πρόβλημα του οποίου συνισταμένες είναι ο χρόνος και το κόστος. Η λύση που επιλέγεται για την απόκτηση της υπηρεσίας είναι εκείνη η οποία μεγιστοποιεί το όφελος (πίεση χρόνου, επίπεδο ποιότητας) στο χαμηλότερο μακροχρόνια κόστος. Κατά τον L. Hirschhorn⁷⁴ το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις είναι στενά συνδεδεμένες με τις μεταβολές της αγοράς και επιδιώκουν την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αύξηση της προστιθέμενης από αυτές αξίας του προϊόντος, τις οδηγεί μάλλον στη χρήση εξωτερικών συνεργατών για να καλύψουν τις ανάγκες τους και στη μείωση στο ελάχιστο του αριθμού των μόνιμων εργαζόμενων.

Η αύξηση της ζήτησης εξωτερικών υπηρεσιών από τις βιομηχανίες οφείλεται επίσης:

α) Στην αύξηση του κόστους της άμεσης απασχόλησης λόγω των συνεισφορών των εργοδοτών στην κοινωνική ασφάλιση, ενώ και το νομικό καθεστώς των εργασιακών σχέσεων (περιοριστικές διατάξεις για απολύσεις) καθιστά το εργασιακό κόστος περισσότερο πάγιο παρά μεταβλητό. Επομένως είναι συμφέρον για τους επιχειρηματίες να αγοράζουν εξωτερικές υπηρεσίες, παρά να τις ενσωματώσουν στην παραγωγική τους διαδικασία. Αυτό ισχύει τόσο για τις παραδοσιακές χαμηλής ειδίκευσης υπηρεσίες, όσο και για τις νέες υψηλά εξειδικευμένες υπηρεσίες.

β) Καθώς τα καθήκοντα καταλήγουν να είναι ιδιαίτερα εξειδικευμένα και απαιτούν μεγαλύτερη εμπειρία και γνώση, δεν είναι δυνατόν, ακόμα και για τις μεγάλες βιομηχανίες, να διαθέτουν τις νέες ειδικότητες σε μόνιμη βάση. Η τάση προς τις εξωτερικές συμβάσεις προέκυψε από την ανάγκη βελτίωσης των υπηρεσιών που είναι ενσωματωμένες στην παραγωγική διαδικασία.⁷⁵ Εξάλλου οι επιχειρήσεις μπορούν να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας αγοράζοντας τις ενδιάμεσες υπηρεσίες που χρειάζονται: αυτό ισχύει για τις ιδιαίτερα εξειδικευμένες και υψηλής τεχνολογίας υπηρεσίες.

Η επίτευξη οικονομιών κλίμακας, κατά μία άποψη, οδηγεί τις επιχειρήσεις που έχουν επιτύχει ένα δεδομένο επίπεδο παραγωγής στην

⁷³ Gadrey J. (1992: 64).

⁷⁴ Hirschhorn L. (1987: 39).

⁷⁵ Daniels P. (1988: 51).

εξωτερίκευση εκείνων των λειτουργιών που προσφέρουν τέτοιες δυνατότητες.⁷⁶ Από την άλλη πλευρά υποστηρίζεται ότι η εξωτερίκευση λειτουργιών από τις επιχειρήσεις είναι λιγότερο ζήτημα οικονομιών κλίμακας και περισσότερο θέμα οργάνωσης της επιχείρησης.^{77, 78}

Η ανάπτυξη της ζήτησης υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις είναι το αποτέλεσμα μιας σωρευτικής διαδικασίας: η διάχυση νέων οργανωτικών πρακτικών διευκολύνει την επέκταση της χρήσης εξωτερικών υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις και η αύξηση των υπηρεσιών αυτών επιταχύνει την διάχυση αυτών των πρακτικών διοίκησης. Η χρήση εξωτερικών υπηρεσιών από ένα κλάδο είναι επομένως συνάρτηση όχι μόνο του μεγέθους των επιχειρήσεων που λειτουργούν αλλά και του όγκου που ήδη καταλαμβάνουν οι υπηρεσίες αυτές, καθώς και του επιπέδου διάχυσης των σύγχρονων τρόπων διοίκησης που διευκολύνουν την εξωτερίκευση ορισμένων λειτουργιών.⁷⁹

Οι προηγούμενες θεωρήσεις εξηγούν ένα μόνο μέρος της ζήτησης για υπηρεσίες από τις επιχειρήσεις. Ανάλογα με τον οικονομικό τομέα δραστηριοποίησης, το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού που απασχολεί μία επιχείρηση μπορεί να ανταποκριθεί λιγότερο ή περισσότερο γρήγορα σε μεταβολές της οικονομικών δραστηριοτήτων ή σε μεταβολές της φύσης των προϊόντων. Η χρήση επομένως εξωτερικών εξειδικευμένων υπηρεσιών συνδέεται και με την ανάγκη ανάπτυξης τεχνογνωσίας στο εσωτερικό της επιχείρησης και τον περιορισμό του βαθμού εξάρτησης της επιχείρησης από την εσωτερική αγορά εργασίας όταν αυτή χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό ακαμψίας.⁸⁰

⁷⁶ Stigler (1951), Petit P. (1986: 134).

⁷⁷ Οι οικονομίες κλίμακας σε επίπεδο λειτουργιών-δραστηριοτήτων είναι δύσκολο να διακριθούν και οι δυνατότητες για εξωτερίκευση ανακύπτουν από την ύπαρξη εξειδίκευσης ή όχι σε μία δεδομένη δραστηριότητα-λειτουργία. Η εξωτερικοποίηση επομένως εξαρτάται κύρια από την οργάνωση μίας επιχείρησης (Stanback T. M., Bearse P.J., Noyelle T. J., Karasek R.A., 1981: 111, 150-160).

⁷⁸ Η σταδιακή αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών από τις μεγάλες επιχειρήσεις συνδέεται με την ανάπτυξη της πολυτομεακής οργανωτικής δομής (multidivisional organizational structure). Η επέκταση αυτών των μορφών οργάνωσης στη συνέχεια και στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις συνετέλεσε στην διατήρηση και στην αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών. Chandler (1977, 1981)

⁷⁹ Petit P. (1986: 135).

⁸⁰ Petit P. (1986: 137-138).

Παρά τη διαπίστωση του ηγετικού ρόλου που έχουν οι παραγωγικές υπηρεσίες στην υποστήριξη της μεταποίησης, η σχέση δεν είναι ιδιαίτερα ξεκάθαρη για το λόγο ότι είναι πολύ στενή. Υπάρχουν περιπτώσεις που οι παραγωγικές υπηρεσίες παράγονται από θυγατρικές εταιρείες της μεταποιητικής μονάδας, ενώ η εξειδίκευση και η εμπειρία των επιχειρήσεων παραγωγής των υπηρεσιών πολλές φορές προκύπτει από την σχέση τους με την μεταποιητική επιχείρηση. Σε πολλές εξάλλου χώρες τόσο η μεταποιητική επιχείρηση, όσο και η επιχείρηση παροχής υπηρεσιών είναι ιδιοκτησία κάποιας τρίτης επιχείρησης.⁸¹

5.3. Οι Σημειούμενες Εξελίξεις στον Διεθνή Χώρο

Η μεγαλύτερη μετατόπιση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα παρατηρήθηκε στις ΗΠΑ και στον Καναδά, τάση η οποία επιταχύνθηκε και γενικεύτηκε κατά την μεταπολεμική περίοδο. Όλες οι υπόλοιπες βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες ακολούθησαν παρόμοιους δρόμους, αλλά με διαφορετική ταχύτητα και έτσι έφθασαν σε διαφορετικά επίπεδα “τριτογενοποίησης”. Εξάλλου, ως γενική τάση και στις επτά πιο ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου κατά την δεκαετία του ‘90 η πλειονότητα του εργατικού δυναμικού απασχολείται στις υπηρεσίες.⁸² Οι διαφορετικοί όμως ρυθμοί ανάπτυξης της απασχόλησης στις υπηρεσίες που σημειώθηκαν στις διάφορες χώρες το τελευταίο τέταρτο του 20ου αιώνα αποτελούν και την βάση των αμφιβολιών⁸³ σχετικά με το αν και σε ποιο βαθμό η μεγαλύτερη παραγωγικότητα, η κοινωνική σταθερότητα και η διεθνής ανταγωνιστικότητα συνδέονται άμεσα με το υψηλότερο ποσοστό θέσεων απασχόλησης στις υπηρεσίες.

⁸¹ Gershuny J. (1987: 113).

⁸² Castells M., Aoyama Y. (1994: 14).

⁸³ Είναι πράγματι ενδιαφέρον και προβληματίσε κάποιους υποστηρικτες της μεταβιομηχανικής κοινωνίας το γεγονός ότι δύο από τις πλέον ανταγωνιστικές χώρες της δεκαετίας του ‘80 δηλ. η Ιαπωνία και η Γερμανία εμφανίζουν υψηλό ποσοστό απασχόλησης στην βιομηχανία και χαμηλό αναλογικό δείκτη απασχόλησης μεταξύ βιομηχανίας και υπηρεσιών (ιδιαίτερα στην Ιαπωνία η οποία παρουσίασε την ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας και το χαμηλότερο δείκτη αύξησης της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα (Castells M., Aoyama Y., 1994: 14-16).

Δύο είναι τα μοντέλα τα οποία διαπιστώνονται κατά την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα: το Αγγλοσαξωνικό μοντέλο όπου παρατηρείται μετατόπιση της απασχόλησης από την μεταποίηση στις προηγμένες υπηρεσίες, ενώ η απασχόληση στις παραδοσιακές υπηρεσίες διατηρείται σε σταθερά επίπεδα και το Ιαπωνικό και Γερμανικό μοντέλο όπου αναπτύσσονται οι προηγμένες υπηρεσίες ταυτόχρονα με την βιομηχανία, γεγονός που υποδεικνύει ότι σε μεγάλο βαθμό οι υπηρεσίες αυτές αναπτύσσονται στο εσωτερικό του βιομηχανικού τομέα. Η Γαλλία και η Ιταλία βρίσκονται κάπου ανάμεσα αν και μοιάζουν να κλίνουν περισσότερο προς το Αγγλοσαξωνικό μοντέλο.⁸⁴ Οι προβλέψεις για την μελλοντική διάρθρωση της απασχόλησης στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία δεν δείχνουν μεταβολή των συγκεκριμένων τάσεων. Υπάρχουν καθαρά διαφορετικές δομές απασχόλησης στις δύο κοινωνίες:⁸⁵ ενώ οι ΗΠΑ μοιάζουν να δίνουν έμφαση στην μετατόπιση της απασχόλησης από τον δευτερογενή και να εστιάζουν το ενδιαφέρον τους σε υπηρεσίες παραγωγικές και κοινωνικές, η Ιαπωνία διατηρεί μία πιο ισορροπημένη δομή, με ισχυρό τον τομέα μεταποίησης. Η διάρθρωση της απασχόλησης στις ΗΠΑ και την Ιαπωνία αντικατοπτρίζει τις διαφορετικές μορφές ενσωμάτωσης τους στην παγκόσμια οικονομία που δεν οφείλονται μόνο σε διαφορετικά θεσμικά περιβάλλοντα και οικονομικές πορείες αλλά και σε διαφορετικές κυβερνητικές πολιτικές και επιχειρηματικές στρατηγικές.

Κατά τη διαδικασία των μετασχηματισμών που έλαβαν χώρα στην διάρθρωση της απασχόλησης από το 1920 και μετά δεν εξαφανίστηκε καμία από τις μεγάλες κατηγορίες υπηρεσιών. Αυτό που συνέβη ήταν η διαφοροποίηση του περιεχομένου ορισμένων τριτογενών δραστηριοτήτων όπως και η δημιουργία νέων συσχετισμών μεταξύ τους. Οι πλέον χαρακτηριστικές υπηρεσίες των αναπτυγμένων οικονομιών είναι οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις και οι κοινωνικές υπηρεσίες. Η ανάπτυξη τους πηγάζει τόσο από τον ένταση του ανταγωνισμού στην νέα παγκοσμιοποιημένη οικονομία, όσο και ως ανταπόκριση στις κοινωνικές απαιτήσεις και στις μεταβαλλόμενες κοινωνικοοικονομικές αξίες. Κατά την εικοσαετία 1970-90 παρατηρείται σημαντική αύξηση της απασχόλησης

⁸⁴ Gadrey J. (1992: 11, 13), Castells M., Aoyama Y. (1994: 215).

⁸⁵ Castells M., Aoyama Y. (1994: 227).

σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες στις δύο αυτές κατηγορίες υπηρεσιών οι οποίες θα μπορούσαν να ονομάζονται και “μεταβιομηχανικές” υπηρεσίες.

Η αναλυτικότερη αποτύπωση των μετασχηματισμών στην δομή της απασχόλησης προϋποθέτει την προσέγγιση της στις επιμέρους κατηγορίες υπηρεσιών. Αναλυτικότερα:

A. Η ανάπτυξη των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συνδέεται με τον επιταχυνόμενο εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων. Σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες παρατηρείται σημαντική επέκταση της απασχόλησης σε αυτή την κατηγορία των υπηρεσιών. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι στην Ιαπωνία το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης στην απασχόληση στις υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις συνέβη κατά την δεκαετία του '60 όταν επιταχύνθηκε η διαδικασία της διεθνοποίησης της οικονομίας της. Παρόλα αυτά, το χαμηλό ποσοστό των εν λόγω απασχολούμενων στο σύνολο της απασχόλησης κατά το διάστημα 1970-90, συγκριτικά με τις υπόλοιπες ανεπτυγμένες χώρες, δεικνύει ότι ένα σημαντικό ποσοστό αυτών των υπηρεσιών έχει ενσωματωθεί στις λειτουργίες των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Παρόμοια χαμηλό ποσοστό παρουσιάζει και η Γερμανία. Αφής στιγμής είναι προφανές, ότι οι ιαπωνικές και γερμανικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν αυτές τις υπηρεσίες, είναι πιθανόν το χαμηλό ποσοστό στη συνολική απασχόληση που αυτές εμφανίζουν να είναι αποτέλεσμα μίας συγκεκριμένης οργανωτικής δομής η οποία συνδέει τις υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις στενότερα με την παραγωγική διαδικασία.

B. Οι κοινωνικές υπηρεσίες σχηματίζουν μία δεύτερη κατηγορία θέσεων απασχόλησης η οποία σύμφωνα με την μεταβιομηχανική θεωρία οφείλει να χαρακτηρίζει την νέα κοινωνία. Πράγματι αυτό συμβαίνει. Με την εξαίρεση της Ιαπωνίας και πάλι, οι απασχολούμενοι στις κοινωνικές υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν το 1/5 ή και το 1/4 του συνολικού αριθμού απασχολούμενων στις επτά πλέον ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου. Η σημαντικότερη αύξηση της απασχόλησης στις κοινωνικές υπηρεσίες συνέβη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60. Η ανάπτυξη τους συνδέθηκε με την επέκταση του κράτους πρόνοιας, συνεπεία των κοινωνικών κινημάτων της συγκεκριμένης περιόδου, περισσότερο από ότι με την έλευση του μεταβιομηχανισμού.⁸⁶ Στην συνέχεια (1970-90) οι

⁸⁶ Castells M., Aoyama Y. (1994: 17-18).

δείκτες ανάπτυξης των κοινωνικών υπηρεσιών εμφανίζονται ηπιότεροι. Η επέκταση του κράτους πρόνοιας φαίνεται να υπήρξε μία πρόσκαιρη τάση, δεδομένου ότι κατά την δεκαετία του '80 παρουσίασε τάση μείωσης.⁸⁷

Γ. Οι υπηρεσίες διανομής συνδυάζουν τις μεταφορές και τις επικοινωνίες, τομείς στρατηγικής σημασίας στην διαδικασία της ανάπτυξης και αντικείμενα τεχνολογικού εκσυγχρονισμού σε όλες τις αναπτυγμένες οικονομίες, με το χονδρικό και λιανικό εμπόριο που είναι οι υποτιθέμενες τυπικές υπηρεσίες των λιγότερο βιομηχανοποιημένων κοινωνιών. Ως επί το πλείστον στις υπηρεσίες διανομής εντάσσονται δραστηριότητες χαμηλής παραγωγικότητας και έντασης εργασίας. Η ενσωμάτωση των τεχνολογικών εξελίξεων (π.χ. συστήματα αυτοματοποίησης της εργασίας) και η ανάπτυξη των δικτύων (π.χ. εμπορικά δίκτυα) δεν επέφερε την αναμενόμενη μείωση της απασχόλησης. Ο αριθμός των απασχολούμενων στις συγκεκριμένες υπηρεσίες παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα στις αναπτυγμένες κοινωνίες και κυμαίνεται μεταξύ του 1/5 και του 1/4 του συνόλου των απασχολούμενων, με την εξαίρεση της Γερμανίας. Περίπου το ήμισυ της απασχόλησης στις υπηρεσίες διανομής στις επτά πλέον αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες κατανέμεται στις υπηρεσίες λιανικού εμπορίου.⁸⁸

Δ. Οι προσωπικές υπηρεσίες θεωρούνται ταυτόχρονα ως κατάλοιπα μίας πρωτοβιομηχανικής διάρθρωσης, αλλά και ως έκφραση του κοινωνικού δυϊσμού ο οποίος χαρακτηρίζει την κοινωνία της πληροφορίας.⁸⁹ Οι προσωπικές υπηρεσίες εξακολουθούν να συγκεντρώνουν σημαντικό ποσοστό της απασχόλησης το 1990 στις επτά πλέον αναπτυγμένες χώρες, με εξαίρεση την Γερμανία, σχεδόν ισοδύναμο με το ποσοστό απασχόλησης που εμφανίζουν οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις. Επομένως, οι θέσεις απασχόλησης στις προσωπικές υπηρεσίες δεν μειώνονται στις προηγμένες οικονομίες, αλλά ο μετασχηματισμός της κοινωνικοοικονομικής διάρθρωσης των χωρών αυτών επηρεάζει ως επί το πλείστον τη μορφή των συγκεκριμένων υπηρεσιών και των

⁸⁷ Παρόλο ότι η αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών αποτελεί χαρακτηριστικό όλων των προηγμένων οικονομιών, ο ρυθμός της ανάπτυξης αυτής μοιάζει να εξαρτάται άμεσα από τη σχέση μεταξύ κράτους και κοινωνίας και σε μικρότερο βαθμό από το στάδιο της οικονομικής ανάπτυξης μίας χώρας.

⁸⁸ Castells M., Aoyama Y. (1994: 18).

⁸⁹ Castells M., Aoyama Y. (1994: 19).

προσφερόμενων θέσεων εργασίας παρά αυτόν καθεαυτόν τον αριθμό των θέσεων απασχόλησης.

5.4. Συμπεράσματα

Οι σημερινές συνθήκες επιβάλλουν την ισότιμη προσέγγιση της βιομηχανίας και των υπηρεσιών και την εστίαση στις αλληλεξαρτήσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των δύο τομέων. Η ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις δεν συνεπάγεται ότι ο τριτογενής τομέας αντικαθιστά τη βιομηχανία, αλλά κυρίως ότι ένα κομμάτι του συνεισφέρει στην δημιουργία προστιθέμενης αξίας από την βιομηχανία, μέσα από τους νέους τρόπους οργάνωσης και παραγωγής που υιοθετούνται. Στην πραγματικότητα, ούτε ο βιομηχανικός τομέας εξαφανίσθηκε, ούτε οι υπηρεσίες αντικατέστησαν την παραγωγή των προϊόντων.

Η νέα οικονομική δομή, θεμελιωμένη στην αύξηση των τριτογενών δραστηριοτήτων, δεν επέφερε μόνο αύξηση των επιχειρήσεων υπηρεσιών, αλλά και των τριτογενών λειτουργιών στο εσωτερικό του δευτερογενή και του πρωτογενή τομέα. Το χαρακτηριστικό της τρέχουσας περιόδου είναι η ανάδυση σχέσεων συμπληρωματικότητας, μεταξύ της βιομηχανίας και του τριτογενή τομέα-μεταξύ των αγαθών και των υπηρεσιών, που οδηγούν στην δημιουργία προϊόντων στα οποία δύσκολα διακρίνεται το υλικό κομμάτι από την ενσωματωμένη υπηρεσία.

Οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις θεωρούνται δραστηριότητες στρατηγικής σημασίας για τη λειτουργία της νέας οικονομίας και τη στήριξη του μεταποιητικού τομέα, για το λόγο ότι συντελούν θετικά στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 η ανάπτυξη τους επιταχύνθηκε, φαινόμενο που αποτελεί μέρος μίας γενικότερης κατάστασης όπου η προστιθέμενη αξία προκύπτει όλο και περισσότερο από ενέργειες τριτογενούς χαρακτήρα.

Η συμμετοχή των υπηρεσιών διαπιστώνεται τόσο στην τελική κατανάλωση των αγαθών, όσο και κατά την διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας, της προώθησης και της διακίνησης τους (ενδιάμεση κατανάλωση).

Μέσω της χρήσεως των υπηρεσιών επιτυγχάνεται: α) η μείωση της τεχνολογικής και κοινωνικής συνθετότητας της παραγωγικής διαδικασίας που προέκυψε από την απομαζικοποίηση της ζήτησης, και β) η συνέχεια στην λειτουργία του παραγωγικού συστήματος και ο έλεγχος/η διαχείριση των πιθανών κινδύνων. Μέσα στο πλαίσιο των καταστάσεων αυξανόμενης συνθετότητας (ένταση του ανταγωνισμού σε διεθνή κλίμακα, απορύθμιση και διεθνοποίηση των αγορών, αύξηση της αστάθειας οικονομικών μεταβλητών, όπως τα επιτόκια και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες), η μείωση της αβεβαιότητας και η οικονομική κάλυψη των κινδύνων αποτελούν μία από τις βασικές αιτίες χρήσης υπηρεσιών.

Ο τρόπος απόκτησης των υπηρεσιών (εσωτερίκευση-εξωτερίκευση) από τις παραγωγικές μονάδες είναι συνάρτηση όχι μόνο του μεγέθους τους αλλά και των χαρακτηριστικών των εκάστοτε υπηρεσιών, καθώς και της σημασίας που τους αποδίδεται. Το επίπεδο επίσης διάχυσης των σύγχρονων τρόπων διοίκησης καθορίζει και τον βαθμό εξωτερίκευσης ή εσωτερίκευσης των τριτογενών λειτουργιών. Τέλος, η χρήση εξωτερικών υπηρεσιών υψηλής ή μέσης εξειδίκευσης συνδέεται και με την ανάγκη ανάπτυξης τεχνογνωσίας στο εσωτερικό της επιχείρησης και τον περιορισμό του βαθμού εξάρτησης της επιχείρησης από την εσωτερική αγορά εργασίας όταν αυτή χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό ακαμψίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

6.1. Η Ανάπτυξη και τα Προβλήματα της Ελληνικής Βιομηχανίας

Η σύνδεση της ελληνικής οικονομίας με την διεθνή αγορά άρχισε βασικά το 1953 με τη σταδιακή απελευθέρωση των εισαγωγών (προοδευτική κατάργηση των δασμών, των ποσοτικών περιορισμών κλπ) και με την διαμόρφωση ευνοϊκών ρυθμίσεων για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Η διεθνοποίηση της οικονομίας ελλείπει σταθερής βιομηχανικής δομής και το κυριότερο ξεκάθαρης και σαφώς προσανατολισμένης βιομηχανικής πολιτικής είχε και αρκετές δυσμενείς επιπτώσεις¹: α) διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών, β) εξάρτηση της βιομηχανικής ανάπτυξης σε μεγάλο βαθμό από το ξένο κεφάλαιο και την εισαγόμενη τεχνολογία, γ) μίμηση των καταναλωτικών προτύπων των δυτικοευρωπαϊκών χωρών που ήταν αναντίστοιχα με τις εγχώριες παραγωγικές δυνατότητες, δ) δημιουργία μηχανισμών και δομών που συνετέλεσαν σε μη ολοκληρωμένη και αντιορθολογική εκβιομηχάνιση, ε) υπέρμετρη διόγκωση των ισχυρών μεταπρατικών στρωμάτων (εμπόριο και συμπληρωματικές με αυτό δραστηριότητες) και στ) οικονομική πολιτική προσανατολισμένη κύρια στην αντιμετώπιση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου πληρωμών και όχι των αναπτυξιακών προβλημάτων και δυσλειτουργιών. Το άνοιγμα αυτό της ελληνικής οικονομίας ήταν η κύρια αιτία της πρώτης κρίσης γύρω στο 1958 που εκδηλώθηκε με στασιμότητα στις επενδύσεις και στη βιομηχανική παραγωγή, μείωση των εξαγωγών, αύξηση των εισαγωγών και ένταση στο ισοζύγιο.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της οικονομίας: προσανατολισμός στον αγροτικό τομέα και στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων, και βιομηχανία κύρια εστιασμένη στην εσωτερική αγορά και σε καταναλωτικά προϊόντα χαμηλών εξαγωγικών προδιαγραφών, εξάντλησαν πολύ γρήγορα τις όποιες αναπτυξιακές

¹ Γιαννίτσής Τ. (1983: 22-31)

τους δυνατότητες και αντέστρεψαν τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της δεκαετίας του '60. Τα μέτρα τα οποία ελήφθησαν (μείωση της δασμολογικής προστασίας, πρόσθετες δασμολογικές απαλλαγές εισαγωγών) αντιστρατεύονταν σε ένα μεγάλο βαθμό τον στόχο της ενδογενούς και αυτοδύναμης ανάπτυξης και πολλαπλασίασαν τις εξαρτήσεις από τα ξένα επενδυτικά κεφάλαια και την εισαγόμενη τεχνολογία. Η αύξηση της εγχώριας παραγωγής και του εθνικού εισοδήματος βασίστηκε, ως επί το πλείστον, στη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου και στην κάλυψη του από εξωτερικά δάνεια ή επενδυτικά κεφάλαια, καθώς και σε μεταβιβαστικές πληρωμές (εμβάσματα εξωτερικού κλπ). Δεν κατέστη εφικτή η ανάπτυξη ενδοκλαδικών διασυνδέσεων στη βιομηχανία, η αξιοποίηση του χαμηλού εργατικού κόστους και η εκμετάλλευση του αυξανόμενου επιπέδου της εσωτερικής ζήτησης.²

Η κατάληξη αυτής της διαδικασίας ήταν μία νέα κρίση (1966-67) στην οικονομία και στην διαδικασία εκβιομηχάνισης. Η κρίση την φορά αυτή εκδηλώθηκε με κάμψη των βιομηχανικών επενδύσεων και της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας, με μείωση του ρυθμού αύξησης του εθνικού εισοδήματος και της βιομηχανικής παραγωγής, με διεύρυνση των εμπορικών ελλειμμάτων και με την εμφάνιση πληθωριστικών πιέσεων.³ Η οικονομική κρίση, όπως βέβαια είναι φυσικό, δημιούργησε εκτός των προβλημάτων οικονομικής ανισορροπίας και καταστάσεις πολιτικής και κοινωνικής αστάθειας. Τα μέτρα από την πλευρά της κρατικής εξουσίας δεν μπόρεσαν ούτε και αυτή τη φορά να οδηγήσουν στο ξεπέρασμα των εγγενών αδυναμιών της οικονομικής διάρθρωσης της χώρας, με αποτέλεσμα την επιδείνωση της κρίσης στις αρχές της δεκαετίας του '70⁴ και την διατήρηση της μέχρι και σήμερα. Αν και το δημόσιο χρέος και ο υψηλός πληθωρισμός είναι οι πλέον άμεσες εκδηλώσεις των προβλημάτων που

² Η αύξηση του εισοδήματος κατευθυνόταν ελλείψει εναλλακτικής λύσης όλο και περισσότερο σε εισαγόμενα προϊόντα (καταναλωτικά και διαρκή), ενώ η εγχώρια μεταποιητική δραστηριότητα περιορίστηκε σε μονάδες χαμηλής ανταγωνιστικότητας, χαμηλής εγχώριας προστιθέμενης αξίας, και χαμηλών διασυνδέσεων με άλλες παραγωγικές δραστηριότητες. Γιαννίτσης Τ. (1983: 31-35)

³ ο.π.

⁴ Αλογοσκούφης Γ. (1994: 31-32)

αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία, το πλέον ανησυχητικό είναι η ανακοπή της αναπτυξιακής διαδικασίας.⁵

Η τελευταία κρίση της ελληνικής οικονομίας είναι στην ουσία κρίση της βιομηχανίας.⁶ Η ελληνική μεταποιητική δραστηριότητα μπαίνει σε περίοδο κάμψης που εκδηλώνεται με μείωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της, μείωση της απασχόλησης και των επενδύσεων. Οι εκτεταμένες επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στον βιομηχανικό τομέα οδήγησαν στον εκσυγχρονισμό και στην ανανέωση σημαντικών τμημάτων του βιομηχανικού συστήματος. Το πρόβλημα όμως εστιάζεται στο ότι οι αποδόσεις της βιομηχανίας στο σύνολο τους ήταν χαμηλότερες από τις αναμενόμενες, κυρίως λόγω του προσανατολισμού των επενδύσεων σε κλάδους χαμηλής μακροπρόθεσμα δυναμικότητας.

Η κρίση της ελληνικής μεταποίησης διαφοροποιείται ως προς τα αίτια από την κρίση που διέρχεται ο βιομηχανικός τομέας στις ανεπτυγμένες χώρες. Το μεταπολεμικό μοντέλο βιομηχανικής ανάπτυξης στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις από εκείνο των βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών.⁷ Η ελληνική βιομηχανία ποτέ δεν απέκτησε τα χαρακτηριστικά του “μοχλού ανάπτυξης” της οικονομίας. Η βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας δεν εμφάνισε χαρακτηριστικά μονιμότητας και δυναμισμού. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επενδύσεων συγκεντρώθηκε σε τομείς με υψηλά περιθώρια γρήγορου και σίγουρου κέρδους που, κάθε άλλο παρά, διεύρυναν τις παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας⁸ και βασίσθηκε σε μεγάλο βαθμό στα κίνητρα των έμμεσων επιδοτήσεων.^{9, 10}

⁵ Ο χαμηλός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ δεν είναι αποτέλεσμα του πληθωρισμού, αλλά και τα δύο φαινόμενα αποτελούν εκδηλώσεις των στρεβλώσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά την διαδικασία της ανάπτυξης και ανέκοψαν τους ρυθμούς αύξησης των επενδυτικών δαπανών και συνεπώς και της οικονομικής ανάπτυξης. Αλογοσκούφης Γ. (1994: 29), Μπαμπανάσης Σ. (1995: 9-10).

⁶ Γιαννίσης Τ. (1983: 357-381).

⁷ Η ανάπτυξη βαριάς και μεγάλης βιομηχανίας αποτελεί για την Ελλάδα εξαίρεση. Βαϊου Ν. κ.ά, (1994: 41)

⁸ Η ελληνική εκβιομηχάνιση βασίσθηκε στην ανάπτυξη κλάδων, κυρίως παραδοσιακών και καταναλωτικών προϊόντων που δεν επέτρεψαν μία λιγότερο ανισομερή ανάπτυξη των εξωτερικών οικονομικών της σχέσεων. Γιαννίσης Τ. (1983: 356-381)

⁹ Η βιομηχανική πολιτική που ασκήθηκε ήταν το μεγαλύτερο διάστημα αποσπασματική και ασύνδετη και βασίσθηκε κύρια στην άμεση και έμμεση χρηματοδότηση ενός όλο και μεγαλύτερου ποσοστού των ιδιωτικών επενδύσεων. Η συσσώρευση του εγχώριου κεφαλαίου στη βιομηχανία συνδέθηκε με φορολογικές απαλλαγές και διαφόρων μορφών

Οπωσδήποτε τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν ευοίωνες εξελίξεις¹¹ αναφορικά με την διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας οι οποίες όμως δεν αντέστρεψαν το γεγονός του εγχώριου προσανατολισμού των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που αποτελούν και την πλειονότητα των μονάδων του μεταποιητικού τομέα. Το μοντέλο της βιομηχανικής ανάπτυξης εξακολουθεί να βρίσκεται σε αδιέξοδο: από τη μία πλευρά η ελληνική βιομηχανία αγωνίζεται να παραμείνει ανταγωνιστική σε είδη όπου έχουν ειδικευτεί χώρες με χαμηλούς εργατικούς μισθούς και από την άλλη η διάρθρωση της βιομηχανικής της βάσης, από πλευράς μεγέθους και οργάνωσης των μεταποιητικών επιχειρήσεων, καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη την υιοθέτηση εκείνων των πρακτικών που λειτουργούν ως εναλλακτικές λύσεις για το ξεπέρασμα της κρίσης στο διεθνές επίπεδο (ευελιξία, δίκτυα επιχειρήσεων κλπ).

Πάντως, παρά τα προβλήματα, είναι πολλοί εκείνοι που ισχυρίζονται ότι δεν πρέπει να μιλάμε για φαινόμενα αποβιομηχάνισης στην Ελλάδα.¹² Προτάσσοντας τα ευνοϊκά μεγέθη στις εξαγωγές, στη βιομηχανική παραγωγή και στις θέσεις εργασίας που σημειώθηκαν από μεγάλο αριθμό δυναμικών ελληνικών βιομηχανιών, ισχυρίζονται ότι εκείνο που θα χαρακτήριζε την ελληνική περίπτωση της βιομηχανικής “οπισθοχώρησης” είναι μάλλον μία διαδικασία αναδιάρθρωσης του βιομηχανικού τομέα (τεχνολογική αναδιάταξη της παραγωγής, ευελιξία στην αγορά εργασίας), η οποία σημειώνεται στη χώρα μας με μεγάλη καθυστέρηση συγκριτικά με τις λοιπές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΟΣΑ. Η αποβιομηχάνιση μπορεί να αφορά τις βιομηχανικές περιοχές σε κρίση ή ακόμα ένα μικρό ποσοστό βιομηχανικών επιχειρήσεων που η ανταγωνιστικότητα τους υποβαθμίζεται και η παραγωγικότητα τους μένει στάσιμη, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι υπάρχει μία διαδικασία καταστροφής της

επιδοτήσεις, και σε καμία περίπτωση με καθορισμένες κατευθύνσεις σε δυναμικούς κλάδους. Γιαννίσης Τ. (1983: 16)

¹⁰ Οι πλέον δυναμικοί κλάδοι (πλαστικά-ελαστικά, μεταφορικά μέσα, χημικά, ηλεκτρικά είδη), στις περιπτώσεις που αναπτύχθηκαν, βρίσκονταν κυρίως κάτω από τον έλεγχο ξένων κεφαλαίων γεγονός που επηρέασε δυσμενώς τις εξελίξεις και τη δυναμική του βιομηχανικού τομέα. Γιαννίσης Τ. (1983: 356-381)

¹¹ Η επενδυτική δραστηριότητα αυξήθηκε σημαντικά, ενώ οι επενδύσεις στράφηκαν σε μεγάλο βαθμό σε κλάδους παραγωγής κεφαλαιουχικών και ενδιάμεσων αγαθών. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν και το εμπορικό ισοζύγιο βελτιώθηκε. Τράπεζα της Ελλάδος (1996: 77-84).

¹² Παπανδρόπουλος Α. (1995: 3-6), Κατσορίδας Δ. (1995: 63-65).

ελληνικής βιομηχανίας στο σύνολο της. Η εστίαση στη μείωση των συνολικών βιομηχανικών μεγεθών αποκρύπτει τις σημαντικές γεωγραφικές μεταβολές της βιομηχανίας που διαμορφώνουν ένα νέο δυναμικό μωσαϊκό νεοεκβιομηχάνισης και συγκροτούν νέα βιομηχανικά συμπλέγματα με ικανότητες διεθνοποίησης και προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες συνθήκες του διεθνούς ανταγωνισμού.^{13, 14}

Επομένως το κρίσιμο στοιχείο για το ξεπέρασμα της κρίσης στην ελληνική βιομηχανία δεν είναι ποσοτικό¹⁵ αλλά ποιοτικό. Η πρόσβαση στην τεχνολογία και στις καινοτομίες είναι στρατηγικής σημασίας σε αυτή την προσπάθεια της βιομηχανικής αναδιάρθρωσης. “Το πρόβλημα της τεχνολογικής αναβάθμισης του ελληνικού παραγωγικού συστήματος δεν πρέπει να εξαντλείται στο πρόβλημα των επενδύσεων. Πολύ περισσότερο αφορά την σύνθεση των επενδύσεων, την τεχνολογική και οργανωτική βάση των μονάδων που δημιουργούνται, το οργανικό δέσιμο της βιομηχανίας στο εσωτερικό της καθώς και με τους άλλους οικονομικούς τομείς όπως οι υπηρεσίες”.¹⁶

Η ανάπτυξη των υπηρεσιών και κυρίως οι υπηρεσίες μεταφοράς και οι υπηρεσίες που εξασφάλιζαν τους απαιτούμενους σε ποσότητα και ποιότητα παραγωγικούς συντελεστές ήταν και είναι βασική προϋπόθεση για την εκβιομηχάνιση.¹⁷ Η εξαιρετικά σύνθετη οργάνωση των βιομηχανικών κοινωνιών κατέστησε στη συνέχεια και νέες τριτογενείς δραστηριότητες πρωτεύουσας σημασίας στην διαδικασία της ανάπτυξης: όπως η υπηρεσίες πληροφορικής στήριξης και διαχείρισης της πληροφορίας, οι τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, η έρευνα κλπ.¹⁸ Η ανάπτυξη των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις διευκολύνει την ανάπτυξη καινοτομιών στην οργάνωση και στο προϊόν.¹⁹ Η παραδοσιακή μορφή ανταγωνιστικότητας (χαμηλό εργατικό κόστος) οφείλει πλέον να αντικατασταθεί

¹³ Κομνηνός Ν., 1994.

¹⁴ Η ύπαρξη μίας διαδικασίας νεοεκβιομηχάνισης επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι το συνολικό κεφάλαιο που είναι επενδυμένο στην μεταποίηση συνεχίζει να αυξάνεται: είναι ουσιαστικά κρίση προσαρμογής και όχι αποβιομηχάνισης. Κατσορίδας Δ. (1995: 69, 73).

¹⁵ Η αποεπένδυση που συνοδεύει την αποβιομηχάνιση αντισταθμίζεται από κάποιες άλλες επενδύσεις σε άλλους κλάδους ή περιοχές. Κατσορίδας Δ. (1995: 73).

¹⁶ Γιαννίσης Τ. (1983: 376).

¹⁷ Galbraith J.K. (1980: 97).

¹⁸ Nijcamp P. (1986: 1-3).

από την ανταγωνιστικότητα που στηρίζεται σε ποιοτικά δεδομένα (σχεδιασμός προϊόντος, έρευνα, καινοτομία, διαφήμιση, πληροφορία) και από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσφέρει η διαχείριση της γνώσης και του ανθρώπινου κεφαλαίου.²⁰ Σε αυτή την κατεύθυνση ευόϊνο χαρακτηρίζεται το γεγονός ότι ο τριτογενής τομέας της ελληνικής οικονομίας παρουσίασε ιδιαίτερο δυναμισμό την τελευταία πενταετία (1992-96)²¹, καθώς αυξήθηκε η επενδυτική δραστηριότητα σε αυτόν, ενώ παράλληλα παρατηρήθηκε και τάση ίδρυσης επιχειρήσεων με μεγάλη κεφαλαιακή βάση. Τα στοιχεία^{22, 23, 24} επομένως επιβεβαιώνουν την άποψη²⁵ σύμφωνα με την οποία η οπισθοχώρηση του βιομηχανικού τομέα στο ΑΕΠ συνοδεύεται από αύξηση του τομέα των υπηρεσιών και εκείνο που θα έπρεπε να διερευνηθεί είναι το μέγεθος της συμβολής των υπηρεσιών στην εγχώρια βιομηχανική δραστηριότητα.

¹⁹ Η καινοτομία στην οργάνωση αφορά νέα διοικητικά και εργασιακά σχήματα, ενώ στο προϊόν αφορά την αλλαγή της ποιότητας, της τυποποίησης, της προβολής, της συσκευασίας του κλπ.

²⁰ Η νέα στρατηγική των επιχειρήσεων πέραν των άλλων σε μεγάλο βαθμό βασίζεται στη θεώρηση του εργατικού δυναμικού και της ποιότητας των γνώσεων που κατέχει ως καθοριστικού παράγοντα για την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα. Λυμπεράκη Α. (1991: 281).

²¹ ICAP (ΕΞΠΡΕΣ, 1997: 8).

²² Από την κατανομή των επενδυτικών κεφαλαίων ανά κλάδο προκύπτει ότι ο τομέας παροχής υπηρεσιών συγκέντρωσε το 34.5% των συνολικών κεφαλαίων ενώ ακολουθεί ο βιομηχανικός τομέας με το 29.5%, το εμπόριο με το 21.4% και τέλος ο τουρισμός με το 14.6% των συνολικών κεφαλαίων. ICAP (ΕΞΠΡΕΣ, 1997: 8).

²³ Η υπεροχή του τομέα παροχής υπηρεσιών στην απορρόφηση των επενδύσιμων κεφαλαίων εν μέρει αποδίδεται στην ίδρυση νέων τραπεζών ή επιχειρήσεων του ευρύτερου χρηματοοικονομικού τομέα. Αντίθετα στη βιομηχανία οι περιπτώσεις ιδρύσεων με υψηλά κεφάλαια αφορούν κατά κανόνα συγχωνεύσεις υφιστάμενων εταιρειών. ICAP (ΕΞΠΡΕΣ, 1997: 8).

²⁴ Διαφαίνεται δηλαδή τάση συγκέντρωσης στη βιομηχανία σε λιγότερες μονάδες, μεγαλύτερης κεφαλαιακής βάσης. ICAP (ΕΞΠΡΕΣ, 1997: 8).

²⁵ Παπανδρόπουλος Α. (1995: 6).

6.2. Αναπτυξιακές Τάσεις και Εξελίξεις²⁶

6.2.1. Οι τάσεις στην εξέλιξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και η παραγωγική διάρθρωση²⁷

Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, στη βάση των διαχρονικών εξελίξεων του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος κατά την τελευταία εικοσιπενταετία (1971-1994), επιβραδύνεται. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ εμφανίζει φθίνουσα πορεία και είναι σημαντικά χαμηλότερος κατά την δεκαετία του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του 90 από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής της δεκαετίας του '70.

Η διαπεριφερειακή κατανομή του ΑΕΠ, όπως είναι φυσικό, δεν είναι ούτε ισότιμη ούτε βέβαια εμφανίζει παρόμοιους ρυθμούς διαχρονικής εξέλιξης. Το 1994 το 38.28% του συνολικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος προέρχεται από την Περιφέρεια Αττικής, ενώ ακολουθεί η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας με το 16.16% του ΑΕΠ και με σημαντική διαφορά οι Περιφέρειες της Θεσσαλίας (6,11%), της Στερεάς Ελλάδας (6.08%), της Δυτικής Ελλάδας (5.62%) και της Πελοποννήσου (5.37%). Οι σημαντικές αυτές διαφορές στην κατανομή του ΑΕΠ μεταξύ των περιφερειών είναι ενδεικτικές της διατήρησης του διπολικού μοντέλου ανάπτυξης²⁸ στον Ελληνικό χώρο. Οι Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας εξακολουθούν να αποτελούν τους δύο βασικούς πόλους έλξης των οικονομικών δραστηριοτήτων, άποψη η οποία ενισχύεται και από την διαχρονική μελέτη (1981-1994) της διαπεριφερειακής κατανομής και των μέσων ετήσιων ρυθμών μεταβολής του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Αναλυτικότερα οι Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας ενισχύουν διαχρονικά το ποσοστό συμμετοχής τους στο ΑΕΠ, όπως και η Περιφέρεια Κρήτης σε αντίθεση με τις Περιφέρειες Α. Μακεδονίας-Θράκης, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ είναι θετικός σε όλες τις Περιφέρειες κατά την χρονική

²⁶ Τα στοιχεία που σχολιάζονται εμφανίζονται στους πίνακες του Παρατήματος

²⁷ Επεξεργασμένα στοιχεία από ΚΕΠΕ (1997)

²⁸ Ν. Κόνσολας, *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Παπαζήση, 1985, σελ 297-305.

μεταβολής του ΑΕΠ είναι θετικός σε όλες τις Περιφέρειες κατά την χρονική περίοδο 1981-91, εικόνα η οποία αντιστρέφεται στη συνέχεια (1991-94) με τις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου να εμφανίζουν αρνητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής.

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αυξάνεται με μέσο ετήσιο ρυθμό υψηλότερο από τον αντίστοιχο εθνικό στην Περιφέρεια Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας την δεκαετία 1981-91. Στη συνέχεια (1991-1994) και στις δύο Περιφέρειες ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής μειώνεται, εξακολουθεί όμως να είναι υψηλότερος από τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής στο σύνολο της χώρας, γεγονός που αφήνει αμετάβλητη τη θέση τους στην διαπεριφερειακή κατανομή του ΑΕΠ.

Η κατανομή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ανά τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων διαχρονικά δεν δεικνύει διαφοροποίηση του παραγωγικού προτύπου της χώρας. Ο τομέας των υπηρεσιών ήδη από την δεκαετία του '70 συμμετέχει με το υψηλότερο ποσοστό στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ, ποσοστό που το 1994 πλησιάζει το 60%. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του τριτογενή τομέα, παρά το γεγονός ότι είναι φθίνοντες, είναι σημαντικά υψηλότεροι από τους αντίστοιχους συνολικούς ρυθμούς ανάπτυξης, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της σημασίας του στην εθνική οικονομία (οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ των υπηρεσιών είναι υψηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς μεταβολής του συνολικού ΑΕΠ της χώρας). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του τριτογενούς ΑΕΠ είναι επίσης υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής που σημειώνεται στο ΑΕΠ τόσο του δευτερογενή, όσο και του πρωτογενή τομέα, με αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των υπηρεσιών στο σχηματισμό του συνολικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, σε βάρος όχι μόνο του πρωτογενή αλλά και του δευτερογενή τομέα της οικονομίας.

Αναλυτικότερα για τον τομέα των υπηρεσιών διαπιστώνεται ότι στο σύνολο της χώρας τα ποσοστά συμμετοχής των μονοψήφιων κλάδου του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, της δημόσιας διοίκησης (οι σημαντικότεροι κλάδοι από πλευράς συνεισφοράς στο ΑΕΠ του τριτογενή) μειώνονται διαχρονικά

(1971-94). Μείωση επίσης του ποσοστού συμμετοχής στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή κατά το εξεταζόμενο διάστημα εμφανίζει ο κλάδος των Λοιπών Υπηρεσιών ο οποίος αποτελεί και το κύριο αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Αντίθετα, αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή εμφανίζει ο κλάδος των μεταφορών και επικοινωνιών.

Φθίνουσα είναι η συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στον σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ καθόλη την εξεταζόμενη χρονική περίοδο. Υψηλότεροι είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα συγκριτικά με τους αντίστοιχους ρυθμούς που σημειώνονται στο ΑΕΠ του πρωτογενή, ενώ είναι χαμηλότεροι συγκριτικά με τους ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα των υπηρεσιών. Χαμηλότερος επίσης είναι και ο μέσος ρυθμός ετήσιας εξέλιξης του ΑΕΠ του δευτερογενή, συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό εξέλιξης του συνολικού ΑΕΠ. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 η φθίνουσα πορεία του ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα επιδεινώνεται και αυτό γίνεται εμφανές στη βάση του μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής που καθίσταται αρνητικός.

Οι Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, όπου χωροθετούνται τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας (Αθήνα και Θεσσαλονίκη), συγκεντρώνουν την πλειονότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι υψηλότεροι ρυθμοί μεταβολής του περιφερειακού ΑΕΠ των προαναφερομένων Περιφερειών από τον αντίστοιχο εθνικό ενισχύουν την θέση τους συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες και αυξάνουν τον βαθμό συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε αυτές.

Ο δευτερογενής τομέας εξελίσσεται με χαμηλότερο μέσο ρυθμό τόσο στην Αττική όσο και στην Κεντρική Μακεδονία από ότι στο σύνολο της χώρας, φαινόμενο το οποίο αντιστρέφεται στις αρχές της δεκαετίας του '90 και δεικνύει την ισχυρή βιομηχανική βάση των δύο περιφερειών. Ο δευτερογενής επίσης τομέας αναπτύσσεται, παρά το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στο σχηματισμό του δευτερογενούς ΑΕΠ που εμφανίζει, στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, ενώ ο υψηλός μέσος ρυθμός ανάπτυξης του τομέα κατά την δεκαετία του '80 στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης οπισθοχωρεί σημαντικά και καθίσταται αρνητικός στις αρχές της δεκαετίας του '90.

Το μεγαλύτερο ποσοστό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα προέρχεται από τις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας. Οι διαχρονικές εξελίξεις όμως που σημειώνονται στις δύο Περιφέρειες στον τομέα των υπηρεσιών, χωρίς να διαφοροποιούν την προηγούμενη διαπίστωση, είναι διαφορετικές. Ο τριτογενής τομέας στην Αττική μεταβάλλεται τόσο κατά την δεκαετία του '80, όσο και στις αρχές της δεκαετίας του '90, με χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από ότι στο σύνολο της χώρας. Αντίθετα υψηλότερος από τον εθνικό είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του τομέα των υπηρεσιών κατά τις προαναφερόμενες χρονικές περιόδους στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Διαπεριφερειακός σχηματισμός του ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα

Οι Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας συμμετέχουν με τα μεγαλύτερα ποσοστά (36.93% και 17.79% αντίστοιχα) στο σχηματισμό του ακαθάριστου προϊόντος του δευτερογενή τομέα και ακολουθούν με πολύ χαμηλότερα ποσοστά οι Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας (9.85%), Δ. Μακεδονίας (6.4%), Α. Μακεδονίας και Θράκης (5.59%) και Θεσσαλίας (5.38%) (στοιχεία 1994). Διαχρονικά η εξέλιξη του ποσοστού συμμετοχής των προαναφερόμενων Περιφερειών στο σχηματισμό του ΑΕΠ του δευτερογενή έχει ως εξής:

α) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Αττικής εμφανίζεται μειωμένο το 1991 συγκριτικά με το 1981 (34.98% το 1991, έναντι 35.24% το 1981), ενώ στη συνέχεια αυξάνεται (36.93% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 0.96 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του δευτερογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ αυξάνεται κατά την τετραετία 1991-94 (1.02) και ξεπερνά σημαντικά τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο ο οποίος είναι αρνητικός.

β) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας κυμαίνεται το 1991 στα ίδια επίπεδα με το 1981 (17.04% το 1991, έναντι 17.09% το 1981), ενώ στη συνέχεια αυξάνεται ελαφρά (17.79% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 1.01 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του δευτερογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ μειώνεται στην συνέχεια κατά την τετραετία

1991-94 (0.65), αλλά ξεπερνά τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο ο οποίος είναι αρνητικός.

γ) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας εμφανίζεται μειωμένο το 1991 συγκριτικά με το 1981 (10.40% το 1991, έναντι 11.76% το 1981), πορεία η οποία δεν αντιστρέφεται στη συνέχεια (9.85%- το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι αρνητικός κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (-0.19), ενώ χειροτερεύει ακόμα περισσότερο κατά την τετραετία 1991-94 (-2.57) και υπολείπεται σημαντικά του αντίστοιχου ρυθμού σε εθνικό επίπεδο.

δ) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας εμφανίζεται αυξημένο το 1991 συγκριτικά με το 1981 (5.97% το 1991, έναντι 4.04% το 1981), εικόνα η οποία παρατηρείται και στη συνέχεια (6.40% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 5.05 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (κατά πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του δευτερογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ μειώνεται στην συνέχεια (1.56), αλλά εξακολουθεί να ξεπερνά τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο ο οποίος είναι αρνητικός.

ε) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης εμφανίζεται αυξημένο το 1991 συγκριτικά με το 1981 (5.67% το 1991, έναντι 4.91% το 1981), ενώ στη συνέχεια παρατηρείται μικρή πτώση (5.59% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 2.50 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του δευτερογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ γίνεται αρνητικός κατά την τετραετία 1991-94 (-1.26) και υπολείπεται του αντίστοιχου ρυθμού σε εθνικό επίπεδο.

στ) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Θεσσαλίας εμφανίζεται μειωμένο το 1991 συγκριτικά με το 1981 (6.06% το 1991, έναντι 6.65% το 1981), ενώ μείωση παρατηρείται και στη συνέχεια (5.38% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 0.10 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του δευτερογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ μειώνεται σημαντικά και γίνεται αρνητικός

στην συνέχεια κατά την τετραετία 1991-94 (-4.65) και υπολείπεται σημαντικά του αντίστοιχου ρυθμού σε εθνικό επίπεδο.

Στη βάση της προηγούμενης αναλυτικής παρουσίασης των Περιφερειών οι οποίες συμμετέχουν με τα μεγαλύτερα ποσοστά στο σχηματισμό του ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα, εκείνες στις οποίες ο τομέας εμφανίζει ικανοποιητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής (περίπου ίσο ή υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του τομέα στο σύνολο της χώρας) είναι οι Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας, της Κεντρικής Μακεδονίας και της Αττικής.

Διαπεριφερειακός σχηματισμός του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα

Η Περιφέρεια Αττικής συμμετέχει με το μεγαλύτερο ποσοστό (45.79%) στο σχηματισμό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του τριτογενή τομέα και ακολουθεί η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (14.66%) και με σημαντική απόσταση οι Περιφέρειες Κρήτης (5.11%), Δυτικής Ελλάδας (5.01%), Θεσσαλίας (4.64%) και Πελοποννήσου (4.32%) (στοιχεία 1994). Διαχρονικά η εξέλιξη του ποσοστού συμμετοχής των προαναφερόμενων Περιφερειών στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή έχει ως εξής:

α) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Αττικής εμφανίζεται μειωμένο το 1991 συγκριτικά με το 1981 (46.76% το 1991, έναντι 47.50% το 1981), ενώ στη συνέχεια η καθοδική πορεία συνεχίζεται (45.79% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 2.53 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ μειώνεται σημαντικά κατά την τετραετία 1991-94 (0.57) και παραμένει χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο.

β) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας αυξάνεται το 1991 συγκριτικά με το 1981 (14.33% το 1991, έναντι 13.43% το 1981), εικόνα η οποία δεν αντιστρέφεται στη συνέχεια (14.66% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 3.36 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ μειώνεται στην συνέχεια κατά την τετραετία

1991-94 (2.03), αλλά εξακολουθεί να ξεπερνά σημαντικά τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο.

γ) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Κρήτης ακολουθεί ανοδική πορεία (3.93% το 1981, 4.72% το 1991, 5.11% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 4.6 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ μειώνεται κατά την τετραετία 1991-94, αλλά εξακολουθεί να ξεπερνά σημαντικά τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο.

δ) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας κυμαίνεται στα ίδια περίπου επίπεδα το 1991 συγκριτικά με το 1981 (4.31% το 1991, έναντι 4.59% το 1981), ενώ στη συνέχεια αυξάνεται (5.01% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 2.06 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ αυξάνεται σημαντικά κατά την τετραετία 1991-94 (6.44) και ξεπερνά τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο.

ε) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Θεσσαλίας δεν μεταβάλλεται σημαντικά (4.4% το 1981, 4.59% το 1991, 4.64% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 3.13 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ μειώνεται σημαντικά κατά την τετραετία 1991-94 (1.6).

στ) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Πελοποννήσου εμφανίζεται μειωμένο το 1991 συγκριτικά με το 1981 (3.91% το 1991, έναντι 4.23% το 1981), ενώ στη συνέχεια αυξάνεται και φθάνει στα ίδια περίπου επίπεδα με το 1981 (4.32% το 1994). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι της τάξης του 1.91 κατά την χρονική περίοδο 1981-91 (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο), ενώ αυξάνεται σημαντικά κατά την τετραετία 1991-94 (4.65) και ξεπερνά τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο.

Στη βάση της προηγούμενης αναλυτικής παρουσίασης των Περιφερειών οι οποίες συμμετέχουν με τα μεγαλύτερα ποσοστά στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα, εκείνες στις οποίες ο τομέας εμφανίζει ικανοποιητικούς μέσους

ετήσιους ρυθμούς μεταβολής (περίπου ίσο ή υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του τομέα στο σύνολο της χώρας) είναι οι Περιφέρειες της Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδας, Κρήτης και Κεντρικής Μακεδονίας.

6.2.2. Διαχρονικές εξελίξεις και τομεακή κατανομή της απασχόλησης²⁹

Η επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης που σημειώνεται από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και μετά στη χώρα επηρεάζει όπως είναι φυσικό και την εξέλιξη της απασχόλησης. Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του εργατικού δυναμικού συγκριτικά με τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης των θέσεων απασχόλησης ο οποίος διαχρονικά φθίνει, οδηγεί σε αύξηση του ποσοστού ανεργίας το οποίο από 2.95% το 1971 εκτινάσσεται στο 9.57% το 1994.

Αναλυτικότερα η διαχρονική εξέλιξη των θέσεων εργασίας και η κατανομή τους ανά παραγωγικό τομέα έχει ως εξής:

α) Διαχρονικά το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα μειώνεται. Την δεκαετία του '70 μεταφέρονται θέσεις από τον πρωτογενή τομέα, τόσο προς τον δευτερογενή, όσο και προς τον τριτογενή τομέα, ενώ στη συνέχεια η μείωση των θέσεων απασχόλησης του πρωτογενή μεταφράζεται σε αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης μόνο από τον τριτογενή τομέα. Η σημασία επομένως του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της απασχόλησης της χώρας μειώνεται διαχρονικά. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας είναι αρνητικός κατά τη δεκαετία του '70, ενώ χειροτερεύει ακόμα περισσότερο κατά την δεκαετία του '80

β) Ο δευτερογενής τομέας συγκέντρωνε το 1991 το 25.41% των συνολικών θέσεων απασχόλησης στην χώρα. Το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα αυξάνεται την δεκαετία του '70, ενώ στη συνέχεια μειώνεται προς όφελος του τριτογενή τομέα. Ο δευτερογενής τομέας έρχεται δεύτερος από πλευράς συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας είναι θετικός κατά τη δεκαετία

²⁹ Επεξεργασμένα στοιχεία από ΚΕΠΕ (1997)

του '70 (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης στον πρωτογενή, αλλά χαμηλότερος από αυτόν που σημειώνεται στον τριτογενή), ενώ κατά την επόμενη δεκαετία του '80 καθίσταται αρνητικός. Συνολικά καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (1971-91) παρατηρείται αύξηση των θέσεων απασχόλησης του τομέα, μόλις κατά 5.4%.

γ) Ο τριτογενής τομέας συγκέντρωνε το 1991 το 55.03% του συνόλου των θέσεων απασχόλησης στην χώρα. Διαχρονικά το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον τριτογενή τομέα αυξάνεται σε σημαντικό βαθμό. Κατά την δεκαετία του '70 η αύξηση των θέσεων απασχόλησης στις υπηρεσίες συνοδεύεται από μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, ενώ στη συνέχεια και από μείωση του αντίστοιχου ποσοστού στον δευτερογενή.

Ο τριτογενής τομέας είναι ο σημαντικότερος τομέας από πλευράς συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης, καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα είναι θετικός κατά τη δεκαετία του '70. Την επόμενη δεκαετία είναι ο μόνος μεταξύ των τριών τομέων οικονομικών δραστηριοτήτων που η απασχόληση μεταβάλλεται με θετικό μέσο ετήσιο ρυθμό. Κατά την διάρκεια και των δύο προαναφερόμενων περιόδων ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών είναι κατά πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης στο σύνολο της, αλλά και της απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα της οικονομίας. Καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (1971-91) έχουμε συνολικά αύξηση των θέσεων απασχόλησης του τριτογενή τομέα στο επίπεδο της χώρας της τάξης του 91.69%.

Συμπερασματικά κατά την δεκαετία του '70 μεταφέρονται θέσεις απασχόλησης, όπως είναι φυσικό στο στάδιο βιομηχανοποίησης μίας οικονομίας, από τον αγροτικό τομέα προς τον δευτερογενή αλλά και προς τον τομέα των υπηρεσιών. Ενδεικτικό της κρίσης που διέρχεται ο δευτερογενής τομέας στη συνέχεια, από την δεκαετία του '80 και μετά, είναι ο αρνητικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης που σημειώνεται σε αυτόν. Το βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας είναι ότι καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα η πλειονότητα των θέσεων απασχόλησης εντάσσεται στον τομέα των υπηρεσιών. Το

χαρακτηριστικό αυτό εντείνεται από δεκαετία του '80 και μετά οπότε και παρατηρείται ακόμα μεγαλύτερη τριτογενοποίηση των θέσεων απασχόλησης, με τον τομέα των υπηρεσιών στο σύνολο του να συγκεντρώνει περισσότερες από το 50% των συνολικών θέσεων εργασίας και να είναι ο μοναδικός τομέας ο οποίος δημιουργεί νέες θέσεις απασχόλησης.

Από την αναλυτικότερη προσέγγιση της εξέλιξης της απασχόλησης στον κλάδο της μεταποίησης, καθώς και σε όλους του μονοψήφιους κλάδους των υπηρεσιών, διαπιστώνεται:

A. Ο μεταποιητικός τομέας συνεισφέρει σε ποσοστό 15,62% στο σχηματισμό του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας σε επίπεδο χώρας το 1991. Το ποσοστό συμμετοχής της μεταποίησης στην απασχόληση ήταν ανοδικό κατά την δεκαετία 1971-81, αλλά μειώθηκε στη συνέχεια (1981-91). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα είναι θετικός (1.68) την δεκαετία 1971-81, σε αντίθεση με την μέση ετήσια μείωση της απασχόλησης της τάξης του 1.75 που διαπιστώνεται την αμέσως επόμενη δεκαετία.

B. Ο θετικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα δεν συνεπάγεται ομοιογενείς τάσεις εξέλιξης των θέσεων εργασίας σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων διαφέρει σημαντικά μεταξύ των τριτογενών δραστηριοτήτων με το εμπόριο, τις τράπεζες-ασφάλειες και τη δημόσια διοίκηση να εμφανίζουν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς κατά την δεκαετία του '80, ενώ υπάρχουν και κλάδοι στους οποίους η απασχόληση μειώνεται, όπως ο κλάδος των ξενοδοχείων-εστιατορίων και ο κλάδος των μεταφορών-επικοινωνιών. Συγκεκριμένα:

α) Ο κλάδος του εμπορίου συνεισφέρει σε ποσοστό 9.22% στο σχηματισμό του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας σε επίπεδο χώρας το 1971. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 9.68% το 1981 και σχεδόν διπλασιάζεται στη συνέχεια (16.47% το 1991). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στο εμπόριο είναι θετικός (1.25) την δεκαετία 1971-81, ενώ αυξάνεται σημαντικά την επόμενη δεκαετία και φθάνει στο 6.02. Αναφορικά τέλος με την συμμετοχή του κλάδου στο σύνολο της τριτογενούς απασχόλησης το

ποσοστό του μειώνεται στο 23.98% το 1981 συγκριτικά με το ποσοστό του 28.26% που εμφάνιζε ο κλάδος το 1971, ενώ στη συνέχεια αυξάνεται και φθάνει στο 29.94% το 1991.

β) Ο κλάδος των ξενοδοχείων-εστιατορίων συνεισφέρει σε ποσοστό 2.68% στο σχηματισμό του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας σε επίπεδο χώρας το 1971. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 3.20% το 1981, ενώ μειώνεται ελαφρά στη συνέχεια και πέφτει στο 2.94% το 1991. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στον κλάδο είναι θετικός (2.56) την δεκαετία 1971-81, σε αντίθεση με την μέση ετήσια μείωση της απασχόλησης της τάξης του 0.34 που διαπιστώνεται την αμέσως επόμενη δεκαετία. Αναφορικά τέλος με την συμμετοχή του κλάδου στο σύνολο της τριτογενούς απασχόλησης διαπιστώνεται συνεχής μείωση του ποσοστού του (από 8.22% το 1971, στο 7.94% το 1981 και τέλος στο 5.34% το 1991).

γ) Ο κλάδος των μεταφορών-επικοινωνιών συνεισφέρει σε ποσοστό 6.70% στο σχηματισμό του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας σε επίπεδο χώρας το 1971. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 7.80% το 1981 και μειώνεται ελαφρά στη συνέχεια στο 7.28% το 1991. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στις μεταφορές-επικοινωνίες είναι θετικός (2.31) την δεκαετία 1971-81, σε αντίθεση με την μέση ετήσια μείωση της απασχόλησης της τάξης του 0.17 που διαπιστώνεται την αμέσως επόμενη δεκαετία. Αναφορικά τέλος με την συμμετοχή του κλάδου στο σύνολο της τριτογενούς απασχόλησης διαπιστώνεται συνεχής και σημαντική μείωση του ποσοστού του (από 20.52% το 1971, στο 19.34% το 1981 και τέλος στο 13.23% το 1991).

δ) Ο κλάδος των τραπεζών-ασφαλειών συνεισφέρει σε ποσοστό 2.58% στο σχηματισμό του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας σε επίπεδο χώρας το 1971. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 3.76% το 1981 και σχεδόν διπλασιάζεται στη συνέχεια (6.16% το 1991). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στον κλάδο είναι θετικός και ιδιαίτερα υψηλός (4.62 - ο υψηλότερος συγκριτικά με όλους του υπόλοιπους μονοψήφιους κλάδους) την δεκαετία 1971-81, φαινόμενο που δεν αντιστρέφεται στην συνέχεια όπου παρατηρείται μέση ετήσια αύξηση της απασχόλησης της τάξης του 5.6. Αναφορικά τέλος με την συμμετοχή του κλάδου στο σύνολο της τριτογενούς

απασχόλησης διαπιστώνεται συνεχής αύξηση του ποσοστού του (από 7.91% το 1971, στο 9.32% το 1981 και τέλος στο 11.19% το 1991).

ε) Ο κλάδος της δημόσιας διοίκησης συνεισφέρει σε ποσοστό 4.62% στο σχηματισμό του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας σε επίπεδο χώρας το 1971. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 6.04% το 1981 και στο 8.75% το 1991. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στη δημόσια διοίκηση είναι θετικός (3.5) την δεκαετία 1971-81 και αυξάνεται στο 4.32 την αμέσως επόμενη δεκαετία. Αναφορικά τέλος με την συμμετοχή του κλάδου στο σύνολο της τριτογενούς απασχόλησης διαπιστώνεται ελαφρά αύξηση του ποσοστού του (από 14.16% το 1971, στο 14.98% το 1981 και τέλος στο 15.9% το 1991).

στ) Ο κλάδος των λοιπών υπηρεσιών συνεισφέρει σε ποσοστό 6.83% στο σχηματισμό του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας σε επίπεδο χώρας το 1971. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 9.87% το 1981, αύξηση η οποία συνεχίζεται και την επόμενη δεκαετία με αποτέλεσμα αύξηση της συμμετοχής του στις θέσεις απασχόλησης στο 13.43% το 1991. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών είναι θετικός (4.53) και συγκριτικά υψηλός την δεκαετία 1971-81, ενώ οι θέσεις απασχόλησης αυξάνονται και στη συνέχεια με χαμηλότερο όμως μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 3.68. Αναφορικά τέλος με την συμμετοχή του κλάδου στο σύνολο της τριτογενούς απασχόλησης διαπιστώνεται σημαντική αύξηση του ποσοστού του το 1981 συγκριτικά με το 1971 (από 20.93% το 1971 στο 24.45% το 1981), ενώ στη συνέχεια το ποσοστό συμμετοχής διατηρείται στα ίδια περίπου επίπεδα (24.41% το 1991).

Στη βάση της προηγούμενης ανάλυσης:

α) Κατά την δεκαετία του '70 όλοι οι κλάδοι των υπηρεσιών αυξάνουν τις θέσεις απασχόλησης σε αυτούς, με μέσους ετήσιους ρυθμούς υψηλότερους από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης στο μεταποιητικό τομέα. Εξαίρεση αποτελεί μόνο ο κλάδος του εμπορίου ο οποίος συμμετέχει με το υψηλότερο ποσοστό, συγκριτικά με τους υπόλοιπους κλάδους των υπηρεσιών, στο συνολικό αριθμό θέσεων απασχόλησης το προαναφερθέν διάστημα. Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των απασχολούμενων παρατηρούνται στους κλάδους των τραπεζών-ασφαλειών και των λοιπών

υπηρεσιών. Το γεγονός αυτό έχει σαν συνέπεια και την σημαντική αύξηση του ποσοστού συμμετοχής τους στο σύνολο της απασχόλησης του τομέα των υπηρεσιών. Σημαντική τέλος, είναι η μείωση που σημειώνεται στη συμμετοχή του κλάδου του εμπορίου.

β) Την δεκαετία του 80 όλοι οι κλάδοι των υπηρεσιών αυξάνουν τις θέσεις απασχόλησης που συγκεντρώνουν σημειώνοντας ιδιαίτερα υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς, με μόνη εξαίρεση τους κλάδους των ξενοδοχείων-εστιατορίων και των μεταφορών επικοινωνιών οι οποίοι σημειώνουν αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των θέσεων απασχόλησης και μειώνουν το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο της τριτογενούς απασχόλησης. Οι τράπεζες-ασφάλειες και το εμπόριο πραγματοποιούν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης των απασχολούμενων, με αποτέλεσμα σημαντική αύξηση του ποσοστού συμμετοχής τους στο σύνολο των απασχολούμενων του τριτογενή τομέα.

6.2.3. Διαχρονικές εξελίξεις στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας³⁰

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζεται η διαχρονική εξέλιξη του δευτερογενή και τριτογενή τομέα στη βάση των απογραφών καταστημάτων όπου διατίθενται στοιχεία σε αναλυτικότερο επίπεδο κλάδων (διψήφιος, τριψήφιος, τετραψήφιος κωδικός κλάδου).

Τριτογενής τομέας

Ο τομέας των υπηρεσιών συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό καταστημάτων-επιχειρήσεων και τις τρεις εξεταζόμενες χρονικές περιόδους (1978, 1988, 1994), καθώς και τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων, τουλάχιστον μέχρι το 1988 που είναι διαθέσιμα στοιχεία από την Απογραφή Καταστημάτων και Απασχολούμενων της ΕΣΥΕ. Αναλυτικότερα κατά το 1988 στον τριτογενή τομέα συγκεντρώνεται το 70.47% των καταστημάτων που λειτουργούν στη χώρα και το 55.7% των απασχολούμενων, έναντι του 28.39%

³⁰ Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΣΥΕ (Απογραφή Καταστημάτων και Μητρώο Επιχειρήσεων)

των καταστημάτων και του 41.22% των απασχολούμενων που συγκεντρώνονται στην μεταποίηση. Τα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα προσανατολίζουν σε μικρότερου μεγέθους κατά μέσο όρο μονάδων, από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με τον μεταποιητικό τομέα.

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας (1978-88) ο συνολικός αριθμός των καταστημάτων αυξήθηκε κατά 20.6% (μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της τάξης του 1.89) και ο αριθμός των απασχολούμενων κατά 13% (μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της τάξης του 1.23), γεγονός που προσανατολίζει σε ενίσχυση του φαινομένου της τριτογενοποίησης στην οικονομία. Ο μεγαλύτερος αριθμός των νέων παραγωγικών μονάδων δραστηριοποιείται στον τριτογενή τομέα, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό αύξησης της απασχόλησης, συγκριτικά με το ποσοστό αύξησης των παραγωγικών μονάδων, αποτελεί ένδειξη δημιουργίας, ως επί το πλείστον, μικρού και μεσαίου μεγέθους μονάδων από πλευράς απασχόλησης.

Μειωμένος εμφανίζεται ο αριθμός των καταστημάτων (προσαύξηση κατά 3% του αριθμού των επιχειρήσεων του Μητρώου Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ) που δραστηριοποιούνται στον τομέα των υπηρεσιών κατά το 1994. Βέβαια θα πρέπει να διατηρηθούν κάποιες επιφυλάξεις, καθώς το ποσοστό του 3% υπολογίζεται από την ΕΣΥΕ προσεγγιστικά. Ανεξάρτητα όμως από την διερεύνηση των διαχρονικών μεταβολών, το ποσοστό των τριτογενών επιχειρήσεων στο σύνολο αυξάνεται ακόμη περισσότερο και προσεγγίζει το 77% περίπου.

Η ενίσχυση της θέσης του τριτογενή τομέα στη οικονομική διάρθρωση της χώρας δεικνύεται και από το γεγονός ότι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των καταστημάτων και της απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα κατά την δεκαετία 1978-88, ενώ δεν είναι αρνητικοί, είναι σημαντικά χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς που σημειώνονται στους μονοψήφιου κωδικού κλάδους των υπηρεσιών, καθώς και στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων και καταστημάτων-επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα και τις τρεις εξεταζόμενες περιόδους (1978, 1988, 1994) συγκεντρώνεται στον κλάδο του Εμπορίου-Εστιατορίων-

Ξενοδοχείων στον οποίο κατά το 1994 προστίθεται και ο κλάδος των Επισκευών. Εκ πρώτης όψεως τα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων στους μονοψήφιου κωδικού κλάδους του τριτογενή μας προσανατολίζουν προς το ότι ο κλάδος του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων και ο κλάδος των Λοιπών Υπηρεσιών συγκεντρώνουν, ως επί το πλείστον, μικρές από πλευράς απασχόλησης μονάδες, σε αντίθεση με τον κλάδο των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών και των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων όπου κατά μέσο όρο το μέγεθος των μονάδων είναι μεγαλύτερο.

Αναλύοντας τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής καταστημάτων και απασχολούμενων κατά το διάστημα 1978-88 για τους επιμέρους κλάδους του τριτογενή τομέα διαπιστώνεται:

α) Ο κλάδος του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων εμφανίζει υψηλότερους ρυθμούς μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων από τους αντίστοιχους του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα.

β) Ο κλάδος Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών εμφανίζει χαμηλότερους ρυθμούς μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων από τους αντίστοιχους του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα, αλλά υψηλότερους από τους αντίστοιχους στη μεταποίηση.

γ) Ο κλάδος των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων εμφανίζει υψηλότερους ρυθμούς μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων από τους αντίστοιχους του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα.

δ) Ο κλάδος των Λοιπών Υπηρεσιών εμφανίζει χαμηλότερο ρυθμό μεταβολής των καταστημάτων, αλλά υψηλότερο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων, συγκριτικά με τους αντίστοιχους του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα, ενώ υψηλότερους ρυθμούς μεταβολής τόσο ως προς τα κατ/τα, όσο και προς τους απασχολούμενους, συγκριτικά με τον μεταποιητικό τομέα.

Συμπερασματικά η ταχύτερη ανάπτυξη, στη βάση τουλάχιστον του μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής καταστημάτων και απασχολούμενων, εμφανίζεται κατά το διάστημα 1978-88 στον κλάδο των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων. Θετική επίσης εικόνα αναφορικά με την εξέλιξη της

απασχόλησης παρουσιάζεται και στους κλάδους του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων και Λοιπών Υπηρεσιών (υψηλότερος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα), ενώ μείωση της απασχόλησης σημειώνεται στον κλάδο των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών (αρνητικός ρυθμός μεταβολής). Αρνητική επίσης εικόνα, αναφορικά με την εξέλιξη του αριθμού των καταστημάτων, παρουσιάζουν οι κλάδοι του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων, Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών και Λοιπών Υπηρεσιών (θετικοί ρυθμοί μεταβολής, αλλά χαμηλότεροι από το σύνολο του τριτογενή).

Οι διαφορετικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των καταστημάτων και της απασχόλησης τροποποιούν κατά το 1988 τα ποσοστά κατανομής των καταστημάτων και της απασχόλησης στο εσωτερικό του τριτογενή. Συγκεκριμένα:

- Μειώνεται το ποσοστό των καταστημάτων που συγκεντρώνεται στον κλάδο του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων (κλάδος 6), ενώ αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων σε αυτόν.

- Μειώνεται το ποσοστό των καταστημάτων που συγκεντρώνεται στον κλάδο των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών (κλάδος 7) καθώς και το ποσοστό των απασχολούμενων.

- Αυξάνεται το ποσοστό των καταστημάτων που συγκεντρώνεται στον κλάδο των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων (κλάδος 8) καθώς και το ποσοστό των απασχολούμενων.

- Μειώνεται το ποσοστό των καταστημάτων που συγκεντρώνεται στον κλάδο των Λοιπών Υπηρεσιών (κλάδος 9), ενώ αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων.

Οι διαφορετικοί ρυθμοί μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων, κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας, στους επιμέρους διψήφιους και τριψήφιους κλάδους του τομέα των υπηρεσιών οδηγούν σε διαφοροποιήσεις των ποσοστών συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων στο εσωτερικό των μονοψήφιων κλάδων. Συγκεκριμένα, σε

επίπεδο διψήφιου κωδικού κλάδου, για τους πλέον σημαντικούς από αυτούς, κατά το 1988 αναφορικά με τα κατ/τα, διαπιστώνεται³¹:

α) Στον κλάδο (6), ο μεγαλύτερος αριθμός καταστημάτων συγκεντρώνεται και πάλι στον κλάδο (64-65): Λιανικό Εμπόριο, αλλά το ποσοστό μειώνεται συγκριτικά με το 1978. Αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης καταστημάτων εμφανίζεται στον κλάδο (66): Εστιατόρια και Ξενοδοχεία και στον κλάδο (61): Χονδρικό Εμπόριο.

β) Στον κλάδο (7), το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων στον κλάδο (71): Μεταφορές αυξάνεται ακόμα περισσότερο συγκριτικά με το 1978, ενώ μειώνεται η συγκέντρωση καταστημάτων στον κλάδο (73): Επικοινωνίες.

γ) Στον κλάδο (8), παρατηρείται σημαντική μείωση του ποσοστού των καταστημάτων που συγκεντρώνει ο κλάδος (83): Διεκπεραιώσεις υποθέσεων. Αύξηση εμφανίζεται στο ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων στον κλάδο (81): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα, ενώ μειώνεται το ποσοστό που συγκεντρώνει ο κλάδος (82): Ασφάλειες. Η θέση κατάταξης των προαναφερθέντων κλάδων, στη βάση του ποσοστού συγκέντρωσης καταστημάτων που εμφανίζουν, μεταβάλλεται, εφόσον η δεύτερη πλέον θέση καταλαμβάνεται από τον κλάδο (84): Ενοικιάσεις κινητών, ο οποίος αύξησε το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων.

δ) Στον κλάδο (9), ο μεγαλύτερος αριθμός καταστημάτων συγκεντρώνεται και πάλι στον κλάδο (98): Προσωπικές υπηρεσίες, το ποσοστό όμως συγκέντρωσης είναι φανερά μειωμένο και ακολουθεί ο κλάδος (97): Υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού ο οποίος αύξησε το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων σε αυτόν.

Αναφορικά με την απασχόληση:

α) Στον κλάδο (6) μειώνεται το ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων στον κλάδο (64-65): Λιανικό Εμπόριο (μείωση χαμηλότερη σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των καταστημάτων), ενώ αυξάνεται στον κλάδο (66): Εστιατόρια και Ξενοδοχεία (ίση περίπου αύξηση σε ποσοστιαίες μονάδες με αυτή των καταστημάτων), καθώς και στον κλάδο (61): Χονδρικό

³¹ βλ. Παράρτημα. για μεγαλύτερη ανάλυση κλάδων και ονοματολογία

Εμπόριο (μεγαλύτερη αύξηση σε ποσοστιαίες μονάδες από αυτή των καταστημάτων).

β) Στον κλάδο (7), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται και κατά το 1988 στον κλάδο (71): Μεταφορές, το ποσοστό όμως συγκέντρωσης μειώνεται (μείωση μεγαλύτερη σε ποσοστιαίες μονάδες από αυτή των καταστημάτων). Αύξημένο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων εμφανίζεται στον κλάδο (73): Επικοινωνίες (πολύ μεγαλύτερη αύξηση σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των καταστημάτων).

γ) Στον κλάδο (8) μείωση στο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων εμφανίζει ο κλάδος (81): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα (μείωση παρά την αύξηση του αντίστοιχου ποσοστού συγκέντρωσης καταστημάτων, το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα υψηλό, συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό καταστημάτων). Μείωση του ποσοστού των απασχολούμενων σε αυτόν, ως προς το σύνολο του μονοψήφιου κλάδου, εμφανίζει και ο κλάδος (83): Διεκπεραιώσεις υποθέσεων (μείωση πολύ μικρότερη σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των καταστημάτων), ενώ αύξηση σε αντίθεση με την μείωση του ποσοστού των καταστημάτων παρατηρείται στον κλάδο (82): Ασφάλειες.

δ) Στον κλάδο (9) σημαντική μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης απασχολούμενων εμφανίζει ο κλάδος (98): Προσωπικές υπηρεσίες (μείωση μεγαλύτερη σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των καταστημάτων). Μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης των απασχολούμενων σε αντίθεση με την αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης καταστημάτων εμφανίζει ο κλάδος (97): Υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού. Αύξηση τέλος του ποσοστού των απασχολούμενων εμφανίζει και ο κλάδος (92): Υπηρεσίες Υγιεινής (αύξηση υψηλότερη σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των καταστημάτων).

Πλέον πρόσφατα στοιχεία για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα διατίθενται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ και αναφέρονται στο 1994³². Τα στοιχεία αυτά επεξεργάζονται και παρατίθενται στο Παράρτημα απλά για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης.

³² Τα στοιχεία αυτά δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα του 1988 για το βασικό λόγο ότι δεν είναι απογραφικά αλλά προέρχονται από το Μητρώο Επιχειρήσεων του ΥΠΕΘΟ. Μία άλλη βασική διαφορά είναι ότι αναφέρονται σε αριθμό επιχειρήσεων και όχι

Ο τομέας των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις

Σύμφωνα με τον ορισμό των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (επιχειρηματικές υπηρεσίες) που αναφέρεται σε προηγούμενο κεφάλαιο, είναι τόσο μεγάλη η ανομοιογένεια των επιμέρους δραστηριοτήτων που δεν θα μπορούσαν να ενταχθούν σε ένα μόνο διψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Στο σύστημα στατιστικής ταξινόμησης των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ) που χρησιμοποιείται από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία οι επιμέρους αναλυτικές δραστηριότητες υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις είναι διασκορπισμένες σε περισσότερους από έναν μονοψήφιους κλάδους. Αναλυτικότερα οι τετραψήφιοι κλάδοι των επιχειρηματικών υπηρεσιών όπως εντοπίστηκαν στη ΣΤΑΚΟΔ-80 και στην αναθεωρημένη ΣΤΑΚΟΔ του 91 και οι μεταξύ τους αντιστοιχίες είναι οι ακόλουθοι:

ΣΤΑΚΟΔ - 91	ΣΤΑΚΟΔ- 80
652.1: Χρηματοδοτική Μίσθωση	810.5: Εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων και χρηματοδοτικών μισθώσεων
652.2: Άλλες πιστωτικές δραστηριότητες	810.9: Λοιποί πιστωτικοί οργανισμοί και ιδρύματα
652.9: Άλλες δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών	810.5: Εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων και χρηματοδοτικών μισθώσεων 810.9: Λοιποί πιστωτικοί οργανισμοί και ιδρύματα
671.1: Διαχείριση κεφαλαιαγορών	810.4: Χρηματιστήρια αξιών και χρηματιστικά γραφεία
671.2: Δραστηριότητες χρηματιστών επί κινητών αξιών	810.4: Χρηματιστήρια αξιών και χρηματιστικά γραφεία
671.3: Δραστηριότητες συναφείς προς τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών	810.9: Λοιποί πιστωτικοί οργανισμοί και ιδρύματα
672.0: Δραστηριότητες συναφείς προς τις ασφαλίσσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	820.2 Γραφεία πρακτόρων και μεσιτών ασφαλειών
711.0: Εκμίσθωση αυτοκινήτων	843.1: Ενοικιάσεις αυτοκινήτων άνευ οδηγού

καταστημάτων, καθώς επίσης και ότι κάθε επιχείρηση κατατάσσεται στον κλάδο όπου κατά κύριο λόγο δραστηριοποιείται. Η μη συγκρισιμότητα των στοιχείων αποκλείει την διερεύνηση της εξέλιξης του αριθμού των επιχειρήσεων διαχρονικά και τα στοιχεία επεξεργάζονται και αναλύονται για την αποτύπωση απλά της υφιστάμενης κατάστασης ανά κλάδο. Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τα στοιχεία για την μέση ετήσια απασχόληση θεωρούνται λανθασμένα και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν, ενώ έχει γίνει η αντιστοίχιση των διψήφιων κλάδων της ΣΤΑΚΟΔ-91 στους μονοψήφιους κλάδους της ΣΤΑΚΟΔ-80

712.1: Εκμίσθωση άλλων χερσαίων μεταφορικών μέσων	843.2: Ενοικιάσεις λοιπών μεταφορικών μέσων άνευ οδηγού
712.2: Εκμίσθωση μεταφορικών μέσων για υδάτινες μεταφορές	843.2: Ενοικιάσεις λοιπών μεταφορικών μέσων άνευ οδηγού
712.3: Εκμίσθωση εναέριων μεταφορικών μέσων	843.2: Ενοικιάσεις λοιπών μεταφορικών μέσων άνευ οδηγού
713.2: Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού κατασκευών και έργων πολιτικού μηχανικού	841.0: Ενοικιάσεις μηχανημάτων και συσκευών
713.3: Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπολογιστών	842.0: Ενοικιάσεις μηχανών γραφείου
713.9: Εκμίσθωση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού	849.2: Ενοικιάσεις λοιπών κινητών
721.0: Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής	833.5: Γραφεία λογισμικού
722.0: Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού και προμήθεια λογισμικού	833.5: Γραφεία λογισμικού
723.0: Επεξεργασία δεδομένων	833.4: Μηχανολογιστικά γραφεία 833.5: Γραφεία λογισμικού
724.0: Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων	833.5: Γραφεία λογισμικού
725.0: Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής	379.8: Επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών και αυτόματων μηχανών επεξεργασίας δεδομένων
726.0: Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική	833.5: Γραφεία λογισμικού
741.1: Νομικές δραστηριότητες	832.1: Δικηγορικά γραφεία 832.1: Συμβολαιογραφεία 832.3: Υποθηκοφυλακεία και κτηματολόγια 832.4: Γραφεία άμισθων δικαστικών κλητήρων
741.2: Δραστηριότητες λογιστικής τήρησης βιβλίων και ελέγχου, δραστηριότητες παροχής φορολογικών συμβουλών	833.1 : Λογιστικά γραφεία 833.2 : Γραφεία λογιστικών ελέγχων 833.3 : Γραφεία φορολογικών υποθέσεων
741.3: Έρευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης	836.1: Γραφεία οργάνωσης και παροχής συμβουλών
741.4: Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών και διαχειριστικών συμβουλών	836.1: Γραφεία οργάνωσης και παροχής συμβουλών
742.0 Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής τεχνικών συμβουλών	834.1: Γραφεία αρχιτεκτόνων και πολιτικών μηχανικών 834.9: Λοιπά γραφεία κατάρτισεως τεχνικών μελετών
743.0: Τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	834.9: Λοιπά γραφεία κατάρτισεως τεχνικών μελετών
744.0: Διαφήμιση	835.0: Διαφημιστικά γραφεία
745.0: Εξεύρεση και προμήθεια προσωπικού	836.6: Μεσιτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας

746.0: Δραστηριότητες ιδιωτικού αστυνομικού και παροχής υπηρεσιών ασφαλείας	836.9: Λοιπές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις
747.0: Δραστηριότητες καθαρισμού κτιρίων, μέσων μεταφοράς και άλλων χώρων	921.6: Απολύμανση 921.7: Υπηρεσίες καθαρισμού γραφείων, λεβήτων κλπ.
748.2: Δραστηριότητες συσκευασίας	836.9: Λοιπές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις
748.3: Δραστηριότητες γραμματείας και μετάφρασης	836.4: Γραφεία δακτυλογραφήσεων, πολυγραφήσεων και μεταφράσεων 836.5: Φωτοτυπεία
748.9: Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	831.3: Επιχειρήσεις έκδοσης λογ/σμων και συναφών εργασιών 836.7: Μικροφωτογράφιση 836.9: Λοιπές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις 979.4: Εκθέσεις παντός είδους

Η ανάλυση των διαχρονικών τάσεων των οικονομικών δραστηριοτήτων που εντάσσονται στην κατηγορία των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις κατά το διάστημα 1978-88 βασίζεται στην στατιστικά ταξινόμηση του '80 (ΣΤΑΚΟΔ-80), ενώ στη συνέχεια στη αναθεωρημένη στατιστική ταξινόμηση του '91 (ΣΤΑΚΟΔ-91). Με βάση της ΣΤΑΚΟΔ του 80 οι επιμέρους δραστηριότητες των επιχειρηματικών υπηρεσιών εντάσσονται κύρια στον κλάδο (8): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα, Ασφάλειες, Διεκπεραιώσεις Υποθέσεων, Ενοικιάσεις κινητών, Ενοικιάσεις ακινήτων, αλλά συναντώνται επίσης και στον Κλάδο (9): Λοιπές Υπηρεσίες, ενώ η "επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών και αυτόματων μηχανών επεξεργασίας δεδομένων" εντάσσεται στον κλάδο (2-3): Βιομηχανία-Βιοτεχνία. Οι κλάδοι (832.1), (832.2), (832.3), (832.4) και (979.4) της ΣΤΑΚΟΔ του '80 δεν καταγράφονται στην απογραφή καταστημάτων ούτε του 1978 ούτε και του 1988, όποτε και θα παραληφθούν αναγκαστικά. Στην αναθεωρημένη ΣΤΑΚΟΔ του '91 οι επιμέρους δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις εντάσσονται στον κλάδο (Ι): Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί και στον κλάδο (Κ): Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας και Εκμισθώσεις. Σε επίπεδο διψήφιου ή τριψήφιου κωδικού στις επιχειρηματικές υπηρεσίες περιλαμβάνονται: ο (652): Άλλοι ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, ο (67): Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, ο (71): Εκμίσθωση

μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή, με εξαίρεση τον (714): Εκμίσθωση ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης, ο (72): Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες και ο (74): Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες με εξαίρεση τον (748.1) και (748.2).

Στο σύνολο της χώρας και σύμφωνα με την απογραφή καταστημάτων της ΕΣΥΕ το 1978 διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 3.48% των καταστημάτων και το 3.81% των απασχολούμενων στο σύνολο του τριτογενή τομέα. Οι κλάδοι (810.5), (831.3), (833.5), (836.7), (841.0), (842.0), (849.2) είτε δεν εμφανίζουν κατ/τα και απασχολούμενους το 1978, είτε είναι πολύ μικρό το μέγεθος τους, με συνέπεια να εμφανίζουν απειροελάχιστα ποσοστά συγκέντρωσης. Τα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων σε τετραψήφιο κωδικό, ως προς το σύνολο του τριτογενή τομέα αλλά και ως προς το σύνολο του μονοψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, περιλαμβάνονται στο Παράρτημα. Συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν κατά το 1978 το 67.21% των καταστημάτων και το 34.45% των απασχολούμενων στο σύνολο του κλάδου (8): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα στη χώρα και το 1.95% των καταστημάτων και το 11.25% των απασχολούμενων στον κλάδο (9): Λοιπές Υπηρεσίες.

Όλοι, ως επί το πλείστον, οι κλάδοι δραστηριοτήτων που εντάσσονται στην κατηγορία των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μέσης ετήσιας μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων κατά το διάστημα 1978-88. Συγκεκριμένα:

Α. Όσον αφορά τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των καταστημάτων διαπιστώνεται

α) Ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των καταστημάτων κατά το διάστημα 1978-88, υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των καταστημάτων του μονοψήφιου κλάδου που εντάσσονται, αλλά και του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι 810.9: Λοιποί πιστωτικοί οργανισμοί και Ιδρύματα, 820.2: Γραφεία πρακτόρων και μεσιτών ασφαλειών, 833.1: Λογιστικά γραφεία, 833.4: Μηχανολογιστικά γραφεία, 834.9: Λοιπά γραφεία κατάρτισης τεχνικών μελετών, 841.0: Ενοικιάσεις μηχανημάτων και συσκευών,

842.0: Ενοικιάσεις μηχανών γραφείου, 843.1: Ενοικιάσεις αυτ/των άνευ οδηγού και 843.2: Ενοικιάσεις λοιπών μεταφορικών μέσων άνευ οδηγού.

β) Υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των καταστημάτων, υψηλότερους από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (833.3): Γραφεία φορολογικών υποθέσεων, (834.1): Γραφεία αρχιτεκτόνων και πολιτικών μηχανικών, (836.1): Γραφεία οργάνωσης και παροχής συμβουλών, (836.4): Γραφεία δακτυλογραφήσεων, πολυγραφήσεων και μεταφράσεων και (836.5): Φωτοτυπεία.

γ) Θετικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής των καταστημάτων εμφανίζουν οι κλάδοι (833.2): Γραφεία λογιστικών ελέγχων και (835.0): Διαφημιστικά γραφεία.

δ) Αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των καταστημάτων εμφανίζουν οι κλάδοι (810.4): Χρηματιστήρια αξιών και χρηματιστικά γραφεία, (836.6): Μεσιτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας και (836.9): Λοιπές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις.

B. Οσον αφορά τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων διαπιστώνεται :

α) Ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των απασχολούμενων, υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων του μονοψήφιου κλάδου που εντάσσονται, αλλά και του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι 810.9: Λοιποί πιστωτικοί οργανισμοί και Ιδρύματα, 820.2: Γραφεία πρακτόρων και μεσιτών ασφαλειών, 833.1: Λογιστικά γραφεία, 833.2: Γραφεία λογιστικών ελέγχων, 833.4: Μηχανολογιστικά γραφεία, 834.9: Λοιπά γραφεία κατάρτισεως τεχνικών μελετών, 836.1: Γραφεία οργάνωσης και παροχής συμβουλών, 841.0: Ενοικιάσεις μηχανημάτων και συσκευών, 843.1: Ενοικιάσεις αυτ/των άνευ οδηγού και 843.2: Ενοικιάσεις λοιπών μεταφορικών μέσων άνευ οδηγού.

β) Υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των απασχολούμενων, υψηλότερους από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (810.4): Χρηματιστήρια αξιών και χρηματιστικά γραφεία, (833.3): Γραφεία φορολογικών υποθέσεων, (835.0): Διαφημιστικά γραφεία και (836.4): Γραφεία δακτυλογραφήσεων, πολυγραφήσεων και μεταφράσεων.

γ) Αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των απασχολούμενων εμφανίζουν οι κλάδοι (834.1): Γραφεία αρχιτεκτόνων και πολιτικών μηχανικών, (836.6): Μεσιτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας και (836.9): Λοιπές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις.

Οι υψηλοί ρυθμοί μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων στις επιχειρηματικές υπηρεσίες δεν μεταβάλλουν σημαντικά τα ποσοστά συμμετοχής τους στο σύνολο του τριτογενή τομέα κατά το 1988³³. Οι κλάδοι (810.5), (836.6), (836.7) και (842.0) δεν εμφανίζονται ούτε και κατά το 1988. Συνολικά οι κλάδοι των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις αυξάνουν κατά το 1988 το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων στο 4.93% και απασχολούμενων στο 4.64% στο σύνολο του τριτογενή τομέα στη χώρα. Μεταβολές παρατηρούνται και στα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων στις δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στο σύνολο των καταστημάτων και των απασχολούμενων των μονοψήφιων κλάδων στους οποίους εντάσσονται.³⁴ Συνολικά οι επιχειρηματικές υπηρεσίες μειώνουν κατά το 1988 το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων στο 65.34%, ενώ αυξάνουν το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων στο 35.58% στο σύνολο του κλάδου 8: Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα στη χώρα και αυξάνουν στο 2.41% το ποσοστό των καταστημάτων και στο 12.88% το ποσοστό των απασχολούμενων στον κλάδο 9: Λοιπές Υπηρεσίες.

Πλέον πρόσφατα στοιχεία για τον τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις διατίθενται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ και απλά παρατίθενται για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης. Η στατιστική κωδικοποίηση των κλάδων αλλάζει στη βάση της ΣΤΑΚΟΔ 91, με αποτέλεσμα να έχουμε αλλαγές στην κατηγοριοποίηση των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις και να απαιτείται η αντιστοίχιση των νέων και παλιών κατηγοριών, όπως περιγράφηκε στην αρχή του κεφαλαίου. Στη βάση της συγκεκριμένης αντιστοίχισης οι επιμέρους κατηγορίες των επιχειρηματικών υπηρεσιών οι οποίες εξετάζονται αναφέρονται αναλυτικά στην πρώτη στήλη του πίνακα.

³³ βλ. Παράρτημα.

³⁴ βλ. Παράρτημα

Στο σύνολο της χώρας και με βάση το Μητρώο επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ για το 1994 διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 10.35 % των επιχειρήσεων στο σύνολο του τριτογενή τομέα. Αναφορικά με τα ποσοστά των επιχειρηματικών μονάδων που συγκεντρώνουν οι επιμέρους επιχειρηματικές υπηρεσίες στο σύνολο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους μονοψήφιους κλάδους στους οποίους εντάσσονται, διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν κατά το 1994 το 83.78% των καταστημάτων στον κλάδο (I): Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί και το 91.66% του κλάδου (K): Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες.³⁵

Μεταποιητικός τομέας

Το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων στην βιομηχανία-βιοτεχνία μειώνεται κατά το διάστημα 1978-88, ενώ εμφανίζει υψηλή συγκέντρωση καταστημάτων και απασχολούμενων σε μικρό αριθμό κλάδων. Περισσότερο από το ήμισυ των καταστημάτων που λειτουργούν στον μεταποιητικό τομέα συγκεντρώνεται σε τέσσερις μόνο κλάδους και το γεγονός αυτό δεν αλλάζει διαχρονικά. Ιδιοι παραμένουν οι κλάδοι που συγκεντρώνουν τους μεγαλύτερους αριθμούς καταστημάτων, τουλάχιστον κατά την δεκαετία 1978-88: ο κλάδος (24): Βιομηχανίες ειδών υποδήσεως, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα, ο κλάδος (20): Βιομηχανία ειδών διατροφής εκτός ποτών, ο κλάδος (35): Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού και ο κλάδος (38): Κατασκευή μεταφορικών μέσων. Από τους συγκεκριμένους κλάδους οι δύο πρώτοι είναι κλάδοι παραγωγής καταναλωτικών προϊόντων, ενώ οι δύο τελευταίοι θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως κλάδοι ενδιάμεσων προϊόντων ή αλλιώς κλάδοι βαριάς βιομηχανίας. Κατά το 1994 οι κλάδοι των Βιομηχανιών ειδών διατροφής εκτός ποτών, των Βιομηχανιών ειδών υποδήσεως, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα και της Κατασκευής τελικών προϊόντων από μέταλλο εκτός μηχανών και

³⁵ για ποσοστά τετραψήφιων κλάδων, βλ. παράρτημα

μεταφορικού υλικού εξακολουθούν να συγκεντρώνουν από τους υψηλότερους αριθμούς επιχειρήσεων, ενώ τη θέση του κλάδου της κατασκευής μεταφορικών μέσων καταλαμβάνει ο κλάδος κατασκευής επίπλων και ο κλάδος των βιομηχανιών ξύλου και προϊόντων από ξύλο και φελλό.

Οι κλάδοι οι οποίοι συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων συγκεντρώνουν, όπως είναι αναμενόμενο, και τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων, τουλάχιστον κατά το διάστημα 1978-88 που έχουμε διαθέσιμα στοιχεία απασχόλησης σε διψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Αναφορικά με το μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των καταστημάτων και της απασχόλησης, ο οποίος θεωρείται ως ένας από τους δείκτες της εξέλιξης των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας διαπιστώνεται ότι κατά το διάστημα 1978-88:

- Αρνητική εικόνα, αναφορικά με την εξέλιξη του αριθμού των μονάδων που δραστηριοποιούνται σε αυτούς, παρουσιάζουν οι κλάδοι (20): Βιομηχανία ειδών διατροφής εκτός ποτών και (24): Βιομηχανίες ειδών υποδήσεως, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα (ιδιαίτερα χαμηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης των καταστημάτων συγκριτικά με το σύνολο της μεταποίησης), και κυρίως ο κλάδος (35): Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού στον οποίο ο αριθμός των παραγωγικών μονάδων μειώνεται (αρνητικός ρυθμός μεταβολής).

- Θετική εικόνα, αναφορικά με την εξέλιξη του αριθμού των μονάδων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν, εμφανίζει ο κλάδος (38): Κατασκευή μεταφορικών μέσων (υψηλός ρυθμός μεταβολής των καταστημάτων συγκριτικά με το σύνολο της μεταποίησης).

Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των καταστημάτων μεταξύ όλων των διψήφιων κλάδων του μεταποιητικού τομέα εμφανίζονται στον κλάδο (32): Βιομηχανίες παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα και στον κλάδο (34): Βασικές μεταλλουργικές βιομηχανίες. Οι κλάδοι όμως αυτοί, παρά τους υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς, εξακολουθούν να συγκεντρώνουν σε απόλυτα μεγέθη ιδιαίτερα μικρό αριθμό μονάδων.

Αναφορικά με τους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής της απασχόλησης διαπιστώνεται ότι θετική εικόνα, αναφορικά με την εξέλιξη του

αριθμού των απασχολούμενων, εμφανίζουν οι κλάδοι (20): Βιομηχανία ειδών διατροφής εκτός ποτών, (24): Βιομηχανίες ειδών υποδήσεως, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα και (38): Κατασκευή μεταφορικών μέσων (υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης συγκριτικά με το σύνολο του μεταποιητικού τομέα), ενώ αρνητική εικόνα εμφανίζει ο κλάδος 35: Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού (αρνητικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης).

Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων, μεταξύ όλων των διψήφιων κλάδων του μεταποιητικού τομέα, εμφανίζεται στον κλάδο 32: Βιομηχανίες παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα. Ο κλάδος όμως αυτός, παρά τον υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό, εξακολουθεί να απασχολεί σε απόλυτα μεγέθη ιδιαίτερα μικρό αριθμό εργαζομένων στο σύνολο της μεταποίησης.

6.2.4. Επαγγελματική σύνθεση της απασχόλησης

Τα στοιχεία κατανομής των απασχολούμενων ανά επάγγελμα και ανά μονοψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας προέρχονται από την Ερευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ.^{36, 37} Η αναθεώρηση της στατιστικής ταξινόμησης των επαγγελμάτων (ΣΤΕΠ-92) και των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ-91) επιφέρει διαφοροποιήσεις στις μονοψήφιες κατηγορίες των επαγγελμάτων, καθώς και στους κλάδους οικονομικής

³⁶ ΕΣΥΕ, Ερευνες Εργατικού Δυναμικού, 1974-1997, μηχανογραφημένα στοιχεία.

³⁷ Βασικός σκοπός της Ερευνας Εργατικού Δυναμικού είναι η συγκέντρωση στοιχείων για τη μελέτη της διάρθρωσης της απασχόλησης και της ανεργίας των μελών των νοικοκυριών όλης της χώρας ηλικίας από 14 χρόνων και πάνω. Η Ερευνα είναι δειγματοληπτική, με κλάσμα δειγματοληψίας 1.5% και καλύπτει τα μέλη των νοικοκυριών όλων των περιοχών της χώρας (αστικών, ημιαστικών και αγροτικών περιοχών). Η συλλογή των πληροφοριών γίνεται με τη μέθοδο της συνεντεύξεως από ειδικά εκπαιδευμένους συνεντευκτές. Η Ερευνα υπόκειται σε δειγματοληπτικά και μη δειγματοληπτικά σφάλματα. Τα δειγματοληπτικά σφάλματα για τα κύρια χαρακτηριστικά είναι πολύ μικρά στο σύνολο της χώρας. Ειδικότερα τα σχετικά δειγματοληπτικά σφάλματα είναι περίπου 1% για εκτιμήσεις πάνω από 1.000.000 και φθάνουν ή ακόμα και υπερβαίνουν το 8% για εκτιμήσεις μικρότερες των 30.000³⁷. Ο δειγματοληπτικός χαρακτήρας της έρευνας στερεί την αξιοπιστία των αντίστοιχων στοιχείων σε επίπεδο

δραστηριότητας, γεγονός που απαιτεί αναπροσαρμογή των διαθέσιμων στοιχείων ώστε να είναι συγκρίσιμα μεταξύ των δύο χρονικών περιόδων. Τα στοιχεία στη βάση των νέων ταξινομήσεων τόσο των κλάδων, όσο και των επαγγελμάτων, είναι διαθέσιμα στην Ερευνα Εργατικού Δυναμικού από το 1993 και μετά.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την ταξινόμηση των επαγγελμάτων, η συγκρισιμότητα των δύο ταξινομήσεων και η διαπίστωση των διαχρονικών τάσεων επιτεύχθηκε εντάσσοντας τις παλαιές οκτώ, μονοψήφιου κωδικού, επαγγελματικές κατηγορίες³⁸ και τις αντίστοιχες δέκα νέες της ΣΤΕΠ -92³⁹ σε τρεις κατηγορίες, με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά των επαγγελμάτων που εμπεριέχονται σε αυτές:

Α. Επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα - “white collar” απασχολούμενοι

Παλαιά Ταξινόμηση	ΣΤΕΠ-92
α. Επιστήμονες και ελεύθεροι επαγγελματίες	α. Μέλη των βουλευομένων Σωμάτων
β. Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	β. Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα
γ. Υπάλληλοι γραφείου	γ. Τεχνολόγοι, τεχνικοί, βοηθοί
δ. Εμποροι και πωλητές	δ. Υπάλληλοι γραφείου
ε. Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	ε. Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών

διψήφιου κωδικού επαγγέλματος. Τα στοιχεία είναι ετήσια και είναι διαθέσιμα σε επίπεδο χώρας από το 1974, ενώ σε επίπεδο Περιφέρειας μόλις από το 1988.

³⁸ α. Επιστήμονες και ελεύθεροι επαγγελματίες, β. Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη, γ. Υπάλληλοι γραφείου, δ. Εμποροι και πωλητές, ε. Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, στ. Απασχολούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ, ζ. Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων και η Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν κατ' επάγγελμα)

³⁹ α. Μέλη των Βουλευομένων σωμάτων, β. Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα..., γ. Τεχνολόγοι, τεχνικοί, βοηθοί, δ. Υπάλληλοι γραφείου, ε. Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, στ. Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς, ζ. ειδικευμένοι τεχνίτες, η. χειριστές σταθερών βιομηχανικών..., θ. Ανεπίδεκτοι εργάτες, χειρονάκτες.....,

ι. Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν

B. Επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα- “blue collar”
απασχολούμενοι

Παλαιά Ταξινόμηση	ΣΤΕΠ-92
α. Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	α. Ειδικευμένοι τεχνίτες β. Χειριστές σταθερών βιομηχανικών..... γ. Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρονάκτες

Γ. Επαγγέλματα πρωτογενούς χαρακτήρα

Παλαιά Ταξινόμηση	ΣΤΕΠ-92
α. Απασχολούμενοι στη γεωργία, ζωοκομία κλπ	α. Απασχολούμενοι στη γεωργία, ζωοκομία κλπ

Όσον αφορά τέλος, τα διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο κλάδων οικονομικής δραστηριότητας η συγκρισιμότητα των δύο ταξινομήσεων: ΣΤΑΚΟΔ-80⁴⁰ και ΣΤΑΚΟΔ-91⁴¹ επιτεύχθηκε με την ένταξη των διψήφιων κλάδων της ΣΤΑΚΟΔ-91 στους εννέα μονοψήφιους κλάδους της παλαιάς ταξινόμησης^{42, 43,44,45}

⁴⁰ ΕΣΥΕ, Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας, (1980).

⁴¹ ΕΣΥΕ, Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας - ΣΤΑΚΟΔ - 91, (1994).

⁴² ΣΤΑΚΟΔ-91: Α. Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δάση, Β. Αλιεία, Γ. Ορυχεία και λατομεία, Δ. Μεταποιητικές βιομηχανίες, Ε. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού, ΣΤ. Κατασκευές, Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Επισκευή αυτοκινήτων, μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης, Η. Ξενοδοχεία και εστιατόρια, Θ. Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες, Ι. Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, Κ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες, Λ. Δημόσια Διοίκηση Αμυνα υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, Μ. Εκπαίδευση, Ν. Υγεία και κοινωνική μέριμνα, Ξ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου και άλλων υπηρεσιών κοινωνικού ή ατομικού χαρακτήρα, Ο. Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό, Π. Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα (ΕΣΥΕ, Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας - ΣΤΑΚΟΔ - 91, 1994:10).

⁴³ ΣΤΑΚΟΔ-80: 0. Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δάση, 0. Αλιεία, 1. Ορυχεία και λατομεία, 2-3 Βιομηχανία-βιοτεχνία (εκτός από επισκευές αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών, ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης και μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών), 4. Ηλεκτρισμός, φωταέριο, ατμός, ύδρευση, 5. οικοδομήσεις και δημόσια έργα, 6. Εμπόριο, 6. Ξενοδοχεία και εστιατόρια, 7.

Οι διαχρονικές τάσεις των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία και ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας διερευνώνται στο σύνολο της χώρας για τις χρονικές περιόδους: α)1974-80, β)1980-88, γ)1988-92 και δ)1993-97 για να είναι συγκρίσιμα με τα αντίστοιχα στοιχεία σε επίπεδο Περιφέρειας τα οποία διατίθενται από το 1988 και μετά.

Στη βάση της αναλυτικής διερεύνησης της επαγγελματικής διάρθρωσης των κλάδων της μεταποίησης και των υπηρεσιών, αλλά και του συνόλου της απασχόλησης που παρατίθεται στο Παράρτημα, διαπιστώνονται σαφείς τάσεις διαφοροποίησης της. Συγκεκριμένα:

Α. Στο σύνολο της απασχόλησης ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων, αλλά και από

Μεταφορές, αποθηκεύσεις, επικοινωνίες, 8. Τράπεζες και λοιπά οικονομικά ιδρύματα και ασφάλειες, 3. Επισκευή μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών, 8. Διεκπεραιώσεις υποθέσεων, ενοικιάσεις κινητών και ενοικιάσεις ακινήτων, 9. Επιστημονικά ιδρύματα ερευνών, 9. Κυβερνητικές υπηρεσίες, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, 9. Παιδεία, 9. Ιατρικές Υπηρεσίες, Οργανισμοί και Ιδρύματα Κοινωνικής Πρόνοιας, 9. Υπηρεσίες υγιεινής, προσωπικές υπηρεσίες, υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού, επαγγελματικές οργανώσεις, 9. Οικιακές υπηρεσίες, 9. Ξένες διπλωματικές και σταριωτικές αποστολές και υπηρεσίες. (ΕΣΥΕ, *Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας - ΣΤΑΚΟΔ - 91*, 1994:10).

⁴⁴ Συνοπτικά η μετάβαση από την ΣΤΑΚΟΔ - 80 στη ΣΤΑΚΟΔ - 91 έχει ως εξής: 0 (Α+Β), 1 (Γ), 2,3 (Δ), 4 (Ε), 5 (ΣΤ), 6 (Ζ+Η), 7 (Θ), 8 (Ι+Κ) και 9 (Λ-Π) (ΕΣΥΕ, *Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας - ΣΤΑΚΟΔ - 91*, 1994:10).

⁴⁵ Τέλος με βάση και τους αναλυτικούς πίνακες αντιστοιχίας ΣΤΑΚΟΔ -91 προς ΣΤΑΚΟΔ -80 εντάχθηκαν: α) οι κλάδοι (01) έως και (05) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 0: Γεωργία-Κτηνοτροφία-Δάση-Θήρα-Αλιεία της ΣΤΑΚΟΔ - 80, β) οι κλάδοι (10) έως και (14) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 1: Ορυχεία - (Μεταλλεία, Λατομεία, Αλυκές) της ΣΤΑΚΟΔ - 80, γ) οι κλάδοι (15) έως και (37) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 2-3: Βιομηχανία-Βιοτεχνία της ΣΤΑΚΟΔ - 80, δ) οι κλάδοι (40) έως και (41) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 4: Ηλεκτρισμός-Φωταέριο-Ατμός-Υδρευση της ΣΤΑΚΟΔ - 80, ε) ο κλάδος (45) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 5: Οικοδομήσεις και Δημόσια Έργα της ΣΤΑΚΟΔ - 80, στ) οι κλάδοι (50) έως και (55) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 6: Εμπόριο, Ξενοδοχεία και Εστιατόρια της ΣΤΑΚΟΔ - 80, ζ) οι κλάδοι (60) έως και (64) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 7: Μεταφορές - αποθηκεύσεις - επικοινωνίες της ΣΤΑΚΟΔ - 80, η) οι κλάδοι (65) έως και (72) και ο κλάδος (74) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 8: Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα και Ασφάλειες της ΣΤΑΚΟΔ - 80, θ) ο κλάδος (73) και οι κλάδοι από (75) έως και (99) της ΣΤΑΚΟΔ - 91 στον κλάδο 9: Λοιπές υπηρεσίες της ΣΤΑΚΟΔ - 80. Βέβαια, στην προαναφερόμενη κατάταξη θα πρέπει να σημειωθεί, ότι κάποια προβλήματα εντοπίζονται σε επίπεδο τετραψήφων κλάδων, αλλά δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν για το λόγο ότι τα διαθέσιμα από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού στοιχεία περιορίζονται στον διψήφιο κωδικό οικονομικών δραστηριοτήτων για λόγους αξιοπιστίας.

τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα και στις τέσσερις εξεταζόμενες χρονικές περιόδους (1974-80, 1980-88, 1988-92, 1993-97). Το γεγονός αυτό έχει ως επακόλουθο την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα (“white collar” απασχολούμενοι) στο σύνολο της απασχόλησης και την αντίστοιχη μείωση του ποσοστού συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα (“blue collar” απασχολούμενοι).

Διαχρονικές μεταβολές σημειώνονται και στην επαγγελματική σύνθεση της τριτογενούς φύσεως απασχόλησης οι οποίες όμως δεν εμφανίζουν σταθερές τάσεις. Το διάστημα 1974-80, υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει η επαγγελματική κατηγορία των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών και η επαγγελματική κατηγορία των διευθυνόντων και ανώτερων διοικητικών στελεχών. Ενδεικτικά σημειώνεται, για το λόγο ότι τα στοιχεία είναι δειγματοληπτικά, ότι οι δύο προαναφερόμενες κατηγορίες συγκεντρώνουν μικρό ποσοστό του συνόλου των απασχολούμενων (13.66% το 1980).

Το διάστημα 1980-88, υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει και πάλι η επαγγελματική κατηγορία των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών και η επαγγελματική κατηγορία των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών. Οι δύο προαναφερόμενες κατηγορίες, ενδεικτικά και πάλι, συγκεντρώνουν κατά το 1988 το 21.65% του συνόλου των απασχολούμενων.

Το διάστημα 1988-92, υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει η επαγγελματική κατηγορία των εμπόρων και πωλητών, καθώς και η επαγγελματική κατηγορία των υπαλλήλων γραφείου. Οι δύο προαναφερόμενες κατηγορίες, συγκεντρώνουν κατά το 1992 το 23.57% του συνόλου των απασχολούμενων.

Τέλος το διάστημα 1993-97, υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει η επαγγελματική κατηγορία των τεχνολόγων-τεχνικών και των ασκούντων επιστημονικά επαγγέλματα. Οι δύο προαναφερόμενες κατηγορίες, συγκεντρώνουν κατά το 1997 το 17. 21% του συνόλου των απασχολούμενων.

Β. Η επαγγελματική δομή της απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα διαφοροποιείται με σαφείς τάσεις αύξησης του ποσοστού των απασχολούμενων σε θέσεις τριτογενούς χαρακτήρα. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων με επαγγέλματα τριτογενούς φύσεως είναι, κατά τη διάρκεια και των τεσσάρων εξεταζόμενων χρονικών περιόδων, υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων στην μεταποίηση, αλλά και από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα. Αύξηση των τριτογενούς φύσεως θέσεων εργασίας σημειώνεται και κατά τα διαστήματα εκείνα όπου ο αριθμός των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα, αλλά και των απασχολούμενων σε δευτερογενούς χαρακτήρα επαγγέλματα, μειώνεται (1988-92 και 1993-97).

Διαχρονικές μεταβολές σημειώνονται και στην επαγγελματική σύνθεση της τριτογενούς φύσεως απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα οι οποίες όμως και πάλι δεν εμφανίζουν σταθερές τάσεις. Το διάστημα 1974-80 υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει η επαγγελματική κατηγορία των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών, η επαγγελματική κατηγορία των εμπόρων και πωλητών και η επαγγελματική κατηγορία των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών. Ενδεικτικά σημειώνεται, για το λόγο ότι τα στοιχεία είναι δειγματοληπτικά, ότι οι τρεις προαναφερόμενες κατηγορίες συγκεντρώνουν το 7,82% του συνόλου των απασχολούμενων στη μεταποίηση κατά το 1980.

Το διάστημα 1980-88, υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει και πάλι η επαγγελματική κατηγορία των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών και η επαγγελματική κατηγορία των διευθυνόντων και ανώτερων διοικητικών στελεχών. Οι δύο προαναφερόμενες

κατηγορίες, ενδεικτικά και πάλι, συγκεντρώνουν κατά το 1988 το 5.43% του συνόλου των απασχολούμενων στη μεταποίηση.

Το διάστημα 1988-92, υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζουν και πάλι οι επαγγελματικές κατηγορίες των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών και των διευθυνόντων και ανώτερων διοικητικών στελεχών, καθώς και η επαγγελματική κατηγορία των υπαλλήλων γραφείου. Οι τρεις προαναφερόμενες κατηγορίες, συγκεντρώνουν κατά το 1992 το 13.06% του συνόλου των απασχολούμενων στη μεταποίηση.

Τέλος το διάστημα 1993-97 υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει η επαγγελματική κατηγορία των τεχνολόγων-τεχνικών και η επαγγελματική κατηγορία των μελών βουλευομένων σωμάτων. Οι δύο προαναφερόμενες κατηγορίες, συγκεντρώνουν κατά το 1997 το 16.23% του συνόλου των απασχολούμενων στη μεταποίηση.

Γ. Αντίθετα με ότι συμβαίνει στο σύνολο της απασχόλησης αλλά και στην απασχόληση στον μεταποιητικό τομέα, οι διάφοροι κλάδοι του τομέα των υπηρεσιών δεν εμφανίζουν ομοιογενείς, αλλά ούτε και σταθερές τάσεις στις μεταβολές που σημειώνονται στην επαγγελματική σύνθεση των απασχολούμενων σε αυτούς κατά τις εξεταζόμενες χρονικές περιόδους. Εξαίρεση σημειώνεται μόνο κατά την περίοδο 1974-80, όπου και στους τέσσερις κλάδους των υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε αυτούς. Συγκεκριμένα:

α) Στον κλάδο του εμπορίου ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα μόνο κατά το διάστημα 1980-88, ενώ είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων κατά τα διαστήματα 1974-80 και 1980-88.

β) Στον κλάδο των μεταφορών-αποθηκεύσεων-επικοινωνιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς

χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα, καθώς και από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων μόνο κατά το διάστημα 1974-80.

γ) Στον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα και από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων κατά τα διαστήματα 1974-80 και 1993-97.

δ) Τέλος, στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα μόνο κατά το διάστημα 1974-80, ενώ είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων κατά τα διαστήματα 1974-80 και 1980-88.

6.3. Συμπεράσματα

Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, στη βάση των διαχρονικών εξελίξεων του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος κατά την τελευταία εικοσιπενταετία (1971-1994), επιβραδύνεται. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ εμφανίζει φθίνουσα πορεία και είναι σημαντικά χαμηλότερος κατά την δεκαετία του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του 90 από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής της δεκαετίας του '70.

Η επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας αντικατοπτρίζει κυρίως την κρίση που διέρχεται ο μεταποιητικός τομέας. Η ελληνική μεταποιητική δραστηριότητα από τις αρχές της δεκαετίας του '70 μπαίνει σε περίοδο κάμψης η οποία διατηρείται μέχρι σήμερα. Η κρίση της

ελληνικής μεταποίησης διαφοροποιείται βέβαια ως προς τα αίτια, από την κρίση που διέρχεται ο βιομηχανικός τομέας στις πλέον ανεπτυγμένες χώρες, για το λόγο ότι το μεταπολεμικό μοντέλο βιομηχανικής ανάπτυξης στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις από εκείνο των βιομηχανικών χωρών. Η ελληνική εκβιομηχάνιση βασίσθηκε στην ανάπτυξη κλάδων κυρίως παραδοσιακών και καταναλωτικών προϊόντων στους οποίους η πλειονότητα των παραγωγικών μονάδων είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις εγχώριου προσανατολισμού, χαμηλής παραγωγικότητας και χαμηλού τεχνολογικού επιπέδου. Οπωσδήποτε τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν σημαντικές εξελίξεις αναφορικά με την διάρθρωση της ελληνικής βιομηχανίας. Η επενδυτική δραστηριότητα αυξήθηκε σημαντικά, ενώ οι επενδύσεις στράφηκαν σε μεγάλο βαθμό σε κλάδους παραγωγής κεφαλαιουχικών και ενδιάμεσων αγαθών. Το βασικό όμως πρόβλημα της ελληνικής βιομηχανίας δεν είναι τόσο ποσοτικό, αλλά ποιοτικό και σχετίζεται άμεσα με τον εκσυγχρονισμό και της παραγωγικής και οργανωτικής διάρθρωσης. Στο πλαίσιο αυτό η συνεισφορά του τομέα των υπηρεσιών στη βάση και της διεθνούς εμπειρίας κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντική.

Η διαχρονική διερεύνηση των εξελίξεων που σημειώνονται στο ΑΕΠ τόσο διαπεριφερειακά όσο και διατομεακά καταλήγει στα ακόλουθα συμπεράσματα:

α) Οι υψηλότεροι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ των περιφερειών Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας από τον αντίστοιχο εθνικό ενισχύουν την θέση τους, συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες, και αυξάνουν τον βαθμό συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε αυτές. Οι προαναφερόμενες Περιφέρειες συμμετέχουν με το υψηλότερο ποσοστό τόσο στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ, όσο και στο σχηματισμό του ΑΕΠ του δευτερογενή και τριτογενή τομέα στο σύνολο της χώρας.

β) Ο τομέας των υπηρεσιών ήδη από την δεκαετία του '70 συμμετέχει με το υψηλότερο ποσοστό στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ, ποσοστό που το 1994 πλησιάζει το 60%. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του τριτογενή τομέα, παρά το γεγονός ότι είναι φθίνοντες, είναι σημαντικά υψηλότεροι από τους αντίστοιχους συνολικούς ρυθμούς ανάπτυξης, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της σημασίας του στην εθνική οικονομία (οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ των υπηρεσιών είναι υψηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς μεταβολής του

συνολικού ΑΕΠ της χώρας). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του τριτογενούς ΑΕΠ είναι επίσης υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής που σημειώνεται στο ΑΕΠ τόσο του δευτερογενή όσο και του πρωτογενή τομέα.

γ) Οι σημαντικότεροι, από πλευράς συνεισφοράς στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στο σύνολο της χώρας, κλάδοι είναι το χονδρικό και λιανικό εμπόριο και η δημόσια διοίκηση. Τα ποσοστά όμως συμμετοχής τους μειώνονται διαχρονικά (1971-94) σε αντίθεση με την αύξηση που παρατηρείται για τον κλάδο των μεταφορών και επικοινωνιών.

δ) Φθίνουσα είναι η συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στον σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ καθόλη την εξεταζόμενη χρονική περίοδο. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 η φθίνουσα πορεία του ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα επιδεινώνεται και αυτό γίνεται εμφανές στη βάση του μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής που καθίσταται αρνητικός.

Αναφορικά με την διατομεακή εξέλιξη της απασχόλησης στο σύνολο της χώρας διαπιστώνεται:

α) Κατά την δεκαετία του '70 μεταφέρονται θέσεις απασχόλησης από τον αγροτικό τομέα προς τον δευτερογενή τομέα, αλλά και προς τον τομέα των υπηρεσιών. Ενδεικτικό της κρίσης που διέρχεται ο δευτερογενής τομέας στη συνέχεια, από την δεκαετία του '80 και μετά, είναι ο αρνητικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης που σημειώνεται σε αυτόν. Το βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας είναι ότι καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα η πλειονότητα των θέσεων απασχόλησης εντάσσεται στον τομέα των υπηρεσιών. Το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον τριτογενή τομέα είναι σαφώς υψηλότερο από το ποσοστό συμμετοχής του τομέα στο σχηματισμό του ΑΕΠ της χώρας.

β) Ο θετικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα δεν συνεπάγεται ομοιογενείς τάσεις εξέλιξης των θέσεων εργασίας σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων διαφέρει σημαντικά μεταξύ των τριτογενών δραστηριοτήτων με το εμπόριο, τις τράπεζες-ασφάλειες και τη δημόσια διοίκηση να εμφανίζουν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς κατά την δεκαετία του '80, ενώ υπάρχουν και κλάδοι στους οποίους η απασχόληση μειώνεται, όπως ο κλάδος των ξενοδοχείων-

εστιατορίων και ο κλάδος των μεταφορών-επικοινωνιών. Το υψηλότερο ποσοστό από πλευράς συμμετοχής στο σύνολο της απασχόλησης διαπιστώνεται στον κλάδο του εμπορίου, της δημόσιας διοίκησης και των λοιπών υπηρεσιών.

γ) Με βάση τα στοιχεία της απογραφής καταστημάτων όλοι ως επί το πλείστον οι κλάδοι δραστηριοτήτων που εντάσσονται στην κατηγορία των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μέσης ετήσιας μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων κατά το διάστημα 1978-88.

Αναφορικά τέλος με την επαγγελματική διάρθρωση της απασχόλησης διαπιστώνεται ότι καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (1974-97):

α) αυξάνεται το ποσοστό συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα (“white collar” απασχολούμενοι) στο σύνολο της απασχόλησης, ενώ μειώνεται το ποσοστό συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα (“blue collar” απασχολούμενοι).

β) Η επαγγελματική δομή της απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα διαφοροποιείται με σαφείς τάσεις αύξησης του ποσοστού των απασχολούμενων σε θέσεις τριτογενούς χαρακτήρα. Αύξηση των τριτογενούς φύσεως θέσεων εργασίας σημειώνεται και κατά τα διαστήματα εκείνα όπου ο αριθμός των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα, αλλά και των απασχολούμενων σε δευτερογενούς χαρακτήρα επαγγέλματα μειώνεται (1988-92 και 1993-97).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

7.1. Πολυτομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και Τομείς Παρέμβασης

Το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999, για τις κοινοτικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στις ελληνικές περιφέρειες, θέτει ως κύριους άξονες προτεραιότητας:

- α) την μείωση του βαθμού περιφερειακότητας και την προώθηση της εσωτερικής συνοχής μέσω της ανάπτυξης των μεγάλων δικτύων υποδομής,
- β) την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού,
- γ) την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης,
- δ) την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την προώθηση της εργασίας, και
- ε) την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και την άρση της απομόνωσης των νησιώτικων περιοχών.

Το περιφερειακό σκέλος του ΚΠΣ δίνει εξαιρετικά μεγάλη βαρύτητα στην ανάπτυξη των περιφερειών, μέσω της αξιοποίησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους και του περιορισμού των μειονεκτημάτων τους. Εκτός από την σημαντική αυτή παρέμβαση, η αναπτυξιακή προσπάθεια των περιφερειών ενισχύεται επίσης από τις κοινοτικές πρωτοβουλίες και από το εθνικό σκέλος του ΚΠΣ το οποίο καταρτίζεται μεν σε εθνικό επίπεδο, αλλά εξ'ορισμού στηρίζει την ανάπτυξη των περιφερειών.¹

Οι περιφερειακές παρεμβάσεις είναι αντίστοιχες της διοικητικής διαίρεσης της χώρας και έχουν την μορφή πολυτομεακών προγραμμάτων. Η ανάλυση των χαρακτηριστικών και των δυνατοτήτων, σε συνδυασμό με τα προβλήματα που παρεμποδίζουν την ανάπτυξη κάθε περιφέρειας, υπαγορεύει μία στρατηγική ανάπτυξης βασισμένη στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του περιφερειακού χώρου.

¹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, «ΕΛΛΑΔΑ», ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ, 1994-1999: σελ. 65.

Οι άξονες παρέμβασης διακρίνονται:²

A. Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού

• Ενέργειες αναδιάρθρωσης του παραγωγικού ιστού μέσω της ενίσχυσης του τουριστικού τομέα (Υποπρόγραμμα: Τουριστικής Ανάπτυξης) στις Περιφέρειες εκείνες που παρουσιάζουν τουριστικό ενδιαφέρον και ανάπτυξη (Περιφέρειες Ιόνιων νήσων, Βορείου Αιγαίου, Α. Μακεδονίας-Θράκης, Κρήτης και Νοτίου Αιγαίου).

Ως στόχοι του Υποπρογράμματος τίθενται η αύξηση του τουριστικού ρεύματος, η αύξηση της μέσης διάρκειας παραμονής των τουριστών και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Η επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων βασίζεται:

- i) στην βελτίωση των συγκοινωνιακών υποδομών τουριστική ανάπτυξης,
- ii) στην βελτίωση της υφιστάμενης τουριστικής υποδομής και στη δημιουργία νέας (ξενοδοχεία, μαρίνες σκαφών αναψυχής, 'καταφύγια' σκαφών),
- iii) στην χωροταξική και πολεοδομική ανασυγκρότηση των πόλεων (αποφυγή άναρχης επέκτασης, ανάδειξη ιστορικών κέντρων, διάσωση νεοκλασσικών κτιρίων, διαμόρφωση χώρων πρασίνου, αναπλάσεις παραλιών κ.ά.),
- iv) στην ανάδειξη-προστασία-προβολή των αρχαιολογικών μνημείων,
- v) στην προβολή του τουριστικού προϊόντος και στην στήριξη των τουριστικών επιχειρήσεων,
- vi) στην ανάπτυξη και αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (ορεινός, ιαματικός, συνεδριακός, θαλάσσιος), και
- vii) στην προστασία των περιοχών της συνθήκης RAMSAR

• Ενέργειες βελτίωσης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας του δευτερογενή τομέα (Υποπρόγραμμα: Υποστήριξης Δευτερογενή ή Στήριξης παραγωγικών τομέων), κυρίως στις Περιφέρειες εκείνες που η μεταποιητική δραστηριότητα κατέχει ή μπορεί να διαδραματίσει θετικό ρόλο στην οικονομία τους (Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδας, Αττικής, Πελοποννήσου).

² Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π, 1994-1999.

Ως στόχοι του Υποπρογράμματος τίθενται η δημιουργία νέων αποδοτικών επιχειρήσεων (ελληνικών και ξένων), η στήριξη του εκσυγχρονισμού του υπάρχοντος βιομηχανικού ιστού, η βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος και των βιομηχανικών υποδομών, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και η υλοποίηση καινοτόμων ενεργειών.

Η επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων βασίζεται:

- i) στην παροχή υπηρεσιών στήριξης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ενημέρωση-πληροφόρηση, χρηματοδοτικά προϊόντα, επιστημονική στήριξη για έρευνα και ανάπτυξη),
 - ii) στον εκσυγχρονισμό των οργανωμένων χώρων υποδοχής παραγωγικών μονάδων και γενικά των βιομηχανικών υποδομών,
 - iii) στην προσέλκυση επιλεγμένων ιδιωτικών επενδύσεων (παροχή κινήτρων), και
 - iv) στην ενίσχυση των δυνατοτήτων ανάπτυξης καινοτόμων και ερευνητικών δράσεων και στη σύνδεση τους με την παραγωγή.
- Ενέργειες βελτίωσης της αποδοτικότητας του πρωτογενή τομέα- (Υποπρόγραμμα: Στήριξης Πρωτογενή Τομέα και Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου) σε όλες σχεδόν τις Περιφέρειες με εξαίρεση την Περιφέρεια Αττικής.

Ως στόχοι του Υποπρογράμματος τίθενται η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή, με παρεμβάσεις στο επίπεδο της παραγωγής καθώς και της εμπορίας και της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων, ο εκσυγχρονισμός των αγροτικών διάρθρωσεων συμπεριλαμβανομένης της υποδομής και των βασικών εξοπλισμών και η αγροτική ανάπτυξη και αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών στη βάση της διαφοροποίησης των δραστηριοτήτων, της προστασίας και της αξιοποίησης των φυσικών πόρων, του περιβάλλοντος και του ενδογενούς δυναμικού.

Η επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων βασίζεται:

- i) στην υλοποίηση εγγειοβελτιωτικών έργων και απαραίτητων αναδασμών,
- ii) στην βελτίωση του ζωικού κεφαλαίου και της υποδομής (βελτίωση κτηνοτροφικής παραγωγής, μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων και διαχείριση αποβλήτων,

- iii) στην αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας (θερμοκήπια σύγχρονης τεχνολογίας),
- iv) στην δημιουργία εργαστηρίων και κέντρων γεωργικής και αλιευτικής έρευνας και προστασίας,
- v) στην ενίσχυση νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων στον αγροτικό χώρο (ενέργειες αγροτουρισμού, μικρές μονάδες για επεξεργασία, συσκευασία και τυποποίηση των τοπικών αγροτικών προϊόντων),
- vi) στην βελτίωση των υποδομών αγροτικής ανάπτυξης (οικιστική ανασυγκρότηση του ορεινού χώρου, παραδοσιακοί οικισμοί, βελτίωση επαρχιακού και αγροτικού οδικού δικτύου, επεμβάσεις σε εθνικούς δρυμούς-φαράγγια),
- vii) στην βελτίωση και προστασία των δασών (αντιπυρικές ζώνες, αναδάσωση, διευθέτηση χειμάρρων, εμπλουτισμός ζωϊκού κεφαλαίου κ.ά),
- viii) στην άρση της συγκοινωνιακής απομόνωσης εσωτερικών περιοχών (ολοκλήρωση βασικών οδικών επαρχιακών αξόνων στο ορεινό χώρο),
- ix) στην τεχνική στήριξη των συνεταιρισμών, και
- x) στην βελτίωση των υποδομών στήριξης της γεωργίας και της αλιείας.

B. Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης

- Ενέργειες για την διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την βελτίωση της ποιότητας ζωής (Υποπρόγραμμα: Περιβαλλοντικής Προστασίας και Αναβάθμισης και Ποιότητας Ζωής).

Ο γενικός στόχος των περιβαλλοντικών δράσεων συνίσταται στην ποιοτική βελτίωση και στην ορθολογική διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων και παραγόντων. Οι προβλεπόμενοι τομείς παρέμβασης αναφέρονται:

- i) στην προστασία του περιβάλλοντος,
- ii) στην διαχείριση των υδάτινων πόρων και των απόβλητων υδάτων,
- iii) στην διαχείριση των οικιακών και τοξικών αποβλήτων,
- iv) στην διαχείριση των περιβαλλοντικών κινδύνων,
- v) στην διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, και
- vi) στην διαχείριση του δομημένου περιβάλλοντος.

Ο γενικός στόχος των δράσεων που αφορούν την ποιότητα ζωής συνίσταται στην αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής πρόνοιας. Η επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου βασίζεται σε δράσεις-ενέργειες βελτίωσης των υποδομών υγείας (εκσυγχρονισμός/επέκταση της υποδομής και του τεχνικού εξοπλισμού των υγειονομικών ιδρυμάτων, ολοκληρωμένες ενέργειες εκσυγχρονισμού της διαχείρισης των νοσοκομείων και άλλων υπηρεσιών και κέντρων υγείας...) και κοινωνικής πρόνοιας.

Γ. Μείωση του βαθμού περιφερειακότητας και προώθηση της εσωτερικής ολοκλήρωσης με την ανάπτυξη έργων μεταφορικής υποδομής

Τα βασικά έργα μεταφορικής υποδομής (μεγάλοι οδικοί άξονες, σιδηροδρομικό δίκτυο, λιμάνια, αεροδρόμια) χρηματοδοτούνται από το εθνικό σκέλος του ΚΠΣ και το Ταμείο Συνοχής. Σε περιφερειακό επίπεδο πραγματοποιούνται συμπληρωματικά έργα που αφορούν κυρίως την επέκταση-βελτίωση του περιφερειακού και επαρχιακού οδικού δικτύου, καθώς και τον εκσυγχρονισμό/επέκταση των υποδομών στα υφιστάμενα αεροδρόμια και λιμάνια.

Δ. Αναβάθμιση και αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων

Το Υποπρόγραμμα που αναφέρεται στο ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνει:

- Ενέργειες για τη δημιουργία και την βελτίωση των υποδομών στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.
- Ενέργειες διαρκούς επαγγελματικής κατάρτισης για την αναβάθμιση των επαγγελματικών δεξιοτήτων των εργαζομένων και την αντιμετώπιση της ανεργίας.
- Ενέργειες για την καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας.

Τέλος, σε κάθε Πολυτομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα υπάρχει Υποπρόγραμμα που συγκεντρώνει τις δράσεις για την τοπική ανάπτυξη, με βάση τις κατευθύνσεις του ειδικού προγράμματος για τις τοπικές αρχές (ΕΑΠΤΑ), καθώς και ένα Υποπρόγραμμα μικρού προϋπολογισμού που επιτρέπει να ολοκληρωθούν ορισμένα έργα που άρχισαν στο πλαίσιο του Α ΚΠΣ.

7.2. Ανθρώπινο Δυναμικό και Αποκέντρωση: Εφαρμοζόμενη Πολιτική

Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην επιτυχία της προσπάθειας για οικονομική ανόρθωση της ελληνικής οικονομίας και μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Το σύστημα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, σε συνδυασμό με τα μέτρα που λαμβάνονται για την αγορά εργασίας, αποσκοπεί στην ποιοτική βελτίωση του εργατικού δυναμικού, ώστε να πληρούνται οι νέες εξειδικευμένες ανάγκες των επιχειρήσεων που προκύπτουν από τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό τους και την οργανωτική τους αναδιάρθρωση.

Η ανάπτυξη της παραγωγικής ικανότητας του ανθρώπινου δυναμικού προϋποθέτει την λήψη μέτρων που εγγυώνται τόσο την ποιότητα και την πολυμορφία της παρεχόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, όσο και την ενθάρρυνση των επιχειρήσεων για επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό που απασχολούν.

Παρά την πρόοδο που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια το επίπεδο της κατάρτισης εξακολουθεί να είναι πολύ χαμηλότερο από τον μέσο όρο στην Κοινότητα.³ Οι διαπιστούμενες δυσκολίες επικεντρώνονται:

α) Στον εντοπισμό των ειδικών αναγκών της αγοράς και στον ανάλογο σχεδιασμό των προγραμμάτων, λόγω του χαμηλού επιπέδου οργάνωσης των αρμόδιων φορέων και των ελλειπών μηχανισμών ελέγχου της αγοράς εργασίας που διαθέτουν.

β) Στο σχετικά χαμηλό επίπεδο των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση.

Οι στρατηγικές προτεραιότητες επομένως της κοινοτικής διαρθρωτικής δράσης στήριξης του ανθρώπινου δυναμικού επικεντρώνονται:

α) Στη διεύρυνση της ικανότητας πρόσβασης και στη βελτίωση της ποιότητας των συστημάτων βασικής εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, ώστε να εξασφαλισθεί η μεγαλύτερη κινητικότητα του ειδικευμένου εργατικού δυναμικού και η προσαρμογή του στις νέες τεχνολογίες.

β) Στην άμεση σύνδεση των προγραμμάτων κατάρτισης με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις προκύπτουσες ανάγκες των επιχειρήσεων. Για το σκοπό αυτό δίνεται

³ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, «ΕΛΛΑΔΑ», ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ, 1994-1999: σελ. 57.

έμφαση στην οργάνωση προγραμμάτων κατάρτισης, με γνώμονα τις απαιτήσεις και τη ζήτηση των επιχειρήσεων.

γ) Στη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης με την εφαρμογή σειράς συντονισμένων μέτρων υπέρ των ανέργων, των μειονεκτούντων ατόμων και των κατηγοριών εκείνων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο αποκλεισμού από την αγορά εργασίας. Για το σκοπό δίνεται έμφαση στην ενίσχυση των οργανισμών απασχόλησης και στην προώθηση ειδικών ενεργειών σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού, παροχής συμβουλών, επαγγελματικής κατάρτισης και ενισχύσεων στην απασχόληση.

δ) Στη στήριξη και διεύρυνση της προσπάθειας εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης μέσα από την κατάρτιση και υλοποίηση προγραμμάτων αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού της.⁴

Στη βάση των προαναφερόμενων οι κύριοι στόχοι του Υποπρογράμματος αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού είναι:

α) Η ανάπτυξη και βελτίωση των δομών εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ο στόχος αυτός εξυπηρετείται κυρίως από τις Ενέργειες-Μέτρα που αποσκοπούν στην βελτίωση της υποδομής και του εξοπλισμού της εκπαίδευσης (δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συνεχιζόμενη εκπαίδευση) και στην δημιουργία σταθερών δομών ελέγχου της αγοράς εργασίας, κατάρτισης και συνεχούς επιμόρφωσης (Περιφερειακά Ινστιτούτα Εργασίας, Κέντρα Επαγγελματικού Προσανατολισμού για νέους, ανέργους και ειδικές πληθυσμιακές ομάδες).

β) Η αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού και η καταπολέμηση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης. Ο στόχος αυτός εξυπηρετείται από την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης για ανέργους αλλά και απασχολούμενους. Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι Ενέργειες που αφορούν την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού περιλαμβάνονται και σε άλλα Υποπρογράμματα με στόχο την ικανοποίηση της ζήτησης για συγκεκριμένες ειδικότητες επιστημονικού και τεχνικού δυναμικού που προκύπτει από την υλοποίηση των έργων του συγκεκριμένου κάθε φορά Υποπρογράμματος.

γ) Η αντιμετώπιση του προβλήματος του κοινωνικού αποκλεισμού σε μειονεκτούσες ομάδες του πληθυσμού. Ο στόχος αυτός εξυπηρετείται με την υλοποίηση τόσο προγραμμάτων κατάρτισης, όσο και ενεργειών που άπτονται του επαγγελματικού προσανατολισμού των ατόμων που απειλούνται με κοινωνικό

αποκλεισμό, του προσδιορισμού των αναγκών τους, της παροχής υπηρεσιών πληροφόρησης και της ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης απέναντι στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Αναλυτικότερα οι παρεμβάσεις αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού ανά Περιφέρεια όπως προκύπτουν από την μελέτη των Πολυτομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων είναι οι ακόλουθες:

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας⁵

Στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας το Υποπρόγραμμα για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού απορροφά το 12% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Οι δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης άπτονται αφενός του εκσυγχρονισμού του αγροτικού τομέα της οικονομίας και αφετέρου του προσανατολισμού του εργατικού δυναμικού προς τομείς με αυξημένες δυνατότητες απασχόλησης και κυρίως στη χημική βιομηχανία και στον τομέα των υπηρεσιών. Ενισχύονται επίσης πρωτοβουλίες για την αυτοαπασχόληση των ανέργων και για την αντιμετώπιση των προβλημάτων από την συγκέντρωση στην Περιφέρεια μεγάλου αριθμού προσφύγων από τις ανατολικές χώρες. Οι στόχοι αυτοί εξυπηρετούνται στη βάση των τεσσάρων Μέτρων του Υποπρογράμματος και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές και εξοπλισμός εκπαίδευσης με προϋπολογισμό το 55.32% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 24.68% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού με προϋπολογισμό το 10.96% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 4: Ανάπτυξη δομών επαγγελματικής κατάρτισης με προϋπολογισμό το 9.04% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στο Υποπρόγραμμα: Αγροτικής ανάπτυξης και στο Υποπρόγραμμα: Ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, με

⁴ ο. π. : σελ. 53.

⁵ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Κ. Μακεδονίας, 1994-1999.

αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 12.52% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

Περιφέρεια Ιονίων Νήσων⁶

Στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων το Υποπρόγραμμα των ανθρώπινων πόρων απορροφά το 15.28% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Προτεραιότητα δίνεται στη συνεχιζόμενη κατάρτιση σχετικά με την βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και στην αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού των τοπικών ΜΜΕ χειροτεχνίας. Εμφαση επίσης δίνεται στη στήριξη της επαγγελματικής κατάρτισης αναφορικά με τις νέες μεθόδους παραγωγής στην γεωργία και την αλιεία. Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τέσσερα και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Ανάπτυξη υποδομών επαγγελματικής κατάρτισης με προϋπολογισμό το 58.6% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνοδευτικές ενέργειες κατάρτισης με προϋπολογισμό το 3.43% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος και αφορά την επιλεκτική κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού σε ζητήματα που θα προκύψουν από την υλοποίηση ενεργειών άλλων Υποπρογραμμάτων.

Μέτρο 3: Συνεχιζόμενη εκπαίδευση-Καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 35.11% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 4: Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας με προϋπολογισμό το 2.86% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Περιφέρεια Θεσσαλίας⁷

Στην Περιφέρεια Θεσσαλίας το Υποπρόγραμμα των ανθρώπινων πόρων απορροφά το 14.64% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Οι ενέργειες αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού επικεντρώνονται σε προγράμματα κατάρτισης αναφορικά με τις σύγχρονες μεθόδους αγροτικής παραγωγής, καθώς και εμπορίας και μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων, λόγω του συγκριτικού πλεονεκτήματος της Περιφέρειας στον πρωτογενή τομέα. Επίσης σημαντική θέση καταλαμβάνουν και τα

⁶ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Ιονίων Νήσων, 1994-1999.

προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης των ανέργων του δευτερογενούς, μέσω των οποίων επιδιώκεται ο προσανατολισμός τους σε θέσεις εργασίας του τομέα των υπηρεσιών. Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τέσσερα και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Ανάπτυξη υποδομών εκπαίδευσης με προϋπολογισμό το 72.89% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 16.72% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας με προϋπολογισμό το 7.78% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 4: Ολοκληρωμένες δράσεις τοπικής ανάπτυξης με προϋπολογισμό το 2.762% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος. Το Μέτρο περιλαμβάνει ολοκληρωμένες δράσεις σε περιοχές της Περιφέρειας με ιδιαίτερα οξυμένα προβλήματα ανεργίας.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στο Υποπρόγραμμα: Αγροτικής ανάπτυξης και στο Υποπρόγραμμα: Προστασία περιβάλλοντος-ποιότητα ζωής, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 15.79% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

Περιφέρεια Κρήτης⁸

Στην Περιφέρεια Κρήτης το Υποπρόγραμμα για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού απορροφά το 8.13% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Οι τάσεις της απασχόλησης στην Κρήτη δεικνύουν μετατόπιση των θέσεων εργασίας από την μεταποίηση προς τον τριτογενή τομέα. Τα προγράμματα κατάρτισης σε ζητήματα του πρωτογενή τομέα επικεντρώνονται σε θέματα ποιοτικής βελτίωσης των αγροτικών προϊόντων και μεγιστοποίησης της παραγωγικότητας των καλλιεργειών. Επίσης σημαντικό ρόλο καταλαμβάνουν και τα προγράμματα κατάρτισης σε

⁷ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Θεσσαλίας, 1994-1999.

⁸ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Κρήτης, 1994-1999.

συγκεκριμένες ειδικότητες του δευτερογενή, αλλά κυρίως του τριτογενή τομέα. Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τρία και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης με προϋπολογισμό το 57.84% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη εκπαίδευση με προϋπολογισμό το 27.55% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού με προϋπολογισμό το 14.61% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στο Υποπρόγραμμα: Τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 9% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου⁹

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου το Υποπρόγραμμα για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού απορροφά το 9.04% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Η οικονομία της περιφέρειας είναι επικεντρωμένη κύρια στον τουρισμό. Προτεραιότητα επομένως δίνεται σε προγράμματα κατάρτισης αναφορικά με τις τουριστικές υπηρεσίες αλλά και με ζητήματα που άπτονται του πρωτογενή τομέα, ώστε να διατηρηθεί η αγροτική παραγωγή στα σημερινά επίπεδα. Ενισχύονται επίσης οι πρωτοβουλίες αυτοαπασχόλησης των ανέργων κύρια στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και αναλαμβάνονται δράσεις που θα διευκολύνουν την επανένταξη στην αγορά εργασίας ειδικών κατηγοριών ανέργων μακράς διαρκείας. Τέλος, η επαγγελματική κατάρτιση που αφορά τον μεταποιητικό τομέα είναι προσανατολισμένη στην ενίσχυση των τοπικών βιομηχανιών και ιδιαίτερα του κλάδου παραδοσιακής τοπικής χειροτεχνίας. Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τέσσερα και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές εκπαίδευσης με προϋπολογισμό το 52.4% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

⁹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Νοτίου Αιγαίου, 1994-1999.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 39.3% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας με προϋπολογισμό το 3.93% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 4: Ανάπτυξη κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης με προϋπολογισμό το 4.37% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στο Υποπρόγραμμα: Τουριστικής αξιοποίησης θαλάσσιων και πολιτισμικών πόρων και στο Υποπρόγραμμα: Ειδικής ολοκληρωμένης δράσης της νήσου Λέρου, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 9.49% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας¹⁰

Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας το Υποπρόγραμμα για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού απορροφά το 13.77% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Οσον αφορά τις δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης δίνεται προτεραιότητα στους ανέργους του μεταποιητικού τομέα (γυυνοποιία, ένδυμα). Η επαγγελματική κατάρτιση των ανέργων επιδιώκει την επαγγελματική στροφή τους προς τον τομέα των υπηρεσιών (μεταφορές, εμπόριο, και άλλες υπηρεσίες). Ενισχύονται τέλος πρωτοβουλίες αυτοαπασχόλησης των ανέργων και αντιμετωπίζονται τα προβλήματα των ειδικών κατηγοριών ανέργων μακράς διαρκείας, μέσω ολοκληρωμένων δράσεων προσαρμοσμένων στις ειδικές ανάγκες της Περιφέρειας. Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τέσσερα και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές εκπαίδευσης με προϋπολογισμό το 62.75% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Δομές συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης με προϋπολογισμό το 8.44% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

¹⁰ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Δυτ. Μακεδονίας, 1994-1999.

Μέτρο 3: Συνεχιζόμενη κατάρτιση για ανέργους με προϋπολογισμό το 21.71% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 4: Ενέργειες καταπολέμησης του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας με προϋπολογισμό το 7.09% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στο Υποπρόγραμμα: Ανάπτυξης του αγροτικού χώρου με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 14.23% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας¹¹

Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας το Υποπρόγραμμα για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού απορροφά το 10.35% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Προτεραιότητα δίνεται σε προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης των ανέργων σε ζητήματα που άπτονται της αναδιάρθρωσης του δευτερογενή τομέα και του τομέα των υπηρεσιών (αγροτουρισμός, εμπόριο). Στον πρωτογενή τομέα οι δράσεις κατάρτισης προσανατολίζονται στις νέες καλλιεργητικές μεθόδους, ενώ στις περιοχές που διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα στον αλιευτικό τομέα ενθαρρύνονται δράσεις κατάρτισης σε σχετικά ζητήματα. Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τέσσερα και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές με προϋπολογισμό το 51.88% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 26.83% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας με προϋπολογισμό το 17.94% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 4: Συνοδευτικές ενέργειες στα Μέτρα 2 και 3 με προϋπολογισμό το 3.34% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος. Το Μέτρο περιλαμβάνει και έργα υποδομής που υποστηρίζουν την λειτουργία των μέτρων 2 και 3 του ίδιου Υποπρογράμματος και αποσκοπούν στην βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών

¹¹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Δυτ. Ελλάδας, 1994-1999.

προς τους ανέργους, τους απειλούμενους από την ανεργία, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τα μειονεκτούντα άτομα.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στο Υποπρόγραμμα: Πύλη διασύνδεσης με την Ευρώπη και στο Υποπρόγραμμα: Αγροτική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 10.53% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου¹²

Στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου το Υποπρόγραμμα των ανθρώπινων πόρων απορροφά το 13.23% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Ο περιορισμένος αριθμός θέσεων απασχόλησης στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, σε συνδυασμό με την σημαίνουσα θέση του τουρισμού στην περιφερειακή οικονομία, οδηγούν σε δράσεις κατάρτισης κύρια σε ζητήματα που άπτονται του τομέα των υπηρεσιών. Επίσης ενισχύονται πρωτοβουλίες αυτοαπασχόλησης των ανέργων στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τρία και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Ανάπτυξη υποδομών με προϋπολογισμό το 65.43% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 28.11% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας με προϋπολογισμό το 6.46% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στο Υποπρόγραμμα: Αγροτικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 13.43% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

¹² Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Βορείου Αιγαίου, 1994-1999.

Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης¹³

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης το Υποπρόγραμμα των ανθρώπινων πόρων απορροφά το 11.66% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Προβλέπονται προγράμματα κατάρτισης και επαγγελματικής επανένταξης για την αντιμετώπιση της ανεργίας, καθώς και προγράμματα κατάρτισης για την κοινωνικοοικονομική ένταξη των μεταναστών και προσφύγων. Επίσης προβλέπεται σειρά έργων για την βελτίωση των υποδομών και του εξοπλισμού της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τέσσερα και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές και εξοπλισμός εκπαίδευσης με προϋπολογισμό το 59.65% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 24.46% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού με προϋπολογισμό το 9.01% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 4: Υποδομή δομών κατάρτισης και ενεργειών κοινωνικού αποκλεισμού με προϋπολογισμό το 6.87% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος. Στόχος του Μέτρου είναι η ενίσχυση φορέων με περιφερειακή δράση για την δημιουργία αποτελεσματικών δομών κατάρτισης, μέσω της ανάπτυξης και βελτίωσης των υποδομών, του τεχνολογικού και εκπαιδευτικού εξοπλισμού και των μηχανισμών σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στα Υποπρογράμματα: Ανάπτυξης της μεταποίησης, Αγροτικής ανάπτυξης και Τουρισμού και ποιότητας ζωής, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 12.56% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

¹³ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Α. Μακεδονίας και Θράκης, 1994-1999.

Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας¹⁴

Στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας το Υποπρόγραμμα για το ανθρώπινο δυναμικό απορροφά το 7.13% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Οι ενέργειες επαγγελματικής κατάρτισης επικεντρώνονται στην παροχή συνεχιζόμενης εκπαίδευσης προς τους ανέργους του μεταποιητικού τομέα και στην αναβάθμιση των επαγγελματικών δεξιοτήτων των απασχολούμενων σε συγκεκριμένους κλάδους των υπηρεσιών (εμπόριο, μεταφορές, εναλλακτικές μορφές τουρισμού).

Τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τρία και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές με προϋπολογισμό το 65.42% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη εκπαίδευση με προϋπολογισμό το 29.4% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού με προϋπολογισμό το 5.18% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στα Υποπρογράμματα: Προβληματικών περιοχών και Αγροτικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 7.7% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

Περιφέρεια Αττικής¹⁵

Στην Περιφέρεια Αττικής το Υποπρόγραμμα για το ανθρώπινο δυναμικό απορροφά το 16.56% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Προτεραιότητα δίνεται σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε τομείς προηγμένης τεχνολογίας, με σκοπό την βελτίωση του επιπέδου ανάπτυξης και της παραγωγικότητας του μεταποιητικού τομέα και του τομέα των υπηρεσιών. Επιλέγονται επίσης προγράμματα κατάρτισης, με απώτερο στόχο την καταπολέμηση της ανεργίας και του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας και αναλαμβάνονται δράσεις για την δημιουργία εναλλακτικών μορφών απασχόλησης για το εργατικό δυναμικό των

¹⁴ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/νση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Στερεάς Ελλάδας, 1994-1999.

¹⁵ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/νση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Αττικής, 1994-1999.

περιοχών που πλήττονται από έντονα φαινόμενα αποβιομηχάνισης (π.χ. Λαύριο). Αναλυτικότερα τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τρία και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές αρχικής και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κοινωνικού αποκλεισμού με προϋπολογισμό το 68.78% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη εκπαίδευση με προϋπολογισμό το 19.97% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Ανεργία-κοινωνικός αποκλεισμός με προϋπολογισμό το 11.25% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Περιφέρεια Ηπείρου¹⁶

Στην Περιφέρεια Ηπείρου το Υποπρόγραμμα για τους ανθρώπινους πόρους απορροφά το 11.19% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Το υψηλό ποσοστό ανεργίας στο εργατικό δυναμικό και το υψηλό ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα οδηγούν στην επιλογή προγραμμάτων κατάρτισης, κύρια προσανατολισμένων στις σύγχρονες μεθόδους αγροτικής παραγωγής και κτηνοτροφίας, καθώς και στην εμπορευματοποίηση των αγροτικών προϊόντων.

Τα Μέτρα του Υποπρογράμματος είναι τρία και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Αρχική κατάρτιση με προϋπολογισμό το 73.71% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 20.07% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού με προϋπολογισμό το 6.22% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Τέλος,, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στο Υποπρόγραμμα: Αγροτικής ανάπτυξης-ανάπτυξης ορεινών όγκων, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 12.08% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

¹⁶ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Ηπείρου, 1994-1999.

Περιφέρεια Πελοποννήσου¹⁷

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου το Υποπρόγραμμα για τους ανθρώπινους πόρους απορροφά το 7.84% των συνολικών κονδυλίων του ΠΕΠ. Αναλαμβάνονται ολοκληρωμένες δράσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας μακράς διαρκείας και του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας. Οι ενέργειες επαγγελματικής κατάρτισης στις οποίες δίνεται προτεραιότητα σχετίζονται άμεσα με την αύξηση της παραγωγικότητας στους τομείς της αλιείας και της γεωργίας, με την βελτίωση της οργάνωσης και της διαχείρισης και την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, καθώς και με ζητήματα του τουριστικού τομέα (κύρια του αγροτουρισμού). Οι στόχοι αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού εξυπηρετούνται στη βάση των τριών Μέτρων του Υποπρογράμματος και συγκεκριμένα:

Μέτρο 1: Υποδομές εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης με προϋπολογισμό το 55.97% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας με προϋπολογισμό το 35.92% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος

Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού με προϋπολογισμό το 8.11% των συνολικών κονδυλίων του Υποπρογράμματος.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενέργειες που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνονται και στα Υποπρογράμματα: Τουριστικής ανάπτυξης και Στήριξης γεωργικού τομέα-ανάπτυξη αγροτικού χώρου, με αποτέλεσμα το συνολικό ύψος των δαπανών για τους ανθρώπινους πόρους να ανέρχεται τελικά στο 8.11% του συνολικού περιφερειακού προϋπολογισμού του επιχειρησιακού προγράμματος.

¹⁷ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, Π.Ε.Π Πελοποννήσου, 1994-1999.

7.3. Συμπεράσματα

Βασικό άξονα προτεραιότητας των κοινοτικών διαρθρωτικών παρεμβάσεων στις ελληνικές περιφέρειες αποτελεί η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και η προώθηση της απασχόλησης. Το ανθρώπινο δυναμικό και η κατάλληλη αξιοποίηση του συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση στην προσπάθεια οικονομικής αναδιάρθρωσης του συνόλου της ελληνικής οικονομίας και μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων. Τα Πολυτομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα που αποτελούν το περιφερειακό σκέλος του ΚΠΣ, μέσω του Υποπρογράμματος Αξιοποίησης των Ανθρώπινων Πόρων, κατανέμουν ένα σημαντικό ποσοστό του προϋπολογισμού τους στην επίτευξη του στόχου της αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού. Η αναλογία της συγκεκριμένης κατηγορίας δαπανών στο συνολικό προϋπολογισμό των ΠΕΠ διαφοροποιείται μεταξύ των περιφερειών και κυμαίνεται από 7.13% στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας μέχρι και 16.56% στην Περιφέρεια Αττικής.

Οι βασικοί στόχοι του Υποπρογράμματος που εξυπηρετούνται από τα επιμέρους Μέτρα που εντάσσονται σε αυτό αναφέρονται: α) στην ανάπτυξη και βελτίωση των δομών εκπαίδευσης και κατάρτισης, β) στην αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού και στην καταπολέμηση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης και γ) στην αντιμετώπιση του προβλήματος του κοινωνικού αποκλεισμού. Το υψηλότερο ποσοστό των πόρων σε όλες τις περιφέρειες κατανέμεται στην βελτίωση των υποδομών και του εξοπλισμού της εκπαίδευσης και κατάρτισης και ακολουθούν τα προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης/κατάρτισης.

Οι επιμέρους δράσεις κατάρτισης επιλέγονται στη βάση των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών και προβλημάτων κάθε Περιφέρειας, καθώς και των αναπτυξιακών αξόνων που έχουν τεθεί και καλύπτουν συγκεκριμένους τομείς εξειδίκευσης που καθορίζονται από την ανάγκη εκσυγχρονισμού και των τριών τομέων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Τα προγράμματα κατάρτισης στο σύνολο τους αποσκοπούν: α) στην ποιοτική βελτίωση και αναπροσανατολισμό του εργατικού δυναμικού σε τομείς αιχμής (νέες τεχνολογίες, περιβάλλον, τουρισμός-υπηρεσίες), ώστε να ικανοποιούνται οι νέες εξειδικευμένες ανάγκες των επιχειρήσεων που προκύπτουν από τον τεχνολογικό και οργανωτικό τους εκσυγχρονισμό, και β) στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από τις αναδιρθρώσεις των περιφερειακών οικονομιών.

Η διαδικασία αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού επομένως οδηγεί τόσο έμμεσα, όσο και άμεσα σε ενίσχυση των τάσεων τριτογενοποίησης της απασχόλησης, όπως αυτό διαπιστώνεται στο σύνολο της επικράτειας. Αφενός μεν αυτή καθεαυτή η δημιουργία δομών κατάρτισης αυξάνει το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται σε τριτογενείς θέσεις εργασίας, αφετέρου δε οι τομείς κατάρτισης, είτε έχοντας ως αντικείμενο δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα, είτε ακόμα και στην περίπτωση που αφορούν τον δευτερογενή, ενισχύουν δεξιότητες με κυρίαρχα τριτογενή χαρακτηριστικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

8.1. Αναπτυξιακές Τάσεις και Εξελίξεις¹

8.1.1. Οι τάσεις στην εξέλιξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και η παραγωγική διάρθρωση²

Η Περιφέρεια Αττικής συμμετέχει με το υψηλότερο ποσοστό, συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες, στον σχηματισμό του συνολικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της χώρας. Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας, στη βάση των διαχρονικών εξελίξεων του περιφερειακού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος κατά την τελευταία δεκαπενταετία (1981-1994), επιβραδύνεται. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ της Περιφέρειας εμφανίζει φθίνουσα πορεία και είναι σημαντικά χαμηλότερος στις αρχές της δεκαετίας του '90 από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής κατά την δεκαετία του '80. Παρά όμως την φθίνουσα πορεία που διαπιστώνεται, οι ρυθμοί αυτοί είναι υψηλότεροι, καθόλου το εξεταζόμενο διάστημα, από τους αντίστοιχους στο σύνολο της χώρας.

Η κατανομή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ανά τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων δεν δεικνύει διαφοροποίηση του παραγωγικού προτύπου της Αττικής. Ο τομέας των υπηρεσιών, ήδη από την δεκαετία του '80, συμμετέχει με το υψηλότερο ποσοστό στο σχηματισμό του περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό που το 1994 ξεπερνά το 70%. Το ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό συμμετοχής του τριτογενή τομέα στο σχηματισμό του ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής, συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό του τομέα στο σχηματισμό του συνολικού

¹ Τα στοιχεία που σχολιάζονται περιλαμβάνονται στους πίνακες του Παραρτήματος

² Επεξεργασμένα στοιχεία ΚΕΠΕ (1997)

ΑΕΠ της χώρας, αλλά και των ΑΕΠ όλων των υπολοίπων Περιφερειών, οδηγεί στην διαπίστωση ότι η οικονομία της Αττικής είναι η πλέον “τριτογενοποιημένη” περιφερειακή οικονομία στην Ελλάδα. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του τριτογενούς ΑΕΠ στην Περιφέρεια είναι επίσης υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής που σημειώνεται στο περιφερειακό ΑΕΠ τόσο του δευτερογενή όσο και του πρωτογενή τομέα, με αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού των υπηρεσιών, σε βάρος όχι μόνο του πρωτογενή αλλά και του δευτερογενή τομέα της περιφερειακής οικονομίας, κατά την δεκαετία του ‘80. Το φαινόμενο αυτό φαίνεται να οπισθοχωρεί ελαφρά, εφόσον στις αρχές τις δεκαετίας του ‘90 το περιφερειακό ΑΕΠ των υπηρεσιών αυξάνεται με χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από τον αντίστοιχο του δευτερογενή και πρωτογενή τομέα.

Σε αντίθεση με την ενίσχυση διαχρονικά της σημασίας του τριτογενή τομέα στην οικονομία της Αττικής, οι ρυθμοί ανάπτυξης του τομέα στην Περιφέρεια είναι φθίνοντες και χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης των υπηρεσιών στο σύνολο της χώρας, με αποτέλεσμα την μείωση του ποσοστού συμμετοχής της Περιφέρειας στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του τριτογενή. Ο κλάδος των μεταφορών-επικοινωνιών συνεισφέρει καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο με το μεγαλύτερο ποσοστό στον σχηματισμό του περιφερειακού τριτογενή ΑΕΠ. Από τους υπόλοιπους κλάδους, μείωση του ποσοστού συμμετοχής τους κατά το 1994, συγκριτικά με το έτος βάσης (1981), παρουσιάζουν οι κλάδοι της δημόσιας διοίκησης, του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και των λοιπών υπηρεσιών, ενώ αντίθετα αύξηση εμφανίζουν οι κλάδοι της κατοικίας, της υγείας-εκπαίδευσης και των τραπεζών-ασφαλειών.

Συμπερασματικά στην Περιφέρεια Αττικής κατά την δεκαετία 1981-91 οι τριτογενείς κλάδοι με τους υψηλότερους από τους αντίστοιχους σε εθνικό επίπεδο ρυθμούς μέσης ετήσιας μεταβολής είναι οι κλάδοι των μεταφορών-επικοινωνιών, του χονδρικού και του λιανικού εμπορίου, ενώ κατά το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα της τετραετίας 1991-94, οι κλάδοι των τραπεζών-ασφαλειών και των λοιπών υπηρεσιών. Τέλος, στη βάση των ιδιαίτερα υψηλών ποσοστών συμμετοχής όλων των κλάδων του τριτογενή τομέα της Αττικής στο σχηματισμό του αντίστοιχου κλαδικού ΑΕΠ στο σύνολο της χώρας, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα το οποίο θα επεξεργαστεί περαιτέρω στη συνέχεια με βάση τα

μεγέθη της απασχόλησης ότι έχουμε υπερσυγκέντρωση των τριτογενών δραστηριοτήτων στην Αττική, πολύ μεγαλύτερη από αυτή που παρατηρείται στον τομέα της μεταποίησης.

Ο δευτερογενής τομέας οπισθοχωρεί στο σχηματισμό του περιφερειακού ΑΕΠ της Αττικής την δεκαετία του '80, φαινόμενο που φαίνεται να αντιστρέφεται στις αρχές της δεκαετίας του 90, εφόσον ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του δευτερογενή στην Αττική αυξάνεται, αντίθετα με την πορεία του αντίστοιχου ρυθμού του τομέα στο σύνολο της χώρας ο οποίος είναι αρνητικός.

Ο πρωτογενής τομέας εξελίσσεται θετικά καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα στην Περιφέρεια, γεγονός όμως που δεν επηρεάζει σημαντικά την οικονομία της, λόγω του χαμηλού ποσοστού συμμετοχής του στον σχηματισμό του περιφερειακού ΑΕΠ.

8.1.2. Διαχρονικές εξελίξεις και τομεακή κατανομή της απασχόλησης

Η επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης που σημειώνεται στην Περιφέρεια επηρεάζει, όπως είναι φυσικό, και την εξέλιξη της απασχόλησης. Η αύξηση της αναλογίας του εργατικού δυναμικού στο συνολικό πληθυσμό που διαπιστώνεται, παρά την φθίνουσα πορεία του μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής του εργατικού δυναμικού, δεν συνοδεύεται από ανάλογη αύξηση των θέσεων απασχόλησης, με αποτέλεσμα τον δεκαπλασιασμό σχεδόν του ποσοστού ανεργίας στην Περιφέρεια το διάστημα 1971-94. Παρά όμως την σημαντική αύξηση του ποσοστού ανεργίας, οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στην Αττική είναι περισσότερες από τις αντίστοιχες θέσεις στο σύνολο της χώρας, με συνέπεια την αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια.

Κατά την δεκαετία του '70 ο χαμηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα, συγκριτικά με τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα και ο αρνητικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα έχουν σαν

αποτέλεσμα αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης των θέσεων απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών στην Αττική. Στην συνέχεια κατά την δεκαετία του '80 οι θέσεις απασχόλησης μειώνονται τόσο στον πρωτογενή όσο και στο δευτερογενή τομέα, ενώ αύξηση των θέσεων απασχόλησης σημειώνεται μόνο στον τριτογενή. Ο τομέας των υπηρεσιών συγκεντρώνει το 1991 περισσότερο από το 70% των απασχολούμενων στην Περιφέρεια. Επομένως μπορούμε να μιλάμε όχι μόνο για ένταση της “τριτογενοποίησης” της περιφερειακής οικονομίας, αλλά και για ένταση της “τριτογενοποίησης” της περιφερειακής απασχόλησης.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η μείωση των θέσεων εργασίας που σημειώνεται στον δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια Αττικής την δεκαετία του '80, σε αντίθεση με την αύξηση του περιφερειακού ΑΕΠ του τομέα, μπορεί να εκληφθεί ως ενδεικτικό στοιχείο βελτίωσης της παραγωγικότητας του, λόγω τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των μεταποιητικών μονάδων.

Ο θετικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα δεν συνεπάγεται ομοιογενείς τάσεις εξέλιξης των θέσεων εργασίας σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών. Ετσι, πέρα από το γεγονός ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων διαφέρει σημαντικά μεταξύ των τριτογενών δραστηριοτήτων με το εμπόριο, τις τράπεζες-ασφάλειες, τη δημόσια διοίκηση και τις λοιπές υπηρεσίες να εμφανίζουν θετικούς αλλά τελείως διαφορετικούς μεταξύ τους μέσους ετήσιους ρυθμούς κατά την δεκαετία του '80, υπάρχουν και κλάδοι στους οποίους η απασχόληση μειώνεται, όπως ο κλάδος των ξενοδοχείων-εστιατορίων και ο κλάδος των μεταφορών-επικοινωνιών, όπως ακριβώς παρατηρείται για τους αντίστοιχους κλάδους και στο σύνολο της χώρας. Οι θετικοί ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης που σημειώνονται το συγκεκριμένο διάστημα στους τέσσερις προαναφερόμενους κλάδους των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Αττικής είναι χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους θετικούς ρυθμούς που σημειώνονται από τους ίδιους κλάδους στο σύνολο της χώρας, με αποτέλεσμα να μειώνεται το ποσοστό συμμετοχής της Αττικής στον σχηματισμό της αντίστοιχης κλαδικής απασχόλησης στο σύνολο της χώρας.

Αναφορικά τέλος με την σημασία των κλάδων των υπηρεσιών στον σχηματισμό της περιφερειακής απασχόλησης στον τριτογενή τομέα, τον πρωτεύοντα ρόλο κατέχει ο κλάδος του εμπορίου (συγκεντρώνει το 1991 τό

28.13% των θέσεων εργασίας του τριτογενή τομέα στην Αττική) και ακολουθεί ο κλάδος των λοιπών υπηρεσιών (συγκεντρώνει το 1991 το 24.12% των θέσεων εργασίας του τριτογενή τομέα στην Αττική).

8.1.3 Διαχρονικές εξελίξεις στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας³

Το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων-επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Αττική μειώνεται κατά την περίοδο 1978-88, αλλά το 1994 εμφανίζεται αυξημένο τόσο συγκριτικά με το 1978, όσο και με το 1988 και ανέρχεται στο 37.39% των επιχειρήσεων που λειτουργούν στο σύνολο της χώρας και στους τρεις παραγωγικούς τομείς.

Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης και των καταστημάτων κατά την περίοδο 1978-88 στην Περιφέρεια Αττικής, τόσο στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων, όσο και στους επιμέρους μονοψήφιου κωδικού παραγωγικούς κλάδους, είναι χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς στο σύνολο της χώρας.

Τριτογενής τομέας

Ο τομέας των υπηρεσιών συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό καταστημάτων-επιχειρήσεων και τις τρεις εξεταζόμενες χρονικές περιόδους (1978, 1988, 1994), καθώς και τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων, τουλάχιστον μέχρι το 1988 που είναι διαθέσιμα στοιχεία από την απογραφή καταστημάτων και απασχολούμενων της ΕΣΥΕ. Βέβαια τα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα ως προς το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων είναι χαμηλότερα στην Περιφέρεια από τα αντίστοιχα στη χώρα. Τα ποσοστά συγκέντρωσης

³ Επεξεργασμένα στοιχεία ΕΣΥΕ (Απογραφή καταστημάτων και Μητρώο Επιχειρήσεων)

καταστημάτων και απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα προσανατολίζουν, όπως ακριβώς και στη χώρα, σε μικρότερου μεγέθους κατά μέσο όρο μονάδες από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με τον δευτερογενή τομέα.

Η αύξηση του συνολικού αριθμού καταστημάτων κατά 13% κατά την δεκαετία 1978-88, σε συνδυασμό με την αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης των παραγωγικών μονάδων στον τομέα των υπηρεσιών, προσανατολίζει σε ενίσχυση του φαινομένου της τριτογενοποίησης στην περιφερειακή οικονομία. Ο μεγαλύτερος αριθμός των νέων παραγωγικών μονάδων δραστηριοποιείται στον τριτογενή τομέα, ενώ το ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό αύξησης της απασχόλησης συγκριτικά με το ποσοστό αύξησης των παραγωγικών μονάδων αποτελεί ένδειξη δημιουργίας ως επί το πλείστον μικρού και μεσαίου μεγέθους μονάδων ως προς την απασχόληση.

Μειωμένος εμφανίζεται ο αριθμός των καταστημάτων (προσαύξηση κατά 3% του αριθμού των επιχειρήσεων) που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα κατά το 1994. Βέβαια θα πρέπει να διατηρηθούν κάποιες επιφυλάξεις, καθώς το ποσοστό του 3% υπολογίζεται από την ΕΣΥΕ προσεγγιστικά. Ανεξάρτητα όμως από την διερεύνηση των διαχρονικών μεταβολών, το ποσοστό των τριτογενών επιχειρήσεων στο σύνολο αυξάνεται ακόμη περισσότερο και προσεγγίζει το 74.89% περίπου (χαμηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα).

Η προαναφερόμενη ενίσχυση της θέσης του τριτογενή τομέα στη οικονομική διάρθρωση της Αττικής δεικνύεται και από το γεγονός ότι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των καταστημάτων και της απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα κατά την δεκαετία 1978-88 είναι σημαντικά χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς που σημειώνονται στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς και στους μονοψήφιου κωδικού κλάδους των υπηρεσιών, με εξαίρεση τον κλάδο των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών ο οποίος εμφανίζει υψηλότερο αρνητικό ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης.

Ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων και καταστημάτων-επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια και τις τρεις εξεταζόμενες περιόδους (1978, 1988, 1994) συγκεντρώνεται στον κλάδο του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων στον οποίο κατά το 1994 προστίθεται και ο κλάδος των Επισκευών.

Ταχύτερη ανάπτυξη, στη βάση τουλάχιστον του μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων, εμφανίζει κατά το διάστημα 1978-88 ο κλάδος (8): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα, Ασφάλεια, Διεκπεραιώσεις Υποθέσεων.....(υψηλότερος μέσος ρυθμός μεταβολής καταστημάτων και απασχολούμενων από το σύνολο του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια).

Θετική επίσης εικόνα, αναφορικά με την εξέλιξη της απασχόλησης, παρουσιάζεται και στους κλάδους (6): Εμπόριο-Εστιατόρια- Ξενοδοχεία και (9): Λοιπές Υπηρεσίες (υψηλότερος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια), ενώ μείωση της απασχόλησης σημειώνεται στον κλάδο (7): Μεταφορές-Αποθηκεύσεις-Επικοινωνίες (αρνητικός ρυθμός μεταβολής).

Αρνητική είναι η εικόνα που παρουσιάζουν, αναφορικά με την εξέλιξη του αριθμού των καταστημάτων, οι κλάδοι (6): Εμπόριο-Εστιατόρια- Ξενοδοχεία, (7): Μεταφορές-Αποθηκεύσεις-Επικοινωνίες και (9) Λοιπές Υπηρεσίες (θετικοί ρυθμοί μεταβολής, αλλά χαμηλότεροι από το σύνολο του τριτογενή στην Περιφέρεια).

Όλοι οι προαναφερθέντες μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των καταστημάτων και της απασχόλησης στους επιμέρους κλάδους των υπηρεσιών είναι χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους στο σύνολο της χώρας, με εξαίρεση τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης στον κλάδο (9): Λοιπές Υπηρεσίες.

Οι διαφορετικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής που σημειώνονται στους μονοψήφιου κωδικού κλάδους του τριτογενή τροποποιούν κατά το 1988 τα ποσοστά κατανομής των καταστημάτων και της απασχόλησης σε αυτούς στην Αττική. Συγκεκριμένα:

- Μειώνεται το ποσοστό των καταστημάτων που συγκεντρώνεται στον κλάδο (6) (μικρότερη μείωση από ότι στο σύνολο της χώρας), ενώ αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων (μεγαλύτερη αύξηση από ότι στο σύνολο της χώρας). Οι ίδιες ακριβώς τάσεις παρατηρούνται και στο σύνολο της χώρας. Τα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχόλησης στον κλάδο είναι χαμηλότερα στην Αττική συγκριτικά με την χώρα.

- Μειώνεται το ποσοστό των καταστημάτων που συγκεντρώνεται στον κλάδο (7), καθώς και το ποσοστό των απασχολούμενων. Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και στο σύνολο της χώρας, αλλά η μείωση του ποσοστού των καταστημάτων και του ποσοστού της απασχόλησης είναι μεγαλύτερη στην Περιφέρεια. Τα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχόλησης στον κλάδο είναι υψηλότερα στην Αττική, συγκριτικά με την χώρα.

-Αυξάνεται το ποσοστό των καταστημάτων που συγκεντρώνεται στον κλάδο (8), καθώς και το ποσοστό των απασχολούμενων. Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και στο σύνολο της χώρας. Τα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχόλησης στον κλάδο είναι υψηλότερα στην Αττική, συγκριτικά με το σύνολο της χώρας.

-Μειώνεται ελαφρά το ποσοστό των καταστημάτων που συγκεντρώνεται στον κλάδο (9), ενώ αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων. Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και στο σύνολο της χώρας. Τα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχόλησης στον κλάδο παραμένουν και κατά το 1988 υψηλότερα στην Αττική, συγκριτικά με το σύνολο της χώρας.

Οι διαφορετικοί ρυθμοί μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας και στους επιμέρους διψήφιους και τριψήφιους κλάδους του τομέα των υπηρεσιών οδηγούν σε διαφοροποιήσεις των ποσοστών συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων στο εσωτερικό των μονοψήφιων κλάδων. Συγκεκριμένα σε επίπεδο διψήφιου κωδικού κλάδου, για τους πλέον σημαντικούς από αυτούς, κατά το 1988 στην Περιφέρεια Αττικής αναφορικά με τα καταστήματα διαπιστώνεται:

α) Στον κλάδο (6), ο μεγαλύτερος αριθμός καταστημάτων συγκεντρώνεται και πάλι στον κλάδο (64-65): Λιανικό Εμπόριο, αλλά το ποσοστό μειώνεται συγκριτικά με το 1978 (υψηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης καταστημάτων εμφανίζεται στον κλάδο (61): Χονδρικό Εμπόριο (υψηλότερο ποσοστό συγκριτικά με το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (66): Εστιατόρια και Ξενοδοχεία (χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας).

β) Στον κλάδο (7), το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων στον κλάδο (71): Μεταφορές αυξάνεται ακόμα περισσότερο συγκριτικά με το 1978 (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ενώ μειώνεται σημαντικά η συγκέντρωση καταστημάτων στον κλάδο (72): Αποθηκεύσεις και έτσι ο κλάδος καταλαμβάνει την τρίτη θέση από πλευράς συγκέντρωσης καταστημάτων. Την δεύτερη θέση από πλευράς συγκέντρωσης καταστημάτων στην Περιφέρεια κατά το 1988 καταλαμβάνει, όπως και στο σύνολο της χώρας, ο κλάδος (73): Επικοινωνίες, ο οποίος αυξάνει το ποσοστό του (χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

γ) Στον κλάδο (8), σημαντική μείωση του ποσοστού των καταστημάτων που συγκεντρώνει ο κλάδος (83): Διεκπεραιώσεις Υποθέσεων παρατηρείται κατά το 1988 (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Αύξηση εμφανίζεται στο ποσοστό συγκέντρωσης στον κλάδο (81): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα (χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ενώ μειώνεται το ποσοστό που συγκεντρώνει ο κλάδος (82): Ασφάλειες (υψηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Η θέση κατάταξης των προαναφερθέντων κλάδων, στη βάση του ποσοστού συγκέντρωσης καταστημάτων που εμφανίζουν, μεταβάλλεται, εφόσον η δεύτερη πλέον θέση καταλαμβάνεται από τον κλάδο (84): Ενοικιάσεις Κινητών ο οποίος αύξησε το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων (χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

δ) Στον κλάδο (9), ο μεγαλύτερος αριθμός καταστημάτων συγκεντρώνεται και πάλι στον κλάδο (98): Προσωπικές Υπηρεσίες, το ποσοστό όμως συγκέντρωσης είναι φανερά μειωμένο (χαμηλότερο ελαφρά από το αντίστοιχο της χώρας) και ακολουθεί ο κλάδος (97): Υπηρεσίες Αναψυχής και Πολιτισμού ο οποίος ανέβασε το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

Αναφορικά με την απασχόληση:

α) Στον κλάδο (6) μειώνεται το ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων, όπως ακριβώς και στη χώρα, στον κλάδο (64-65): Λιανικό Εμπόριο (υψηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας), καθώς και στον κλάδο (66): Εστιατόρια και Ξενοδοχεία (χαμηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο

χώρας). Το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων αυξάνεται στον κλάδο (61): Χονδρικό Εμπόριο (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Ο κλάδος (66): Εστιατόρια και Ξενοδοχεία και ο (61): Χονδρικό Εμπόριο, αλλά και ο κλάδος (63): Μεσίτες και Αντιπρόσωποι (χαμηλό ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων) συγκεντρώνουν υψηλότερο ποσοστό απασχολούμενων, συγκριτικά με το ποσοστό καταστημάτων, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στους κλάδους (62): Χονδρικό Εμπόριο Απορριμμάτων και Αποκομμάτων και (64-65): Λιανικό Εμπόριο.

β) Στον κλάδο (7), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων, όπως ακριβώς και στη χώρα, συγκεντρώνεται και κατά το 1988 στον κλάδο (71): Μεταφορές, το ποσοστό όμως συγκέντρωσης μειώνεται (υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Αυξημένο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων εμφανίζεται στον κλάδο (73): Επικοινωνίες (χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), ο οποίος κατά το 1988 κατέχει την δεύτερη θέση στην Περιφέρεια από πλευράς συγκέντρωσης της απασχόλησης.

γ) Στον κλάδο (8), μείωση στο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων, όπως ακριβώς και στο επίπεδο της χώρας, εμφανίζει ο κλάδος (81): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα (χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας, το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα υψηλό συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό καταστημάτων). Μείωση του ποσοστού των απασχολούμενων σε αυτόν, ως προς το σύνολο του μονοψήφιου κλάδου, εμφανίζει και ο κλάδος (83): Διεκπεραιώσεις Υποθέσεων (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας, αλλά πολύ χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό συγκέντρωσης των καταστημάτων), ενώ αύξηση παρατηρείται στον κλάδο (82): Ασφάλειες (υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας).

δ) Στον κλάδο (9), σημαντική μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης απασχολούμενων, όπως και στο σύνολο της χώρας, εμφανίζει ο κλάδος (98): Προσωπικές Υπηρεσίες (χαμηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης των απασχολούμενων παρατηρείται και στον κλάδο (97): Υπηρεσίες Αναψυχής και Πολιτισμού (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Αύξηση τέλος του ποσοστού των

απασχολούμενων εμφανίζει και ο κλάδος (92): Υπηρεσίες Υγιεινής (υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας).

Πλέον πρόσφατα στοιχεία για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα διατίθενται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ και αναφέρονται στο 1994. Τα στοιχεία αυτά επεξεργάζονται και παρατίθενται στο Παράρτημα απλά για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Ο τομέας των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις

Σημαντική είναι η αύξηση του ποσοστού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στο σύνολο των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα το 1994 στην Περιφέρεια, συγκριτικά τόσο με το 1978 όσο και με το 1988. Στοιχεία απασχολούμενων κατά το 1994 δεν διατίθενται, ενώ αύξηση παρατηρείται στο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων στις δραστηριότητες των επιχειρηματικών υπηρεσιών ως προς το σύνολο των απασχολούμενων του τριτογενή κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1978-88.

Οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται στην πλειονότητα τους από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης στην Περιφέρεια. Οι περισσότερες από τις επιμέρους επιχειρηματικές υπηρεσίες συγκεντρώνουν στην Αττική ποσοστό πάνω από το 60% του συνόλου των απασχολούμενων και των καταστημάτων τους στη χώρα.

Ανιση είναι και η κατανομή των δραστηριοτήτων των επιχειρηματικών υπηρεσιών και στο εσωτερικό της Περιφέρειας. Τα μεγαλύτερα ποσοστά καταστημάτων και απασχολούμενων των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, ως προς το σύνολο της Αττικής, διαπιστώνονται στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας. Υπάρχουν επίσης και επιχειρηματικές υπηρεσίες που χωροθετούνται αποκλειστικά στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας (ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων ίσο ή περίπου ίσο με 100%) όπως ο κλάδος (810.4): Χρηματιστήρια αξιών και χρηματιστικά γραφεία, ο κλάδος (810.5): Εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων και χρηματοδοτικών μισθώσεων, ο κλάδος

(833.2): Γραφεία λογιστικών ελέγχων, ο κλάδος (835.0): Διαφημιστικά γραφεία, ο κλάδος (836.1): Γραφεία οργάνωσης και παροχής συμβουλών και ο κλάδος (836.6): Μεσιτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας.

Στην Αττική και σύμφωνα με την απογραφή καταστημάτων της ΕΣΥΕ το 1978 διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 5% των καταστημάτων (υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) και το 4.58% των απασχολούμενων (υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) στο σύνολο του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια.

Συνολικά οι δραστηριότητες των επιχειρηματικών υπηρεσιών συγκεντρώνουν κατά το 1978 το 67.4% των καταστημάτων (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) και το 33.18% των απασχολούμενων (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) στο σύνολο του κλάδου (8): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα στη Περιφέρεια και το 1.13% (ποσοστό περίπου ίσο με το αντίστοιχο στη χώρα) των καταστημάτων και το 11.21% (ποσοστό περίπου ίσο με το αντίστοιχο στη χώρα) των απασχολούμενων στον κλάδο (9): Λοιπές Υπηρεσίες.

Ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των καταστημάτων κατά το διάστημα 1978-88, υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των καταστημάτων του μονοψήφιου κλάδου που εντάσσονται, αλλά και του συνόλου του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια εμφανίζουν οι κλάδοι (833.1): Λογιστικά γραφεία, (833.4): Μηχανολογιστικά γραφεία, (834.9): Λοιπά γραφεία κατάρτισης τεχνικών μελετών, (836.1): Γραφεία οργάνωσης και παροχής συμβουλών, (841.0): Ενοικιάσεις μηχανημάτων και συσκευών, (842.0): Ενοικιάσεις μηχανών γραφείου και (849.2): Ενοικιάσεις λοιπών κινητών

Ιδιαίτερα υψηλούς μεταβολής των απασχολούμενων, υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων του μονοψήφιου κλάδου που εντάσσονται, αλλά και του συνόλου του τριτογενή τομέα στην Αττική εμφανίζουν οι κλάδοι (810.4): Χρηματιστήρια αξιών και χρηματιστικά γραφεία, (810.9): Λοιποί πιστωτικοί οργανισμοί και Ιδρύματα, (833.1): Λογιστικά γραφεία, (833.2): Γραφεία λογιστικών ελέγχων, (833.4): Μηχανολογιστικά γραφεία, (834.9): Λοιπά γραφεία κατάρτισης τεχνικών μελετών, (835.0): Διαφημιστικά γραφεία, (836.1): Γραφεία οργάνωσης και παροχής συμβουλών, (841.0):

Ενοικιάσεις μηχανημάτων και συσκευών, (849.2): Ενοικιάσεις λοιπών κινητών και (921.6): Απολύμανση και (921.7): Υπηρεσίες καθαρισμού γραφείων, λεβήτων κλπ.

Οι υψηλοί ρυθμοί μεταβολής των καταστημάτων και των απασχολούμενων στον τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις δεν μεταβάλλουν σημαντικά τα ποσοστά συμμετοχής των επιμέρους κλάδων στο σύνολο του τριτογενή τομέα κατά το 1988. Οι κλάδοι (810.5), (831.3), (833.5), (836.7), (841.0), (842.0), όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας, είτε δεν εμφανίζουν καταστήματα και απασχολούμενους το 1988, είτε είναι πολύ μικρός ο αριθμός τους. Συνολικά οι κλάδοι των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν κατά το 1988 το 5.08% (υψηλότερο από το αντίστοιχο του 1978) των καταστημάτων και το 5.34% (υψηλότερο από το αντίστοιχο του 1978) των απασχολούμενων στο σύνολο του τριτογενή τομέα στη Περιφέρεια.

Αυξήσεις παρατηρούνται και στα ποσοστά συγκέντρωσης καταστημάτων και απασχολούμενων στον τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στο σύνολο των καταστημάτων και των απασχολούμενων του μονοψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσεται η πλειονότητα των σχετικών τετραψήφιων οικονομικών δραστηριοτήτων. Συνολικά οι κλάδοι των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις μειώνουν κατά το 1988 το ποσοστό συγκέντρωσης καταστημάτων στο 60.23% (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), καθώς και το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων στο 32.5% (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) στο σύνολο του κλάδου (8): Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα στη Αττική και αυξάνουν στο 1.14% το ποσοστό των καταστημάτων και στο 14.64% το ποσοστό των απασχολούμενων στον κλάδο (9): Λοιπές Υπηρεσίες.

Πλέον πρόσφατα στοιχεία για τις δραστηριότητες που εντάσσονται στις επιχειρηματικές υπηρεσίες λαμβάνονται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ. Τα στοιχεία αυτά απλά παρατίθενται στο Παράρτημα για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης. Οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται και κατά το 1994 στην πλειονότητα τους από υψηλό

βαθμό συγκέντρωσης στην Περιφέρεια Αττικής.⁴ Στην Αττική και σύμφωνα με το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ το 1994 διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 14.53% των επιχειρήσεων (υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια. Αναλυτικότερα οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν κατά το 1994 το 75% των επιχειρήσεων στον κλάδο (Ι): Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί και το 93.24% του κλάδου (Κ): Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες.

Μεταποιητικός τομέας

Η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το 37.44% των καταστημάτων και το 42.15% των απασχολούμενων στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα το 1998. Τα ποσοστά αυτά είναι μειωμένα συγκριτικά με το 1978. Ο τομέας της μεταποίησης εμφανίζει υψηλή συγκέντρωση καταστημάτων και απασχολούμενων σε μικρό αριθμό κλάδων. Περισσότερο από το ήμισυ των καταστημάτων που λειτουργούν στον μεταποιητικό τομέα συγκεντρώνεται σε πέντε μόνο κλάδους και το γεγονός αυτό δεν αλλάζει διαχρονικά. Ιδιοι παραμένουν οι κλάδοι που συγκεντρώνουν τους μεγαλύτερους αριθμούς καταστημάτων τουλάχιστον κατά την δεκαετία 1978-88, και συμπίπτουν με τους αντίστοιχα διακρινόμενους στο σύνολο της χώρας (ο κλάδος 24: Βιομηχανίες ειδών υποδήσεως, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα, ο κλάδος 20: Βιομηχανίες ειδών διατροφής εκτός ποτών, ο κλάδος 26: Βιομηχανίες επίπλων και ειδών επιπλώσεως, ο κλάδος 35: Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού και ο κλάδος 38: Κατασκευή μεταφορικών μέσων). Από τους προαναφερθέντες κλάδους οι τρεις πρώτοι (υψηλότερα ποσοστά συγκέντρωσης) είναι κλάδοι παραγωγής καταναλωτικών προϊόντων, ενώ οι δύο τελευταίοι θα

⁴ Οι περισσότερες από τις επιμέρους επιχειρηματικές υπηρεσίες συγκεντρώνουν ποσοστό πάνω από 60% των καταστημάτων στην Αττική.

μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως κλάδοι ενδιάμεσων προϊόντων, ή αλλιώς ως κλάδοι βαριάς βιομηχανίας.

Κατά το 1994, οι κλάδοι των Βιομηχανιών ειδών διατροφής εκτός ποτών, των Βιομηχανιών ειδών ενδυμασίας, των Βιομηχανιών επίπλων και ειδών επιπλώσεως και της Κατασκευής τελικών προϊόντων από μέταλλο εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού εξακολουθούν να συγκεντρώνουν από τους υψηλότερους αριθμούς επιχειρήσεων, ενώ τη θέση από πλευράς συγκέντρωσης επιχειρήσεων του κλάδου της κατασκευής μεταφορικών μέσων καταλαμβάνει ο κλάδος των εκδόσεων και εκτυπώσεων.

Οι κλάδοι οι οποίοι συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων συγκεντρώνουν, όπως είναι αναμενόμενο, και το μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων, τουλάχιστον κατά το διάστημα 1978-88 που έχουμε διαθέσιμα στοιχεία απασχόλησης σε διψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Αναφορικά με το μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των καταστημάτων και της απασχόλησης, ο οποίος θεωρείται ως ένας από τους δείκτες της εξέλιξης, διαπιστώνεται ότι κατά το διάστημα 1978-88:

- Αρνητική εικόνα παρουσιάζει ο κλάδος (24): Βιομηχανίες ειδών υποδήσεως, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα, αναφορικά με την εξέλιξη του αριθμού των μονάδων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν (χαμηλό μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης των καταστημάτων συγκριτικά το σύνολο της μεταποίησης στη Περιφέρεια), και κυρίως οι κλάδοι (35): Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού και (26): Βιομηχανίες επίπλων και ειδών επιπλώσεως) στους οποίους ο αριθμός των παραγωγικών μονάδων μειώνεται (αρνητικός ρυθμός μεταβολής).

- Θετική εικόνα, αναφορικά με την εξέλιξη του αριθμού των μονάδων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν, εμφανίζουν οι κλάδοι (20): Βιομηχανία ειδών διατροφής εκτός ποτών και (38): Κατασκευή μεταφορικών μέσων (υψηλός ρυθμός μεταβολής των καταστημάτων συγκριτικά με το σύνολο της μεταποίησης στη Περιφέρεια).

- Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των καταστημάτων μεταξύ όλων των διψήφιων κλάδων του μεταποιητικού τομέα, εκτός από τον κλάδο (38), εμφανίζονται επίσης στους κλάδους (32): Βιομηχανίες παραγωγών

πετρελαίου και άνθρακα (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της χώρας) και (34): Βασικές μεταλλουργικές βιομηχανίες (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της χώρας), (27): Βιομηχανίες χάρτου, (28): Εκτυπώσεις, εκδόσεις και συναφείς δραστηριότητες και (29): Βιομηχανίες δέρματος και γουναρικών (υψηλότερος από τον αντίστοιχο της χώρας). Οι κλάδοι όμως αυτοί, παρά τους υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς, εξακολουθούν να συγκεντρώνουν σε απόλυτα μεγέθη ιδιαίτερα μικρό αριθμό μονάδων, με εξαίρεση ίσως μόνο τον κλάδο (28).

Αναφορικά με τους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής της απασχόλησης διαπιστώνεται ότι:

- Θετική εικόνα, αναφορικά με την εξέλιξη του αριθμού των απασχολούμενων, εμφανίζουν οι κλάδοι (20): Βιομηχανία ειδών διατροφής εκτός ποτών (υψηλότερος μ.ε.ρ. από τον αντίστοιχο στη χώρα), (24): Βιομηχανίες ειδών υποδήσεως, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα και (38): Κατασκευή μεταφορικών μέσων (υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης συγκριτικά με το σύνολο του μεταποιητικού τομέα), ενώ αρνητική εικόνα εμφανίζουν οι κλάδοι (35): Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού και (26): Βιομηχανίες επίπλων και ειδών επιπλώσεως (αρνητικοί ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης).

- Υψηλοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής στην απασχόληση εμφανίζονται επίσης στους κλάδους (32): Βιομηχανίες παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (28): Εκτυπώσεις, εκδόσεις και συναφείς δραστηριότητες (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και (39): Λοιπές βιομηχανίες (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Οι κλάδοι όμως αυτοί εξακολουθούν να συγκεντρώνουν χαμηλό ποσοστό στο σύνολο των απασχολούμενων στη μεταποίηση της Αττικής, με εξαίρεση ίσως τον κλάδο 28 ο οποίος συγκεντρώνει το 5.86% των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα.

8.2. Επαγγελματική σύνθεση της απασχόλησης⁵

Στη βάση της αναλυτικής διερεύνησης της επαγγελματικής διάρθρωσης των κλάδων της μεταποίησης και των υπηρεσιών αλλά και του συνόλου των απασχολούμενων που παρατίθεται στο Παράρτημα διαπιστώνονται σαφείς τάσεις διαφοροποίησης της. Συγκεκριμένα:

Α. Στο σύνολο της απασχόλησης ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων, αλλά και από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα και στις δύο εξεταζόμενες χρονικές περιόδους (1988-92, 1993-97). Το γεγονός αυτό έχει ως επακόλουθο την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα ("white collar" απασχολούμενοι) στο σύνολο της απασχόλησης και την αντίστοιχη μείωση του ποσοστού συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα ("blue collar" απασχολούμενοι).

Διαχρονικές μεταβολές σημειώνονται και στην επαγγελματική σύνθεση της τριτογενούς φύσεως απασχόλησης οι οποίες όμως δεν εμφανίζουν σταθερές τάσεις. Το διάστημα 1988-92, υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει η επαγγελματική κατηγορία των εμπόρων και πωλητών και η επαγγελματική κατηγορία των υπαλλήλων γραφείου, όπως ακριβώς συμβαίνει κατά το ίδιο διάστημα και στο σύνολο της χώρας. Ενδεικτικά σημειώνεται, για το λόγο ότι τα στοιχεία είναι δειγματοληπτικά, ότι οι δύο προαναφερόμενες κατηγορίες συγκεντρώνουν το 1992 το 30.61% του συνόλου των απασχολούμενων.

Το διάστημα 1993-97, υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει η επαγγελματική κατηγορία των ασκούντων επιστημονικά επαγγέλματα και η επαγγελματική κατηγορία των τεχνολόγων-τεχνικών-βοηθών, όπως ακριβώς συμβαίνει και στο σύνολο της χώρας. Οι δύο

⁵ Επεξεργασμένα στοιχεία Ερευνας Εργατικού Δυναμικού

προαναφερόμενες κατηγορίες, ενδεικτικά και πάλι, συγκεντρώνουν κατά το 1997 το 24.92% του συνόλου των απασχολούμενων.

Β. Η επαγγελματική δομή της απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα διαφοροποιείται με σαφείς τάσεις αύξησης του ποσοστού των απασχολούμενων σε θέσεις τριτογενούς χαρακτήρα, κύρια κατά το διάστημα 1993-97. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς φύσεως είναι κατά τη διάρκεια και των δύο εξεταζόμενων χρονικών περιόδων υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων στην μεταποίηση, αλλά και από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα. Αύξηση των τριτογενούς φύσεως θέσεων εργασίας σημειώνεται και κατά το διάστημα 1993-97, όπου ο αριθμός των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα, αλλά και των απασχολούμενων σε δευτερογενούς χαρακτήρα επαγγέλματα ,μειώνεται.

Διαχρονικές μεταβολές σημειώνονται και στην επαγγελματική σύνθεση της τριτογενούς φύσεως απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα οι οποίες όμως και πάλι δεν εμφανίζουν σταθερές τάσεις. Το διάστημα 1988-92 υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζουν και πάλι οι επαγγελματικές κατηγορίες των εμπόρων και πωλητών, καθώς και η επαγγελματική κατηγορία των υπαλλήλων γραφείου . Η επαγγελματική κατηγορία των υπαλλήλων γραφείου αυξάνεται με υψηλότερο ρυθμό από ότι το σύνολο των τριτογενών απασχολούμενων κατά το ίδιο διάστημα και στο σύνολο της χώρας. Οι δύο προαναφερόμενες κατηγορίες, συγκεντρώνουν, κατά το 1992, το 32.95% του συνόλου των απασχολούμενων στη μεταποίηση.

Τέλος, το διάστημα 1993-97 υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα παρουσιάζει η επαγγελματική κατηγορία των τεχνολόγων-τεχνικών και η επαγγελματική κατηγορία των μελών βουλευομένων σωμάτων, όπως ακριβώς συμβαίνει και στο μεταποιητικό τομέα του συνόλου της χώρας κατά το ίδιο διάστημα. Οι δύο προαναφερόμενες κατηγορίες, συγκεντρώνουν κατά το 1997 το 19.37% του συνόλου των απασχολούμενων στη μεταποίηση.

Γ. Αντίθετα με ότι συμβαίνει στο σύνολο της απασχόλησης, αλλά και στην απασχόληση στον μεταποιητικό τομέα, οι διάφοροι κλάδοι του τομέα των υπηρεσιών δεν εμφανίζουν ομοιογενείς, αλλά ούτε και σταθερές τάσεις στις μεταβολές που σημειώνονται στην επαγγελματική σύνθεση των απασχολούμενων σε αυτούς κατά τις εξεταζόμενες χρονικές περιόδους. Εξαίρεση σημειώνεται μόνο κατά την περίοδο 1993-97, όπου και στους τέσσερις κλάδους των υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι χαμηλότερος από τους αντίστοιχους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε αυτούς και του συνόλου των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα. Συγκεκριμένα:

α) Στον κλάδο του εμπορίου, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα, καθώς και του συνόλου των απασχολούμενων και τα δύο εξεταζόμενα χρονικά διαστήματα, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην κατηγορία αυτή των απασχολούμενων στο εμπόριο στο σύνολο της χώρας.

β) Στον κλάδο των μεταφορών-αποθηκεύσεων-επικοινωνιών, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα, καθώς και από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων και τα δύο εξεταζόμενα χρονικά διαστήματα.

γ) Στον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα και από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων κατά το διάστημα 1988-92, ενώ είναι χαμηλότερος κατά το διάστημα 1993-97.

δ) Τέλος, στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε θέσεις

εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα καθώς και του συνόλου των απασχολούμενων κατά το διάστημα 1988-92, ενώ είναι χαμηλότερος κατά το διάστημα 1993-97.

Συμπερασματικά επομένως, στη Περιφέρεια Αττικής παρατηρούνται οι ίδιες τάσεις διαφοροποίησης στην επαγγελματική δομή της συνολικής απασχόλησης που παρατηρούνται και στο σύνολο της χώρας. Οι τάσεις που παρατηρούνται στην επαγγελματική διάρθρωση του τομέα των υπηρεσιών, πέραν του γεγονότος ότι δεν είναι ομοιογενείς και στους τέσσερις κλάδους του τριτογενή, δεν είναι συγκρίσιμες με τις τάσεις που παρατηρούνται στους αντίστοιχους κλάδους στο σύνολο της χώρας. Τέλος, ομοιογενείς με τις τάσεις που παρατηρούνται στην επαγγελματική διάρθρωση της μεταποίησης στο σύνολο της χώρας, είναι και οι τάσεις που παρατηρούνται στην επαγγελματική διάρθρωση της απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα της Αττικής.

8.3. Συμπεράσματα

Η Περιφέρεια Αττικής συμβάλλει με το υψηλότερο ποσοστό, συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες, στον σχηματισμό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της χώρας. Οι τάσεις που διαπιστώνονται στην περιφερειακή οικονομία είναι παρόμοιες με αυτές του συνόλου της εθνικής οικονομίας:

α) Ο ρυθμός ανάπτυξης του περιφερειακού ΑΕΠ επιβραδύνεται κατά την τελευταία δεκαπενταετία (1981-94).

β) Η σημασία του τριτογενή τομέα διαχρονικά αυξάνεται σε βάρος τόσο του πρωτογενή, αλλά κυρίως του δευτερογενή τομέα. Οι ρυθμοί όμως ανάπτυξης του τομέα στην Περιφέρεια είναι φθίνοντες και χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης των υπηρεσιών στο σύνολο της χώρας.

γ) Ο κλάδος των μεταφορών-επικοινωνιών συνεισφέρει καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο με το μεγαλύτερο ποσοστό στον σχηματισμό του περιφερειακού τριτογενή ΑΕΠ. Από τους υπόλοιπους κλάδους, μείωση του

ποσοστού συμμετοχής τους κατά το 1994, συγκριτικά με το έτος βάσης (1981), παρουσιάζουν οι κλάδοι της δημόσιας διοίκησης, του χονδρικού και λιανικού εμπορίου και των λοιπών υπηρεσιών, ενώ αντίθετα αύξηση εμφανίζουν οι κλάδοι της κατοικίας, της υγείας-εκπαίδευσης και των τραπεζών-ασφαλειών.

δ) Ο δευτερογενής τομέας οπισθοχωρεί στο σχηματισμό του περιφερειακού ΑΕΠ την δεκαετία του '80, φαινόμενο που φαίνεται να αντιστρέφεται στις αρχές της δεκαετίας του 90, εφόσον ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα στην Αττική αυξάνεται, αντίθετα με ότι παρατηρείται στο σύνολο της χώρας.

ε) Σημαντική είναι η αύξηση του ποσοστού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στο σύνολο των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια. Οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται στην πλειονότητα τους από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης στην Περιφέρεια. Οι περισσότερες από τις επιμέρους επιχειρηματικές υπηρεσίες συγκεντρώνουν στην Αττική ποσοστό πάνω από το 60% του συνόλου των απασχολούμενων και των καταστημάτων τους στη χώρα.

στ) Το ποσοστό συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα ("white collar" απασχολούμενοι) στο σύνολο της απασχόλησης αυξάνεται, ενώ αντίστοιχα μειώνεται το ποσοστό συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα ("blue collar" απασχολούμενοι) και στις δύο εξεταζόμενες χρονικές περιόδους (1988-92, 1993-97). Παρόμοιες διαφοροποιήσεις διαπιστώνονται και στην επαγγελματική δομή της απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα, όπου εμφανίζονται σαφείς τάσεις αύξησης του ποσοστού των απασχολούμενων σε θέσεις τριτογενούς χαρακτήρα, κύρια κατά το διάστημα 1993-97.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ (ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ)

9.1. Αντικείμενο-Στόχος της Εμπειρικής Έρευνας

Η σημασία των παραγωγικών υπηρεσιών στην ανάπτυξη της βιομηχανίας είναι κάτι για το οποίο δεν υπάρχει αμφισβήτηση. Οι μεταφορές-επικοινωνίες, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και το εμπόριο συνέβαλλαν σημαντικά στην εκβιομηχάνιση των διαφόρων χωρών και εξακολουθούν να συμμετέχουν στην διαδικασία της ανάπτυξης. Δεν νοείται βιομηχανική ανάπτυξη χωρίς ανεπτυγμένο και αποτελεσματικό τριτογενή τομέα, όπως εκτεταμένα αναλύθηκε προηγούμενα. Στις σημερινές συνθήκες της παγκοσμιοποίησης των οικονομιών, του έντονου ανταγωνισμού, της αβεβαιότητας των αγορών και των ταχέων τεχνολογικών εξελίξεων, η σημασία ορισμένων υπηρεσιών υψηλού βαθμού ενσωματωμένης γνώσης καθίσταται πρωτεύουσας σημασίας. Οι υπηρεσίες αυτές που προσδιορίζονται αναλυτικά σε προηγούμενο κεφάλαιο συμβάλλουν καθοριστικά στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης του μεταποιητικού τομέα.

Αντικείμενο της εμπειρικής έρευνας είναι η διερεύνηση της σύνδεσης της ελληνικής μεταποίησης με τον τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα με το κομμάτι του που απευθύνεται κύρια προς τις επιχειρήσεις. Οι τριτογενείς αυτές δραστηριότητες προσδιορίζονται αναλυτικά σε προηγούμενο κεφάλαιο. Στόχος είναι ο προσδιορισμός του επιπέδου ανάπτυξης και χρήσης των υπηρεσιών αυτών από την ελληνική βιομηχανία και οι υφιστάμενες αλληλεξαρτήσεις των δύο τομέων της οικονομίας.

Η επιλογή της εμπειρικής έρευνας ως προσφερότερου τρόπου ανάλυσης, συγκριτικά με τη χρήση στοιχείων από δευτερογενείς πηγές (όπως π.χ. πίνακες εισροών-εκροών), πέραν των προβλημάτων των τελευταίων που αναφέρονται κύρια στις δυσκολίες διαχρονικής συγκρισιμότητας, οφείλεται στην επιθυμία να συμπεριληφθούν στην ανάλυση, πέραν των καθαρών ποσοτικών στοιχείων, και ποιοτικές εκτιμήσεις από την πλευρά των επιχειρηματιών.

Ως γεωγραφικός χώρος αναφοράς της εμπειρικής έρευνας επιλέχθηκε η Περιφέρεια Αττικής. Οι λόγοι που οδήγησαν στη συγκεκριμένη επιλογή ήταν:

α) Η Περιφέρεια παρουσιάζει τις ίδιες τάσεις που παρατηρούνται σε επίπεδο χώρας: φθίνων ρυθμός ανάπτυξης του περιφερειακού ΑΕΠ, μείωση της σημασίας του δευτερογενή τομέα στην περιφερειακή οικονομία από πλευράς συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης και συμμετοχής του στο σχηματισμό του ΑΕΠ της Αττικής, αύξηση των τριτογενούς φύσεως θέσεων εργασίας τόσο στο σύνολο της απασχόλησης, όσο και στο σύνολο της απασχόλησης στην μεταποίηση.

β) Η Αττική συγκεντρώνει το υψηλότερο ποσοστό των καταστημάτων και των απασχολούμενων που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο κομμάτι του τριτογενή τομέα στο σύνολο της χώρας (ποσοστό πάνω από 60%).

γ) Ο μέσος ετήσιος ρυθμός του ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια καθίσταται θετικός στις αρχές της δεκαετίας του '90, σε αντίθεση με τον αρνητικό ρυθμό που σημειώνεται στο σύνολο της χώρας. Το γεγονός αυτό είναι ένδειξη εκ νέου δυναμικότητας του μεταποιητικού τομέα της Περιφέρειας.

9.2. Σχεδιασμός και Μεθοδολογία Ανάλυσης των Στοιχείων του Δείγματος

Ο πληθυσμός της εμπειρικής έρευνας ήταν το σύνολο των μεταποιητικών μονάδων που λειτουργούν στην Αττική, όπως αυτές αναφέρονται στον κατάλογο της ICAP. Σαν μέθοδος δειγματοληψίας επιλέχθηκε η μέθοδος της διαστρωματικής δειγματοληψίας. Ο πληθυσμός διαιρέθηκε σε δύο

μεγάλες ομάδες και η δειγματοληψία έγινε χωριστά για κάθε ομάδα. Η διαδικασία αυτή είναι αρκετά σημαντική στην περίπτωση που ο πληθυσμός μπορεί να διακριθεί σε ξεχωριστές και συγκεκριμένες υποομάδες, που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό μέγεθος ή χαρακτηριστικά. Η χρήση διαστρωματικής δειγματοληψίας επιβάλλεται επιπλέον σε καταστάσεις όπου απαιτείται η σύγκριση χωρικού χαρακτηριστικού διαφόρων περιοχών, ή ακόμα η σύγκριση μεταβλητών που δεν διαφοροποιούνται ομοιόμορφα στον χώρο του δειγματοληπτικού υποβάθρου.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση η στρωματοποίηση έγινε με βάση το μέγεθος των επιχειρήσεων όπως αυτό καθορίζεται με κριτήριο τον αριθμό των απασχολούμενων. Οι περιοχές που καθορίστηκαν είναι οι ακόλουθες:

έως 50 εργαζόμενοι	περιοχή Α
άνω των 50 εργαζόμενων	περιοχή Β

Σε κάθε μία από τις περιοχές αυτές η δειγματοληψία έγινε με τυχαίο τρόπο. Ακολουθήθηκε δηλαδή ως δειγματοληπτική μέθοδος η διαστρωματική τυχαία δειγματοληψία.

Η ανάλυση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από την διακίνηση του ερωτηματολογίου έγινε με την βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής. Αναλυτικότερα χρησιμοποιήθηκαν τα μέτρα κεντρικής τάσης και διασποράς για τις συνεχείς μεταβλητές και οι συχνότητες και οι πίνακες διπλής εισόδου για τις ποιοτικές μεταβλητές (ασυνεχείς).

9.3. Παρουσίαση του Ερωτηματολογίου

Ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου βασίσθηκε στον προσδιορισμό των αιτιών που καθιστούν αναγκαία την χρήση των υπηρεσιών και των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν τις αποφάσεις των μεταποιητικών επιχειρήσεων για εσωτερική ανάπτυξη ή εξωτερική ανάθεση των τριτογενών δραστηριοτήτων, στη βάση της προηγούμενης αναλυτικής θεωρητικής προσέγγισης του τριτογενή τομέα από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Το ερωτηματολόγιο διακρίνεται σε τέσσερις ενότητες:

Στην πρώτη ενότητα συλλέγονται στοιχεία που αφορούν την ταυτότητα της επιχείρησης, καταγράφεται η επωνυμία της επιχείρησης, η νομική μορφή, το έτος ίδρυσης, η κύρια δραστηριότητα και η διεύθυνση. Η ενότητα αυτή χρησιμεύει απλά για να ταξινομηθούν σωστά οι επιχειρήσεις και να διακριθούν πιθανά στη βάση του κλάδου που δραστηριοποιούνται.

Στην δεύτερη ενότητα συγκεντρώνονται στοιχεία που αφορούν τον τρόπο οργάνωσης της επιχείρησης (διοικητικά και χωρικά) και τους απασχολούμενους σε αυτήν (διαχρονική εξέλιξη του αριθμού και της επαγγελματικής σύνθεσης). Με τις συγκεκριμένες ερωτήσεις επιδιώκεται να προσδιορισθεί ο βαθμός αποκέντρωσης στην οργάνωση της επιχείρησης και οι διαχρονικές μεταβολές στην επαγγελματική σύνθεση των απασχολούμενων.

Στην τρίτη ενότητα καταγράφονται στοιχεία τα οποία αναφέρονται στην παραγωγική δραστηριότητα της επιχείρησης (κύκλος εργασιών, υπεργολαβίες, εξαγωγές, και τεχνολογικός εξοπλισμός). Στόχος της συγκεκριμένης ενότητας ερωτήσεων είναι να προσδιορισθεί η δυναμικότητα της επιχείρησης και το επίπεδο τεχνολογικού εκσυγχρονισμού της.

Τέλος στην τέταρτη ενότητα η οποία είναι και η πλέον αναλυτική του ερωτηματολογίου διερευνάται ο βαθμός χρησιμοποίησης υπηρεσιών από την βιομηχανία και οι διασυνδέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ του μεταποιητικού τομέα και του τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις. Αναλυτικότερα εξετάζονται: α) ποιες υπηρεσίες, σε ποιο βαθμό και για ποιους λόγους αναπτύσσονται στο εσωτερικό της επιχείρησης, β) ποιες υπηρεσίες ανατίθενται σε εξωτερικές εταιρείες, σε ποιο βαθμό και για ποιους λόγους, γ) αξιολογούνται οι

δαπάνες της επιχείρησης στις διάφορες κατηγορίες υπηρεσιών και η διαχρονική τους εξέλιξη και εμμέσως και το επίπεδο σημαντικότητας των επιμέρους υπηρεσιών για την επιχείρηση, δ) οι πιθανές αλλαγές διαχρονικά στον τρόπο απόκτησης των διαφόρων υπηρεσιών, ε) αξιολογούνται από την πλευρά των επιχειρηματιών οι επιμέρους κατηγορίες των υπηρεσιών που χρησιμοποιούνται και αναλύονται τα αίτια που οδήγησαν σε αύξηση ή μείωση της χρήσης τους, ενώ τέλος στ) εξετάζεται και ο τρόπος με τον οποίο ενεργεί η επιχείρηση όταν αναθέτει υπηρεσίες σε εξωτερικούς συνεργάτες, ώστε να διαπιστωθεί ενδεχόμενη επιθυμία για μελλοντική ενσωμάτωση τους στην επιχείρηση.

Όλες οι ερωτήσεις είναι κλειστές και οι απαντήσεις είναι προεπιλεγμένες για λόγους συγκρισιμότητας των συγκεντρωθέντων στοιχείων και μεγαλύτερης ευκολίας στη διακίνηση του ερωτηματολογίου και στην επεξεργασία του. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου τέλος, έγινε με προσωπικές συνεντεύξεις με τα αρμόδια στελέχη των επιλεγμένων επιχειρήσεων: γενικοί διευθυντές, οικονομικοί διευθυντές, διευθυντές προσωπικού και σε πολλές περιπτώσεις και οι ίδιοι οι επιχειρηματίες (στις περιπτώσεις των μικρών μονάδων), αφού προηγήθηκαν πιλοτικές συνεντεύξεις σε μικρό αριθμό μεταποιητικών μονάδων που είχαν ως στόχο την τελική διαμόρφωση του ερωτηματολογίου.

9.4. Αποτελέσματα της Εμπειρικής Έρευνας

Χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην εμπειρική έρευνα

Οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην εμπειρική έρευνα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα μονάδων με μεγάλη διασπορά τόσο από πλευράς απασχόλησης, όσο και από πλευράς κύκλου εργασιών. Αναλυτικότερα ο αριθμός απασχολούμενων κυμαίνεται μεταξύ 7 και 480 εργαζομένων (περιλαμβάνονται δηλαδή και ιδιαίτερα μικρές αλλά και ιδιαίτερα μεγάλες μονάδες) και ο κύκλος εργασιών

μεταξύ 37 και 41180 εκατ. δρχ. Οι μικρότερες τιμές της διαμέσου από τις τιμές του μέσου όρου μας προσανατολίζουν σε μία υπερίσχυση μάλλον των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στο δείγμα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων μεταποιητικών μονάδων είναι καθαρά ελληνικές επιχειρήσεις (στο 90% των μονάδων τα κεφάλαια είναι 100% ελληνικά), ενώ μόλις το 12% είναι θυγατρικές άλλης ελληνικής ή ξένης επιχείρησης.

Ο βαθμός χωρικής αποκέντρωσης των μονάδων είναι σχετικά χαμηλός (μόλις στο 36% των επιχειρήσεων τα γραφεία είναι χωροθετημένα σε μέρος διαφορετικό από την παραγωγική μονάδα). Ως πλέον σημαντικοί λόγοι της συγκεκριμένης επιλογής αναφέρονται: η διευκόλυνση των εμπορικών δραστηριοτήτων και συνεργασιών και η εγγύτητα με τις δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς.

Από πλευρά οργάνωσης ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό των επιχειρήσεων (το 40%) εμφανίζει υψηλό βαθμό συγκέντρωσης στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων (οι αποφάσεις λαμβάνονται από τον ιδιοκτήτη ή τον γενικό διευθυντή).

Ανοδική πορεία αναφορικά με τον κύκλο εργασιών τα δύο τελευταία έτη (1995-1997) διαπιστώνεται στο 74% των επιχειρήσεων, ενώ στασιμότητα στο 4% των μονάδων. Οι υπόλοιπες εμφανίζουν μείωση του κύκλου εργασιών τους.

Χαμηλός εμφανίζεται ο βαθμός ανάπτυξης υπεργολαβιών που σχετίζονται με την παραγωγική διαδικασία στις μονάδες που συμμετείχαν στην εμπειρική έρευνα. Συγκεκριμένα:

α) Υπεργολαβίες αναλαμβάνει μόλις το 26% των επιχειρήσεων και στην πλειονότητα αυτών (στο 93% περίπου) το ποσοστό των υπεργολαβιών στο σύνολο των παραγωγικών δραστηριοτήτων τους είναι ιδιαίτερα χαμηλό (κάτω από 30%).

β) Υπεργολαβίες αναθέτει μόλις το 15% των επιχειρήσεων και στην πλειονότητα αυτών (στο 67% περίπου) οι υπεργολαβίες που ανατίθενται αντιπροσωπεύουν ποσοστό μικρότερο από το 30% των παραγωγικών δραστηριοτήτων τους. Η ανάθεση υπεργολαβιών επιλέγεται ως επιχειρηματική

τακτική κυρίως για λόγους κόστους (υψηλό κόστος του απαιτούμενου εξοπλισμού και χαμηλότερο συνολικά κόστος).

Η πλειονότητα των μεταποιητικών μονάδων εμφανίζει εξαγωγική δραστηριότητα (το 74% των μονάδων δήλωσαν ότι εξάγουν μέρος των προϊόντων τους κύρια προς την Ανατολική Ευρώπη και την Ευρωπαϊκή Ένωση), αλλά για την πλειονότητα των επιχειρήσεων οι εξαγωγές αποτελούν πολύ μικρό ποσοστό (κάτω από το 10%) της συνολικής παραγωγής τους.

Επαγγελματική διάρθρωση των απασχολούμενων

Η αναδιάρθρωση της απασχόλησης στο εσωτερικό του μεταποιητικού τομέα και η τάση τριτογενοποίησης των θέσεων εργασίας στις μεταποιητικές επιχειρήσεις η οποία διαπιστώνεται σε διεθνές επίπεδο, επιβεβαιώνεται και στις μονάδες που συμμετείχαν στην εμπειρική έρευνα. Αναλυτικότερα, ενώ κατά μέσο όρο ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων δεν μεταβλήθηκε, μείωση του αριθμού των εργατών σημειώθηκε στο 54.76% των επιχειρήσεων, ενώ του αριθμού των απασχολούμενων σε διοικητικές θέσεις εργασίας στο 41.86% μονάδων. Το ποσοστό των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς φύσεως ως προς το συνολικό αριθμό εργαζομένων αυξήθηκε στο 58.14% των μεταποιητικών μονάδων.

Υπηρεσίες και Βιομηχανία

Τα εξειδικευμένα τμήματα που λειτουργούν στο εσωτερικό μεταποιητικών μονάδων και καλύπτουν ανάγκες τριτογενούς χαρακτήρα διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην εμπειρική έρευνα. Αναλυτικότερα το σύνολο σχεδόν των παραγωγικών μονάδων διαθέτουν τμήμα λογιστηρίου και οικονομικών υπηρεσιών (ποσοστό 94% και 82% αντίστοιχα), ενώ πολύ μικρό ποσοστό διαθέτει νομική υπηρεσία, τμήμα επιμόρφωσης προσωπικού και υπηρεσία ασφάλειας (ποσοστό 18%, 28% και 26% αντίστοιχα). Πάνω από τις μισές επιχειρήσεις (ποσοστό μεγαλύτερο από το 50%) διαθέτουν τμήματα πληροφορικής στήριξης, οργάνωσης και σχεδιασμού της παραγωγής, τεχνικής στήριξης και συντήρησης του μηχανολογικού εξοπλισμού, ελέγχου ποιότητας, διακίνησης προϊόντων και πωλήσεων.

Το σύνολο σχεδόν των μεταποιητικών μονάδων χρησιμοποιεί οικονομικές και λογιστικές υπηρεσίες, υπηρεσίες πληροφορικής στήριξης, υπηρεσίες σχεδιασμού και οργάνωσης της παραγωγής, υπηρεσίες τεχνικού ελέγχου και συντήρησης του μηχανολογικού εξοπλισμού, καθώς και υπηρεσίες προώθησης και διακίνησης των προϊόντων. Υψηλό ποσοστό επίσης από τις μονάδες που συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα (πάνω από 80%) χρησιμοποιεί νομικές υπηρεσίες, υπηρεσίες τεχνικών συμβουλών, υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων, υπηρεσίες εξεύρεσης και επιλογής προσωπικού, υπηρεσίες συντήρησης κτιριακών εγκαταστάσεων και υπηρεσίες καθαριότητας. Χαμηλότερο είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων που χρησιμοποιεί υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξης, διαφημιστικές υπηρεσίες, υπηρεσίες δημοσίων σχέσεων και επικοινωνίας και υπηρεσίες ασφάλειας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξης τις ενσωματώνουν στην λειτουργία τους, ενώ η πλειονότητα των επιχειρήσεων που αναθέτει τις υπηρεσίες αυτές σε εξωτερική εταιρεία ή συνεργάτες το κάνει για τα πλέον εξειδικευμένα τμήματα αυτών των δραστηριοτήτων. Ο κύριος λόγος για τον οποίο οι επιχειρήσεις αναπτύσσουν την συγκεκριμένη υπηρεσία στο εσωτερικό τους είναι η διαφύλαξη του know-how στην εταιρεία, ενώ στις περιπτώσεις της εξωτερικής ανάθεσης ως κύριος λόγος αναφέρεται η υψηλή τεχνογνωσία που απαιτείται και δεν διαθέτει η επιχείρηση.

Η πλειονότητα των μονάδων που χρησιμοποιεί νομικές υπηρεσίες τις αποκτά μέσω αναθέσεων. Οι κύριοι λόγοι για τους οποίους οι επιχειρήσεις επιλέγουν εξωτερικές συνεργασίες είναι η μη συχνή χρήση της συγκεκριμένης υπηρεσίας και η σημαντική αύξηση του κόστους που θα δημιουργούσε η δημιουργία εξειδικευμένου τμήματος στην επιχείρηση. Επίσης υψηλό ποσοστό των επιχειρήσεων την θεωρεί ιδιαίτερα εξειδικευμένη υπηρεσία.

Ο μεγαλύτερος αριθμός από τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν λογιστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες φορολογικών συμβουλών τις αναπτύσσει εσωτερικά, ενώ η πλειονότητα των επιχειρήσεων που αναθέτει τις υπηρεσίες αυτές σε εξωτερική εταιρεία ή συνεργάτες το κάνει για τα πλέον εξειδικευμένα τμήματα της υπηρεσίας. Ως κύριοι λόγοι για την ενσωμάτωση της συγκεκριμένης υπηρεσίας στο εσωτερικό της επιχείρησης αναφέρονται οι συχνές μεταβολές των

αναγκών της επιχείρησης και η καλύτερη ποιότητα της υπηρεσίας που προκύπτει με αυτό τον τρόπο.

Από τις οικονομικές υπηρεσίες όλες σχεδόν οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες κοστολόγησης και ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό (85%) προβαίνουν σε μελέτες αποδοτικότητας νέων σχεδίων. Μικρότερος αριθμός επιχειρήσεων χρησιμοποιεί υπηρεσίες έρευνας αγοράς και οικονομικές και χρηματοδοτικές αναλύσεις. Οι οικονομικές υπηρεσίες αναπτύσσονται ως επί το πλείστον στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. Βέβαια τα ποσοστά της εσωτερικής υλοποίησης διαφοροποιούνται μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών. Αναλυτικότερα: Η κοστολόγηση των προϊόντων και οι μελέτες αποδοτικότητας υλοποιούνται ως επί το πλείστον στο εσωτερικό των επιχειρήσεων, ενώ υψηλότερο συγκριτικά είναι το ποσοστό των μονάδων που αναθέτει τις έρευνες αγοράς και τις χρηματοδοτικές και οικονομικές αναλύσεις σε εξωτερικούς συνεργάτες. Ως κύριος λόγος στις περιπτώσεις της εξωτερικής ανάθεσης των υπηρεσιών έρευνας αγοράς, χρηματοδοτικών αναλύσεων και μελετών αποδοτικότητας αναφέρεται ο εξειδικευμένος χαρακτήρας της υπηρεσίας, ενώ για την εσωτερική υλοποίηση των υπηρεσιών κοστολόγησης και μελετών αποδοτικότητας ως κύριοι λόγοι αναφέρονται οι συχνές μεταβολές των αναγκών της επιχείρησης και η επίτευξη με τον τρόπο αυτό καλύτερης ποιότητας στην υπηρεσία.

Από τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν υπηρεσίες πληροφορικής στήριξης, ο μεγαλύτερος αριθμός χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες που αφορούν την συντήρηση και επισκευή του πληροφορικού εξοπλισμού, και τις συμβουλευτικές υπηρεσίες σε θέματα λογισμικού και εξοπλισμού πληροφορικής. Μικρότερο ποσοστό επιχειρήσεων χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες επεξεργασίας δεδομένων, ενώ μόλις το 50% των επιχειρήσεων χρησιμοποιούν τράπεζες πληροφοριών. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων αναπτύσσουν την υπηρεσία επεξεργασίας δεδομένων στο εσωτερικό τους για λόγους χαμηλότερου κόστους. Χαμηλότερο συγκριτικά με το προηγούμενο είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν καταφεύγουν σε εξωτερικές αναθέσεις για συμβουλευτικές υπηρεσίες σε θέματα πληροφορικού εξοπλισμού. Σε αντίθεση με τα προηγούμενα, το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων επιλέγει εξωτερικούς συνεργάτες για τα θέματα

λογισμικού και την συντήρηση και επισκευή του πληροφορικού εξοπλισμού για το λόγο ότι τις θεωρεί ιδιαίτερα εξειδικευμένες υπηρεσίες. Συμπερασματικά, μόνο η υπηρεσία επεξεργασίας δεδομένων είναι ενσωματωμένη στην επιχείρηση για το μεγαλύτερο ποσοστό των μονάδων που συμμετείχαν στην εμπειρική έρευνα, ενώ για τις υπόλοιπες κατηγορίες προτιμάται ως επί το πλείστον η εξωτερική ανάθεση, ή συνδυασμός ενσωμάτωσης του πλέον τυποποιημένου και εξωτερίκευσης του πλέον εξειδικευμένου τμήματος.

Οι υπηρεσίες οργάνωσης και σχεδιασμού της παραγωγής αναπτύσσονται σε όλες τις περιπτώσεις στο εσωτερικό των επιχειρήσεων.

Από τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν υπηρεσίες παροχής τεχνικών συμβουλών, σχεδόν όλες χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες παρακολούθησης των τεχνολογικών εξελίξεων και τις υπηρεσίες σχεδιασμού των μηχανολογικών εγκαταστάσεων, ενώ σημαντικό ποσοστό χρησιμοποιεί και υπηρεσίες μηχανολογικής έρευνας. Και στις τρεις επιμέρους υπηρεσίες της κατηγορίας αυτής το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων επιλέγουν την εσωτερική ανάπτυξη της υπηρεσίας για τον λόγο ότι θεωρούν ότι η ίδια η επιχείρηση διαθέτει υψηλότερη τεχνογνωσία.

Από τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων, σχεδόν όλες χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες ελέγχου ποιότητας και ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό τις υπηρεσίες πιστοποίησης του προϊόντος. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων αναπτύσσει τις υπηρεσίες ελέγχου ποιότητας στο εσωτερικό της μονάδας για λόγους υψηλότερης τεχνογνωσίας της ίδιας της επιχείρησης, ενώ χαμηλότερο είναι το ποσοστό που αναπτύσσει εσωτερικά την υπηρεσία πιστοποίησης του προϊόντος. Πάντως και στην δεύτερη αυτή περίπτωση το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων την αναπτύσσουν στο εσωτερικό τους. Ως κύριος λόγος για την επιλογή της εσωτερικής ανάπτυξης της υπηρεσίας αναφέρεται και σε αυτή την περίπτωση η υψηλότερη τεχνογνωσία της ίδιας της επιχείρησης.

Οι υπηρεσίες τεχνικού ελέγχου και συντήρησης του μηχανολογικού εξοπλισμού αναπτύσσονται εσωτερικά στο μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων. Ως κύριος λόγος αυτής της επιλογής αναφέρεται ο πλήρης έλεγχος από την ίδια την επιχείρηση.

Οι υπηρεσίες προώθησης και διακίνησης των προϊόντων αναπτύσσονται στις περισσότερες των περιπτώσεων στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. Ως κύριοι λόγοι αυτής της επιλογής αναφέρονται το χαμηλότερο κόστος και η διαφύλαξη των στοιχείων στην επιχείρηση.

Μικρός είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων που χρησιμοποιεί εξωτερικές εταιρείες/συνεργάτες για την ικανοποίηση της ανάγκης για διαφήμιση. Το μεγαλύτερο ποσοστό από τις μονάδες τους δείγματος ικανοποιούν την συγκεκριμένη ανάγκη μέσω εσωτερικών λειτουργιών. Ως κύριος λόγος από τις επιχειρήσεις που εξωτερικεύουν την συγκεκριμένη υπηρεσία αναφέρεται ο εξειδικευμένος χαρακτήρας της και η καλύτερη ποιότητα που εξασφαλίζεται στην περίπτωση παροχής της από εξειδικευμένη εταιρεία.

Οι υπηρεσίες δημοσίων σχέσεων και επικοινωνίας αναπτύσσονται περίπου ισότιμα (από πλευράς αριθμού επιχειρήσεων) στο εσωτερικό και στο εξωτερικό της επιχείρησης. Ως λόγος για την εσωτερική ανάπτυξη της υπηρεσίας αναφέρεται ότι η καλύτερη ικανοποίηση της ανάγκης προαπαιτεί γνώση των αναγκών που διαθέτει μόνο η ίδια η επιχείρηση, ενώ ως λόγοι που συντελούν στην εξωτερική ανάθεση αναφέρονται ο εξειδικευμένος χαρακτήρας της υπηρεσίας και η καλύτερη ποιότητα που εξασφαλίζεται στην περίπτωση παροχής της από εξειδικευμένη επιχείρηση.

Οι υπηρεσίες εξεύρεσης και επιλογής προσωπικού συνήθως υλοποιούνται στο εσωτερικό της επιχείρησης, ενώ μικρό είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων που καταφεύγει σε εξειδικευμένες στον τομέα αυτό επιχειρήσεις για το λόγο ότι πιστεύεται ότι ο ιδιοκτήτης ή τα άτομα που κάνουν την επιλογή από την πλευρά της επιχείρησης έχουν καλύτερη γνώση των αναγκών.

Οι υπηρεσίες επιμόρφωσης-κατάρτισης του προσωπικού ανατίθενται από το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων που τις χρησιμοποιούν σε εξωτερικούς συνεργάτες/επιχειρήσεις για τον λόγο ότι θεωρούνται υπηρεσίες συγκεκριμένης εξειδίκευσης και η ποιότητα τους βελτιώνεται στις περιπτώσεις παροχής τους από εξειδικευμένες στον τομέα αυτό εταιρείες.

Οι υπηρεσίες συντήρησης και καθαριότητας των κτιριακών εγκαταστάσεων στον μεγαλύτερο αριθμό των επιχειρήσεων δεν ανατίθενται σε εξωτερικές εταιρείες, κυρίως για λόγους κόστους.

Οι υπηρεσίες ασφάλειας αποκτώνται στο μεγαλύτερο ποσοστό των μονάδων που τις χρησιμοποιούν μέσω εξωτερικών αναθέσεων, κυρίως λόγω χαμηλότερου κόστους.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων αξιολογούν ως χαμηλότερες στο σύνολο των δαπανών τους για υπηρεσίες τις δαπάνες για νομικές υπηρεσίες, για διαφήμιση, για δημόσιες σχέσεις, για υπηρεσίες επιμόρφωσης, εξεύρεσης και επιλογής προσωπικού, για υπηρεσίες συντήρησης, καθαριότητας και ασφάλειας. Αντίθετα ως υψηλότερες αξιολογούνται οι δαπάνες για τις υπηρεσίες οργάνωσης και σχεδιασμού της παραγωγής, τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων, διακίνησης και προώθησης των προϊόντων.

Οι δαπάνες για υπηρεσίες έχουν αυξηθεί στον μεταποιητικό τομέα τα τελευταία χρόνια. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων (48%) εκτιμά ότι η ποσοστιαία αύξηση των δαπανών του για υπηρεσίες κατά την διάρκεια της τελευταίας πενταετίας κυμαίνεται από 10-30%, ενώ δεν λείπουν και οι επιχειρήσεις (10% του δείγματος) στις οποίες οι δαπάνες για υπηρεσίες αυξήθηκαν πάνω από 50%.

Διασυνδέσεις μεταξύ των βιομηχανικών επιχειρήσεων στον τομέα των υπηρεσιών δεν παρατηρούνται, παρά μόνο σε περιπτώσεις θυγατρικών εταιρειών.

Μικρό είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων που έχουν διαφοροποιήσει διαχρονικά την εσωτερική τους διάρθρωση ενσωματώνοντας ή εξωτερικεύοντας τριτογενείς λειτουργίες. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων ούτε έχει ενσωματώσει στην λειτουργία της υπηρεσίες που κατά το παρελθόν καλύπτονταν μέσω εξωτερικών αναθέσεων, ούτε έχει εξωτερικεύσει υπηρεσίες που παρέχονταν στο εσωτερικό της εταιρείας. Η μόνη υπηρεσία που αποτελεί εξαίρεση είναι ο έλεγχος ποιότητας, όπου το 66% των επιχειρήσεων τον έχουν ενσωματώσει πλέον στην λειτουργία τους. Από τις υπηρεσίες που καλύπτονταν κατά το παρελθόν από την ίδια την εταιρεία, ενώ τώρα ανατίθενται εξωτερικά, σχετικά υψηλό ποσοστό επιχειρήσεων εμφανίζεται στις υπηρεσίες καθαριότητας και συντήρησης των κτιριακών εγκαταστάσεων και στις υπηρεσίες ασφάλειας.

Ταυτόχρονα δεν διαπιστώνεται και πρόθεση να ενσωματωθούν μελλοντικά κάποιες από τις υπηρεσίες που τώρα αποκτώνται με εξωτερικές

αναθέσεις στην επιχείρηση (μόνο το 8% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην εμπειρική έρευνα δηλώνουν θετική πρόθεση).

Η πλειονότητα των μονάδων αξιολογεί θετικά την επίδραση των υπηρεσιών στην λειτουργία τους. Ως πλέον σημαντικές στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων εκτιμώνται οι υπηρεσίες της έρευνας και ανάπτυξης, της οργάνωσης και σχεδιασμού της παραγωγής, του ελέγχου ποιότητας, της πιστοποίησης και της διακίνησης-προώθησης του προϊόντος. Ως μικρότερης σημασίας εκτιμώνται οι νομικές υπηρεσίες, οι έρευνες αγοράς και δημοσκοπήσεις, οι υπηρεσίες πληροφορικής στήριξης και κυρίως οι υπηρεσίες των τραπεζών πληροφορίας και τέλος οι υπηρεσίες συντήρησης, καθαριότητας και ασφάλειας. Χαμηλό επίσης συγκριτικά είναι το ποσοστό εκείνων που αξιολογούν θετικά την επιμόρφωση του προσωπικού.

Μέγεθος μεταποιητικής επιχείρησης και υπηρεσίες

Εξετάζοντας την χρήση υπηρεσιών αναφορικά με το μέγεθος της μεταποιητικής μονάδας διαπιστώνεται:

α) Από τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν υπηρεσίες ανεξάρτητα εσωτερικής ανάπτυξης ή εξωτερικής ανάθεσης το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολεί πάνω από 50 εργαζόμενους, δηλαδή είναι ως επί το πλείστον μεγάλες μονάδες.

β) Ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό μεγάλων επιχειρήσεων στο σύνολο διαπιστώνεται στη χρήση των υπηρεσιών συντήρησης και επισκευής εξοπλισμού πληροφορικής και παρακολούθησης των τεχνολογικών εξελίξεων, γεγονός που επιβεβαιώνει το υψηλότερο τεχνολογικό επίπεδο των μεγάλων μονάδων.

γ) Μεγαλύτερη προσφυγή σε εξωτερικές αναθέσεις του συνόλου ή μέρους της υπηρεσίας στην μεγάλη βιομηχανία, συγκριτικά με τις μικρές επιχειρήσεις, διαπιστώνεται στις υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξης, ερευνών αγοράς, συμβουλών σε θέματα λογισμικού, συντήρησης πληροφορικού εξοπλισμού, οργάνωσης και σχεδιασμού παραγωγής, σχεδιασμού των μηχανολογικών εγκαταστάσεων, παρακολούθησης των τεχνολογικών εξελίξεων, ελέγχου ποιότητας, διακίνησης-πωλήσεων, διαφήμισης και δημοσίων σχέσεων.

δ) Μεγαλύτερη προσφυγή σε εξωτερικές αναθέσεις του συνόλου ή μέρους της υπηρεσίας στις μικρές επιχειρήσεις, συγκριτικά με την μεγάλη

βιομηχανία, διαπιστώνεται στις υπηρεσίες νομικής στήριξης, οικονομικών αναλύσεων, αναλύσεων αποδοτικότητας νέων σχεδίων, συμβουλών για πληροφορικό εξοπλισμό, μηχανολογικών ερευνών, τεχνικού ελέγχου και συντήρησης του μηχανολογικού εξοπλισμού, επιμόρφωσης προσωπικού, συντήρησης καθαριότητας και ασφάλειας.

ε) Μεταξύ των μεγάλων μονάδων, το μεγαλύτερο ποσοστό επιλέγει την εξωτερική ανάθεση τμήματος ή του συνόλου της υπηρεσίας στις περιπτώσεις των υπηρεσιών νομικής στήριξης, ερευνών αγοράς, συντήρησης και εξοπλισμού πληροφορικής, διαφήμισης και υπηρεσιών ασφάλειας.

στ) Μεταξύ των μικρών μονάδων, το μεγαλύτερο ποσοστό επιλέγει την εξωτερική ανάθεση τμήματος ή του συνόλου της υπηρεσίας στις περιπτώσεις των υπηρεσιών νομικής στήριξης, οικονομικών και χρηματοδοτικών αναλύσεων, μελετών αποδοτικότητας νέων σχεδίων, συντήρησης και επισκευής του πληροφορικού εξοπλισμού, μηχανολογικών ερευνών, επιμόρφωσης προσωπικού, και των υπηρεσιών ασφάλειας.

ζ) Οι μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις μεταξύ των μεγάλων και των μικρών επιχειρήσεων ως προς τον τρόπο απόκτησης υπηρεσιών διαπιστώνονται στις υπηρεσίες ερευνών αγοράς (ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό μεταξύ των μεγάλων μονάδων συγκριτικά με το αντίστοιχο μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων επιλέγει τις εξωτερικές αναθέσεις), οικονομικών και χρηματοδοτικών αναλύσεων (ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό μεταξύ των μεγάλων μονάδων συγκριτικά με το αντίστοιχο μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων επιλέγει την εσωτερική ανάπτυξη της υπηρεσίας), μελετών αποδοτικότητας νέων επενδυτικών σχεδίων (ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό μεταξύ των μεγάλων μονάδων συγκριτικά με το αντίστοιχο μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων επιλέγει την εσωτερική ανάπτυξη της υπηρεσίας), μηχανολογικών ερευνών (ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό μεταξύ των μεγάλων μονάδων συγκριτικά με το αντίστοιχο μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων επιλέγει την εσωτερική ανάπτυξη της υπηρεσίας), διαφήμισης (ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό μεταξύ των μεγάλων μονάδων συγκριτικά με το αντίστοιχο μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων επιλέγει τις εξωτερικές αναθέσεις), επιμόρφωσης προσωπικού (ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό μεταξύ των μεγάλων μονάδων συγκριτικά

με το αντίστοιχο μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων επιλέγει την εσωτερική ανάπτυξη της υπηρεσίας).

9.5. Συμπεράσματα

Η εμπειρική έρευνα στις μεταποιητικές επιχειρήσεις της Περιφέρειας Αττικής έγινε με απώτερο στόχο την διερεύνηση των διασυνδέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ της μεταποίησης και του τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα των τριτογενών δραστηριοτήτων που θεωρούνται ιδιαίτερης σημασίας για την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας στις νέες συνθήκες της αβεβαιότητας των αγορών και του εντεινόμενου ανταγωνισμού και κατέληξε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

α) Οι ανάγκες των βιομηχανικών-βιοτεχνικών επιχειρήσεων για υπηρεσίες έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια για λόγους που ως επί το πλείστον σχετίζονται με τις νέες συνθήκες ανταγωνισμού και την συνεπακόλουθη αναγκαιότητα οργανωτικού και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού τους.

β) Η χρήση του συνόλου των υπηρεσιών συναντάται σε μεγαλύτερο βαθμό στις μεγάλες από πλευράς μεγέθους απασχόλησης μονάδες.

γ) Ως πλέον σημαντική στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων αξιολογείται η επίδραση των υπηρεσιών που σχετίζονται άμεσα με την παραγωγική τους δραστηριότητα, δηλαδή των υπηρεσιών έρευνας και ανάπτυξης, οργάνωσης και σχεδιασμού της παραγωγής, ελέγχου ποιότητας και πιστοποίησης του προϊόντος. Η αξιολόγηση αυτή επιβεβαιώνει την προσπάθεια τεχνολογικού εκσυγχρονισμού του μεγαλύτερου μέρους της ελληνικής βιομηχανίας.

Στις προαναφερόμενες υπηρεσίες το ποσοστό των μεγάλων επιχειρήσεων που καταφεύγει σε εξωτερικές αναθέσεις είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των μικρών μονάδων.

δ) Αντίθετα ο χαμηλός βαθμός αξιολόγησης των υπηρεσιών που σχετίζονται με την πλευρά της ζήτησης και την προώθηση των προϊόντων στην αγορά (έρευνες αγοράς, χρηματοοικονομικές αναλύσεις, δημόσιες σχέσεις, διαφήμιση) είναι ενδεικτικός του χαμηλού επιπέδου οργανωτικού εκσυγχρονισμού της ελληνικής μεταποίησης.

Από τις προαναφερόμενες υπηρεσίες στις υπηρεσίες ερευνών αγοράς και διαφήμισης διαπιστώνεται διαφοροποίηση ως προς τον τρόπο απόκτησης τους μεταξύ μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων. Μεγαλύτερο ποσοστό των μεγάλων μονάδων συγκριτικά με τις μικρές επιλέγει τις εξωτερικές αναθέσεις.

ε) Οι τριτογενείς λειτουργίες αναπτύσσονται ως επί το πλείστον στο εσωτερικό των μεταποιητικών μονάδων, με μοναδικές εξαιρέσεις τις υπηρεσίες νομικής στήριξης και τις υπηρεσίες συντήρησης του εξοπλισμού πληροφορικής οι οποίες είναι ιδιαίτερα εξειδικευμένες υπηρεσίες και δεν καλύπτουν μόνιμες ανάγκες. Η τάση αυτή είναι κοινή τόσο στις μικρές, όσο και στις μεγάλες από πλευράς αριθμού απασχολούμενων μονάδες. Διαφοροποιήσεις διαπιστώνονται μόνο σε συγκεκριμένες κατηγορίες υπηρεσιών όπως οι έρευνες αγοράς (όπου όπως προαναφέρθηκε οι μεγάλες μονάδες επιλέγουν την εξωτερική ανάθεση), οι χρηματοοικονομικές αναλύσεις και οι μελέτες αποδοτικότητας νέων επενδυτικών σχεδίων όπου οι μικρές μονάδες επιλέγουν ως επί το πλείστον την εξωτερική ανάθεση και οι υπηρεσίες επιμόρφωσης-κατάρτισης όπου σε μεγάλο ποσοστό οι μεγάλες επιχειρήσεις τις υλοποιούν χωρίς την προσφυγή σε εξωτερικές εταιρείες.

στ) Το συγκεκριμένο πρότυπο ικανοποίησης των τριτογενούς φύσεως αναγκών (κύρια εσωτερική ανάπτυξη) δεν έχει διαφοροποιηθεί διαχρονικά. Ειδικότερα δεν διαπιστώνεται τάση ενσωμάτωσης των ελάχιστων υπηρεσιών που παρέχονται από εξωτερικούς συνεργάτες στην επιχείρηση, ούτε εξωτερίκευσης των υπηρεσιών που υλοποιούνται εσωτερικά.

ζ) Οι λόγοι που προτάσσονται για την αιτιολόγηση της επιλογής της εσωτερικής ανάπτυξης των τριτογενών δραστηριοτήτων διαφοροποιούνται μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών υπηρεσιών, αλλά γενικά διαπιστώνεται ότι η εσωτερική υλοποίηση των πλέον τυποποιημένων υπηρεσιών μόνιμης χρήσης προτιμάται λόγω χαμηλότερου κόστους και καλύτερης γνώσης των αναγκών της

επιχείρησης, ενώ των πλέον εξειδικευμένων λόγω υψηλότερης τεχνογνωσίας της ίδιας της επιχείρησης και ανάγκης διαφύλαξης του know how.

Οι προαναφερόμενες διαπιστώσεις στη βάση και της αποδοχής ότι ο μεταποιητικός τομέας της Περιφέρειας Αττικής είναι σε μεγάλο βαθμό αντιπροσωπευτικός του συνόλου της μεταποιητικής δραστηριότητας οδηγούν στα ακόλουθα συμπεράσματα:

A. Στο μεγαλύτερο μέρος του ο μεταποιητικός τομέας και σε αντίθεση με ότι παρατηρείται στις ανεπτυγμένες χώρες με εκτεταμένο τριτογενή δεν έχει προβεί σε αναδιάρθρωση της οργανωτικής του δομής και εξακολουθεί να διατηρεί σε μεγάλο βαθμό το κάθετο μοντέλο οργάνωσης στις λειτουργίες τριτογενούς χαρακτήρα. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται και από την αύξηση των τριτογενών θέσεων απασχόλησης που παρατηρείται στις μεταποιητικές επιχειρήσεις.

B. Η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα ο οποίος έχει επεκταθεί σημαντικά την τελευταία δεκαετία και συγκεκριμένα του τμήματος εκείνου που συνδέεται άμεσα με τις παραγωγικές δραστηριότητες μοιάζει να είναι αυτόνομη και να αλληλοτροφοδοτείται από τον ίδιο τον τομέα των υπηρεσιών, εφόσον όπως διαπιστώνεται οι διασυνδέσεις του με τον δευτερογενή τομέα της ελληνικής οικονομίας είναι ιδιαίτερα χαμηλές. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται περαιτέρω αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι χαμηλές διασυνδέσεις πιστοποιούνται στην Περιφέρεια Αττικής, όπου συγκεντρώνεται το υψηλότερο ποσοστό του συνόλου των απασχολούμενων και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα παροχής υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στο σύνολο της χώρας.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αίτια και επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης

Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων δεκαετιών μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι βιομηχανικές κοινωνίες αναπτύχθηκαν με ταχείς ρυθμούς και σε σύγκριση με προηγούμενες ανοδικές περιόδους, σταθερότερα. Το κεϋνσιανό μοντέλο μακροοικονομικής διαχείρισης της ανάπτυξης που οδήγησε σε οικονομική ευημερία και κοινωνική σταθερότητα τις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες, έφθασε τα όρια του στις αρχές της δεκαετίας του '70. Οι βασικές εκδηλώσεις της κρίσης ήταν η εκτίναξη του πληθωρισμού και της ανεργίας στα ύψη, ενώ ακολούθησε η οικονομική στασιμότητα.

Πολλοί αναλυτές αποδίδουν την κάμψη της οικονομικής ανάπτυξης σε εξωτερικούς παράγοντες: α) τις κοινωνικές αναταραχές του τέλους της δεκαετίας του '60 και των αρχών της δεκαετίας του '70, β) την μεταβολή του διεθνούς νομισματικού συστήματος (1971) και την εισαγωγή του καθεστώτος των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, γ) τις δύο αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου και δ) τα επί μακρόν υψηλά επιτόκια των ΗΠΑ που σηματοδότησαν την οικονομική κάμψη με απόγειο το 1980.

Τα χαρακτηριστικά όμως και η διάρκεια της κρίσης επιβεβαιώνουν τις απόψεις εκείνων που θεωρούν ότι η κρίση μοιάζει να αποτελεί προϊόν τυχαίων ιστορικά γεγονότων, αλλά τα αίτια της πρέπει να αναζητηθούν σε άλλες κατευθύνσεις και κυρίως στα όρια της ανάπτυξης του μεταπολεμικού οικονομικού συστήματος. Η οικονομική κρίση αντικατοπτρίζει την εξάντληση του συστήματος μαζικής παραγωγής, η κερδοφορία του οποίου συνδέεται με την ύπαρξη μεγάλων και σταθερών αγορών. Η πιο σημαντική και μακροπρόθεσμη μεταπολεμική εξέλιξη αφορούσε τον κορεσμό των αγορών των καταναλωτικών προϊόντων στις βιομηχανικές χώρες: καθώς η μαζική παραγωγή επικεντρωνόταν σταδιακά όλο και περισσότερο σε διαρκή καταναλωτικά αγαθά και σε βιομηχανίες που συνδέονταν άμεσα με την παραγωγή αυτών των αγαθών, το οικονομικό σύστημα γινόταν ιδιαίτερα ευαίσθητο στις διακυμάνσεις και στο επίπεδο της συνολικής αγοραστικής δύναμης. Η νέα οικονομία δεν ήταν απλώς οικονομία μαζικής

παραγωγής αλλά και μαζικής κατανάλωσης. Η υπερβάλλουσα δυναμικότητα της βιομηχανίας ήλθε σε αντίθεση με τον περιορισμό της ζήτησης υπό την απειλή της ανεργίας. Η κρίση, που ξεκίνησε ως κρίση προσφοράς, στην συνέχεια κατέληξε σε κρίση ζήτησης, με αποτέλεσμα την διάλυση σε μεγάλο βαθμό των μαζικών αγορών, την πτώση της παραγωγικότητας και των ρυθμών ανάπτυξης.

Αντιμέτωπες με την οικονομική ύφεση οι κυβερνήσεις προχώρησαν στη λήψη μέτρων σαφώς προσανατολισμένων στην απελευθέρωση της οικονομίας από τις κρατικές ρυθμίσεις που αποτελούσαν το υπόστρωμα της σταθερότητας του προηγούμενου αναπτυξιακού μοντέλου: ιδιωτικοποιήσεις των δημόσιων επιχειρήσεων, περιορισμός του κράτους πρόνοιας, υιοθέτηση ευέλικτων ρυθμίσεων για τις εργασιακές σχέσεις.

Από την πλευρά τους, οι επιχειρήσεις στις νέες συνθήκες της παγκοσμιοποίησης των αγορών, της αβεβαιότητας στην ζήτηση, του αυξανόμενου ανταγωνισμού και της οικονομικής αστάθειας, ακολούθησαν μία πορεία αναδιοργάνωσης το επίκεντρο της οποίας εστιάζεται στην τεχνολογική καινοτομία και στην οργανωτική τους αναδιάρθρωση, στη βάση πλέον ευέλικτων συστημάτων παραγωγής και εργασιακών σχέσεων. Στη λογική αυτή τοποθετείται και η ανάπτυξη του συστήματος των εξωτερικών αναθέσεων (υπεργολαβιών) τμημάτων της παραγωγικής, οργανωτικής και εμπορικής δραστηριότητας τους. Το παραδοσιακό μοντέλο οργάνωσης που βασίζεται στην κάθετη ολοκλήρωση και στην ιεραρχική λειτουργική διαχείριση σταδιακά απαξιώνεται. Στο επίκεντρο των νέων συνθηκών παραγωγής βρίσκεται η δικτύωση των επιχειρήσεων, γεγονός που δεν σημαίνει την πτώση του καπιταλισμού αλλά την διαφοροποίηση του από παλαιότερες ιστορικές περιόδους.

Η αμφισβήτηση του ρόλου της βιομηχανίας ως μοχλού ανάπτυξης

Τα ίδια τα γεγονότα της περιόδου της ύφεσης θέτουν σε αμφισβήτηση το χαρακτηρισμό της βιομηχανίας ως “μοχλού ανάπτυξης”, ως το επίκεντρο δηλαδή της διαδικασίας ανάπτυξης με πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις στις συνθήκες της παραγωγής και της ζήτησης και στους υπόλοιπους οικονομικούς τομείς. Η κρίση στην βιομηχανία δεν συνετέλεσε απλά στην οπισθοχώρηση της

αναπτυξιακής διαδικασίας στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες οικονομίες, αλλά υπονόμει και όλο το οικοδόμημα της παρελθούσας οικονομικής ανάπτυξης. Οι επιπτώσεις της αποβιομηχάνισης είναι ιδιαίτερα αρνητικές, όχι μόνο για το σύνολο της οικονομίας των βιομηχανικών κρατών, αλλά και για τις επιμέρους περιφερειακές τους οικονομίες και συγκεκριμένα για αυτές που στήριξαν την ανάπτυξη τους στην μεταποίηση (παλαιές βιομηχανικές περιοχές) και οι οποίες αντιμετωπίζουν άμεσα τις συνέπειες της κρίσης.

Βέβαια το φαινόμενο της αποβιομηχάνισης έχει σε μεγάλο βαθμό διογκωθεί. Ο κρίσιμος παράγοντας για την αποβιομηχάνιση δεν είναι το ποσό μείωσης του βιομηχανικού προϊόντος, αλλά η απόκλιση μεταξύ της ταχύτητας της βιομηχανικής οπισθοχώρησης και της δυναμικής της οικονομίας να μεταφέρει το κεφάλαιο που απαξιώνεται σε νέους τομείς οικονομικών δραστηριοτήτων, ώστε να μη ανακοπούν οι ρυθμοί της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Σε μία δυναμική οικονομία είναι φυσιολογική εξέλιξη κάποιες βιομηχανίες και κάποιες περιοχές να αναπτύσσονται, ενώ κάποιες άλλες αντίστοιχα να παρακμάζουν, εξαιτίας μεταβολών στα μοντέλα κατανάλωσης, στο εισόδημα, στα όρια των αγορών, στις κινήσεις του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων. Τα φαινόμενα βιομηχανικής οπισθοχώρησης είναι ιδιαίτερα “επώδυνα” για τις περιοχές και τα άτομα που πλήττονται, γεγονός όμως που αποτελεί κανόνα του παιχνιδιού στις ανοικτές οικονομίες και στο καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης όπου οι επιχειρήσεις και οι περιοχές βρίσκονται σε μία συνεχή αναζήτηση επικερδέστερων τρόπων και τομέων παραγωγής. Στη λογική αυτή η εμφάνιση παρακμαζουσών ή στάσιμων περιοχών και η μείωση του προϊόντος ορισμένων βιομηχανικών τομέων δεν συνεπάγεται αναγκαστικά και την αποβιομηχάνιση του συνόλου της οικονομίας.

Ανάπτυξη και τριτογενής τομέας

Στο πλαίσιο των νέων συνθηκών οικονομικής αστάθειας και ρευστότητας το ενδιαφέρον των εθνικών κυβερνήσεων εστιάζεται κυρίως στη νομισματική σταθερότητα, χωρίς όμως να παραγνωρίζεται η σημασία της διατήρησης των επιπέδων απασχόλησης: η αύξηση των απολύτων και σχετικών

ποσοστών ανεργίας έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική συνοχή και υπονομεύει τη δυναμική της αναπτυξιακής διαδικασίας. Ο τριτογενής τομέας επομένως καθίσταται το επίκεντρο του ενδιαφέροντος, ως προς τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει στη προσπάθεια δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και κατ' επέκταση στη διαδικασία της ανάπτυξης. Παρά το γεγονός ότι ο τομέας των υπηρεσιών, σε αντίθεση με τον αγροτικό και τον βιομηχανικό, δεν ακολουθεί ομοιόμορφα πρότυπα ανάπτυξης στις διάφορες χώρες, η ανάπτυξη του έχει σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία, οι οποίες από πολλούς θεωρούνται ανάλογες με εκείνες που παρατηρήθηκαν όταν η βιομηχανία αναπτύχθηκε σε βάρος του πρωτογενή τομέα.

Η σημαντική επέκταση του τριτογενή τομέα στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες αναδύει διαφωνίες στους αναλυτές, οι οποίες εστιάζονται:

α) Στους αιτιολογικούς παράγοντες της ανάπτυξης των υπηρεσιών και ειδικότερα στο κατά πόσο η τριτογενής επέκταση που διαπιστώνεται είναι αποτέλεσμα και εξάρτημα της ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα, ή αυτόνομη διαδικασία.

β) Στην μελλοντική εξέλιξη του τομέα των υπηρεσιών και ειδικότερα στο κατά πόσο είναι δυνατό ένα πρότυπο συσσώρευσης βασιζόμενο στην ανάπτυξη των υπηρεσιών.

Τα ερωτήματα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά σε μία κατάσταση οικονομικής κρίσης, μέσα από την οποία αμφισβητείται σε μεγάλο βαθμό ο δυναμικός ρόλος του βιομηχανικού τομέα. Οι θεωρητικές προσεγγίσεις της τριτογενοποίησης θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε δύο εκ διαμέτρου αντίθετους πόλους: από την μία πλευρά κατατάσσονται οι θεωρίες αυτο-εξυπηρέτησης και υποκατάστασης των υπηρεσιών από αγαθά, οι οποίες προσανατολίζονται προς την στασιμότητα και στη συνέχεια την οπισθοχώρηση της κατανάλωσης υπηρεσιών από τα νοικοκυριά καθώς και οι νεοβιομηχανικές θεωρίες με επίκεντρο την βιομηχανία και από την άλλη κατατάσσονται οι θεωρίες της μεταβιομηχανικής κοινωνίας και της κοινωνίας της πληροφορίας που δίνουν κυρίαρχη θέση στις υπηρεσίες.

Η θεωρία του μεταβιομηχανισμού εμπερικλείει τρία χαρακτηριστικά τα οποία συναντώνται σήμερα στις πλέον ανεπτυγμένες χώρες:

α) Η πηγή της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης εντοπίζεται στην ανάπτυξη και τη διαχείριση της γνώσης, η οποία επεκτείνεται σε όλα τα πεδία της οικονομικής δραστηριότητας,

β) Η σημασία των επαγγελμάτων που χαρακτηρίζονται από υψηλή περιεκτικότητα σε γνώση και πληροφορία αυξάνεται. Τα τριτογενούς χαρακτήρα επαγγέλματα αυξάνονται ταχύτερα σε σχέση με τα επαγγέλματα δευτερογενούς φύσεως και αποτελούν τον πυρήνα της νέας κοινωνικής δομής.

γ) Οι θέσεις εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία των θέσεων απασχόλησης. Η μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα ακολουθείται από μείωση των θέσεων εργασίας στη μεταποίηση, μείωση αναπόφευκτη και μη αντιστρεπτή, σε όφελος των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα: όσο πιο προηγμένη είναι μία οικονομία τόσο περισσότερο επικεντρωμένη στις υπηρεσίες είναι η απασχόληση.

Η θέση ότι η βιομηχανία δημιουργεί τον πλούτο, ενώ οι υπηρεσίες απλά και μόνο θέσεις απασχόλησης δεν μπορεί σήμερα να τεκμηριωθεί αποτελεσματικά. Οι ζημιές και τα κέρδη ανταγωνιστικότητας σε επίπεδο επιχειρήσεων και χωρών κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων απέδειξαν ότι σε μία παγκοσμιοποιημένη αγορά, όπου τα υλικά αγαθά τυποποιούνται όλο και περισσότερο, η “προστιθέμενη” υπηρεσία (διανομή, διαφήμιση, συντήρηση....) είναι το στοιχείο εκείνο από το οποίο προκύπτουν όλο και περισσότερο οι δυνατότητες της διαφοροποίησης, της καινοτομίας και της ατομικότητας των προσφερόμενων προϊόντων που αντισταθμίζουν τα χαρακτηριστικά της μαζικής παραγωγής. Το φαινόμενο της απο-υλικοποίησης της μεταποιητικής παραγωγής που συνεπάγεται αύξηση των τριτογενών εισροών συγκριτικά με τις υλικές εισροές γίνεται όλο και περισσότερο έντονο και αποτελεί το βασικό πλεονέκτημα των επιχειρήσεων στον όλο και μεγαλύτερο διεθνή ανταγωνισμό.

Η ανάλυση των επιχειρηματικών στρατηγικών υποδεικνύει ότι κάθε επιχείρηση εδραιώνει τη θέση της στην αγορά μέσα από την σύνθεση προϊόντων και υπηρεσιών. Η σύγκλιση αυτή και η καινούργια σχέση που ενώνει τους δύο τομείς είναι χωρίς αμφιβολία ο καλύτερος δείκτης ανάδυσης της μεταβιομηχανικής οικονομίας. Έτσι οι υπηρεσίες αποκτούν τα χαρακτηριστικά της βιομηχανίας, οι επιχειρήσεις υπηρεσιών βελτιώνουν το εργατικό τους

δυναμικό και αυξάνουν την παραγωγικότητα με μεθόδους που δανείζονται από τη βιομηχανία, ενώ παράλληλα τα συστήματα της βιομηχανικής παραγωγής τείνουν να γίνονται όλο και πιο τριτογενή. Τόσο τα αγαθά, όσο και οι υπηρεσίες υπόκεινται σε μια διαδικασία, μέσω της οποίας αγαθά πηγάζουν από τις υπηρεσίες και υπηρεσίες από την παραγωγή αγαθών. Παρατηρείται επομένως ένα φαινόμενο ενοποίησης των οικονομικών τομέων, καθώς η περιεκτικότητα τους σε υπηρεσίες αυξάνει και κάτω από την εξάπλωση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας.

Σύμφωνα και με τις θέσεις του Ο. Giarini, το σημερινό οικονομικό σύστημα είναι ιδιαίτερα σύνθετο και αλληλεξαρτώμενο. Η παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίζεται από την οριζόντια εισβολή των τριτογενών δραστηριοτήτων σε όλες τις δραστηριότητες που καταλήγουν στη δημιουργία πλούτου. Το γεγονός αυτό δεν έχει την έννοια της απαξίωσης των αρχών της Βιομηχανικής Επανάστασης που βασίζονται στην παραγωγική διαδικασία με την στενή έννοια του όρου, αλλά απλά της ισότιμης παράθεσης δίπλα τους των οργανωτικών, διοικητικών, διαχειριστικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων. Δεν πωλείται πλέον ένα προϊόν, αλλά ένα σύνολο αγαθών που ανταποκρίνεται σε ένα σύνολο αναγκών και όπου είναι ιδιαίτερα δύσκολο να προσδιορισθεί το κυρίαρχο στοιχείο: το υλικό προϊόν ή η υπηρεσία.

Βασικό επομένως στοιχείο της ανάπτυξης των υπηρεσιών δεν είναι η ανάπτυξη ενός καινούργιου τομέα δραστηριοτήτων που θα πάρει το προβάδισμα από την μεταποίηση: η πραγματική σύλληψη των υπηρεσιών δεν είναι δυνατή παρά μόνο μέσα από την θεώρηση τους σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς του οικονομικού συστήματος.

Χαρακτηριστικά των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα

Η κίνηση της τριτογενοποίησης των θέσεων απασχόλησης εμφανίστηκε το πρώτο μισό του 20ου αιώνα, δειλά στην αρχή και επιταχύνθηκε στη συνέχεια, ιδιαίτερα από τη δεκαετία του '60 και ύστερα. Η αύξηση αυτή είναι ακόμα σημαντικότερη σήμερα, αν συνυπολογίσουμε και τις μετατοπίσεις που

σημειώνονται στο δευτερογενή τομέα από θέσεις εργασίας που σχετίζονται άμεσα με την παραγωγή σε δραστηριότητες τριτογενή χαρακτήρα.

Η ανάπτυξη των θέσεων απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών δημιουργεί σημαντικές μεταβολές στο περιεχόμενο και στην οργάνωση της εργασίας. Η παραδοσιακή μορφή της εργασίας που χαρακτηρίζεται από πλήρη απασχόληση, καθαρά εργασιακά καθήκοντα και ένα συγκεκριμένο μοντέλο εργασιακής εξέλιξης εξαφανίζεται με αργό αλλά σταθερό ρυθμό. Οι διαφορές που παρατηρούνται στις εργασιακές σχέσεις μεταξύ του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα της οικονομίας, οφείλονται κύρια στην φύση και στα χαρακτηριστικά των τριτογενών δραστηριοτήτων που καθιστούν τις εργασιακές δομές στις τριτογενείς επιχειρήσεις ιδιαίτερα εύκαμπτες

Οι διαπιστώσεις αναφορικά με την εξέλιξη της απασχόλησης στις πλέον αναπτυγμένες χώρες αναδεικνύουν έναν αριθμό κοινών χαρακτηριστικών:

- α) μείωση της απασχόλησης στην γεωργία,
- β) σταθερή μείωση της απασχόλησης στην μεταποίηση,
- γ) αυξανόμενη διαφοροποίηση των διάφορων κατηγοριών υπηρεσιών ως πηγών απασχόλησης (διαφορετικοί ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης). Η μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης διαπιστώνεται στις υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις και στις κοινωνικές υπηρεσίες (ιδίως τις υπηρεσίες υγείας),
- δ) ταχεία αύξηση των θέσεων απασχόλησης που ενσωματώνουν υψηλή γνώση και πληροφορία,
- ε) δημιουργία ενός 'προλεταριάτου' τριτογενών απασχολούμενων που αποτελείται από ημειδικευμένους υπαλλήλους γραφείου και πωλητές,
- στ) συνολική αναβάθμιση της διάρθρωσης της απασχόλησης συν τω χρόνο, με αυξανόμενο μερίδιο των θέσεων απασχόλησης υψηλών δεξιοτήτων και ανώτερης εκπαίδευσης.
- ζ) ανάπτυξη διάφορων μορφών ευελιξίας (μερική απασχόληση, συμβάσεις ορισμένου χρόνου) στη διαχείριση της απασχόλησης, και
- η) αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση.

Οι αποκλίσεις που συναντώνται στο εσωτερικό του τομέα των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα σημαντικές και δεν υπάρχουν απλοί κανόνες που να περιγράφουν την τάση της απασχόλησης στο ανομοιογενές σύνολο των

επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα. Οι διαφορές αυτές καθορίζουν και τα μοντέλα απασχόλησης που αναπτύσσονται στις τριτογενείς επιχειρήσεις και επηρεάζουν ανάλογα και την αντίστοιχη αγορά εργασίας. Υπάρχουν κλάδοι των υπηρεσιών, όπου η πλειονότητα των θέσεων εργασίας είναι θέσεις εργασίας χαμηλής εξειδίκευσης και κλάδοι όπου η πλειονότητα των θέσεων εργασίας απαιτεί υψηλά εργασιακά προσόντα. Σε ορισμένες κατηγορίες υπηρεσιών διαπιστώνονται σημαντικές αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του εργατικού δυναμικού και στην εργασιακή δομή, και υπηρεσίες όπου ακολουθούνται πιστά τα παραδοσιακά πρότυπα όπως αυτά αναπτύχθηκαν στην βιομηχανία.

Οι διαφοροποιήσεις αυτές δεν αναιρούν το γεγονός ότι ο τομέας των υπηρεσιών περιλαμβάνει έναν αυξανόμενο αριθμό θέσεων εργασίας που απαιτούν γνώση και εξειδίκευση. Ούτε αναιρούν την άποψη ότι ο τομέας των υπηρεσιών θα πρέπει να σημειώσει μεγαλύτερη αναλογικά αύξηση των επαγγελματιών υψηλής εξειδίκευσης και κατάρτισης, σε σχέση με τα επαγγέλματα χαμηλών προσόντων, δεδομένου του υψηλού βαθμού ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών στις υπηρεσίες.

Ταυτόχρονα όμως, η αύξηση της απασχόλησης που προέκυψε από την επέκταση του τριτογενή τομέα περιλαμβάνει θέσεις εργασίας που εντάσσονται στην κορυφή και στην βάση της μισθολογικής πυραμίδας (πολύ καλά αμειβόμενες και πολύ κακά αμειβόμενες θέσεις εργασίας) και σε πολύ μικρότερο βαθμό στη μέση. Επομένως οι ανεπτυγμένες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από μία αυξανόμενα πολωμένη κοινωνική διάρθρωση στην οποία η κορυφή και η βάση αυξάνουν το μερίδιό τους σε βάρος του μέσου.

Τεχνολογία και τριτογενής τομέας

Ο τομέας των υπηρεσιών από τη φύση του δεν μπορεί και δεν μένει ποτέ στάσιμος, γιατί η έννοια της υπηρεσίας είναι η πλήρης κάλυψη των αναγκών του καταναλωτή σε οποιαδήποτε περίσταση βρεθεί. Δημιουργούνται επομένως συνεχώς νέες υπηρεσίες, σύμφωνα πάντα με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες του πελάτη, οι οποίες αποτελούν την νέα στρατηγική επιταγή όχι μόνο για τις επιχειρήσεις των υπηρεσιών, αλλά και για τις μεταποιητικές βιομηχανίες. Προς

την κατεύθυνση αυτή, δηλαδή της αναμόρφωσης του περιεχομένου των υπηρεσιών και της δημιουργίας νέων, σημαντική είναι η συνεισφορά των νέων τεχνολογιών.

Η άποψη ότι η τεχνολογική πρόοδος είναι χαμηλότερη στις υπηρεσίες, συγκριτικά με τα αγαθά, ισχύει για ελάχιστες κατηγορίες υπηρεσιών όπου η φύση του προϊόντος και τα οργανωτικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων αποτελούν εμπόδια στην τεχνολογική εξέλιξη τους (όπως π.χ. οι προσωπικές υπηρεσίες). Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες που είναι πλέον σημαντικές στους περισσότερους κλάδους των υπηρεσιών (μεταφορές, τράπεζες, δημόσιος τομέας, λιανικό εμπόριο, ασφαλιστικές εταιρείες, τηλεπικοινωνίες και υπηρεσίες υγείας), αύξησαν ιδιαίτερα τον όγκο των συναλλαγών και άνοιξαν το δρόμο σε ένα ευρύτατο φάσμα νέων υπηρεσιών. Επίσης, αύξησαν την ευελιξία των τριτογενών επιχειρήσεων και τις δυνατότητες προσαρμογής τους σε απρόβλεπτες μεταβολές της ζήτησης, ενώ μείωσαν τους περιορισμούς ως προς τις δυνατές επιλογές της χωροθέτησης. Οι καινούργιες τεχνολογίες οι οποίες χρησιμοποιούνται σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό στον τριτογενή τομέα οδηγούν σε μία αυξανόμενη τυποποίηση των υπηρεσιών που καθιστά πλέον εφικτές τις οικονομίες κλίμακας στις τριτογενείς επιχειρήσεις και βελτιώνει την παραγωγικότητα, ένα από τα πλέον πολυσυζητημένα ως αρνητικά χαρακτηριστικά των υπηρεσιών.

Βιομηχανία και Υπηρεσίες

Στη βιομηχανική κοινωνία η αξία των αγαθών καθορίζεται από την τιμή πώλησης στην αγορά, σε αντίθεση με την οικονομία όπου κυριαρχούν οι υπηρεσίες. Στη σημερινή οικονομία δεν αρκεί απλά η παραγωγή ενός αγαθού: η χρήση του προαπαιτεί ένα μεγάλο αριθμό επενδύσεων σε υπηρεσίες. Εξαιρέση δεν αποτελούν ούτε τα πλέον καινοτόμα προϊόντα όπου και πάλι, η συνεισφορά του τριτογενή τομέα είναι ιδιαίτερα σημαντική τόσο κατά το στάδιο της ανάπτυξης τους, όσο και κατά τα στάδια της παραγωγής τους και της χρησιμοποίησής τους. Επομένως η φάση της ωριμότητας της Βιομηχανικής Επανάστασης χαρακτηρίζεται από σχετική μείωση της σημασίας της τεχνικής

παραγωγής, συγκριτικά με τις λιγότερο υλικές δραστηριότητες όπως αυτές της οργάνωσης, της διαχείρισης και της προώθησης ενός προϊόντος.

Το περιεχόμενο των επενδύσεων υπό τις νεότερες συνθήκες έχει μεταβληθεί, με τις άυλες επενδύσεις σε αυξανόμενο ποσοστό συμμετοχής. Παράλληλα με τις επενδύσεις σε κτίρια και μηχανολογικό εξοπλισμό για την παραγωγική διαδικασία παρουσιάζεται και ένα ποσοστό άλλων δαπανών, όπως οι δαπάνες επιμόρφωσης του προσωπικού, προώθησης του προϊόντος στην αγορά, μηχανοργάνωσης και απόκτησης-διαχείρισης της πληροφορίας, με άμεση συνέπεια την αλλαγή της ταυτότητας της συνολικής επένδυσης. Το γεγονός ότι η γνωσιολογική επένδυση αποκτά σημαίνοντα ρόλο, αντικατοπτρίζει την πεποίθηση ότι η ενσωμάτωση της γνώσης στην παραγωγική διαδικασία θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης.

Από την άλλη πλευρά, δεν θα πρέπει να παραβλέψει κανείς το γεγονός ότι έχουν αυξηθεί και οι εισροές της βιομηχανικής παραγωγής (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός...) στις τριτογενείς επιχειρήσεις. Οι διασυνδέσεις μεταξύ των δύο τομέων εμφανίζονται πλέον ιδιαίτερα έντονες και είναι αμφίβολη η σημασία του να εστιάζει κανείς στη μεταποίηση ή στις υπηρεσίες για να προβλέψει τις οικονομικές εξελίξεις των σύγχρονων οικονομιών. Το γεγονός αυτό επαναφέρει επιτακτικά την αναγκαιότητα μια ισότιμης προσέγγισης της βιομηχανίας και των υπηρεσιών, καθώς και των αλληλεξαρτήσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των δύο τομέων. Στο πλαίσιο αυτό, το ερώτημα που αναφέρεται στο ποιος από τους δύο πόλους (υπηρεσίες ή αγαθά/βιομηχανία ή τριτογενής τομέας) έχει κυρίαρχο ρόλο, καθίσταται δευτερεύον. Δεν μπορούμε πλέον να μιλάμε παρά για συμπληρωματικότητα στη χρήση αγαθών και υπηρεσιών και για αλληλεξάρτηση των παραγωγικών δομών των αγαθών και υπηρεσιών.

Τρόποι ανάπτυξης των υπηρεσιών προς την βιομηχανία

Κάθε επιχείρηση μπροστά στην πολυπλοκότητα και στην αβεβαιότητα των παραγωγικών διαδικασιών και των αγορών βρίσκεται αντιμέτωπη με δύο εναλλακτικές λύσεις: να παράγει μόνη της τις αναγκαίες υπηρεσίες, ή να τις

αγοράσει από κάποιους άλλους-άτομα ή εταιρείες υπηρεσιών. Είναι η αντίθεση μεταξύ της "εσωτερίκευσης" και της "εξωτερίκευσης" της παραγωγής. Η τάση της εξωτερίκευσης έχει συνδεθεί με την παρακμή της έννοιας της κάθετης οργάνωσης της επιχείρησης, ως της κύριας μορφής εταιρικής οργάνωσης και την ανάπτυξη νέων πλέον ευέλικτων οργανωτικών μορφών. Ο βαθμός εξωτερίκευσης λειτουργιών τρίτογενούς φύσεως είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων, μεταξύ των οποίων ως επικρατέστεροι θεωρούνται το μέγεθος της επιχείρησης και τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε υπηρεσίας.

Αναλυτικότερα, η δυνατότητα εξωτερικής ανάθεσης διαφοροποιείται μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών υπηρεσιών. Υπάρχουν:

α) υπηρεσίες που από την συλλογική τους φύση επιβάλλουν την παρέμβαση άλλων επιχειρήσεων (ασφάλειες, τραπεζικές υπηρεσίες κλπ),

β) υπηρεσίες για τις οποίες οι επιχειρήσεις είναι αναγκασμένες να καταφύγουν σε εξωτερικές επιχειρήσεις για λόγους νομικούς και θεσμικούς (πραγματογνωμοσύνες, νόρμες παραγωγής και προϊόντων κλπ),

γ) υπηρεσίες ιδιαίτερα εξειδικευμένες, ή τελείως ασύμφορες οικονομικά για να παραχθούν στο εσωτερικό της επιχείρησης (ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις),

δ) υπηρεσίες που οι επιχειρήσεις είναι αναγκασμένες να παράγουν με εσωτερικό τρόπο, διότι δεν υπάρχει διαθέσιμη ανάλογη εξωτερική προσφορά, ή για λόγους εξασφάλισης του απορρήτου,

ε) υπηρεσίες οι οποίες μπορούν να αποκτηθούν είτε μέσω εσωτερικής παραγωγής, είτε μέσω εξωτερικών αναθέσεων, είτε σε συνδυασμό.

Η θέση σύμφωνα με την οποία, μια επιχείρηση θα είχε ενδιαφέρον για λόγους οικονομικούς να καταφύγει στην εσωτερική παροχή μίας υπηρεσίας, ευνοείται στις περιπτώσεις εκείνες που η ανάγκη της σχετικής υπηρεσίας έχει μόνιμο χαρακτήρα και η ποιότητα και η εξειδίκευση των εσωτερικών τμημάτων είναι επαρκής. Στην αντίθετη περίπτωση, η προς τα έξω προσφυγή θα είναι η τελική επιλογή. Όσο πιο αποκεντρωμένα επίσης λειτουργεί μία επιχείρηση, τόσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός εξωτερίκευσης τρίτογενών λειτουργιών. Η διάχυση νέων οργανωτικών πρακτικών διευκολύνει την επέκταση της χρήσης εξωτερικών υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις και η αύξηση των υπηρεσιών αυτών επιταχύνει

την διάχυση αυτών των πρακτικών διοίκησης. Η χρήση εξωτερικών υπηρεσιών από ένα κλάδο είναι επομένως συνάρτηση και του επιπέδου διάχυσης των σύγχρονων τρόπων διοίκησης που διευκολύνουν την εξωτερίκευση ορισμένων λειτουργιών των επιχειρήσεων.

Η τελική επιλογή του τρόπου απόκτησης της υπηρεσίας είναι εκείνη η οποία μεγιστοποιεί το όφελος (χρόνος, ποιότητα) στο χαμηλότερο μακροχρόνια κόστος. Η αύξηση της ζήτησης εξωτερικών υπηρεσιών από τις βιομηχανίες οφείλεται επίσης:

α) Στην αύξηση του κόστους των άμεσα απασχολούμενων, λόγω των υποχρεωτικών εργοδοτικών εισφορών και του πάγιου χαρακτήρα που έχει το εργασιακό κόστος, εξαιτίας των περιοριστικών διατάξεων για απολύσεις.

β) Καθώς τα καθήκοντα καταλήγουν να είναι ιδιαίτερα εξειδικευμένα και απαιτούν μεγαλύτερη εμπειρία και γνώση, δεν είναι δυνατόν, ακόμα και για τις μεγάλες βιομηχανίες, να διαθέτουν τις νέες ειδικότητες σε μόνιμη βάση. Η τάση προς τις εξωτερικές συμβάσεις για την προμήθεια υπηρεσιών προέκυψε από την ανάγκη βελτίωσης των υπηρεσιών που είναι ενσωματωμένες στην επιχείρηση.

Φαινόμενα τριτογενοποίησης στην Ελληνική οικονομία

Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, στη βάση των διαχρονικών εξελίξεων του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος κατά την τελευταία εικοσιπενταετία (1971-1994), επιβραδύνεται. Η διαπεριφερειακή κατανομή του ΑΕΠ και οι αντίστοιχοι μέσοι ρυθμοί μεταβολής του δεικνύουν ότι οι περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας εξακολουθούν να αποτελούν τους δύο βασικούς πόλους έλξης των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Η κατανομή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, ανά τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων, διαχρονικά δεν δεικνύει διαφοροποίηση του παραγωγικού προτύπου της χώρας. Ο τομέας των υπηρεσιών, ήδη από την δεκαετία του '70, συμμετέχει με το υψηλότερο ποσοστό στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ, ποσοστό που το 1994 πλησιάζει το 60%. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του τριτογενή τομέα, παρά το γεγονός ότι είναι φθίνοντες, είναι σημαντικά υψηλότεροι από τους αντίστοιχους συνολικούς ρυθμούς ανάπτυξης, με

αποτέλεσμα την ενίσχυση της σημασίας του στην εθνική οικονομία. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του τριτογενούς ΑΕΠ είναι επίσης υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής που σημειώνεται στον δευτερογενή τομέα.

Κατά την δεκαετία του '70 μεταφέρονται θέσεις απασχόλησης, όπως είναι φυσικό στο στάδιο εκβιομηχάνισης μίας οικονομίας, από τον αγροτικό τομέα προς τον δευτερογενή τομέα, αλλά και προς τον τομέα των υπηρεσιών. Ενδεικτικό της κρίσης που διέρχεται ο δευτερογενής τομέας στη συνέχεια είναι ο αρνητικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης που σημειώνεται σε αυτόν. Το βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας είναι ότι καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα η πλειονότητα των θέσεων απασχόλησης εντάσσεται στον τομέα των υπηρεσιών. Από την δεκαετία όμως του '80 και μετά, παρατηρείται ακόμα μεγαλύτερη τριτογενοποίηση των θέσεων απασχόλησης, με τον τομέα των υπηρεσιών στο σύνολο του να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών θέσεων εργασίας και να είναι ο μοναδικός τομέας ο οποίος δημιουργεί νέες θέσεις απασχόλησης.

Ο θετικός ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα δεν συνεπάγεται ομοιογενείς τάσεις εξέλιξης των θέσεων εργασίας σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων διαφέρει σημαντικά μεταξύ των τριτογενών δραστηριοτήτων με το εμπόριο, τις τράπεζες-ασφάλειες και τη δημόσια διοίκηση να εμφανίζουν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς κατά την δεκαετία του '80, ενώ υπάρχουν και κλάδοι στους οποίους η απασχόληση μειώνεται, όπως ο κλάδος των ξενοδοχείων-εστιατορίων και ο κλάδος των μεταφορών-επικοινωνιών.

Η διαχρονική διερεύνηση της επαγγελματικής διάρθρωσης της απασχόλησης (1974-1997) δεικνύει ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι υψηλότερος από τους αντίστοιχους ρυθμούς του συνόλου των απασχολούμενων και των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα. Το γεγονός αυτό έχει ως επακόλουθο την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας τριτογενούς χαρακτήρα ("white collar" απασχολούμενοι) στο σύνολο της απασχόλησης και την αντίστοιχη μείωση του ποσοστού συμμετοχής των απασχολούμενων σε θέσεις εργασίας δευτερογενούς χαρακτήρα ("blue

collar” απασχολούμενοι). Παρόμοια είναι και η τάση που διαπιστώνεται στο εσωτερικό του μεταποιητικού τομέα (αύξηση του ποσοστού των απασχολούμενων σε θέσεις τριτογενούς χαρακτήρα). Αύξηση των τριτογενούς φύσεως θέσεων εργασίας στην μεταποίηση σημειώνεται και κατά τα διαστήματα εκείνα όπου ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων σε δευτερογενούς χαρακτήρα επαγγέλματα μειώνεται.

Η κρίση του μεταποιητικού τομέα στην Ελλάδα

Η τελευταία κρίση της ελληνικής οικονομίας είναι στην ουσία κρίση της βιομηχανίας. Η ελληνική μεταποιητική δραστηριότητα μπαίνει σε περίοδο κάμψης που εκδηλώνεται με μείωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της, μείωση της απασχόλησης και μείωση του μεριδίου της στο σχηματισμό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Το βασικό πρόβλημα της ελληνικής βιομηχανίας εστιάζεται στον προσανατολισμό των επενδύσεων σε κλάδους χαμηλής μακροπρόθεσμα δυναμικότητας.

Οποσδήποτε τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν σημαντικές εξελίξεις αναφορικά με την διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας οι οποίες θεωρήθηκαν ιδιαίτερα ευοίωνες. Η επενδυτική δραστηριότητα αυξήθηκε σημαντικά, γεγονός που συνετέλεσε στον εκσυγχρονισμό και στην ανανέωση σημαντικών τμημάτων του βιομηχανικού συστήματος, ενώ οι επενδύσεις στράφηκαν σε μεγάλο βαθμό σε κλάδους παραγωγής κεφαλαιουχικών και ενδιάμεσων αγαθών. Τα γεγονότα αυτά μας προσανατολίζουν μάλλον προς μία διαδικασία αναδιάρθρωσης του βιομηχανικού τομέα (τεχνολογική αναδιάταξη της παραγωγής, ευελιξία στην αγορά εργασίας), η οποία σημειώνεται στη χώρα μας με μεγάλη καθυστέρηση συγκριτικά με τις λοιπές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΟΣΑ και όχι προς μία διαδικασία αποβιομηχάνισης. Η αποβιομηχάνιση μπορεί να αφορά τις βιομηχανικές περιοχές σε κρίση, ή ακόμα ένα μικρό ποσοστό βιομηχανικών επιχειρήσεων που η ανταγωνιστικότητά τους υποβαθμίζεται και η παραγωγικότητά τους μένει στάσιμη, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι υπάρχει μία διαδικασία καταστροφής της ελληνικής βιομηχανίας στο σύνολο της.

Επομένως, το κρίσιμο στοιχείο για το ξεπέρασμα της κρίσης στην ελληνική βιομηχανία είναι καθαρά ποιοτικό. Στην συγκεκριμένη φάση η πρόσβαση στην τεχνολογία και στις καινοτομίες είναι στρατηγικής σημασίας για την βιομηχανική αναδιάρθρωση. Η παραδοσιακή μορφή ανταγωνιστικότητας οφείλει πλέον να αντικατασταθεί από την ανταγωνιστικότητα που στηρίζεται σε ποιοτικά δεδομένα (σχεδιασμός προϊόντος, έρευνα, καινοτομία, διαφήμιση, πληροφορία) και από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσφέρει η διαχείριση της γνώσης και του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Ανθρώπινοι Πόροι και Αποκέντρωση στην Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική

Βασικό άξονα προτεραιότητας των κοινοτικών διαρθρωτικών παρεμβάσεων στις ελληνικές περιφέρειες αποτελεί η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και η προώθηση της απασχόλησης. Τα Πολυτομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα που αποτελούν το περιφερειακό σκέλος του ΚΠΣ, μέσω του Υποπρογράμματος Αξιοποίησης των Ανθρώπινων Πόρων, κατανέμουν ένα σημαντικό ποσοστό του προϋπολογισμού τους στην επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου.

Οι βασικοί στόχοι του Υποπρογράμματος που εξυπηρετούνται από τα επιμέρους Μέτρα που εντάσσονται σε αυτό αναφέρονται: α) στην ανάπτυξη και βελτίωση των δομών εκπαίδευσης και κατάρτισης, β) στην αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού και στην καταπολέμηση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης και γ) στην αντιμετώπιση του προβλήματος του κοινωνικού αποκλεισμού.

Οι επιμέρους δράσεις κατάρτισης επιλέγονται στη βάση των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών και προβλημάτων κάθε Περιφέρειας, καθώς και των αναπτυξιακών αξόνων που έχουν τεθεί και καλύπτουν συγκεκριμένους τομείς εξειδίκευσης που καθορίζονται από την ανάγκη εκσυγχρονισμού και των τριών τομέων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Τα προγράμματα κατάρτισης στο σύνολο τους αποσκοπούν: α) στην ποιοτική βελτίωση και αναπροσανατολισμό του εργατικού δυναμικού σε τομείς αιχμής

(νέες τεχνολογίες, περιβάλλον, τουρισμός-υπηρεσίες), ώστε να ικανοποιούνται οι νέες εξειδικευμένες ανάγκες των επιχειρήσεων που προκύπτουν από τον τεχνολογικό και οργανωτικό τους εκσυγχρονισμό, και β) στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από τις αναδιαρθρώσεις των περιφερειακών οικονομιών.

Η διαδικασία αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού επομένως οδηγεί τόσο έμμεσα, όσο και άμεσα σε ενίσχυση των τάσεων τριτογενοποίησης της απασχόλησης, όπως αυτό διαπιστώνεται στο σύνολο της επικράτειας. Αφενός μεν αυτή καθεαυτή η δημιουργία δομών κατάρτισης αυξάνει το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται σε τριτογενείς θέσεις εργασίας, αφετέρου δε οι τομείς κατάρτισης, είτε έχοντας ως αντικείμενο δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα, είτε ακόμα και στην περίπτωση που αφορούν τον δευτερογενή, ενισχύουν δεξιότητες με κυρίαρχα τριτογενή χαρακτηριστικά.

Η Περιφέρεια Αττικής

Στην Περιφέρεια Αττικής διαπιστώνονται παρόμοιες τάσεις με το σύνολο της χώρας: φθίνουσα πορεία του περιφερειακού ΑΕΠ, υψηλό ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα, υψηλή συμμετοχή των υπηρεσιών στο περιφερειακό ΑΕΠ, αύξηση του ποσοστού των θέσεων τριτογενούς χαρακτήρα στο σύνολο της απασχόλησης, αύξηση του ποσοστού των απασχολούμενων σε θέσεις τριτογενούς χαρακτήρα στον μεταποιητικό τομέα. Οι διαφορές της Περιφέρειας με το σύνολο της χώρας επικεντρώνονται κύρια στους διαφορετικούς ρυθμούς εξέλιξης των προαναφερομένων μεγεθών. Συγκεκριμένα α) ο ρυθμός αύξησης του περιφερειακού ΑΕΠ, παρότι φθίνων, είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας, β) το ποσοστό συμμετοχής του τριτογενή τομέα στον σχηματισμό του ΑΕΠ της Περιφέρειας είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας, αλλά οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του είναι φθίνοντες και χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους στο σύνολο της χώρας, γ) ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια, στις αρχές της δεκαετίας του '90, αυξάνεται,

αντίθετα με ότι παρατηρείται με τον αρνητικό ρυθμό του τομέα στο σύνολο της χώρας.

Διασυνδέσεις του μεταποιητικού τομέα και των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις

Το βασικό συμπέρασμα της εμπειρικής έρευνας, στη βάση και της αποδοχής ότι ο μεταποιητικός τομέας της Περιφέρειας Αττικής είναι σε μεγάλο βαθμό αντιπροσωπευτικός του συνόλου της μεταποιητικής δραστηριότητας, είναι ότι οι διασυνδέσεις μεταξύ του τριτογενή τομέα που απευθύνεται κύρια προς τις επιχειρήσεις και των βιομηχανικών μονάδων είναι ιδιαίτερα χαμηλές. Στο μεγαλύτερο μέρος του ο μεταποιητικός τομέας, και σε αντίθεση με ότι παρατηρείται στις ανεπτυγμένες χώρες με εκτεταμένο τριτογενή, εξακολουθεί να διατηρεί το κάθετο μοντέλο οργάνωσης στις λειτουργίες τριτογενούς χαρακτήρα (ενσωμάτωση των τριτογενών δραστηριοτήτων στην λειτουργία του). Το γεγονός αυτός μας προσανατολίζει προς ένα τριτογενή ο οποίος αναπτύσσεται αυτόνομα και αλληλοτροφοδοτείται από τον εαυτό του. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται περαιτέρω, αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι χαμηλές διασυνδέσεις πιστοποιούνται στην Περιφέρεια Αττικής, όπου συγκεντρώνεται το υψηλότερο ποσοστό των απασχολούμενων και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα παροχής υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στο σύνολο της χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Albelda R. (1986), "Occupational segregation by race and gender 1958-1981", *Industrial & Labor Relations Review*, No 39, p.p. 404-411.
- Alonso W.M. (1989), "Deindustrialization and regional policy", in 'Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States', Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p 221-241, Unwin Hyman, Boston.
- Αλογοσκούφης Γ. (1994), "Οι κανόνες του οικονομικού παιχνιδιού", *Οικονομικός*, 13 Ιανουαρίου, σελ. 31-33.
- Αλογοσκούφης Γ. (1994), "Δημόσιο χρέος και δημοσιονομική πολιτική", *Οικονομικός*, 20 Ιανουαρίου, σελ. 33-36.
- Αλογοσκούφης Γ. (1994), "Γιατί κατέρρευσε η αναπτυξιακή διαδικασία", *Οικονομικός*, 3 Φεβρουαρίου, σελ. 29-32.
- Bacon R. W. and Eltis W. A. (1978), "*Britain's Economic Problem: Too Few Producers*", London: Macmillan.
- Βαΐου Ντ., Μαντούβαλου Μ., Μαυρίδου Μ. (1994), "Το πρόβλημα και οι συνέπειες της αποβιομηχάνισης", *Οικονομικός*, 20 Οκτωβρίου, σελ. 40-42.
- Baker A. (1987), "Liberalization of trade in services-the world insurance industry", in "*The Emerging Service Economy*", eds Giarini O., Pergamon Press.
- Bar F., Borrus M. (1993), "*The Future of Networking*", BRIE Working Paper, University of California.
- Barcet A. (1987), "Tertiarisation de l'economie, marche du travail et emplois", *Economie et Humanisme*, No 295, p.p. 44-53, Mai-Juin .
- Barcet A., Bonamy J. (1983), "Differentiation des prestations de services aux entreprises", *Revue d'Economie Industrielle*, No 24, p.p. 9-17, 2eme trimestre.

- Barcet A., Bonamy J. (1988), "Services et transformation des modes de production", *Revue d'Economie Industrielle*, No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, p.p. 206-217, 1er trimestre.
- Baran B. (1985), "Office automation and women's work: the technological transformation of the insurance industry", in *High Technology, Space and Society*, eds Castells M., Sage, Beverly Hills, p.p. 143-171.
- Barras R. (1984), "*Growth and Technical Change in the UK Service Sector*", Technical Change Centre Report, London.
- Barras R. and Swann J. (1983), "*The Adoption and Impact of Information Technology in the UK Insurance Industry*" Technical Change Centre Report, London.
- Bartholomew W., Joray P., Kochanowski P. (1986), "The decline of manufacturing in the Midwest: a short run or long-run problem?", *Indiana Business Review*, No 61, p.p. 7-12.
- Baumol W.J. (1989), "Is there a US productivity crisis?" *Science*, No 246, p.p. 611-615.
- Baumol W. J. (1967), "The Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crises", *American Economic Review*, No 57, June, pp 415-26.
- Beck M. (1982), "Toward a Theory of Public Sector Growth", *Public Finance*, No 37, p.p.163-77.
- Bell D. (1974), "*The Coming of Post-Industrial Society*", London: Heinemann.
- Benveniste G. (1994), "*Twenty First Century Organization: Analyzing Current Trends, Imagining the Future*", Jossey Bass, San Francisco.
- Bernstein A. (1994), "The U.S. is still cranking out lousy jobs", *Business Week*, No 3393, October, p.p. 122-124.
- Berthelot Y. (1988), "Quatre idees sur les services, la croissance et le developpement", *Revue d'Economie Industrielle*, No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, 1er trimestre, p.p. 229 -230.
- Berman R. (1989), "The feminization of the U.S. workforce", *Monthly Review*, No 41, p.p. 1-11.
- Berry A. (1978), "A positive interpretation of the expansion of urban services in Latin America with some Colombian evidence", *Journal of Development Studies*, No 14, p.p. 210-231.

- Bessant J. (1989), *'Microelectronics and Change at Work'*, International Labour Organization, Geneva.
- Bhagwati J. N. (1984), "Why are services cheaper in the poor countries?", *Economic Journal*, June, p.p.279-86,
- Bhagwati J. (1987), "International trade in services and its relevance for economic development", in *"The Emerging Service Economy"*, eds Giarini O., Pergamon Press.
- Bhalla A. S. (1970), "The role of services in employment expansion", *International Labour Review*, No 101, p.p. 519-39.
- Birch D. (1987), *"Job Creation in America: How our Smallest Companies put the Most People to Work"*, The Free Press, New York,.
- Blackaby T. (ed) (1978), *'De-Industrialisation'*, NIESR, Heinemann, London.
- Blazejczak et al (1990)., "Sectoral and macroeconomic impact of research and development on employment", in *"The Employment Impact of New Technology: The Case of West Germany"*, Matzner E., Wagner M. eds, p.p. 221-233, Aldershot, Hants:Avebury.
- Bowles S, Gintis H. (1982), "Crisis of liberal democratic capitalism: the case of the United States", *Politics and Society*, vol 11, No 1, p.p. 51-94.
- Boyett J., Conn H. (1991), *"Workplace 2000: The Revolution Reshaping American Business"*, Dutton, New York.
- Braverman H. (1974), *"Labor and Monopoly Capital"*, Monthly Review Press, New York.
- Brender A, Chevallier A., Pisani-Fery J. (1980), *'Etats Unis: Croissance, Crise et Changement Technique dans une Economie Tertiaire'*, Economie Prospective Internationale, CEPIL, Documentation Francaise, No 5, Paris.
- Bressand A., Nicolaidis K. (1988), "Les services au coeur de l'economie relationnelle", *Revue d'Economie Industrielle*, No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, 1er trimestre, p.p. 141-163.
- Browning H., Singelmann J. (1978). 'The transformation of the US labour force: The interaction of industry and occupation', *Policies and Society*, No 8, pp 481-509.
- Browning H., Singelmann J. (1980) "Industrial transformation and occupational change in the United States, 1960-70", *Social Forces*, No 59, p.p. 246-264.

- Bonamy J., De Bandt J., Stroebel P. (1988),: "Les services, nouvelles perspectives pour le systeme productif et le developpement", *Revue d'Economie Industrielle*, No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, 1er trimestre, p.p. 1-5.
- Boulin J., Tallard M., Du Tertre C. (1991), "Nouvelles technologies et negociation en Grande-Bretagne: le cas des banques et de la grande distribution", p.p. 192, *IRIS-Travail et Societe*.
- Catrice-Jany F. (1993), "*Les Services aux Entreprises dans la Problematique du Developpement*", L' Harmattan: Logiques Economiques, Paris.
- Castell M., Aoyama Y. (1994), "Paths towards the informational society:employment structure in G-7 countries, 1920-90", *International Labour Review*, vol. 133, No 1, Jan. Feb., p.p. 5-33.
- Castell M. (1996), "*The Information Age: Economy, Society, and Culture*", vol. 1: "The Rise of the Network Society", Blackwell Publishers, USA.
- Caspar P. (1988). "L'investissement intellectuel", *Revue d'Economie Industrielle*, No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, 1er trimestre, p.p. 107-118.
- Chandler A. (1977), '*The Visible Hand: The Managerial Revolution in American Business*', Harvard University Press.
- Chandler A.(ed.) (1981), '*Managerial Hierarchies*', Harvard University Press.
- Chenery H. B. and Taylor L. (1968), "Development Patterns: Among Countries and Over Time" *Review of Economics and Statistics*, No 50, November, pp. 391-416.
- Chesnais F. (1994), "*La Mondialisation du Capital*", Syros, Paris.
- Chow L. (1997), "The big squeeze", *Far Eastern Economic Review*, vol. 160, No 36, Sept., p.p. 58-60.
- Cimini M., Muhl C. (1994), "Developments in industrial relations", *Compensation and Working Conditions*, vol. 46, No 8, August, p.p. 34-39.
- Clark G. (1989), "US regional transformation in the context of international economic competition", in "*Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States*", Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p 199-220, Unwin Hyman, Boston.
- Clegg S., Dunkerley D. (1980), "*Organization, Class and Control*", Routledge & Kegan Paul, London.
- Coffey W., Baily A. (1992), "Producer services and systems of flexible production", *Urban Studies*, No 29, p.p. 857-868.

- Cohen R.(1981), "The new international division of labor, multinational corporations and urban hierarchy", in *"Urbanization and Urban Planning in Capitalist Society"*, Dear M., Scott A. (eds), p.p. 287-315, Methuen.
- Cohen S., Zysman J. (1987), *"Manufacturing Matters: The Myth of Postindustrial Economy"*, Basic Books, New York.
- Cooper J., Madigan K. (1995), "The bad news for jobs is in the goods sector", *Business Week*, No 3447, Oct., p.p. 27-30.
- Cornfield D. (1986), "Declining union membership in the post-World War II era", *American Journal of Sociology*, No91, p.p. 1112-1153.
- Cornwall J. (1977), *'Modern Capitalism, Its Growth and Transformation'*, Oxford, Martin Robertson.
- Cox H. (1965), *"The Secular City"*, New York.
- Creamer D. (1956), *"Personal Income During Business Cycles"*, Princeton University Press, National Bureau of Economic Research.
- Γιαννίτσης T. (1983), *"Η Ελληνική Βιομηχανία"*, Gutenberg.
- Daniels P. (1984), "Modern technology in provincial offices: some empirical evidence", *Service Industries Journal*, No 3, pp 21-41.
- Daniels P. (1988), "Competition, diversification, internationalization and the location of business services in Britain", *Revue d'Economie Industrielle*, No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, 1er trimestre, p.p. 49-69.
- Delaunay J., Gadrey J. (1987), *"Les Enjeux de la Societe de Services"*, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, Paris.
- De Bandt J. (1988), "Le debat sur la productivite dans les services: des problemes mal poses", No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, 1er trimestre, p.p. 179-195.
- Drucker P. (1988), 'The coming of the new organization', *Harvard Business Review*, No 88, p.p 45-53.
- Du Tertre C. (1996), " Services immateriels et regulation regionale", Univ. Paris-Dauphine, *IRIS-Travail et Societe*, Decembre, p.p. 1-18.
- Eiglier P., Langeard E. (1987), *"Servuction"*, Mc Graw Hill, Paris.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γενική Δ/ση των Περιφερειακών Πολιτικών, «ΕΛΛΑΔΑ», *ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ, 1994-1999*.

- Π.Ε.Π Κ. Μακεδονίας, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Ιονίων Νήσων, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Θεσσαλίας, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Κρήτης, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Νοτίου Αιγαίου, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Δυτ. Μακεδονίας, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Δυτ. Ελλάδας, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Βορείου Αιγαίου, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Α. Μακεδονίας και Θράκης, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Στερεάς Ελλάδας, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Αττικής, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Ηπείρου, 1994-1999.
- Π.Ε.Π Πελοποννήσου, 1994-1999.
- ΕΣΥΕ (1974-1997), "Ετήσιες Ερευνες Εργατικού Δυναμικού", ΕΣΥΕ, Αθήνα.
- (1979), "Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών: 1971", ΕΣΥΕ, Αθήνα.
- (1980), "Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας, ΕΣΥΕ, Αθήνα.
- (1985), "Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών: 1981", ΕΣΥΕ, Αθήνα.
- (1992), "Απογραφές Κατ'των", 1978-1988, ΕΣΥΕ, Αθήνα.
- (1994), "Μητρώο επιχειρήσεων-1994", ΕΣΥΕ, Αθήνα.
- (1994), "Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας: ΣΤΑΚΟΔ-91", ΕΣΥΕ, Αθήνα.
- (1995) "Στατιστική Ταξινόμηση των Επαγγελματιών: ΣΤΕΠ-92", ΕΣΥΕ, Αθήνα.
- (1997), "Πίνακες αντιστοιχίας ΣΤΑΚΟΔ-80 προς ΣΤΑΚΟΔ-91".
- Espring-Andersen, Gosta (1990), *"The Three Worlds of Welfare Capitalism"*, Princeton Univ. Press, USA.
- Fourastie Jean et Fourastie Jacqueline (1989), "La ruee tertiaire", *Futuribles*, Juin p.p 21-34.
- Freeman C. (1989), "New technology and catching up", *European Journal of Economic Development*, vol 1, No 1, p.p. 85-99.
- Fuchs V. R. (1968), *"The Service Economy"*, USA, National Bureau of Economic Research.

- Gadrey J. (1988), "Des facteurs de croissance des services aux rapports sociaux de service", *Revue d'Economie Industrielle*, No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, 1er trimestre, p.p. 34-48.
- Gadrey J. (1989), "De la valeur des services", *Futuribles*, Fevrier-Mars, p.p. 3-13.
- Gadrey J. (1991), "Les systemes d'emplois tertiaires au coeur des transformations du marche du travail", *Formation Emploi*, No 29.
- Gadrey J. (1987), "Sur «l'effet d'eponge» et le «nouveau dualisme» des services", *Cahiers Lillois d'Economie et de Sociologie*, No 9, 1er semestre, p.p. 73-85.
- Gadrey J. (1992), "*L'Economie des Services*", coll. Reperes, Edit. La Decouverte, Paris.
- Galbraith J. K. (1974), "*Economics and the Public Purpose*", Andre Deutsch, London.
- Galbraith J.K. (1980), "*The Nature of Mass Poverty*", Penguin Books.
- Gardner J. M. (1996), "Slower economic growth affects the 1995 labor market", *Monthly Labor Review*, vol 119, No 3, March, p.p. 3-17.
- Gardner J. M. (1995), "Worker displacement: a decade of change", *Monthly Labor Review*, vol. 118, No 4, April, p.p. 45-58.
- Gershuny J. (1987), "The future of service employment", in "*The Emerging Service Economy*", eds Giarini O., Pergamon Press.
- Gemmell N. (1986), "*Economic Development and Structural Change: The Role of the Service Sector*", The Macmillan Press Ltd, London.
- Gershuny J. (1978), "*After Industrial Society. The Emerging Self-Service Economy*", The Macmillan Press Ltd, London.
- Gershuny J. and Miles I. (1983), "*The New Service Economy: The Transformation of Employment in Industrial Societies*", Frances Pinter, London.
- Giarini O. (1988), "Les nouvelles conditions du progres economique: de la rigidite de l'offre a l'economie de service", *Revue d'Economie Industrielle*, No 43: Le dynamisme des services aux entreprises, 1er trimestre, p.p. 196-205.
- Glisson C., Durick M. (1988), 'Predictors of job satisfaction and organizational commitment in human service organizations', *Administrative Science Quarterly*, No 33, p.p. 61-81.
- Goe R. (1991), "The growth of producer services industries: sorting through the externalization debate", *Growth and Change*, No 22, p.p. 118-141.

- Goe R. (1994), "The producer services sector and development within the deindustrializing urban community", *Social Forces*, vol. 72, No 4, June, p.p. 971-1009.
- Goldthorpe J. (1978), "The current inflation: towards a sociological approach", in *"The Political Economy of Inflation"*, eds Hirsch F., Goldthorpe J., p.p. 186-214, Cambridge:Harvard University Press.
- Gottdiener M., Feagin J. (1988), "The paradigm shift in urban sociology", *Urban Affairs Quarterly*, No 24, p.p. 163-187.
- Gottman J. (1970): "Urban centrality and the inter-weaving of quaternary functions", *Ekistics* 29, pp322-331.
- Green M. (1985), "The development of market services in the european community, the United States and Japan" *European Economy*, No 25, pp 69-96.
- Greengard S. (1995), "Leveraging a low-wage work force", *Personnal Journal*, vol. 74, No 1, January, p.p 90-98.
- Gudgin G. (1983), *"Job Generation in the Service Sector"* Department of Applied Economics, University of Cambridge, Position paper for the Industry and Employment Committee of the SSRC, London.
- Haggard S., Kaufman R. (1992), *"The Politics of Economic Adjustment: International Constraints, Distributive Conflicts, and the State"*, Princeton University Press.
- Hall P. (1988), "Regions and the transition to the information economy", in *"America's New Market Geography: Nation, Region and Metropolis"*, Sternlieb G., Hughes J. eds, p.p. 137-160, New Brunswick NJ: Center for Urban Policy Research, Rutgers Univ.
- Hall P. (1995), "Towards a general urban theory", in *"Cities in Competition: Productive and Sustainable Cities for the 21st Century"*, Broatchie J. et al. eds., p.p. 3-32, Sydney: Longman, Australia.
- Hannan M., Freeman J. (1987), "The population ecology of organizations", *American Journal of Sociology*, No 82, p.p. 929-964.
- Harrison B., Kluver J. (1989), "Deindustrialization and regional restructuring in Massachusetts", in *"Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States"*, Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p 104-131, Unwin Hyman, Boston.

- Harrison B. (1994), *"Lean and Mean: The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of Flexibility"*, New York: Basic Books, New York.
- Harvey D. (1988), "The geographical and geopolitical consequences of the transition from Fordist to flexible accumulation", in *"America's New Market Geography: Nation, Region and Metropolis"*, Sternlieb G., Hughes J. eds, p.p. 101-135, New Brunswick NJ: Center for Urban Policy Research, Rutgers Univ.
- Heilbrunner R. (1976), *"Business Civilisation in Decline"*, Boyars- London.
- Henkoff R. (1994), "Service is everybody's business", *Fortune*, vol. 129, No 13, June, p.p. 48-54.
- Hickman B. (1960), *"Growth and Stability of the Postwar Economy"*, Washington.
- Hill T.P. (1977), "On goods and services", *Review of Income and Wealth*, No 23, December, p.p. 315-338.
- Hindley B., Kierzkowski H., Norman V., Stranden S., Sapir A., Waelbroeck J. (1987), "International trade in services: comments", in *"The Emerging Service Economy"*, eds Giarini O., Pergamon Press.
- Hirsch B., MacPherson D. (1993), "Union membership and coverage files from the current population surveys: note", *Industrial & Labor Relations Review*, No 46, p.p. 574-578.
- Hirschhorn L. (1985), "Information technology and the new service game" in *High Technology, Space and Society*, ed. Castells M., p.p. 172-90, Sage, Beverly Hills.
- Hirschhorn L. (1987) "L' économie post-industrielle: quel travail, quelle compétence pour un nouveau mode de production?", *Economie et Humanisme*, No 295, Mai-Juin, p.p. 25-43.
- Hodson R. (1986), "Modeling the effects of industrial structure on wages and benefits", *Work and Occupations*, No 13, p.p. 488-510.
- Howells J., Green A. (1988), *"Technological Innovation, Structural Change and Location in UK Services"*, Avebury, England.
- Howes C., Singh A. (1995), "Long-term trends in the world economy: the gender dimension", *World Development*, vol. 23, No 11, November, p.p. 1895-1911.
- ICAP (1997), "Ελληνική Οικονομία", *ΕΞΙΠΕΣ*, 18 Ιουνίου.
- Ilg R. (1996), "The nature of employment growth, 1989-95", *Monthly Labor Review*, vol. 119, No 6, June, p.p. 29-37.

- Illeris S. (1986), "*Classification of Service Activities*", Working Document 3.3, FAST II programme, CEE, Brussels.
- In't Veld R. J. (1995), "University self-control and flexibility within a sensible public environment", *Revue de l' Association des Universités Europeennes*: "Financing the University", CRE-action No 106, p.p 89-116.
- Kaldor N. (1996), '*Causes of the Slow Rate of Growth in the United Kingdom*', Cambridge University Press..
- Kravis I. B., Heston A., Summers R. (1982), "*The Share of Services in Economic Growth*", F.G. Adams, B. Hickman (eds), Global Econometrics: Essays in Honor of Lawrence R. Klein, MIT Press, Cambridge.
- Katouzian M.L (1970). "The Development of the Service Sectors: A New Approach", *Oxford Economic Papers*, No 22, pp 362-382.
- Κατσορίδας Δ. (1995), "Παρατηρήσεις για την αποβιομηχάνιση", *Ουτοπία*, No 18, Νοέμβριος-Δεκέμβριος, σελ. 63-78.
- ΚΕΠΕ (1997), "*Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece*", ΚΕΠΕ, Αθήνα.
- Κομνηνός Ν.(1994), "Ενιαία ευρωπαϊκή αγορά και χωροταξική αναδιάρθρωση της ελληνικής ανάπτυξης", *Τόπος*, No 8.
- Κόνσολας Ν. (1985), "*Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*", Παπαζήση, Αθήνα.
- Krommenacker R. (1987), 'Services and space technology: the emergence of space generated, highly integrated goods and services (igs)', in "*The Emerging Service Economy*", eds Giarini O., Pergamon Press.
- Kuttner R. (1983), "The declining middle", *Atlantic Monthly* (Boston), July, p.p. 60-72.
- Kuznets S. (1971), '*Economic Growth of Nations*', Harvard University Press, Cambridge.
- Jefferson C.W., Trainor M. (1996), "Public sector and regional development", *Urban Studies*, vol. 33, No 1, February, p.p 37-48.
- Langeard E., Eiglier P. (1988), "Le couple produit-service dans l'offre globale de service aux entreprises", *Revue d'Economie Industrielle*: Le dynamisme des services aux entreprises, No 43, 1er trimestre, p.p. 119-128.

- Lanvin B. (1988), "Services intermediaires et developpement", *Revue d'Economie Industrielle*: Le dynamisme des services aux entreprises, No 43, 1er trimestre, p.p. 218-228.
- Lewis W. A. (1978), *Growth and Fluctuations, 1870-1913*, Allen and Unwin, London.
- Lipietz A. (1980), "Le tertiaire, arborescence de l'accumulation capitaliste: proliferation et polarisation", *Critique de l'Economie Politique*, No 12, Juillet-Septembre, p.p 38-69.
- Logan J., Molotch H. (1987), *"Urban Fortunes"*, University of Callifornia Press.
- Lorence J. (1992), "Service sector growth and metropolitan occupational sex segregation", *Work and Occupations*, No 19, p.p.128-156.
- Λυμπεράκη Α. (1991), "Ενέλικτη Εξειδίκευση, Κρίση και Αναδιάρθρωση στη Μικρή Βιομηχανία", Gutenberg,.
- Markusen A., Carlson V. (1989), "Deindustrialization in the American Midwest: causes and responses", in *"Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States"*, Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p 29-59, Unwin Hyman, Boston.
- Marshall J. N. (1982), "Linkages Between Manufacturing Industry and Business Services", *Environment and Planning*, A 14, pp 1523-1540.
- Marshall J.N. (1985), "Business Services: The Regions and Regional Policy", *Regional Studies*, No 19, pp. 353-364.
- Mason C.M., and Harrison R.T. (1985), " The Geography of Small Firms in the UK: Towards a Research Agenda", *Progress in Human Geography*, No 9, pp.1-37.
- McGurn W. (1994), "Where's the beef? It may be in the service", *Far Eastern Economic Review*, vol. 157, No 28, July, p.p. 56-58.
- Michelson R., Wheeler J. (1994), " The flow of information in a global economy:the role of the American urban system in 1990", *Annals of the Association of American Geographers*, vol 84, No 1, p.p. 87-107.
- Millward R. (1994), " Britain industry since the second world war", *History today*, vol. 44, No 5, June, p.p. 49-55.
- Mokyr J. (1990), *"The Lever of Riches: Technological Creativity and Economic Progress"*, Oxford University Press, New York.

- Μπαμπανιάσης Σ. (1995), “Μερικές σκέψεις για την πορεία της ελληνικής οικονομίας”, *Οικονομικά Χρονικά*, Ιανουάριος, σελ. 9-19.
- Nelson J., Lorence J. (1988), “Metropolitan earnings inequality and service sector employment”, *Social Forces*, No 67, p.p. 492-511.
- Nelson J. (1994), “Work and benefits: the multiple problems of service sector employment”, *Social Problems*, vol. 41, No 2, May, p.p. 240-257.
- Nijcamp P. (1986), “Informatics on oracles in regional planning” Symposium on “*Informatics and Regional Development*”, Delphi, Greece.
- Nordhaus W.D. (1982), ‘Economic policy and declining productivity growth’ *European Economic Review*, No 18, pp.131-157.
- OECD (1981), *The Welfare State in Crisis*, OECD, Paris.
- Offe C. (1984), “Competitive party democracy and the Keynesian welfare state: factors of stability and disorganization”, In “*The Political Economy*”, eds Ferguson T., Rogers J., p.p. 349-367, Armonk - M.E. Sharpe, New York.
- Palmer D., Friedland R., Roussel A., Devereaux J. (1990), “Corporations and the urban advanced business sector”, *Social Forces*, No 69, p.p.115-137.
- Παπανδρόπουλος Α. (1995), “Ο μύθος της αποβιομηχάνισης και για ποιούς λόγους προβάλλεται”, *Οικονομικός*, 16 Νοεμβρίου, σελ. 3-6.
- Pastre O. (1984), “*L’Informatique et L’Emploi*”, La Decouverte, Paris.
- Petit P. (1988), “Tertiarisation, croissance et emploi: quelles nouvelles logiques?”, *Revue d’Economie Industrielle: Le dynamisme des services aux entreprises*, No 43, 1er trimestre, p.p. 164-178.
- Petit P. (1986), “*Slow Growth and the Service Economy*”, Frances Pinter (Publishers), London.
- Piore M., (ed), (1979) ‘*Unemployment and Inflation: Institutional and Structuralist Views*’, M.E. Sharpe, New York.
- Piore M., Sabel C. (1984), “*The Second Industrial Divide: Possibilities for Prosperity*”, New York:Basic Books, New York.
- Quinn J. B., Baily M. (1994), “Information technology: the key to service performance”, *Brookings Review*, vol. 12, No 3, Summer, p.p. 36-42.
- Quinn J.B. (1987), “The impact of technology in the services sector”, in “*Technology and Global Industry: Companies and Nations in the World Economy*”, Bruce

- Guile, Harvey Brooks eds, p.p. 119-159, National Academy Press, Washington D.C.
- Rada J. (1987), "Information technology and services", in *"The Emerging Service Economy"*, ed. Giarini O., Pergamon Press.
- Rajan A. (1987), "Jobs and the service sector", *Personnel Management*, April, pp.40-44.
- Rebitzer J. (1986), "Establishment size and job tenure", *Industrial Relations*, No 25, p.p. 292-302.
- Richardson J. (1987), "A sub-sectorial approach to services-trade theory", in *"The Emerging Service Economy"*, ed. Giarini O., Pergamon Press.
- Riddle D. (1987), "The role of the service sector in economic development: Similarities and differences by development category", in *"The Emerging Service Economy"*, ed. Giarini O., Pergamon Press.
- Rodwin L. (1989), "Deindustrialization and regional economic transformation", in *"Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States"*, Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p 3-28, Unwin Hyman, Boston.
- Rostow W. (1953), *'The Process of Economic Growth'*, Oxford University Press.
- Rostow W. (1960) *'The Stage of Economic Growth'*, Cambridge University Press.
- Rudel S. (1988), "Les restucturations financieres dans l'industrie francaise de l'assurance: a l'aube des privatisations", *Revue d'Economie Industrielle: Le dynamisme des services aux entreprises*, No 43, 1er trimestre, p.p. 83-102.
- Ruyssen O. (1988), "Nouveaux services et renouveau des services", *Revue d'Economie Industrielle: Le dynamisme des services aux entreprises*, No 43, 1er trimestre, p.p. 129-140.
- Sabel C. (1982), *"Work and Politics"*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Saint-Geours J. (1988), "La revolution des services financiers", *Revue d'Economie Industrielle: Le dynamisme des services aux entreprises*, No 43, 1er trimestre, p.p. 103-106.
- Sazanami H. (1989), "Preface", in *"Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States"*, Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p vii-x, Unwin Hyman, Boston.

- Salter W. E.. G. (1960), *"Productivity and Technical Change"*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Sassen S. (1989), "Finance and business services in New York City: international linkages and domestic effects", in *"Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States"*, Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p 132-154, Unwin Hyman, Boston.
- Sassen S. (1991), *"The Global Cities: New York, London, Tokyo"*, Princeton University Press.
- Schindler G., Israilevich P., Hewings G. (1995), "Chicago's economic transformation: past and future", *Economic Perspectives*, vol. 19, No 5, Sept.-Oct., p.p. 2-10.
- Schumacher E.. F. (1973), "Small is Beautiful", Blond and Briggs, London.
- Silvestri G. (1993), "The american workforce, 1992-2005: occupational employment, wide variations in growth", *Monthly Labour Review*, November, p.p. 58-86.
- Singelmann J., Mencken F.C. (1992), "Job autonomy and industrial sector in five advanced industrial countries", *Social Science Quarterly*, vol. 73, No 4, December, p.p 829-843.
- Singelmann J. (1978), *"The Transformation of Industry: From Agriculture to Service Employment"*, Beverly Hills, CA:Sage.
- Skinner W. (1983), "Operation strategy: past perspectives, seven new initiatives and future strategies", *Operations Management Review*, No 1, summer, p.p. 4-10.
- Smith A. (1976), *'The Wealth of Nations'*, Cannan E. ed., University of Chicago Press, Chicago.
- Stanback T. M. (1979), *'Understanding the Service Economy'*, John Hopkins University Press, Baltimore.
- Stanback T. M. Bearse P. J., Noyell T. J. and Karasek R.A. (1981), *'Services: The New Economy'*, Allanheld and Osmun, New York.
- Steiger T., Wardell M. (1995), "Gender and employment in the service sector", *Social Problems*, vol. 42, No 1, February, p.p. 91-123.
- Steiger T., Wardell M. (1992), "The labor reserve and the skill debate", *The Sociological Quarterly*, No 33, p.p. 413-433.
- Stigler G. J. (1956), *"Trends in Employment if the Service Industries"*, Princeton University Press, National Bureau of Economic Research.

- Susman G. (1976), *"Autonomy at Work: A Sociotechnical Analysis of Participatory Management"*, Praeger, New York.
- Teitz M., Shapira P. (1989), "Growth and turbulence in the California economy", in *"Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States"*, Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p 81-103, Unwin Hyman, Boston.
- Thirlwall A. P. (1982), "Deindustrialisation in the United Kingdom" *Lloyds Bank Review*, No 144, p.p. 22-37.
- Thurrow L. (1989) "Regional transformation and the service activities", in *"Deindustrialization and Regional Economic Transformation: The Experience of the United States"*, Rodwin L., Sazanami H. eds, p.p 179-198, Unwin Hyman, Boston.
- Tilly C. (1991), "Reasons for the continuing growth of part-time employment", *Monthly Labor Review*, No 114, p.p.10-18.
- Toffler A. (1970), *"Future Shock"*, Bantam Books, New York.
- Tolbert C., Horan P., Beck E.M. (1980), "The structure of economic segmentation: a dual economy approach", *American Journal of Sociology*, No 85, p.p. 1095-1116.
- Τράπεζα της Ελλάδος (1996), *"Εκθεση του Διοικητή για το Έτος 1995"*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.
- Wajcman J. (1991), "Patriarchy, technology and conceptions of skill", *Work and Occupations*, No 18, p.p. 29-45.
- Wielemans W. and Vanderhoeven J. L. (1991), "Market Impact and Policy Drift:Belgian Higher Education", in PROMETHEUS BOUND, *The Changing Relationship Between Government and Higher Education in Western Europe*, Eds: Neave G. and Van Vught F. A., pp 1-27, Pergamon Press.
- Wyckoff A. (1996), "The growing strength of services", *OECD Observer*, June-July, p.p. 11-16.

ΚΟΕ: 8125
ΝΔ, 11202

1 2 1 ΙΑΝ. 1999

ΑΦΡΟΔΙΤΗ Σ. ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

**ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ: ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ
ΤΡΙΤΟΓΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

(Παράρτημα)

*Διδακτορική διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής
Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

ΑΘΗΝΑ 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	σελ. 1
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	σελ. 211
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΛΑΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ 1980 / 1991	σελ. 302
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	σελ. 317
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	σελ. 326

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΤΙΜΕΣ 1970-ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)

1971	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟ ΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	278551	46662	90802	139087	48662	4031	54586	5911	26274	21864	32634	6810

1971	ΚΑΤΟΙ ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣ Η	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	22510	23722	12651	18896

% ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1971	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟ ΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	16,75	32,60	49,93	17,47	1,45	19,60	2,12	9,43	7,85	11,72	2,44

1971	ΚΑΤΟΙ ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣ Η	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	8,08	8,52	4,54	6,78

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΤΙΜΕΣ 1970-ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)

1981	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	418271	59516	133441	225314	59516	6226	88865	14149	24201	41277	50380	10462
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	19865	5045	6558	8262	5045	740	3214	404	2200	1486	2518	314
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	64022	10966	22800	30258	10966	722	16577	1706	3795	5407	8614	980
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	11472	2095	5394	3983	2095	1587	1442	1612	753	702	907	121
ΗΠΕΙΡΟΣ	10146	2722	2764	4660	2722	68	1349	407	940	867	1259	150
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	26885	8086	8879	9920	8086	181	6457	652	1589	1815	2822	337
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	6561	1390	1554	3617	1390	31	796	200	527	701	655	107
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	24024	6696	6985	10343	6696	50	4435	887	1613	1817	3024	372
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	29942	4954	15692	9296	4954	1588	10792	1059	2253	1651	1812	242
ΑΤΤΙΚΗ	156366	2312	47029	107025	2312	271	36106	4126	6526	21631	22424	6975
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	25081	8195	7365	9521	8195	579	4027	1330	1429	1775	2216	323
Β. ΑΙΓΑΙΟ	5784	1011	1559	3214	1011	49	711	309	490	785	805	116
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	9379	1199	2814	5366	1199	267	1116	676	755	990	957	150
ΚΡΗΤΗ	17510	4845	3821	8844	4845	93	1843	781	1104	1650	2367	275
1981	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	39697	38090	17814	27594								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	1211	862	850	1021								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4863	3363	3083	3946								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	913	481	418	441								
ΗΠΕΙΡΟΣ	863	534	491	496								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1827	1106	909	1104								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	667	406	226	855								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	2080	843	909	1298								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	2846	946	641	1158								
ΑΤΤΙΚΗ	19176	15967	8240	12612								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	2066	1197	702	1242								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	622	270	285	331								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	936	415	318	1600								
ΚΡΗΤΗ	1627	693	742	1490								

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

1981	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΔΑΛΙΑ	ΟΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ ΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ												
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,75	8,48	4,91	3,67	8,48	11,89	3,62	2,86	9,09	3,60	5,00	3,00
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	15,31	18,43	17,09	13,43	18,43	11,60	18,65	12,06	15,68	13,10	17,10	9,37
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,74	3,52	4,04	1,77	3,52	25,49	1,62	11,39	3,11	1,70	1,80	1,16
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,43	4,57	2,07	2,07	4,57	1,09	1,52	2,88	3,88	2,10	2,50	1,43
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,43	13,59	6,65	4,40	13,59	2,91	7,27	4,61	6,57	4,40	5,60	3,22
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,57	2,34	1,16	1,61	2,34	0,50	0,90	1,41	2,18	1,70	1,30	1,02
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,74	11,25	5,23	4,59	11,25	0,80	4,99	6,27	6,67	4,40	6,00	3,56
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7,16	8,32	11,76	4,13	8,32	25,51	12,14	7,48	9,31	4,00	3,60	2,31
ΑΤΤΙΚΗ	37,38	3,88	35,24	47,50	3,88	4,35	40,63	29,16	26,97	52,40	44,51	66,67
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	6,00	13,77	5,52	4,23	13,77	9,30	4,53	9,40	5,90	4,30	4,40	3,09
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,38	1,70	1,17	1,43	1,70	0,79	0,80	2,18	2,02	1,90	1,60	1,11
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,24	2,01	2,11	2,38	2,01	4,29	1,26	4,78	3,12	2,40	1,90	1,43
ΚΡΗΤΗ	4,19	8,14	2,86	3,93	8,14	1,49	2,07	5,52	4,56	4,00	4,70	2,63

1981	ΚΑΤΟΙ ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥ ΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ				
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	3,05	2,26	4,77	3,70
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	12,25	8,83	17,31	14,30
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,30	1,26	2,35	1,60
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,17	1,40	2,76	1,80
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	4,60	2,90	5,10	4,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,68	1,07	1,27	3,10
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,24	2,21	5,10	4,70
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7,17	2,48	3,60	4,20
ΑΤΤΙΚΗ	48,31	41,92	46,26	45,71
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	5,20	3,14	3,94	4,50
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,57	0,71	1,60	1,20
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,36	1,09	1,79	5,80
ΚΡΗΤΗ	4,10	1,82	4,17	5,40

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΕΠ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1981	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΧΩΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	14,23	31,90	53,87	14,23	1,49	21,25	3,38	5,79	9,87	12,04	2,50
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100,00	25,40	33,01	41,59	25,40	3,73	16,18	2,03	11,07	7,48	12,68	1,58
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	17,13	35,61	47,26	17,13	1,13	25,89	2,66	5,93	8,45	13,45	1,53
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	18,26	47,02	34,72	18,26	13,83	12,57	14,05	6,56	6,12	7,91	1,05
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00	26,83	27,24	45,93	26,83	0,67	13,30	4,01	9,26	8,55	12,41	1,48
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100,00	30,08	33,03	36,90	30,08	0,67	24,02	2,43	5,91	6,75	10,50	1,25
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00	21,19	23,69	55,13	21,19	0,47	12,13	3,05	8,03	10,68	9,98	1,63
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100,00	27,87	29,08	43,05	27,87	0,21	18,46	3,69	6,71	7,56	12,59	1,55
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100,00	16,55	52,41	31,05	16,55	5,30	36,04	3,54	7,52	5,51	6,05	0,81
ΑΤΤΙΚΗ	100,00	1,48	30,08	68,45	1,48	0,17	23,09	2,64	4,17	13,83	14,34	4,46
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100,00	32,67	29,36	37,96	32,67	2,31	16,06	5,30	5,70	7,08	8,84	1,29
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	17,48	26,95	55,57	17,48	0,85	12,29	5,34	8,47	13,57	13,92	2,01
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	12,78	30,00	57,21	12,78	2,85	11,90	7,21	8,05	10,56	10,20	1,60
ΚΡΗΤΗ	100,00	27,67	21,82	50,51	27,67	0,53	10,53	4,46	6,30	9,42	13,52	1,57

1981	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	9,49	9,11	4,26	6,60
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	6,10	4,34	4,28	5,14
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	7,60	5,25	4,82	6,16
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	7,96	4,19	3,64	3,84
ΗΠΕΙΡΟΣ	8,51	5,26	4,84	4,89
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,80	4,11	3,38	4,11
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	10,17	6,19	3,44	13,03
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	8,66	3,51	3,78	5,40
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	9,51	3,16	2,14	3,87
ΑΤΤΙΚΗ	12,26	10,21	5,27	8,07
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	8,24	4,77	2,80	4,95
Β. ΑΙΓΑΙΟ	10,75	4,67	4,93	5,72
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	9,98	4,42	3,39	17,06
ΚΡΗΤΗ	9,29	3,96	4,24	8,51

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ (ΤΙΜΕΣ 1970-ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)

1991	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΧΩΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	504744	62883	147950	293911	62883	8841	90079	21805	27225	57181	64983	18449
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	23533	5444	8391	9598	5444	2179	3629	606	1977	1856	2554	668
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	79808	12467	25213	42128	12467	760	18076	2326	4051	6478	11147	2422
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16594	2209	8827	5558	2209	2790	1419	3612	1006	875	1222	340
ΗΠΕΙΡΟΣ	11434	2632	2757	6045	2632	125	1115	486	1031	1129	1565	454
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	30430	7961	8970	13499	7961	170	5938	958	1904	2208	3545	831
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	7883	1415	1384	5084	1415	37	486	241	620	1004	1054	235
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	26850	6732	7439	12679	6732	110	4447	1159	1723	2231	3210	834
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	33807	5728	15394	12685	5728	1502	10170	1379	2343	2153	2462	830
ΑΤΤΙΚΗ	191999	2811	51757	137431	2811	146	37548	6548	7515	31799	30114	9623
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	27409	7582	8321	11506	7582	551	4268	1808	1694	2226	2741	851
Β. ΑΙΓΑΙΟ	7119	1183	1512	4424	1183	60	504	465	483	1090	973	306
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	13528	1209	3081	9238	1209	325	826	1003	927	1567	1523	370
ΚΡΗΤΗ	23610	5413	4334	13863	5413	90	1653	1157	1434	2232	2873	685
1991	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	52729	45274	24810	30485								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	1269	1313	1066	972								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	7651	5172	5125	4133								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1437	587	571	526								
ΗΠΕΙΡΟΣ	695	876	759	567								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	2737	1660	1301	1217								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	620	506	343	1322								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	2073	1619	1420	1292								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	4062	1150	842	1186								
ΑΤΤΙΚΗ	25127	18954	10532	11282								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	2074	1317	975	1322								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	863	406	316	470								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	1489	650	423	3216								
ΚΡΗΤΗ	2632	1385	1137	2919								

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

1991	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ ΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ												
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,66	8,66	5,67	3,30	8,66	24,65	4,03	2,78	7,26	3,25	3,93	3,62
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	15,81	19,83	17,04	14,33	19,83	8,60	20,07	10,67	14,88	11,33	17,15	13,13
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,29	3,51	5,97	1,89	3,51	31,56	1,58	16,57	3,70	1,53	1,88	1,84
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,27	4,19	1,86	2,06	4,19	1,41	1,24	2,23	3,79	1,97	2,41	2,46
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,03	12,66	6,06	4,59	12,66	1,92	6,59	4,39	6,99	3,86	5,46	4,50
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,56	2,25	0,94	1,73	2,25	0,42	0,54	1,11	2,28	1,76	1,62	1,27
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,32	10,71	5,03	4,31	10,71	1,24	4,94	5,32	6,33	3,90	4,94	4,52
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	6,70	9,11	10,40	4,32	9,11	16,99	11,29	6,32	8,61	3,77	3,79	4,50
ΑΤΤΙΚΗ	38,04	4,47	34,98	46,76	4,47	1,65	41,68	30,03	27,60	55,61	46,34	52,16
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	5,43	12,06	5,62	3,91	12,06	6,23	4,74	8,29	6,22	3,89	4,22	4,61
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,41	1,88	1,02	1,51	1,88	0,68	0,56	2,13	1,77	1,91	1,50	1,66
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,68	1,92	2,08	3,14	1,92	3,68	0,92	4,60	3,40	2,74	2,34	2,01
ΚΡΗΤΗ	4,68	8,61	2,93	4,72	8,61	1,02	1,84	5,31	5,27	3,90	4,42	3,71
1991	ΚΑΤΟΙ ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥ ΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ												
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	2,41	2,90	4,30	3,19								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	14,51	11,42	20,66	13,56								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,73	1,30	2,30	1,73								
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,32	1,93	3,06	1,86								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	5,19	3,67	5,24	3,99								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,18	1,12	1,38	4,34								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	3,93	3,58	5,72	4,24								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7,70	2,54	3,39	3,89								
ΑΤΤΙΚΗ	47,65	41,87	42,45	37,01								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	3,93	2,91	3,93	4,34								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,64	0,90	1,27	1,54								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,82	1,44	1,70	10,55								
ΚΡΗΤΗ	4,99	3,06	4,58	9,58								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1991	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	12,46	29,31	58,23	12,46	1,75	17,85	4,32	5,39	11,33	12,87	3,66
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100,00	23,13	35,66	41,21	23,13	9,26	15,42	2,58	8,40	7,89	10,85	2,84
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	15,62	31,59	52,79	15,62	0,95	22,65	2,91	5,08	8,12	13,97	3,03
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	13,31	53,19	33,49	13,31	16,81	8,55	21,77	6,06	5,27	7,36	2,05
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00	23,02	24,11	52,87	23,02	1,09	9,75	4,25	9,02	9,87	13,69	3,97
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100,00	26,16	29,48	44,36	26,16	0,56	19,51	3,15	6,26	7,26	11,65	2,73
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00	17,95	17,56	64,49	17,95	0,47	6,17	3,06	7,87	12,74	13,37	2,98
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100,00	25,07	27,71	47,22	25,07	0,41	16,56	4,32	6,42	8,31	11,96	3,11
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100,00	16,94	45,53	37,52	16,94	4,44	30,08	4,08	6,93	6,37	7,28	2,46
ΑΤΤΙΚΗ	100,00	1,46	26,96	71,58	1,46	0,08	19,56	3,41	3,91	16,56	15,68	5,01
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100,00	27,66	30,36	41,98	27,66	2,01	15,57	6,60	6,18	8,12	10,00	3,10
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	16,62	21,24	62,14	16,62	0,84	7,08	6,53	6,78	15,31	13,67	4,30
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	8,94	22,77	68,29	8,94	2,40	6,11	7,41	6,85	11,58	11,26	2,74
ΚΡΗΤΗ	100,00	22,93	18,36	58,72	22,93	0,38	7,00	4,90	6,07	9,45	12,17	2,90
1991	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10,45	8,97	4,92	6,04								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	5,39	5,58	4,53	4,13								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	9,59	6,48	6,42	5,18								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8,66	3,54	3,44	3,17								
ΗΠΕΙΡΟΣ	6,08	7,66	6,64	4,96								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	8,99	5,46	4,28	4,00								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	7,87	6,42	4,35	16,77								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	7,72	6,03	5,29	4,81								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	12,02	3,40	2,49	3,51								
ΑΤΤΙΚΗ	13,09	9,87	5,49	5,88								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	7,57	4,80	3,56	4,82								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	12,12	5,70	4,44	6,60								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	11,01	4,80	3,13	23,77								
ΚΡΗΤΗ	11,15	5,87	4,82	12,36								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΤΙΜΕΣ 1970-ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)

1994	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΥΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ ΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ- ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ- ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ- ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ- ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	513473	63749	144470	305254	63749	8761	85939	24899	24871	63921	61814	20446
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	23749	5011	8079	10659	5011	2159	3689	429	1802	2061	2469	720
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	82952	12499	25708	44745	12499	754	19201	2060	3693	7937	10349	2676
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	15684	1469	9246	4969	1469	2758	732	4839	917	1038	1180	314
ΗΠΕΙΡΟΣ	11110	1603	2739	6768	1603	124	1152	523	940	1358	1373	389
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	31372	9438	7776	14158	9438	169	5130	741	1736	2957	3294	894
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	8100	1229	1131	5740	1229	37	362	167	565	1171	1159	243
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	28847	6765	6793	15289	6765	110	4290	821	1572	3059	3909	947
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	31199	5587	14236	11376	5587	1489	9377	1234	2136	2696	2362	781
ΑΤΤΙΚΗ	196546	3421	53351	139774	3421	145	35913	10439	6854	32646	27759	11066
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	27564	7005	7371	13188	7005	545	3444	1837	1545	3078	2644	1012
Β. ΑΙΓΑΙΟ	6790	1121	1255	4414	1121	60	428	327	440	1229	833	276
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	13318	1159	2484	9675	1159	322	530	786	846	1658	1593	382
ΚΡΗΤΗ	26819	7442	3784	15593	7442	89	1691	696	1308	3033	2890	746
1994	ΚΑΤΟΙ- ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥ- ΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ- ΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	56344	41561	26061	35107								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	1975	1194	1119	1121								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8917	4714	5384	4766								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	706	526	599	606								
ΗΠΕΙΡΟΣ	1388	808	797	655								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	2739	1504	1367	1403								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	817	464	361	1525								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	2890	1504	1490	1490								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	2228	1056	884	1369								
ΑΤΤΙΚΗ	26820	17398	11063	13022								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	2675	1229	1025	1525								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	829	373	331	543								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	1286	600	445	3711								
ΚΡΗΤΗ	3074	1285	1196	3369								

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΕΠ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

1994	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΛΑΛΕΙΑ	ΟΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ ΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ												
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,63	7,86	5,59	3,49	7,86	24,64	4,29	1,72	7,25	3,22	3,99	3,52
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16,16	19,61	17,79	14,66	19,61	8,61	22,34	8,27	14,85	12,42	16,74	13,09
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,05	2,30	6,40	1,63	2,30	31,48	0,85	19,43	3,69	1,62	1,91	1,54
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,16	2,51	1,90	2,22	2,51	1,42	1,34	2,10	3,78	2,12	2,22	1,90
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,11	14,80	5,38	4,64	14,80	1,93	5,97	2,98	6,98	4,63	5,33	4,37
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,58	1,93	0,78	1,88	1,93	0,42	0,42	0,67	2,27	1,83	1,87	1,19
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,62	10,61	4,70	5,01	10,61	1,26	4,99	3,30	6,32	4,79	6,32	4,63
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	6,08	8,76	9,85	3,73	8,76	17,00	10,91	4,96	8,59	4,22	3,82	3,82
ΑΤΤΙΚΗ	38,28	5,37	36,93	45,79	5,37	1,66	41,79	41,93	27,56	51,07	44,91	54,12
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	5,37	10,99	5,10	4,32	10,99	6,22	4,01	7,38	6,21	4,82	4,28	4,95
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,32	1,76	0,87	1,45	1,76	0,68	0,50	1,31	1,77	1,92	1,35	1,35
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,59	1,82	1,72	3,17	1,82	3,68	0,62	3,16	3,40	2,59	2,58	1,87
ΚΡΗΤΗ	5,22	11,67	2,62	5,11	11,67	1,02	1,97	2,80	5,26	4,74	4,68	3,65
1994	ΚΑΤΟΙ ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥ ΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ												
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	3,51	2,87	4,29	3,19								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	15,83	11,34	20,66	13,58								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,25	1,27	2,30	1,73								
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,46	1,94	3,06	1,87								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	4,86	3,62	5,25	4,00								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,45	1,12	1,39	4,34								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,13	3,62	5,72	4,24								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	3,95	2,54	3,39	3,90								
ΑΤΤΙΚΗ	47,60	41,86	42,45	37,09								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	4,75	2,96	3,93	4,34								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,47	0,90	1,27	1,55								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,28	1,44	1,71	10,57								
ΚΡΗΤΗ	5,46	3,09	4,59	9,60								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1994	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	12,42	28,14	59,45	12,42	1,71	16,74	4,85	4,84	12,45	12,04	3,98
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100,00	21,10	34,02	44,88	21,10	9,09	15,53	1,81	7,59	8,68	10,40	3,03
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	15,07	30,99	53,94	15,07	0,91	23,15	2,48	4,45	9,57	12,48	3,23
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	9,37	58,95	31,68	9,37	17,58	4,67	30,85	5,85	6,62	7,52	2,00
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00	14,43	24,65	60,92	14,43	1,12	10,37	4,71	8,46	12,22	12,36	3,50
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100,00	30,08	24,79	45,13	30,08	0,54	16,35	2,36	5,53	9,43	10,50	2,85
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00	15,17	13,96	70,86	15,17	0,46	4,47	2,06	6,98	14,46	14,31	3,00
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100,00	23,45	23,55	53,00	23,45	0,38	14,87	2,85	5,45	10,60	13,55	3,28
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100,00	17,91	45,63	36,46	17,91	4,77	30,06	3,96	6,85	8,64	7,57	2,50
ΑΤΤΙΚΗ	100,00	1,74	27,14	71,12	1,74	0,07	18,27	5,31	3,49	16,61	14,12	5,63
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100,00	25,41	26,74	47,85	25,41	1,98	12,49	6,66	5,61	11,17	9,59	3,67
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	16,51	18,48	65,01	16,51	0,88	6,30	4,82	6,48	18,10	12,27	4,06
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	8,70	18,65	72,65	8,70	2,42	3,98	5,90	6,35	12,45	11,96	2,87
ΚΡΗΤΗ	100,00	27,75	14,11	58,14	27,75	0,33	6,31	2,60	4,88	11,31	10,78	2,78
1994	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10,97	8,09	5,08	6,84								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	8,32	5,03	4,71	4,72								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	10,75	5,68	6,49	5,75								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4,50	3,35	3,82	3,86								
ΗΠΕΙΡΟΣ	12,49	7,27	7,17	5,90								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	8,73	4,79	4,36	4,47								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	10,09	5,73	4,46	18,83								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	10,02	5,21	5,17	5,17								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7,14	3,38	2,83	4,39								
ΑΤΤΙΚΗ	13,65	8,85	5,63	6,63								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	9,70	4,46	3,72	5,53								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	12,21	5,49	4,87	8,00								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	9,66	4,51	3,34	27,86								
ΚΡΗΤΗ	11,46	4,79	4,46	12,56								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΤΡΕΧ. ΤΙΜΕΣ-ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)

1971	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	287422	52334	91698	143390	52334	4220	55571	5649	26258

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙ ΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕ ΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	22029	34093	6867	22865	24871	13220	19445

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

% ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

1971	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	18,21	31,90	49,89	18,21	1,47	19,33	1,97	9,14

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙ ΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕ ΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7,66	11,86	2,39	7,96	8,65	4,60	6,77

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΤΡΕΧ. ΤΙΜΕΣ-ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)

1981	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1859971	329285	570439	960247	329285	29914	361290	36957	142278
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	94323	27911	30615	35797	27911	3559	13069	1054	12933
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	288763	60669	97633	130461	60669	3470	67396	4455	22312
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	50415	11588	22129	16698	11588	7628	5862	4213	4426
ΗΠΕΙΡΟΣ	47315	15058	12405	19852	15058	329	5483	1064	5529
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	125101	44731	38163	42207	44731	868	26248	1704	9343
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	29988	7690	7007	15291	7690	150	3236	523	3098
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	110774	37053	30067	43654	37053	239	18029	2317	9482
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	132301	27419	67512	37370	27419	7629	43872	2767	13244
ΑΤΤΙΚΗ	661015	12790	197224	451001	12790	1286	146807	10773	38358
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	116166	45346	31034	39786	45346	2782	16371	3471	8410
Β. ΑΙΓΑΙΟ	25767	5595	6821	13351	5595	239	2890	809	2883
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	41458	6630	12029	22799	6630	1286	4539	1764	4440
ΚΡΗΤΗ	80796	26805	16468	37523	26805	449	7488	2043	6488

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙ ΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕ ΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	147213	240033	42000	114015	188450	96825	131711
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	5300	12001	1260	3477	4263	4622	4874
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	19284	41045	3933	13969	16639	16756	18835
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2503	4322	492	2620	2379	2275	2107
ΗΠΕΙΡΟΣ	3092	6001	602	2478	2638	2670	2371
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6477	13442	1355	5245	5471	4949	5268
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	2502	3120	430	1916	2011	1230	4082
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	6478	14403	1497	5974	4170	4941	6191
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5889	8641	972	8174	4676	3486	5532
ΑΤΤΙΚΗ	77140	106815	27994	55079	79010	44771	60192
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	6330	10561	1294	5936	5922	3816	5927
Β. ΑΙΓΑΙΟ	2797	3840	466	1784	1333	1550	1581
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	3532	4561	601	2688	2054	1725	7638
ΚΡΗΤΗ	5889	11281	1104	4675	3427	4034	7113

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 13: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

1981	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	17,70	30,67	51,63	17,70	1,61	19,42	1,99	7,65
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100,00	29,59	32,46	37,95	29,59	3,77	13,86	1,12	13,71
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	21,01	33,81	45,18	21,01	1,20	23,34	1,54	7,73
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	22,99	43,89	33,12	22,99	15,13	11,63	8,36	8,78
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00	31,83	26,22	41,96	31,83	0,70	11,59	2,25	11,69
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100,00	35,76	30,51	33,74	35,76	0,69	20,98	1,36	7,47
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00	25,64	23,37	50,99	25,64	0,50	10,79	1,74	10,33
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100,00	33,45	27,14	39,41	33,45	0,22	16,28	2,09	8,56
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100,00	20,72	51,03	28,25	20,72	5,77	33,16	2,09	10,01
ΑΤΤΙΚΗ	100,00	1,93	29,84	68,23	1,93	0,19	22,21	1,63	5,80
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100,00	39,04	26,72	34,25	39,04	2,39	14,09	2,99	7,24
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	21,71	26,47	51,81	21,71	0,93	11,22	3,14	11,19
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	15,99	29,01	54,99	15,99	3,10	10,95	4,25	10,71
ΚΡΗΤΗ	100,00	33,18	20,38	46,44	33,18	0,56	9,27	2,53	8,03

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7,91	12,91	2,26	6,13	10,13	5,21	7,08
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	5,62	12,72	1,34	3,69	4,52	4,90	5,17
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	6,68	14,21	1,36	4,84	5,76	5,80	6,52
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4,96	8,57	0,98	5,20	4,72	4,51	4,18
ΗΠΕΙΡΟΣ	6,53	12,68	1,27	5,24	5,58	5,64	5,01
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	5,18	10,74	1,08	4,19	4,37	3,96	4,21
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	8,34	10,40	1,43	6,39	6,71	4,10	13,61
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,85	13,00	1,35	5,39	3,76	4,46	5,59
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	4,45	6,53	0,73	6,18	3,53	2,63	4,18
ΑΤΤΙΚΗ	11,67	16,16	4,24	8,33	11,95	6,77	9,11
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	5,45	9,09	1,11	5,11	5,10	3,28	5,10
Β. ΑΙΓΑΙΟ	10,85	14,90	1,81	6,92	5,17	6,02	6,14
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	8,52	11,00	1,45	6,48	4,95	4,16	18,42
ΚΡΗΤΗ	7,29	13,96	1,37	5,79	4,24	4,99	8,80

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΕΠ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1981	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ									
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	5,07	8,48	5,37	3,73	8,48	11,90	3,62	2,85	9,09
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	15,53	18,42	17,12	13,59	18,42	11,60	18,65	12,05	15,68
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,71	3,52	3,88	1,74	3,52	25,50	1,62	11,40	3,11
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,54	4,57	2,17	2,07	4,57	1,10	1,52	2,88	3,89
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,73	13,58	6,69	4,40	13,58	2,90	7,27	4,61	6,57
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,61	2,34	1,23	1,59	2,34	0,50	0,90	1,42	2,18
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,96	11,25	5,27	4,55	11,25	0,80	4,99	6,27	6,66
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7,11	8,33	11,84	3,89	8,33	25,50	12,14	7,49	9,31
ΑΤΤΙΚΗ	35,54	3,88	34,57	46,97	3,88	4,30	40,63	29,15	26,96
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	6,25	13,77	5,44	4,14	13,77	9,30	4,53	9,39	5,91
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,39	1,70	1,20	1,39	1,70	0,80	0,80	2,19	2,03
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,23	2,01	2,11	2,37	2,01	4,30	1,26	4,77	3,12
ΚΡΗΤΗ	4,34	8,14	2,89	3,91	8,14	1,50	2,07	5,53	4,56

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕ ΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ							
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	3,60	5,00	3,00	3,05	2,26	4,77	3,70
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	13,10	17,10	9,36	12,25	8,83	17,31	14,30
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,70	1,80	1,17	2,30	1,26	2,35	1,60
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,10	2,50	1,43	2,17	1,40	2,76	1,80
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	4,40	5,60	3,23	4,60	2,90	5,11	4,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,70	1,30	1,02	1,68	1,07	1,27	3,10
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	4,40	6,00	3,56	5,24	2,21	5,10	4,70
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	4,00	3,60	2,31	7,17	2,48	3,60	4,20
ΑΤΤΙΚΗ	52,40	44,50	66,65	48,31	41,93	46,24	45,70
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	4,30	4,40	3,08	5,21	3,14	3,94	4,50
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,90	1,60	1,11	1,56	0,71	1,60	1,20
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,40	1,90	1,43	2,36	1,09	1,78	5,80
ΚΡΗΤΗ	4,00	4,70	2,63	4,10	1,82	4,17	5,40

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 15: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΤΡΕΧ. ΤΙΜΕΣ-ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)

1991	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	11058657	1838824	2970514	6249319	1838824	157004	1736363	292007	785140
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	544027	159436	173719	210872	159436	38688	69961	8147	56923
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1791136	365158	509743	916235	365158	13508	348415	31227	116593
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	334774	64672	154279	115823	64672	49444	27360	48503	28972
ΗΠΕΙΡΟΣ	270423	77085	59903	133435	77085	2232	21474	6519	29678
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	704174	233137	185140	285897	233137	3015	114465	12858	54802
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	185862	41447	31060	113355	41447	662	9352	3223	17823
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	624346	197150	152878	274318	197150	1969	85718	15571	49620
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	727624	167769	308662	251193	167769	26677	196028	18514	67443
ΑΤΤΙΚΗ	3943294	82339	1030660	2830295	82339	2585	723842	87925	216308
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	629518	222045	165069	242404	222045	9778	82255	24279	48757
Β. ΑΙΓΑΙΟ	154970	34658	30918	89394	34658	1077	9698	6246	13897
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	304973	35406	61860	207707	35406	5769	15932	13464	26695
ΚΡΗΤΗ	552533	158522	90292	303719	158522	1600	31863	15531	41298

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙ ΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕ ΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	774493	1381262	349661	771745	1284747	808157	879254
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	25295	54291	12678	18563	37262	34707	28076
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	88264	236937	45919	111987	146749	166967	119412
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	11912	25992	6461	21027	16646	18570	15215
ΗΠΕΙΡΟΣ	15395	33269	8613	10167	24843	24733	16415
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	30091	75348	15735	40051	47123	42410	35139
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	13693	22405	4447	9088	14342	11191	38189
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	30402	68256	15804	30346	45971	46222	37317
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	29317	52356	15734	59460	32653	27408	34265
ΑΤΤΙΚΗ	433196	640049	182347	367772	537816	343020	326093
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	30324	58251	16117	30345	37392	31787	38188
Β. ΑΙΓΑΙΟ	14852	20686	5800	12632	11525	10298	13601
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	21351	32376	7016	21796	18439	13785	92944
ΚΡΗΤΗ	30401	61046	12990	38511	39312	37059	84400

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 16: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

1991	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	16,63	26,86	56,51	16,63	1,42	15,70	2,64	7,10
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100,00	29,31	31,93	38,76	29,31	7,11	12,86	1,50	10,46
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	20,39	28,46	51,15	20,39	0,75	19,45	1,74	6,51
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	19,32	46,08	34,60	19,32	14,77	8,17	14,49	8,65
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00	28,51	22,15	49,34	28,51	0,83	7,94	2,41	10,97
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100,00	33,11	26,29	40,60	33,11	0,43	16,26	1,83	7,78
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00	22,30	16,71	60,99	22,30	0,36	5,03	1,73	9,59
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100,00	31,58	24,49	43,94	31,58	0,32	13,73	2,49	7,95
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100,00	23,06	42,42	34,52	23,06	3,67	26,94	2,54	9,27
ΑΤΤΙΚΗ	100,00	2,09	26,14	71,77	2,09	0,07	18,36	2,23	5,49
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100,00	35,27	26,22	38,51	35,27	1,55	13,07	3,86	7,75
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	22,36	19,95	57,68	22,36	0,69	6,26	4,03	8,97
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	11,61	20,28	68,11	11,61	1,89	5,22	4,41	8,75
ΚΡΗΤΗ	100,00	28,69	16,34	54,97	28,69	0,29	5,77	2,81	7,47

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7,00	12,49	3,16	6,98	11,62	7,31	7,95
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,65	9,98	2,33	3,41	6,85	6,38	5,16
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4,93	13,23	2,56	6,25	8,19	9,32	6,67
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,56	7,76	1,93	6,28	4,97	5,55	4,54
ΗΠΕΙΡΟΣ	5,69	12,30	3,19	3,76	9,19	9,15	6,07
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	4,27	10,70	2,23	5,69	6,69	6,02	4,99
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	7,37	12,05	2,39	4,89	7,72	6,02	20,55
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	4,87	10,93	2,53	4,86	7,36	7,40	5,98
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	4,03	7,20	2,16	8,17	4,49	3,77	4,71
ΑΤΤΙΚΗ	10,99	16,23	4,62	9,33	13,64	8,70	8,27
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	4,82	9,25	2,56	4,82	5,94	5,05	6,07
Β. ΑΙΓΑΙΟ	9,58	13,35	3,74	8,15	7,44	6,65	8,78
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	7,00	10,62	2,30	7,15	6,05	4,52	30,48
ΚΡΗΤΗ	5,50	11,05	2,35	6,97	7,11	6,71	15,28

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 17: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1991	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ									
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,92	8,67	5,85	3,37	8,67	24,64	4,03	2,79	7,25
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16,20	19,86	17,16	14,66	19,86	8,60	20,07	10,69	14,85
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,03	3,52	5,19	1,85	3,52	31,49	1,58	16,61	3,69
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,45	4,19	2,02	2,14	4,19	1,42	1,24	2,23	3,78
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,37	12,68	6,23	4,57	12,68	1,92	6,59	4,40	6,98
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,68	2,25	1,05	1,81	2,25	0,42	0,54	1,10	2,27
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,65	10,72	5,15	4,39	10,72	1,25	4,94	5,33	6,32
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	6,58	9,12	10,39	4,02	9,12	16,99	11,29	6,34	8,59
ΑΤΤΙΚΗ	35,66	4,48	34,70	45,29	4,48	1,65	41,69	30,11	27,55
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	5,69	12,08	5,56	3,88	12,08	6,23	4,74	8,31	6,21
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,40	1,88	1,04	1,43	1,88	0,69	0,56	2,14	1,77
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,76	1,93	2,08	3,32	1,93	3,67	0,92	4,61	3,40
ΚΡΗΤΗ	5,00	8,62	3,04	4,86	8,62	1,02	1,84	5,32	5,26

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ							
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	3,27	3,93	3,63	2,41	2,90	4,29	3,19
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	11,40	17,15	13,13	14,51	11,42	20,66	13,58
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,54	1,88	1,85	2,72	1,30	2,30	1,73
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,99	2,41	2,46	1,32	1,93	3,06	1,87
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	3,89	5,46	4,50	5,19	3,67	5,25	4,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,77	1,62	1,27	1,18	1,12	1,38	4,34
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	3,93	4,94	4,52	3,93	3,58	5,72	4,24
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	3,79	3,79	4,50	7,70	2,54	3,39	3,90
ΑΤΤΙΚΗ	55,93	46,34	52,15	47,65	41,86	42,44	37,09
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	3,92	4,22	4,61	3,93	2,91	3,93	4,34
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,92	1,50	1,66	1,64	0,90	1,27	1,55
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,76	2,34	2,01	2,82	1,44	1,71	10,57
ΚΡΗΤΗ	3,93	4,42	3,72	4,99	3,06	4,59	9,60

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 18: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΤΡΕΧ. ΤΙΜΕΣ-ΕΚΑΤ. ΔΡΧ)

1994	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	15979072	2387103	3999837	9592132	2387103	186238	2399528	405221	1008850
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	754265	187618	229036	337611	187618	45993	103008	6994	73141
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2636343	467979	735486	1432878	467979	16023	536118	33531	149814
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	410663	55029	195058	160576	55029	58552	20431	78749	37226
ΗΠΕΙΡΟΣ	355083	60010	81455	213618	60010	2847	32172	8500	38136
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1023768	353417	229323	441028	353417	3577	143246	12080	70420
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	271660	46015	36511	189134	46015	785	10098	2727	22901
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	931258	253322	199242	478694	253322	2336	119789	13358	63759
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	955419	209204	400222	345993	209204	31467	261837	20078	86660
ΑΤΤΙΚΗ	5832925	128084	1453611	4251230	128084	3059	1002726	169891	277935
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	861689	262335	200304	399030	262335	11599	96156	29899	62650
Β. ΑΙΓΑΙΟ	209988	41983	36403	131602	41983	1278	11952	5316	17857
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	444292	43406	68719	332167	43406	6843	14794	12781	34301
ΚΡΗΤΗ	892854	278701	113483	500670	278701	1899	47201	11317	53066

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1142953	2162625	477150	1258010	1763479	1252507	1535408
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	36855	86400	16814	44102	50621	53791	49028
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	141923	362135	62440	199061	200024	258771	208524
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	18542	41281	7328	15753	22323	28780	26569
ΗΠΕΙΡΟΣ	24265	48040	9060	30983	34267	38331	28663
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	52879	115247	20853	61153	63803	65730	61363
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	20845	40581	5647	18262	19687	17344	66688
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	54710	136765	22091	64523	63803	71636	65166
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	48185	82652	18263	49755	44822	42480	59836
ΑΤΤΙΚΗ	583724	971146	258255	598826	738220	531615	569444
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	55053	92465	23627	59727	52204	49267	66687
Β. ΑΙΓΑΙΟ	21976	29144	6431	18519	15819	15961	23752
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	29644	55727	8910	28728	25487	21366	162305
ΚΡΗΤΗ	54252	101062	17431	68618	54489	57435	147383

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 19: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

1994	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΥΡΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	14,94	25,03	60,03	14,94	1,17	15,02	2,54	6,31
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100,00	24,87	30,37	44,76	24,87	6,08	13,66	0,93	9,70
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	17,75	27,90	54,35	17,75	0,61	20,34	1,27	5,68
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	13,40	47,50	39,10	13,40	14,28	4,98	19,18	9,06
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00	16,90	22,94	60,16	16,90	0,75	9,06	2,39	10,74
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100,00	34,52	22,40	43,08	34,52	0,35	13,99	1,18	6,88
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00	16,94	13,44	69,62	16,94	0,29	3,72	1,00	8,43
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100,00	27,20	21,39	51,40	27,20	0,25	12,86	1,43	6,85
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100,00	21,90	41,89	36,21	21,90	3,29	27,41	2,10	9,07
ΑΤΤΙΚΗ	100,00	2,20	24,92	72,88	2,20	0,05	17,19	2,91	4,76
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100,00	30,44	23,25	46,31	30,44	1,35	11,16	3,47	7,27
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	19,99	17,34	62,67	19,99	0,61	5,69	2,53	8,50
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	9,77	15,47	74,76	9,77	1,54	3,33	2,88	7,72
ΚΡΗΤΗ	100,00	31,21	12,71	56,08	31,21	0,21	5,29	1,27	5,94

	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙ ΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕ ΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7,15	13,53	2,99	7,87	11,04	7,84	9,61
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,89	11,45	2,23	5,85	6,71	7,13	6,50
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	5,38	13,74	2,37	7,55	7,59	9,82	7,91
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4,52	10,05	1,78	3,84	5,44	7,01	6,47
ΗΠΕΙΡΟΣ	6,83	13,53	2,55	8,73	9,65	10,79	8,07
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	5,17	11,26	2,04	5,97	6,23	6,42	5,99
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	7,71	14,93	2,08	6,72	7,25	6,38	24,55
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,87	14,69	2,37	6,93	6,85	7,69	7,00
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5,04	8,65	1,91	5,21	4,69	4,45	6,26
ΑΤΤΙΚΗ	10,01	16,65	4,43	10,27	12,66	9,11	9,76
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	6,39	10,73	2,74	6,93	6,06	5,72	7,74
Β. ΑΙΓΑΙΟ	10,47	13,88	3,06	8,82	7,53	7,60	11,31
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	6,67	12,54	2,01	6,47	5,74	4,81	36,53
ΚΡΗΤΗ	6,08	11,32	1,95	7,69	6,10	6,43	16,51

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 20: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΠ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1994	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗ ΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ									
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,72	7,86	5,73	3,52	7,86	24,64	4,29	1,73	7,25
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16,50	19,60	18,39	14,94	19,60	8,60	22,34	8,27	14,85
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,57	2,31	4,88	1,67	2,31	31,49	0,85	19,43	3,69
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,22	2,51	2,04	2,23	2,51	1,42	1,34	2,10	3,78
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,41	14,81	5,73	4,60	14,81	1,92	5,97	2,98	6,98
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,70	1,93	0,91	1,97	1,93	0,42	0,42	0,67	2,27
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	5,83	10,61	4,98	4,99	10,61	1,25	4,99	3,30	6,32
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5,98	8,76	10,01	3,61	8,76	16,90	10,91	4,95	8,59
ΑΤΤΙΚΗ	36,50	5,37	36,34	44,32	5,37	1,64	41,79	41,93	27,55
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	5,39	10,99	5,01	4,16	10,99	6,23	4,01	7,38	6,21
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,31	1,76	0,91	1,37	1,76	0,69	0,50	1,31	1,77
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,78	1,82	1,72	3,46	1,82	3,67	0,62	3,15	3,40
ΚΡΗΤΗ	5,59	11,68	2,84	5,22	11,68	1,02	1,97	2,79	5,26

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙ ΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕ ΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙ ΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ						
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	3,22	4,00	3,51	2,87	4,29	3,19
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	12,42	16,75	15,82	11,34	20,66	13,58
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,62	1,91	1,25	1,27	2,30	1,73
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,12	2,22	2,46	1,94	3,06	1,87
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	4,63	5,33	4,86	3,62	5,25	4,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,83	1,88	1,45	1,12	1,38	4,34
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	4,79	6,32	5,13	3,62	5,72	4,24
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	4,22	3,82	3,96	2,54	3,39	3,90
ΑΤΤΙΚΗ	51,07	44,91	47,60	41,86	42,44	37,09
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	4,82	4,28	4,75	2,96	3,93	4,34
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,92	1,35	1,47	0,90	1,27	1,55
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,59	2,58	2,28	1,45	1,71	10,57
ΚΡΗΤΗ	4,75	4,67	5,45	3,09	4,59	9,60

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 21 : ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ (ΣΤΑΘ. ΤΙΜΕΣ '70)

1971-1981	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ ΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4,15	2,46	3,92	4,94	2,03	4,44	4,99	9,12	-0,82	6,56	4,44	4,39
	ΚΑΤΟΙ ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣ Η	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5,84	4,85	3,48	3,86								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 22: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΜΕΙΩΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ (ΣΤΑΘ. ΤΙΜΕΣ '70)

1981-1991	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1,90	0,55	1,04	2,69	0,55	3,57	0,14	4,42	1,18	3,31	2,58	5,84
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	1,71	0,76	2,50	1,62	0,76	11,40	1,22	4,14	-1,06	2,25	0,14	7,84
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,23	1,29	1,01	3,36	1,29	0,51	0,87	3,15	0,65	1,82	2,61	9,47
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,76	0,53	5,05	3,39	0,53	5,80	-0,16	8,40	2,94	2,23	3,03	10,88
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,20	-0,34	-0,03	2,64	-0,34	6,28	-1,89	1,79	0,93	2,68	2,20	11,71
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1,25	-0,16	0,10	3,13	-0,16	-0,63	-0,83	3,92	1,82	1,98	2,31	9,45
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,85	0,18	-1,15	3,46	0,18	1,79	-4,81	1,88	1,64	3,66	4,87	8,19
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	1,12	0,05	0,63	2,06	0,05	8,20	0,03	2,71	0,66	2,07	0,60	8,41
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1,22	1,46	-0,19	3,16	1,46	-0,56	-0,59	2,68	0,39	2,69	3,11	13,12
ΑΤΤΙΚΗ	2,07	1,97	0,96	2,53	1,97	-6,00	0,39	4,73	1,42	3,93	2,99	3,27
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,89	-0,77	1,23	1,91	-0,77	-0,49	0,58	3,12	1,72	2,29	2,15	10,17
Β. ΑΙΓΑΙΟ	2,10	1,58	-0,31	3,25	1,58	2,05	-3,38	4,17	-0,14	3,34	1,91	10,19
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	3,73	0,08	0,91	5,58	0,08	1,99	-2,96	4,02	2,07	4,70	4,76	9,45
ΚΡΗΤΗ	3,03	1,11	1,27	4,60	1,11	-0,33	-1,08	4,01	2,65	3,07	1,96	9,56
	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	2,88	1,74	3,37	1,00								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	0,47	4,30	2,29	-0,49								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4,64	4,40	5,21	0,46								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4,64	2,01	3,17	1,78								
ΗΠΕΙΡΟΣ	-2,14	5,07	4,45	1,35								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	4,12	4,14	3,65	0,98								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-0,73	2,23	4,26	4,45								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	-0,03	6,74	4,56	-0,05								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	3,62	1,97	2,77	0,24								
ΑΤΤΙΚΗ	2,74	1,73	2,48	-1,11								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,04	0,96	3,34	0,63								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	3,33	4,16	1,04	3,57								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	4,75	4,59	2,89	7,23								
ΚΡΗΤΗ	4,93	7,17	4,36	6,96								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 23: ΑΕΠ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΜΕΙΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ (ΣΤΑΘ. ΤΙΜΕΣ '70)

1991-1994	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	0,57	0,46	-0,79	1,27	0,46	-0,30	-1,56	4,52	-2,97	3,78	-1,65	3,49
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	0,31	-2,72	-1,26	3,20	-2,72	-0,31	0,55	-10,88	-3,04	3,55	-1,12	2,53
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,30	0,09	0,65	2,03	0,09	-0,26	2,03	-3,97	-3,04	7,01	-2,45	3,38
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-1,86	-12,71	1,56	-3,67	-12,71	-0,38	-19,80	10,24	-3,04	5,86	-1,16	-2,62
ΗΠΕΙΡΟΣ	-0,95	-15,24	-0,22	3,84	-15,24	-0,27	1,09	2,48	-3,03	6,35	-4,27	-5,02
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1,02	5,84	-4,65	1,60	5,84	-0,20	-4,76	-8,21	-3,03	10,23	-2,42	2,47
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	0,91	-4,59	-6,51	4,13	-4,59	0,00	-9,35	-11,51	-3,05	5,26	3,22	1,12
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	2,42	0,16	-2,98	6,44	0,16	0,00	-1,19	-10,86	-3,01	11,09	6,79	4,33
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	-2,64	-0,83	-2,57	-3,57	-0,83	-0,29	-2,67	-3,64	-3,04	7,79	-1,37	-2,01
ΑΤΤΙΚΗ	0,78	6,77	1,02	0,57	6,77	-0,23	-1,47	16,82	-3,02	0,88	-2,68	4,77
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,19	-2,60	-3,96	4,65	-2,60	-0,36	-6,90	0,53	-3,02	11,41	-1,19	5,95
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-1,56	-1,78	-6,02	-0,08	-1,78	0,00	-5,30	-11,07	-3,06	4,08	-5,05	-3,38
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	-0,52	-1,40	-6,93	1,55	-1,40	-0,31	-13,75	-7,81	-3,00	1,90	1,51	1,07
ΚΡΗΤΗ	4,34	11,19	-4,42	4,00	11,19	-0,37	0,76	-15,58	-3,02	10,76	0,20	2,88
	ΚΑΤΟΙΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	2,23	-2,81	1,65	4,82								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	15,89	-3,12	1,63	4,87								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	5,24	-3,04	1,66	4,86								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-21,09	-3,59	1,61	4,83								
ΗΠΕΙΡΟΣ	25,93	-2,66	1,64	4,93								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,02	-3,24	1,66	4,85								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	9,63	-2,85	1,72	4,88								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	11,71	-2,43	1,62	4,87								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	-18,14	-2,80	1,64	4,90								
ΑΤΤΙΚΗ	2,20	-2,81	1,65	4,90								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	8,85	-2,28	1,68	4,88								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-1,33	-2,79	1,56	4,93								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	-4,77	-2,63	1,70	4,89								
ΚΡΗΤΗ	5,31	-2,47	1,70	4,90								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 24 : ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%) ΑΕΠ (ΣΤΑΘ. ΤΙΜΕΣ '70)

1971-1981	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ ΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	50,16	27,55	46,96	62,00	22,30	54,45	62,80	139,37	-7,89	88,79	54,38	53,63
	ΚΑΤΟΙ ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣ Η	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	76,35	60,57	40,81	46,03								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 25 : ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%) ΑΕΠ (ΣΤΑΘ. ΤΙΜΕΣ '70)

1981-1991	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ- ΤΡΟΦΙΑ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΥΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ ΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ- ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ- ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ- ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ- ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	20,67	5,66	10,87	30,45	5,66	42,00	1,37	54,11	12,50	38,53	28,99	76,34
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	18,46	7,91	27,95	17,38	7,91	194,46	12,91	50,00	-10,14	24,90	1,43	112,74
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	24,66	13,69	10,58	39,23	13,69	5,26	9,04	36,34	6,75	19,81	29,41	147,14
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	44,65	5,44	63,64	39,54	5,44	75,80	-1,60	124,07	33,60	24,64	34,73	180,99
ΗΠΕΙΡΟΣ	12,69	-3,31	-0,25	29,72	-3,31	83,82	-17,35	19,41	9,68	30,22	24,31	202,67
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	13,19	-1,55	1,02	36,08	-1,55	-6,08	-8,04	46,93	19,82	21,65	25,62	146,59
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	20,15	1,80	-10,94	40,56	1,80	19,35	-38,94	20,50	17,65	43,22	60,92	119,63
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	11,76	0,54	6,50	22,59	0,54	120,00	0,27	30,67	6,82	22,78	6,15	124,19
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	12,91	15,62	-1,90	36,46	15,62	-5,42	-5,76	30,22	3,99	30,41	35,87	242,98
ΑΤΤΙΚΗ	22,79	21,58	10,05	28,41	21,58	-46,13	3,99	58,70	15,15	47,01	34,29	37,96
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	9,28	-7,48	12,98	20,85	-7,48	-4,84	5,98	35,94	18,54	25,41	23,69	163,47
Β. ΑΙΓΑΙΟ	23,08	17,01	-3,01	37,65	17,01	22,45	-29,11	50,49	-1,43	38,85	20,87	163,79
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	44,24	0,83	9,49	72,16	0,83	21,72	-25,99	48,37	22,78	58,28	59,14	146,67
ΚΡΗΤΗ	34,84	11,72	13,43	56,75	11,72	-3,23	-10,31	48,14	29,89	35,27	21,38	149,09
	ΚΑΤΟΙ- ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ- ΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	32,83	18,86	39,27	10,48								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,79	52,32	25,41	-4,80								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	57,33	53,79	66,23	4,74								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	57,39	22,04	36,60	19,27								
ΗΠΕΙΡΟΣ	-19,47	64,04	54,58	14,31								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	49,81	50,09	43,12	10,24								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-7,05	24,63	51,77	54,62								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	-0,34	92,05	56,22	-0,46								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	42,73	21,56	31,36	2,42								
ΑΤΤΙΚΗ	31,03	18,71	27,82	-10,55								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,39	10,03	38,89	6,44								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	38,75	50,37	10,88	41,99								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	59,08	56,63	33,02	101,00								
ΚΡΗΤΗ	61,77	99,86	53,23	95,91								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 26: ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%) ΑΕΠ (ΣΤΑΘ. ΤΙΜΕΣ '70)

1991-1994	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΙΑ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥ ΧΕΙΑ	ΜΕΤΑ ΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑ ΛΕΙΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1,73	1,38	-2,35	3,86	1,38	-0,90	-4,60	14,19	-8,65	11,79	-4,88	10,82
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	0,92	-7,95	-3,72	9,91	-7,95	-0,92	1,65	-29,21	-8,85	11,05	-3,33	7,78
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,94	0,26	1,96	6,21	0,26	-0,79	6,22	-11,44	-8,84	22,52	-7,16	10,49
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-5,48	-33,50	4,75	-10,60	-33,50	-1,15	-48,41	33,97	-8,85	18,63	-3,44	-7,65
ΗΠΕΙΡΟΣ	-2,83	-39,10	-0,65	11,96	-39,10	-0,80	3,32	7,61	-8,83	20,28	-12,27	-14,32
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	3,10	18,55	-13,31	4,88	18,55	-0,59	-13,61	-22,65	-8,82	33,92	-7,08	7,58
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	2,75	-13,14	-18,28	12,90	-13,14	0,00	-25,51	-30,71	-8,87	16,63	9,96	3,40
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	7,44	0,49	-8,68	20,59	0,49	0,00	-3,53	-29,16	-8,76	37,11	21,78	13,55
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	-7,71	-2,46	-7,52	-10,32	-2,46	-0,87	-7,80	-10,51	-8,83	25,22	-4,06	-5,90
ΑΤΤΙΚΗ	2,37	21,70	3,08	1,70	21,70	-0,68	-4,35	59,42	-8,80	2,66	-7,82	15,00
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,57	-7,61	-11,42	14,62	-7,61	-1,09	-19,31	1,60	-8,80	38,27	-3,54	18,92
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-4,62	-5,24	-17,00	-0,23	-5,24	0,00	-15,08	-29,68	-8,90	12,75	-14,39	-9,80
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	-1,55	-4,14	-19,38	4,73	-4,14	-0,92	-35,84	-21,64	-8,74	5,81	4,60	3,24
ΚΡΗΤΗ	13,59	37,48	-12,69	12,48	37,48	-1,11	2,30	-39,84	-8,79	35,89	0,59	8,91
	ΚΑΤΟΙ ΚΙΑ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΥΓΕΙΑ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣ Η	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕ ΣΙΕΣ								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	0,07	-0,08	0,05	0,15								
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	0,56	-0,09	0,05	0,15								
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,17	-0,09	0,05	0,15								
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-0,51	-0,10	0,05	0,15								
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,00	-0,08	0,05	0,16								
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,00	-0,09	0,05	0,15								
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	0,32	-0,08	0,05	0,15								
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	0,39	-0,07	0,05	0,15								
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	-0,45	-0,08	0,05	0,15								
ΑΤΤΙΚΗ	0,07	-0,08	0,05	0,15								
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	0,29	-0,07	0,05	0,15								
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-0,04	-0,08	0,05	0,16								
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	-0,14	-0,08	0,05	0,15								
ΚΡΗΤΗ	0,17	-0,07	0,05	0,15								

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 1Α: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

	1971	1981	1991	1994
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	542180	575210	570496	568847
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1409140	1602892	1710513	1745381
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	268960	289071	293015	303867
ΗΠΕΙΡΟΣ	310320	324541	339728	342877
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	659920	695654	734846	742195
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	184440	182651	193734	197700
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	633920	655262	707687	709077
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	505480	537984	582280	581711
ΑΤΤΙΚΗ	2797840	3369424	3523407	3601157
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	582000	577030	607428	616839
Β. ΑΙΓΑΙΟ	210440	195004	199231	195066
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	207360	233529	257481	271034
ΚΡΗΤΗ	456640	502165	540054	553049
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	8768640	9740417	10259900	10428800

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 2Α: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (%) ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

	1971	1981	1991	1994
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	6,18	5,91	5,5	5,45
ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16,07	16,46	16,67	16,74
ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,07	2,97	2,86	2,91
ΗΠΕΙΡΟΣ	3,54	3,33	3,31	3,29
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	7,53	7,14	7,16	7,12
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	2,1	1,88	1,89	1,9
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	7,2	6,7	6,9	6,8
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5,76	5,52	5,68	5,58
ΑΤΤΙΚΗ	31,91	34,59	34,34	34,53
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	6,64	5,92	5,92	5,91
Β. ΑΙΓΑΙΟ	2,4	2	1,94	1,87
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,36	2,4	2,51	2,6
ΚΡΗΤΗ	5,21	5,16	5,26	5,3

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 3Α: ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑ ΤΕΤΡ. ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΟ

	1971	1981	1991	1994
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	38	41	40	40
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	74	84	89	91
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	28	31	31	32
ΗΠΕΙΡΟΣ	34	35	37	37
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	47	50	52	53
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	80	79	84	86
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	56	58	62	63
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	33	35	37	37
ΑΤΤΙΚΗ	735	885	926	946
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	38	37	39	40
Β. ΑΙΓΑΙΟ	55	51	52	51
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	39	44	49	51
ΚΡΗΤΗ	55	60	65	66

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 4Α: ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%) ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

	1971-81	1981-91	1991-94
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	6,09	-0,82	-0,29
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	13,75	6,71	2,04
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	7,48	1,36	3,70
ΗΠΕΙΡΟΣ	4,58	4,68	0,93
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	5,41	5,63	1,00
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-0,97	6,07	2,05
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	3,37	8,00	0,20
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	6,43	8,23	-0,10
ΑΤΤΙΚΗ	20,43	4,57	2,21
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-0,85	5,27	1,55
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-7,34	2,17	-2,09
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	12,62	10,26	5,26
ΚΡΗΤΗ	9,97	7,55	2,41

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 5Α: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ

	1971-81	1981-91	1991-94
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	0,59	-0,08	-0,10
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,30	0,65	0,67
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,72	0,14	1,22
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,45	0,46	0,31
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,53	0,55	0,33
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-0,10	0,59	0,68
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	0,33	0,77	0,07
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,63	0,79	-0,03
ΑΤΤΙΚΗ	1,88	0,45	0,73
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-0,09	0,51	0,51
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-0,76	0,21	-0,70
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	1,20	0,98	1,72
ΚΡΗΤΗ	0,95	0,73	0,80
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1,06	0,52	0,55

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 6Α: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ-ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ-ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ				ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ				ΑΝΕΡΓΙΑ			
	1971	1981	1991	1994	1971	1981	1991	1994	1971	1981	1991	1994
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	208916	216814	217828	217455	199968	208329	200717	196873	8948	8485	17111	20582
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	530578	581487	675288	691045	509612	552845	623909	626147	21020	28642	51379	64898
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	99380	103563	103711	106873	95868	99467	90868	94146	3512	4096	12843	12727
ΗΠΕΙΡΟΣ	113608	117852	124235	125475	108496	111360	111136	111907	5112	6492	13099	13568
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	247604	262302	265934	268402	236448	252212	245474	246227	11156	10090	20460	22175
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	75144	71874	74007	74791	73572	69501	69157	70233	1572	2373	4850	4558
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	244642	250503	262654	260245	236700	240942	238293	235010	7944	9561	24361	25235
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	187744	197982	211544	211530	183600	191604	193081	188218	4924	6378	18463	23312
ΑΤΤΙΚΗ	953132	1176669	1349654	1405901	935828	1112453	1235861	1251076	17304	64216	113793	154825
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	242000	231659	235353	235983	238184	225118	219543	221361	3816	6541	15810	14622
Β. ΑΙΓΑΙΟ	76760	62553	60174	57738	74676	60966	55123	52716	2104	1587	5051	5022
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	69384	77365	94590	102540	67444	75161	89320	96036	1940	2204	5270	6504
ΚΡΗΤΗ	186104	193174	211185	212022	182644	188560	199475	200050	3460	4614	11710	11972
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3234996	3543797	3886157	3970000	3143040	3388518	3571957	3590000	92812	155279	314200	380000

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 7Α: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ				ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ			
	1971	1981	1991	1994	1971	1981	1991	1994
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	38,53	37,69	38,18	38,23	4,47	3,91	7,86	9,46
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	37,65	36,28	39,48	39,59	4,12	4,93	7,61	9,39
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	36,95	35,83	35,39	35,17	3,66	3,96	12,38	11,91
ΗΠΕΙΡΟΣ	36,61	36,31	36,57	36,59	4,71	5,51	10,54	10,81
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	37,52	37,71	36,19	36,16	4,72	3,85	7,69	8,26
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	40,74	39,35	38,2	37,83	2,14	3,3	6,55	6,09
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	38,59	38,23	37,11	36,7	3,36	3,82	9,27	9,7
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	37,14	36,8	36,33	36,36	2,68	3,22	8,73	11,02
ΑΤΤΙΚΗ	34,07	34,92	38,31	39,04	1,85	5,46	8,43	11,01
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	41,58	40,15	38,7	38,26	1,60	2,82	6,72	6,2
Β. ΑΙΓΑΙΟ	36,48	32,08	30,2	29,6	2,82	2,54	8,39	8,7
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	33,46	33,13	36,74	37,83	2,88	2,85	0,57	6,34
ΚΡΗΤΗ	40,76	38,47	39,1	38,34	1,89	2,39	5,54	5,65
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	36,89	36,38	37,88	38,07	2,95	4,38	8,09	9,57

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 8Α: ΜΕΙΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

	1971-1981			1981-1991			1991-1994		
	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙ ΚΟ	ΑΠΑΣΧΟΛ ΗΣΗ	ΑΝΕΡΓΙΑ	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙ ΚΟ	ΑΠΑΣΧΟΛ ΗΣΗ	ΑΝΕΡΓΙΑ	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙ ΚΟ	ΑΠΑΣΧΟΛ ΗΣΗ	ΑΝΕΡΓΙΑ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	0,37	0,41	-0,53	0,05	-0,37	7,27	-0,06	-0,64	6,35
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,92	0,82	3,14	1,51	1,22	6,02	0,77	0,12	8,10
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,41	0,37	1,55	0,01	-0,90	12,11	1,01	1,19	-0,30
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,37	0,26	2,42	0,53	-0,02	7,27	0,33	0,23	1,18
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,58	0,65	-1,00	0,14	-0,27	7,33	0,31	0,10	2,72
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-0,44	-0,57	4,20	0,29	-0,05	7,41	0,35	0,52	-2,05
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	0,24	0,18	1,87	0,47	-0,11	9,8	-0,31	-0,46	1,18
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,53	0,43	2,62	0,66	0,08	11,21	0,00	-0,85	8,08
ΑΤΤΙΚΗ	2,13	1,74	14,01	1,38	1,06	5,89	1,37	0,41	10,81
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-0,44	-0,56	5,54	0,16	-0,25	9,23	0,09	0,28	-2,57
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-2,03	-2,01	-2,78	-0,39	-1,00	12,27	-1,37	-1,48	-0,19
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	1,09	1,09	1,28	2,03	1,74	9,11	2,73	2,45	7,26
ΚΡΗΤΗ	0,37	0,32	2,92	0,90	0,56	9,76	0,13	0,10	0,74
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	0,92	0,75	5,28	0,93	0,53	7,3	0,71	0,17	6,54

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 9Α: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

	1971	1981	1991	1994
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	199368	208329	200717	196873
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	509612	552845	623909	626147
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	95868	99467	90868	94146
ΗΠΕΙΡΟΣ	108496	111360	111136	111907
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	236448	252212	245474	246227
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	73572	69501	69157	70233
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	236700	240942	238293	235010
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	183600	191604	193081	188218
ΑΤΤΙΚΗ	935828	1112453	1235861	1251076
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	238184	225118	219543	221361
Β. ΑΙΓΑΙΟ	74676	60966	55123	52716
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	67444	75161	89320	96036
ΚΡΗΤΗ	182644	188560	199475	200050
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3143040	3388518	3571957	3590000

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 10Α: ΜΕΤΑΒΟΛΗ (%) ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

	1971-1981	1981-1991	1991-1994
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	4,18	-3,65	-1,92
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8,48	12,85	0,36
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,75	-8,65	3,61
ΗΠΕΙΡΟΣ	2,64	-0,20	0,69
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,67	-2,67	0,31
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-5,53	-0,49	1,56
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	1,79	-1,10	-1,38
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	4,36	0,77	-2,52
ΑΤΤΙΚΗ	18,87	11,09	1,23
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-5,49	-2,48	0,83
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-18,36	-9,58	-4,37
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	11,44	18,84	7,52
ΚΡΗΤΗ	3,24	5,79	0,29
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7,81	5,41	0,51

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 11Α: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

	1971	1981	1991	1994
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	6,36	6,15	5,62	5,48
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16,21	16,32	17,47	17,44
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,05	2,94	2,54	2,62
ΗΠΕΙΡΟΣ	3,45	3,29	3,11	3,12
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	7,52	7,44	6,87	6,86
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	2,34	2,05	1,94	1,96
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	7,53	7,11	6,67	6,55
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5,84	5,65	5,41	5,24
ΑΤΤΙΚΗ	29,77	32,83	34,6	34,85
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	7,58	6,64	6,15	6,17
Β. ΑΙΓΑΙΟ	2,38	1,8	1,54	1,47
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,15	2,22	2,5	2,68
ΚΡΗΤΗ	5,81	5,56	5,58	5,57
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100	100	100	100

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 12Α: ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

	1971-81	1981-91	1991-94
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	0,41	-0,37	-0,64
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,82	1,22	0,12
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,37	-0,90	1,19
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,26	-0,02	0,23
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,65	-0,27	0,10
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-0,57	-0,05	0,52
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	0,18	-0,11	-0,46
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,43	0,08	-0,85
ΑΤΤΙΚΗ	1,74	1,06	0,41
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-0,56	-0,25	0,28
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-2,01	-1,00	-1,48
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	1,09	1,74	2,45
ΚΡΗΤΗ	0,32	0,56	0,10
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	0,75	0,53	0,17

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 13Α: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	1971		1981		1991	
	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	130217	27334	42417	106303	54774	76875
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	231634	132800	145178	171013	200107	135710
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	51802	24744	19322	36805	24604	22832
ΗΠΕΙΡΟΣ	64001	19477	25018	48763	35405	34812
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	135852	46260	54336	120754	60662	70796
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	45719	10992	16861	33043	11647	24811
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	135441	47468	53791	115076	70550	82609
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	95629	46953	41018	73807	62943	49082
ΑΤΤΙΚΗ	26480	413491	495857	20237	439251	18842
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	158518	32402	47264	123813	41415	59890
Β. ΑΙΓΑΙΟ	42090	12530	20056	27405	11955	21606
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	24717	17819	24908	15862	21723	37576
ΚΡΗΤΗ	114488	28725	39431	95856	33119	59585
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1256588	860995	1025457	988737	1032258	1367522

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 14Α: ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ (%) ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	1971		1981		1991	
	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	10,36	3,17	4,14	10,75	4,58	4,01
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	18,43	15,42	14,16	17,3	17,6	14,63
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4,12	2,87	1,88	3,72	3,69	1,8
ΗΠΕΙΡΟΣ	5,09	2,26	2,44	4,93	2,63	2,59
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	10,81	5,37	5,3	12,21	5,88	5,18
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	3,64	1,28	1,64	3,34	1,13	1,81
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	10,78	5,51	5,25	11,64	5,36	5,16
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	7,61	5,45	4	7,46	6,1	4,01
ΑΤΤΙΚΗ	2,11	48,02	48,35	2,05	42,55	47,75
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	12,61	3,76	4,61	12,52	4,01	4,38
Β. ΑΙΓΑΙΟ	3,35	1,46	1,96	2,77	1,16	1,58
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	1,97	2,07	2,43	1,6	2,1	2,75
ΚΡΗΤΗ	9,11	3,34	3,85	9,69	3,21	4,36
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	100	100	100	100	100

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 15Α: ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (%) ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	1971			1981			1991		
	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	65,12	13,67	21,21	51,03	22,68	26,29	38,3	21,97	39,73
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	45,45	26,06	28,49	30,93	32,87	36,2	21,75	29,18	49,07
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	54,03	25,81	20,15	37	36,26	24,74	25,13	35,42	39,46
ΗΠΕΙΡΟΣ	58,99	17,95	23,06	43,79	24,42	31,79	31,32	22,43	46,25
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	57,46	19,56	22,98	47,88	24,05	28,07	32,7	22,73	44,58
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	62,14	14,94	22,92	47,54	16,76	35,7	28,6	18,58	52,82
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	57,22	20,05	22,73	47,76	22,96	29,8	34,67	20,01	45,33
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	52,09	25,57	22,34	38,52	32,85	28,63	25,42	28,92	45,66
ΑΤΤΙΚΗ	2,83	44,18	52,99	1,82	39,48	58,7	1,52	27,63	70,85
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	66,55	13,6	19,84	55	18,4	26,6	40,15	18,36	41,5
Β. ΑΙΓΑΙΟ	56,36	16,78	26,86	44,95	19,61	35,44	25,26	21,95	52,79
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	36,65	26,42	36,93	21,1	28,9	49,99	12,67	25,89	61,44
ΚΡΗΤΗ	62,68	15,73	21,59	50,84	17,56	31,6	32,37	17,6	50,04
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	39,98	27,39	32,63	29,18	30,4	40,36	19,56	25,41	55,03

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 16Α: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (%) ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	1971-1981			1981-1991			1971-1991		
	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	-18,36	72,87	29,13	-27,58	-6,67	45,58	-40,96	61,34	87,99
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-26,17	36,84	37,84	-20,84	0,17	53,00	-41,41	37,07	110,89
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-28,95	53,81	27,34	-37,96	-15,44	45,72	-55,92	30,06	85,56
ΗΠΕΙΡΟΣ	-23,81	39,61	41,52	-28,61	-8,34	45,18	-45,61	27,97	105,45
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	-11,11	31,13	30,29	-33,54	-8,04	54,57	-40,92	20,59	101,40
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-27,73	5,96	47,15	-40,14	10,34	47,23	-56,74	16,91	116,64
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	-15,04	16,53	31,16	-28,21	-13,81	53,10	-39,01	0,44	100,80
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	-22,82	34,06	33,73	-33,50	-11,27	60,71	-48,67	18,94	114,91
ΑΤΤΙΚΗ	-23,58	6,23	31,68	-6,89	-22,26	34,09	-28,84	-17,42	76,57
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-21,89	27,82	26,71	-28,81	-2,70	52,12	-44,40	24,37	92,76
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-34,89	-4,59	7,73	-49,18	1,21	34,67	-66,91	-3,43	45,08
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	-35,83	21,91	50,86	-28,67	6,44	46,06	-54,22	29,77	120,34
ΚΡΗΤΗ	-16,27	15,30	51,11	-32,65	5,98	67,51	-43,61	22,19	153,13
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	-21,32	19,89	33,36	-29,33	-12,09	43,75	-44,39	5,40	91,69

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 17Α: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

	1971-1981		1981-1991		1991-1997		ΣΥΝΟΛΟ	
	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	Α' ΓΕΝΗΣ	Β' ΓΕΝΗΣ	Γ' ΓΕΝΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	-2,01	5,63	-2,59	0,41	-3,19	-0,69	3,83	-0,37
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-2,99	3,19	3,26	0,82	-2,29	0,02	4,34	1,22
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-3,36	4,40	2,45	0,37	-4,66	-1,66	3,84	-0,90
ΗΠΕΙΡΟΣ	-2,68	3,39	3,53	0,26	-3,31	-0,87	3,80	-0,02
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	-1,17	2,75	2,68	0,65	-4,00	-0,83	4,45	-0,27
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-3,19	0,58	3,94	-0,57	-5,00	0,99	3,94	-0,05
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	-1,62	1,54	2,75	0,18	-3,26	-1,48	4,35	-0,11
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	-2,56	2,97	2,95	0,43	-4,00	-1,19	4,86	0,08
ΑΤΤΙΚΗ	-2,65	0,61	2,79	1,74	-0,71	-2,49	2,98	1,06
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-2,44	2,48	2,40	-0,56	-3,34	-0,27	4,28	-0,25
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-4,20	-0,47	0,75	-2,01	-6,55	0,12	3,02	-1,00
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	-4,34	2,00	4,20	1,09	-51,55	0,63	3,86	1,74
ΚΡΗΤΗ	-1,76	1,43	4,21	0,32	-3,87	0,58	5,29	0,56
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	-2,37	1,83	2,92	0,75	-3,41	-1,28	3,70	0,53

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 18 Α: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1971	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΔΑΣΗ-ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙ-ΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ-ΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ-ΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟ-ΧΕΙΑ-ΕΣΤΙΑΤΟ-ΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟ-ΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩ-ΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ-ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	199968	130217	718	16345	616	9655	12445	4382	7696	1777	6439	9678
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	509612	231634	3354	91886	2684	34876	47045	11912	26816	9204	16745	33456
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	95868	51802	2542	15347	787	6068	4867	1718	3272	951	3545	4969
ΗΠΕΙΡΟΣ	108496	64001	348	9396	416	9317	6496	2593	4300	986	4710	5933
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	236448	135852	775	30743	853	13889	17031	4558	10524	2472	8097	11654
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	73572	45719	182	6026	365	4419	4418	2120	3832	651	2316	3524
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	236700	135441	288	28579	1508	17093	15406	4564	11227	3266	7433	11895
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	183600	95629	7493	23661	1528	14271	11138	4261	9475	1714	6121	8309
ΑΤΤΙΚΗ	935828	26480	3637	290415	13816	105623	135781	34024	104922	53824	71659	95647
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	238184	158518	500	18933	1450	11519	12700	4187	10359	2401	6556	11061
Β. ΑΙΓΑΙΟ	74676	42090	176	7427	430	4497	5767	2044	5002	882	2335	4026
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	67444	24717	1300	8459	653	7407	5904	3737	6022	920	2563	5762
ΚΡΗΤΗ	182644	114488	347	16512	816	11050	10754	4206	7016	2079	6677	8699
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3143040	1256588	21660	563729	25922	249684	289752	84306	210463	81127	145196	214613

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 19Α: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1981	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΔΑΣΗ-ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙ-ΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ-ΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ-ΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟ-ΧΕΙΑ-ΕΣΤΙΑΤΟ-ΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟ-ΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩ-ΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ-ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	208329	106303	1740	28434	482	16597	13756	4764	9048	3008	9823	14377
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	552845	171013	2715	126597	1801	50612	56371	15943	33279	16437	23651	54428
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	99467	36808	3979	21870	2969	9238	6303	1675	3688	1592	4159	7184
ΗΠΕΙΡΟΣ	111360	48763	614	12121	574	13882	8059	3217	6161	2209	5869	9890
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	252212	120754	578	37805	961	21318	18280	5448	12645	5072	12040	17312
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	69501	33043	71	5417	372	5786	4858	5699	4924	1195	3157	4979
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	240942	115076	174	34408	1194	19540	17187	5151	13858	5117	13282	15955
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	191604	73607	7791	34311	2057	18784	12582	4837	12445	3838	9123	12024
ΑΤΤΙΚΗ	1112453	20237	2785	311580	11141	113744	151419	35896	133621	77718	96258	158053
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	225118	123813	978	22486	2174	15778	13497	5355	12392	4764	9608	14274
Β. ΑΙΓΑΙΟ	60966	27405	135	5577	441	5801	5024	1968	5304	1055	3304	4951
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	75161	15862	1075	8734	684	11229	6874	8996	8175	1816	4063	7651
ΚΡΗΤΗ	188560	95856	371	16359	825	15563	13714	9607	8881	3673	10465	13244
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3388518	988740	23006	665699	25675	317872	327924	108556	264421	127494	204802	334322

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 20Α: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1991	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΔΑΣΗ-ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ-ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	200717	76875	1827	29040	759	12476	24351	3556	9154	6405	16210	20064
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	623909	135710	2486	133633	2867	43041	107210	13550	34683	32359	38025	80344
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	90868	22832	2086	16074	6959	7062	10951	1435	4094	2991	6279	10105
ΗΠΕΙΡΟΣ	111136	34812	383	10759	850	12933	14596	2626	6063	3911	9077	15128
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	245474	80258	693	32566	1252	21273	35222	4777	12760	9333	19474	27866
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	69157	19778	115	4087	286	8363	9906	6915	5446	2870	4337	7054
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	238293	82609	281	24677	1412	21304	33131	4353	15095	9355	19167	26909
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	193081	49082	4119	30325	2256	19147	27045	4377	13932	8128	15030	19640
ΑΤΤΙΚΗ	1235861	18842	2438	233023	13006	92993	246262	32013	122305	121788	141998	211193
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	219543	88138	570	18198	2896	18634	27725	5155	13354	8715	15181	20979
Β. ΑΙΓΑΙΟ	55123	13926	168	4297	518	7118	7950	1816	4598	2082	6093	6558
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	89320	11315	572	7666	1090	13796	15138	11708	7399	3824	6659	10153
ΚΡΗΤΗ	199475	64563	377	13465	1169	20088	28992	12689	11125	8175	15058	23773
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3571957	698740	16115	557810	35320	298228	588479	104970	260008	219936	312588	479766

ΠΗΓΗ: ΚΕΠΕ, Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 21Α: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

1971	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΔΑΣΗ- ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙ- ΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ- ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ- ΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟ- ΧΕΙΑ- ΕΣΤΙΑΤΟ ΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟ- ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ- ΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ- ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100	65,12	0,36	8,17	0,31	4,83	6,22	2,19	3,85	0,89	3,22	4,84
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100	45,45	0,66	18,03	0,53	6,84	9,23	2,34	5,26	1,81	3,29	6,56
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100	54,03	2,65	16,01	0,82	6,33	5,08	1,79	3,41	0,99	3,70	5,18
ΗΠΕΙΡΟΣ	100	58,99	0,32	8,66	0,38	8,59	5,99	2,39	3,96	0,91	4,34	5,47
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100	57,46	0,33	13,00	0,36	5,87	7,20	1,93	4,45	1,05	3,42	4,93
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100	62,14	0,25	8,19	0,50	6,01	6,01	2,88	5,21	0,88	3,15	4,79
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100	57,22	0,12	12,07	0,64	7,22	6,51	1,93	4,74	1,38	3,14	5,03
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100	52,09	4,08	12,89	0,83	7,77	6,07	2,32	5,16	0,93	3,33	4,53
ΑΤΤΙΚΗ	100	2,83	0,39	31,03	1,48	11,29	14,51	3,64	11,21	5,75	7,66	10,22
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100	66,55	0,21	7,95	0,61	4,84	5,33	1,76	4,35	1,01	2,75	4,64
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100	56,36	0,24	9,95	0,58	6,02	7,72	2,74	6,70	1,18	3,13	5,39
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100	36,65	1,93	12,54	0,97	10,98	8,75	5,54	8,93	1,36	3,80	8,54
ΚΡΗΤΗ	100	62,68	0,19	9,04	0,45	6,05	5,89	2,30	3,84	1,14	3,66	4,76
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100	39,98	0,69	17,94	0,82	7,94	9,22	2,68	6,70	2,58	4,62	6,83

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 22Α: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

1981	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΔΑΣΗ- ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙ- ΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ- ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ- ΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟ- ΧΕΙΑ- ΕΣΤΙΑΤΟ ΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟ- ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ- ΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ- ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100,00	51,03	0,84	13,65	0,23	7,97	6,60	2,29	4,34	1,44	4,72	6,90
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	30,93	0,49	22,90	0,33	9,15	10,20	2,88	6,02	2,97	4,28	9,85
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	37,01	4,00	21,99	2,98	9,29	6,34	1,68	3,71	1,60	4,18	7,22
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00	43,79	0,55	10,88	0,52	12,47	7,24	2,89	5,53	1,98	5,27	8,88
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100,00	47,88	0,23	14,99	0,38	8,45	7,25	2,16	5,01	2,01	4,77	6,86
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00	47,54	0,10	7,79	0,54	8,33	6,99	8,20	7,08	1,72	4,54	7,16
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100,00	47,76	0,07	14,28	0,50	8,11	7,13	2,14	5,75	2,12	5,51	6,62
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100,00	38,52	4,07	17,91	1,07	9,80	6,57	2,52	6,50	2,00	4,76	6,28
ΑΤΤΙΚΗ	100,00	1,82	0,25	28,01	1,00	10,22	13,61	3,23	12,01	6,99	8,65	14,21
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100,00	55,00	0,43	9,99	0,97	7,01	6,00	2,38	5,50	2,12	4,27	6,34
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	44,95	0,22	9,15	0,72	9,52	8,24	3,23	8,70	1,73	5,42	8,12
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	21,10	1,43	11,62	0,91	14,94	9,15	11,97	10,88	2,42	5,41	10,18
ΚΡΗΤΗ	100,00	50,84	0,20	8,68	0,44	8,25	7,27	5,09	4,71	1,95	5,55	7,02
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	29,18	0,68	19,65	0,76	9,38	9,68	3,20	7,80	3,76	6,04	9,87

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 23Α: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

1991	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΔΑΣΗ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙ- ΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ- ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ- ΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟ- ΧΕΙΑ- ΕΣΤΙΑΤΟ- ΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟ- ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ- ΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ- ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	100,00	38,30	0,91	14,47	0,38	6,22	12,13	1,77	4,56	3,19	8,08	10,00
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	21,75	0,40	21,42	0,46	6,90	17,18	2,17	5,56	5,19	6,09	12,88
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100,00	25,13	2,30	17,69	7,66	7,77	12,05	1,58	4,51	3,29	6,91	11,12
ΗΠΕΙΡΟΣ	100,00	31,32	0,34	9,68	0,76	11,64	13,13	2,36	5,46	3,52	8,17	13,61
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	100,00	32,70	0,28	13,27	0,51	8,67	14,35	1,95	5,20	3,80	7,93	11,35
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	100,00	28,60	0,17	5,91	0,41	12,09	14,32	10,00	7,87	4,15	6,27	10,20
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	100,00	34,67	0,12	10,36	0,59	8,94	13,90	1,83	6,33	3,93	8,04	11,29
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	100,00	25,42	2,13	15,71	1,17	9,92	14,01	2,27	7,22	4,21	7,78	10,17
ΑΤΤΙΚΗ	100,00	1,52	0,20	18,86	1,05	7,52	19,93	2,59	9,90	9,85	11,49	17,09
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	100,00	40,15	0,26	8,29	1,32	8,49	12,63	2,35	6,08	3,97	6,91	9,56
Β. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	25,26	0,30	7,80	0,94	12,91	14,42	3,29	8,34	3,78	11,05	11,90
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	100,00	12,67	0,64	8,58	1,22	15,45	16,95	13,11	8,28	4,28	7,46	11,37
ΚΡΗΤΗ	100,00	32,37	0,19	6,75	0,59	10,07	14,53	6,36	5,58	4,10	7,55	11,92
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	19,56	0,45	15,62	0,99	8,35	16,47	2,94	7,28	6,16	8,75	13,43

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 24Α: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1971	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΔΑΣΗ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙ ΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟ ΧΕΙΑ- ΕΣΤΙΑΤΟ ΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ- ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	6,36	10,36	3,31	2,90	2,38	3,87	4,30	5,20	3,66	2,19	4,43	4,51
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16,21	18,43	15,48	16,30	10,35	13,97	16,24	14,13	12,74	11,35	11,53	15,59
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	3,05	4,12	11,74	2,72	3,04	2,43	1,68	2,04	1,55	1,17	2,44	2,32
ΗΠΕΙΡΟΣ	3,45	5,09	1,61	1,67	1,60	3,73	2,24	3,08	2,04	1,22	3,24	2,76
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	7,52	10,81	3,58	5,45	3,29	5,56	5,88	5,41	5,00	3,05	5,58	5,43
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	2,34	3,64	0,84	1,07	1,41	1,77	1,52	2,51	1,82	0,80	1,60	1,64
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	7,53	10,78	1,33	5,07	5,82	6,85	5,32	5,41	5,33	4,03	5,12	5,54
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5,84	7,61	34,59	4,20	5,89	5,72	3,84	5,05	4,50	2,11	4,22	3,87
ΑΤΤΙΚΗ	29,77	2,11	16,79	51,52	53,30	42,30	46,86	40,36	49,85	66,35	49,35	44,57
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	7,58	12,61	2,31	3,36	5,59	4,61	4,38	4,97	4,92	2,96	4,52	5,15
Β. ΑΙΓΑΙΟ	2,38	3,35	0,81	1,32	1,66	1,80	1,99	2,42	2,38	1,09	1,61	1,88
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,15	1,97	6,00	1,50	2,52	2,97	2,04	4,43	2,86	1,13	1,77	2,68
ΚΡΗΤΗ	5,81	9,11	1,60	2,93	3,15	4,43	3,71	4,99	3,33	2,56	4,60	4,05
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 25Α: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1981	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΔΑΣΗ- ΑΛΙΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙ ΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ ΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟ ΧΕΙΑ- ΕΣΤΙΑΤΟ ΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟ ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ ΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ- ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	6,15	10,75	7,56	4,27	1,88	5,22	4,19	4,39	3,42	2,36	4,80	4,30
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	16,32	17,30	11,80	19,02	7,01	15,92	17,19	14,69	12,59	12,89	11,55	16,28
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,94	3,72	17,30	3,29	11,56	2,91	1,92	1,54	1,39	1,25	2,03	2,15
ΗΠΕΙΡΟΣ	3,29	4,93	2,67	1,82	2,24	4,37	2,46	2,96	2,33	1,73	2,87	2,96
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	7,44	12,21	2,51	5,68	3,74	6,71	5,57	5,02	4,78	3,98	5,88	5,18
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	2,05	3,34	0,31	0,81	1,45	1,82	1,48	5,25	1,86	0,94	1,54	1,49
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	7,11	11,64	0,76	5,17	4,65	6,15	5,24	4,75	5,24	4,01	6,49	4,77
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5,65	7,46	33,87	5,15	8,01	5,91	3,84	4,46	4,71	3,01	4,45	3,60
ΑΤΤΙΚΗ	32,83	2,05	12,11	46,80	43,39	35,78	46,18	33,07	50,53	60,96	47,00	47,28
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	6,64	12,52	4,25	3,38	8,47	4,96	4,12	4,93	4,69	3,74	4,69	4,27
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,80	2,77	0,59	0,84	1,72	1,82	1,53	1,81	2,01	0,83	1,61	1,48
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,22	1,60	4,67	1,31	2,66	3,53	2,10	8,29	3,09	1,42	1,98	2,29
ΚΡΗΤΗ	5,56	9,69	1,61	2,46	3,21	4,90	4,18	8,85	3,36	2,88	5,11	3,96
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 26Α: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1991	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ- ΔΑΣΗ- ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙ- ΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙ- ΣΜΟΣ- ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑ- ΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟ- ΧΕΙΑ- ΕΣΤΙΑΤΟ ΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟ- ΡΕΣ- ΕΠΙΚΟΙΝΩ- ΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ- ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ- ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	5,62	11,00	11,34	5,21	2,15	4,18	4,14	3,39	3,52	2,91	5,19	4,18
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	17,47	19,42	15,43	23,96	8,12	14,43	18,22	12,91	13,34	14,71	12,16	16,75
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,54	3,27	12,94	2,88	19,70	2,37	1,86	1,37	1,57	1,36	2,01	2,11
ΗΠΕΙΡΟΣ	3,11	4,98	2,38	1,93	2,41	4,34	2,48	2,50	2,33	1,78	2,90	3,15
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	6,87	11,49	4,30	5,84	3,54	7,13	5,99	4,55	4,91	4,24	6,23	5,81
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1,94	2,83	0,71	0,73	0,81	2,80	1,68	6,59	2,09	1,30	1,39	1,47
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	6,67	11,82	1,74	4,42	4,00	7,14	5,63	4,15	5,81	4,25	6,13	5,61
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5,41	7,02	25,56	5,44	6,39	6,42	4,60	4,17	5,36	3,70	4,81	4,09
ΑΤΤΙΚΗ	34,60	2,70	15,13	41,77	36,82	31,18	41,85	30,50	47,04	55,37	45,43	44,02
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	6,15	12,61	3,54	3,26	8,20	6,25	4,71	4,91	5,14	3,96	4,86	4,37
Β. ΑΙΓΑΙΟ	1,54	1,99	1,04	0,77	1,47	2,39	1,35	1,73	1,77	0,95	1,95	1,37
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	2,50	1,62	3,55	1,37	3,09	4,63	2,57	11,15	2,85	1,74	2,13	2,12
ΚΡΗΤΗ	5,58	9,24	2,34	2,41	3,31	6,74	4,93	12,09	4,28	3,72	4,82	4,96
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 27Α: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

1971-1981	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΔΑΣΗ-ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ-ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	0,41	-2,01	9,26	5,69	-2,42	5,57	1,01	0,84	1,63	5,40	4,31	4,04
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,82	-2,99	-2,09	3,26	-3,91	3,79	1,82	2,96	2,18	5,97	3,51	4,99
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,37	-3,36	4,58	3,61	14,20	4,29	2,62	-0,25	1,20	5,29	1,61	3,76
ΗΠΕΙΡΟΣ	0,26	-2,68	5,84	2,58	3,27	4,07	2,18	2,18	3,66	8,40	2,22	5,24
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,65	-1,17	-2,89	2,09	1,20	4,38	0,71	1,80	1,85	7,45	4,05	4,04
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-0,57	-3,19	-8,98	-1,06	0,19	2,73	0,95	10,39	2,54	6,26	3,15	3,52
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	0,18	-1,62	-4,91	1,87	-2,31	1,35	1,10	1,22	2,13	4,59	5,98	2,98
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,43	-2,56	0,39	3,79	3,02	2,79	1,23	1,28	2,76	8,40	4,07	3,76
ΑΤΤΙΚΗ	1,74	-2,65	-2,63	0,71	-2,13	0,74	1,10	0,54	2,45	3,74	3,00	5,15
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-0,56	-2,44	6,94	1,73	4,13	3,20	0,61	2,49	1,81	7,09	3,90	2,58
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-2,01	-4,20	-2,62	-2,82	0,25	2,58	-1,37	-0,38	0,59	1,81	3,53	2,09
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	1,09	-4,34	-1,88	0,32	0,46	4,25	1,53	9,18	3,10	7,04	4,72	2,88
ΚΡΗΤΗ	0,32	-1,76	0,67	-0,09	0,11	3,48	2,46	8,61	2,39	5,86	4,60	4,29
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	0,75	-2,37	0,60	1,68	-0,10	2,44	1,25	2,56	2,31	4,62	3,50	4,53

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 28Α: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

1981-1991	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΕΩΡΓΙΑ-ΔΑΣΗ-ΑΛΕΙΑ	ΟΡΥΧΕΙΑ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ-ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
Α. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ	-0,37	-3,19	0,49	0,21	4,65	-2,81	5,88	-2,88	0,12	7,85	5,14	3,39
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1,22	-2,29	-0,88	0,54	4,76	-1,61	6,64	-1,61	0,41	7,01	4,86	3,97
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	-0,90	-4,66	-6,25	-3,03	8,89	-2,65	5,68	-1,53	1,05	6,51	4,21	3,47
ΗΠΕΙΡΟΣ	-0,02	-3,31	-4,61	-1,18	4,00	-0,71	6,12	-2,01	-0,16	5,88	4,46	4,34
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	-0,27	-4,00	1,83	-1,48	2,68	-0,02	6,78	-1,31	0,09	6,29	4,93	4,88
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	-0,05	-5,00	4,94	-2,78	-2,59	3,75	7,39	1,95	1,01	9,16	3,23	3,55
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	-0,11	-3,26	4,91	-3,27	1,69	0,87	6,78	-1,57	0,86	6,22	3,74	5,37
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,08	-4,00	-6,17	-1,23	0,93	0,19	7,95	-0,99	1,14	7,79	5,12	5,03
ΑΤΤΙΚΗ	1,06	-0,71	-1,32	-2,86	1,56	-1,99	4,98	-1,14	-0,88	4,59	3,96	2,94
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	-0,25	-3,34	-5,26	-2,09	2,91	1,68	7,46	-0,38	0,75	6,23	4,68	3,93
Β. ΑΙΓΑΙΟ	-1,00	-6,55	2,21	-2,57	1,62	2,07	4,70	-0,80	-1,42	7,03	6,31	2,85
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	1,74	-3,32	-6,11	-1,30	4,77	2,08	8,21	2,67	-0,99	7,73	5,06	2,87
ΚΡΗΤΗ	0,56	-3,87	0,16	-1,93	3,55	2,59	7,77	2,82	2,28	8,33	3,71	6,02
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	0,53	-3,41	-3,50	-1,75	3,24	-0,64	6,02	-0,34	-0,17	5,60	4,32	3,68

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από: Basic Data of Regional Socioeconomic Development in Greece, Athens 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 1Β: Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1978

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
Σύνολο	422733	1515522
1	1241	21625
11	30	5033
12	65	3384
13	7	106
14	1039	7446
15	76	5386
16	24	270
2 - 3	128988	671496
20	19311	94324
21	1903	12722
22	131	9771
23	5049	78377
24	21926	87284
25	12365	33009
26	10778	31263
27	444	11023
28	2848	17285
29	3770	15548
30	2184	19480
31	1095	26009
32	123	4745
33	5280	39517
34	59	9816
35	14685	54317
36	4465	22323
37	5308	30401
38	13365	63004
39	3899	11279
4	1583	26071
41	463	20398
42	1120	5672
6	242841	522580
61	25104	90856
62	162	485
63	2810	8188
64		
65		
66	54166	135594
7	9109	153222
71	7124	118102
72	446	2574
73	1539	32545
8	14348	71540
81	2050	36299
82	1590	8499
83	10080	25111
84	603	1553
85	25	77
9	24622	48989
92	481	5510
95	51	166
96		
97	4328	14371
98	19762	28942

ΠΗΓΗ: ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 2Β: Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ			ΜΕΑ		
	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής
Σύνολο	13280	141128	154408	68391	659693	728084
1	78	86	164	1056	1303	2359
11		3	3		17	17
12	4	14	18	75	348	423
13		1	1		16	16
14	73	64	137	941	590	1531
15	1	13	14	40	327	367
16		1	1		5	5
2 - 3	4008	47332	51340	45958	281821	327779
20	692	3474	4166	3195	22418	25613
21	69	163	232	570	4652	5222
22		20	20		2717	2717
23	203	2252	2455	4721	33019	37740
24	333	9515	9848	1348	41538	42886
25	477	3366	3843	1688	9082	10770
26	210	4986	5196	1825	14789	16614
27	17	321	338	447	5804	6251
28	20	1939	1959	114	13721	13835
29	14	737	751	95	3448	3543
30	126	1187	1313	1838	11504	13342
31	109	575	684	4127	14984	19111
32	18	53	71	2739	809	3548
33	355	1846	2201	3877	10843	14720
34	10	28	38	2984	1174	4158
35	570	4506	5076	5445	23461	28906
36	135	1612	1747	2077	9022	11099
37	166	2829	2995	1543	17049	18592
38	443	5567	6010	7096	34596	41692
39	41	2356	2397	227	7190	7417
4	72	100	172	1132	12437	13569
41	26	66	92	847	9714	10561
42	46	34	80	284	2722	3006
6	7599	73493	81092	16053	196334	212388
61	547	11617	12164	1656	52787	54443
62	4	141	145	40	419	459
63	12	1551	1563	29	5542	5571
64	3485	35666	39151	5676	76704	82380
65	1503	14826	16329	2253	27323	29576
66	2048	9692	11740	6399	33560	39959
7	288	4112	4400	2168	100037	102208
71	131	3701	3832	452	84339	84791
72	79	226	305	867	617	1484
73	78	185	263	849	15084	15933
8	532	6969	7501	1151	43957	45108
81	48	481	529	341	20353	20694
82	47	718	765	66	6614	6680
83	415	5568	5983	720	16035	16755
84	22	180	202	24	882	906
85	0	22	22		73	73
9	781	9901	10682	1723	23803	25526
92	22	99	121	180	2681	2861
95	4	1	5	17	8	25
96			0			0
97	179	1757	1936	770	7764	8534
98	576	8044	8620	756	13350	14106

ΠΗΓΗ: Απογραφή Κατ/των, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 3Β: Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	290920	796331
6	242841	522580
61	25104	90856
611	934	2470
612	2049	9412
613	3937	9804
614	2745	13825
615	2307	10004
616	543	1988
617	2458	8464
618	7641	22848
619	2490	12041
62	162	485
621	136	367
622	26	188
63	2810	8188
631	79	227
632	112	528
633	52	186
634	863	2619
635	110	338
636	18	30
637	249	478
638	328	906
639	999	2876
64		
641	503	4010
642	63533	101580
643	4691	9159
644	15673	37023
645	4713	8611
646	1842	3670
647	13009	23840
648	9730	18441
649	5411	12870
65		
651	5260	12524
652	31	1571
653	13788	20745
654	1258	2262
655	9560	13299
656	11597	17852
657		
66	54166	135594
661	49988	101386
662	4177	34138
663	1	70

ΠΙΝΑΚΑΣ 3Β: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
7	9109	153222
71	7124	118102
711	663	34837
7111	225	6449
7112	15	648
7113	58	16035
7114	307	11393
7115	54	292
712	2473	12240
7121	1846	9241
7122	11	50
7123	41	1303
7124	575	1646
713	693	41693
7131	104	4766
7132	526	28914
7133	1	60
7134		
7135	20	7441
7136	13	108
7137	15	353
7139	14	52
715	141	10367
7151	129	9345
7152	12	1022
716	3152	18964
7161	2016	7304
7162	45	168
7163	938	11163
7164		
7169	153	329
72	446	2574
720	446	2574
7202	73	471
7203	373	2104
73	1539	32545
730	1539	32545
7301	791	8070
7302	727	24240
7303	21	235

ΠΙΝΑΚΑΣ 3B: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
8	14348	71540
81	2050	36299
810	2050	36299
8101	1252	33353
8102	86	725
8103	6	21
8104	82	254
8105		
8109	624	1946
82	1590	8499
820	1590	8499
8201	1027	7021
8202	563	1478
83	10080	25111
831	1304	1904
8311	1094	1490
8312	210	414
8313		
833	1174	2181
8331	823	1512
8332	21	76
8333	312	494
8334	18	99
8335		
834	5197	12561
8341	4570	10697
8349	627	1864
835	349	1622
8350	349	1622
836	2056	6843
8361	214	1352
8362	39	568
8363	925	3170
8364	163	261
8365	445	746
8366	23	32
8367		
8369	247	714
84	603	1553
841	6	10
8410	6	10
842	1	239
8420	1	239
843	521	1164
8431	311	874
8432	210	290
844		
8441		
849	75	140
8491	46	78
8492	29	62
85	25	77
850	25	77
8500	25	77

ΠΙΝΑΚΑΣ 3Β: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
9	24622	48989
92	481	5510
921	481	5510
95	51	166
952	51	166
96		
963		
97	4328	14371
971	72	541
972	73	310
973	1101	2803
974	30	2243
975	803	4455
978		
979	2249	4019
98	19762	28942
981	5459	9551
982	12029	15302
983	1813	3218
984	461	871

ΠΗΓΗ: ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ-1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 4Β: Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ			ΜΕΑ		
	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής
6	7599	72813	80412	16053	196334	212387
61	547	11617	12164	1656	52787	54443
611	16	197	213	32	621	653
612	76	926	1002	511	5962	6473
613	256	1239	1495	532	3783	4315
614	13	1442	1455	132	9821	9953
615	20	1388	1408	54	6846	6900
616	1	342	343	2	1463	1465
617	3	1618	1621	7	6119	6126
618	144	2780	2924	327	9088	9415
619	18	1685	1703	59	9084	9143
62	4	141	145	40	419	459
621	4	115	119	40	301	341
622		26	26		118	118
63	12	1551	1563	29	5542	5571
631		41	41		162	162
632		85	85		442	442
633		29	29		131	131
634	10	357	367	22	1494	1516
635		62	62		251	251
636		11	11		19	19
637		136	136		300	300
638		115	115		495	495
639	2	715	717	7	2248	2255
64	3485	35666	39151	5676	76704	82380
641	30	264	294	149	2762	2911
642	2065	13115	15180	3334	23091	26425
643	135	2109	2244	220	4021	4241
644	293	6179	6472	480	16246	16726
645	96	1843	1939	133	3752	3885
646	32	773	805	56	1667	1723
647	315	5426	5741	507	10996	11503
648	420	3642	4062	634	7699	8333
649	99	2315	2414	163	6470	6633
65	1503	14826	16329	2253	27323	29576
651	248	895	1143	499	3731	4230
652	3	11	14	7	1256	1263
653	411	4092	4503	605	6855	7460
654	44	553	597	50	1049	1099
655	402	5101	5503	551	7011	7562
656	395	4174	4569	541	7421	7962
657						
66	2048	9013	11061	6399	33560	39959
661	1824	8334	10158	4005	22992	26997
662	224	678	902	2394	10497	12891
663		1	1		70	70

ΠΙΝΑΚΑΣ 4Β: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ			ΜΕΑ		
	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής
7	210	3927	4317	1319	100037	101356
71	131	3701	3832	452	84339	84791
711	27	91	118	174	15141	15315
7111	17	13	30	56	2492	2548
7112		15	15		648	648
7113	1	21	22	3	11320	11323
7114	9	39	48	115	672	787
7115		3	3		9	9
712	28	1081	1109	93	5835	5928
7121	12	753	765	72	4113	4185
7122						
7123		10	10		636	636
7124	16	318	334	21	1086	1107
713	8	608	616	51	38663	38714
7131		85	85		4012	4012
7132	2	505	507	9	27256	27265
7133						
7134						
7135	4	2	6	14	7216	7230
7136		11	11		101	101
7137	1	2	3	26	59	85
7139	1	3	4	2	19	21
715		86	86		9117	9117
7151		83	83		8225	8225
7152		3	3		892	892
716	68	1835	1903	134	15583	15717
7161	56	964	1020	111	4499	4610
7162		29	29		105	105
7163	8	814	822	18	10806	10824
7164						
7169	4	28	32	5	173	178
72	1	41	42	867	617	16567
720	1	41	42	18	616	634
7202	1	20	21	18	205	223
7203		21	21		411	411
73	78	185	263	849	15084	15933
730	78	185	263	849	15084	15933
7301	34	88	122	173	3072	3245
7302	44	97	141	676	12012	12688
7303						

ΠΙΝΑΚΑΣ 4Β: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ			ΜΕΑ		
	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής
8	532	6969	7501	1149	43957	45106
81	48	481	529	341	20353	20694
810	48	481	529	341	20353	20694
8101	43	386	429	317	19459	19776
8102	1	30	31	3	553	556
8103		3	3		15	15
8104		53	53		216	216
8105						
8109	4	9	13	21	110	131
82	47	718	765	66	6614	6680
820	47	718	765	66	6614	6680
8201	44	307	351	62	5513	5575
8202	3	411	414	4	1101	1105
83	415	5568	5983	720	16035	16755
831	239	660	899	279	1091	1370
8311	200	514	714	230	761	991
8312	39	146	185	49	330	379
8313						
833	24	557	581	37	1164	1201
8331	8	344	352	14	715	729
8332		8	8		55	55
8333	16	190	206	23	302	325
8334		15	15		92	92
8335						
834	133	2725	2858	367	6982	7349
8341	122	2330	2452	192	5692	5884
8349	11	395	406	175	1290	1465
835	2	283	285	6	1475	1481
8350	2	283	285	6	1475	1481
836	17	1343	1360	31	5323	5354
8361	1	179	180	6	1214	1220
8362		33	33		546	546
8363	4	655	659	11	2354	2365
8364		117	117		200	200
8365	3	245	248	4	447	451
8366		21	21		25	25
8367						
8369	9	93	102	10	537	547
84	22	180	202	24	882	906
841	1	3	4	1	6	7
8410	1	3	4	1	6	7
842		1	1		239	239
8420		1	1		239	239
843	21	133	154	23	545	568
8431	2	87	89	2	441	443
8432	19	46	65	21	104	125
844						
8441						
849		43	43		92	92
8491		22	22		39	39
8492		21	21		53	53
85		22	22		73	73
850		22	22		73	73
8500		22	22		73	73

ΠΙΝΑΚΑΣ 4Β: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ			ΜΕΑ		
	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής	Ν. Αττικής	Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Αττικής
9	781	9901	10682	1723	23804	25527
92	22	99	121	180	2681	2861
921	22	99	121	180	2681	2861
95	4	1	5	17	8	25
952	4	1	5	17	8	25
96						
963						
97	179	1757	1936	770	7764	8534
971	1	71	72	32	509	541
972	1	58	59	37	231	268
973	82	292	374	119	1029	1148
974		4	4		1804	1804
975	36	271	307	104	2327	2431
978						
979	59	1061	1120	478	1864	2342
98	576	8044	8620	756	13350	14106
981	151	2712	2863	274	4735	5009
982	356	4225	4581	386	6437	6823
983	51	856	907	73	1675	1748
984	18	251	269	23	503	526

ΠΗΓΗ: ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 5B: Καταστήματα με μέση ετήσια απασχόληση, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1988)

Κλάδοι	Γενικό σύνολο		Παραγωγικές μονάδες	
	K	ΜΕΑ	Σύνολο καταστημάτων	
	K	ΜΕΑ	K	ΜΕΑ
Σύνολο	509.722	1.712.417	504.080	1.652.412
1	1.185	20.790	1.010	18.184
11	30	5.681	18	5.015
12	62	2.696	37	2.034
13	10	418	2	45
14	945	6.362	853	6.120
15	116	5.306	85	4.669
16	22	326	15	300
2-3	144.717	705.819	141.384	679.650
20	19.776	104.307	19.278	100.540
21	2.840	13.531	2.754	12.408
22	120	12.895	78	11.932
23	4.369	66.402	4.010	63.452
24	22.947	116.916	22.565	115.679
25	12.720	30.947	12.611	30.480
26	10.484	30.476	10.336	30.127
27	594	12.001	510	11.107
28	3.809	22.639	3.634	20.849
29	4.137	12.026	4.103	11.953
30	3.091	19.296	2.989	18.692
31	1.255	27.774	1.014	23.926
32	245	7.483	189	5.986
33	5.667	37.857	5.364	35.838
34	103	10.401	68	9.826
35	13.725	46.649	13.520	45.413
36	5.290	22.373	5.162	21.881
37	6.999	28.419	6.824	27.315
38	21.646	69.532	21.563	68.745
39	4.900	13.895	4.812	13.501
4	4.591	32.072	4.113	14.717
41	495	21.976	63	6.860
42	4.096	10.096	4.050	7.857
6	293.982	646.231	292.460	634.601
61	30.723	115.404	29.702	107.169
62	303	577	297	565
63	1.424	3.938	1.410	3.915
64	184.815	338.122	184.347	334.826
66	76.717	188.189	76.704	188.126
7	10.735	139.254	10.680	137.334
71	8.701	101.763	8.678	100.113
72	326	2.160	319	2.149
73	1.708	35.331	1.683	35.071
8	26.064	104.226	25.996	103.983
81	3.761	48.777	3.700	48.611
82	2.200	13.244	2.200	13.244
83	15.205	33.420	15.199	33.344
84	4.863	8.502	4.862	8.500
85	35	283	35	283
9	28.448	64.024	28.437	63.944
92	685	8.249	684	8.246
95	42	261	41	251
96	1.183	7.964	1.183	7.964
97	6.559	17.158	6.555	17.097
98	19.979	30.392	19.974	30.386

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ-ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 6Β: Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
Σύνολο	174451	734919
1	88	2032
11	5	52
12	12	316
13	3	326
14	51	893
15	15	425
16	2	21
2 - 3	54177	297504
20	4596	29083
21	226	4489
22	13	2140
23	2064	26562
24	10323	45090
25	3385	7960
26	4726	14727
27	410	6385
28	2433	17350
29	659	3120
30	1408	9820
31	676	19482
32	85	4491
33	2075	11148
34	63	3356
35	4484	21733
36	1757	9272
37	3186	15835
38	8720	36470
39	2888	8990
4	210	11602
41	91	8149
42	119	3453
6	93357	250212
61	14776	69115
62	189	367
63	552	2004
64	44480	97354
65	18688	34412
66	14672	46960
7	4503	81802
71	4148	65217
72	49	866
73	306	15719
8	10005	56850
81	830	24399
82	940	9458
83	6496	19102
84	1712	3681
85	27	211
9	12111	34916
92	138	5113
95	3	25
96	493	4556
97	2999	10672
98	8478	14549

ΠΗΓΗ: ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΕΣΥΕ, 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 7Β: Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	119976	423780
6	93357	250212
61	14776	69115
611	316	1741
612	1030	6041
613	1632	4625
614	2656	13599
615	2081	9817
616	469	2041
617	1668	5589
618	2777	13456
619	2147	12206
62	189	367
621	156	301
622	33	66
63	552	2004
631	16	60
632	44	205
633	11	32
634	222	843
635	21	66
636	5	22
637	75	195
638	46	268
639	112	313
64	44480	97354
641	457	10435
642	11739	20644
643	3519	6124
644	10845	22669
645	2724	5608
646	1402	2823
647	6385	13196
648	4472	9012
649	2937	6843
65	18688	34412
651	1346	3696
652	17	1646
653	5233	8716
654	1035	2018
655	3814	5385
656	6930	11430
657	313	1520
66	14672	46960
661	13881	36173
662	791	10787

ΠΙΝΑΚΑΣ 7Β: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
7	4503	81802
71	4148	65217
711	88	18568
7111	15	1220
7112	7	1869
7113	7	14633
7114	50	823
7115	9	23
712	1218	6915
7121	813	4271
7122	4	11
7123	8	98
7124	393	2534
713	442	16022
7131	92	5787
7132	266	6667
7133	1	3
7134	2	48
7135	20	707
7136	17	214
7137	20	740
7139	24	1856
715	60	7239
7151	55	5408
7152	5	1832
716	2340	16473
7161	1268	5050
7162	157	677
7163	894	10079
7164	10	633
7169	11	33
72	49	866
720	49	866
7202	26	405
7203	23	461
73	306	15719
730	306	15719
7301	150	4492
7302	152	11222
7303	4	5

ΠΙΝΑΚΑΣ 7Β: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
8	10005	56850
81	830	24399
810	830	24399
8101	685	23034
8102	44	729
8103	22	28
8104	56	327
8105	6	82
8109	17	199
82	940	9458
820	940	9458
8201	423	8251
8202	517	1207
83	6496	19102
831	539	896
8311	472	664
8312	32	92
8313	35	140
833	1233	3302
8331	800	1674
8332	8	95
8333	212	376
8334	32	260
8335	181	898
834	2856	6870
8341	2266	4507
8349	590	2363
835	261	2059
8350	261	2059
836	1607	5975
8361	286	2277
8362	12	28
8363	737	2341
8364	126	229
8365	346	623
8366	11	28
8367	2	8
8369	87	441
84	1712	3681
841	26	53
8410	26	53
842	2	9
8420	2	9
843	135	590
8431	91	515
8432	44	75
844	1492	2833
8441	1492	2833
849	57	195
8491	15	41
8492	42	154
85	27	211
850	27	211
8500	27	211

ΠΙΝΑΚΑΣ 7Β: (συνέχεια) Κατ/τα με μέση ετήσια απασχόληση στον γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
9	12111	34916
92	138	5113
921	138	5113
95	3	25
952	3	25
96	493	4556
963	493	4556
97	2999	10672
971	147	1027
972	38	204
973	247	646
974	12	2271
975	210	2462
978	256	673
979	2089	3389
98	8478	14549
981	2240	4164
982	5055	8211
983	865	1577
984	318	597

ΠΗΓΗ: ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΕΣΥΕ, 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 8B: Ποσοστιαία κατανομή κατ/των και ΜΕΑ ως προς το σύνολο της χώρας και ως προς τους επιμέρους μονοψήφιους κλάδους-1978

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
1	0,29	1,43
11	2,42	23,27
12	5,24	15,65
13	0,56	0,49
14	83,72	34,43
15	6,12	24,91
16	1,93	1,25
2 - 3	30,51	44,31
20	14,97	14,05
21	1,48	1,89
22	0,10	1,46
23	3,91	11,67
24	17,00	13,00
25	9,59	4,92
26	8,36	4,66
27	0,34	1,64
28	2,21	2,57
29	2,92	2,32
30	1,69	2,90
31	0,85	3,87
32	0,10	0,71
33	4,09	5,88
34	0,05	1,46
35	11,38	8,09
36	3,46	3,32
37	4,12	4,53
38	10,36	9,38
39	3,02	1,68
4	0,37	1,72
41	29,25	78,24
42	70,75	21,76
6	57,45	34,48
61	10,34	17,39
62	0,07	0,09
63	1,16	1,57
64		
65		
66	22,31	25,95
7	2,15	10,11
71	78,21	77,08
72	4,90	1,68
73	16,90	21,24
8	3,39	4,72
81	14,29	50,74
82	11,08	11,88
83	70,25	35,10
84	4,20	2,17
85	0,17	0,11
9	5,82	3,23
92	1,95	11,25
95	0,21	0,34
96		
97	17,58	29,34
98	80,26	59,08

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ-1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 9B: Ποσοστιαία κατανομή κατ/των και ΜΕΑ ως προς το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής και ως προς τους επιμέρους μονοψήφιους κλάδους-1978

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
1	0,11	0,32
11	1,83	0,72
12	10,98	17,93
13	0,61	0,68
14	83,54	64,90
15	8,54	15,56
16	0,61	0,21
2 - 3	33,25	45,02
20	8,11	7,81
21	0,45	1,59
22	0,04	0,83
23	4,78	11,51
24	19,18	13,08
25	7,49	3,29
26	10,12	5,07
27	0,66	1,91
28	3,82	4,22
29	1,46	1,08
30	2,56	4,07
31	1,33	5,83
32	0,14	1,08
33	4,29	4,49
34	0,07	1,27
35	9,89	8,82
36	3,40	3,39
37	5,83	5,67
38	11,71	12,72
39	4,67	2,26
4	0,11	1,86
41	53,49	77,83
42	46,51	22,15
6	52,52	29,17
61	15,00	25,63
62	0,18	0,22
63	1,93	2,62
64	48,28	38,79
65	20,14	13,93
66	14,48	18,81
7	2,85	14,04
71	87,09	82,96
72	6,93	1,45
73	5,98	15,59
8	4,86	6,20
81	7,05	45,88
82	10,20	14,81
83	79,76	37,14
84	2,69	2,01
85	0,29	0,16
9	6,92	3,51
92	1,13	11,21
95	0,05	0,10
96	0,00	0,00
97	18,12	33,43
98	80,70	55,26

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 10Β: ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΚΑΤ/ΩΝ ΚΑΙ ΜΕΣΗΣ ΕΤΗΣΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ (1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
ΣΥΝΟΛΟ	36,53	48,04
1	13,22	10,91
11	10,00	0,34
12	27,69	12,50
13	14,29	15,09
14	13,19	20,56
15	18,42	6,81
16	4,17	1,85
2 - 3	39,80	48,81
20	21,57	27,15
21	12,19	41,05
22	15,27	27,81
23	48,62	48,15
24	44,91	49,13
25	31,08	32,63
26	48,21	53,14
27	76,13	56,71
28	68,79	80,04
29	19,92	22,79
30	60,12	68,49
31	62,47	73,48
32	57,72	74,77
33	41,69	37,25
34	64,41	42,36
35	34,57	53,22
36	39,13	49,72
37	56,42	61,16
38	44,97	66,17
39	61,48	65,76
4	10,87	52,05
41	19,87	51,77
42	7,14	53,00
6	33,39	40,64
61	48,45	59,92
62	89,51	94,64
63	55,62	68,04
64		
65		
66	21,67	29,47
7	48,30	66,71
71	53,79	71,79
72	68,39	57,65
73	17,09	48,96
8	52,28	63,05
81	25,80	57,01
82	48,11	78,60
83	59,36	66,72
84	33,50	58,34
85	88,00	94,81
9	43,38	52,11
92	25,16	51,92
95	9,80	15,06
96		
97	44,73	59,38
98	43,62	48,74

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 11Β: Ποσοστό κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας
ως προς το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής 1978

ΚΛΑΔΟΣ	Ποσοστό κατ/των (%)	Ποσοστό απασχολούμενων (%)
Σύνολο	91,40	90,61
1	52,44	55,24
11	100,00	100,00
12	77,78	82,27
13	100,00	100,00
14	46,72	38,54
15	92,86	89,10
16	100,00	100,00
2 - 3	92,19	85,98
20	83,39	87,53
21	70,26	89,08
22	100,00	100,00
23	91,73	87,49
24	96,62	96,86
25	87,59	84,33
26	95,96	89,02
27	94,97	92,85
28	98,98	99,18
29	98,14	97,32
30	90,40	86,22
31	84,06	78,41
32	74,65	22,80
33	83,87	73,66
34	73,68	28,23
35	88,77	81,16
36	92,27	81,29
37	94,46	91,70
38	92,63	82,98
39	98,29	96,94
4	58,14	91,66
41	71,74	91,98
42	42,50	90,55
6	90,63	92,44
61	95,50	96,96
62	97,24	91,29
63	99,23	99,48
64	91,10	93,11
65	90,80	92,38
66	82,56	83,99
7	93,45	97,88
71	96,58	99,47
72	74,10	41,58
73	70,34	94,67
8	92,91	97,45
81	90,93	98,35
82	93,86	99,01
83	93,06	95,70
84	89,11	97,35
85	100,00	100,00
9	92,69	93,25
92	81,82	93,71
95	20,00	32,00
97	90,75	90,98
98	93,32	94,64

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 12B: Ποσοστό κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας
ως προς το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής (1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ
6	90,55	92,44
61	95,50	96,96
611	92,49	95,10
612	92,42	92,11
613	82,88	87,67
614	99,11	98,67
615	98,58	99,22
616	99,71	99,86
617	99,81	99,89
618	95,08	96,53
619	98,94	99,35
62	97,24	91,29
621	96,64	88,27
622	100,00	100,00
63	99,23	99,48
631	100,00	100,00
632	100,00	100,00
633	100,00	100,00
634	97,28	98,55
635	100,00	100,00
636	100,00	100,00
637	100,00	100,00
638	100,00	100,00
639	99,72	99,69
64	91,10	93,11
641	89,80	94,88
642	86,40	87,38
643	93,98	94,81
644	95,47	97,13
645	95,05	96,58
646	96,02	96,75
647	94,51	95,59
648	89,66	92,39
649	95,90	97,54
65	90,80	92,38
651	78,30	88,20
652	78,57	99,45
653	90,87	91,89
654	92,63	95,45
655	92,69	92,71
656	91,35	93,21
657		
66	81,48	83,99
661	82,04	85,17
662	75,17	81,43
663	100,00	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 12Β: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ
7	90,97	98,70
71	96,58	99,47
711	77,12	98,86
7111	43,33	97,80
7112	100,00	100,00
7113	95,45	99,97
7114	81,25	85,39
7115	100,00	100,00
712	97,48	98,43
7121	98,43	98,28
7122		
7123	100,00	100,00
7124	95,21	98,10
713	98,70	99,87
7131	100,00	100,00
7132	99,61	99,97
7133		
7134		
7135	33,33	99,81
7136	100,00	100,00
7137	66,67	69,41
7139	75,00	90,48
715	100,00	100,00
7151	100,00	100,00
7152	100,00	100,00
716	96,43	99,15
7161	94,51	97,59
7162	100,00	100,00
7163	99,03	99,83
7164		
7169	87,50	97,19
72	13,44	3,72
720	97,62	97,16
7202	95,24	91,93
7203	100,00	100,00
73	70,34	94,67
730	70,34	94,67
7301	72,13	94,67
7302	68,79	94,67
7303		

ΠΙΝΑΚΑΣ 12Β: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ
8	92,91	97,45
81	90,93	98,35
810	90,93	98,35
8101	89,98	98,40
8102	96,77	99,46
8103	100,00	100,00
8104	100,00	100,00
8105		
8109	69,23	83,97
82	93,86	99,01
820	93,86	99,01
8201	87,46	98,89
8202	99,28	99,64
83	93,06	95,70
831	73,41	79,64
8311	71,99	76,79
8312	78,92	87,07
8313		
833	95,87	96,92
8331	97,73	98,08
8332	100,00	100,00
8333	92,23	92,92
8334	100,00	100,00
8335		
834	95,35	95,01
8341	95,02	96,74
8349	97,29	88,05
835	99,30	99,59
8350	99,30	99,59
836	98,75	99,42
8361	99,44	99,51
8362	100,00	100,00
8363	99,39	99,53
8364	100,00	100,00
8365	98,79	99,11
8366	100,00	100,00
8367		
8369	91,18	98,17
84	89,11	97,35
841	75,00	85,71
8410	75,00	85,71
842	100,00	100,00
8420	100,00	100,00
843	86,36	95,95
8431	97,75	99,55
8432	70,77	83,20
844		
8441		
849	100,00	100,00
8491	100,00	100,00
8492	100,00	100,00
85	100,00	100,00
850	100,00	100,00
8500	100,00	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 12Β: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ
9	92,69	93,25
92	81,82	93,71
921	81,82	93,71
95	20,00	32,00
952	20,00	32,00
96		
963		
97	90,75	90,98
971	98,61	94,09
972	98,31	86,19
973	78,07	89,63
974	100,00	100,00
975	88,27	95,72
978		
979	94,73	79,59
98	93,32	94,64
981	94,73	94,53
982	92,23	94,34
983	94,38	95,82
984	93,31	95,63

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 13B: Ποσοστό κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας
ως προς το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής (1988)

	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
Σύνολο	90,16	89,12
1	57,95	55,53
11	100,00	100,00
12	83,33	91,21
13	100,00	100,00
14	33,33	9,25
15	93,33	84,47
16	100,00	100,00
2 - 3	89,75	82,73
20	83,27	84,48
21	59,73	82,02
22	100,00	100,00
23	89,44	82,03
24	96,93	94,90
25	84,19	79,64
26	90,75	81,46
27	84,15	80,22
28	97,04	90,70
29	96,51	95,51
30	82,53	77,72
31	75,15	71,65
32	64,71	38,21
33	79,23	69,60
34	73,02	29,53
35	83,25	75,14
36	86,91	77,50
37	92,75	84,67
38	90,32	86,30
39	97,37	94,69
4	46,67	87,19
41	68,13	87,47
42	30,25	86,54
6	89,80	91,99
61	94,32	95,02
62	83,60	82,57
63	96,38	98,30
64	91,02	92,87
65	89,37	91,42
66	81,90	85,92
7	94,71	97,10
71	96,38	97,95
72	85,71	94,46
73	73,53	93,72
8	92,15	96,95
81	90,48	97,07
82	94,26	98,95
83	92,69	96,68
84	89,66	92,23
85	100,00	100,00
9	92,44	94,23
92	72,46	90,87
95	33,33	5,88
96	93,10	92,27
97	91,53	96,85
98	93,06	94,26

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 14B: Ποσοστό κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας
ως προς το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής (1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
ΣΥΝΟΛΟ		
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	90,44	93,82
6	89,80	91,99
61	94,32	95,02
611	87,97	93,80
612	93,30	93,63
613	77,27	82,98
614	97,89	97,65
615	97,79	98,16
616	98,08	96,91
617	99,58	99,75
618	93,84	91,28
619	96,65	96,61
62	83,60	82,57
621	82,69	81,71
622	87,88	86,43
63	96,38	98,30
631	100,00	100,00
632	100,00	100,00
633	100,00	100,00
634	90,99	95,97
635	100,00	100,00
636	100,00	100,00
637	100,00	100,00
638	100,00	100,00
639	100,00	100,00
64	91,02	92,87
641	88,62	91,27
642	84,69	86,34
643	92,75	94,27
644	94,30	96,09
645	95,08	96,43
646	94,37	96,35
647	93,30	95,02
648	89,76	92,07
649	94,08	95,62
65	89,37	91,42
651	76,37	82,36
652	100,00	100,00
653	90,56	92,13
654	89,18	92,12
655	90,72	91,48
656	89,83	91,33
657	98,72	99,61
66	81,90	85,92
661	82,41	86,19
662	72,95	85,01

ΠΙΝΑΚΑΣ 14Β. (συνέχεια)+Α89

7	94,71	97,10
71	96,38	97,95
711	82,95	94,77
7111	46,67	96,71
7112	100,00	100,00
7113	85,71	94,57
7114	90,00	83,60
7115	88,89	95,65
712	96,96	98,19
7121	97,29	98,28
7122	100,00	100,00
7123	100,00	100,00
7124	96,18	97,97
713	98,19	99,59
7131	97,83	99,05
7132	100,00	100,00
7133	100,00	100,00
7134	100,00	100,00
7135	95,00	99,86
7136	100,00	100,00
7137	100,00	100,00
7139	79,17	99,52
715	95,00	99,82
7151	98,18	99,93
7152	60,00	99,51
716	96,28	98,99
7161	93,77	97,20
7162	100,00	100,00
7163	99,89	99,98
7164	80,00	97,22
7169	54,55	85,71
72	85,71	94,46
720	85,71	94,46
7202	76,92	89,02
7203	95,65	99,13
73	73,53	93,72
730	73,53	93,72
7301	78,67	95,38
7302	69,74	93,08
7303	25,00	40,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 14Β (συνέχεια)

8	92,15	96,95
81	90,48	97,07
810	90,48	97,07
8101	90,66	97,03
8102	90,91	98,90
8103	95,45	96,43
8104	100,00	100,00
8105	100,00	100,00
8109	41,18	87,94
82	94,26	98,95
820	94,26	98,95
8201	95,51	99,37
8202	93,23	96,08
83	92,69	96,68
831	73,10	81,47
8311	70,13	75,64
8312	87,50	95,64
8313	100,00	100,00
833	93,35	95,94
8331	91,13	93,25
8332	100,00	100,00
8333	95,75	96,01
8334	96,88	99,23
8335	99,45	99,55
834	92,09	95,71
8341	91,13	94,21
8349	95,76	98,58
835	100,00	100,00
8350	100,00	100,00
836	98,63	99,33
8361	100,00	100,00
8362	100,00	100,00
8363	99,46	99,20
8364	99,21	99,56
8365	96,53	97,59
8366	100,00	100,00
8367	100,00	100,00
8369	94,25	98,87
84	89,66	92,23
841	100,00	100,00
8410	100,00	100,00
842	100,00	100,00
8420	100,00	100,00
843	83,70	95,93
8431	92,31	98,40
8432	65,91	79,20
844	89,81	91,07
8441	89,81	91,06
849	94,74	95,38
8491	86,67	80,53
8492	97,62	99,35
85	100,00	100,00
850	100,00	100,00
8500	100,00	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 14B (συνέχεια)

9	92,44	94,23
92	72,46	90,87
921	72,46	90,87
95	33,33	5,88
952	33,33	4,57
96	93,10	92,27
963	93,10	92,27
97	91,53	96,85
971	98,64	99,22
972	100,00	100,00
973	75,71	89,01
974	100,00	100,00
975	98,57	99,84
978	93,75	94,35
979	91,72	93,66
98	93,06	94,26
981	93,13	92,39
982	92,96	95,14
983	93,18	94,47
984	94,03	94,65

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 15B: Κατανομή της απασχόλησης και των κατ/των στο εσωτερικό του τριτογενή
(ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
6	83,47	65,62
61	8,63	11,41
611	0,32	0,31
612	0,70	1,18
613	1,35	1,23
614	0,94	1,74
615	0,79	1,26
616	0,19	0,25
617	0,84	1,06
618	2,63	2,87
619	0,86	1,51
62	0,06	0,06
621	0,05	0,05
622	0,01	0,02
63	0,97	1,03
631	0,03	0,03
632	0,04	0,07
633	0,02	0,02
634	0,30	0,33
635	0,04	0,04
636	0,01	0,00
637	0,09	0,06
638	0,11	0,11
639	0,34	0,36
64		
641	0,17	0,50
642	21,84	12,76
643	1,61	1,15
644	5,39	4,65
645	1,62	1,08
646	0,63	0,46
647	4,47	2,99
648	3,34	2,32
649	1,86	1,62
65		
651	1,81	1,57
652	0,01	0,20
653	4,74	2,61
654	0,43	0,28
655	3,29	1,67
656	3,99	2,24
657		
66	18,62	17,03
661	17,18	12,73
662	1,44	4,29
663	0,00	0,01

ΠΙΝΑΚΑΣ 15B:(συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
7	3,13	19,24
71	2,45	14,83
711	0,23	4,37
7111	0,08	0,81
7112	0,01	0,08
7113	0,02	2,01
7114	0,11	1,43
7115	0,02	0,04
712	0,85	1,54
7121	0,63	1,16
7122	0,00	0,01
7123	0,01	0,16
7124	0,20	0,21
713	0,24	5,24
7131	0,04	0,60
7132	0,18	3,63
7133	0,00	0,01
7134		
7135	0,01	0,93
7136	0,00	0,01
7137	0,01	0,04
7139	0,00	0,01
715	0,05	1,30
7151	0,04	1,17
7152	0,00	0,13
716	1,08	2,38
7161	0,69	0,92
7162	0,02	0,02
7163	0,32	1,40
7164		
7169	0,05	0,04
72	0,15	0,32
720	0,15	0,32
7202	0,03	0,06
7203	0,13	0,26
73	0,53	4,09
730	0,53	4,09
7301	0,27	1,01
7302	0,25	3,04
7303	0,01	0,03

ΠΙΝΑΚΑΣ 15B:(συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
8	4,93	8,98
81	0,70	4,56
810	0,70	4,56
8101	0,43	4,19
8102	0,03	0,09
8103	0,00	0,00
8104	0,03	0,03
8105		
8109	0,21	0,24
82	0,55	1,07
820	0,55	1,07
8201	0,35	0,88
8202	0,19	0,19
83	3,46	3,15
831	0,45	0,24
8311	0,38	0,19
8312	0,07	0,05
8313		
833	0,40	0,27
8331	0,28	0,19
8332	0,01	0,01
8333	0,11	0,06
8334	0,01	0,01
8335		
834	1,79	1,58
8341	1,57	1,34
8349	0,22	0,23
835	0,12	0,20
8350	0,12	0,20
836	0,71	0,86
8361	0,07	0,17
8362	0,01	0,07
8363	0,32	0,40
8364	0,06	0,03
8365	0,15	0,09
8366	0,01	0,00
8367		
8369	0,08	0,09
84	0,21	0,20
841	0,00	0,00
8410	0,00	0,00
842	0,00	0,03
8420	0,00	0,03
843	0,18	0,15
8431	0,11	0,11
8432	0,07	0,04
844		
8441		
849	0,03	0,02
8491	0,02	0,01
8492	0,01	0,01
85	0,01	0,01
850	0,01	0,01
8500	0,01	0,01

ΠΙΝΑΚΑΣ 15B (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
9	8,46	6,15
92	0,17	0,69
921	0,17	0,69
95	0,02	0,02
952	0,02	0,02
96		
963		
97	1,49	1,80
971	0,02	0,07
972	0,03	0,04
973	0,38	0,35
974	0,01	0,28
975	0,28	0,56
978		
979	0,77	0,50
98	6,79	3,63
981	1,88	1,20
982	4,13	1,92
983	0,62	0,40
984	0,16	0,11

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των-ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 16B: Κατανομή της απασχόλησης και των κατ/των στο εσωτερικό του τριτογενή (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
6	78,14	55,26
61	11,82	14,16
611	0,21	0,17
612	0,97	1,68
613	1,45	1,12
614	1,41	2,59
615	1,37	1,80
616	0,33	0,38
617	1,58	1,59
618	2,84	2,45
619	1,65	2,38
62	0,14	0,12
621	0,12	0,09
622	0,03	0,03
63	1,52	1,45
631	0,04	0,04
632	0,08	0,11
633	0,03	0,03
634	0,36	0,39
635	0,06	0,07
636	0,01	0,00
637	0,13	0,08
638	0,11	0,13
639	0,70	0,59
64	38,04	21,43
641	0,29	0,76
642	14,75	6,87
643	2,18	1,10
644	6,29	4,35
645	1,88	1,01
646	0,78	0,45
647	5,58	2,99
648	3,95	2,17
649	2,35	1,73
65	15,87	7,69
651	1,11	1,10
652	0,01	0,33
653	4,38	1,94
654	0,58	0,29
655	5,35	1,97
656	4,44	2,07
657	0,00	0,00
66	10,75	10,40
661	9,87	7,02
662	0,88	3,35
663	0,00	0,02

ΠΙΝΑΚΑΣ 16B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
7	4,19	26,37
71	3,72	22,06
711	0,11	3,98
7111	0,03	0,66
7112	0,01	0,17
7113	0,02	2,95
7114	0,05	0,20
7115	0,00	0,00
712	1,08	1,54
7121	0,74	1,09
7122	0,00	0,00
7123	0,01	0,17
7124	0,32	0,29
713	0,60	10,07
7131	0,08	1,04
7132	0,49	7,09
7133	0,00	0,00
7134	0,00	0,00
7135	0,01	1,88
7136	0,01	0,03
7137	0,00	0,02
7139	0,00	0,01
715	0,08	2,37
7151	0,08	2,14
7152	0,00	0,23
716	1,85	4,09
7161	0,99	1,20
7162	0,03	0,03
7163	0,80	2,82
7164	0,00	0,00
7169	0,03	0,05
72	0,30	4,31
720	0,04	0,16
7202	0,02	0,06
7203	0,02	0,11
73	0,26	4,15
730	0,26	4,15
7301	0,12	0,84
7302	0,14	3,30
7303	0,00	0,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 16B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
8	7,29	11,73
81	0,51	5,38
810	0,51	5,38
8101	0,42	5,14
8102	0,03	0,14
8103	0,00	0,00
8104	0,05	0,06
8105	0,00	0,00
8109	0,01	0,03
82	0,74	1,74
820	0,74	1,74
8201	0,34	1,45
8202	0,40	0,29
83	5,81	4,36
831	0,87	0,36
8311	0,69	0,26
8312	0,18	0,10
8313	0,00	0,00
833	0,56	0,31
8331	0,34	0,19
8332	0,01	0,01
8333	0,20	0,08
8334	0,01	0,02
8335	0,00	0,00
834	2,78	1,91
8341	2,38	1,53
8349	0,39	0,38
835	0,28	0,39
8350	0,28	0,39
836	1,32	1,39
8361	0,17	0,32
8362	0,03	0,14
8363	0,64	0,62
8364	0,11	0,05
8365	0,24	0,12
8366	0,02	0,01
8367	0,00	0,00
8369	0,10	0,14
84	0,20	0,24
841	0,00	0,00
8410	0,00	0,00
842	0,00	0,06
8420	0,00	0,06
843	0,15	0,15
8431	0,09	0,12
8432	0,06	0,03
844	0,00	0,00
8441	0,00	0,00
849	0,04	0,02
8491	0,02	0,01
8492	0,02	0,01
85	0,02	0,02
850	0,02	0,02
8500	0,02	0,02

ΠΙΝΑΚΑΣ 16Β. (συνέχεια):

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
9	10,38	6,64
92	0,12	0,74
921	0,12	0,74
95	0,00	0,01
952	0,00	0,01
96	0,00	0,00
963	0,00	0,00
97	1,88	2,22
971	0,07	0,14
972	0,06	0,07
973	0,36	0,30
974	0,00	0,47
975	0,30	0,63
978	0,00	0,00
979	1,09	0,61
98	8,38	3,67
981	2,78	1,30
982	4,45	1,78
983	0,88	0,45
984	0,26	0,14

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 17Β: Ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης στο εσωτερικό κάθε μονοψήφιου κλάδου του τριτογενή (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
6		
61	10,34	17,39
611	0,38	0,47
612	0,84	1,80
613	1,62	1,88
614	1,13	2,65
615	0,95	1,91
616	0,22	0,38
617	1,01	1,62
618	3,15	4,37
619	1,03	2,30
62	0,07	0,09
621	0,06	0,07
622	0,01	0,03
63	1,16	1,57
631	0,03	0,04
632	0,05	0,10
633	0,02	0,04
634	0,36	0,50
635	0,05	0,06
636	0,01	0,01
637	0,10	0,09
638	0,14	0,17
639	0,41	0,55
64	0,00	0,00
641	0,21	0,77
642	26,16	19,44
643	1,93	1,75
644	6,45	7,08
645	1,94	1,65
646	0,76	0,70
647	5,36	4,56
648	4,01	3,53
649	2,23	2,46
65	0,00	0,00
651	2,17	2,40
652	0,01	0,30
653	5,68	3,97
654	0,52	0,43
655	3,94	2,54
656	4,78	3,42
657	0,00	0,00
66	22,31	25,95
661	20,58	19,40
662	1,72	6,53
663	0,00	0,01

ΠΙΝΑΚΑΣ 16B. (συνέχεια)		
ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
7		
71	78,21	77,08
711	7,28	22,74
7111	2,47	4,21
7112	0,16	0,42
7113	0,64	10,47
7114	3,37	7,44
7115	0,59	0,19
712	27,15	7,99
7121	20,27	6,03
7122	0,12	0,03
7123	0,45	0,85
7124	6,31	1,07
713	7,61	27,21
7131	1,14	3,11
7132	5,77	18,87
7133	0,01	0,04
7134	0,00	0,00
7135	0,22	4,86
7136	0,14	0,07
7137	0,16	0,23
7139	0,15	0,03
715	1,55	6,77
7151	1,42	6,10
7152	0,13	0,67
716	34,60	12,38
7161	22,13	4,77
7162	0,49	0,11
7163	10,30	7,29
7164	0,00	0,00
7169	1,68	0,21
72	4,90	1,68
720	4,90	1,68
7202	0,80	0,31
7203	4,09	1,37
73	16,90	21,24
730	16,90	21,24
7301	8,68	5,27
7302	7,98	15,82
7303	0,23	0,15

ΠΙΝΑΚΑΣ 16B.(συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
8		
81	14,29	50,74
810	14,29	50,74
8101	8,73	46,62
8102	0,60	1,01
8103	0,04	0,03
8104	0,57	0,36
8105	0,00	0,00
8109	4,35	2,72
82	11,08	11,88
820	11,08	11,88
8201	7,16	9,81
8202	3,92	2,07
83	70,25	35,10
831	9,09	2,66
8311	7,62	2,08
8312	1,46	0,58
8313	0,00	0,00
833	8,18	3,05
8331	5,74	2,11
8332	0,15	0,11
8333	2,17	0,69
8334	0,13	0,14
8335	0,00	0,00
834	36,22	17,56
8341	31,85	14,95
8349	4,37	2,61
835	2,43	2,27
8350	2,43	2,27
836	14,33	9,57
8361	1,49	1,89
8362	0,27	0,79
8363	6,45	4,43
8364	1,14	0,36
8365	3,10	1,04
8366	0,16	0,04
8367	0,00	0,00
8369	1,72	1,00
84	4,20	2,17
841	0,04	0,01
8410	0,04	0,01
842	0,01	0,33
8420	0,01	0,33
843	3,63	1,63
8431	2,17	1,22
8432	1,46	0,41
844	0,00	0,00
8441	0,00	0,00
849	0,52	0,20
8491	0,32	0,11
8492	0,20	0,09
85	0,17	0,11
850	0,17	0,11
8500	0,17	0,11

ΠΙΝΑΚΑΣ 16B.(συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
9		
92	1,95	11,25
921	1,95	11,25
95	0,21	0,34
952	0,21	0,34
96	0,00	0,00
963	0,00	0,00
97	17,58	29,34
971	0,29	1,10
972	0,30	0,63
973	4,47	5,72
974	0,12	4,58
975	3,26	9,09
978	0,00	0,00
979	9,13	8,20
98	80,26	59,08
981	22,17	19,50
982	48,85	31,24
983	7,36	6,57
984	1,87	1,78

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ, 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 18B: Ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης στο εσωτερικό κάθε μονοψήφιου κλάδου του τριτογενή (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
61	15,13	25,63
611	0,26	0,31
612	1,25	3,05
613	1,86	2,03
614	1,81	4,69
615	1,75	3,25
616	0,43	0,69
617	2,02	2,88
618	3,64	4,43
619	2,12	4,30
62	0,18	0,22
621	0,15	0,16
622	0,03	0,06
63	1,94	2,62
631	0,05	0,08
632	0,11	0,21
633	0,04	0,06
634	0,46	0,71
635	0,08	0,12
636	0,01	0,01
637	0,17	0,14
638	0,14	0,23
639	0,89	1,06
64	48,69	38,79
641	0,37	1,37
642	18,88	12,44
643	2,79	2,00
644	8,05	7,88
645	2,41	1,83
646	1,00	0,81
647	7,14	5,42
648	5,05	3,92
649	3,00	3,12
65	20,31	13,93
651	1,42	1,99
652	0,02	0,59
653	5,60	3,51
654	0,74	0,52
655	6,84	3,56
656	5,68	3,75
657	0,00	0,00
66	13,76	18,81
661	12,63	12,71
662	1,12	6,07
663	0,00	0,03

ΠΙΝΑΚΑΣ 18B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
7		
71	88,77	83,66
711	2,73	15,11
7111	0,69	2,51
7112	0,35	0,64
7113	0,51	11,17
7114	1,11	0,78
7115	0,07	0,01
712	25,69	5,85
7121	17,72	4,13
7122	0,00	0,00
7123	0,23	0,63
7124	7,74	1,09
713	14,27	38,20
7131	1,97	3,96
7132	11,74	26,90
7133	0,00	0,00
7134	0,00	0,00
7135	0,14	7,13
7136	0,25	0,10
7137	0,07	0,08
7139	0,09	0,02
715	1,99	9,00
7151	1,92	8,11
7152	0,07	0,88
716	44,08	15,51
7161	23,63	4,55
7162	0,67	0,10
7163	19,04	10,68
7164	0,00	0,00
7169	0,74	0,18
72	7,07	16,35
720	0,97	0,63
7202	0,49	0,22
7203	0,49	0,41
73	6,09	15,72
730	6,09	15,72
7301	2,83	3,20
7302	3,27	12,52
7303	0,00	0,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 18B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
8		
81	7,05	45,88
810	7,05	45,88
8101	5,72	43,84
8102	0,41	1,23
8103	0,04	0,03
8104	0,71	0,48
8105	0,00	0,00
8109	0,17	0,29
82	10,20	14,81
820	10,20	14,81
8201	4,68	12,36
8202	5,52	2,45
83	79,76	37,15
831	11,99	3,04
8311	9,52	2,20
8312	2,47	0,84
8313	0,00	0,00
833	7,75	2,66
8331	4,69	1,62
8332	0,11	0,12
8333	2,75	0,72
8334	0,20	0,20
8335	0,00	0,00
834	38,10	16,29
8341	32,69	13,04
8349	5,41	3,25
835	3,80	3,28
8350	3,80	3,28
836	18,13	11,87
8361	2,40	2,70
8362	0,44	1,21
8363	8,79	5,24
8364	1,56	0,44
8365	3,31	1,00
8366	0,28	0,06
8367	0,00	0,00
8369	1,36	1,21
84	2,69	2,01
841	0,05	0,02
8410	0,05	0,02
842	0,01	0,53
8420	0,01	0,53
843	2,05	1,26
8431	1,19	0,98
8432	0,87	0,28
844	0,00	0,00
8441	0,00	0,00
849	0,57	0,20
8491	0,29	0,09
8492	0,28	0,12
85	0,29	0,16
850	0,29	0,16
8500	0,29	0,16

ΠΙΝΑΚΑΣ 18Β: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
9		
92	1,13	11,21
921	1,13	11,21
95	0,05	0,10
952	0,05	0,10
96	0,00	0,00
963	0,00	0,00
97	18,12	33,43
971	0,67	2,12
972	0,55	1,05
973	3,50	4,50
974	0,04	7,07
975	2,87	9,52
978	0,00	0,00
979	10,48	9,17
98	80,70	55,26
981	26,80	19,62
982	42,89	26,73
983	8,49	6,85
984	2,52	2,06

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 19Β: Ποσοτική κατανομή της απασχόλησης στο εσωτερικό των διψήφιων υποκλάδων του γ'γενή τομέα (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
6		
61		
611	3,72	2,72
612	8,16	10,36
613	15,68	10,79
614	10,93	15,22
615	9,19	11,01
616	2,16	2,19
617	9,79	9,32
618	30,44	25,15
619	9,92	13,25
62		
621	83,95	75,67
622	16,05	38,76
63		
631	2,81	2,77
632	3,99	6,45
633	1,85	2,27
634	30,71	31,99
635	3,91	4,13
636	0,64	0,37
637	8,86	5,84
638	11,67	11,06
639	35,55	35,12
64		
641	0,42	1,83
642	53,34	46,34
643	3,94	4,18
644	13,16	16,89
645	3,96	3,93
646	1,55	1,67
647	10,92	10,88
648	8,17	8,41
649	4,54	5,87
65		
651	12,68	18,35
652	0,07	2,30
653	33,23	30,39
654	3,03	3,31
655	23,04	19,48
656	27,95	26,16
657	0,00	0,00
66		
661	92,29	74,77
662	7,71	25,18
663	0,00	0,05

ΠΙΝΑΚΑΣ 19B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
7		
71		
711	9,31	29,50
7111	3,16	5,46
7112	0,21	0,55
7113	0,81	13,58
7114	4,31	9,65
7115	0,76	0,25
712	34,71	10,36
7121	25,91	7,82
7122	0,15	0,04
7123	0,58	1,10
7124	8,07	1,39
713	9,73	35,30
7131	1,46	4,04
7132	7,38	24,48
7133	0,01	0,05
7134	0,00	0,00
7135	0,28	6,30
7136	0,18	0,09
7137	0,21	0,30
7139	0,20	0,04
715	1,98	8,78
7151	1,81	7,91
7152	0,17	0,87
716	44,24	16,06
7161	28,30	6,18
7162	0,63	0,14
7163	13,17	9,45
7164	0,00	0,00
7169	2,15	0,28
72		
720	100,00	100,00
7202	16,37	18,30
7203	83,63	81,74
73		
730	100,00	100,00
7301	51,40	24,80
7302	47,24	74,48
7303	1,36	0,72

ΠΙΝΑΚΑΣ 19B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
8		
81		
810	100,00	100,00
8101	61,07	91,88
8102	4,20	2,00
8103	0,29	0,06
8104	4,00	0,70
8105	0,00	0,00
8109	30,44	5,36
82		
820	100,00	100,00
8201	64,59	82,61
8202	35,41	17,39
83		
831	12,94	7,58
8311	10,85	5,93
8312	2,08	1,65
8313	0,00	0,00
833	11,65	8,69
8331	8,16	6,02
8332	0,21	0,30
8333	3,10	1,97
8334	0,18	0,39
8335	0,00	0,00
834	51,56	50,02
8341	45,34	42,60
8349	6,22	7,42
835	3,46	6,46
8350	3,46	6,46
836	20,40	27,25
8361	2,12	5,38
8362	0,39	2,26
8363	9,18	12,62
8364	1,62	1,04
8365	4,41	2,97
8366	0,23	0,13
8367	0,00	0,00
8369	2,45	2,84
84		
841	1,00	0,64
8410	1,00	0,64
842	0,17	15,39
8420	0,17	15,39
843	86,40	74,95
8431	51,58	56,28
8432	34,83	18,67
844	0,00	0,00
8441	0,00	0,00
849	12,44	9,01
8491	7,63	5,02
8492	4,81	3,99
85		
850	100,00	100,00
8500	100,00	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 19B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
9		
92		
921	100,00	100,00
95		
952	100,00	100,00
96		
963		
97		
971	1,66	3,76
972	1,69	2,16
973	25,44	19,50
974	0,69	15,61
975	18,55	31,00
978	0,00	0,00
979	51,96	27,97
98		
981	27,62	33,00
982	60,87	52,87
983	9,17	11,12
984	2,33	3,01

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ, 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 20Β: Ποσοτική κατανομή της απασχόλησης στο εσωτερικό των διψήφιων υποκλάδων του γ' γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1978)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
6		
61		
611	1,75	1,20
612	8,24	11,89
613	12,29	7,93
614	11,96	18,28
615	11,58	12,67
616	2,82	2,69
617	13,33	11,25
618	24,04	17,29
619	14,00	16,79
62		
621	82,07	74,29
622	17,93	25,71
63		
631	2,62	2,91
632	5,44	7,93
633	1,86	2,35
634	23,48	27,21
635	3,97	4,51
636	0,70	0,34
637	8,70	5,39
638	7,36	8,89
639	45,87	40,48
64		
641	0,75	3,53
642	38,77	32,08
643	5,73	5,15
644	16,53	20,30
645	4,95	4,72
646	2,06	2,09
647	14,66	13,96
648	10,38	10,12
649	6,17	8,05
65		
651	7,00	14,30
652	0,09	4,27
653	27,58	25,22
654	3,66	3,72
655	33,70	25,57
656	27,98	26,92
657		
66		
661	91,84	67,56
662	8,15	32,26
663	0,01	0,18

ΠΙΝΑΚΑΣ 20Β: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
7		
71		
711	3,08	18,06
7111	0,78	3,01
7112	0,39	0,76
7113	0,57	13,35
7114	1,25	0,93
7115	0,08	0,01
712	28,94	6,99
7121	19,96	4,94
7122		
7123	0,26	0,75
7124	8,72	1,31
713	16,08	45,66
7131	2,22	4,73
7132	13,23	32,16
7133		
7134		
7135	0,16	8,53
7136	0,29	0,12
7137	0,08	0,10
7139	0,10	0,02
715	2,24	10,75
7151	2,17	9,70
7152	0,08	1,05
716	49,66	18,54
7161	26,62	5,44
7162	0,76	0,12
7163	21,45	12,77
7164		
7169	0,84	0,21
72		
720	13,77	3,83
7202	6,89	1,35
7203	6,89	2,48
73		
730	100,00	100,00
7301	46,39	20,37
7302	53,61	79,63
7303		

ΠΙΝΑΚΑΣ 20Β: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
8		
81		
810	100,00	100,00
8101	81,10	95,56
8102	5,86	2,69
8103	0,57	0,07
8104	10,02	1,04
8105		
8109	2,46	0,63
82		
820	100,00	100,00
8201	45,88	83,46
8202	54,12	16,54
83		
831	15,03	8,18
8311	11,93	5,91
8312	3,09	2,26
8313		
833	9,71	7,17
8331	5,88	4,35
8332	0,13	0,33
8333	3,44	1,94
8334	0,25	0,55
8335		
834	47,77	43,86
8341	40,98	35,12
8349	6,79	8,74
835	4,76	8,84
8350	4,76	8,84
836	22,73	31,95
8361	3,01	7,28
8362	0,55	3,26
8363	11,01	14,12
8364	1,96	1,19
8365	4,15	2,69
8366	0,35	0,15
8367		
8369	1,70	3,26
84		
841	1,98	0,77
8410	1,98	0,77
842	0,50	26,38
8420	0,50	26,38
843	76,24	62,69
8431	44,06	48,90
8432	32,18	13,80
844		
8441		
849	21,29	10,15
8491	10,89	4,30
8492	10,40	5,85
85		
850	100,00	100,00
8500	100,00	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 20Β: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
9		
92		
921	100,00	100,00
95		
952	100,00	100,00
96		
963		
97		
971	3,72	6,34
972	3,05	3,14
973	19,32	13,45
974	0,21	21,14
975	15,86	28,49
978		
979	57,85	27,44
98		
981	33,21	35,51
982	53,14	48,37
983	10,52	12,39
984	3,12	3,73

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ 1978

ΠΙΝΑΚΑΣ 21Β: ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΣΗΣ ΕΤΗΣΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ (1988)

Κλάδοι	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
Σύνολο	34,22	42,92
1	7,43	9,78
11	16,67	0,92
12	19,35	11,71
13	30,00	78,02
14	5,40	14,03
15	12,93	8,01
16	9,09	6,44
2-3	37,44	42,15
20	23,24	27,88
21	7,96	33,17
22	10,83	16,60
23	47,24	40,00
24	44,99	38,57
25	26,61	25,72
26	45,08	48,32
27	69,02	53,21
28	63,88	76,64
29	15,93	25,94
30	45,55	50,89
31	53,86	70,15
32	34,69	60,01
33	36,62	29,45
34	61,17	32,27
35	32,67	46,59
36	33,21	41,44
37	45,52	55,72
38	40,28	52,45
39	58,94	64,70
4	4,57	36,18
41	18,38	37,08
42	2,91	34,21
6	31,76	38,72
61	48,09	59,89
62	62,38	63,64
63	38,76	50,89
64	24,07	28,79
66	24,36	18,29
7	41,95	58,74
71	47,67	64,09
72	15,03	40,09
73	17,92	44,49
8	38,39	54,54
81	22,07	50,02
82	42,73	71,41
83	42,72	57,16
84	35,20	43,30
85	77,14	74,47
9	42,57	54,54
92	20,15	61,99
95	7,14	9,76
96	41,67	57,20
97	45,72	62,20
98	42,43	47,87

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΣΥΕ-ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 22Β: Ποσοστιαία κατανομή κατ/των και μέσης ετήσιας απασχόλησης ως προς το σύνολο της χώρας και ως προς τους επιμέρους μονοψήφιους κλάδους- 1988

Κλάδοι	Γενικό σύνολο		Παραγωγικές μονάδες	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
1	0,23	1,21	0,20	1,10
11	2,53	27,33	1,78	27,58
12	5,23	12,97	3,66	11,18
13	0,84	2,01	0,20	0,25
14	79,75	30,60	84,46	33,66
15	9,79	25,52	8,42	25,68
16	1,86	1,57	1,49	1,65
2-3	28,39	41,22	28,05	41,13
20	13,67	14,78	13,64	14,79
21	1,96	1,92	1,95	1,83
22	0,08	1,83	0,06	1,76
23	3,02	9,41	2,84	9,34
24	15,86	16,56	15,96	17,02
25	8,79	4,38	8,92	4,48
26	7,24	4,32	7,31	4,43
27	0,41	1,70	0,36	1,63
28	2,63	3,21	2,57	3,07
29	2,86	1,70	2,90	1,76
30	2,14	2,73	2,11	2,75
31	0,87	3,94	0,72	3,52
32	0,17	1,06	0,13	0,88
33	3,92	5,36	3,79	5,27
34	0,07	1,47	0,05	1,45
35	9,48	6,61	9,56	6,68
36	3,66	3,17	3,65	3,22
37	4,84	4,03	4,83	4,02
38	14,96	9,85	15,25	10,11
39	3,39	1,97	3,40	1,99
4	0,90	1,87	0,82	0,89
41	10,78	68,52	1,53	46,61
42	89,22	31,48	98,47	53,39
6	57,67	37,74	58,02	38,40
61	10,45	17,86	10,16	16,89
62	0,10	0,09	0,10	0,09
63	0,48	0,61	0,48	0,62
64	62,87	52,32	63,03	52,76
66	26,10	29,12	26,23	29,64
7	2,11	8,13	2,12	8,31
71	81,05	73,08	81,25	72,90
72	3,04	1,55	2,99	1,57
73	15,91	25,37	15,76	25,54
8	5,11	6,09	5,16	6,29
81	14,43	46,80	14,23	46,75
82	8,44	12,71	8,46	12,74
83	58,34	32,06	58,47	32,07
84	18,66	8,16	18,70	8,17
85	0,13	0,27	0,13	0,27
9	5,58	3,74	5,64	3,87
92	2,41	12,88	2,41	12,90
95	0,15	0,41	0,14	0,39
96	4,16	12,44	4,16	12,46
97	23,06	26,80	23,05	26,74
98	70,23	47,47	70,24	47,52

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 23Β: Ποσοστιαία κατανομή κατ/των και ΜΕΑ ως προς το σύνολο της Περιφέρειας Αττικής και ως προς τους επιμέρους μονοψήφιους κλάδους-1988

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
Σύνολο		
1	0,05	0,28
11	5,68	2,56
12	13,64	15,54
13	3,41	16,04
14	57,95	43,92
15	17,05	20,92
16	2,27	1,03
2 - 3	31,06	40,48
20	8,48	9,78
21	0,42	1,51
22	0,02	0,72
23	3,81	8,93
24	19,05	15,16
25	6,25	2,68
26	8,72	4,95
27	0,76	2,15
28	4,49	5,83
29	1,22	1,05
30	2,60	3,30
31	1,25	6,55
32	0,16	1,51
33	3,83	3,75
34	0,12	1,13
35	8,28	7,31
36	3,24	3,12
37	5,88	5,32
38	16,10	12,26
39	5,33	3,02
4	0,12	1,58
41	43,33	70,24
42	56,67	29,76
6	53,51	34,05
61	15,83	27,62
62	0,20	0,15
63	0,59	0,80
64	47,65	38,91
65	20,02	13,75
66	15,72	18,77
7	2,58	11,13
71	92,12	79,73
72	1,09	1,06
73	6,80	19,22
8	5,74	7,74
81	8,30	42,92
82	9,40	16,64
83	64,93	33,60
84	17,11	6,48
85	0,27	0,37
9	6,94	4,75
92	1,14	14,64
95	0,02	0,07
96	4,07	13,05
97	24,76	30,57
98	70,00	41,67

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ-1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 24B: Κατανομή της απασχόλησης και των κατ/των στο εσωτερικό του τριτογενή-
(ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΙ	Γενικό Σύνολο		Παραγωγικές Μονάδες	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
6	81,84	67,76	81,79	67,52
61	8,55	12,10	8,31	11,40
611	0,30	0,41	0,26	0,30
612	0,58	0,95	0,54	0,82
613	1,40	1,32	1,38	1,32
614	1,37	2,09	1,36	2,04
615	0,96	1,49	0,93	1,37
616	0,19	0,28	0,19	0,28
617	0,68	0,82	0,67	0,80
618	2,13	2,99	2,06	2,84
619	0,95	1,74	0,92	1,63
62	0,08	0,06	0,08	0,06
621	0,07	0,05	0,07	0,05
622	0,01	0,01	0,01	0,01
63	0,40	0,41	0,39	0,42
631	0,02	0,02	0,02	0,02
632	0,02	0,03	0,02	0,03
633	0,01	0,01	0,01	0,01
634	0,14	0,15	0,14	0,15
635	0,02	0,02	0,02	0,02
636	0,00	0,00	0,00	0,00
637	0,06	0,06	0,06	0,06
638	0,06	0,07	0,06	0,08
639	0,06	0,06	0,06	0,06
64	51,45	35,45	51,56	35,63
641	0,29	1,81	0,27	1,69
642	14,90	9,20	14,95	9,32
643	2,32	1,44	2,33	1,45
644	7,25	5,26	7,27	5,31
645	1,81	1,26	1,82	1,27
646	0,99	0,68	0,99	0,68
647	4,30	3,01	4,30	3,01
648	3,32	2,34	3,32	2,35
649	1,97	1,47	1,96	1,47
651	1,97	1,52	1,98	1,53
652	0,01	0,26	0,01	0,24
653	4,05	2,46	4,07	2,49
654	0,77	0,50	0,77	0,51
655	2,12	1,12	2,13	1,14
656	5,18	2,86	5,19	2,90
657	0,19	0,27	0,18	0,26
66	21,36	19,73	21,45	20,02
661	19,81	15,40	19,90	15,62
662	1,55	4,34	1,55	4,40

ΠΙΝΑΚΑΣ 24B. (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΙ	Γενικό Σύνολο		Παραγωγικές Μονάδες	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
7	2,99	14,60	2,99	14,61
71	2,42	10,67	2,43	10,65
711	0,16	3,85	0,15	3,87
7111	0,05	0,65	0,05	0,62
7112	0,00	0,20	0,00	0,20
7113	0,01	1,98	0,01	2,01
7114	0,08	1,00	0,08	1,01
7115	0,01	0,02	0,01	0,02
7119	0,00	0,00	0,00	0,00
712	0,74	1,49	0,74	1,50
7121	0,51	1,09	0,51	1,11
7122	0,00	0,00	0,00	0,00
7123	0,01	0,05	0,01	0,05
7124	0,21	0,35	0,21	0,33
713	0,16	1,92	0,15	1,82
7131	0,04	0,73	0,04	0,74
7132	0,08	0,71	0,08	0,73
7133	0,00	0,01	0,00	0,01
7134	0,00	0,01	0,00	0,01
7135	0,01	0,14	0,01	0,11
7136	0,01	0,03	0,01	0,03
7137	0,01	0,09	0,01	0,03
7139	0,01	0,19	0,01	0,16
715	0,04	0,97	0,04	0,99
7151	0,03	0,70	0,03	0,71
7152	0,01	0,28	0,01	0,28
716	1,33	2,44	1,34	2,48
7161	0,85	1,01	0,85	1,02
7162	0,10	0,16	0,10	0,16
7163	0,30	1,12	0,30	1,13
7164	0,02	0,12	0,02	0,13
7169	0,06	0,03	0,06	0,03
72	0,09	0,23	0,09	0,23
720	0,09	0,23	0,09	0,23
7202	0,02	0,08	0,02	0,08
7203	0,07	0,15	0,07	0,15
73	0,48	3,70	0,47	3,73
730	0,48	3,70	0,47	3,73
7301	0,24	1,08	0,24	1,10
7302	0,21	2,61	0,21	2,62
7303	0,02	0,01	0,02	0,01

ΠΙΝΑΚΑΣ 24B.(συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΙ	Γενικό Σύνολο		Παραγωγικές Μονάδες	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
8	7,26	10,93	7,27	11,06
81	1,05	5,11	1,03	5,17
810	1,05	5,11	1,03	5,17
8101	0,57	4,57	0,57	4,63
8102	0,05	0,12	0,05	0,12
8103	0,01	0,00	0,01	0,00
8104	0,02	0,04	0,02	0,04
8105	0,00	0,01	0,00	0,01
8109	0,40	0,37	0,38	0,37
82	0,61	1,39	0,62	1,41
820	0,61	1,39	0,62	1,41
8201	0,30	1,16	0,31	1,18
8202	0,31	0,23	0,31	0,23
83	4,23	3,50	4,25	3,55
831	0,26	0,15	0,26	0,15
8311	0,23	0,12	0,23	0,12
8312	0,01	0,01	0,01	0,01
8313	0,02	0,02	0,02	0,02
833	0,95	0,75	0,95	0,75
8331	0,74	0,51	0,75	0,52
8332	0,01	0,01	0,01	0,01
8333	0,12	0,07	0,12	0,08
8334	0,01	0,03	0,01	0,03
8335	0,07	0,12	0,07	0,12
834	2,14	1,42	2,15	1,44
8341	1,78	1,06	1,79	1,08
8349	0,36	0,36	0,36	0,37
835	0,10	0,24	0,10	0,25
8350	0,10	0,24	0,10	0,25
836	0,78	0,94	0,78	0,95
8361	0,10	0,32	0,10	0,32
8362	0,01	0,01	0,01	0,01
8363	0,36	0,39	0,36	0,39
8364	0,06	0,04	0,06	0,04
8365	0,19	0,12	0,19	0,13
8366	0,00	0,00	0,00	0,00
8367	0,00	0,00	0,00	0,00
8369	0,06	0,06	0,06	0,06
84	1,35	0,89	1,36	0,90
841	0,01	0,01	0,01	0,01
8410	0,01	0,01	0,01	0,01
842	0,00	0,00	0,00	0,00
8420	0,00	0,00	0,00	0,00
843	0,32	0,21	0,32	0,21
8431	0,16	0,15	0,16	0,15
8432	0,16	0,06	0,16	0,06
844	0,97	0,64	0,98	0,65
8441	0,97	0,64	0,98	0,65
849	0,05	0,04	0,05	0,04
85	0,01	0,03	0,01	0,03
850	0,01	0,03	0,01	0,03
8500	0,01	0,03	0,01	0,03

ΠΙΝΑΚΑΣ 24Β (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΙ	Γενικό Σύνολο		Παραγωγικές Μονάδες	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
9	7,92	6,71	7,95	6,80
92	0,19	0,86	0,19	0,88
921	0,19	0,86	0,19	0,88
95	0,01	0,03	0,01	0,03
952	0,01	0,03	0,01	0,03
96	0,33	0,84	0,33	0,85
963	0,33	0,84	0,33	0,85
97	1,83	1,80	1,83	1,82
971	0,04	0,11	0,04	0,11
972	0,01	0,03	0,01	0,03
973	0,17	0,14	0,17	0,15
974	0,02	0,33	0,02	0,33
975	0,08	0,30	0,08	0,30
978	0,15	0,12	0,15	0,12
979	1,36	0,77	1,36	0,78
98	5,56	3,19	5,59	3,23
981	1,25	0,85	1,26	0,86
982	3,65	1,90	3,67	1,92
983	0,49	0,32	0,49	0,32
984	0,17	0,12	0,17	0,12

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των ΕΣΥΕ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 25B: Κατανομή της απασχόλησης και των κατ/των στο εσωτερικό του τριτογενή
(ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
6	77,81	59,04
61	12,32	16,31
611	0,26	0,41
612	0,86	1,43
613	1,36	1,09
614	2,21	3,21
615	1,73	2,32
616	0,39	0,48
617	1,39	1,32
618	2,31	3,18
619	1,79	2,88
62	0,16	0,09
621	0,13	0,07
622	0,03	0,02
63	0,46	0,47
631	0,01	0,01
632	0,04	0,05
633	0,01	0,01
634	0,19	0,20
635	0,02	0,02
636	0,00	0,01
637	0,06	0,05
638	0,04	0,06
639	0,09	0,07
64	37,07	22,97
641	0,38	2,46
642	9,78	4,87
643	2,93	1,45
644	9,04	5,35
645	2,27	1,32
646	1,17	0,67
647	5,32	3,11
648	3,73	2,13
649	2,45	1,61
65	15,58	8,12
651	1,12	0,87
652	0,01	0,39
653	4,36	2,06
654	0,86	0,48
655	3,18	1,27
656	5,78	2,70
657	0,26	0,36
66	12,23	11,08
661	11,57	8,54
662	0,66	2,55

ΠΙΝΑΚΑΣ 25B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
7	3,75	19,30
71	3,46	15,39
711	0,07	4,38
712	1,02	1,63
713	0,37	3,78
715	0,05	1,71
716	1,95	3,89
72	0,04	0,20
720	0,04	0,20
73	0,26	3,71
730	0,26	3,71
8	8,34	13,41
81	0,69	5,76
810	0,69	5,76
82	0,78	2,23
820	0,78	2,23
83	5,41	4,51
831	0,45	0,21
833	1,03	0,78
834	2,38	1,62
835	0,22	0,49
836	1,34	1,41
84	1,43	0,87
841	0,02	0,01
842	0,00	0,00
843	0,11	0,14
844	1,24	0,67
849	0,05	0,05
85	0,02	0,05
850	0,02	0,05
9	10,09	8,24
92	0,12	1,21
921	0,12	1,21
95	0,00	0,01
952	0,00	0,01
96	0,41	1,07
963	0,41	1,08
97	2,50	2,52
971	0,12	0,24
972	0,03	0,05
973	0,21	0,15
974	0,01	0,54
975	0,18	0,58
978	0,21	0,16
979	1,74	0,80
98	7,07	3,43
981	1,87	0,98
982	4,21	1,94
983	0,72	0,37
984	0,27	0,14

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των ΕΣΥΕ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 26B: Ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης στο εσωτερικού κάθε μονοψήφιου κλάδου του τριτογενή (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
6				
61	10,45	17,86	10,16	16,89
611	0,36	0,61	0,32	0,44
612	0,70	1,41	0,66	1,22
613	1,71	1,95	1,69	1,95
614	1,68	3,09	1,66	3,03
615	1,18	2,20	1,14	2,03
616	0,23	0,41	0,23	0,41
617	0,83	1,21	0,82	1,19
618	2,60	4,42	2,52	4,20
619	1,16	2,57	1,12	2,42
62	0,10	0,09	0,10	0,09
621	0,09	0,08	0,09	0,08
622	0,01	0,01	0,01	0,01
63	0,48	0,61	0,48	0,62
631	0,02	0,02	0,02	0,02
632	0,03	0,05	0,03	0,05
633	0,01	0,01	0,01	0,01
634	0,17	0,22	0,17	0,23
635	0,02	0,03	0,02	0,03
636	0,00	0,01	0,00	0,01
637	0,08	0,08	0,08	0,08
638	0,07	0,11	0,07	0,11
639	0,08	0,08	0,08	0,08
64	62,87	52,32	63,03	52,76
641	0,36	2,67	0,33	2,50
642	18,21	13,58	18,28	13,81
643	2,84	2,13	2,85	2,14
644	8,86	7,76	8,89	7,87
645	2,21	1,86	2,22	1,89
646	1,21	1,00	1,21	1,01
647	5,26	4,44	5,26	4,46
648	4,05	3,45	4,06	3,49
649	2,40	2,17	2,40	2,18
651	2,41	2,24	2,42	2,26
652	0,01	0,38	0,01	0,36
653	4,95	3,62	4,98	3,69
654	0,95	0,74	0,95	0,75
655	2,59	1,66	2,61	1,69
656	6,33	4,22	6,35	4,29
657	0,23	0,40	0,23	0,39
66	26,10	29,12	26,23	29,64
661	24,21	22,72	24,33	23,13
662	1,89	6,40	1,90	6,51

ΠΙΝΑΚΑΣ 26B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
7				
71	81,05	73,08	81,25	72,90
711	5,26	26,34	5,19	26,47
7111	1,78	4,45	1,71	4,28
7112	0,07	1,34	0,07	1,36
7113	0,38	13,56	0,38	13,75
7114	2,53	6,82	2,52	6,91
7115	0,48	0,16	0,48	0,16
7119	0,03	0,01	0,03	0,01
712	24,78	10,23	24,87	10,25
7121	17,15	7,47	17,22	7,58
7122	0,12	0,03	0,12	0,03
7123	0,34	0,36	0,34	0,36
7124	7,17	2,37	7,19	2,28
713	5,24	13,12	5,19	12,46
7131	1,27	5,00	1,26	5,05
7132	2,72	4,89	2,73	4,96
7133	0,07	0,08	0,07	0,08
7134	0,09	0,04	0,09	0,04
7135	0,38	0,95	0,37	0,77
7136	0,23	0,20	0,23	0,20
7137	0,24	0,62	0,21	0,23
7139	0,22	1,33	0,22	1,12
715	1,18	6,67	1,19	6,76
7151	0,92	4,76	0,93	4,83
7152	0,26	1,90	0,26	1,93
716	44,59	16,72	44,82	16,96
7161	28,36	6,89	28,50	6,99
7162	3,39	1,11	3,41	1,13
7163	9,99	7,65	10,04	7,76
7164	0,70	0,85	0,70	0,87
7169	2,16	0,21	2,17	0,22
72	3,04	1,55	2,99	1,57
720	3,04	1,55	2,99	1,57
7202	0,82	0,54	0,78	0,55
7203	2,22	1,01	2,21	1,02
73	15,91	25,37	15,76	25,54
730	15,91	25,37	15,76	25,54
7301	8,01	7,43	8,05	7,53
7302	7,15	17,88	6,97	17,94
7303	0,75	0,07	0,74	0,07

ΠΙΝΑΚΑΣ 26B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
8				
81	14,43	46,80	14,23	46,75
810	14,43	46,80	14,23	46,75
8101	7,85	41,81	7,83	41,86
8102	0,71	1,12	0,71	1,12
8103	0,12	0,04	0,12	0,04
8104	0,28	0,33	0,28	0,32
8105	0,03	0,08	0,03	0,08
8109	5,44	3,41	5,27	3,32
82	8,44	12,71	8,46	12,74
820	8,44	12,71	8,46	12,74
8201	4,20	10,61	4,21	10,63
8202	4,24	2,10	4,25	2,11
83	58,34	32,06	58,47	32,07
831	3,61	1,37	3,62	1,37
8311	3,20	1,08	3,21	1,08
8312	0,18	0,11	0,18	0,11
8313	0,23	0,19	0,23	0,19
833	13,11	6,88	13,12	6,82
8331	10,26	4,68	10,27	4,67
8332	0,08	0,13	0,08	0,13
8333	1,60	0,68	1,61	0,69
8334	0,20	0,32	0,20	0,27
8335	0,96	1,07	0,97	1,08
834	29,52	13,01	29,60	13,04
8341	24,57	9,72	24,63	9,74
8349	4,95	3,30	4,96	3,30
835	1,40	2,24	1,41	2,24
8350	1,40	2,24	1,41	2,24
836	10,69	8,56	10,72	8,58
8361	1,44	2,89	1,44	2,90
8362	0,08	0,06	0,08	0,06
8363	4,90	3,53	4,91	3,54
8364	0,80	0,33	0,80	0,33
8365	2,66	1,14	2,67	1,14
8366	0,05	0,03	0,05	0,03
8367	0,01	0,01	0,01	0,01
8369	0,76	0,58	0,76	0,58
84	18,66	8,16	18,70	8,17
841	0,15	0,07	0,15	0,07
8410	0,15	0,07	0,15	0,07
842	0,02	0,01	0,02	0,01
8420	0,02	0,01	0,02	0,01
843	4,45	1,90	4,46	1,90
8431	2,24	1,34	2,25	1,34
8432	2,21	0,56	2,21	0,56
844	13,40	5,84	13,43	5,86
8441	13,40	5,84	13,43	5,86
849	0,64	0,33	0,65	0,33
85	0,13	0,27	0,13	0,27
850	0,13	0,27	0,13	0,27
8500	0,13	0,27	0,13	0,27

ΠΙΝΑΚΑΣ 26Β: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
9				
92	2,41	12,88	2,41	12,90
921	2,41	12,88	2,41	12,90
95	0,15	0,41	0,14	0,39
952	0,15	0,41	0,14	0,39
96	4,16	12,44	4,16	12,46
963	4,16	12,44	4,16	12,46
97	23,06	26,80	23,05	26,74
971	0,52	1,62	0,52	1,61
972	0,18	0,39	0,18	0,39
973	2,12	2,15	2,12	2,15
974	0,27	4,87	0,27	4,88
975	0,97	4,45	0,97	4,38
978	1,86	1,82	1,86	1,82
979	17,13	11,50	17,14	11,51
98	70,23	47,47	70,24	47,52
981	15,83	12,70	15,82	12,70
982	46,08	28,25	46,10	28,28
983	6,15	4,70	6,15	4,70
984	2,17	1,83	2,17	1,83

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 27Β: Ποσοστίαία κατανομή της απασχόλησης στο εσωτερικό κάθε μονοψήφιου κλάδου του τριτογενή (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
6		
61	15,83	27,62
611	0,34	0,70
612	1,10	2,41
613	1,75	1,85
614	2,84	5,43
615	2,23	3,92
616	0,50	0,82
617	1,79	2,23
618	2,97	5,38
619	2,30	4,88
62	0,20	0,15
621	0,17	0,12
622	0,04	0,03
63	0,59	0,80
631	0,02	0,02
632	0,05	0,08
633	0,01	0,01
634	0,24	0,34
635	0,02	0,03
636	0,01	0,01
637	0,08	0,08
638	0,05	0,11
639	0,12	0,13
64	47,65	38,91
641	0,49	4,17
642	12,57	8,25
643	3,77	2,45
644	11,62	9,06
645	2,92	2,24
646	1,50	1,13
647	6,84	5,27
648	4,79	3,60
649	3,15	2,73
65	20,02	13,75
651	1,44	1,48
652	0,02	0,66
653	5,61	3,48
654	1,11	0,81
655	4,09	2,15
656	7,42	4,57
657	0,34	0,61
66	15,72	18,77
661	14,87	14,46
662	0,85	4,31

ΠΙΝΑΚΑΣ 27B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
7		
71	92,12	79,73
711	1,95	22,70
7111	0,33	1,49
7112	0,16	2,29
7113	0,16	17,89
7114	1,11	1,01
7115	0,20	0,03
712	27,05	8,45
7121	18,05	5,22
7122	0,09	0,01
7123	0,18	0,12
7124	8,73	3,10
713	9,82	19,59
7131	2,04	7,07
7132	5,91	8,15
7133	0,02	0,00
7134	0,04	0,06
7135	0,44	0,86
7136	0,38	0,26
7137	0,44	0,90
7139	0,53	2,27
715	1,33	8,85
7151	1,22	6,61
7152	0,11	2,24
716	51,97	20,14
7161	28,16	6,17
7162	3,49	0,83
7163	19,85	12,32
7164	0,22	0,77
7169	0,24	0,04
72	1,09	1,06
720	1,09	1,06
7202	0,58	0,49
7203	0,51	0,56
73	6,80	19,22
730	6,80	19,22
7301	3,33	5,49
7302	3,38	13,72
7303	0,09	0,01

ΠΙΝΑΚΑΣ 27B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
8		
81	8,30	42,92
810	8,30	42,92
8101	6,85	40,52
8102	0,44	1,28
8103	0,22	0,05
8104	0,56	0,58
8105	0,06	0,14
8109	0,17	0,35
82	9,40	16,64
820	9,40	16,64
8201	4,23	14,51
8202	5,17	2,12
83	64,93	33,60
831	5,39	1,58
8311	4,72	1,17
8312	0,32	0,16
8313	0,35	0,25
833	12,32	5,81
8331	8,00	2,94
8332	0,08	0,17
8333	2,12	0,66
8334	0,32	0,46
8335	1,81	1,58
834	28,55	12,08
8341	22,65	7,93
8349	5,90	4,16
835	2,61	3,62
8350	2,61	3,62
836	16,06	10,51
8361	2,86	4,01
8362	0,12	0,05
8363	7,37	4,12
8364	1,26	0,40
8365	3,46	1,10
8366	0,11	0,05
8367	0,02	0,01
8369	0,87	0,78
84	17,11	6,48
841	0,26	0,09
8410	0,26	0,09
842	0,02	0,02
8420	0,02	0,02
843	1,35	1,04
8431	0,91	0,91
8432	0,44	0,13
844	14,91	4,98
8441	14,91	4,98
849	0,57	0,34
8491	0,15	0,07
8492	0,42	0,27
85	0,27	0,37
850	0,27	0,37
8500	0,27	0,37

ΠΙΝΑΚΑΣ 27B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
9		
92	1,14	14,64
921	1,14	14,64
95	0,02	0,07
952	0,02	0,07
96	4,07	13,05
963	4,07	13,05
97	24,76	30,57
971	1,21	2,94
972	0,31	0,58
973	2,04	1,85
974	0,10	6,51
975	1,73	7,05
978	2,11	1,93
979	17,25	9,71
98	70,00	41,67
981	18,50	11,93
982	41,74	23,52
983	7,14	4,52
984	2,63	1,71

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ, 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 28Β: Ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης και των κατ/των στο εσωτερικό των διψήφιων υποκλάδων του γ'γενή (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
6				
61				
611	3,46	3,40	3,12	2,61
612	6,72	7,87	6,49	7,21
613	16,35	10,93	16,66	11,57
614	16,08	17,29	16,34	17,92
615	11,25	12,32	11,24	12,05
616	2,24	2,31	2,25	2,42
617	7,96	6,76	8,05	7,03
618	24,87	24,75	24,82	24,87
619	11,07	14,37	11,04	14,32
62				
621	87,13	86,20	86,87	85,91
622	12,87	13,80	13,13	14,09
63				
631	4,85	3,69	4,75	3,65
632	5,41	7,44	5,46	7,49
633	2,11	1,82	2,13	1,83
634	34,55	36,71	34,54	36,68
635	4,21	4,45	4,18	4,45
636	0,98	0,93	0,99	0,93
637	16,29	13,41	16,45	13,48
638	15,45	18,09	15,32	18,02
639	16,15	13,47	16,17	13,47
64				
641	0,57	5,11	0,53	4,74
642	28,96	25,96	29,01	26,17
643	4,52	4,08	4,53	4,06
644	14,09	14,83	14,10	14,91
645	3,52	3,55	3,52	3,57
646	1,92	1,91	1,92	1,92
647	8,36	8,49	8,34	8,45
648	6,45	6,60	6,44	6,61
649	3,82	4,14	3,80	4,13
651	3,83	4,28	3,83	4,28
652	0,02	0,72	0,02	0,68
653	7,88	6,93	7,89	6,99
654	1,50	1,42	1,50	1,42
655	4,13	3,16	4,14	3,19
656	10,06	8,07	10,08	8,14
657	0,37	0,77	0,36	0,74
66				
661	92,76	78,02	92,77	78,03
662	7,24	21,98	7,23	21,97

ΠΙΝΑΚΑΣ 28B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
7				
71				
711	6,49	36,05	6,38	36,31
7111	2,20	6,08	2,11	5,87
7112	0,08	1,84	0,08	1,87
7113	0,47	18,55	0,47	18,86
7114	3,13	9,34	3,10	9,48
7115	0,59	0,22	0,59	0,22
7119	0,03	0,02	0,03	0,02
712	30,57	14,00	30,61	14,06
7121	21,16	10,23	21,19	10,39
7122	0,15	0,04	0,15	0,04
7123	0,41	0,49	0,41	0,50
7124	8,85	3,24	8,85	3,13
713	6,46	17,95	6,38	17,09
7131	1,56	6,84	1,56	6,93
7132	3,36	6,70	3,36	6,81
7133	0,09	0,11	0,09	0,11
7134	0,11	0,05	0,12	0,05
7135	0,47	1,30	0,45	1,05
7136	0,29	0,27	0,29	0,28
7137	0,30	0,85	0,25	0,32
7139	0,28	1,82	0,27	1,53
715	1,46	9,12	1,46	9,27
7151	1,14	6,52	1,14	6,62
7152	0,32	2,61	0,32	2,65
716	55,02	22,88	55,16	23,26
7161	34,98	9,43	35,08	9,58
7162	4,18	1,52	4,19	1,54
7163	12,32	10,47	12,35	10,65
7164	0,86	1,17	0,86	1,19
7169	2,67	0,29	2,67	0,30
72				
720	100,00	100,00	100,00	100,00
7202	26,99	35,10	26,02	34,94
7203	73,01	64,90	73,98	65,06
73				
730	100,00	100,00	100,00	100,00
7301	50,35	29,27	51,10	29,48
7302	44,96	70,45	44,21	70,24
7303	4,68	0,28	4,69	0,27

ΠΙΝΑΚΑΣ 28B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
8				
81				
810	100,00	100,00	100,00	100,00
8101	54,40	89,34	55,00	89,55
8102	4,89	2,40	4,97	2,41
8103	0,82	0,08	0,84	0,08
8104	1,97	0,71	1,97	0,69
8105	0,19	0,17	0,19	0,17
8109	37,73	7,29	37,03	7,09
82				
820	100,00	100,00	100,00	100,00
8201	49,77	83,47	49,77	83,47
8202	50,23	16,53	50,23	16,53
83				
831	6,20	4,28	6,20	4,29
8311	5,49	3,36	5,49	3,37
8312	0,32	0,34	0,32	0,34
8313	0,39	0,58	0,39	0,58
833	22,47	21,46	22,44	21,28
8331	17,58	14,58	17,56	14,55
8332	0,14	0,40	0,14	0,40
8333	2,75	2,13	2,75	2,14
8334	0,34	0,99	0,34	0,83
8335	1,65	3,35	1,65	3,36
834	50,61	40,59	50,62	40,68
8341	42,12	30,31	42,13	30,38
8349	8,49	10,28	8,49	10,30
835	2,41	6,98	2,41	6,99
8350	2,41	6,98	2,41	6,99
836	18,32	26,70	18,33	26,76
8361	2,47	9,02	2,47	9,04
8362	0,13	0,18	0,13	0,18
8363	8,39	11,00	8,40	11,02
8364	1,37	1,02	1,37	1,02
8365	4,56	3,56	4,56	3,57
8366	0,09	0,09	0,09	0,09
8367	0,02	0,03	0,02	0,03
8369	1,30	1,81	1,30	1,81
84				
841	0,78	0,89	0,78	0,89
8410	0,78	0,89	0,78	0,89
842	0,08	0,16	0,08	0,16
8420	0,08	0,16	0,08	0,16
843	23,85	23,24	23,86	23,25
8431	12,03	16,42	12,03	16,42
8432	11,82	6,82	11,83	6,82
844	71,83	71,64	71,82	71,63
8441	71,83	71,64	71,82	71,63
849	3,45	4,06	3,46	4,06
85				
850	100,00	100,00	100,00	100,00
8500	100,00	100,00	100,00	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 28B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	Κ	ΜΕΑ	Κ	ΜΕΑ
9				
92				
921	100,00	100,00	100,00	100,00
95				
952	100,00	100,00	100,00	100,00
96				
963	100,00	100,00	100,00	100,00
97				
971	2,27	6,05	2,24	6,03
972	0,79	1,44	0,79	1,45
973	9,21	8,01	9,21	8,04
974	1,16	18,18	1,16	18,25
975	4,22	16,62	4,20	16,37
978	8,05	6,79	8,05	6,82
979	74,29	42,90	74,34	43,06
98				
981	22,53	26,75	22,52	26,74
982	65,62	59,51	65,64	59,52
983	8,75	9,90	8,76	9,90
984	3,09	3,85	3,09	3,84

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 29B: Ποσοτική κατανομή της απασχόλησης στο εσωτερικό των διψήφιων υποκλάδων του γ'γενή τομέα (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1988)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
6		
61		
611	2,14	2,52
612	6,97	8,74
613	11,04	6,69
614	17,98	19,68
615	14,08	14,20
616	3,17	2,95
617	11,29	8,09
618	18,79	19,47
619	14,53	17,66
62		
621	82,54	81,93
622	17,46	18,07
63		
631	2,90	2,99
632	7,97	10,23
633	1,99	1,58
634	40,22	42,05
635	3,80	3,29
636	0,91	1,10
637	13,59	9,71
638	8,33	13,40
639	20,29	15,63
64		
641	1,03	10,72
642	26,39	21,21
643	7,91	6,29
644	24,38	23,29
645	6,12	5,76
646	3,15	2,90
647	14,35	13,55
648	10,05	9,26
649	6,60	7,03
65		
651	7,20	10,74
652	0,09	4,78
653	28,00	25,33
654	5,54	5,86
655	20,41	15,65
656	37,08	33,22
657	1,67	4,42
66		
661	94,61	77,03
662	5,39	22,97

ΠΙΝΑΚΑΣ 29B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
7		
71		
711	2,12	28,47
7111	0,36	1,87
7112	0,17	2,87
7113	0,17	22,44
7114	1,21	1,26
7115	0,22	0,04
712	29,36	10,60
7121	19,60	6,55
7122	0,10	0,02
7123	0,19	0,15
7124	9,47	3,89
713	10,66	24,57
7131	2,22	8,87
7132	6,41	10,22
7133	0,02	0,00
7134	0,05	0,07
7135	0,48	1,08
7136	0,41	0,33
7137	0,48	1,13
7139	0,58	2,85
715	1,45	11,10
7151	1,33	8,29
7152	0,12	2,81
716	56,41	25,26
7161	30,57	7,74
7162	3,78	1,04
7163	21,55	15,45
7164	0,24	0,97
7169	0,27	0,05
72		
720	100,00	100,03
7202	53,06	46,73
7203	46,94	53,27
73		
730	100,00	100,00
7301	49,02	28,58
7302	49,67	71,39
7303	1,31	0,03

ΠΙΝΑΚΑΣ 29B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
8		
81		
810	100,00	100,00
8101	82,53	94,40
8102	5,30	2,99
8103	2,65	0,11
8104	6,75	1,34
8105	0,72	0,34
8109	2,05	0,82
82		
820	100,00	100,00
8201	45,00	87,24
8202	55,00	12,76
83		
831	8,30	4,69
8311	7,27	3,48
8312	0,49	0,48
8313	0,54	0,73
833	18,98	17,29
8331	12,32	8,76
8332	0,12	0,50
8333	3,26	1,97
8334	0,49	1,36
8335	2,79	4,70
834	43,97	35,97
8341	34,88	23,59
8349	9,08	12,37
835	4,02	10,78
8350	4,02	10,78
836	24,74	31,28
8361	4,40	11,92
8362	0,18	0,15
8363	11,35	12,25
8364	1,94	1,20
8365	5,33	3,26
8366	0,17	0,15
8367	0,03	0,04
8369	1,34	2,31
84		
841	1,52	1,44
8410	1,52	1,44
842	0,12	0,24
8420	0,12	0,24
843	7,89	16,03
8431	5,32	14,00
8432	2,57	2,04
844	87,15	76,97
8441	87,15	76,97
849	3,33	5,30
8491	0,88	1,12
8492	2,45	4,19
85		
850	100,00	100,00
8500	100,00	100,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 29B: (συνέχεια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
9		
92		
921	100,00	100,00
95		
952	100,00	100,00
96		
963	100,00	100,01
97		
971	4,90	9,62
972	1,27	1,91
973	8,24	6,05
974	0,40	21,28
975	7,00	23,07
978	8,54	6,31
979	69,66	31,76
98		
981	26,42	28,62
982	59,62	56,44
983	10,20	10,84
984	3,75	4,10

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ, 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 30Β Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Κατ/των και Απασχόλησης στο Σύνολο της Χώρας (1978-88)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
Σύνολο	1,89	1,23
1	-0,46	-0,39
11	0,00	1,22
12	-0,47	-2,25
13	3,63	14,70
14	-0,94	-1,56
15	4,32	-0,15
16	-0,87	1,91
2 - 3	1,16	0,50
20	0,24	1,01
21	4,08	0,62
22	-0,87	2,81
23	-1,44	-1,64
24	0,46	2,97
25	0,28	-0,64
26	-0,28	-0,25
27	2,95	0,85
28	2,95	2,73
29	0,93	-2,54
30	3,53	-0,09
31	1,37	0,66
32	7,13	4,66
33	0,71	-0,43
34	5,73	0,58
35	-0,67	-1,51
36	1,71	0,02
37	2,80	-0,67
38	4,94	0,99
39	2,31	2,11
4	11,24	2,09
41	0,67	0,75
42	13,85	5,94
6	1,93	2,15
61	2,04	2,42
62	6,46	1,75
63	-6,57	-7,06
64		
65		
66	3,54	3,33
7	1,66	-0,95
71	2,02	-1,48
72	-3,09	-1,74
73	1,05	0,82
8	6,15	3,83
81	6,26	3,00
82	3,30	4,54
83	4,20	2,90
84	23,21	18,53
85	3,42	13,89
9	1,45	2,71
92	3,60	4,12
95	-1,92	4,64
96		
97	4,24	1,79
98	0,11	0,49

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ 1978, 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 31Β: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Κατ/των και Απασχολούμενων στην Περιφέρεια Αττικής (1978-88)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΣΗ ΕΤΗΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
Σύνολο	1,23	0,09
1	-6,04	-1,48
11	5,24	11,85
12	-3,97	-2,88
13	11,61	35,18
14	-9,41	-5,25
15	0,69	1,48
16	7,18	15,43
2 - 3	0,54	-0,96
20	0,99	1,28
21	-0,26	-1,50
22	-4,22	-2,36
23	-1,72	-3,45
24	0,47	0,50
25	-1,26	-2,98
26	-0,94	-1,20
27	1,95	0,21
28	2,19	2,29
29	-1,30	-1,26
30	0,70	-3,02
31	-0,12	0,19
32	1,82	2,39
33	-0,59	-2,74
34	5,19	-2,12
35	-1,23	-2,81
36	0,06	-1,78
37	0,62	-1,59
38	3,79	-1,33
39	1,88	1,94
4	2,02	-1,55
41	-0,11	-2,56
42	4,05	1,40
6	1,42	1,65
61	1,96	2,41
62	2,69	-2,21
63	-9,88	-9,72
64	1,28	1,68
65	1,36	1,53
66	2,25	1,63
7	0,23	-2,20
71	0,80	-2,59
72	-16,71	-5,25
73	1,53	-0,13
8	2,92	2,34
81	4,61	1,66
82	2,08	3,54
83	0,83	1,32
84	23,83	15,05
85	2,07	11,17
9	1,26	3,18
92	1,32	5,98
95	-4,98	0,20
96		
97	4,47	2,26
98	-0,17	0,31

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Απογραφής Κατ/των, ΕΣΥΕ 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 32Β: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΊΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ (1978-88)

ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	2,13	1,82
6	1,93	2,15
61	2,04	2,42
611	1,29	4,74
612	0,08	-0,36
613	2,47	2,55
614	6,05	3,74
615	4,12	3,58
616	2,40	2,98
617	-0,05	-0,81
618	0,00	2,26
619	3,17	3,25
62	6,46	1,75
621	6,86	3,08
622	4,14	-8,24
63	-6,57	-7,06
631	-1,34	-4,36
632	-3,68	-5,72
633	-5,35	-9,12
634	-5,46	-5,77
635	-5,88	-6,37
636	-2,48	1,98
637	-0,70	1,00
638	-3,92	-2,37
639	-13,66	-15,55
641	7,62	15,73
642	-1,70	-1,45
643	5,94	4,17
644	5,21	3,08
645	3,27	3,39
646	6,79	5,82
647	1,74	1,87
648	2,05	1,92
649	2,70	0,84
651	3,02	1,45
652	0,63	4,49
653	0,55	1,22
654	8,25	7,78
655	-2,24	-2,15
656	4,84	4,33
657		
66	3,54	3,33
661	3,59	3,77
662	2,90	1,94

ΠΙΝΑΚΑΣ 32B: (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

7	1,66	-0,95
71	2,02	-1,48
711	-1,59	0,52
7111	-1,62	-0,41
7112	-7,34	11,18
7113	-3,41	1,64
7114	-1,20	-1,80
7115	-0,57	-2,70
7119		
712	0,73	1,53
7121	-0,03	1,20
7122	1,68	-2,71
7123	-1,29	-9,12
7124	2,96	7,19
713	-2,07	-7,92
7131	2,72	3,86
7132	-5,72	-13,46
7133	23,11	6,72
7134		
7135	7,44	-15,84
7136	6,76	9,97
7137	5,65	9,33
7139	5,54	42,97
715	-1,04	-1,10
7151	-2,61	-3,37
7152	8,84	10,01
716	4,27	2,08
7161	4,21	2,77
7162	23,25	24,86
7163	1,34	-0,46
7164		
7169	4,25	-0,98
72	-3,09	-1,74
720	-3,09	-1,74
7202	1,89	4,87
7203	-4,39	-3,98
73	1,05	0,82
730	1,05	0,82
7301	0,84	2,51
7302	0,55	0,27
7303	14,31	-8,23

ΠΙΝΑΚΑΣ 32Β: (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

8	6,15	3,83
81	6,26	3,00
810	6,26	3,00
8101	5,03	2,71
8102	7,90	4,90
8103	17,85	6,90
8104	-1,02	3,22
8105		
8109	8,56	6,21
82	3,30	4,54
820	3,30	4,54
8201	0,64	4,64
8202	6,98	4,01
83	4,20	2,90
831	-3,20	-2,83
8311	-2,67	-2,79
8312	-13,72	-12,19
8313		
833	11,27	12,64
8331	12,50	12,42
8332	0,47	5,81
8333	2,97	3,73
8334	11,19	12,85
8335		
834	4,00	0,77
8341	3,43	-0,54
8349	7,49	6,31
835	0,48	3,70
8350	0,48	3,70
836	3,09	2,69
8361	5,77	8,34
8362	-6,46	-20,28
8363	3,27	1,49
8364	2,47	2,68
8365	4,53	4,78
8366	-5,55	-0,32
8367		
8369	-2,19	-1,64
84	23,21	18,53
841	20,27	22,47
8410	20,27	22,47
842	14,87	-24,70
8420	14,87	-24,70
843	8,33	5,43
8431	6,52	4,79
8432	10,60	7,18
844		
8441		
849	8,40	9,45
85	3,42	13,89
850	3,42	13,89
8500	3,42	13,89

ΠΙΝΑΚΑΣ 32Β: (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

9	1,45	2,71
92	3,60	4,12
921	3,60	4,12
95	-1,92	4,64
952	-1,92	4,64
96		
963		
97	4,24	1,79
971	7,54	6,73
972	-3,34	-2,22
973	-5,83	-6,88
974	9,74	3,35
975	-10,10	-4,36
978		
979	8,04	6,24
98	0,11	0,49
981	-1,91	-1,60
982	0,86	1,69
983	-0,36	-0,67
984	2,97	2,99

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΕΣΥΕ, 1978, 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 33Β: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ (1978-88)

ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	ΜΕΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	1,55	0,98
6	1,50	1,65
61	1,96	2,41
611	4,02	10,31
612	0,28	-0,69
613	0,88	0,70
614	6,20	3,17
615	3,98	3,59
616	3,18	3,37
617	0,29	-0,91
618	-0,51	3,64
619	2,34	2,93
62	2,69	-2,21
621	2,74	-1,25
622	2,41	-5,60
63	-9,88	-9,72
631	-8,98	-9,47
632	-6,37	-7,40
633	-9,24	-13,21
634	-4,90	-5,70
635	-10,26	-12,50
636	-7,58	1,48
637	-5,78	-4,24
638	-8,76	-5,93
639	-16,94	-17,91
64	1,28	1,68
641	4,51	13,62
642	-2,54	-2,44
643	4,60	3,74
644	5,30	3,09
645	3,46	3,74
646	5,70	5,06
647	1,07	1,38
648	0,97	0,79
649	1,98	0,31
65	1,36	1,53
651	1,65	-1,34
652	1,96	2,69
653	1,51	1,57
654	5,66	6,27
655	-3,60	-3,34
656	4,25	3,68
657		
66	2,87	1,63
661	3,17	2,97
662	-1,30	-1,77
663		

ΠΙΝΑΚΑΣ 33B: (συνέχεια)

7	0,42	-2,12
71	0,80	-2,59
711	-2,89	1,94
7111	-6,70	-7,10
7112	-7,34	11,18
7113	-10,82	2,60
7114	0,41	0,45
7115	11,61	9,84
712	0,94	1,55
7121	0,61	0,20
7122		
7123	-2,21	-17,06
7124	1,64	8,64
713	-3,26	-8,44
7131	0,79	3,73
7132	-6,25	-13,14
7133		
7134		
7135	12,79	-20,75
7136	4,45	7,82
7137	20,89	24,15
7139	19,62	56,54
715	-3,54	-2,28
7151	-4,03	-4,11
7152	5,24	7,46
716	2,09	0,47
7161	2,20	0,92
7162	18,40	20,49
7163	0,84	-0,71
7164		
7169	-10,13	-15,45
72	-16,71	-25,56
720	1,55	3,17
7202	2,16	6,14
7203	0,91	1,16
73	1,53	-0,13
730	1,53	-0,13
7301	2,09	3,30
7302	0,75	-1,22
7303		

ΠΙΝΑΚΑΣ 33B: (συνέχεια)

8	2,92	2,34
81	4,61	1,66
810	4,61	1,66
8101	4,79	1,54
8102	3,56	2,74
8103	22,05	6,44
8104	0,55	4,24
8105		
8109	2,72	4,27
82	2,08	3,54
820	2,08	3,54
8201	1,88	4,00
8202	2,25	0,89
83	0,83	1,32
831	-4,99	-4,16
8311	-4,05	-3,92
8312	-16,09	-13,22
8313		
833	7,81	10,64
8331	8,56	8,67
8332	0,00	5,62
8333	0,29	1,47
8334	7,87	10,93
8335		
834	-0,01	-0,67
8341	-0,79	-2,63
8349	3,81	4,90
835	-0,88	3,35
8350	-0,88	3,35
836	1,68	1,10
8361	4,74	6,44
8362	-9,62	-25,72
8363	1,12	-0,10
8364	0,74	1,36
8365	3,39	3,28
8366	-6,26	1,14
8367		
8369	-1,58	-2,13
84	23,83	15,05
841	20,58	22,40
8410	20,58	22,40
842	7,18	-27,96
8420	7,18	-27,96
843	-1,31	0,38
8431	0,22	1,53
8432	-3,83	-4,99
844		
8441		
849	2,86	7,80
8491	-3,76	0,52
8492	7,18	11,29
85	2,07	11,17
850	2,07	11,17
8500	2,07	11,17

ΠΙΝΑΚΑΣ 33B: (συνέχεια)

9	1,26	3,18
92	1,32	5,98
921	1,32	5,98
95	-4,98	0,20
952	-4,98	0,20
96		
963		
97	4,47	2,26
971	7,40	6,62
972	-4,30	-2,68
973	-4,06	-5,59
974	11,61	2,33
975	-3,73	0,13
978		
979	6,43	3,76
98	-0,17	0,31
981	-2,42	-1,83
982	0,99	1,87
983	-0,47	-1,03
984	1,69	1,27

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ, ΕΣΥΕ 1978.1988

ΠΙΝΑΚΑΣ 34Β: Αριθμός επιχειρήσεων, μέση ετήσια απασχόληση-ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ-1994

ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ		ΑΡ.ΕΠΙΧ.	Μ.Ε.Α. **	% ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΚΑΤ/ΤΩΝ
	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	469.544		
1	ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	806		0,17
10	ΕΞΟΡΥΞΗ ΑΝΘΡΑΚΑ ΚΑΙ ΛΙΓΝΙΤΗ ΕΞΟΡΥΞΗ ΤΥΡΦΗΣ	17	545	
11	ΑΝΤΛΗΣΗ ΑΡΓΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΤΛΗΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ	8	700	
12	ΕΞΟΡΥΞΗ ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΩΝ ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΘΟΡΙΟΥ	5	7	
13	ΕΞΟΡΥΞΗ ΜΕΤΑΛΛΟΥΧΩΝ ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΩΝ	30	2.916	
14	ΛΟΙΠΑ ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	746	5.793	
2-3	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ	68.755		14,64
15	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ	13.685	61.253	
16	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΚΑΠΝΟΥ	38	4.321	
17	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΥΛΩΝ	3.032	27.579	
18	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΙΔΩΝ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ:ΚΑΤΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΒΑΦΗ ΓΟΥΝΑΡΙΚΩΝ	13.185	47.876	
19	ΚΑΤΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΕΨΗ ΔΕΡΜΑΤΟΣ:ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΙΔΩΝ ΤΑΞΙΔΙΟΥ (ΑΠΟΣΚΕΥΩΝ), ΤΣΑΝΤΩΝ, ΕΙΔΩΝ ΣΕΛΟΠΟΙΙΑΣ, ΕΙΔΩΝ ΣΑΓΜΑΤΟΠΟΙΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ	2.403	9.146	
20	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΞΥΛΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΞΥΛΟ ΚΑΙ ΦΕΛΛΟ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΕΠΙΠΛΑ: ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΙΔΩΝ ΚΑΛΑΘΟΠΟΙΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ	7.239	10.426	
21	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΧΑΡΤΟΠΟΛΤΟΥ, ΧΑΡΤΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ	757	9.564	
22	ΕΚΔΟΣΕΙΣ, ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΗΧΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	4.184	19.040	
23	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΟΠΤΑΝΘΡΑΚΑ (ΚΩΚ), ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΔΙΥΛΙΣΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ	216	4.600	
24	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΧΗΜΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	1.044	23.401	
25	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΕΛΑΣΤΙΚΟ (ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ) ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	858	10.407	
26	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΑΛΛΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΜΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ	3.138	19.522	
27	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ	503	9.668	
28	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ, ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	6.338	19.021	
29	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ Μ.Α.Κ.	1.785	14.808	
30	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΩΝ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ	31	282	
31	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΩΝ Μ.Α.Κ.	900	6.967	
32	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑΣ, ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	171	2.420	
33	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ, ΟΡΓΑΝΩΝ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ:ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΡΟΛΟΓΙΩΝ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ	531	2.163	
34	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ:ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΡΥΜΟΥΛΚΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΗΜΙΡΥΜΟΥΛΚΟΥΜΕΝΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	328	2.994	
35	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΛΟΙΠΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	823	17.420	
36	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΠΙΠΛΩΝ: ΛΟΙΠΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ Μ.Α.Κ.	7.546	18.628	
37	ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ	20	164	
4	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΑΕΡΙΟ-ΑΤΜΟΣ-ΥΔΡΕΥΣΗ	357		0,08
40	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΖΕΣΤΟΥ ΝΕΡΟΥ	80	35.658	
41	ΣΥΛΛΟΓΗ, ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΜΗ ΝΕΡΟΥ	277	6.758	
5	ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ	40.131		8,55
45	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	40.131	52.538	
6	ΕΜΠΟΡΙΟ-ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	268.333		57,15
50	ΠΩΛΗΣΗ, ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ:ΔΙΑΝΙΚΗ ΠΩΛΗΣΗ ΚΑΥΣΙΜΩΝ ΓΙΑ ΟΧΗΜΑΤΑ	27.142	40.053	
51	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΕ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	34.066	101.404	

ΠΙΝΑΚΑΣ 34B: (συνέχεια)

52	ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ: ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΕΙΔΩΝ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	150.655	171.605	
55	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	56.470	85.827	
7	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	30.379		6,47
60	ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΜΕΣΩ ΑΓΩΓΩΝ	21.507	38.343	
61	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΜΕΣΩ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΟΔΩΝ	373	4.614	
62	ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	64	1.959	
63	ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΩΝ	8.303	18.377	
64	ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	132	35.608	
8	ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ, ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΕΙΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ	40.309		8,58
65	ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ, ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΙΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΑΜΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ	87	51.795	
66	ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	128	4.381	
67	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΜΕ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ	876	868	
70	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	642	783	
71	ΕΝΟΙΚΙΑΣΗ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΧΩΡΙΣ ΧΕΙΡΙΣΤΗ: ΕΝΟΙΚΙΑΣΗ ΕΙΔΩΝ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	2.115	2.350	
72	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	476	4.953	
74	ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	35.985	39.915	
9	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	20.474		4,36
73	ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	120	755	
75	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ: ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	75	279	
80	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1.779	5.298	
85	ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	1.239	6.207	
90	ΔΙΑΘΕΣΗ ΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ: ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	258	753	
91	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ Μ.Α.Κ.	1.216	5.274	
92	ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΕΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	6.021	12.210	
93	ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	9.674	19.114	
95	ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	87	86	
99	ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	5	4	

ΠΗΓΗ: Μητρώο Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

** Η μέση ετήσια απασχόληση (Μ.Ε.Α.) θεωρείται από την ΕΣΥΕ λανθασμένη και βρίσκεται σε φάση διερεύνησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 35Β: ΚΑΤ/ΤΑ ΣΤΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ 1994

	ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤ/ΤΑ
	ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	357.322
Z	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	267.961
50	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, λιανική πώληση καυσίμων οχημάτων	27.142
51	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών	33.984
511	Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	3.442
512	Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων	1.426
513	Χονδρικό εμπόριο τροφίμων ποτών και καπνού	6.715
514	Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης	7.021
515	Χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων	7.287
516	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και συναφών ειδών	3.530
517	Λοιπό χονδρικό εμπόριο	4.563
52	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	150.366
521	Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα κατ/τα	27.268
522	Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα κατ/τα	24.170
523	Λιανικό εμπόριο ιατροφαρμακευτικών ειδών, καλλυντικών και ειδών τουαλέτας	8.645
524	Λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα κατ/τα	57.318
525	Άλλο λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα	19.148
526	Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα	499
527	Λιανικό εμπόριο που δεν διενεργείται σε κατ/τα	10.705
528	Επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	2.613
55	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	56.469
551	Ξενοδοχεία	4.592
552	Εγκαταστάσεις κατασκήνωσης και άλλες επιχειρήσεις παροχής καταλύματος	7.086
553	Εστιατόρια	22.567
554	Μπαρ	20.815
555	Καντίνες και τροφοδοσία με τρόφιμα	1.409
Θ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	30.372
60	Χερσαίες μεταφορές	21.504
601	Σιδηροδρομικές μεταφορές	
602	Άλλες χερσαίες μεταφορές	21.495
603	Μεταφορές μέσω αγωγών	9
61	Υδάτινες μεταφορές	373
611	Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές	335
612	Μεταφορές μέσω εσωτερικών υδάτινων οδών	38
62	Εναέριες μεταφορές	63
621	Προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές	57
622	Μη προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές	6
623	Διαστημικές μεταφορές	
63	Βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες	8.303
631	Διακίνηση και αποθήκευση φορτίων	208
632	Άλλες βοηθητικές μεταφορικές δραστηριότητες	747
633	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και επιχειρήσεων οργανωμένων εκδρομών: δραστηριότητες παροχής τουριστικής βοήθειας μ.α.κ.	2.964
634	Δραστηριότητες άλλων γραφείων μεταφορών	4.384
64	Ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες	129
641	Ταχυδρομικές δραστηριότητες	103
642	Τηλεπικοινωνίες	26

I	ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	1.091
65	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με εξαίρεση τις ασφαλιστικές εταιρείες και τα ταμεία συντάξεων	87
651	Ενδιάμεσοι νομισματικοί οργανισμοί	49
652	Άλλοι ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	38
6521	Χρηματοδοτική μίσθωση (λήζινγκ)	7
6522	Άλλες πιστωτικές δραστηριότητες	7
6529	Άλλες δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.	24
66	Ασφαλίσεις και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	128
6601	Ασφάλειες ζωής	52
6609	Άλλες ασφάλειες, εκτός από τις ασφάλειες ζωής	76
67	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών	876
671	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εκτός από τις ασφαλίσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	29
6711	Διαχείριση κεφαλαιαγορών	9
6712	Δραστηριότητες χρηματιστών επί κινητών αξιών	15
6713	Δραστηριότητες συναφείς προς τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.	5
672	Δραστηριότητες συναφείς προς τις ασφαλίσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	847

Κ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	39.331
70	Δραστηριότητες συναφείς με ακίνητη περιουσία	642
701	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία, οι οποίες αφορούν ιδιόκτητα ακίνητα	20
7011	Ανάπτυξη και πώληση ακίνητης περιουσίας	8
7012	Αγοραπωλησία ιδιόκτητων ακινήτων	12
702	Εκμίσθωση ιδιόκτητων ακινήτων	183
703	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία που εκτελούνται έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	439
7031	Μεσιτικά γραφεία ακινήτων	429
7032	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	10
71	Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή, εκμίσθωση ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	2.115
711	Ενοικίαση αυτοκινήτων	760
712	Εκμίσθωση λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	161
7121	Ενοικίαση άλλων χερσαίων μεταφορικών μέσων	152
7122	Ενοικίαση μεταφορικών μέσων για μεταφορές μέσω υδάτινων οδών	9
713	Εκμίσθωση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού	816
7131	Ενοικίαση γεωργικών μηχανημάτων και εξοπλισμού	561
7132	Ενοικίαση μηχανημάτων και εξοπλισμού κατασκευών και έργων πολιτικού μηχανικού	31
7133	Ενοικίαση μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπολογιστών	17
7139	Ενοικίαση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού μ.α.κ.	207
714	Ενοικίαση ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης μ.α.κ.	378
72	Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες	472
721	Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής	53
722	Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού και προμήθεια λογισμικού	286
723	Επεξεργασία δεδομένων	55
724	Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων	15
725	Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής	34
726	Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική	29
73	Ερευνα και ανάπτυξη	
731	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές επιστήμες και τη μηχανική	38
732	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες	82
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	35.982
741	Νομικές δραστηριότητες, δραστηριότητες λογιστικής τήρησης.....	8.838
7411	Νομικές δραστηριότητες	93
7412	Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και ελέγχου:δραστηριότητες παροχής φορολογικών συμβουλών	6.549
7413	Ερευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης	104
7414	Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών και διαχειριστικών συμβουλών	2.092
742	Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής τεχνικών συμβουλών	19.774
743	Τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	320
744	Διαφήμιση	1.272
745	Εξεύρεση και προμήθεια προσωπικού	8
746	Δραστηριότητες ιδιωτικού αστυνομικού και παροχής προστασίας	88
747	Δραστηριότητες καθαρισμού κτιρίων, μέσων μεταφοράς και άλλων χώρων	1.412
748	Διάφορες άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	4.270
7481	Φωτογραφικές δραστηριότητες	1.579
7482	Δραστηριότητες συσκευασίας	178
7483	Δραστηριότητες γραμματείας και μετάφρασης	867
7489	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες μ.α.κ.	1.646

Λ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	70
75	Δημόσια διοίκηση και άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	70
751	Κρατική διοίκηση, οικονομική και κοινωνική πολιτική	70
Μ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1.775
80	Εκπαίδευση	1.775
801	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	5
802	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	10
803	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	6
804	Εκπαίδευση για ενήλικους και λοιπή εκπαίδευση	1.754
Ν	ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	1.239
85	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1.239
851	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία	472
852	Κτηνιατρικές δραστηριότητες	396
853	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας	371
Ξ	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	17.166
90	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	258
900	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	258
91	Δραστηριότητες οργανώσεων	1.215
911	Δραστηριότητες επιχειρηματικών επαγγελματικών και εργοδοτικών οργανώσεων	1.063
912	Δραστηριότητες εργατικών ενώσεων	34
913	Δραστηριότητες άλλων οργανώσεων	118
92	Ψυχαγωγικές πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες	6.019
921	Κινηματογραφικές και βιντεοσκοπικές δραστηριότητες	924
922	Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές δραστηριότητες	516
923	Άλλες δραστηριότητες θεάματος	2.745
924	Δραστηριότητες πρακτορείων ειδήσεων	571
925	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων κλπ	22
926	Αθλητικές δραστηριότητες	543
927	Άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες	698
93	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	9.674
930	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	9.674
Ο	ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	87
95	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	87
950	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	87
Π	ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	5
99	Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	5
990	Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	5

ΠΗΓΗ: Μητρώο Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ 36B: ΚΑΤ/ΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1994

ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡ.ΕΠΙΧ.	Μ.Ε.Α. **	% ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΚΑΤ/ΤΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ	175.552		
1	151		0,09
10	9	496	
11	4	668	
13	16	2.888	
14	122	2.155	
2-3	29.922		17,04
15	3.666	27.800	
16	5	997	
17	1.607	13.316	
18	5.419	17.807	
19	1.411	6.571	
20	2.582	4.952	
21	483	6.845	
22	2.840	16.296	
23	74	4.436	
24	643	20.418	
25	482	6.139	
26	1.216	9.904	
27	250	7.445	
28	2.754	11.050	
29	737	10.410	
30	21	242	
31	525	5.299	
32	91	2.214	
33	302	1.214	
34	141	1.368	
35	615	16.877	
36	4.048	11.262	
37	10	141	
4	107		0,06
40	23	35.566	
41	84	4.319	
5	13.886		7,91
45	13.886	29.111	
6	90.446		51,52
50	9.780	23.019	
51	15.656	59.337	
52	53.058	98.304	
55	11.952	34.301	
7	9.959		5,67
60	5.475	20.082	
61	108	970	
62	51	1.814	
63	4.268	11.144	
64	57	35.431	

8	20.495		11,67
65	70	49.915	
66	73	3.308	
67	337	488	
70	308	489	
71	372	999	
72	252	2.694	
74	19.083	26.733	
9	10.586		6,03
73	83	553	
75	18	183	
80	789	4.386	
85	679	3.459	
90	82	208	
91	183	1.011	
92	3.744	9.441	
93	4.940	15.337	
95	68	74	

ΠΗΓΗ: Μητρώο Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ 37B: ΚΑΤ/ΤΑ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ 1994

ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤ/ΤΑ
Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ, ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	90.355
50	9.780
51	15.628
511	1.377
512	330
513	2.618
514	4.068
515	2.827
516	1.790
517	2.618
52	52.997
521	5.801
522	7.127
523	3.608
524	23.568
525	6.888
526	293
527	4.573
528	1.139
55	11.950
551	778
552	525
553	5.630
554	4.430
555	587
Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	9.952
60	5.470
602	5.470
61	108
611	85
612	23
62	51
621	47
622	4
63	4.268
631	86
632	401
633	1.246
634	2.535
64	55
641	39
642	16

I. ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	476
65	69
651	46
6511	4
6519	42
652	23
6521	6
6529	17
66	73
660	73
6601	34
6609	39
67	334
671	16
6711	5
6712	11
672	318
6720	318
K. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	20.093
70	308
701	13
7011	7
7012	6
702	58
7020	58
703	237
7031	231
7032	6
71	371
711	98
7110	98
712	7
7121	7
713	90
7131	25
7132	13
7133	7
7139	45
714	176
7140	176
72	251
721	33
7210	33
722	149
7220	149
723	29
7230	29
724	10
7240	10
725	15
7250	15
726	15
7260	15
73	83
731	15

7310	15
732	68
7320	68
74	19.080
741	4.684
7411	71
7412	3.117
7413	73
7414	1.423
742	10.091
7420	10.091
743	185
7430	185
744	865
7440	865
746	56
7460	56
747	858
7470	858
748	2.341
7481	766
7482	74
7483	557
7489	944
Λ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	15
75	15
751	15
Μ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	785
80	785
801	4
802	4
804	777
Ν. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	679
85	679
851	248
852	204
853	227
Ξ. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	8.945
90	82
900	82
91	183
911	90
912	22
913	71
92	3.740
921	608
922	142
923	2.067
924	448
925	8
926	225
927	242
93	4.940
930	4.940

Ο. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	68
95	68
950	68

ΠΗΓΗ: Μητρώο Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

**ΠΙΝΑΚΑΣ 38 Β: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ
ΜΟΝΟΨΗΦΙΩΝ ΚΛΑΔΩΝ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ 1994**

	ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	
	ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	357.322	
Z	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	267.961	
50	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, λιανική πώληση καυσίμων οχημάτων	27.142	10,13
51	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών	33.984	12,68
511	Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	3.442	1,28
512	Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώων ζώων	1.426	0,53
513	Χονδρικό εμπόριο τροφίμων ποτών και καπνού	6.715	2,51
514	Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης	7.021	2,62
515	Χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων	7.287	2,72
516	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και συναφών ειδών	3.530	1,32
517	Λοιπά χονδρικό εμπόριο	4.563	1,70
52	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	150.366	56,11
521	Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα κατ/τα	27.268	10,18
522	Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα κατ/τα	24.170	9,02
523	Λιανικό εμπόριο ιατροφαρμακευτικών ειδών, καλλυντικών και ειδών τουαλέτας	8.645	3,23
524	Λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα κατ/τα	57.318	21,39
525	Άλλο λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα	19.148	7,15
526	Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα	499	0,19
527	Λιανικό εμπόριο που δεν διενεργείται σε κατ/τα	10.705	3,99
528	Επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	2.613	0,98
55	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	56.469	21,07
551	Ξενοδοχεία	4.592	1,71
552	Εγκαταστάσεις κατασκήνωσης και άλλες επιχειρήσεις παροχής καταλύματος	7.086	2,64
553	Εστιατόρια	22.567	8,42
554	Μπαρ	20.815	7,77
555	Καντίνες και τροφοδοσία με τρόφιμα	1.409	0,53
Θ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	30.372	
60	Χερσαίες μεταφορές	21.504	70,80
601	Σιδηροδρομικές μεταφορές		0,00
602	Άλλες χερσαίες μεταφορές	21.495	70,77
603	Μεταφορές μέσω αγωγών	9	0,03
61	Υδάτινες μεταφορές	373	1,23
611	Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές	335	1,10
612	Μεταφορές μέσω εσωτερικών υδάτινων οδών	38	0,13
62	Εναέριες μεταφορές	63	0,21
621	Προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές	57	0,19
622	Μη προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές	6	0,02
623	Διαστημικές μεταφορές		0,00
63	Βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες	8.303	27,34
631	Διακίνηση και αποθήκευση φορτίων	208	0,68
632	Άλλες βοηθητικές μεταφορικές δραστηριότητες	747	2,46
633	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και επιχειρήσεων οργανωμένων εκδρομών: δραστηριότητες παροχής τουριστικής βοήθειας μ.α.κ.	2.964	9,76
634	Δραστηριότητες άλλων γραφείων μεταφορών	4.384	14,43
64	Ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες	129	0,42
641	Ταχυδρομικές δραστηριότητες	103	0,34
642	Τηλεπικοινωνίες	26	0,09

I	ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	1.091	
65	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με εξαίρεση τις ασφαλιστικές εταιρείες και τα ταμεία συντάξεων	87	7,97
651	Ενδιάμεσοι νομισματικοί οργανισμοί	49	4,49
652	Άλλοι ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	38	3,48
6521	Χρηματοδοτική μίσθωση (λήζινγκ)	7	0,64
6522	Άλλες πιστωτικές δραστηριότητες	7	0,64
6529	Άλλες δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.	24	2,20
66	Ασφαλίσεις και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	128	11,73
6601	Ασφάλειες ζωής	52	4,77
6609	Άλλες ασφάλειες, εκτός από τις ασφάλειες ζωής	76	6,97
67	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών	876	80,29
671	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εκτός από τις ασφαλίσσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	29	2,66
6711	Διαχείριση κεφαλαιαγορών	9	0,82
6712	Δραστηριότητες χρηματιστών επί κινητών αξιών	15	1,37
6713	Δραστηριότητες συναφείς προς τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.	5	0,46
672	Δραστηριότητες συναφείς προς τις ασφαλίσσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	847	77,64

Κ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	39.331	
70	Δραστηριότητες συναφείς με ακίνητη περιουσία	642	1,63
701	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία, οι οποίες αφορούν ιδιότητα ακίνητα	20	0,05
7011	Ανάπτυξη και πώληση ακίνητης περιουσίας	8	0,02
7012	Αγοραπωλησία ιδιοκτητήτων ακινήτων	12	0,03
702	Εκμίσθωση ιδιοκτητήτων ακινήτων	183	0,47
703	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία που εκτελούνται έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	439	1,12
7031	Μεσιτικά γραφεία ακινήτων	429	1,09
7032	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	10	0,03
71	Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή, εκμίσθωση ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	2.115	5,38
711	Ενοικίαση αυτοκινήτων	760	1,93
712	Εκμίσθωση λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	161	0,41
7121	Ενοικίαση άλλων χερσαίων μεταφορικών μέσων	152	0,39
7122	Ενοικίαση μεταφορικών μέσων για μεταφορές μέσω υδάτινων οδών	9	0,02
713	Εκμίσθωση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού	816	2,07
7131	Ενοικίαση γεωργικών μηχανημάτων και εξοπλισμού	561	1,43
7132	Ενοικίαση μηχανημάτων και εξοπλισμού κατασκευών και έργων πολιτικού μηχανικού	31	0,08
7133	Ενοικίαση μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπολογιστών	17	0,04
7139	Ενοικίαση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού μ.α.κ.	207	0,53
714	Ενοικίαση ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης μ.α.κ.	378	0,96
72	Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες	472	1,20
721	Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής	53	0,13
722	Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού και προμήθεια λογισμικού	286	0,73
723	Επεξεργασία δεδομένων	55	0,14
724	Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων	15	0,04
725	Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής	34	0,09
726	Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική	29	0,07
73	Ερευνα και ανάπτυξη		0,00
731	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές επιστήμες και τη μηχανική	38	0,10
732	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες	82	0,21
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	35.982	91,49
741	Νομικές δραστηριότητες, δραστηριότητες λογιστικής τήρησης.....	8.838	22,47
7411	Νομικές δραστηριότητες	93	0,24
7412	Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και ελέγχου:δραστηριότητες παροχής φορολογικών συμβουλών	6.549	16,65
7413	Ερευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης	104	0,26
7414	Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών και διαχειριστικών συμβουλών	2.092	5,32
742	Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής τεχνικών συμβουλών	19.774	50,28
743	Τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	320	0,81
744	Διαφήμιση	1.272	3,23
745	Εξεύρεση και προμήθεια προσωπικού	8	0,02
746	Δραστηριότητες ιδιωτικού αστυνομικού και παροχής προστασίας	88	0,22
747	Δραστηριότητες καθαρισμού κτιρίων, μέσων μεταφοράς και άλλων χώρων	1.412	3,59
748	Διάφορες άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	4.270	10,86
7481	Φωτογραφικές δραστηριότητες	1.579	4,01
7482	Δραστηριότητες συσκευασίας	178	0,45
7483	Δραστηριότητες γραμματείας και μετάφρασης	867	2,20
7489	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες μ.α.κ.	1.646	4,18

Λ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	70	
75	Δημόσια διοίκηση και άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	70	100,00
751	Κρατική διοίκηση, οικονομική και κοινωνική πολιτική	70	100,00
Μ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1.775	
80	Εκπαίδευση	1.775	100,00
801	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	5	0,28
802	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	10	0,56
803	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	6	0,34
804	Εκπαίδευση για ενηλίκους και λοιπή εκπαίδευση	1.754	98,82
Ν	ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	1.239	
85	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1.239	100,00
851	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία	472	38,10
852	Κτηνιατρικές δραστηριότητες	396	31,96
853	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας	371	29,94
Ξ	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	17.166	
90	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	258	1,50
900	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	258	1,50
91	Δραστηριότητες οργανώσεων	1.215	7,08
911	Δραστηριότητες επιχειρηματικών επαγγελματικών και εργοδοτικών οργανώσεων	1.063	6,19
912	Δραστηριότητες εργατικών ενώσεων	34	0,20
913	Δραστηριότητες άλλων οργανώσεων	118	0,69
92	Ψυχαγωγικές πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες	6.019	35,06
921	Κινηματογραφικές και βιντεοσκοπικές δραστηριότητες	924	5,38
922	Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές δραστηριότητες	516	3,01
923	Άλλες δραστηριότητες θεάματος	2.745	15,99
924	Δραστηριότητες πρακτορείων ειδήσεων	571	3,33
925	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων κλπ	22	0,13
926	Αθλητικές δραστηριότητες	543	3,16
927	Άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες	698	4,07
93	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	9.674	56,36
930	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	9.674	56,36
Ο	ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	87	
95	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	87	100,00
950	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	87	100,00
Π	ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	5	
99	Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	5	100,00
990	Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	5	100,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ 39 Β: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑ

1994	ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	% ΚΑΤΑ ΝΟΜΗ
	ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	359.097	
Z	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	267.961	74,62
			0,00
50	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, λιανική πώληση καυσίμων οχημάτων	27.142	7,56
51	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών	33.984	9,46
511	Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	3.442	0,96
512	Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων	1.426	0,40
513	Χονδρικό εμπόριο τροφίμων ποτών και καπνού	6.715	1,87
514	Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης	7.021	1,96
515	Χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων	7.287	2,03
516	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και συναφών ειδών	3.530	0,98
517	Λοιπό χονδρικό εμπόριο	4.563	1,27
52	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	150.366	41,87
521	Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα κατ/τα	27.268	7,59
522	Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα κατ/τα	24.170	6,73
523	Λιανικό εμπόριο ιατροφαρμακευτικών ειδών, καλλυντικών και ειδών τουαλέτας	8.645	2,41
524	Λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα κατ/τα	57.318	15,96
525	Άλλο λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα	19.148	5,33
526	Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα	499	0,14
527	Λιανικό εμπόριο που δεν διενεργείται σε κατ/τα	10.705	2,98
528	Επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	2.613	0,73
55	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	56.469	15,73
551	Ξενοδοχεία	4.592	1,28
552	Εγκαταστάσεις κατασκήνωσης και άλλες επιχειρήσεις παροχής καταλύματος	7.086	1,97
553	Εστιατόρια	22.567	6,28
554	Μπαρ	20.815	5,80
555	Καντίνες και τροφοδοσία με τρόφιμα	1.409	0,39
Θ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	30.372	8,46
60	Χερσαίες μεταφορές	21.504	5,99
601	Σιδηροδρομικές μεταφορές		0,00
602	Άλλες χερσαίες μεταφορές	21.495	5,99
603	Μεταφορές μέσω αγωγών	9	0,00
61	Υδάτινες μεταφορές	373	0,10
611	Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές	335	0,09
612	Μεταφορές μέσω εσωτερικών υδάτινων οδών	38	0,01
62	Εναέριες μεταφορές	63	0,02
621	Προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές	57	0,02
622	Μη προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές	6	0,00
623	Διαστημικές μεταφορές		0,00
63	Βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες	8.303	2,31
631	Διακίνηση και αποθήκευση φορτίων	208	0,06
632	Άλλες βοηθητικές μεταφορικές δραστηριότητες	747	0,21
633	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και επιχειρήσεων οργανωμένων εκδρομών: δραστηριότητες παροχής τουριστικής βοήθειας μ.α.κ.	2.964	0,83
634	Δραστηριότητες άλλων γραφείων μεταφορών	4.384	1,22
64	Ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες	129	0,04
641	Ταχυδρομικές δραστηριότητες	103	0,03
642	Τηλεπικοινωνίες	26	0,01

I	ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	1.091	0,30
65	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με εξαίρεση τις ασφαλιστικές εταιρείες και τα ταμεία συντάξεων	87	0,02
651	Ενδιάμεσοι νομισματικοί οργανισμοί	49	0,01
652	Άλλοι ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	38	0,01
6521	Χρηματοδοτική μίσθωση (λήζινγκ)	7	0,00
6522	Άλλες πιστωτικές δραστηριότητες	7	0,00
6529	Άλλες δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.	24	0,01
66	Ασφαλίσεις και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	128	0,04
6601	Ασφάλειες ζωής	52	0,01
6609	Άλλες ασφάλειες, εκτός από τις ασφάλειες ζωής	76	0,02
67	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών	876	0,24
671	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εκτός από τις ασφαλίσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	29	0,01
6711	Διαχείριση κεφαλαιαγορών	9	0,00
6712	Δραστηριότητες χρηματιστών επί κινητών αξιών	15	0,00
6713	Δραστηριότητες συναφείς προς τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.	5	0,00
672	Δραστηριότητες συναφείς προς τις ασφαλίσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	847	0,24

Κ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	39.331	10,95
70	Δραστηριότητες συναφείς με ακίνητη περιουσία	642	0,18
701	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία, οι οποίες αφορούν ιδιόκτητα ακίνητα	20	0,01
7011	Ανάπτυξη και πώληση ακίνητης περιουσίας	8	0,00
7012	Αγοραπωλησία ιδιόκτητων ακινήτων	12	0,00
702	Εκμίσθωση ιδιόκτητων ακινήτων	183	0,05
703	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία που εκτελούνται έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	439	0,12
7031	Μεσιτικά γραφεία ακινήτων	429	0,12
7032	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	10	0,00
71	Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή, εκμίσθωση ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	2.115	0,59
711	Ενοίκιαση αυτοκινήτων	760	0,21
712	Εκμίσθωση λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	161	0,04
7121	Ενοίκιαση άλλων χερσαίων μεταφορικών μέσων	152	0,04
7122	Ενοίκιαση μεταφορικών μέσων για μεταφορές μέσω υδάτινων οδών	9	0,00
713	Εκμίσθωση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού	816	0,23
7131	Ενοίκιαση γεωργικών μηχανημάτων και εξοπλισμού	561	0,16
7132	Ενοίκιαση μηχανημάτων και εξοπλισμού κατασκευών και έργων πολιτικού μηχανικού	31	0,01
7133	Ενοίκιαση μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπολογιστών	17	0,00
7139	Ενοίκιαση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού μ.α.κ.	207	0,06
714	Ενοίκιαση ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης μ.α.κ.	378	0,11
72	Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες	472	0,13
721	Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής	53	0,01
722	Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού και προμήθεια λογισμικού	286	0,08
723	Επεξεργασία δεδομένων	55	0,02
724	Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων	15	0,00
725	Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής	34	0,01
726	Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική	29	0,01
73	Ερευνα και ανάπτυξη		0,00
731	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές επιστήμες και τη μηχανική	38	0,01
732	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες	82	0,02
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	35.982	10,02
741	Νομικές δραστηριότητες, δραστηριότητες λογιστικής τήρησης.....	8.838	2,46
7411	Νομικές δραστηριότητες	93	0,03
7412	Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και ελέγχου:δραστηριότητες παροχής φορολογικών συμβουλών	6.549	1,82
7413	Ερευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης	104	0,03
7414	Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών και διαχειριστικών συμβουλών	2.092	0,58
742	Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής τεχνικών συμβουλών	19.774	5,51
743	Τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	320	0,09
744	Διαφήμιση	1.272	0,35
745	Εξεύρεση και προμήθεια προσωπικού	8	0,00
746	Δραστηριότητες ιδιωτικού αστυνομικού και παροχής προστασίας	88	0,02
747	Δραστηριότητες καθαρισμού κτιρίων, μέσων μεταφοράς και άλλων χώρων	1.412	0,39
748	Διάφορες άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	4.270	1,19
7481	Φωτογραφικές δραστηριότητες	1.579	0,44
7482	Δραστηριότητες συσκευασίας	178	0,05
7483	Δραστηριότητες γραμματείας και μετάφρασης	867	0,24
7489	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες μ.α.κ.	1.646	0,46

Λ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	70	0,02
75	Δημόσια διοίκηση και άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	70	0,02
751	Κρατική διοίκηση, οικονομική και κοινωνική πολιτική	70	0,02
Μ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1.775	0,49
80	Εκπαίδευση	1.775	0,49
801	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	5	0,00
802	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	10	0,00
803	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	6	0,00
804	Εκπαίδευση για ενήλικους και λοιπή εκπαίδευση	1.754	0,49
Ν	ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	1.239	0,35
85	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1.239	0,35
851	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία	472	0,13
852	Κτηνιατρικές δραστηριότητες	396	0,11
853	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας	371	0,10
Ξ	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ	17.166	4,78
90	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	258	0,07
900	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	258	0,07
91	Δραστηριότητες οργανώσεων	1.215	0,34
911	Δραστηριότητες επιχειρηματικών επαγγελματικών και εργοδοτικών οργανώσεων	1.063	0,30
912	Δραστηριότητες εργατικών ενώσεων	34	0,01
913	Δραστηριότητες άλλων οργανώσεων	118	0,03
92	Ψυχαγωγικές πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες	6.019	1,68
921	Κινηματογραφικές και βιντεοσκοπικές δραστηριότητες	924	0,26
922	Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές δραστηριότητες	516	0,14
923	Άλλες δραστηριότητες θεάματος	2.745	0,76
924	Δραστηριότητες πρακτορείων ειδήσεων	571	0,16
925	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων κλπ	22	0,01
926	Αθλητικές δραστηριότητες	543	0,15
927	Άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες	698	0,19
93	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	9.674	2,69
930	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	9.674	2,69
Ο	ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	87	0,02
95	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	87	0,02
950	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	87	0,02
Π	ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	5	0,00
99	Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	5	0,00
990	Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	5	0,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ 40Β: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ
ΔΙΨΗΦΙΩΝ ΚΛΑΔΩΝ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ 1994

	ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	% ΚΑΤΑΝΟ ΜΗ
	ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ	357.322	
Z	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	267.961	
50	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, λιανική πώληση καυσίμων οχημάτων	27.142	
51	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών	33.984	
511	Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	3.442	10,13
512	Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων	1.426	4,20
513	Χονδρικό εμπόριο τροφίμων ποτών και καπνού	6.715	19,76
514	Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης	7.021	20,66
515	Χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων	7.287	21,44
516	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και συναφών ειδών	3.530	10,39
517	Λοιπό χονδρικό εμπόριο	4.563	13,43
52	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	150.366	
521	Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα κατ/τα	27.268	18,13
522	Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα κατ/τα	24.170	16,07
523	Λιανικό εμπόριο ιατροφαρμακευτικών ειδών, καλλυντικών και ειδών τουαλέτας	8.645	5,75
524	Λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα κατ/τα	57.318	38,12
525	Άλλο λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα	19.148	12,73
526	Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα	499	0,33
527	Λιανικό εμπόριο που δεν διενεργείται σε κατ/τα	10.705	7,12
528	Επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	2.613	1,74
55	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	56.469	
551	Ξενοδοχεία	4.592	8,13
552	Εγκαταστάσεις κατασκήνωσης και άλλες επιχειρήσεις παροχής καταλύματος	7.086	12,55
553	Εστιατόρια	22.567	39,96
554	Μπαρ	20.815	36,86
555	Καντίνες και τροφοδοσία με τρόφιμα	1.409	2,50
Θ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	30.372	
60	Χερσαίες μεταφορές	21.504	
601	Σιδηροδρομικές μεταφορές		
602	Άλλες χερσαίες μεταφορές	21.495	99,96
603	Μεταφορές μέσω αγωγών	9	0,04
61	Υδάτινες μεταφορές	373	
611	Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές	335	89,81
612	Μεταφορές μέσω εσωτερικών υδάτινων οδών	38	10,19
62	Εναέριες μεταφορές	63	
621	Προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές	57	90,48
622	Μη προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές	6	9,52
623	Διαστημικές μεταφορές		0,00
63	Βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες	8.303	
631	Διακίνηση και αποθήκευση φορτίων	208	2,51
632	Άλλες βοηθητικές μεταφορικές δραστηριότητες	747	9,00
633	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και επιχειρήσεων οργανωμένων εκδρομών: δραστηριότητες παροχής τουριστικής βοήθειας μ.α.κ.	2.964	35,70
634	Δραστηριότητες άλλων γραφείων μεταφορών	4.384	52,80
64	Ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες	129	
641	Ταχυδρομικές δραστηριότητες	103	79,84
642	Τηλεπικοινωνίες	26	20,16

I	ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	1.091	
65	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με εξαίρεση τις ασφαλιστικές εταιρείες και τα ταμεία συντάξεων	87	
651	Ενδιάμεσοι νομισματικοί οργανισμοί	49	56,32
652	Άλλοι ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	38	43,68
6521	Χρηματοδοτική μίσθωση (λήζινγκ)	7	8,05
6522	Άλλες πιστωτικές δραστηριότητες	7	8,05
6529	Άλλες δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.	24	27,59
66	Ασφαλίσεις και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	128	
6601	Ασφάλειες ζωής	52	40,63
6609	Άλλες ασφάλειες, εκτός από τις ασφάλειες ζωής	76	59,38
67	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών	876	
671	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εκτός από τις ασφαλίσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	29	3,31
6711	Διαχείριση κεφαλαιαγορών	9	1,03
6712	Δραστηριότητες χρηματιστών επί κινητών αξιών	15	1,71
6713	Δραστηριότητες συναφείς προς τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.	5	0,57
672	Δραστηριότητες συναφείς προς τις ασφαλίσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	847	96,69

K	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	39.331	
70	Δραστηριότητες συναφείς με ακίνητη περιουσία	642	
701	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία, οι οποίες αφορούν ιδιότητα ακίνητα	20	3,12
7011	Ανάπτυξη και πώληση ακίνητης περιουσίας	8	1,25
7012	Αγοραπωλησία ιδιοκτητών ακινήτων	12	1,87
702	Εκμίσθωση ιδιοκτητών ακινήτων	183	28,50
703	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία που εκτελούνται έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	439	68,38
7031	Μεσιτικά γραφεία ακινήτων	429	66,82
7032	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης	10	1,56
71	Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή, εκμίσθωση ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	2.115	
711	Ενοίκιαση αυτοκινήτων	760	35,93
712	Εκμίσθωση λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	161	7,61
7121	Ενοίκιαση άλλων χερσαίων μεταφορικών μέσων	152	7,19
7122	Ενοίκιαση μεταφορικών μέσων για μεταφορές μέσω υδάτινων οδών	9	0,43
713	Εκμίσθωση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού	816	38,58
7131	Ενοίκιαση γεωργικών μηχανημάτων και εξοπλισμού	561	26,52
7132	Ενοίκιαση μηχανημάτων και εξοπλισμού κατασκευών και έργων πολιτικού μηχανικού	31	1,47
7133	Ενοίκιαση μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπολογιστών	17	0,80
7139	Ενοίκιαση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού μ.α.κ.	207	9,79
714	Ενοίκιαση ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης μ.α.κ.	378	17,87
72	Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες	472	
721	Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής	53	11,23
722	Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού και προμήθεια λογισμικού	286	60,59
723	Επεξεργασία δεδομένων	55	11,65
724	Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων	15	3,18
725	Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής	34	7,20
726	Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική	29	6,14
73	Ερευνα και ανάπτυξη	120	
731	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές επιστήμες και τη μηχανική	38	31,67
732	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες	82	68,33
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	35.982	
741	Νομικές δραστηριότητες, δραστηριότητες λογιστικής τήρησης.....	8.838	24,56
7411	Νομικές δραστηριότητες	93	0,26
7412	Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και ελέγχου:δραστηριότητες παροχής φορολογικών συμβουλών	6.549	18,20
7413	Ερευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης	104	0,29
7414	Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών και διαχειριστικών συμβουλών	2.092	5,81
742	Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής τεχνικών συμβουλών	19.774	54,96
743	Τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	320	0,89
744	Διαφήμιση	1.272	3,54
745	Εξεύρεση και προμήθεια προσωπικού	8	0,02
746	Δραστηριότητες ιδιωτικού αστυνομικού και παροχής προστασίας	88	0,24
747	Δραστηριότητες καθαρισμού κτιρίων, μέσων μεταφοράς και άλλων χώρων	1.412	3,92
748	Διάφορες άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	4.270	11,87
7481	Φωτογραφικές δραστηριότητες	1.579	4,39
7482	Δραστηριότητες συσκευασίας	178	0,49
7483	Δραστηριότητες γραμματείας και μετάφρασης	867	2,41
7489	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες μ.α.κ.	1.646	4,57

Λ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	70	
75	Δημόσια διοίκηση και άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	70	
751	Κρατική διοίκηση, οικονομική και κοινωνική πολιτική	70	100,00
Μ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1.775	
80	Εκπαίδευση	1.775	
801	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	5	0,28
802	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	10	0,56
803	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	6	0,34
804	Εκπαίδευση για ενήλικους και λοιπή εκπαίδευση	1.754	98,82
Ν	ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	1.239	
85	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1.239	
851	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία	472	38,10
852	Κτηνιατρικές δραστηριότητες	396	31,96
853	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας	371	29,94
Ξ	ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	17.166	
90	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	258	
900	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες	258	100,00
91	Δραστηριότητες οργανώσεων	1.215	
911	Δραστηριότητες επιχειρηματικών επαγγελματικών και εργοδοτικών οργανώσεων	1.063	87,49
912	Δραστηριότητες εργατικών ενώσεων	34	2,80
913	Δραστηριότητες άλλων οργανώσεων	118	9,71
92	Ψυχαγωγικές πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες	6.019	
921	Κινηματογραφικές και βιντεοσκοπικές δραστηριότητες	924	15,35
922	Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές δραστηριότητες	516	8,57
923	Άλλες δραστηριότητες θεάματος	2.745	45,61
924	Δραστηριότητες πρακτορείων ειδήσεων	571	9,49
925	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων κλπ	22	0,37
926	Αθλητικές δραστηριότητες	543	9,02
927	Άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες	698	11,60
93	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	9.674	
930	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	9.674	100,00
Ο	ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	87	
95	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	87	
950	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	87	100,00
Π	ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	5	
99	Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	5	
990	Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	5	100,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ 41Β: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤ

ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ
ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	131.368	
Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ, ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	90.355	68,78
50	9.780	7,44
51	15.628	11,90
511	1.377	1,05
512	330	0,25
513	2.618	1,99
514	4.068	3,10
515	2.827	2,15
516	1.790	1,36
517	2.618	1,99
52	52.997	40,34
521	5.801	4,42
522	7.127	5,43
523	3.608	2,75
524	23.568	17,94
525	6.888	5,24
526	293	0,22
527	4.573	3,48
528	1.139	0,87
55	11.950	9,10
551	778	0,59
552	525	0,40
553	5.630	4,29
554	4.430	3,37
555	587	0,45
Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	9.952	7,58
60	5.470	4,16
602	5.470	4,16
61	108	0,08
611	85	0,06
612	23	0,02
62	51	0,04
621	47	0,04
622	4	0,00
63	4.268	3,25
631	86	0,07
632	401	0,31
633	1.246	0,95
634	2.535	1,93
64	55	0,04
641	39	0,03
642	16	0,01

I. ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	476	0,36
65	69	0,05
651	46	0,04
6511	4	0,00
6519	42	0,03
652	23	0,02
6521	6	0,00
6529	17	0,01
66	73	0,06
660	73	0,06
6601	34	0,03
6609	39	0,03
67	334	0,25
671	16	0,01
6711	5	0,00
6712	11	0,01
672	318	0,24
6720	318	0,24

Κ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	20.093	15,30
70	308	0,23
701	13	0,01
7011	7	0,01
7012	6	0,00
702	58	0,04
7020	58	0,04
703	237	0,18
7031	231	0,18
7032	6	0,00
71	371	0,28
711	98	0,07
7110	98	0,07
712	7	0,01
7121	7	0,01
713	90	0,07
7131	25	0,02
7132	13	0,01
7133	7	0,01
7139	45	0,03
714	176	0,13
7140	176	0,13
72	251	0,19
721	33	0,03
7210	33	0,03
722	149	0,11
7220	149	0,11
723	29	0,02
7230	29	0,02
724	10	0,01
7240	10	0,01
725	15	0,01
7250	15	0,01
726	15	0,01
7260	15	0,01
73	83	0,06
731	15	0,01
7310	15	0,01
732	68	0,05
7320	68	0,05

74	19.080	14,52
741	4.684	3,57
7411	71	0,05
7412	3.117	2,37
7413	73	0,06
7414	1.423	1,08
742	10.091	7,68
7420	10.091	7,68
743	185	0,14
7430	185	0,14
744	865	0,66
7440	865	0,66
746	56	0,04
7460	56	0,04
747	858	0,65
7470	858	0,65
748	2.341	1,78
7481	766	0,58
7482	74	0,06
7483	557	0,42
7489	944	0,72
Λ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	15	0,01
75	15	0,01
751	15	0,01
Μ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	785	0,60
80	785	0,60
801	4	0,00
802	4	0,00
804	777	0,59
Ν. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	679	0,52
85	679	0,52
851	248	0,19
852	204	0,16
853	227	0,17
Ξ. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	8.945	6,81
90	82	0,06
900	82	0,06
91	183	0,14
911	90	0,07
912	22	0,02
913	71	0,05
92	3.740	2,85
921	608	0,46
922	142	0,11
923	2.067	1,57
924	448	0,34
925	8	0,01
926	225	0,17
927	242	0,18
93	4.940	3,76
930	4.940	3,76
Ο. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	68	0,05
95	68	0,05
950	68	0,05

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ42Β: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ
ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1994

ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	%ΚΑΤΑΝΟΜΗ
ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	131.368	
Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ, ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	90.355	
50	9.780	10,82
51	15.628	17,30
511	1.377	1,52
512	330	0,37
513	2.618	2,90
514	4.068	4,50
515	2.827	3,13
516	1.790	1,98
517	2.618	2,90
52	52.997	58,65
521	5.801	6,42
522	7.127	7,89
523	3.608	3,99
524	23.568	26,08
525	6.888	7,62
526	293	0,32
527	4.573	5,06
528	1.139	1,26
55	11.950	13,23
551	778	0,86
552	525	0,58
553	5.630	6,23
554	4.430	4,90
555	587	0,65
Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	9.952	
60	5.470	54,96
602	5.470	54,96
61	108	1,09
611	85	0,85
612	23	0,23
62	51	0,51
621	47	0,47
622	4	0,04
63	4.268	42,89
631	86	0,86
632	401	4,03
633	1.246	12,52
634	2.535	25,47
64	55	0,55
641	39	0,39
642	16	0,16

I. ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	476	
65	69	14,50
651	46	9,66
6511	4	0,84
6519	42	8,82
652	23	4,83
6521	6	1,26
6529	17	3,57
66	73	15,34
660	73	15,34
6601	34	7,14
6609	39	8,19
67	334	70,17
671	16	3,36
6711	5	1,05
6712	11	2,31
672	318	66,81
6720	318	66,81

Κ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	20.093	
70	308	1,53
701	13	0,06
7011	7	0,03
7012	6	0,03
702	58	0,29
7020	58	0,29
703	237	1,18
7031	231	1,15
7032	6	0,03
71	371	1,85
711	98	0,49
7110	98	0,49
712	7	0,03
7121	7	0,03
713	90	0,45
7131	25	0,12
7132	13	0,06
7133	7	0,03
7139	45	0,22
714	176	0,88
7140	176	0,88
72	251	1,25
721	33	0,16
7210	33	0,16
722	149	0,74
7220	149	0,74
723	29	0,14
7230	29	0,14
724	10	0,05
7240	10	0,05
725	15	0,07
7250	15	0,07
726	15	0,07
7260	15	0,07
73	83	0,41
731	15	0,07
7310	15	0,07
732	68	0,34
7320	68	0,34
74	19.080	94,96
741	4.684	23,31
7411	71	0,35
7412	3.117	15,51
7413	73	0,36
7414	1.423	7,08
742	10.091	50,22
7420	10.091	50,22
743	185	0,92
7430	185	0,92
744	865	4,30
7440	865	4,30
746	56	0,28
7460	56	0,28
747	858	4,27

7470	858	4,27
748	2.341	11,65
7481	766	3,81
7482	74	0,37
7483	557	2,77
7489	944	4,70
Λ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	15	
75	15	100,00
751	15	100,00
Μ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	785	
80	785	100,00
801	4	0,51
802	4	0,51
804	777	98,98
Ν. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	679	
85	679	100,00
851	248	36,52
852	204	30,04
853	227	33,43
Ξ. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	8.945	
90	82	0,92
900	82	0,92
91	183	2,05
911	90	1,01
912	22	0,25
913	71	0,79
92	3.740	41,81
921	608	6,80
922	142	1,59
923	2.067	23,11
924	448	5,01
925	8	0,09
926	225	2,52
927	242	2,71
93	4.940	55,23
930	4.940	55,23
Ο. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	68	
95	68	100,00
950	68	100,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ43B: % ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1994	ΚΑΤ/ΤΑ-ΠΕΡΙΦ. ΑΤΤΙΚΗΣ	ΚΑΤ/ΤΑ ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	% ΠΕΡ. ΑΤΤΙΚΗΣ/ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ
Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ, ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	90.355	267.961	33,72
50	9.780	27.142	36,03
51	15.628	33984	45,99
511	1.377	3442	40,01
512	330	1.426	23,14
513	2.618	6.715	38,99
514	4.068	7.021	57,94
515	2.827	7.287	38,80
516	1.790	3.530	50,71
517	2.618	4.563	57,37
52	52.997	150.366	35,25
521	5.801	27.268	21,27
522	7.127	24.170	29,49
523	3.608	8.645	41,74
524	23.568	57.318	41,12
525	6.888	19.148	35,97
526	293	499	58,72
527	4.573	10.705	42,72
528	1.139	2.613	43,59
55	11.950	56.469	21,16
551	778	4.592	16,94
552	525	7.086	7,41
553	5.630	22.567	24,95
554	4.430	20.815	21,28
555	587	1.409	41,66
Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	9.952	30.372	32,77
60	5.470	21.504	25,44
602	5.470	21.495	25,45
		9	0,00
61	108	373	28,95
611	85	335	25,37
612	23	38	60,53
62	51	63	80,95
621	47	57	82,46
622	4	6	66,67
63	4.268	8.303	51,40
631	86	208	41,35
632	401	747	53,68
633	1.246	2.964	42,04
634	2.535	4.384	57,82
64	55	129	42,64
641	39	103	37,86
642	16	26	61,54

I. ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	476	1.091	43,63
65	69	87	79,31
651	46	49	93,88
6511	4	4	100,00
6519	42	45	93,33
652	23	38	60,53
6521	6	7	85,71
		7	0,00
6529	17	24	70,83
66	73	128	57,03
660	73	128	57,03
6601	34	52	65,38
6609	39	76	51,32
67	334	876	38,13
671	16	29	55,17
6711	5	9	55,56
6712	11	15	73,33
		5	0,00
672	318	847	37,54
6720	318	847	37,54

Κ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	20.093	39.331	51,09
70	308	642	47,98
701	13	20	65,00
7011	7	8	87,50
7012	6	12	50,00
702	58	183	31,69
7020	58	183	31,69
703	237	439	53,99
7031	231	429	53,85
7032	6	10	60,00
71	371	2.115	17,54
711	98	760	12,89
7110	98	760	12,89
712	7	161	4,35
7121	7	152	4,61
		9	0,00
713	90	816	11,03
7131	25	561	4,46
7132	13	31	41,94
7133	7	17	41,18
7139	45	207	21,74
714	176	378	46,56
7140	176	378	46,56
72	251	472	53,18
721	33	53	62,26
7210	33	53	62,26
722	149	286	52,10
7220	149	286	52,10
723	29	55	52,73
7230	29	55	52,73
724	10	15	66,67
7240	10	15	66,67
725	15	34	44,12
7250	15	34	44,12
726	15	29	51,72
7260	15	29	51,72
73	83	120	69,17
731	15	38	39,47
7310	15	38	39,47
732	68	82	82,93
7320	68	82	82,93
74	19.080	35.982	53,03
741	4.684	8.838	53,00
7411	71	93	76,34
7412	3.117	6.549	47,60
7413	73	104	70,19
7414	1.423	2.092	68,02
742	10.091	19.774	51,03
7420	10.091	19.774	51,03
743	185	320	57,81
7430	185	320	57,81
744	865	1.272	68,00
7440	865	1.272	68,00
		8	0,00
746	56	88	63,64
7460	56	88	63,64
747	858	1.412	60,76
7470	858	1.412	60,76
748	2.341	4.270	54,82
7481	766	1.579	48,51
7482	74	178	41,57
7483	557	867	64,24

7489		944	1.646	57,35
Λ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	15	70		21,43
75	15	70		21,43
751	15	70		21,43
Μ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	785	1.775		44,23
80	785	1.775		44,23
801	4	5		80,00
802	4	10		40,00
		6		0,00
804	777	1.754		44,30
Ν. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	679	1.239		54,80
85	679	1.239		54,80
851	248	472		52,54
852	204	396		51,52
853	227	371		61,19
Ξ. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	8.945	17.166		52,11
90	82	258		31,78
900	82	258		31,78
91	183	1.215		15,06
911	90	1.063		8,47
912	22	34		64,71
913	71	118		60,17
92	3.740	6019		62,14
921	608	924		65,80
922	142	516		27,52
923	2.067	2745		75,30
924	448	571		78,46
925	8	22		36,36
926	225	543		41,44
927	242	698		34,67
93	4940	9674		51,06
930	4940	9674		51,06
Ο. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡ	68	87		78,16
95	68	87		78,16
950	68	87		78,16

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ 44Β: % ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ-1994

ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗ ΤΑΣ	ΑΡ.ΕΠΙΧ.-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	ΑΡ.ΕΠΙΧ.-ΠΕΡ. ΑΤΤΙΚΗΣ	% ΠΕΡ.ΑΤΤΙΚΗΣ/ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ	469.544	175.552	37,39
1	806	29	3,60
10	17	9	52,94
11	8	4	50,00
12	5		0,00
13	30	16	53,33
14	746	122	16,35
2-3	68.755	29.922	43,52
15	13.685	3.666	26,79
16	38	5	13,16
17	3.032	1.607	53,00
18	13.185	5.419	41,10
19	2.403	1.411	58,72
20	7.239	2.582	35,67
21	757	483	63,80
22	4.184	2.840	67,88
23	216	74	34,26
24	1.044	643	61,59
25	858	482	56,18
26	3.138	1.216	38,75
27	503	250	49,70
28	6.338	2.754	43,45
29	1.785	737	41,29
30	31	21	67,74
31	900	525	58,33
32	171	91	53,22
33	531	302	56,87
34	328	141	42,99
35	823	615	74,73
36	7.546	4.048	53,64
37	20	10	50,00
4	357	107	29,97
40	80	23	28,75
41	277	84	30,32
5	40.131	13.886	34,60
45	40.131	13.886	34,60
6	268.333	90.446	33,71
50	27.142	9.780	36,03
51	34.066	15.656	45,96
52	150.655	53.058	35,22
55	56.470	11.952	21,17
7	30.379	9.959	32,78
60	21.507	5.475	25,46
61	373	108	28,95
62	64	51	79,69
63	8.303	4.268	51,40
64	132	57	43,18

8	40.309	20.495	50,84
65	87	70	80,46
66	128	73	57,03
67	876	337	38,47
70	642	308	47,98
71	2.115	372	17,59
72	476	252	52,94
74	35.985	19.083	53,03
9	20.474	10.586	51,70
73	120	83	69,17
75	75	18	24,00
80	1.779	789	44,35
85	1.239	679	54,80
90	258	82	31,78
91	1.216	183	15,05
92	6.021	3.744	62,18
93	9.674	4940	51,06
95	87	68	78,16
99	5		0,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ45B: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟ
ΔΙΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ-1994

ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤ/ΤΑ	% ΚΑΤΑΝΟ ΜΗ
ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	131.368	
Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ, ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	90.355	
50	9.780	
51	15.628	
511	1.377	8,81
512	330	2,11
513	2.618	16,75
514	4.068	26,03
515	2.827	18,09
516	1.790	11,45
517	2.618	16,75
52	52.997	
521	5.801	10,95
522	7.127	13,45
523	3.608	6,81
524	23.568	44,47
525	6.888	13,00
526	293	0,55
527	4.573	8,63
528	1.139	2,15
55	11.950	
551	778	6,51
552	525	4,39
553	5.630	47,11
554	4.430	37,07
555	587	4,91
Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	9.952	
60	5.470	
602	5.470	100,00
61	108	
611	85	78,70
612	23	21,30
62	51	
621	47	92,16
622	4	7,84
63	4.268	
631	86	2,01
632	401	9,40
633	1.246	29,19
634	2.535	59,40
64	55	
641	39	70,91
642	16	29,09

I. ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	476	
65	69	
651	46	66,67
6511	4	5,80
6519	42	60,87
652	23	33,33
6521	6	8,70
6529	17	24,64
66	73	
660	73	100,00
6601	34	46,58
6609	39	53,42
67	334	
671	16	4,79
6711	5	1,50
6712	11	3,29
672	318	95,21
6720	318	95,21
K. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	20.093	
70	308	
701	13	4,22
7011	7	2,27
7012	6	1,95
702	58	18,83
7020	58	18,83
703	237	76,95
7031	231	75,00
7032	6	1,95
71	371	
711	98	26,42
7110	98	26,42
712	7	1,89
7121	7	1,89
713	90	24,26
7131	25	6,74
7132	13	3,50
7133	7	1,89
7139	45	12,13
714	176	47,44
7140	176	47,44
72	251	
721	33	13,15
7210	33	13,15
722	149	59,36
7220	149	59,36
723	29	11,55
7230	29	11,55
724	10	3,98
7240	10	3,98
725	15	5,98
7250	15	5,98
726	15	5,98
7260	15	5,98
73	83	
731	15	18,07

7310	15	18,07
732	68	81,93
7320	68	81,93
74	19.080	
741	4.684	24,55
7411	71	0,37
7412	3.117	16,34
7413	73	0,38
7414	1.423	7,46
742	10.091	52,89
7420	10.091	52,89
743	185	0,97
7430	185	0,97
744	865	4,53
7440	865	4,53
746	56	0,29
7460	56	0,29
747	858	4,50
7470	858	4,50
748	2.341	12,27
7481	766	4,01
7482	74	0,39
7483	557	2,92
7489	944	4,95
Λ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	15	
75	15	
751	15	100,00
Μ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	785	
80	785	
801	4	0,51
802	4	0,51
804	777	98,98
Ν. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	679	
85	679	
851	248	36,52
852	204	30,04
853	227	33,43
Ξ. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	8.945	
90	82	
900	82	100,00
91	183	
911	90	49,18
912	22	12,02
913	71	38,80
92	3.740	
921	608	16,26
922	142	3,80
923	2.067	55,27
924	448	11,98
925	8	0,21
926	225	6,02
927	242	6,47
93	4.940	
930	4.940	100,00

Ο. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	68	
95	68	
950	68	100,00

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου Επιχειρήσεων, ΕΣΥΕ, 1994

ΠΙΝΑΚΑΣ 46B: Ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφέρεια Αττικής ως προς το σύνολο της χώρας 1978			
ΚΛΑΔΟΣ	Κατ/τα	Απασχόληση	
8	52,28		63,05
81	25,80		57,01
810	25,80		57,01
8101	34,27		59,29
8102	36,05		76,69
8103	50,00		71,43
8104	64,63		85,04
8105			
8109	2,08		6,73
82	48,11		78,60
820	48,11		78,60
8201	34,18		79,40
8202	73,53		74,76
83	59,36		66,72
831	68,94		71,95
8311	65,27		66,51
8312	88,10		91,55
8313			
833	49,49		55,07
8331	42,77		48,21
8332	38,10		72,37
8333	66,03		65,79
8334	83,33		92,93
8335			
834	54,99		58,51
8341	53,65		55,01
8349	64,75		78,59
835	81,66		91,31
8350	81,66		91,31
836	66,15		78,24
8361	84,11		90,24
8362	84,62		96,13
8363	71,24		74,61
8364	71,78		76,63
8365	55,73		60,46
8366	91,30		78,13
8367			
8369	41,30		76,61
84	33,50		58,34
841	66,67		70,00
8410	66,67		70,00
842	100,00		100,00
8420	100,00		100,00
843	29,56		48,80
8431	28,62		50,69
8432	30,95		43,10
844			
8441			
849	57,33		65,71
8491	47,83		50,00
8492	72,41		85,48
85	88,00		94,81
850	88,00		94,81
8500	88,00		94,81
9	43,38		52,11
92	25,16		51,92
921	25,16		51,92
95	9,80		15,06
952	9,80		15,06
96			
963			
97	44,73		59,38
971	100,00		100,00
972	80,82		86,45
973	33,97		40,96
974	13,33		80,43
975	38,23		54,57
978			
979	49,80		58,27
98	43,62		48,74
981	52,45		52,44
982	38,08		44,59
983	50,03		54,32
984	58,35		60,39
ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ			

ΠΙΝΑΚΑΣ 47B: Ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφέρεια Αττικής ως προς το σύνολο της χώρας 1988			
ΚΛΑΔΟΣ	Κατ/τα	Απασχοληση	
8	38,39	54,54	
81	22,07	50,02	
810	22,07	50,02	
8101	33,48	52,86	
8102	23,91	62,31	
8103	70,97	68,43	
8104	75,68	93,83	
8105	85,71	97,63	
8109	1,20	5,60	
82	42,73	71,41	
820	42,73	71,41	
8201	38,63	74,64	
8202	46,79	55,12	
83	42,72	57,16	
831	57,22	62,69	
8311	56,53	59,16	
8312	66,67	81,39	
8313	59,32	72,21	
833	36,09	46,05	
8331	29,93	34,34	
8332	36,36	71,07	
8333	50,72	52,74	
8334	61,54	78,31	
8335	72,11	80,24	
834	37,12	50,65	
8341	35,38	44,49	
8349	45,70	68,79	
835	71,31	88,30	
8350	71,31	88,30	
836	57,68	66,95	
8361	76,27	75,58	
8362	60,00	47,38	
8363	57,76	63,68	
8364	60,58	67,35	
8365	49,93	52,34	
8366	84,62	90,32	
8367	66,67	80,00	
8369	43,94	72,85	
84	35,20	43,30	
841	68,42	69,59	
8410	68,42	69,59	
842	50,00	64,29	
8420	50,00	64,29	
843	11,64	29,86	
8431	15,56	36,93	
8432	7,65	12,91	
844	42,71	46,52	
8441	42,71	46,52	
849	33,93	56,44	
8491			
8492			
85	77,14	74,47	
850	77,14	74,47	
8500	77,14	74,47	
9	42,57	54,54	
92	20,15	61,99	
921	20,15	61,98	
95	7,14	9,76	
952	7,14	9,76	
96	41,67	57,20	
963	41,67	57,21	
97	45,72	62,20	
971	98,66	99,02	
972	73,08	82,44	
973	40,89	46,99	
974	15,79	72,81	
975	75,81	86,32	
978	48,48	57,74	
979	42,87	46,04	
98	42,43	47,87	
981	49,76	51,23	
982	38,56	45,40	
983	49,46	52,42	
984	51,46	51,07	
ΠΗΓΗ Η: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ			

ΠΙΝΑΚΑΣ 1Γ: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛ ΟΥΜΕΝΩΝ	Επιστημον ες κ έλευθ. επαγγελματ ίες	Διευθύν οι και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολού μενοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛ ΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡ	Απασχο λούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛ ΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορ ικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙ ΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να κατατα γούν
1974	1797033	201132	44433	223567	233634	168434	871200	159816	159816	745968	745968	20049
1980	2210725	294125	58025	280375	290225	206375	1129125	178100	178100	881475	881475	22025
1985	3588500	394900	63900	340500	362500	322300	1484100	1038000	1038000	1044600	1044600	21700
1988	3857354	449949	72054	371158	381024	341901	1616086	972972	972972	1044958	1044958	23338
1990	3719056	472585	58739	408987	428285	346304	1714900	892278	892278	1093285	1093285	18594
1992	3684501	480310	69483	418288	450396	366285	1784762	811269	811269	1064553	1064553	23917
ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΘΗΡΑ - ΑΛΕΙΕΙΑ												
1974	159383	533	350	400	133	250	1666	159950	159950	767	767	0
1980	177550	775	500	900	50	20	2245	173700	173700	1375	1375	0
1985	1036900	3200	300	300	300	700	4800	1030200	1030200	200	200	0
1988	972020	2926	408	612	0	272	4218	966100	966100	1701	1701	0
1990	889179	1408	141	422	70	915	2956	884460	884460	1761	1761	0
1992	806661	1829	366	731	293	658	3877	800883	800883	1902	1902	0
ΟΡΥΧΕΙΑ - (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)												
1974	7034	367	250	850		117	1584			5450	5450	0
1980	7625	600	250	475		200	1525			6100	6100	0
1985	28900	2100	500	2400		100	5100			22800	22800	0
1988	22520	1224	544	1224	0	748	3740	68	68	18711	18711	0
1990	22608	1056	141	1267	0	421	2885	70	70	19651	19651	0
1992	18285	1170	293	1317	0	731	3511	73	73	14701	14701	0
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ												
1974	462633	15000	11850	27200	6817	4633	65500	33	33	396867	396867	233
1980	584350	27100	13500	40700	10725	7850	99875	150	150	484325	484325	0
1985	678700	29500	22300	43300	11500	8800	115400	300	300	563000	563000	0
1988	706527	32182	26602	47085	12654	11701	130224	136	136	576162	576162	0
1990	719866	29088	23101	48593	11763	13101	125646	280	280	593937	593937	0
1992	698780	25526	28013	51271	20114	11922	136846	512	512	561423	561423	0
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΦΩΤΑΙΡΙΟ - ΑΤΜΟΣ - ΥΔΡΕΥΣΗ												
1974	21050	3067	583	7983	50	767	12450	50	50	8500	8500	50
1980	24275	4975	700	9550	25	1050	16300	50	50	7925	7925	0
1985	31600	6700	700	11300		1100	19900	200	200	11500	11500	0
1988	34904	5919	884	10887	0	1225	18915	0	0	15989	15989	0
1990	36553	3733	422	11127	0	1268	16550	634	634	19368	19368	0
1992	36643	3950	878	10825	146	1975	17774	512	512	18358	18358	0

ΠΙΝΑΚΑΣ 1Γ (συνέχεια): ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	Επιστημονικές κ. έλευθ. επαγγελματίες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡ	Απασχολούμενοι στην γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ											
1974	191684	3383	10283	2167	17	333	16183	17	175467	175467	17
1980	241100	8250	10675	3125	50	550	22650	50	218400	218400	
1985	242600	4400	8100	900		500	13900	300	228400	228400	
1988	231744	3606	9458	544	0	204	13812	68	217864	217864	0
1990	252351	4015	9790	2888	70	704	17467	141	234743	234743	0
1992	246262	3291	7607	1170	73	293	12434	219	233609	233609	0
ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ											
1974	327565	10433	1883	30867	21733	50000	310916	233	16383	16383	33
1980	419475	15275	650	41800	265300	74300	397325	450	21700	21700	
1985	570900	14900	1800	45600	336200	137400	535900	2200	32800	32800	
1988	600794	17895	1837	50826	363195	147102	570855	1157	28781	28781	0
1990	653942	23665	4367	50076	393563	146424	623095	1268	29580	29580	0
1992	687297	20333	4535	59536	403440	159445	647289	1536	38399	38399	73
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ											
1974	207733	24883	4117	48250	1850	10400	89500	83	117850	117850	300
1980	225250	32950	6100	57550	2250	11675	110525	75	114600	114600	50
1985	249500	30800	3300	60700	2700	13800	111300		138200	138200	
1988	241950	29802	4423	59671	2790	10614	107300	68	134583	134583	0
1990	249393	25003	3380	63035	2606	12396	106420	211	142762	142762	0
1992	250212	23332	5120	65899	3730	12507	110588	73	139478	139478	73
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ											
1974	82783	30083	4100	37683	6717	2300	80883	17	1850	1850	33
1980	109625	39625	5200	48650	11300	3575	108350		1275	1275	
1985	132600	50500	6800	58000	10200	5100	130600		1800	1800	
1988	160370	57425	7621	73891	10275	8300	157512	136	2722	2722	0
1990	184103	68669	6972	77755	17397	10987	181780		2324	2324	0
1992	200623	76724	9654	82063	19455	8850	196746	73	3803	3803	0
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ											
1974	334400	113233	11000	67750	317	99567	291867	2433	21917	21917	18183
1980	420400	164550	20450	77375	525	106900	369800	3625	25525	25525	21450
1985	615900	252800	20000	117500	1600	153800	545700	4800	43900	43900	21500
1988	685706	298988	20207	126079	2041	161730	609025	5238	48443	48443	22998
1990	709511	315806	10353	148467	2816	160086	637528	5211	48948	48948	17819
1992	739665	324156	13019	145475	3145	169904	655699	7387	52880	52880	23697

ΠΗΓΗ: ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ, 1974-92

ΤΙΝΑΚΑΣ 2Γ: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΜΑΤΩΝ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ, ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΝΟΙΟΓΕΝΕΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΕΝΟΙΟΓΕΝΕΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ - ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΟΥΝ
1993	3720179	371891	401340	182603	389071	412880	412880	1757785	773990	773990	688076	264559	215114	1147749	40655
1995	3823809	387748	427695	215340	391736	445856	445856	1868375	761296	761296	640724	271416	243809	1155949	38188
1997	3854055	409058	446555	216432	422449	445844	445844	1940338	745397	745397	615018	283301	227322	1125641	42679
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΔΑΣΗ-ΘΑΛΑΣΣΙΑ															
1993	793854	2272	1101	818	677	2279	2279	7147	769317	769317	1042	1952	14396	17390	0
1995	781935	1199	243	615	1166	1961	1961	5184	754644	754644	917	1372	19720	22009	98
1997	764984	5255	1079	635	986	1188	1188	9143	740484	740484	725	1336	13292	15353	0
ΟΡΥΧΕΙΑ - ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΥΛΕΙΣ															
1993	19345	431	839	637	1314	291	291	3512	57	57	7278	6879	1618	15775	0
1995	15596	209	292	175	935	75	75	1686	0	0	7295	5963	652	13910	0
1997	17273	186	636	835	697	34	34	2388	0	0	7294	7078	516	14888	0
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ															
1993	579497	24110	19144	17942	43194	9862	9862	114052	0	0	339714	90091	35596	465401	58
1995	577687	29121	21642	21685	47748	9320	9320	129516	75	75	305261	100534	42305	448100	0
1997	558656	38300	19233	24362	46945	11263	11263	140103	293	293	280823	103580	33861	418264	0
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΙΑΙΡΙΟ-ΑΤΟΜΟ-ΥΔΡΕΥΣΗ															
1993	39605	390	2640	3625	13358	256	256	20269	0	0	12972	3515	2850	19337	0
1995	41530	622	3281	3606	12586	67	67	20162	60	60	15157	2245	3906	21308	0
1997	40745	618	2971	4434	12694	67	67	20784	0	0	13123	2796	4043	19962	0
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ															
1993	261438	9449	1154	2934	1393	302	302	15232	0	0	207346	18654	20206	246206	0
1995	252288	17000	2147	805	1609	0	0	15561	75	75	202781	17610	16261	236552	0
1997	249003	12151	1443	1134	2908	183	183	17819	136	136	199400	20266	11383	231049	0
ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ															
1993	791468	302261	16420	16592	60239	270505	270505	666017	1125	1125	63725	16149	44452	124326	0
1995	848660	309000	17424	21557	67331	297557	297557	712869	1211	1211	69796	16228	48478	134502	75
1997	872457	313772	19471	23722	76502	298071	298071	731338	779	779	70312	18577	51251	140140	0
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΑΠΘΗΚΕΥΣΕΙΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ															
1993	248948	8153	5127	25789	59893	10860	10860	109822	294	294	16988	107053	14753	138794	41
1995	247966	9398	6079	25547	54993	12848	12848	108865	241	241	18725	106214	13844	138783	75
1997	246682	6075	5751	25032	58653	12019	12019	107530	75	75	19256	105789	14027	139072	0
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ															
1993	216297	13933	71885	39132	76822	3160	3160	204932	0	0	2637	1462	7263	11362	0
1995	237202	13870	77947	50985	74366	3170	3170	220338	0	0	2714	1968	12182	16864	0
1997	253066	15863	87629	47243	84288	2833	2833	490922	0	0	1616	1799	11795	15210	0
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ															
1993	769727	10894	283031	75136	132186	115566	115566	616813	3197	3197	16373	18807	73981	109161	40556
1995	820947	13332	298640	90366	131001	120861	120861	654200	4990	4990	18078	19282	86462	123822	37940
1997	851190	16836	308345	89035	138778	120185	120185	673179	3629	3629	22470	22080	87151	131701	42679

ΠΗΓΗ: ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ, 1993, 1995, 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 3Γ: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ)												
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ	Επιστημονες κ έλευθ. επαγγελματίες ς	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμε νοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕ ΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣ	Απασχο λούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕ ΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙ ΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να κατατα γούν
	ΣΥΝΟΛΟ											
1974-1980	3,51	6,54	4,55	3,85	3,68	3,44	4,42	1,82	1,82	2,82	2,82	1,58
1980-1988	6,49	5,46	2,74	3,57	3,46	6,51	4,58	23,65	23,65	2,15	2,15	0,73
1988-1992	0,19	1,65	-0,90	3,03	4,27	1,74	2,51	-4,44	-4,44	0,47	0,47	0,61
	ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΘΗΡΑ - ΑΛΙΕΙΑ											
1974-1980	1,82	6,44	6,12	14,47	-15,05	-34,36	5,10	1,70	1,70	10,22	10,22	
1980-1988	23,68	18,07	-2,51	-4,71		38,58	8,20	23,92	23,92	2,70	2,70	
1988-1992	-4,55	-11,08	-2,68	4,54		24,71	-2,09	-4,58	-4,58	2,83	2,83	
	ΟΡΥΧΕΙΑ - (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)											
1974-1980	1,35	8,54	0,00	-9,24		9,35	-0,63			1,90	1,90	
1980-1988	14,50	9,32	10,21	12,56		17,93	11,87			15,04	15,04	
1988-1992	-5,07	-1,12	-14,33	1,85		-0,57	-1,57	1,79	1,79	-5,85	-5,85	
	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ											
1974-1980	3,97	10,36	2,20	6,95	7,85	9,19	7,28	28,71	28,71	3,37	3,37	
1980-1988	2,40	2,17	8,85	1,84	2,09	5,12	3,37	-1,22	-1,22	2,19	2,19	
1988-1992	-0,28	-5,63	1,30	2,15	12,28	0,47	1,25	39,29	39,29	-0,65	-0,65	
	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΦΩΤΑΙΡΙΟ - ΑΤΜΟΣ - ΥΔΡΕΥΣΗ											
1974-1980	2,40	8,40	3,10	3,03	-10,91	5,37	4,59			-1,16	-1,16	
1980-1988	4,64	2,20	2,96	1,65		1,95	1,88			9,17	9,17	
1988-1992	1,22	-9,62	-0,17	-0,14		12,68	-1,54			3,51	3,51	
	ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ											
1974-1980	3,90	16,02	0,63	6,29	19,70	8,72	5,76	19,70	19,70	3,72	3,72	
1980-1988	-0,49	-9,83	-1,50	-19,63		-11,66	-6,00	3,92	3,92	-0,03	-0,03	
1988-1992	1,53	-2,26	-5,30	21,10		9,47	-2,59	33,96	33,96	1,76	1,76	

ΠΙΝΑΚΑΣ 3Γ: (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)												
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ	Επίσημες κ έλευθ. επαγγελματίες §	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμε νοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕ ΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣ	Άπασχο λούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕ ΝΩΝ ΣΤΩΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορί κών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να κατατα γούν
ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ												
1974-1980	4,21	6,56	-16,25	5,18	3,35	6,82	4,17	11,59	11,59	4,80	4,80	
1980-1988	4,59	2,00	13,87	2,47	3,64	8,91	4,63	12,53	12,53	3,59	3,59	
1988-1992	3,42	3,24	25,35	4,03	3,38	2,03	3,19	7,34	7,34	7,47	7,47	
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ												
1974-1980	1,36	4,79	6,77	2,98	3,32	1,95	3,58	-1,68	-1,68	-0,46	-0,46	
1980-1988	0,90	-1,25	-3,94	0,45	2,73	-1,18	-0,37	-1,22	-1,22	2,03	2,03	
1988-1992	0,84	-5,94	3,73	2,51	7,53	4,19	0,76	1,79	1,79	0,90	0,90	
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ												
1974-1980	4,79	4,70	4,04	4,35	9,06	7,63	4,99			-6,02	-6,02	
1980-1988	4,87	4,75	4,89	5,36	-1,18	11,10	4,79			9,94	9,94	
1988-1992	5,76	7,51	6,09	2,66	17,30	1,62	5,72	-14,41	-14,41	8,72	8,72	
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ												
1974-1980	3,89	6,43	10,89	2,24	8,77	1,19	4,02	6,87	6,87	2,57	2,57	2,79
1980-1988	6,31	7,75	-0,15	6,29	18,50	5,31	6,43	4,71	4,71	8,34	8,34	0,87
1988-1992	1,91	2,04	-10,41	3,64	11,42	1,24	1,86	8,97	8,97	2,22	2,22	0,75

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ, 1974-92

ΠΙΝΑΚΑΣ 4Γ: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ (1993-1997) ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ													
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ	ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕ ΝΩΝ ΣΩ- ΜΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙ ΚΑ,	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙ ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣ ΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝ ΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦ ΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚ ΩΝ	ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΙΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ - ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΑ ΓΟΥΝ	
0,89	2,41	2,70	4,34	2,08	1,94	2,50	-0,94	-0,94	1,73	1,39	-0,49	1,22	
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΔΑΣΗ-ΘΗΡΑ-ΑΛΙΕΙΑ													
-0,92	23,32	-0,50	-6,13	9,86	-15,03	6,35	-0,95	-0,95	-9,04	-1,97	-3,07		
ΟΡΥΧΕΙΑ (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)													
-2,79	-18,95	-6,69	7,00	-14,66	-41,53	-9,19			0,72	-24,85	-1,44		
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ													
-0,91	12,27	0,12	7,95	2,10	3,91	5,28		-4,65	3,55	-1,24	-2,63		
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΑΕΡΙΟ-ΑΤΜΟΣ-ΥΔΡΕΥΣΗ													
0,71	12,20	3,00	5,17	-1,27	-28,47	0,63		0,29	-5,56	9,14	0,80		
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ													
-1,21	6,49	5,75	-21,15	20,20	-11,77	4,00		-0,97	2,09	-13,36	-1,58		
ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ													
2,47	0,94	4,35	9,35	6,16	2,46	2,37	-8,78	2,49	3,56	3,62	3,04		
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ													
-0,23	-7,09	2,91	-0,74	-0,52	2,57	-0,53	-28,93	-28,93	-0,30	-1,25	0,05		
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ													
4,00	3,30	5,08	4,82	2,35	-2,69	24,41		-11,52	5,32	12,89	7,56		
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ													
2,55	11,50	2,16	4,33	1,22	0,98	2,21	3,22	8,24	4,09	4,18	4,80	1,28	
ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ 1993-97													

ΠΙΝΑΚΑΣ 5Γ: ΠΟΣΟΣΤΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟ (ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ)												
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜ ΕΝΩΝ	Επιστημονες κ έλευθ. επαγγελματίες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμενοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜ ΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙ ΚΑ	Απασχο λούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜ ΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΗΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μί δυνάμενα να καταστήσουν
1974-1980	23,02	46,23	30,59	25,41	24,22	22,53	29,61	11,44	11,44	18,17	18,17	9,86
1980-1988	65,44	52,98	24,18	32,38	31,29	65,67	43,13	446,31	446,31	18,55	18,55	5,96
1988-1992	0,74	6,75	-3,57	12,70	18,21	7,13	10,44	-16,62	-16,62	1,88	1,88	2,48
ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΘΗΡΑ - ΑΛΙΕΙΑ												
1974-1980	11,40	45,40	42,86	125,00	-62,41	-92,00	34,75	10,67	10,67	79,27	79,27	
1980-1988	447,46	277,55	-18,40	-32,00		1260,00	87,88	456,19	456,19	23,71	23,71	
1988-1992	-17,01	-37,49	-10,29	19,44		141,91	-8,08	-17,10	-17,10	11,82	11,82	
ΟΡΥΧΕΙΑ - (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)												
1974-1980	8,40	63,49		-44,12		70,94	-3,72			11,93	11,93	
1980-1988	195,34	104,00	117,60	157,68		274,00	145,25			206,74	206,74	
1988-1992	-18,81	-4,41	-46,14	7,60		-2,27	-6,12	7,35	7,35	-21,43	-21,43	
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ												
1974-1980	26,31	80,67	13,92	49,63	57,33	69,44	52,48	354,55	354,55	22,04	22,04	
1980-1988	20,91	18,75	97,05	15,69	17,99	49,06	30,39	-9,33	-9,33	18,96	18,96	
1988-1992	-1,10	-20,68	5,30	8,89	58,95	1,89	5,09	276,47	276,47	-2,56	-2,56	
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΦΩΤΑΙΡΙΟ - ΑΤΜΟΣ - ΥΔΡΕΥΣΗ												
1974-1980	15,32	62,21	20,07	19,63	-50,00	36,90	30,92			-6,76	-6,76	
1980-1988	43,79	18,97	26,29	14,00		16,67	16,04			101,75	101,75	
1988-1992	4,98	-33,27	-0,68	-0,57		61,22	-6,03			14,82	14,82	
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ												
1974-1980	25,78	143,87	3,81	44,21	194,12	65,17	39,96	194,12	194,12	24,47	24,47	
1980-1988	-3,88	-56,29	-11,40	-82,59		-62,91	-39,02	36,00	36,00	-0,25	-0,25	
1988-1992	6,26	-8,74	-19,57	115,07		43,63	-9,98	222,06	222,06	7,23	7,23	
ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ												
1974-1980	28,06	46,41	-65,48	35,42	21,85	48,60	27,79	93,13	93,13	32,45	32,45	
1980-1988	43,23	17,15	182,62	21,59	33,13	97,98	43,67	157,11	157,11	32,63	32,63	
1988-1992	14,40	13,62	146,87	17,14	14,23	8,39	13,39	32,76	32,76	33,42	33,42	

ΠΙΝΑΚΑΣ 5Γ: (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)												
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜ ΕΝΩΝ	Επιστημονες κ έλευθ. επαγγελματίες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμενοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜ ΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙ ΚΑ	Απασχο λούμενοι στη γεωργία, κ ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜ ΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΚΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν
1974-1980	8,43	32,42	48,17	19,27	21,62	12,26	23,49	-9,64	-9,64	-2,76	-2,76	-83,33
1980-1988	7,41	-9,55	-27,49	3,69	24,00	-9,09	-2,92	-9,33	-9,33	17,44	17,44	
1988-1992	3,41	-21,71	15,76	10,44	33,69	17,83	3,06	7,35	7,35	3,64	3,64	
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ												
1974-1980	32,42	31,72	26,83	29,10	68,23	55,43	33,96			-31,08	-31,08	
1980-1988	46,29	44,92	46,56	51,88	-9,07	132,17	45,37			113,49	113,49	
1988-1992	25,10	33,61	26,68	11,06	89,34	6,63	24,91	-46,32	-46,32	39,71	39,71	
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ												
1974-1980	25,72	45,32	85,91	14,21	65,62	7,36	26,70	48,99	48,99	16,46	16,46	17,97
1980-1988	63,11	81,69	-1,19	62,95	288,76	51,29	64,69	44,50	44,50	89,79	89,79	7,22
1988-1992	7,87	8,42	-35,57	15,38	54,09	5,05	7,66	41,03	41,03	9,16	9,16	3,04
ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ, 1974-92												

ΠΙΝΑΚΑΣ 6Γ: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ (1993-1997) ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ													
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ	ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕ ΝΩΝ ΣΩ- ΜΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΗ ΚΑ,	ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑ ΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕ ΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕ ΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣ ΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝ ΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦ ΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝ ΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕ ΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚ ΩΝ	ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟ ΙΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ - ΕΡΓΑ ΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΑ ΓΟΥΝ
ΣΥΝΟΛΟ	3,60	9,99	11,27	18,53	8,58	7,98	10,39	-3,69	-7,94	7,08	5,68	-1,93	4,98
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΔΑΣΗ-ΘΗΡΑ-ΑΛΙΕΙΑ	-3,64	131,29	-2,00	-22,37	45,64	-47,87	27,93	-3,75	-30,42	-31,56	-7,67	-11,71	
ΟΡΥΧΕΙΑ -(ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)	-10,71	-56,84	-24,20	31,08	-46,96	-88,32	-32,00		0,22	2,89	-68,11	-5,62	
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ	-3,60	58,86	0,46	35,78	8,68	16,57	22,84		-17,34	14,97	-4,87	-10,13	
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΑΕΡΙΟ-ΑΤΜΟΣ-ΥΔΡΕΥΣΗ	2,88	58,46	12,54	22,32	-4,97	-73,83	2,54		1,16	-20,46	41,86	3,23	
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ	-4,76	28,60	25,04	-61,35	108,76	-39,40	16,98		-3,83	8,64	-43,67	-6,16	
ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	10,23	3,81	18,58	42,97	27,00	10,19	9,84	-30,76	10,34	15,03	15,30	12,72	
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	-0,91	-25,49	12,17	-2,94	-2,07	10,67	-2,09	-74,49	13,35	-1,18	-4,92	0,20	
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	17,00	13,85	21,90	20,73	9,72	-10,35	139,55		-38,72	23,05	62,40	33,87	
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	10,58	54,54	8,94	18,50	4,99	4,00	9,14	13,51	37,24	17,40	17,80	20,65	5,23
ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ 1993-97													

ΠΙΝΑΚΑΣ 7Γ: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ -ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΩΝ	Επίσημο νες κ έλεγχ επαγγελμα τίες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμε νοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗ ΡΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμε νοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταχθούν κατάταξή.
ΣΥΝΟΛΟ ΚΛΑΔΩΝ												
1988	1236015	229703	40960	208407	169896	136896	785862	22045	22045	416473	416473	11635
1990	1303659	245801	35074	237913	199175	135296	843259	20777	20777	428778	428778	10846
1992	1350530	253430	38764	241069	203914	146646	883823	20625	20625	433208	433208	12873
ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΘΗΡΑ - ΑΛΙΕΙΑ												
1988	19527	340	0	68	0	136	544	18779	18779	204	204	0
1990	18100	141	0	0	0	140	281	17537	17537	281	281	0
1992	17407	293	219	73	146	146	877	16457	16457	73	73	0
ΟΡΥΧΕΙΑ - (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)												
1988	1768	340	136	544	0	0	1020	0	0	748	748	0
1990	1901	210	0	563	0	0	773	0	0	1127	1127	0
1992	1682	439	0	366	0	0	805	0	0	878	878	0
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ												
1988	323735	23131	15853	28576	7483	5646	80689	0	0	243039	243039	0
1990	323908	21269	14016	30776	6832	5633	78526	0	0	245375	245375	0
1992	323937	19528	14628	31889	10313	4900	81258	146	146	242532	242532	0
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΦΩΤΑΙΡΙΟ - ΑΤΜΟΣ - ΥΔΡΕΥΣΗ												
1988	15717	3470	680	6260	0	544	10954	0	0	4763	4763	0
1990	14860	2183	141	6480	0	704	9508	70	70	5283	5283	0
1992	16018	1975	658	6436	0	805	9874	0	0	6144	6144	0
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ												
1988	76137	2109	3742	476	0	0	6327	0	0	69809	69809	0
1990	81840	1972	4155	1338	70	70	7605	0	0	74233	74233	0
1992	81332	1536	3218	512	73	73	5412	73	73	75846	75846	0
ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ												
1988	245217	9730	1565	27829	153498	38715	231337	68	68	13812	13812	0
1990	273057	14719	3380	32680	168399	39370	258548	140	140	14368	14368	0
1992	292121	10898	2706	37228	177438	44981	273251	146	146	18724	18724	0

ΠΙΝΑΚΑΣ 7Γ: (συνέχεια)

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΩΝ	Επιστήμιοι κ. έλευθ. επαγγελμα τίες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμε νοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗ ΡΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμε νοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταχθούν κατ'επάγγ.
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ												
1988	122200	20957	2517	32182	1157	7212	64025	68	68	58106	58106	0
1990	126421	19298	2535	34229	1056	7465	64583	70	70	61768	61768	0
1992	128946	18431	3657	34376	2267	8631	67362	0	0	61511	61511	73
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ												
1988	96889	35721	4966	43205	7076	4287	95255	68	68	1565	1565	0
1990	109941	40568	4578	46343	11902	5141	108532	0	0	1408	1408	0
1992	120315	46005	5778	49370	11995	5193	118341	73	73	1902	1902	0
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ												
1988	334213	133904	11429	69061	680	80357	295431	3061	3061	24426	24426	11295
1990	352292	145297	6197	85150	915	76768	314327	2956	2956	24932	24932	10071
1992	368772	154325	7899	80820	1682	81917	326643	3730	3730	25599	25599	12800
ΔΕΝ ΔΗΛΩΣΑΝ												
1988	612	0	68	204	0	0	272	0	0	0	0	340
1990	1338	141	70	352	0	0	563	0	0	0	0	775
1992	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

ΠΗΓΗ: ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ 1988-92

ΠΙΝΑΚΑΣ 8Γ: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΜΑΤΩΝ ΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΜΟΝΙΚΑ,	ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΟΙΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΑΓΟΥΝ
1993	1348104	144851	202367	106061	220478	183645	857402	14860	14860	108373	84559	457123	18718
1995	1401866	140040	214469	127504	225577	194856	902446	16387	16387	116641	92996	467444	15589
1997	1406845	150501	228554	121926	237349	190409	928739	15166	15166	117779	88819	444750	18192
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΔΑΣΗ-ΘΙΡΑ-ΑΛΙΕΙΑ													
1993	15227	288	360	216	41	440	1345	13145	13145	0	113	625	738
1995	14859	374	43	150	86	362	1015	13432	13432	118	0	298	416
1997	13483	129	0	0	0	280	409	12647	12647	0	43	386	429
ΟΡΥΧΕΙΑ -(ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)													
1993	3286	113	473	216	288	144	1234	0	1161	606	288	2055	0
1995	1655	75	118	75	343	75	686	0	651	320	0	971	0
1997	1731	0	302	301	0	0	603	0	601	526	0	1127	0
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ													
1993	270674	13564	14070	12125	26475	4860	71094	0	145303	39649	14643	199595	0
1995	270754	15283	15165	13610	29741	4027	77826	0	130251	48741	13944	192936	0
1997	250234	18660	13619	14687	28461	4620	80047	75	109179	47858	13073	170110	0
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΑΙΡΙΟ-ΑΤΜΟΣ-ΥΔΡΕΥΣΗ													
1993	17933	216	1849	1655	7160	41	10921	0	4950	1027	1036	7013	0
1995	18144	524	2072	1910	7595	0	12101	0	4100	577	1367	6044	0
1997	18420	452	2284	2089	6875	0	11700	0	3769	1195	1756	6720	0
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ													
1993	84628	3471	360	1552	945	0	6328	0	67470	4423	6408	78301	0
1995	86764	3791	1271	374	790	0	6226	0	71312	4491	4734	80537	0
1997	85495	4114	1099	388	2015	0	7616	0	70277	3553	4050	77880	0
ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ													
1993	320395	107444	8261	11159	33861	113821	274546	185	26242	6214	13207	45663	0
1995	337488	100493	9613	14964	38359	121772	285201	150	30220	5840	16005	52065	75
1997	344188	106650	10591	14471	40177	119070	290959	43	30743	7830	14612	53185	0

ΠΙΝΑΚΑΣ 8Γ: (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜ ΕΝΩΝ ΣΩΜΑ ΤΩΝ,	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗ ΜΟΝΙΚΑ,	ΤΕΧΝΟ ΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗ ΛΟΙΓΡΑ ΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗ ΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝ ΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝ ΟΙ ΤΕΧΝΙ ΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗ ΧΑΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙ ΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΚΩΝ - ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕ ΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΑ ΓΟΥΝ
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ														
1993	132276	5311	4294	18839	36085	5373	69902	0	0	9298	46962	6069	62329	41
1995	131509	5330	4434	17738	34355	6665	68522	43	43	10082	47172	5616	62870	75
1997	130253	3448	4741	17819	34862	7078	67948	75	75	11627	45541	5062	62230	0
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ														
1993	133404	8457	44509	22728	48188	2507	126389	0	0	1768	648	4601	7017	0
1995	143857	6996	46112	32719	46701	1900	278285	0	0	1731	898	6802	9431	0
1997	149026	8448	52445	26820	50624	1982	289345	0	0	1023	656	7026	8705	0
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ														
1993	370278	5990	128194	37573	67436	56462	295655	1531	1531	8003	8733	37683	54419	18677
1995	396838	7178	135644	45970	67609	60055	316456	2764	2764	9344	8607	44230	62181	15439
1997	414014	8597	143471	45349	74336	57376	329129	2326	2326	10929	10577	42853	64359	18192

ΠΗΓΗ: ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ, 1995, 1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 9Γ: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ (1988-1992) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ											
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	Επίσημοι νεοί και ανεπάρκτες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμενοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΝΟΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΝΟΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν κατ'επάγγ.
ΣΥΝΟΛΟ ΚΛΑΔΩΝ	2,24	2,49	-1,37	3,71	4,67	1,73	2,98	-1,65	0,99	0,99	2,56
ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΘΗΡΑ - ΑΛΙΕΙΑ	-2,83	-3,65		1,79		1,79	12,60	-3,25	-22,66	-22,66	
ΟΡΥΧΕΙΑ - (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)	-1,24	6,60		-9,43			-5,74		4,09	4,09	
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ	0,02	-4,14	-1,99	2,78	8,35	-3,48	0,20		-0,05	-0,05	
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΦΩΤΑΙΡΙΟ - ΑΤΜΟΣ - ΥΔΡΕΥΣΗ	0,48	-13,14	-0,82	0,70		10,29	-2,56		6,57	6,57	
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ	1,66	-7,62	-3,70	1,84			-3,90		2,10	2,10	
ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	4,47	2,87	14,67	7,55	3,69	3,82	4,20	21,05	7,90	7,90	
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	1,35	-3,16	9,79	1,66	18,31	4,59	1,28	-100,00	1,43	1,43	
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	5,56	6,53	3,86	3,39	14,10	4,91	5,57	1,79	5,00	5,00	
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	2,49	3,61	-8,82	4,01	25,41	0,48	2,51	5,07	1,18	1,18	3,18
ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ 1988-1992											

ΠΙΝΑΚΑΣ 10Γ: ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ (1993-1997) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ													
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ,	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ,	ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΟΥΝ
1,07	0,96	3,09	3,55	1,86	0,91	2,02	0,51	0,51	-2,56	2,10	1,24	-0,68	-0,71
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΔΑΣΗ-ΘΗΡΑ-ΑΛΙΕΙΑ													
-3,00	-18,19				-10,68	-25,74	-0,96			-21,46	-11,35	-12,68	
ΟΡΥΧΕΙΑ -(ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)													
-14,81		-10,61	8,65			-16,39			-15,18	-3,48		-13,94	
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ													
-1,94	8,30	-0,81	4,91	1,82	-1,26	3,01			-6,90	4,82	-2,80	-3,92	
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΑΕΡΙΟ-ΑΤΜΟΣ-ΥΔΡΕΥΣΗ													
0,67	20,27	5,42	5,99	-1,01		1,74			-6,59	3,86	14,10	-1,06	
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ													
0,26	4,34	32,18	-29,29	20,84		4,74			1,02	-5,33	-10,84	-0,13	
ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ													
1,81	-0,19	6,41	6,71	4,37	1,13	1,46	-30,57	-30,57	4,04	5,95	2,56	3,89	
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ													
-0,38	-10,24	2,51	-1,38	-0,86	7,13	-0,71			5,75	-0,77	-4,43	-0,04	
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ													
2,81	-0,03	4,19	4,23	1,24	-5,71	2,65			-12,78	0,31	11,16	5,54	
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ													
2,83	9,45	2,85	4,81	2,47	0,40	2,72	11,02	11,02	8,10	4,91	3,27	4,28	-0,66
ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ 1993-97													

ΠΙΝΑΚΑΣ 11Γ: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ - ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ (1988-1992)											
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	Επιστήμους κ. έλευθ. επαγγελματίες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμενοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταχθούν κατ'επάγγ.
	ΣΥΝΟΛΟ	ΚΛΑΔΩΝ									
9,26	10,33	-5,36	15,67	20,02	7,12	12,47	-6,44	-6,44	4,02	4,02	10,64
	ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΘΗΡΑ - ΑΛΙΕΙΑ										
-10,86	-13,82		7,35		7,35	61,21	-12,36	-12,36	-64,22	-64,22	
	ΟΡΥΧΕΙΑ - (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)										
-4,86	29,12	-100,00	-32,72			-21,08			17,38	17,38	
	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ										
0,06	-15,58	-7,73	11,59	37,82	-13,21	0,71			-0,21	-0,21	
	ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΦΩΤΑΕΡΙΟ - ΑΤΜΟΣ - ΥΔΡΕΥΣΗ										
1,92	-43,08	-3,24	2,81		47,98	-9,86			28,99	28,99	
	ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ										
6,82	-27,17	-14,00	7,56			-14,46			8,65	8,65	
	ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ										
19,13	12,00	72,91	33,77	15,60	16,18	18,12	114,71	114,71	35,56	35,56	
	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ										
5,52	-12,05	45,29	6,82	95,94	19,68	5,21			5,86	5,86	
	ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ										
24,18	28,79	16,35	14,27	69,52	21,13	24,24	7,35	7,35	21,53	21,53	
	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ										
10,34	15,25	-30,89	17,03	147,35	1,94	10,56	21,86	21,86	4,80	4,80	13,32
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων έρευνας Εργατικού Δυναμικού											

ΠΙΝΑΚΑΣ 12Γ: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΚΑΙ ΑΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ (1993-1997)													
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕ ΝΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗ ΜΟΝΙΚΑ,	ΤΕΧΝΟ ΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗ ΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΟΙ ΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗ ΧΑΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙ ΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΚΩΝ - ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕ ΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΑ ΓΟΥΝ
4,36	3,90	12,94	14,96	7,65	3,68	8,32	2,06	2,06	-9,86	8,68	5,04	-2,71	-2,81
-11,45	-55,21				-36,36	-69,59	-3,79	-3,79		-61,95	-38,24	-41,87	
-47,32	-100,00	-36,15	39,35			-51,13			-48,23	-13,20	-100,00	-45,16	
-7,55	37,57	-3,21	21,13	7,50	-4,94	12,59			-24,86	20,70	-10,72	-14,77	
2,72	109,26	23,53	26,22	-3,98		7,13			-23,86	16,36	69,50	-4,18	
1,02	18,52	205,28	-75,00	113,23		20,35			4,16	-19,67	-36,80	-0,54	
7,43	-0,74	28,20	29,68	18,65	4,61	5,98	-76,76	-76,76	17,15	26,01	10,64	16,47	
-1,53	-35,08	10,41	-5,41	-3,39	31,73	-2,80			25,05	-3,03	-16,59	-0,16	
11,71	-0,11	17,83	18,00	5,06	-20,94	11,02			-42,14	1,23	52,71	24,06	
11,81	43,52	11,92	20,70	10,23	1,62	11,32	51,93	51,93	36,56	21,12	13,72	18,27	-2,60

ΠΗΓΗ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΣΥΕ 1988-1992

ΠΙΝΑΚΑΣ 13Γ: % ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑ

	Επιστημονες και τεχνικοί επαγγελματίες	Διευθυντές και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμενοι στη γεωργία, ζωοκομική κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορών κόν μίσθωσης	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΚΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν
	ΣΥΝΟΛΟ										
1974	11,19	2,47	12,44	13,00	9,37	48,48	8,89	8,89	41,51	41,51	1,12
1980	13,30	2,62	12,68	13,13	9,34	51,07	8,06	8,06	39,87	39,87	1,00
1985	11,00	1,78	9,49	10,10	8,98	41,36	28,93	28,93	29,11	29,11	0,60
1988	12,30	1,97	10,15	10,42	9,35	44,19	26,60	26,60	28,57	28,57	0,64
1990	12,71	1,58	11,00	11,52	9,31	46,11	23,99	23,99	29,40	29,40	0,50
1992	13,04	1,89	11,35	12,22	9,94	48,44	22,02	22,02	28,89	28,89	0,65
ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΘΗΡΑ - ΑΛΕΙΑ											
1974	0,33	0,22	0,25	0,08	0,16	1,05	98,47	98,47	0,48	0,48	0,00
1980	0,44	0,28	0,51	0,03	0,01	1,26	97,83	97,83	0,77	0,77	0,00
1985	0,31	0,03	0,03	0,03	0,07	0,46	99,35	99,35	0,02	0,02	0,00
1988	0,30	0,04	0,06	0,00	0,03	0,43	99,39	99,39	0,17	0,17	0,00
1990	0,16	0,02	0,05	0,01	0,10	0,33	99,47	99,47	0,20	0,20	0,00
1992	0,23	0,05	0,09	0,04	0,08	0,48	99,28	99,28	0,24	0,24	0,00
ΟΡΥΧΕΙΑ - (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)											
1974	5,22	3,55	12,08	0,00	1,66	22,52	0,00	0,00	77,48	77,48	0,00
1980	7,87	3,28	6,23	0,00	2,62	20,00	0,00	0,00	80,00	80,00	0,00
1985	7,27	1,73	8,30	0,00	0,35	17,65	0,00	0,00	78,89	78,89	0,00
1988	5,44	2,42	5,44	0,00	3,32	16,61	0,30	0,30	83,09	83,09	0,00
1990	4,67	0,62	5,60	0,00	1,86	12,76	0,31	0,31	86,92	86,92	0,00
1992	6,40	1,60	7,20	0,00	4,00	19,20	0,40	0,40	80,40	80,40	0,00
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ											
1974	3,24	2,56	5,88	1,47	1,00	14,16	0,01	0,01	85,78	85,78	0,05
1980	4,64	2,31	6,97	1,84	1,34	17,09	0,03	0,03	82,88	82,88	0,00
1985	4,35	3,29	6,38	1,69	1,30	17,00	0,04	0,04	82,95	82,95	0,00
1988	4,55	3,77	6,66	1,79	1,66	18,43	0,02	0,02	81,55	81,55	0,00
1990	4,04	3,21	6,75	1,63	1,82	17,45	0,04	0,04	82,51	82,51	0,00
1992	3,65	4,01	7,34	2,88	1,71	19,58	0,07	0,07	80,34	80,34	0,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 13Γ: (συνέχεια)											
	Επιστημονικές και επαγγελματικές δραστηριότητες	Διευθυντές και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ Η:	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορών κών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΦΩΤΑΙΡΙΟ - ΑΤΜΟΣ - ΥΔΡΕΥΣΗ											
1974	14,57	2,77	37,92	0,24	3,64	59,14	0,24	40,38	40,38	0,24	0,24
1980	20,49	2,88	39,34	0,10	4,33	67,15	0,21	32,65	32,65	0,00	0,00
1985	21,20	2,22	35,76	0,00	3,48	62,66	0,63	36,39	36,39	0,00	0,00
1988	16,96	2,53	31,19	0,00	3,51	54,19	0,00	45,81	45,81	0,00	0,00
1990	10,21	1,15	30,44	0,00	3,47	45,28	1,73	52,99	52,99	0,00	0,00
1992	10,78	2,40	29,54	0,40	5,39	48,51	1,40	50,10	50,10	0,00	0,00
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ											
1974	1,76	5,36	1,13	0,01	0,17	8,44	0,01	91,54	91,54	0,01	0,01
1980	3,42	4,43	1,30	0,02	0,23	9,39	0,02	90,58	90,58	0,00	0,00
1985	1,81	3,34	0,37	0,00	0,21	5,73	0,12	94,15	94,15	0,00	0,00
1988	1,56	4,08	0,23	0,00	0,09	5,96	0,03	94,01	94,01	0,00	0,00
1990	1,59	3,88	1,14	0,03	0,28	6,92	0,06	93,02	93,02	0,00	0,00
1992	1,34	3,09	0,48	0,03	0,12	5,05	0,09	94,86	94,86	0,00	0,00
ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ											
1974	3,19	0,57	9,42	66,47	15,26	94,92	0,07	5,00	5,00	0,01	0,01
1980	3,64	0,15	9,96	63,25	17,71	94,72	0,11	5,17	5,17	0,00	0,00
1985	2,61	0,32	7,99	58,89	24,07	93,87	0,39	5,75	5,75	0,00	0,00
1988	2,98	0,31	8,46	58,79	24,48	95,02	0,19	4,79	4,79	0,00	0,00
1990	3,62	0,67	8,42	60,18	22,39	95,28	0,19	4,52	4,52	0,00	0,00
1992	2,96	0,66	8,66	58,70	23,20	94,18	0,22	5,59	5,59	0,01	0,01
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ											
1974	11,98	1,98	23,23	0,89	5,01	43,08	0,04	56,73	56,73	0,14	0,14
1980	14,63	2,71	25,55	1,00	5,18	49,07	0,03	50,88	50,88	0,02	0,02
1985	12,34	1,32	24,33	1,08	5,53	44,61	0,00	55,39	55,39	0,00	0,00
1988	12,32	1,83	24,66	1,15	4,39	44,35	0,03	55,62	55,62	0,00	0,00
1990	10,03	1,36	25,28	1,04	4,97	42,67	0,08	57,24	57,24	0,00	0,00
1992	9,32	2,05	26,34	1,49	5,00	44,20	0,03	55,74	55,74	0,03	0,03

ΠΙΝΑΚΑΣ 13Γ: (συνέχεια)											
	Επιστημονες και έλευθ. επαγγελματίες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμποροι και πωλητές	Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμενοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μόνιμα δυνάμενα να καταταγούν
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ											
1974	36,34	4,95	45,52	8,11	2,78	97,70	0,02	0,02	2,23	2,23	0,04
1980	36,15	4,74	44,38	10,31	3,26	98,84	0,00	0,00	1,16	1,16	0,00
1985	38,08	5,13	43,74	7,69	3,85	98,49	0,00	0,00	1,36	1,36	0,00
1988	35,81	4,75	46,08	6,41	5,18	98,22	0,08	0,08	1,70	1,70	0,00
1990	37,30	3,79	42,23	9,45	5,97	98,74	0,00	0,00	1,26	1,26	0,00
1992	38,24	4,81	40,90	9,70	4,41	98,07	0,04	0,04	1,90	1,90	0,00
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ											
1974	33,86	3,29	20,26	0,09	29,77	87,28	0,73	0,73	6,55	6,55	5,44
1980	39,14	4,86	18,41	0,12	25,43	87,96	0,86	0,86	6,07	6,07	5,10
1985	41,05	3,25	19,08	0,26	24,97	88,60	0,78	0,78	7,13	7,13	3,49
1988	43,60	2,95	18,39	0,30	23,59	88,82	0,76	0,76	7,06	7,06	3,35
1990	44,51	1,46	20,93	0,40	22,56	89,85	0,73	0,73	6,90	6,90	2,51
1992	43,82	1,76	19,67	0,43	22,97	88,65	1,00	1,00	7,15	7,15	3,20
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Έρευνας Εργατικού Δυναμικού											

ΠΙΝΑΚΑΣ 14Γ: % ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ												
ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΟΝΙΚΑ,	ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ,ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ Ν - ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΟΥΝ
ΣΥΝΟΛΟ												
1993	10,00	10,79	4,91	10,46	11,10	47,25	20,81	17,96	7,11	5,78	30,85	1,09
1995	10,14	11,19	5,63	10,24	11,66	48,86	19,91	16,76	7,10	6,38	30,23	1,00
1997	10,61	11,59	5,62	10,96	11,57	50,35	19,34	15,96	7,35	5,90	29,21	1,11
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΔΑΣΗ-ΘΗΡΑ-ΑΛΙΕΙΑ												
1993	0,29	0,14	0,10	0,09	0,29	0,90	96,91	0,13	0,25	1,81	2,19	0,00
1995	0,15	0,03	0,08	0,15	0,25	0,66	96,51	0,12	0,18	2,52	2,81	0,01
1997	0,69	0,14	0,08	0,13	0,16	1,20	96,80	0,09	0,17	1,74	2,01	0,00
ΟΡΥΧΕΙΑ -(ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)												
1993	2,23	4,34	3,29	6,79	1,50	18,15	0,29	37,62	35,56	8,36	81,55	0,00
1995	1,34	1,87	1,12	6,00	0,48	10,81	0,00	46,77	38,23	4,18	89,19	0,00
1997	1,08	3,68	4,83	4,04	0,20	13,83	0,00	42,23	40,98	2,99	86,19	0,00
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ												
1993	4,16	3,30	3,10	7,45	1,67	19,68	0,00	58,62	15,55	6,14	80,31	0,01
1995	5,04	3,75	3,75	8,27	1,61	22,42	0,01	52,84	17,40	7,32	77,57	0,00
1997	6,86	3,44	4,36	8,40	2,02	25,08	0,05	50,27	18,54	6,06	74,87	0,00
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΑΕΡΙΟ-ΑΤΜΟΣ-ΥΔΡΕΥΣΗ												
1993	0,98	6,67	9,15	33,73	0,65	51,18	0,00	32,75	8,88	7,20	48,82	0,00
1995	1,50	7,90	8,68	30,31	0,16	48,55	0,14	36,50	5,41	9,41	51,31	0,00
1997	1,52	7,29	10,88	31,15	0,16	51,01	0,00	32,21	6,86	9,92	48,99	0,00
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ												
1993	3,61	0,44	1,12	0,53	0,12	5,83	0,00	79,31	7,14	7,73	94,17	0,00
1995	4,36	0,85	0,32	0,64	0,00	6,17	0,03	80,38	6,98	6,45	93,80	0,00
1997	4,88	0,58	0,46	1,17	0,07	7,16	0,05	80,08	8,14	4,57	92,79	0,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 14Γ: (συνέχεια)													
ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΟΝΙΚΑ, ΜΑΤΩΝ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ,ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ Ν - ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΑΓΟΥΝ	
ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ													
1993	38,19	2,07	2,10	7,61	34,18	84,15	0,14	0,14	8,05	2,04	5,62	15,71	0,00
1995	36,41	2,05	2,54	7,93	35,06	84,00	0,14	0,14	8,22	1,91	5,71	15,85	0,01
1997	35,96	2,23	2,72	8,77	34,16	83,85	0,09	0,09	8,06	2,13	5,87	16,06	0,00
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ													
1993	3,27	2,06	10,36	24,06	4,36	44,11	0,12	0,12	6,82	43,00	5,93	55,75	0,02
1995	3,79	2,45	10,30	22,18	5,18	43,90	0,10	0,10	7,55	42,83	5,58	55,97	0,03
1997	2,46	2,33	10,15	23,78	4,87	43,59	0,03	0,03	7,81	42,88	5,69	56,38	0,00
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ													
1993	6,44	33,23	18,09	35,52	1,46	94,75	0,00	0,00	1,22	0,68	3,36	5,25	0,00
1995	5,85	32,86	21,49	31,35	1,34	92,89	0,00	0,00	1,14	0,83	5,14	7,11	0,00
1997	6,27	34,63	18,67	33,31	1,12	193,99	0,00	0,00	0,64	0,71	4,66	6,01	0,00
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ													
1993	1,42	36,77	9,76	17,17	15,01	80,13	0,42	0,42	2,13	2,44	9,61	14,18	5,27
1995	1,62	36,38	11,01	15,96	14,72	79,69	0,61	0,61	2,20	2,35	10,53	15,08	4,62
1997	1,98	36,23	10,46	16,30	14,12	79,09	0,43	0,43	2,64	2,59	10,24	15,47	5,01
ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων από Έρευνα Εργατικού Δυναμικού													

ΠΙΝΑΚΑΣ 15 Γ: % ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛ. ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ -ΠΕΡ. ΑΤΤΙΚΗΣ										
Επίσημο νες κ έλευθ. επαγγελμα τίες	Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμπόροι και πωλητές	Απασχολούμε νοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΟΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗ ΡΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμε νοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΟΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορικών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν κατ'επάγγ.
ΣΥΝΟΛΟ	ΚΛΑΔΩΝ									
1988	18,58	3,31	16,86	13,75	11,08	1,78	1,78	33,69	33,69	0,94
1990	18,85	2,69	18,25	14,51	10,38	1,59	1,59	32,89	32,89	0,83
1992	18,77	2,87	17,85	15,10	10,86	1,53	1,53	32,08	32,08	0,95
ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΘΗΡΑ - ΑΛΙΕΙΑ										
1988	1,74	0,00	0,35	0,00	0,70	96,17	96,17	1,04	1,04	0,00
1990	0,78	0,00	0,00	0,00	0,77	96,89	96,89	1,55	1,55	0,00
1992	1,68	1,26	0,42	0,84	0,84	94,54	94,54	0,42	0,42	0,00
ΟΡΥΧΕΙΑ - (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ , ΑΥΓΕΣ)										
1988	19,23	7,69	30,77	0,00	0,00	57,69	0,00	42,31	42,31	0,00
1990	11,05	0,00	29,62	0,00	0,00	40,66	0,00	59,28	59,28	0,00
1992	26,10	0,00	21,76	0,00	0,00	47,86	0,00	52,20	52,20	0,00
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ										
1988	7,15	4,90	8,83	2,31	1,74	24,92	0,00	75,07	75,07	0,00
1990	6,57	4,33	9,50	2,11	1,74	24,24	0,00	75,75	75,75	0,00
1992	6,03	4,52	9,84	3,18	1,51	25,08	0,05	74,87	74,87	0,00
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΦΩΤΑΙΡΙΟ - ΑΤΜΟΣ - ΥΔΡΕΥΣΗ										
1988	22,08	4,33	39,83	0,00	3,46	69,70	0,00	30,30	30,30	0,00
1990	14,69	0,95	43,61	0,00	4,74	63,98	0,47	35,55	35,55	0,00
1992	12,33	4,11	40,18	0,00	5,03	61,64	0,00	38,36	38,36	0,00
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ										
1988	2,77	4,91	0,63	0,00	0,00	8,31	0,00	91,69	91,69	0,00
1990	2,41	5,08	1,63	0,09	0,09	9,29	0,00	90,71	90,71	0,00
1992	1,89	3,96	0,63	0,09	0,09	6,65	0,09	93,25	93,25	0,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 15Γ: (συνέχεια)											
	Επιστημο νες κ έλευθ. επαγγελμα τίες	Διευθύνο ντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη	Υπάλληλοι γραφείου Κ.Π.Τ.Ε	Εμποροι και πωλητές	Απασχολούμε νοι στη παροχή υπηρεσιών	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗ ΡΙΣΤΙΚΑ	Απασχολούμε νοι στη γεωργία, ζωοκομ. κλπ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥ ΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	Τεχνίτες, εργάτες μεταφορι κών μέσων	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ, ΕΡΓΑΤΩΝ	Πρόσωπα μη δυνάμενα να κατατα γούν κατ'επάγγ.
ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ											
1988	3,97	0,64	11,35	62,60	15,79	94,34	0,03	0,03	5,63	5,63	0,00
1990	5,39	1,24	11,97	61,67	14,42	94,69	0,05	0,05	5,26	5,26	0,00
1992	3,73	0,93	12,74	60,74	15,40	93,54	0,05	0,05	6,41	6,41	0,00
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ											
1988	17,15	2,06	26,34	0,95	5,90	52,39	0,06	0,06	47,55	47,55	0,00
1990	15,26	2,01	27,08	0,84	5,90	51,09	0,06	0,06	48,86	48,86	0,00
1992	14,29	2,84	26,66	1,76	6,69	52,24	0,00	0,00	47,70	47,70	0,06
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ											
1988	36,87	5,13	44,59	7,30	4,42	98,31	0,07	0,07	1,62	1,62	0,00
1990	36,90	4,16	42,15	10,83	4,68	98,72	0,00	0,00	1,28	1,28	0,00
1992	38,24	4,80	41,03	9,97	4,32	98,36	0,06	0,06	1,58	1,58	0,00
ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ											
1988	40,07	3,42	20,66	0,20	24,04	88,40	0,92	0,92	7,31	7,31	3,38
1990	41,24	1,76	24,17	0,26	21,79	89,22	0,84	0,84	7,08	7,08	2,86
1992	41,85	2,14	21,92	0,46	22,21	88,58	1,01	1,01	6,94	6,94	3,47
ΔΕΝ ΔΗΛΩΣΑΝ											
1988	0,00	11,11	33,33	0,00	0,00	44,44	0,00	0,00	0,00	0,00	55,56
1990	10,54	5,23	26,31	0,00	0,00	42,08	0,00	0,00	0,00	0,00	57,92
1992											
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων έρευνας Εργατικού Δυναμικού											

ΠΙΝΑΚΑΣ 16Γ: % ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛ. ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΟ ΚΛΑΔΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ-ΠΕΡ. ΑΤΤΙΚΗΣ												
ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ,	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΧΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗ ΜΟΝΙΚΑ,	ΤΕΧΝΟ ΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗ ΛΟΙΓΡΑ ΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕ ΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕ ΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗ ΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕ ΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕ ΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕ ΝΟΙ ΤΕΧΝΙ ΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕ ΡΩΝ ΒΙΟΜΗ ΧΑΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙ ΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑ ΤΕΣ, ΧΕΙΡΟΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕ ΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΑ ΓΟΥΝ
ΣΥΝΟΛΟ												
1993	10,74	15,01	7,87	16,35	13,62	63,60	1,10	1,10	8,04	6,27	33,91	1,39
1995	9,99	15,30	9,10	16,09	13,90	64,37	1,17	1,17	8,32	6,63	33,34	1,11
1997	10,70	16,25	8,67	16,87	13,53	66,02	1,08	1,08	8,37	6,31	31,61	1,29
ΓΕΩΡΓΙΑ-ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΔΑΣΗ-ΘΗΡΑ-ΑΛΙΕΙΑ												
1993	1,89	2,36	1,42	0,27	2,89	8,83	86,33	0,00	0,74	4,10	4,85	0,00
1995	2,52	0,29	1,01	0,58	2,44	6,83	90,40	0,79	0,00	2,01	2,80	0,00
1997	0,96	0,00	0,00	0,00	2,08	3,03	93,80	0,00	0,32	2,86	3,18	0,00
ΟΡΥΧΕΙΑ (ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ, ΑΛΥΚΕΣ)												
1993	3,44	14,39	6,57	8,76	4,38	37,55	0,00	0,00	18,44	8,76	62,54	0,00
1995	4,53	7,13	4,53	20,73	4,53	41,45	0,00	0,00	19,34	0,00	58,67	0,00
1997	0,00	17,45	17,39	0,00	0,00	34,84	0,00	0,00	30,39	0,00	65,11	0,00
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ-ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ												
1993	5,01	5,20	4,48	9,78	1,80	26,27	0,00	0,00	14,65	5,41	73,74	0,00
1995	5,64	5,60	5,03	10,98	1,49	28,74	0,00	0,00	18,00	5,15	71,26	0,00
1997	7,46	5,44	5,87	11,37	1,85	31,99	0,03	0,03	19,13	5,22	67,98	0,00
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ-ΦΩΤΑΙΡΙΟ-ΑΤΜΟΣ-ΥΔΡΕΥΣΗ												
1993	1,20	10,31	9,23	39,93	0,23	60,90	0,00	0,00	5,73	5,78	39,11	0,00
1995	2,89	11,42	10,53	41,86	0,00	66,69	0,00	0,00	3,18	7,53	33,31	0,00
1997	2,45	12,40	11,34	37,32	0,00	63,52	0,00	0,00	6,49	9,53	36,48	0,00
ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ												
1993	4,10	0,43	1,83	1,12	0,00	7,48	0,00	0,00	5,23	7,57	92,52	0,00
1995	4,37	1,46	0,43	0,91	0,00	7,18	0,00	0,00	5,18	5,46	92,82	0,00
1997	4,81	1,29	0,45	2,36	0,00	8,91	0,00	0,00	4,16	4,74	91,09	0,00
ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ-ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ												
1993	33,53	2,58	3,48	10,57	35,53	85,69	0,06	0,06	1,94	4,12	14,25	0,00
1995	29,78	2,85	4,43	11,37	36,08	84,51	0,04	0,04	1,73	4,74	15,43	0,02
1997	30,99	3,08	4,20	11,67	34,59	84,53	0,01	0,01	2,27	4,25	15,45	0,00

ΠΙΝΑΚΑΣ 16Γ: (συνέχεια)													
	ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΜΑ ΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΣΤΗ ΜΟΝΙΚΑ	ΤΕΧΝΟ ΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	ΥΠΑΛΛΗ ΛΟΙΓΡΑ ΦΕΙΟΥ	ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕ ΣΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕ ΝΩΝ ΜΕ ΤΡΙΤΟΓΕ ΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗ ΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕ ΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟ ΤΡΟΦΟΙ, ΑΛΙΕΙΣ Κ.Π.Α.Ε.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕ ΝΩΝ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕ ΝΗ	ΕΙΔΙΚΕΥΜΕ ΝΟΙ ΤΕΧΝΙ ΤΕΣ	ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕ ΡΩΝ ΒΙΟΜΗ ΧΑΝΙΚΩΝ	ΑΝΕΙΔΙ ΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑ ΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑ ΚΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΕΧΝΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑ ΤΩΝ	ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕ ΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΑ ΓΟΥΝ
	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ-ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ												
1993	4,02	3,25	14,24	27,28	4,06	52,85	0,00	0,00	7,03	35,50	4,59	47,12	0,03
1995	4,05	3,37	13,49	26,12	5,07	52,10	0,03	0,03	7,67	35,87	4,27	47,81	0,06
1997	2,65	3,64	13,68	26,76	5,43	52,17	0,06	0,06	8,93	34,96	3,89	47,78	0,00
	ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ												
1993	6,34	33,36	17,04	36,12	1,88	94,74	0,00	0,00	1,33	0,49	3,45	5,26	0,00
1995	4,86	32,05	22,74	32,46	1,32	93,45	0,00	0,00	1,20	0,62	4,73	6,56	0,00
1997	5,67	35,19	18,00	33,97	1,33	94,16	0,00	0,00	0,69	0,44	4,71	5,84	0,00
	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ												
1993	1,62	34,62	10,15	18,21	15,25	79,85	0,41	0,41	2,16	2,36	10,18	14,70	5,04
1995	1,81	34,18	11,58	17,04	15,13	79,74	0,70	0,70	2,35	2,17	11,15	15,67	3,89
1997	2,08	34,65	10,95	17,95	13,86	79,50	0,56	0,56	2,64	2,55	10,35	15,55	4,39
ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων Ερευνας Εργατικού Δυναμικού													

ΠΙΝΑΚΑΣ 17: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΕΠ 1994-99 ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΜΕΤΡΟ (σε χιλ. ΕCΥ)

	Ενδυνάμωση του νέου ρόλου της Περιφέρειας	Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων	Βελτίωση Βασικών υποδομών	Αγροτική ανάπτυξη	Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού		Ενίσχυση δομών τοπικής αυτοδιοίκησης/ΕΑΠΤΑ	Συμπλήρωση λειτουργικών χαρακτηριστικών των έργων	Εφαρμογή	Σύνολο Δαπανών	% των πόρων για το ανθρώπινο δυναμικό στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	Ενέργειες κατάρτισης στα διάφορα υποπρογράμματα	% στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	
Κ. Μακεδονία	123787	72861 1773	269554	129362 2480	Μέτρο1: Μέτρο2: Μέτρο3: Μέτρο4:	54255 24200 10747 8865	98067 5532	31414	7907	816918	12,00	4253	0,52	
	Κατάρτιση													
Ιόνιοι Νήσοι	Ορθολογική ανάπτυξη τουρισμού	Ανάπτυξη παραγωγικού ιστού και αγροτικών χώρων	Ποιότητα ζωής	Ανθρώπινοι πόροι			ΕΑΠΤΑ	Ολοκλήρωση έργων ΠΕΠ	Εφαρμογή					
	68876	17993	62000				21340	20967	2787	228943	15,28			
	Κατάρτιση			Μέτρο1: Μέτρο2: Μέτρο3: Μέτρο4:		20500 1200 12280 1000	34980 5860 343 3511							
Θεσσαλία	Αγροτική Ανάπτυξη	Μεταποίηση	Υπερτοπικά δίκτυα υποδομών	Προστασία περιβάλλοντος ποιότητα ζωής	Ανθρώπινοι πόροι		ΕΑΠΤΑ	Συμπλήρωση λειτουργικών φάσεων ΑΚΠΣ	Εφαρμογή					
	129490 4298	83763	113898	83090 2150	Μέτρο1: Μέτρο2: Μέτρο3: Μέτρο4:	59857 13729 6388 2148	82122 7289 1672 262	56315	7158	560895	14,64	6448	1,15	
	Κατάρτιση													

	Ειδικό ολοκληρωμένο πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης	Αγροτική ανάπτυξη	Στήριξη Επιλεγμένων παραγωγικών τομέων και πλεονεκτιμάτων	Βελτίωση ποιότητας ζωής και περιβάλλον	Ανθρώπινοι πόροι		ΕΑΠΤΑ	Συμπλήρωση έργων ΠΕΠ	Εφαρμογή	Σύνολο Δαπανών	% των πόρων για το ανθρώπινο δυναμικό στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	Ενέργειες κατάρτισης στα διάφορα υποπρογράμματα	%στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	
B. Αιγαίο		86225	32032	16986	84588		43402	35461	24733	4521	327948	13,23	667	0,20
					Μέτρο 1: Ανάπτυξη υποδομών	28400	65,43							
Κατάρτιση			667											
					Μέτρο 2: Συνεχιζόμεν η κατάρτιση	12200	28,11							
					Μέτρο 3: Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας	2802	6,46							
A. Μακεδονία και Θράκη	Ειδ. πρόγραμμα ανάπτυξης μεταποίησης	Αγροτική ανάπτυξη	Τουρισμός- περιβάλλον- ποιότητα ζωής	ΕΑΠΤΑ	Ανθρώπινοι πόροι			Ολοκλήρωση έργων ΠΕΠ	Τεχνική βοήθεια					
	181744	157996	143451	70345	Μέτρο 1: Υποδομές και εξοπλισμός εκπαιδευ σης	47931	80,347	47587	7496	688966	11,66	6206	0,90	
Κατάρτιση	1034	4138	1034		Μέτρο 2: Συνεχιζόμεν η κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας	19654	59,65							
					Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού	7243	9,01							
					Μέτρο 4: Υποδομή δομών κατάρτισης και ενεργειών κοινωνικού αποκλεισμού	5518	6,87							

		Υποδομές μεταφορών	Ολοκληρωμένα προγράμματα ανάπτυξης αγροτικού χώρου	Περιβάλλον και ποιότητα ζωής	Στήριξη παραγωγικών τομέων	Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού				Ενίσχυση δομών τοπικής αυτοδιοίκησης ΕΑΠΤΑ	Τεχνική βοήθεια	Σύνολο Δαπανών	% των πόρων για το ανθρώπινο δυναμικό στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	Ενέργειες κατάρτισης στα διάφορα υποπρογράμματα	% στο Σύνολο ύψος του ΠΕΠ	
Δ. Μακεδονία		82568	70374	31016	28133		Μέτρο 1: Υποδομές εκπαίδευσης	26347	41990	30762	15870	4246	304959	13,77	1418	0,46
			1418				Μέτρο 2: Δομές συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης	3546	8,44							
							Μέτρο 3: Συνεχιζόμενη κατάρτιση για ανέργους	9118	21,71							
							Μέτρο 4: Ενέργειες καταπολέμησης του αποκλεισμού	2979	7,09							
Δυτ. Ελλάδα	Πύλη διασύνδεσης με την Ευρώπη	Βελτίωση ποιότητας ζωής- περιβάλλον	Αγροτική ανάπτυξη	Αναβάθμιση ζωικών βιομηχανικής παραγωγής		Ανθρώπινοι πόροι			Ενίσχυση δομών τοπικής αυτοδιοίκησης ΕΑΠΤΑ	Ολοκλήρωση ημιτελών έργων 1ΚΠΣ	Εφαρμογή					
	87184	130310	54059	116858					51917	48600	8015	4657	501600	10,35	1400	0,28
	12595 (Υποδομές κατάρτισης)					Μέτρο 1: Υποδομές	26936	51,88								
	821			579		Μέτρο 2: Συνεχιζόμενες κατάρτιση	13929	26,83								
						Μέτρο 3: Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας	9316	17,94								
						Μέτρο 4 Συνοδευτικές ενέργειες στα μέτρα 2 και 3	1736	3,34								

ΕΟΠ "Κρήτη: Κέντρο οικονομίας και έρευνας στην ΝΑ Μεσόγειο"	ΕΟΠ "Τουριστικής και πολιτιστικής ανάπτυξης"	Αστική Ανάπτυξη- ποιότητα ζωής ανάπτυξη υποδομών μεταφορών	Αγροτική και τοπική ανάπτυξη	Ανθρώπινο δυναμικό		ΕΑΠΤΑ	Ολοκλήρωση Α'ΚΠΣ	Εφαρμογή	Σύνολο Δαπανών	% των πόρων για το ανθρώπινο δυναμικό στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	Ενέργειες κατάρτισης στα διάφορα υποπρογράμματα	% στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	
Κρήτη	56500	59052	163230	61400		35409	40900	19100	3800	435591	8,13	3793	0,87
					Μέτρο 1: Υποδομές αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης	20481	57,84						
	1725			2068	Μέτρο 2: Συνεχιζόμενη εκπαίδευση	9755	27,55						
					Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού	5173	14,61						

	ΕΟΠ "Τουριστική Αξιοποίηση θαλάσσιων και πολιτισμικών πόρων"	Στήριξη παραγωγικών τομέων	Περιβάλλον ποιότητα ζωής	Ειδική ολοκληρωμένη δράση νήσου Λέρου	Ανθρώπινο δυναμικό		ΕΑΠΤΑ	Συμπλήρωση Α' ΚΠΣ	Τεχνική βοήθεια	Σύνολο Δαπανών	% των πόρων για το ανθρώπινο δυναμικό στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	Ενέργειες κατάρτισης στα διάφορα υποπρογράμματα	% στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	
N. Αιγαίο	135600	94547	52980	11500		34350	35850	10700	4473	380000	9,04	1700	0,45	
					Μέτρο 1: Υποδομές 1000 εκπαίδευσης									
κατάρτιση	700				Μέτρο 2: Συνεχιζόμεν η επαγγελματική κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας	18000	52,40							
					Μέτρο 3: Καταπολέμηση αποκλεισμού από την αγορά εργασίας	13500	39,30							
					Μέτρο 4: Ανάπτυξη κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης	1350	3,93							
						1500	4,37							

Στερέα Ελλάδα	ΕΟΠ Προβλ. περιοχών	Αγροτική ανάπτυξη	Παραγωγικοί τομείς	Περιβάλλοντο ιότητα ζωής	Ανθρώπινο δυναμικό	ΕΑΠΤΑ	Συμπλήρωση ΑΚΠΣ	Εφαρμογή	Σύνολο Δαπανών	% των πόρων για το ανθρώπινο δυναμικό στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	Ενέργειες κατάρτισης στα διάφορα υποπρογράμ ματα	%στο Σύνολικό ύψος του ΠΕΠ	
	109185	106340	196538	51207		44395	57667	52742	4955	623029	7.13	0.57	
	Μέτρο 4:Ανθρώπινο δυναμικό (περιλαμβανόμε και ενέργειας κατάρτισης). Το συνολικό ύψος του μέτρου ανέρχεται σε 1770	1770			Μέτρο 1: Υποδομές 29041	65.42							
					Μέτρο 2: Συνεχιζόμεν η εκπαίδευση 13053	29.40							
					Μέτρο 3:Καταπολέμ ηση κοινωνικού αποκλεισμού 2301	5.18							

Ατική	Περιβάλλον και ποιότητα ζωής	Αναπτυξιακές παρεμβάσεις και κυκλοφοριακή αναβάθμιση			Ανθρώπινο δυναμικό				ΕΑΠΤΑ	Ολοκλήρωση ημιτελών έργων Α ΚΠΣ	Τεχνική βοήθεια	Σύνολο Δαπανών	% των πόρων για το ανθρώπινο δυναμικό στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	Ενέργειες κατάρτισης στα διάφορα υποπρογράμματα	% στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	
	224139	375617							155421	109311	65259	8722	938469	16,56		
						Μέτρο1: Υποδομές αρχικής και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κοινωνικού αποκλεισμού	106896	68,78								
						Μέτρο2: Συνεχιζόμενης εκπαίδευσης	31035	19,97								
						Μέτρο3: Ανεργία-κοινωνικός αποκλεισμός	17490	11,25								

Περιοχή	Βελτίωση οικονομικών και κοινωνικών υποδομών	Αγροτική ανάπτυξη-ανάπτυξη ορεινών όγκων	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων	Ανθρώπινοι πόροι			ΕΑΠΤΑ	Ολοκλήρωση ημιτελών έργων Α ΚΠΣ	Εφαρμογή	Σύνολο Δαπανών	% των πόρων για το ανθρώπινο δυναμικό στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ	Ενέργειες κατάρτισης στα διάφορα υποπρογράμματα	% στο συνολικό ύψος του ΠΕΠ
Ηπείρος	80318	123469	55298	Μέτρο 1: Αρχική κατάρτιση		38827	37241	8621	3172	346946	11,19	3103	0,89
		3103		Μέτρο 2: Συνεχιζόμεν η κατάρτιση για την καταπολέμηση της ανεργίας		28620	73,71						
				Μέτρο 3: Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού		20,07							
						2414	6,22						
Πελοπόννησος	100080	56455	92231	Βασικές υποδομές ποιότητας ζωής	στηρίξη γεωργικού τομέα και ανάπτυξη αγροτικού χώρου	34520	47866	9815	4653	440300	7,84	1198	0,27
	666		532	Μέτρο 1: Υποδομές εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης		19320	55,97						
				Μέτρο 2: Συνεχιζόμεν η κατάρτιση-καταπολέμηση της ανεργίας		12400	35,92						
				Μέτρο 3: Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας		2800	8,11						

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Τάσεις και Εξελίξεις στο Σύνολο της Χώρας

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία ¹ το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της χώρας σε τρέχουσες τιμές ανήλθε το 1994 σε 15979 δισ. δρχ (πιν. 18). Καθόλο το διάστημα της εξεταζόμενης περιόδου (1971-1994) ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ εμφανίζεται καθοδικός. Οι υψηλότεροι ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ εντοπίζονται την χρονική περίοδο 1971-81 (πιν. 21, 24), ενώ στην συνέχεια (1981-1991) ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής είναι θετικός, αλλά εμφανώς χαμηλότερος (πιν 22, 25), τάση η οποία δεν αντιστρέφεται κατά την περίοδο (1991-94) (πιν. 23).

Η διαπεριφερειακή κατανομή του ΑΕΠ, όπως είναι φυσικό, δεν είναι ούτε ισότιμη ούτε βέβαια εμφανίζει παρόμοιους ρυθμούς διαχρονικής εξέλιξης (πιν. 9). Οι σημαντικές αυτές διαφορές στην κατανομή του ΑΕΠ μεταξύ των περιφερειών είναι ενδεικτικές της διατήρησης του διπολικού μοντέλου ανάπτυξης² στον Ελληνικό χώρο. Οι Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας εξακολουθούν να αποτελούν τους δύο βασικούς πόλους έλξης των οικονομικών δραστηριοτήτων, άποψη η οποία ενισχύεται και από την διαχρονική μελέτη (1981-1994) της διαπεριφερειακής κατανομής και των μέσων ετήσιων ρυθμών μεταβολής του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ είναι θετικός σε όλες τις Περιφέρειες κατά την χρονική περίοδο 1981-91, εικόνα η οποία αντιστρέφεται στη συνέχεια (1991-94) με τις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου να εμφανίζουν αρνητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής (πιν. 22, πιν. 23). Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αυξάνεται με ρυθμό υψηλότερο από τον αντίστοιχο εθνικό στην Περιφέρεια Αττικής και στην Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας την δεκαετία 1981-91 (πιν. 22). Στη

¹ ΚΕΠΕ (1997).

² Κόνσολας Ν. (1985: 297-305).

συνέχεια (1991-1994) και στις δύο Περιφέρειες εμφανίζεται μείωση του μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ, εξακολουθεί όμως να είναι υψηλότερος από τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής στο σύνολο της χώρας, γεγονός που αφήνει αμετάβλητη τη θέση τους στην διαπεριφερειακή κατανομή του ΑΕΠ.

Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και παραγωγική διάρθρωση

Από μία πρώτη οπτική, η κατανομή του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος στους τρεις τομείς παραγωγικών δραστηριοτήτων δεν δεικνύει μεταβολή του παραγωγικού προτύπου της χώρας κατά την διάρκεια των τελευταίων 25 χρόνων.

Η σημασία του πρωτογενή τομέα μειώνεται στο σύνολο της χώρας: μείωση του ποσοστού συμμετοχής του στο σχηματισμό του ΑΕΠ και χαμηλότεροι ρυθμοί μέσης ετήσιας μεταβολής συγκριτικά με τους άλλους δύο τομείς οικονομικής δραστηριότητας, με εξαίρεση το διάστημα 1991-94 το οποίο όμως είναι ιδιαίτερα περιορισμένο για να βγουν ασφαλή συμπεράσματα (πιν. 1, 10, 11, 19, 24, 21, 25, 22, 26, 23).

Φθίνουσα είναι η συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στον σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ καθόλη την εξεταζόμενη χρονική περίοδο. Υψηλότεροι είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα συγκριτικά με τους αντίστοιχους ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ του πρωτογενή, ενώ είναι χαμηλότεροι συγκριτικά με τους αντίστοιχους ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα των υπηρεσιών. Χαμηλότερος επίσης είναι και ο μέσος ρυθμός ετήσιας εξέλιξης του ΑΕΠ του δευτερογενή συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό εξέλιξης του συνολικού ΑΕΠ. Παρά το περιορισμένο χρονικό διάστημα που αναφέρονται τα στοιχεία της τελευταίας εξεταζόμενης περιόδου, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί ο αρνητικός μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος που προέρχεται από τον δευτερογενή τομέα (πιν. 10, 1, 4, 7, 11, 13, 16, 19, 21, 24, 22, 25, 26).

Ο τριτογενής τομέας συμμετείχε και εξακολουθεί να συμμετέχει με το μεγαλύτερο ποσοστό στο σχηματισμό του ΑΕΠ. Το ποσοστό συμμετοχής του τριτογενή τομέα στο ΑΕΠ αυξήθηκε το διάστημα 1971-94 (πιν. 1, 4, 11, 19). Ο τριτογενής τομέας είναι ο μόνος τομέας οικονομικών δραστηριοτήτων ο οποίος αυξάνει το ποσοστό συμμετοχής του στο σχηματισμό του συνολικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε βάρος όχι μόνο του πρωτογενή αλλά και του δευτερογενή

τομέα της εθνικής οικονομίας. Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ που προέρχεται από τον τομέα των υπηρεσιών είναι υψηλότεροι, τόσο από τους αντίστοιχους ρυθμούς των άλλων δύο παραγωγικών τομέων, όσο και από τους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής του συνολικού ΑΕΠ καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο (πιν.21, 24, 22, 25, 26, 23).

Αναλυτικότερα για τον τριτογενή τομέα παρατηρείται ότι στο σύνολο της χώρας τα ποσοστά συμμετοχής των μονοψήφιων κλάδου του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, της δημόσιας διοίκησης (οι σημαντικότεροι κλάδοι από πλευράς συνεισφοράς στο ΑΕΠ του τριτογενή) μειώνονται διαχρονικά (1971-94) (πιν. 1, 8). Αντίθετα, αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή εμφανίζει ο κλάδος των μεταφορών και επικοινωνιών (πιν. 1, 8). Μείωση του ποσοστού συμμετοχής στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή κατά το εξεταζόμενο διάστημα εμφανίζει και ο κλάδος των Λοιπών Υπηρεσιών ο οποίος αποτελεί και το κύριο αντικείμενο της παρούσας μελέτης (πιν. 8).

Οι Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας συμμετέχουν με τα μεγαλύτερα ποσοστά στο σχηματισμό του ακαθάριστου προϊόντος του δευτερογενή τομέα και ακολουθούν με πολύ χαμηλότερα ποσοστά οι Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας, Δυτικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και Θεσσαλίας (στοιχεία 1994 πιν. 9). Διαχρονικά η εξέλιξη του ποσοστού συμμετοχής των δύο σημαντικότερων περιφερειών στο σχηματισμό του ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων έχει ως εξής:

α) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Αττικής στο σχηματισμό του ΑΕΠ του δευτερογενή εμφανίζεται μειωμένο μεταξύ 1981 και 1991 (πιν 3), ενώ στη συνέχεια ακολουθεί ανοδική πορεία (πιν. 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του δευτερογενή σε εθνικό επίπεδο κατά το διάστημα 1981-91 (πιν. 22), ενώ αυξάνεται στην συνέχεια (1991-94) (πιν 23) και ξεπερνά σημαντικά τον αντίστοιχο αρνητικό σε εθνικό επίπεδο ρυθμό μεταβολής.

β) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας στο σχηματισμό του ΑΕΠ του δευτερογενή κυμαίνεται το 1991 στα ίδια επίπεδα με το 1981 (πιν 3), ενώ στη συνέχεια αυξάνεται ελαφρά (1994-πιν. 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του δευτερογενή σε εθνικό επίπεδο (1981-91-πιν. 22), ενώ μειώνεται στην

συνέχεια κατά την τετραετία 1991-94 (πιν 23), ξεπερνά όμως τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο ο οποίος είναι αρνητικός.

Ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει ικανοποιητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (περίπου ίσο ή υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του τομέα στο σύνολο της χώρας) στις Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας, της Κεντρικής Μακεδονίας και της Αττικής.

Αναφορικά με τον τριτογενή τομέα η Περιφέρεια Αττικής συμμετέχει με το μεγαλύτερο ποσοστό (45.79%) στο σχηματισμό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του τριτογενή τομέα και ακολουθεί η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (14.66%) και με σημαντική απόσταση οι Περιφέρειες Κρήτης (5.11%), Δυτικής Ελλάδας (5.01%), Θεσσαλίας (4.64%) και Πελοποννήσου (4.32%) (στοιχεία 1994-πιν. 9). Διαχρονικά η εξέλιξη του ποσοστού συμμετοχής των δύο σημαντικότερων περιφερειών στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα:

α) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Αττικής στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή εμφανίζεται μειωμένο το 1991 συγκριτικά με το 1981 (πιν 3), ενώ στη συνέχεια η καθοδική πορεία συνεχίζεται (1994-πιν. 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο (1981-91, πιν. 22), ενώ μειώνεται σημαντικά κατά την τετραετία 1991-94 (πιν 23) και παραμένει χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο.

β) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή αυξάνεται το 1991 συγκριτικά με το 1981 (πιν. 3), εικόνα η οποία δεν αντιστρέφεται στη συνέχεια (πιν. 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο (1981-91-πιν. 22), ενώ μειώνεται στην συνέχεια κατά την τετραετία 1991-94 (πιν 23), εξακολουθεί όμως να ξεπερνά σημαντικά τον αντίστοιχο ρυθμό σε εθνικό επίπεδο.

Οι Περιφέρειες στις οποίες ο τομέας εμφανίζει ικανοποιητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής (περίπου ίσο ή υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του τομέα στο σύνολο της χώρας) είναι οι Περιφέρειες της Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδας, Κρήτης και Κεντρικής Μακεδονίας.

Διαχρονικές εξελίξεις και τομεακή κατανομή της απασχόλησης

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του εργατικού δυναμικού είναι σταθερός κατά την εικοσαετία 1971-91, ενώ μειώνεται ελαφρά στις αρχές της δεκαετίας του '90 (1991-94) (πιν. 8Α). Η ποσοστιαία αναλογία του εργατικού δυναμικού στο συνολικό πληθυσμό της χώρας αντιθέτως αυξάνεται διαχρονικά (πιν. 7Α).

Χαμηλός και φθίνων μέσος ρυθμός αύξησης διαπιστώνεται στα μεγέθη της απασχόλησης κατά την εξεταζόμενη περίοδο (1971-94), ενώ σε ποσοστιαία μεγέθη οι θέσεις απασχόλησης αυξάνονται τις αντίστοιχες χρονικές περιόδους κατά 7.81%, 5.41% και τέλος κατά 0.51% (πιν. 8Α, 9Α, 12Α). Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του εργατικού δυναμικού συγκριτικά με τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης έχει σαν συνέπεια ανοδικό ρυθμό μεταβολής της ανεργίας καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της ανεργίας αυξάνεται την δεκαετία 1981-91 συγκριτικά με την προηγούμενη χρονική περίοδο (1971-81), ενώ μειώνεται ελαφρά κατά την τετραετία 1991-94 (πιν. 8Α, 7Α).

Αναλυτικότερα η διαχρονική εξέλιξη των θέσεων εργασίας και η κατανομή τους ανά παραγωγικό τομέα έχει ως εξής:

α) Ο πρωτογενής τομέας συγκέντρωνε το 1991 το 19.56% των συνολικών θέσεων απασχόλησης στην χώρα. Διαχρονικά το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα μειώνεται (πιν. 15Α). Την δεκαετία του '70 μεταφέρονται θέσεις από τον πρωτογενή τομέα, τόσο προς τον δευτερογενή, όσο και προς τον τριτογενή τομέα, ενώ στη συνέχεια η μείωση των θέσεων απασχόλησης του πρωτογενή μεταφράζεται σε αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης μόνο από τον τριτογενή τομέα. Η σημασία επομένως του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της απασχόλησης της χώρας μειώνεται διαχρονικά. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας στον πρωτογενή τομέα είναι αρνητικός κατά τη δεκαετία του '70, ενώ χειροτερεύει ακόμα περισσότερο κατά την δεκαετία του '80 (πιν. 17Α).

β) Ο δευτερογενής τομέας συγκέντρωνε το 1991 το 25.41% των συνολικών θέσεων απασχόλησης στην χώρα. Το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα αυξάνεται την δεκαετία του '70, ενώ στη συνέχεια μειώνεται προς όφελος του τριτογενή τομέα (πιν. 15Α). Ο δευτερογενής τομέας έρχεται δεύτερος από πλευράς συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στην χώρα. Ο μέσος

ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας στον δευτερογενή τομέα είναι θετικός κατά τη δεκαετία του '70 (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης στον πρωτογενή, αλλά χαμηλότερος από αυτόν που σημειώνεται στον τριτογενή), ενώ κατά την επόμενη δεκαετία του '80 καθίσταται αρνητικός (πιν. 17Α). Συνολικά καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (1971-91) παρατηρείται αύξηση των θέσεων απασχόλησης του τομέα, μόλις κατά 5.4% (πιν. 16Α).

γ) Ο τριτογενής τομέας συγκέντρωνε το 1991 το 55.03% του συνόλου των θέσεων απασχόλησης στην χώρα. Διαχρονικά το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον τριτογενή τομέα αυξάνεται σε σημαντικό βαθμό, σε βάρος αρχικά του πρωτογενή τομέα κατά την δεκαετία του '70, ενώ στη συνέχεια το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης εξακολουθεί να αυξάνεται σε αντίθεση με το αντίστοιχο ποσοστό όχι μόνο του πρωτογενή αλλά και του δευτερογενή τομέα της χώρας (πιν. 15Α).

Ο τριτογενής τομέας είναι ο σημαντικότερος τομέας από πλευράς συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα είναι θετικός κατά τη δεκαετία του '70. Την επόμενη δεκαετία του '80 είναι ο μόνος μεταξύ των τριών τομέων οικονομικών δραστηριοτήτων που η απασχόληση μεταβάλλεται με θετικό μέσο ετήσιο ρυθμό. Κατά την διάρκεια και των δύο προαναφερόμενων περιόδων ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών είναι κατά πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης στο σύνολο της (πιν. 17Α). Καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (1971-91) έχουμε συνολικά αύξηση των θέσεων απασχόλησης του τριτογενή τομέα στο επίπεδο της χώρας της τάξης του 91.69% (πιν. 16Α).

Συμπερασματικά επομένως παρατηρείται τριτογενοποίηση της απασχόλησης στην χώρα, με τον τριτογενή τομέα όχι μόνο να συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων κατά την εξεταζόμενη εικοσαετία, αλλά με βάση τα τελευταία στοιχεία (1991) οι θέσεις απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών να ξεπερνούν το 50% του συνόλου των θέσεων απασχόλησης. Η αύξηση των θέσεων απασχόλησης που εμφανίζεται στο τριτογενή τομέα κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '80 σημειώνεται σε βάρος των θέσεων απασχόλησης, τόσο του πρωτογενή, όσο και του δευτερογενή τομέα. Τέλος, η απασχόληση στον τριτογενή τομέα αυξάνεται με πολύ

υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από αυτόν που διαπιστώνεται στην μέση ετήσια αύξηση της συνολικής απασχόλησης κατά τη διάρκεια και των δύο εξεταζόμενων δεκαετιών και στον οποίο τελικά οφείλεται ο θετικός ρυθμός αύξησης του συνόλου της απασχόλησης στην χώρα.

Αναλυτικότερα η διαχρονική εξέλιξη της απασχόλησης στον κλάδο της μεταποίησης καθώς και σε όλους τους μονοψήφιους κλάδους των υπηρεσιών (εμπόριο, ξενοδοχεία-εστιατόρια, μεταφορές-επικοινωνίες, τράπεζες-ασφάλειες, δημόσια διοίκηση και λοιπές υπηρεσίες) έχει ως εξής:

α) Το ποσοστό συμμετοχής του μεταποιητικού τομέα στο σύνολο των θέσεων εργασίας αυξάνεται το διάστημα 1971-81, ενώ μειώνεται στη συνέχεια (1981-91) (πιν. 21Α, 22Α, 23Α). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα είναι θετικός την δεκαετία 1971-81, ενώ καθίσταται αρνητικός κατά την επόμενη δεκαετία (πιν. 27Α και πιν. 28Α).

β) Κατά την δεκαετία του '70 όλοι οι κλάδοι των υπηρεσιών αυξάνουν τις θέσεις απασχόλησης σε αυτούς, με μέσους ετήσιους ρυθμούς υψηλότερους από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης στο μεταποιητικό τομέα. Εξαίρεση αποτελεί μόνο ο κλάδος του εμπορίου, ο οποίος συμμετέχει με το υψηλότερο ποσοστό, συγκριτικά με τους υπόλοιπους κλάδους των υπηρεσιών, στο συνολικό αριθμό θέσεων απασχόλησης το προαναφερθέν διάστημα. Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των απασχολούμενων παρατηρούνται στους κλάδους των τραπεζών-ασφαλειών και των λοιπών υπηρεσιών. Το γεγονός αυτό έχει σαν συνέπεια και την σημαντική αύξηση (κατά 4 περίπου εκατοστιαίες μονάδες) του ποσοστού συμμετοχής τους στο σύνολο της απασχόλησης του τομέα των υπηρεσιών. Σημαντική τέλος, είναι η μείωση που σημειώνεται στη συμμετοχή του κλάδου του εμπορίου.

Την δεκαετία του 80 όλοι οι κλάδοι των υπηρεσιών αυξάνουν τις θέσεις απασχόλησης που συγκεντρώνουν σημειώνοντας ιδιαίτερα υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς, με μόνη εξαίρεση τους κλάδους των ξενοδοχείων-εστιατορίων και των μεταφορών επικοινωνιών οι οποίοι σημειώνουν αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των θέσεων απασχόλησης. Οι τράπεζες-ασφάλειες και το εμπόριο πραγματοποιούν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης των απασχολούμενων. Οι υψηλοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των θέσεων απασχόλησης επιφέρουν σημαντική αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των απασχολούμενων στο εμπόριο και στις

τράπεζες-ασφάλειες στο σύνολο των απασχολούμενων του τριτογενή τομέα. Αντίθετα μείωση της συμμετοχής εμφανίζεται στους κλάδους των ξενοδοχείων-εστιατορίων και μεταφορών-επικοινωνιών.

Διαχρονικές εξελίξεις στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας

Ο τομέας των υπηρεσιών συγκεντρώνει κατά το 1988³ το 70.47% των κατ/των που λειτουργούν στη χώρα και το 55.7% των απασχολούμενων, έναντι του 28.39% των κατ/των και του 41.22% των απασχολούμενων που συγκεντρώνονται στην μεταποίηση. Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα προσανατολίζουν σε μικρότερου μεγέθους κατά μέσο όρο μονάδων από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με τον μεταποιητικό τομέα. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας (1978-88) ο συνολικός αριθμός των κατ/των αυξήθηκε κατά 20.6% (μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της τάξης του 1.89) και ο αριθμός των απασχολούμενων κατά 13% (μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της τάξης του 1.23). Το χαμηλότερο ποσοστό αύξησης της απασχόλησης συγκριτικά με το ποσοστό αύξησης των παραγωγικών μονάδων αποτελεί ένδειξη δημιουργίας ως επί το πλείστον μικρού και μεσαίου μεγέθους μονάδων ως προς την απασχόληση (πιν. 5B, 22B).

Μεταβολές παρατηρούνται επίσης και στην κατανομή των κατ/των και των απασχολούμενων στους κλάδους οικονομικών δραστηριοτήτων μεταξύ 1978 και 1988. Με βάση τα αναλυτικά στοιχεία (πιν. 1B, 8B) μείωση κατά την εξεταζόμενη δεκαετία στο ποσοστό συγκέντρωσης των κατ/των σημειώνεται κύρια στον κλάδο της Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας (κατά 2,12 ποσοστιαίες μονάδες) και μικρότερη μείωση στον κλάδο των Ορυχείων, Μεταλλείων, Λατομείων, Αλυκών (μείωση κατά 0.06 ποσοστιαίες μονάδες), στον κλάδο των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών (κατά 0.04 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο των Λοιπών Υπηρεσιών (κατά 0.24 ποσοστιαίες μονάδες). Αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των κατά την ίδια περίοδο παρουσιάζεται κύρια στον κλάδο των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων (κατά 1.72 ποσοστιαίες μονάδες), και μικρότερη αύξηση στον κλάδο του Ηλεκτρισμού-Φωταερίου-Ατμού-Υδρευσης (κατά 0.53 ποσοστιαίες μονάδες) και

³ ΕΣΥΕ: Απογραφή Κατ/των.

στον κλάδο του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων (κατά 0.22 ποσοστιαίες μονάδες).

Αναφορικά με τα ποσοστά συγκέντρωσης της απασχόλησης στους επιμέρους κλάδους κατά το διάστημα 1978-88 παρατηρείται μείωση του ποσοστού κύρια στον κλάδο της Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας (κατά 3.09 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ μικρότερη μείωση παρατηρείται στους κλάδους των Ορυχείων, Μεταλλείων, Λατομείων, Αλυκών (μείωση κατά 0.22 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών (κατά 1.98 ποσοστιαίες μονάδες). Αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης των απασχολούμενων παρουσιάζεται κύρια στον κλάδο του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων (κατά 3.26 ποσοστιαίες μονάδες) και μικρότερη αύξηση στον κλάδο των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων (κατά 1.37 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο του Ηλεκτρισμού-Φωταερίου-Ατμού-Υδρευσης (κατά 0.15 ποσοστιαίες μονάδες).

Η ανακατανομή των ποσοστών συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων μεταξύ των κλάδων οικονομικών δραστηριοτήτων είναι φυσικό επακόλουθο των διαφορετικών μέσων ετήσιων ρυθμών μεταβολής που παρουσιάζουν οι επιμέρους κλάδοι κατά την εξεταζόμενη δεκαετία (πιν. 24). Είναι εύκολο να διαπιστώσει κανείς ότι παρά το γεγονός ότι οι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης και των κατ/των δεν είναι αρνητικοί στον μεταποιητικό τομέα είναι σημαντικά χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς που σημειώνονται στους κλάδους των υπηρεσιών και στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων. Αναλυτικότερα για τον τριτογενή τομέα:

α) Ο κλάδος του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων εμφανίζει υψηλότερους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων από τους αντίστοιχους του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα.

β) Ο κλάδος Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών εμφανίζει χαμηλότερους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων από τους αντίστοιχους του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα, αλλά υψηλότερους από τους αντίστοιχους στη μεταποίηση.

γ) Ο κλάδος των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων εμφανίζει υψηλότερους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων από τους αντίστοιχους του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα.

δ) Ο κλάδος των Λοιπών Υπηρεσιών εμφανίζει χαμηλότερο ρυθμό μεταβολής των κατ/των, αλλά υψηλότερο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων συγκριτικά με

τους αντίστοιχους του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα, ενώ υψηλότερους ρυθμούς μεταβολής τόσο ως προς τα κατ/τα όσο και προς τους απασχολούμενους συγκριτικά με τον μεταποιητικό τομέα.

Προχωρώντας την μελέτη σε αναλυτικότερο επίπεδο (διψήφιος κωδικός κλάδου) οι διαπιστώσεις για τον μεταποιητικό τομέα είναι οι ακόλουθες:

α) Περισσότερο από το ήμισυ των κατ/των που λειτουργούν στον μεταποιητικό τομέα κατά το 1978 συγκεντρώνεται σε τέσσερις μόνο κλάδους: στον κλάδο (24), στον κλάδο (20), στον κλάδο (35) και στον κλάδο (38) (πιν. 8B)⁴. Από τους κλάδους αυτούς οι δύο πρώτοι (υψηλότερα ποσοστά συγκέντρωσης) είναι κλάδοι παραγωγής καταναλωτικών προϊόντων, ενώ οι δύο τελευταίοι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως κλάδοι ενδιάμεσων προϊόντων ή αλλιώς κλάδοι βαριάς βιομηχανίας.

β) Οι προαναφερθέντες κλάδοι συγκεντρώνουν το 44.52% των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα και συγκεκριμένα: το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον κλάδο (20) και ακολουθεί ο κλάδος (24), ο κλάδος (38), ο κλάδος (35), ενώ υψηλό ποσοστό απασχολούμενων στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα συγκεντρώνει και ο κλάδος (23) (πιν. 8B).

Μεταβολές στα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων παρατηρούνται κατά το διάστημα 1978-88 και στο εσωτερικό του μεταποιητικού τομέα. Ακριβέστερα διαπιστώνεται ότι, χωρίς να αλλάξει το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των (ποσοστό 53.97%) συγκεντρώνεται σε τέσσερις μόλις κλάδους (τους ίδιους με το 1978), τα ποσοστά συγκέντρωσης μεταβάλλονται. Αναλυτικότερα το 1988 μειωμένο εμφανίζεται το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των, ως προς το σύνολο των κατ/των του μεταποιητικού τομέα, στον κλάδο (24), στον κλάδο (20) και στον κλάδο (35), ενώ αυξάνεται μόνο στον κλάδο (38) (πιν. 22B).

Το ποσοστό των απασχολούμενων που συγκεντρώνεται στους προαναφερθέντες κλάδους ως προς το σύνολο των απασχολούμενων του μεταποιητικού τομέα είναι αυξημένο το 1988 συγκριτικά με το 1978 και ανέρχεται στο 47.8%. Αναλυτικότερα: το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον κλάδο (24), ο οποίος διαχρονικά αυξάνει το ποσοστό των απασχολούμενων του μεταποιητικού τομέα που συγκεντρώνει. Μικρή αύξηση

⁴ βλ. συνέχεια παραρτήματος για αναλυτική ονοματολογία κλάδων.

παρουσιάζεται και στο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων στον κλάδο (20) και στον κλάδο (38). Αντίθετα μείωση παρουσιάζεται στον κλάδο (35) και στον κλάδο (23) (πιν. 22B).

Οι μεταβολές αυτές τόσο στα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στο εσωτερικό του μεταποιητικού τομέα οφείλονται στους διαφορετικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής που εμφανίζουν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1978-88 οι διψήφιοι κωδικού κλάδοι της μεταποίησης. Συγκεκριμένα:

α) Ιδιαίτερα χαμηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης των καταστημάτων συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του συνόλου των κατ/των της μεταποίησης εμφανίζουν οι κλάδοι (20) και (24).

β) Αρνητικός ρυθμός μεταβολής των κατ/των που λειτουργούν σε αυτόν εμφανίζεται στον κλάδο (35).

γ) Υψηλό ρυθμό μεταβολής των κατ/των συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του συνόλου των κατ/των της μεταποίησης) εμφανίζει ο κλάδος (38).

Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των κατ/των μεταξύ όλων των διψήφιων κλάδων του μεταποιητικού τομέα εμφανίζονται στον κλάδο (32) και στον κλάδο (34). Οι κλάδοι όμως αυτοί παρά τους υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς εξακολουθούν να συγκεντρώνουν σε απόλυτα μεγέθη ιδιαίτερα μικρό αριθμό μονάδων.

Αναφορικά στη συνέχεια με τους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής της απασχόλησης διαπιστώνεται ότι: υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της απασχόλησης συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα εμφανίζεται στον κλάδο (20), στον κλάδο (24) και στον κλάδο (38), ενώ αρνητικός ρυθμός μεταβολής εμφανίζεται στον κλάδο (35). Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων μεταξύ όλων των διψήφιων κλάδων του μεταποιητικού τομέα εμφανίζεται στον κλάδο (32). Ο κλάδος όμως αυτός παρά τον υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό εξακολουθεί να απασχολεί σε απόλυτα μεγέθη ιδιαίτερα μικρό αριθμό εργαζομένων στο σύνολο της μεταποίησης.

Πλέον πρόσφατα στοιχεία όσον αφορά τον αριθμό των παραγωγικών μονάδων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας διατίθενται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ και αναφέρονται στο 1994. Τα στοιχεία αυτά όμως δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα του 1988 για το βασικό λόγο ότι δεν είναι απογραφικά αλλά προέρχονται από

το Μητρώο Επιχειρήσεων του ΥΠΕΘΟ. Μία άλλη βασική διαφορά είναι ότι αναφέρονται σε αριθμό επιχειρήσεων και όχι κατ/των, καθώς επίσης και ότι κάθε επιχείρηση κατατάσσεται στον κλάδο όπου κατά κύριο λόγο δραστηριοποιείται. Η μη συγκρισιμότητα των στοιχείων αποκλείει την διερεύνηση της εξέλιξης του αριθμού των επιχειρήσεων διαχρονικά και τα στοιχεία επεξεργάζονται και αναλύονται για την αποτύπωση απλά της υφιστάμενης κατάστασης ανά κλάδο. Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τα στοιχεία για την μέση ετήσια απασχόληση θεωρούνται λανθασμένα και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν, ενώ έχει γίνει η αντιστοίχιση των διψήφιων κλάδων της ΣΤΑΚΟΔ-91 στους μονοψήφιους κλάδους της ΣΤΑΚΟΔ-80.

Σε επίπεδο χώρας, κατά το 1994, δραστηριοποιούνται στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων 469544 επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ ο αριθμός των επιχειρήσεων υπολείπεται κατά 3% από τον αριθμό των κατ/των. Επομένως ο αριθμός των κατ/των μπορεί να θεωρηθεί ότι ανέρχεται κατά το 1994 στις 484620 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις αυτές το 0.17% εντάσσεται στον κλάδο (1), το 23.19% στον κλάδο (2-3) (στον κλάδο της βιομηχανίας-βιοτεχνίας έχουν προστεθεί και οι επιχειρήσεις του κλάδου των οικοδομήσεων και δημόσιων έργων όπως συνέβαινε μέχρι και το 1988), το 0.08% στον κλάδο (4), το 57.15% στον κλάδο (6), το 6.47% στον κλάδο (7), το 8.58% στον κλάδο (8), και το 4.36% στον κλάδο (9) (πιν. 34B). Ο τριτογενής επομένως τομέας στο σύνολο του συγκεντρώνει το 76.56% των επιχειρήσεων στη χώρα, έναντι του 23.19% των επιχειρήσεων που συγκεντρώνεται στον δευτερογενή.

Αναφορικά με τον μεταποιητικό τομέα κατά το 1994 ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων (το 69.8% του συνόλου των επιχειρήσεων της μεταποίησης) συγκεντρώνεται σε πέντε διψήφιου κωδικού κλάδους (ΣΤΑΚΟΔ-91)⁵ και συγκεκριμένα στον κλάδο (15), στον κλάδο (18), στον κλάδο (36), στον κλάδο (20) και στον κλάδο (28) (πιν. 34B).

Τάσεις εξέλιξης και διαφοροποιήσεις στον τομέα των υπηρεσιών

Στον τριτογενή τομέα σύμφωνα με την απογραφή κατ/των της ΕΣΥΕ ο αριθμός των κατ/των αυξήθηκε κατά την εξεταζόμενη δεκαετία κατά 23.48% και των απασχολούμενων κατά 19.8%. Διαπιστώνεται επομένως και στον τριτογενή κατά το

συγκεκριμένο χρονικό, όπως προηγούμενα και στον μεταποιητικό τομέα, ότι οι νέες μονάδες ως επί το πλείστον είναι μικρού ή μεσαίου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης.

Το μεγαλύτερο ποσοστό κατ/των και απασχολούμενων στο σύνολο του τριτογενή τομέα συγκεντρώνεται κατά το 1978 στον κλάδο (6) (84.3% των κατ/των και 65.65% των απασχολούμενων - πιν. 15B). Από την εξέταση των ποσοστών συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων διαπιστώνεται ότι ο κλάδος (6) και ο κλάδος (9) συγκεντρώνουν ως επί το πλείστον μικρές από πλευράς απασχόλησης μονάδες, σε αντίθεση με τον κλάδο (7) και τον κλάδο (8), όπου κατά μέσο όρο το μέγεθος των μονάδων είναι μεγαλύτερο.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στο σύνολο του τριτογενή κατά την δεκαετία 1978-88 είναι της τάξης του 1.82 και των κατ/των της τάξης του 2.13. Υψηλότερο ρυθμό αύξησης των κατ/των από τον αντίστοιχο του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών εμφανίζει μόνο ο κλάδος (8), ενώ υψηλότερο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν ο κλάδος (6), ο κλάδος (8) και ο κλάδος (9). Αρνητικός μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης εμφανίζεται στον κλάδο (7).

Οι διαφορετικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των κατ/των και της απασχόλησης στους μονοψήφιου κωδικού κλάδους του τριτογενή τροποποιούν κατά το 1988 τα ποσοστά κατανομής των κατ/των και της απασχόλησης σε αυτούς. Συγκεκριμένα:

- Μειώνεται το ποσοστό των κατ/των που συγκεντρώνεται στον κλάδο (6), ενώ αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων σε αυτόν.

- Μειώνεται το ποσοστό των κατ/των που συγκεντρώνεται στον κλάδο (7), καθώς και το ποσοστό των απασχολούμενων.

- Αυξάνεται το ποσοστό των κατ/των που συγκεντρώνεται στον κλάδο (8) καθώς και το ποσοστό των απασχολούμενων.

- Μειώνεται το ποσοστό των κατ/των που συγκεντρώνεται στον κλάδο (9), ενώ αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων (πιν. 24B).

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε την εξέλιξη κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας της απασχόλησης και των κατ/των σε επίπεδο διψήφιου αλλά και

⁵ βλ. συνέχεια παραρτήματος για αναλυτική ονοματολογία κλάδων.

τριψήφιου κωδικού κλάδου λόγω του μεγάλου βαθμού ανομοιογένειας των δραστηριοτήτων που εντάσσονται στον τριτογενή τομέα. Αναφορικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής κατά το διάστημα 1978-88 διαπιστώνεται:

α) Στον κλάδο 6: Εμπόριο-Εστιατόρια-Ξενοδοχεία ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των κατ/των, πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου, αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (62), ενώ υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των κατ/των από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (66). Υψηλότερος από τον αντίστοιχο του συνόλου του μονοψήφιου κλάδου σημειώνεται στον κλάδο (61). Αρνητικός και πολύ υψηλός ρυθμός εξέλιξης σημειώνεται στα κατ/τα του κλάδου κλάδο (63)⁶.

Σε αναλυτικότερο επίπεδο και συγκεκριμένα σε επίπεδο τριψήφιου κωδικού κλάδου, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο κλάδος (613), (614), (615), (616), (619), (621), (641), (643), (644), (646), (654), (656) και (661). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί σημειώνονται στους κλάδους (641) και (654) και οι δύο είναι κλάδοι του Λιανικού εμπορίου (64-65), καθώς και στον κλάδο (621) που εντάσσεται στον κλάδο 62: Χονδρικό εμπόριο απορριμμάτων και αποκομμάτων⁷.

Αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί εξέλιξης σημειώνονται σε όλους τους τριψήφιου κωδικού κλάδους: (631), (632), (633), (634), (635), (636), (637), (638) και (639) του κλάδου (63), καθώς και στον κλάδο (617) του Χονδρικού εμπορίου και στον κλάδο (642) και (655) του Λιανικού εμπορίου.

Από πλευράς απασχόλησης ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (66). Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (61), ενώ θετικός αλλά χαμηλότερος και σε αντίθεση με τον ιδιαίτερα υψηλό μέσο ρυθμό αύξησης των

⁶ Η αναλυτική ονοματολογία των κλάδων αναφέρεται στη συνέχεια του παραρτήματος.

⁷ Η αναλυτική ονοματολογία των κλάδων αναφέρεται στη συνέχεια του παραρτήματος.

κατ/των είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον κλάδο (62). Αρνητικός και πολύ υψηλός ρυθμός εξέλιξης σημειώνεται στον κλάδο (63).

Στο αναλυτικότερο επίπεδο του τριψήφιου κωδικού, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (611), ο (613), ο (614), ο (615), ο (616), ο (619), ο (621), ο (641), ο (643), ο (646), ο (652), ο (654), ο (656) και ο (661). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης σημειώνονται στους κλάδους (641), (654), και (646), ενώ παρατηρείται ότι και οι τρεις είναι κλάδοι του Λιανικού εμπορίου. Στη βάση των ανωτέρω διαπιστώνουμε ότι οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς στην μεταβολή της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι οι ίδιοι με αυτούς που σημειώνουν αντίστοιχα υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς στην μεταβολή των κατ/των με μόνες εξαιρέσεις τον κλάδο (611) και τον κλάδο (644).

Επίσης υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης συγκριτικά με τους μέσους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζονται μόνο σε πέντε τριψήφιου κωδικού κλάδους και συγκεκριμένα στους κλάδους: (611), (616), (641), (652) και (661). Τέλος θετικοί ρυθμοί εξέλιξης της απασχόλησης σε αντίθεση με τους αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των κατ/των σημειώνονται σε δύο κλάδους: τον κλάδο (636) και τον κλάδο (637).

Αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί εξέλιξης στην απασχόληση σημειώνονται σε όλους τους τριψήφιου κωδικού κλάδους: (631), (632), (633), (634), (635), (638) και (639) του κλάδου (63) με την εξαίρεση του κλάδου (637) και (638), καθώς και στον κλάδο (612) και (617) του Χονδρικού εμπορίου, στον κλάδο (622) του Χονδρικού εμπορίου απορριμμάτων και αποκομμάτων και τέλος στον κλάδο (642) και στον κλάδο (655) του Λιανικού εμπορίου (πιν. 32B).

β) Στον κλάδο 7: Μεταφορές-Αποθηκεύσεις-Επικοινωνίες, ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των κατ/των, υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου σημειώνεται στον κλάδο (71). Θετικός επίσης ρυθμός μεταβολής των κατ/των σημειώνεται στον κλάδο (73). Αρνητικός και πολύ υψηλός ρυθμός εξέλιξης σημειώνεται στον κλάδο (72). Συνολικά όλοι οι διψήφιου κωδικού κλάδοι

των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών παρουσιάζουν ρυθμούς μεταβολής των κατ/των χαμηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών.

Σε αναλυτικότερο επίπεδο και συγκεκριμένα σε επίπεδο τριψήφιου κωδικού κλάδου, ο κλάδος που σημειώνει υψηλότερη μέση ετήσια μεταβολή από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι ο κλάδος (716). Θετικοί αλλά χαμηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί σημειώνονται: στον κλάδο (712) και στον κλάδο (730). Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των κατ/των του κλάδου (711), (713), (715) και (720).

Από πλευράς απασχόλησης ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του μονοψήφιου κλάδου (7) είναι αρνητικός. Αρνητικοί είναι οι μέσοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης και σε όλους τους διψήφιους κλάδους που εντάσσονται σε αυτόν, με εξαίρεση τον κλάδο (73).

Στο αναλυτικότερο επίπεδο του τριψήφιου κωδικού, οι κλάδοι που σημειώνουν θετικές μέσες ετήσιες μεταβολές της απασχόλησης είναι: ο (711), ο (712), ο (716) και ο (730). Και στους τέσσερις προαναφερθέντες κλάδους ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών. Αρνητικοί είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί της απασχόλησης σε όλους του υπόλοιπους τριψήφιους κλάδους των Μεταφορών-Επικοινωνιών-Αποθηκεύσεων, με τον κλάδο (713) να εμφανίζει τον υψηλότερο αρνητικό ρυθμό μεταβολής.

Εν κατακλείδι η απασχόληση αυξάνεται με χαμηλότερο ρυθμό από τον ρυθμό αύξησης των κατ/των στον κλάδο (730) και στον κλάδο (716), ενώ με υψηλότερο ρυθμό στον κλάδο (712). Στον κλάδο (711) η απασχόληση αυξάνεται, σε αντίθεση με την μείωση των κατ/των που παρατηρείται, ενώ στον κλάδο (720) η απασχόληση μειώνεται με ηπιότερο ρυθμό από ότι τα κατ/τα. Τέλος κύρια στον κλάδο (713) αλλά και σε μικρότερο βαθμό στον κλάδο (715) ο ρυθμός μείωσης των απασχολούμενων είναι υψηλότερος από τον ρυθμό μείωσης των κατ/των (πιν 32B).

γ) Στον κλάδο 8: Τράπεζες και λοιπά οικονομικά ιδρύματα, ασφάλειες, διεκπεραιώσεις υποθέσεων..... ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των κατ/των, πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου, αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (84). Υψηλότερος επίσης

ρυθμός μεταβολής των κατ/των, από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών, σημειώνεται στον κλάδο (81). Υψηλότερος μέσος ρυθμός από τον αντίστοιχο του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται και σε όλους τους υπόλοιπους διψήφιους κλάδους.

Σε αναλυτικότερο επίπεδο και συγκεκριμένα σε επίπεδο τριψήφιου κωδικού κλάδου, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (810) και ο (833). Ιδιαίτερα υψηλοί ρυθμοί μεταβολής των κατ/των, αλλά όχι υψηλότεροι από τον αντίστοιχο του διψήφιου κωδικού όπου εντάσσονται, σημειώνονται στους κλάδους (841), (842), (843) και (849). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί σημειώνονται επομένως στους κλάδους (841) και (842) και οι δύο είναι κλάδοι των Ενοικιάσεων κινητών και στον κλάδο (833) που εντάσσεται στον κλάδο 83: Διεκπεραιώσεις υποθέσεων. Αρνητικός μέσος ετήσιος ρυθμός εξέλιξης των κατ/των σημειώνεται μόνο στον κλάδο (831).

Από πλευράς απασχόλησης ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών, σημειώνεται στον κλάδο (84) (χαμηλότερος όμως από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των κατ/των). Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (85) (πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των), καθώς και στον κλάδο (82) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των). Θετικός, αλλά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου, μέσος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης σημειώνεται και στον κλάδο (81) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των) και στον κλάδο (83) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των).

Στο αναλυτικότερο επίπεδο του τριψήφιου κωδικού, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο κλάδος (820) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των), ο κλάδος (833) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των), ο κλάδος (841) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των) και ο κλάδος (850) (πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των). Οι υψηλότεροι μέσοι

ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης παρατηρούνται στον κλάδο (841) των Ενοικιάσεων κινητών και στον κλάδο (850) των Ενοικιάσεων ακινήτων.

Στη βάση των ανωτέρω, διαπιστώνουμε ότι οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερος μέσους ετήσιους ρυθμούς στην μεταβολή της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών διαφοροποιούνται από αυτούς που σημειώνουν αντίστοιχα υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς στην μεταβολή των κατ/των με μόνη εξαίρεση τον κλάδο (833). Επίσης υψηλότεροι μέσοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης, συγκριτικά με τους μέσους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των, εμφανίζονται ακόμη και στον κλάδο (835) και στον κλάδο (849). Ενώ σημαντική μείωση της απασχόλησης σε αντίθεση με την σημαντική αύξηση στον αριθμό των κατ/των σημειώνεται στον κλάδο (842) των Ενοικιάσεων κινητών. Αρνητικός μέσος ρυθμός εξέλιξης της απασχόλησης τέλος, σημειώνεται και στον κλάδο (831) των Διεκπεραιώσεων υποθέσεων (κλάδος 83) (πιν. 32B).

δ) Στον κλάδο 9: Λοιπές Υπηρεσίες, ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των κατ/των, πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου, αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (97). Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των κατ/των, από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών, σημειώνεται στον κλάδο (92), ενώ θετικός αλλά όχι υψηλότερος από τον αντίστοιχο του συνόλου του μονοψήφιου κλάδου σημειώνεται στον κλάδο (98). Αρνητικός ρυθμός εξέλιξης σημειώνεται στα κατ/τα που λειτουργούν στον κλάδο (95).

Σε αναλυτικότερο επίπεδο και συγκεκριμένα σε επίπεδο τριψήφιου κωδικού κλάδου, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (921), ο (971), ο (974), ο (979) και ο (984). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί σημειώνονται στους κλάδους (974) και (979) και οι δύο είναι κλάδοι των Υπηρεσιών αναψυχής και πολιτισμού (κλάδος 97).

Αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί εξέλιξης σημειώνονται στον κλάδο 952, στον κλάδο 972, στον κλάδο 973, στον κλάδο 975, στον κλάδο 981 και στον κλάδο 983. Οι υψηλότεροι αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των κατ/των σημειώνονται

στον κλάδο 975 και στον κλάδο 973 των Υπηρεσιών αναψυχής και πολιτισμού (κλάδος 97).

Από πλευράς απασχόλησης ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών, σημειώνεται στον κλάδο (95), ο οποίος θα πρέπει να σημειωθεί ότι ανήκει στους κλάδους των οποίων ο αριθμός των κατ/των μειώνεται διαχρονικά. Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (92), ενώ θετικός, αλλά χαμηλότερος και σε αντίθεση με τον ιδιαίτερα υψηλό μέσο ρυθμό αύξησης των κατ/των, είναι ο μέσος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον κλάδο (97). Θετικός τέλος είναι και ο μέσος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στον κλάδο (98).

Στο αναλυτικότερο επίπεδο του τριψήφιου κωδικού, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (921), ο (952), ο (971), ο (974), ο (979) και ο (984). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης σημειώνονται στους κλάδους (971) και (979), ενώ παρατηρείται ότι και οι δύο είναι κλάδοι των Υπηρεσιών αναψυχής και πολιτισμού (κλάδος 97). Στη βάση των ανωτέρω διαπιστώνουμε ότι οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερος μέσους ετήσιους ρυθμούς στην μεταβολή της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι οι ίδιοι με αυτούς που σημειώνουν αντίστοιχα υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς στην μεταβολή των κατ/των, με μόνη εξαίρεση τον κλάδο (952). Επίσης υψηλότεροι μέσοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης συγκριτικά με τους μέσους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζονται μόνο σε δύο τριψήφιου κωδικού κλάδους και συγκεκριμένα: στον κλάδο (921) και στον κλάδο (984). Τέλος, θετικός ρυθμός εξέλιξης της απασχόλησης, σε αντίθεση με τον αρνητικό ρυθμό μεταβολής των κατ/των, σημειώνεται στον κλάδο (952). Αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί εξέλιξης στην απασχόληση σημειώνονται στους τριψήφιου κωδικού κλάδους (972), (975) των Υπηρεσιών αναψυχής και πολιτισμού (κλάδος 97) και στους κλάδους (981) και (983) των Προσωπικών υπηρεσιών (κλάδος 98) (πιν. 32B).

Οι διαφορετικοί ρυθμοί μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας στους επιμέρους διψήφιους και τριψήφιους κλάδους του τομέα των υπηρεσιών οδηγούν σε διαφοροποιήσεις των ποσοστών συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων σε αυτούς. Συγκεκριμένα, σε επίπεδο διψήφιου κωδικού κλάδου κατά το 1988 αναφορικά με τα κατ/τα, διαπιστώνεται (πιν 17B, 19B, 26B):

α) Στον κλάδο (6) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στον κλάδο (64-65), αλλά το ποσοστό μειώνεται συγκριτικά με το 1978. Αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των εμφανίζεται στον κλάδο (66) και στον κλάδο (61).

β) Στον κλάδο (7) το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των στον κλάδο (71) αυξάνεται ακόμα περισσότερο συγκριτικά με το 1978, ενώ μειώνεται η συγκέντρωση κατ/των στον κλάδο (73).

γ) Στον κλάδο (8) παρατηρείται σημαντική μείωση του ποσοστού των κατ/των που συγκεντρώνει ο κλάδος (83). Αύξηση εμφανίζεται στο ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των στον κλάδο (81), ενώ μειώνεται το ποσοστό που συγκεντρώνει ο κλάδος (82). Η θέση κατάταξης των προαναφερθέντων κλάδων, στη βάση του ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των που εμφανίζουν, μεταβάλλεται, εφόσον η δεύτερη πλέον θέση καταλαμβάνεται από τον κλάδο (84), ο οποίος αύξησε το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των.

δ) Στον κλάδο (9): Λοιπές Υπηρεσίες ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στον κλάδο (98), το ποσοστό όμως συγκέντρωσης είναι φανερά μειωμένο και ακολουθεί ο κλάδος (97) ο οποίος αύξησε το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των σε αυτόν.

Διαφοροποιήσεις παρατηρούνται κατά το 1988 συγκριτικά με το 1978 και αναφορικά με τη συγκέντρωση των απασχολούμενων. Αναλυτικότερα:

α) Στον κλάδο (6) μειώνεται το ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων στον κλάδο (64-65) (μείωση χαμηλότερη σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των κατ/των), ενώ αυξάνεται στον κλάδο (66) (ίση περίπου αύξηση σε ποσοστιαίες μονάδες με αυτή των κατ/των), καθώς και στον κλάδο (61) (μεγαλύτερη αύξηση σε ποσοστιαίες μονάδες από αυτή των κατ/των).

β) Στον κλάδο (7) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται και κατά το 1988 στον κλάδο (71), το ποσοστό όμως συγκέντρωσης μειώνεται (μείωση μεγαλύτερη σε ποσοστιαίες μονάδες από αυτή των κατ/των). Αυξημένο

ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων εμφανίζεται στον κλάδο (73) (πολύ μεγαλύτερη αύξηση σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των κατ/των).

γ) Στον κλάδο (8) μείωση στο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων εμφανίζει ο κλάδος (81) (μείωση παρά την αύξηση του αντίστοιχου ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των, το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα υψηλό, συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό κατ/των). Μείωση του ποσοστού των απασχολούμενων σε αυτόν, ως προς το σύνολο του μονοψήφιου κλάδου, εμφανίζει και ο κλάδος (83) (μείωση πολύ μικρότερη σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των κατ/των), ενώ αύξηση σε αντίθεση με την μείωση του ποσοστού των κατ/των παρατηρείται στον κλάδο (82).

δ) Στον κλάδο (9) σημαντική μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης απασχολούμενων εμφανίζει ο κλάδος (98) (μείωση μεγαλύτερη σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των κατ/των). Μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης των απασχολούμενων σε αντίθεση με την αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των εμφανίζει ο κλάδος (97). Αύξηση τέλος του ποσοστού των απασχολούμενων εμφανίζει και ο κλάδος (92) (αύξηση υψηλότερη σε ποσοστιαίες μονάδες από την αντίστοιχη των κατ/των (πιν. 26B).

Προχωρώντας την ανάλυση μας σε τριψήφιο κωδικό για τους διψήφιους κλάδους που κατά το 1978 παρουσίαζαν την μεγαλύτερη συγκέντρωση κατ/των και απασχόλησης διαπιστώνεται ότι κατά το 1988:

α). Στον κλάδο (6) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (64-65) αλλάζουν τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των. Ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στον τριψήφιο κλάδο (642) αλλά με ποσοστό αρκετά χαμηλότερο συγκριτικά με το 1978, ενώ η δεύτερη και τρίτη θέση καταλαμβάνεται από τους κλάδους (644) και (656). Μειώνεται σημαντικά η συγκέντρωση στον κλάδο (653),

- στον κλάδο (66), ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (661) (αύξηση μεταξύ 1978 και 1988),

- στον κλάδο (61), ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στους τριψήφιους κλάδους (618) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978), (613) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και (614) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978).

β) Στον κλάδο (7) και συγκεκριμένα:

-στον κλάδο (71), ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στους τριψήφιους κλάδους (716) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978), (712) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και (711) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και

-στον κλάδο (73) υπάρχει μόνο ένας τριψήφιος υποκλάδος όπου και συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των κατ/των.

γ) Στον κλάδο (8) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (83), ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στον τριψήφιο κλάδο (834) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978), ενώ η δεύτερη θέση καταλαμβάνεται πλέον από τον κλάδο (833). Ο κλάδος (836) μειώνει σημαντικά το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των συγκριτικά με το 1978,

- στον κλάδο (84) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των εμφανίζεται στον κλάδο (844) ο οποίος δεν εμφανιζόταν το 1978, ενώ το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των μειώνεται στον κλάδο (843),

- στον κλάδο (81) και στον κλάδο (82) παρατηρείται από ένας τριψήφιος κλάδος, όπου και συγκεντρώνονται όλα τα καταστήματα του διψήφιου κλάδου.

δ) Στον κλάδο (9) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (98) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους (982) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και (981) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και

- στον κλάδο (97), ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους (979) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και (973) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) (πιν. 28B).

Αναφορικά τώρα με την συγκέντρωση της απασχόλησης στο εσωτερικό των διψήφιων κλάδων του τριτογενή τομέα διαπιστώνεται ότι:

α) Στον κλάδο (6) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (64-65), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται σε διαφορετικούς τριψήφιους από εκείνους που συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των, με εξαίρεση τον κλάδο (642). Αναλυτικότερα ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον κλάδο (642) (μείωση του ποσοστού του συγκριτικά με το 1978), στον κλάδο (644) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και στον κλάδο (647) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με

το 1978). Σημαντική μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης της απασχόλησης, συγκριτικά με το 1978, παρουσιάζεται στους κλάδους (653) και (656). Οι κλάδοι (644) και (647) εμφανίζουν υψηλότερο ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων συγκριτικά με το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ το αντίθετο παρατηρείται στον κλάδο (642),

-στον κλάδο (66), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο, όπου συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των, δηλαδή στον (661) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978). Το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι σημαντικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο της συγκέντρωσης κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μικρότερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο,

-στον κλάδο (61), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων δεν συγκεντρώνεται στους ίδιους ακριβώς τριψήφιους κλάδους που συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των. Ειδικότερα ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον κλάδο (618) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978), στον κλάδο (614) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978), καθώς και στον κλάδο (619) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978). Στους κλάδους (614) και (619) τα ποσοστά συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι υψηλότερα από τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ το αντίθετο συνάγεται για τον κλάδο 618 όπου το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο των κατ/των.

β) Στον κλάδο (7) και συγκεκριμένα:

-στον κλάδο (71), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων δεν συγκεντρώνεται στους ίδιους ακριβώς τριψήφιους κλάδους που συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των. Ειδικότερα ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον κλάδο (711) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978, ποσοστό σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο των κατ/των) και ακολουθεί ο κλάδος (716) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978, ποσοστό σημαντικά

χαμηλότερο από το αντίστοιχο των κατ/των), και στον κλάδο (713) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο των κατ/των). Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στους κλάδους (711) και (713) μας προσανατολίζουν σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ προς το ακριβώς αντίθετο στον κλάδο (716),

- στον κλάδο 73: Επικοινωνίες, υπάρχει μόνο ένας τριψήφιος υποκλάδος, όπου και συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των απασχολούμενων.

γ) Στον κλάδο (8) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (83), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στους ίδιους τριψήφιους κλάδους όπου συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των και συγκεκριμένα στον κλάδο (834) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978, ποσοστό χαμηλότερο από το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των), στον κλάδο (836) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο των κατ/των), και στον κλάδο (833) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978, ποσοστό χαμηλότερο από το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των). Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στους κλάδους (833) και (834) μας προσανατολίζουν σε μονάδες κατά μέσο όρο μικρότερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ προς το ακριβώς αντίθετο στον κλάδο (836),

- στον κλάδο (84), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στους ίδιους τριψήφιους κλάδους, όπου συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των και συγκεκριμένα στον κλάδο (844) (ποσοστό περίπου ίσο με το αντίστοιχο των κατ/των) ο οποίος δεν εμφανιζόταν κατά το 1978 και στον κλάδο (843) (ποσοστό περίπου ίσο με το αντίστοιχο των κατ/των) και

- στον κλάδο (81) και στον κλάδο (82) παρατηρείται από ένας τριψήφιος κλάδος, όπου και συγκεντρώνονται όλοι οι απασχολούμενοι του διψήφιου κλάδου.

δ) Στον κλάδο (9) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (98), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στους ίδιους τριψήφιους που συγκεντρώνεται και το μεγαλύτερο ποσοστό κατ/των και συγκεκριμένα στους κλάδους (982) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και (981) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978). Στον πρώτο κλάδο

(982) το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι χαμηλότερο από το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μικρότερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ το αντίθετο συμβαίνει στον κλάδο (981) και

- στον κλάδο (97), ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται σε διαφορετικούς τριψήφιους από εκείνους στους οποίους συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο ποσοστό κατ/των, με εξαίρεση τον κλάδο (979) που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978). Η δεύτερη και τρίτη θέση από πλευράς απασχολούμενων καταλαμβάνεται από τον κλάδο (974) (αύξηση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978) και (975) (μείωση του ποσοστού συγκριτικά με το 1978). Ο κλάδος (973) μείωσε σημαντικά το ποσοστό των απασχολούμενων σε αυτόν ως προς το σύνολο των απασχολούμενων στον διψήφιο κλάδο όπου εντάσσεται. Στους κλάδους (975) και (974) το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό συγκέντρωσης των κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ αντίθετα στον κλάδο (979) το ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο των κατ/των (πιν. 28B).

Πλέον πρόσφατα στοιχεία για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα διατίθενται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα τα οποία αναλύθηκαν προηγούμενα και αναφέρονται στην χρονική περίοδο 1978-88 για τους λόγους που σημειώνονται σε προηγούμενο κεφάλαιο. Τα στοιχεία επομένως αναφορικά με τις τριτογενείς επιχειρήσεις κατά το 1994 απλά παρατίθενται για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Αναλυτικότερα από τις τριτογενείς επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται το 1994 στο σύνολο της χώρας (ΣΤΑΚΟΔ-91) το 74.62%, εντάσσεται στον κλάδο Ζ, το 8.46% στον κλάδο Θ, το 0.3% στον κλάδο Ι, το 10.95% στον κλάδο Κ, το 0.02% στον κλάδο Λ, το 0.49% στον κλάδο Μ, το 0.35% στον κλάδο Ν, το 4.78% στον κλάδο Ξ, το 0.02% στον κλάδο Ο, και το 0.001% στον κλάδο Π (πιν. 39B). Στο εσωτερικό των

προαναφερόμενων μονοψήφιων κλάδων του τριτογενή τομέα η κατανομή των επιχειρήσεων έχει ως εξής:

Α. Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο-Επισκευή αυτ/των οχημάτων, μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων (το 56.11%) συγκεντρώνεται στον κλάδο (52), ακολουθεί ο κλάδος (55) με το 21.07% των επιχειρήσεων, ο κλάδος (51) με το 12.68% των επιχειρήσεων και τέλος ο κλάδος (50) με το 10.13% του συνόλου των επιχειρήσεων.

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται: α) στον κλάδο (52) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους⁸: (524) (38.12%) και (521) (το 18.13%), β) στον κλάδο (55) στους τριψήφιους κλάδους: (553) (39.96%) και (554) (36.86%), και γ) στον κλάδο (51) στους τριψήφιους κλάδους: (515) (21.44%) και (514) (20.66%).

Β. Μεταφορές, Αποθήκευση και Επικοινωνίες. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων (70.8%) συγκεντρώνεται στον κλάδο (60), ακολουθεί ο κλάδος (63) (27.34%), ο κλάδος (61) (1.23%), ο κλάδος (64) (0.42%), και τέλος ο κλάδος (62) (0.21%).

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται: α) στον κλάδο (60) συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (602) (99.96%), β) στον κλάδο (63) στους τριψήφιους κλάδους: (634) (το 52.8%) και (633) (το 35.7%), γ) στον κλάδο (61) στον τριψήφιο κλάδο (611) (το 89.81%), δ) στον κλάδο (64) στον τριψήφιο κλάδο (641) (το 79.84%), και τέλος ε) στον κλάδο (62) στον τριψήφιο κλάδο (621) (το 90.48%).

Γ. Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων (το 80.29%) συγκεντρώνεται στον κλάδο (67), ακολουθεί ο κλάδος (66) (11.73%) και τέλος ο κλάδος (65) (7.97% του συνόλου των επιχειρήσεων).

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται: α) στον κλάδο (67) συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (672) (το 96.69%), β) στον κλάδο (66) παρατηρείται ένας τριψήφιος κλάδος (ο 660) όπου και συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων, και στον κλάδο (65) στον τριψήφιο κλάδο (651) (το 56.32%).

Δ. Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων (το 91.49%) συγκεντρώνεται

⁸ βλ. συνέχεια του παραρτήματος για αναλυτικές ονομασίες τριψήφιων κλάδων.

στον κλάδο (74); ακολουθεί ο κλάδος (71) (5.38%), ο κλάδος (70) (1.63%) και τέλος ο κλάδος (72) (1.2%).

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται: α) στον κλάδο (74) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους (741) (το 24.56%) και (742) (το 54.96%), β) στον κλάδο (71) στους τριψήφιους κλάδους: (713) (το 38.58%) και (711) (το 35.93%), γ) στον κλάδο (70) στον τριψήφιο κλάδο (703) (το 68.38%), και δ) στον κλάδο (72) στον τριψήφιο κλάδο (722) (το 60.59%).

Ε. Δημόσια Διοίκηση και Αμυνα-Υποχρεωτική Κοινωνική Ασφάλιση. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο κλάδος (75), όπου συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Παρομοίως παρατηρείται και ένας τριψήφιος κλάδος.

ΣΤ. Εκπαίδευση. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο κλάδος (80), όπου και συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Σε επίπεδο τριψήφιου κλάδου ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων δραστηριοποιείται στον κλάδο (804) (το 98.82%).

Ζ. Υγεία και Κοινωνική Μέριμνα. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο κλάδος (85), όπου συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Σε επίπεδο τριψήφιου κλάδου ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων δραστηριοποιείται στους κλάδους: (851) (το 38.1%) και (852) (το 31.96%).

Η. Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων (το 56.36%) συγκεντρώνεται στον κλάδο (93), ακολουθεί ο κλάδος (92) (35.06%), ο κλάδος (91) (7.08%) και τέλος ο κλάδος (90) (1.2%).

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται: α) στον κλάδο (93) συγκεντρώνεται στον μοναδικό τριψήφιο τον κλάδο (930), β) στον κλάδο 92 στους τριψήφιους κλάδους: (923) (το 45.61%) και (927) (το 11.6%), γ) στον κλάδο (91) στον τριψήφιο κλάδο (911) (το 87.49%), και δ) στον κλάδο (90) στον μοναδικό τριψήφιο τον κλάδο (900).

Θ. Ιδιωτικά Νοικοκυριά που απασχολούν Οικιακό Προσωπικό. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο κλάδος (95), όπου συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Παρομοίως παρατηρείται και ένας τριψήφιος κλάδος, ο (950).

Ι. Ετερόδοκοι Οργανισμοί και Όργανα. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο κλάδος (99), όπου συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Παρομοίως παρατηρείται και ένας τριψήφιος κλάδος, ο (990) (πιν. 38B και πιν. 40B).

Ο τομέας των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις

Στο σύνολο της χώρας και σύμφωνα με την απογραφή κατ/των της ΕΣΥΕ το 1978 διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 3.48% των κατ/των και το 3.81% των απασχολούμενων στο σύνολο του τριτογενή τομέα στη χώρα. Οι κλάδοι (810.3), (810.5), (831.3), (833.5), (836.7), (841.0), (842.0), (849.2) είτε δεν εμφανίζουν κατ/τα και απασχολούμενους το 1978, είτε είναι πολύ μικρό το μέγεθος τους με συνέπεια να εμφανίζουν απειροελάχιστα ποσοστά συγκέντρωσης. Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων σε τετραψήφιο κωδικό ως προς το σύνολο του τριτογενή τομέα αλλά και ως προς το σύνολο του μονοψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται περιλαμβάνονται στον πιν. 15B και 17B. Συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν κατά το 1978 το 67.21% των κατ/των και το 34.45% των απασχολούμενων στο σύνολο του κλάδου 8: Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα στη χώρα και το 1.95% των κατ/των και το 11.25% των απασχολούμενων στον κλάδο 9: Λοιπές Υπηρεσίες.

Όλοι ως επί το πλείστον οι κλάδοι δραστηριοτήτων που εντάσσονται στην κατηγορία των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μέσης ετήσιας μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων κατά το διάστημα 1978-88. Συγκεκριμένα:

Α. Οσον αφορά τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των κατ/των διαπιστώνεται

α) Ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των κατ/των, υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των κατ/των του μονοψήφιου κλάδου που εντάσσονται, αλλά και του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (810.3), (810.9), (820.2), (833.1), (833.4), (834.9), (841.0), (842.0), (843.1), και (843.2).

β) Υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των κατ/των, υψηλότερους από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (833.3), (834.1), (836.1), (836.4), και (836.5).

γ) Θετικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζουν οι κλάδοι (833.2) και (835.0).

δ) Αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζουν οι κλάδοι (810.4), (836.6) και (836.9).

Β. Οσον αφορά τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων διαπιστώνεται :

α) Ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των απασχολούμενων, υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων του μονοψήφιου κλάδου που εντάσσονται, αλλά και του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (810.3), (810.9), (820.2), (833.1), (833.2), (833.4), (834.9), (836.1), (836.5), (841.0), (843.1) και (843.2).

β) Υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των απασχολούμενων, υψηλότερους από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (810.4, (833.3), (835.0) και (836.4).

γ) Αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των απασχολούμενων εμφανίζουν οι κλάδοι (834.1), (836.6) και 836.9 (πιν. 32B).

Οι υψηλοί ρυθμοί μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων στις επιχειρηματικές υπηρεσίες δεν μεταβάλλουν σημαντικά τα ποσοστά συμμετοχής τους στο σύνολο του τριτογενή τομέα κατά το 1988 (πιν. 24B). Οι κλάδοι (810.5), (836.6), (836.7) και (842.0) δεν εμφανίζονται ούτε και κατά το 1988. Συνολικά οι κλάδοι των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις αυξάνουν κατά το 1988 το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των στο 4.93% και απασχολούμενων στο 4.64% στο σύνολο του τριτογενή τομέα στη χώρα. Αυξήσεις παρατηρούνται και στα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στις δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στο σύνολο των κατ/των και των απασχολούμενων των μονοψήφιων κλάδων στους οποίους εντάσσονται (πιν. 26B). Συνολικά οι επιχειρηματικές υπηρεσίες μειώνουν κατά το 1988 το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των στο 65.34%, ενώ αυξάνουν το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων στο 35.58% στο σύνολο του κλάδου 8: Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα στη χώρα και αυξάνουν στο 2.41% το ποσοστό των κατ/των και στο 12.88% το ποσοστό των απασχολούμενων στον κλάδο 9: Λοιπές Υπηρεσίες.

Πλέον πρόσφατα στοιχεία για τον τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις διατίθενται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι συγκρίσιμα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, με εκείνα τα οποία αναλύθηκαν προηγούμενα και αναφέρονται στην χρονική περίοδο 1978-88. Τα στοιχεία επομένως απλά παρατίθενται για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Η στατιστική κωδικοποίηση των κλάδων αλλάζει στη βάση της ΣΤΑΚΟΔ 91 με αποτέλεσμα να έχουμε αλλαγές στην κατηγοριοποίηση των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις και να απαιτείται η αντιστοίχιση των νέων και παλιών κατηγοριών, όπως περιγράφηκε στην αρχή του κεφαλαίου. Στη βάση της συγκεκριμένης αντιστοίχισης οι επιμέρους κατηγορίες των επιχειρηματικών υπηρεσιών οι οποίες εξετάζονται αναφέρονται αναλυτικά στην πρώτη στήλη του πίνακα.

Στο σύνολο της χώρας και με βάση το Μητρώο επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ για το 1994 διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 10.35 % των επιχειρήσεων στο σύνολο του τριτογενή τομέα (πιν. 39B). Αναφορικά με τα ποσοστά των επιχειρηματικών μονάδων που συγκεντρώνουν οι επιμέρους επιχειρηματικές υπηρεσίες στο σύνολο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους μονοψήφιους κλάδους στους οποίους εντάσσονται, διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν κατά το 1994 το 83.78% των κατ/των στον κλάδο Ι: Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί και το 91.66% του κλάδου Κ: Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες (πιν. 38B)

Επαγγελματική σύνθεση της απασχόλησης στο σύνολο της χώρας

Οι διαχρονικές τάσεις των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία και ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας διερευνώνται στο σύνολο της χώρας για τις χρονικές περιόδους: α. 1974-80, β. 1980-88, γ. 1988-92 και δ. 1993-97 (πιν. 1Γ και πιν. 2Γ) για να είναι συγκρίσιμα με τα αντίστοιχα στοιχεία σε επίπεδο Περιφέρειας τα οποία όπως προαναφέρθηκε διατίθενται από το 1988 και μετά.

Υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των απασχολούμενων κατά το χρονικό διάστημα 1974-80 από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου των απασχολούμενων όλων των επαγγελματικών κατηγοριών σημειώνονται, τόσο στο σύνολο των απασχολούμενων με τριτογενή επαγγελματικά χαρακτηριστικά, όσο και σε όλα τα μεμονωμένα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα με εξαίρεση τους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών (πιν 3Γ, πιν. 5Γ). Ιδιαίτερα υψηλοί μέσοι ρυθμοί ετήσιας αύξησης διαπιστώνονται στους επιστήμονες και ελεύθερους επαγγελματίες και στους διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Χαμηλοί συγκριτικά είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των απασχολούμενων σε

επαγγέλματα πρωτογενούς χαρακτήρα και σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα (πιν. 3Γ, πιν. 5Γ).

Εξετάζοντας στη συνέχεια την διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία στη βιομηχανία-βιοτεχνία και στον τομέα των υπηρεσιών διαπιστώνεται ότι κατά το διάστημα 1974-80:

α) Οι επιστήμονες και ελεύθεροι επαγγελματίες αυξάνονται με ιδιαίτερα υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό (πολύ υψηλότερο από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων στα επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα) στη βιομηχανία-βιοτεχνία. Αντίστοιχα υψηλοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης συγκριτικά με το σύνολο των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα παρουσιάζονται σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες τριτογενούς χαρακτήρα με εξαίρεση τους διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης από τον αντίστοιχο ρυθμό που σημειώνεται στο σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς φύσεως σημειώνουν οι έμποροι και πωλητές και οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

Συνολικά στη βιομηχανία-βιοτεχνία οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνονται με υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ) συγκριτικά με τους απασχολούμενους σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

β) Στον κλάδο του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνεται με χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από ότι το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα. Οι επιστήμονες και ελεύθεροι επαγγελματίες και οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών σημειώνουν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης στον κλάδο. Υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό αύξησης του συνόλου των απασχολούμενων σε τριτογενή και δευτερογενή επαγγέλματα είναι και ο ρυθμός που σημειώνεται στους υπαλλήλους γράφειου. Μείωση παρουσιάζεται στους διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

γ) Στον κλάδο των μεταφορών-επικοινωνιών ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στους διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη, ενώ ακολουθούν οι επιστήμονες και ελεύθεροι επαγγελματίες. Ο μέσος ετήσιος

ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων στο σύνολο των επαγγεμάτων τριτογενούς χαρακτήρα είναι θετικός και υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε δευτερογενή επαγγέλματα (πιν. 3Γ και πιν 5Γ).

δ) Στον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των δευτερογενών απασχολούμενων είναι αρνητικός. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων. Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης, υψηλότεροι και από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό του συνόλου των τριτογενών απασχολούμενων παρατηρούνται στις επαγγελματικές κατηγορίες των εμπόρων και πωλητών και των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

ε) Τέλος στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών και του συνόλου των απασχολούμενων. Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στις επαγγελματικές κατηγορίες των διευθυνόντων και ανωτέρων διοικητικών στελεχών και των εμπόρων και πωλητών. Υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των τριτογενών απασχολούμενων στον κλάδο σημειώνεται και στην επαγγελματική κατηγορία των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών (πιν. 5Γ και πιν. 3Γ).

Συμπερασματικά κατά το διάστημα 1974-80 στους κλάδους των υπηρεσιών οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα με τριτογενή χαρακτηριστικά αυξάνονται με υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής από τους αντίστοιχους του συνόλου των απασχολούμενων σε αυτούς. Ο απασχολούμενοι σε δευτερογενή επαγγέλματα εμφανίζουν αρνητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μόνο στους κλάδους των τραπεζών-ασφαλειών και των μεταφορών επικοινωνιών. Υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από τους αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα και στους τέσσερις κλάδους των υπηρεσιών εμφανίζει η επαγγελματική κατηγορία των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός κατά την χρονική περίοδο 1980-88 για το σύνολο των απασχολούμενων όλων των επαγγελματικών κατηγοριών είναι διπλάσιος από τον αντίστοιχο ρυθμό της προηγούμενης χρονικής περιόδου. Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των απασχολούμενων που σημειώνονται, τόσο στο σύνολο των

απασχολούμενων με τριτογενή επαγγελματικά χαρακτηριστικά, καθώς και σε όλα τα μεμονωμένα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα, με εξαίρεση τους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών, είναι χαμηλότεροι, τόσο συγκριτικά με τους αντίστοιχους της προηγούμενης χρονικής περιόδου, όσο και με του συνόλου των απασχολούμενων της περιόδου 1980-88 (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

Οι υψηλότεροι μέσοι ρυθμοί ετήσιας αύξησης διαπιστώνονται στους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών και στους επιστήμονες και ελεύθερους επαγγελματίες. Χαμηλός συγκριτικά είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων στα επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

Εξετάζοντας στη συνέχεια την διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία στη βιομηχανία-βιοτεχνία και στον τομέα των υπηρεσιών διαπιστώνεται ότι κατά το διάστημα 1980-88:

α) Οι διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη, καθώς και οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών αυξάνονται με ιδιαίτερα υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς (πολύ υψηλότεροι από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων, αλλά και των απασχολούμενων στα επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα) στη βιομηχανία-βιοτεχνία (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ). Χαμηλότεροι είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης συγκριτικά με το σύνολο των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα που παρουσιάζονται στις υπόλοιπες επαγγελματικές κατηγορίες τριτογενούς χαρακτήρα. Χαμηλότερος είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης που σημειώνεται στο σύνολο των δευτερογενούς φύσεως απασχολούμενων από τον αντίστοιχο ρυθμό που σημειώνεται στο σύνολο των απασχολούμενων (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

Συνολικά στη βιομηχανία-βιοτεχνία οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνονται με υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ) συγκριτικά με το σύνολο των απασχολούμενων και τους απασχολούμενους σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

β) Στον κλάδο του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνεται με υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από ότι το σύνολο των απασχολούμενων και των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα. Οι διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη και οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών

σημειώνουν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης στον κλάδο. Χαμηλότεροι από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων και του συνόλου των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι οι μέσοι ρυθμοί που σημειώνονται στους επιστήμονες και ελεύθερους επαγγελματίες, στους υπαλλήλους γραφείου και στους εμπόρους και πωλητές. Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης σε αυτές τις επαγγελματικές κατηγορίες είναι επίσης χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους που διαπιστώθηκαν την προηγούμενη χρονική περίοδο (1974-80) (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

γ) Στον κλάδο των μεταφορών-επικοινωνιών ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στους εμπόρους και πωλητές, ενώ θετικό ρυθμό αύξησης παρουσιάζουν και οι υπάλληλοι γραφείου. Όλες οι υπόλοιπες επαγγελματικές κατηγορίες τριτογενούς χαρακτήρα αλλά και το σύνολο των τριτογενών απασχολούμενων σημειώνουν αρνητικούς ρυθμούς μέσης ετήσιας μεταβολής. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε δευτερογενή επαγγέλματα είναι θετικός και υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου των απασχολούμενων. Όλοι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους της προηγούμενης χρονικής περιόδου (1974-80) (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

δ) Στον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των δευτερογενών απασχολούμενων είναι θετικός και υψηλότερος από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων αλλά και του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα.. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης, υψηλότεροι και από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό του συνόλου των τριτογενών απασχολούμενων, παρατηρούνται στις επαγγελματικές κατηγορίες των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών, των υπαλλήλων γραφείου και των διευθυνόντων και ανώτερων διοικητικών στελεχών. Μείωση παρουσιάζεται στους εμπόρους και πωλητές. Όλα τα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα, με εξαίρεση τους εμπόρους και πωλητές, σημειώνουν υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής συγκριτικά με την προηγούμενη χρονική περίοδο (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

ε) Τέλος, στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων, αλλά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών. Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στις επαγγελματικές κατηγορίες των εμπόρων και πωλητών και των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών, υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των τριτογενών απασχολούμενων στον κλάδο. Αρνητικός μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής σημειώνεται στους διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Όλα τα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα με εξαίρεση τους διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη σημειώνουν υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής συγκριτικά με την προηγούμενη χρονική περίοδο (πιν. 3Γ και πιν 5Γ).

Συμπερασματικά, κατά το διάστημα 1980-88 οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα με τριτογενή χαρακτηριστικά αυξάνονται με υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής από τους αντίστοιχους του συνόλου των απασχολούμενων σε αυτούς, στους κλάδους του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων και των λοιπών υπηρεσιών. Σε όλους όμως τους κλάδους των υπηρεσιών, με εξαίρεση τον κλάδο του εμπορίου-ξενοδοχείων-εστιατορίων, οι απασχολούμενοι σε δευτερογενή επαγγέλματα εμφανίζουν υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής.

Υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των απασχολούμενων κατά το χρονικό διάστημα 1988-92 από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου των απασχολούμενων όλων των επαγγελματικών κατηγοριών σημειώνονται, τόσο στο σύνολο των απασχολούμενων με τριτογενή επαγγελματικά χαρακτηριστικά, όσο και σε όλα τα μεμονωμένα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα, με εξαίρεση τους διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη οι οποίοι παρουσιάζουν ελαφρά αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής (πιν. Βα και πιν. Γα). Θετικό αλλά χαμηλότερο συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων τριτογενούς χαρακτήρα εμφανίζουν οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και οι επιστήμονες και ελεύθεροι επαγγελματίες. Ιδιαίτερα υψηλοί μέσοι ρυθμοί ετήσιας αύξησης διαπιστώνονται στους εμπόρους και πωλητές (είναι και η μόνη επαγγελματική κατηγορία που εμφανίζει αυξανόμενο μέσο ετήσιο ρυθμό

μεταβολής συγκριτικά και στις τρεις χρονικές περιόδους) και στους υπαλλήλους γραφείου. Χαμηλός συγκριτικά είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα, ενώ αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα πρωτογενούς χαρακτήρα (πιν.3Γ και πιν. 5Γ).

Εξετάζοντας στη συνέχεια την διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία στη βιομηχανία-βιοτεχνία και στον τομέα των υπηρεσιών διαπιστώνεται ότι κατά το διάστημα 1988-92:

α) Οι έμποροι και πωλητές αυξάνονται με ιδιαίτερα υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό (πολύ υψηλότερο από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων στα επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα) στη βιομηχανία-βιοτεχνία. Αντίστοιχα υψηλοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης συγκριτικά με το σύνολο των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα παρουσιάζονται σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες τριτογενούς χαρακτήρα, με εξαίρεση τους επιστήμονες και ελεύθερους επαγγελματίες που εμφανίζουν αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής. Υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης από τον αντίστοιχο ρυθμό που σημειώνεται στο σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς φύσεως σημειώνουν εκτός από τους εμπόρους και πωλητές και οι υπάλληλοι γραφείου και οι διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής εμφανίζουν οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

Συνολικά στη βιομηχανία-βιοτεχνία, οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνονται με υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ) συγκριτικά με τους απασχολούμενους σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών που εμφανίζουν αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό (πιν. 3Γ και πιν 5Γ).

β) Στον κλάδο του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνεται με χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από ότι το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα. Με ιδιαίτερα υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό αυξάνονται οι διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Οι υπάλληλοι γραφείου, οι έμποροι και πωλητές και οι επιστήμονες και ελεύθεροι επαγγελματίες μεταβάλλονται με υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς από ότι το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

γ) Στον κλάδο των μεταφορών-επικοινωνιών ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στους εμπόρους και πωλητές, ενώ ακολουθούν οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών. Με υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από ότι το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα με τριτογενή χαρακτηριστικά εξελίσσονται και οι υπάλληλοι γραφείου και οι διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη, ενώ αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων στο σύνολο των επαγγελμάτων τριτογενούς χαρακτήρα είναι θετικός, αλλά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε δευτερογενή επαγγέλματα (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

δ) Στον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των δευτερογενών απασχολούμενων είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι χαμηλότερος και από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης, υψηλότεροι και από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό του συνόλου των τριτογενών απασχολούμενων παρατηρούνται στις επαγγελματικές κατηγορίες των εμπόρων και πωλητών, των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών και των διευθυνόντων και ανώτερων διοικητικών στελεχών (πιν. 3Γ και πιν. 5Γ).

ε) Τέλος, στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών και του συνόλου των απασχολούμενων. Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στις επαγγελματικές κατηγορίες των εμπόρων και πωλητών, των υπαλλήλων γραφείου και των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών. Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός που σημειώνεται στους διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη (πιν 3Γ και πιν.5Γ).

Συμπερασματικά κατά το διάστημα 1988-92 στους κλάδους των υπηρεσιών το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα με τριτογενή χαρακτηριστικά αυξάνεται με χαμηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής από τους

αντίστοιχους του συνόλου των απασχολούμενων σε αυτούς. Ο απασχολούμενος σε δευτερογενή επαγγέλματα εμφανίζουν υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς από το σύνολο των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών. Υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα στους κλάδους των υπηρεσιών, με εξαίρεση τις λοιπές υπηρεσίες, εμφανίζει η επαγγελματική κατηγορία των διευθυνόντων και ανώτερων διοικητικών στελεχών και των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών, με εξαίρεση τον κλάδο των μεταφορών-επικοινωνιών.

Υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των απασχολούμενων από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου των απασχολούμενων όλων των επαγγελματικών κατηγοριών κατά το χρονικό διάστημα 1993-97 σημειώνονται, τόσο στο σύνολο των απασχολούμενων με τριτογενή επαγγελματικά χαρακτηριστικά, όσο και σε όλα τα μεμονωμένα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα (νέα ταξινόμηση -ΣΤΕΠ 92) (πιν 4Γ και 6Γ).

Ιδιαίτερα υψηλοί μέσοι ρυθμοί ετήσιας αύξησης (υψηλότεροι από τον αντίστοιχο του συνόλου των τριτογενών επαγγελματιών) διαπιστώνονται στους τεχνολόγους-τεχνικούς και στα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα. Υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής συγκριτικά με τους αντίστοιχους ρυθμούς που σημειώνονται στους απασχολούμενους σε δευτερογενή επαγγέλματα παρατηρούνται σε όλα τα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα (πιν. 4Γ και πιν. 6Γ).

Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του συνόλου των δευτερογενών επαγγελμάτων. Θετικούς ρυθμούς μεταβολής εμφανίζουν οι ανειδίκευτοι εργάτες, χειρονάκτες και οι χειριστές σταθερών βιομηχανικών μηχανημάτων. Ιδιαίτερα υψηλός και αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των ειδικευμένων τεχνιτών (πιν. 4Γ και πιν. 6Γ).

Εξετάζοντας στη συνέχεια την διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία στη βιομηχανία-βιοτεχνία και στον τομέα των υπηρεσιών διαπιστώνεται ότι κατά το διάστημα 1993-97:

α) Τα μέλη των βουλευομένων σωμάτων, ανώτερα διοικητικά και διευθυντικά στελέχη και οι τεχνολόγοι, τεχνικοί, βοηθοί αυξάνονται με ιδιαίτερα υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό (πολύ υψηλότερο από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων στα επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα) στη βιομηχανία-βιοτεχνία. Αντίστοιχα υψηλοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί

αύξησης, συγκριτικά με το σύνολο των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα, παρουσιάζονται σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες τριτογενούς χαρακτήρα, με εξαίρεση τα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα και τους υπαλλήλους γραφείου που εμφανίζουν χαμηλότερο μέσο ρυθμό αύξησης από την επαγγελματική κατηγορία των χειριστών σταθερών βιομηχανικών μηχανημάτων. Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα, με ιδιαίτερα υψηλό αρνητικό ρυθμό μεταβολής των ειδικευμένων τεχνιτών (πιν. 4Γ και 6Γ).

Συνολικά στη βιομηχανία-βιοτεχνία οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνονται με υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό (πιν. 4Γ και πιν. 6Γ) συγκριτικά με τους απασχολούμενους σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών καθώς και με το σύνολο των απασχολούμενων όλων των επαγγελματικών κατηγοριών στον μεταποιητικό τομέα (πιν. 4Γ και πιν. 6Γ). Υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης σημειώνουν τα διευθυντικά στελέχη και οι τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί, καθώς και οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών.

β) Στον κλάδο του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνεται με χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από ότι το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα. Οι τεχνολόγοι, τεχνικοί, οι υπάλληλοι γραφείου και τα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα σημειώνουν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης στον κλάδο (πιν. 4Γ και πιν. 6Γ).

γ) Στον κλάδο των μεταφορών-επικοινωνιών ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στους ειδικευμένους τεχνίτες. Θετικοί μέσοι ρυθμοί και υψηλότεροι από του συνόλου των δευτερογενών και τριτογενών απασχολούμενων εμφανίζονται και στα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα, καθώς και στους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών. Αρνητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής σημειώνουν όλες οι υπόλοιπες επαγγελματικές κατηγορίες δευτερογενούς και τριτογενούς χαρακτήρα. Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών, ενώ θετικός αλλά ιδιαίτερα χαμηλός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός

μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα (πιν. 4Γ και πιν. 6Γ).

δ) Στον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των τριτογενών απασχολούμενων είναι θετικός και υψηλότερος από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων στον κλάδο καθώς και του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα. Οι υψηλότεροι ρυθμοί μέσης ετήσιας αύξησης σημειώνονται στους ανειδίκευτους εργάτες και στους χειριστές σταθερών βιομηχανικών μηχανημάτων αναφορικά με τους απασχολούμενους σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα και στα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα και στους τεχνολόγους, τεχνικούς αναφορικά με τους απασχολούμενους σε τριτογενούς φύσεως επαγγέλματα. Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών και στους ειδικευμένους τεχνίτες (πιν. 4Γ και πιν. 6Γ).

ε) Τέλος, στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών και του συνόλου των απασχολούμενων. Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στην επαγγελματική κατηγορία των μελών των βουλευομένων σωμάτων και διευθυντικών στελεχών. Υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των τριτογενών απασχολούμενων στον κλάδο σημειώνεται και στην επαγγελματική κατηγορία των τεχνολόγων, τεχνικών βοηθών (πιν. 4Γ και πιν. 6Γ).

Συμπερασματικά, κατά το διάστημα 1993-97 στους κλάδους των υπηρεσιών οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα με τριτογενή χαρακτηριστικά αυξάνονται με χαμηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής από τους αντίστοιχους του συνόλου των απασχολούμενων σε αυτούς, με εξαίρεση τον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων. Οι απασχολούμενοι σε δευτερογενή επαγγέλματα εμφανίζουν αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μόνο στον μεταποιητικό τομέα. Υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς από τους αντίστοιχους του συνόλου των απασχολούμενων εμφανίζει η επαγγελματική κατηγορία των προσώπων που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα και των τεχνολόγων, τεχνικών βοηθών.

Βασικά Χαρακτηριστικά της Ανάπτυξης στην Περιφέρεια Αττικής

Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής το 1994 ανέρχεται σε 3.6 εκατ. κατοίκους (πιν. 1Α), και αποτελεί το 34.53% του συνολικού πληθυσμού της χώρας (πιν. 2Α). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθυσμιακής εξέλιξης της Περιφέρειας κατά την δεκαετία 1971-81 είναι υψηλότερος συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες, και τον αντίστοιχο του συνόλου της χώρας (πιν. 5Α). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθυσμιακής εξέλιξης μειώνεται την επόμενη δεκαετία (1981-91) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο του συνόλου της χώρας) (πιν. 5Α, 4Α), ενώ κατά την τετραετία 1991-94 καθίσταται και πάλι υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας, αλλά όχι υψηλότερος από αυτόν άλλων Περιφερειών (πιν. 5Α). Η Περιφέρεια Αττικής τέλος, χαρακτηρίζεται καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο από την υψηλότερη πληθυσμιακή πυκνότητα ανά τετρ. χιλιόμετρο συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας (πιν. 3Α).

Η μείωση του μέσου ρυθμού πληθυσμιακής αύξησης στην Περιφέρεια επιφέρει και μείωση του μέσου ρυθμού αύξησης του εργατικού δυναμικού ο οποίος όμως είναι υψηλότερος από τους αντίστοιχους σε επίπεδο χώρας, καθώς και τους αντίστοιχους όλων των υπόλοιπων Περιφερειών, με την εξαίρεση της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου (πιν. 8Α). Η μείωση του μέσου ρυθμού αύξησης του εργατικού δυναμικού δεν επιφέρει και μείωση της αναλογίας του εργατικού δυναμικού προς το συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας, αντίθετα αυξάνεται τόσο το 1991 όσο και το 1994 (πιν. 7Α).

Η αύξηση της αναλογίας του εργατικού δυναμικού στο συνολικό πληθυσμό δεν συνοδεύεται από ανάλογη αύξηση των θέσεων απασχόλησης. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης μειώνεται την δεκαετία του '80, φαινόμενο που συνεχίζεται και στις αρχές της δεκαετίας του '90 (πιν. 8Α, 10Α). Η αύξηση των θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια Αττικής ήταν μεγαλύτερη από την αύξηση των θέσεων εργασίας στο σύνολο της χώρας καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα, με αποτέλεσμα το ποσοστό συγκέντρωσης των θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια να αυξάνεται διαχρονικά. Το 1971 η Περιφέρεια Αττικής συγκέντρωνε το μεγαλύτερο αριθμό θέσεων απασχόλησης συγκριτικά με όλες τις Περιφέρειες. Η μεγαλύτερη

συγκέντρωση θέσεων απασχόλησης στην Αττική συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες συνεχίζεται, τουλάχιστον μέχρι και το 1994 που έχουμε διαθέσιμα στοιχεία (πιν. 11Α).

Η ανεργία τέλος στην Περιφέρεια αυξάνεται με ιδιαίτερα υψηλό μέσο ρυθμό την δεκαετία του '70, ο οποίος μειώνεται στην συνέχεια (1981-91) αλλά αυξάνεται και πάλι την τελευταία τετραετία (πιν. 8Α). Οι υψηλοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των ανέργων έχουν φυσικό επακόλουθο την σημαντική αύξηση του ποσοστού ανεργίας στην Αττική καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο (πιν.7Α).

Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και παραγωγική διάρθρωση της Περιφέρειας

Η Περιφέρεια Αττικής, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία ⁹, συμμετείχε το 1994 στο σχηματισμό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της χώρας με ποσοστό 38.28%. Το ποσοστό αυτό της δίνει την πρώτη θέση από πλευράς ποσοστιαίας συνεισφοράς στο εθνικό ΑΕΠ μεταξύ όλων των Περιφερειών της χώρας και απέχει σημαντικά από το αντίστοιχο ποσοστό της δεύτερης, από πλευράς συμμετοχής στο ΑΕΠ, Περιφέρειας της Κεντρικής Μακεδονίας.

Αν εξετάσουμε διαχρονικά την εξέλιξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της Αττικής διαπιστώνεται ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του κατά την χρονική περίοδο 1981-91 είναι θετικός και υψηλότερος από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής στο σύνολο της χώρας (πιν. 22, 25). Στη συνέχεια (1991-94-πιν. 23, 26) ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ μειώνεται σημαντικά, εξακολουθεί όμως να βρίσκεται σε υψηλότερο επίπεδο από τον αντίστοιχο εθνικό ρυθμό. Στη βάση των προαναφερόμενων μεγεθών το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ αυξάνεται διαχρονικά (πιν. 3, πιν. 6, πιν. 9).

Συμπερασματικά, καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από θετικούς (κύρια την δεκαετία 1981-91) αλλά μειούμενους ρυθμούς ανάπτυξης (1991-94). Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι η Περιφέρεια δεικνύει ταχύτερη ανάπτυξη από αυτή του συνόλου της χώρας, γεγονός που ενισχύει τη θέση ως πρωτεύοντα πόλου ανάπτυξης και έλξης των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Η κατανομή του ακαθάριστου προϊόντος της Περιφέρειας στους τρεις τομείς παραγωγικών δραστηριοτήτων αναδεικνύει την πρωταρχική σημασία του τομέα των υπηρεσιών στην οικονομική της διάρθρωση. Το 1994 το 71.12% του ΑΕΠ της Αττικής προέρχεται από τον τριτογενή τομέα (πιν. 10), ενώ η συμμετοχή της στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του τριτογενή σε εθνικό επίπεδο ανέρχεται στο 45.79% (πιν. 9). Αναλυτικότερα η εξέταση των τριών τομέων παραγωγικών δραστηριοτήτων χωριστά δεικνύει ότι:

α) Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα αυξήθηκε μεταξύ 1981-1994 (πιν. 3, 6, 9, 4, 10, 7, 22, 25, 23, 26). Ο πρωτογενής τομέας εξελίσσεται επομένως θετικά καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα στην Αττική, γεγονός όμως που δεν έχει κάποια ιδιαίτερη σημασία στις οικονομικές εξελίξεις που σημειώνονται στην Περιφέρεια, λόγω του απειροελάχιστου ποσοστού συμμετοχής του τομέα στον σχηματισμό του Περιφερειακού ΑΕΠ.

β) Ο δευτερογενής τομέας συμμετέχει το 1981 στο σχηματισμό του ΑΕΠ της Περιφέρειας με χαμηλότερο ποσοστό συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής του στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ σε επίπεδο χώρας - (πιν. 4). Η συμμετοχή του τομέα εμφανίζεται μειωμένη το 1991 (πιν. 7) και ελαφρά αυξημένη το 1994 συγκριτικά με το 1991 (πιν. 10). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια κατά τη δεκαετία 1981-91 είναι χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα στο σύνολο της χώρας, (πιν. 22). Στη συνέχεια (1991-94), ο ρυθμός μεταβολής αυξάνεται και καθίσταται υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα στο σύνολο της χώρας (πιν. 23).

Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα μειώθηκε μεταξύ 1981 και 1991 (πιν. 3, 6), ενώ στη συνέχεια αυξήθηκε (1994, πιν. 9). Τα ποσοστά συμμετοχής του δευτερογενή τομέα στο ΑΕΠ της Περιφέρειας είναι χαμηλότερα αν αντί για σταθερές τιμές του '70 χρησιμοποιηθούν οι τρέχουσες τιμές του ΑΕΠ. Στην περίπτωση αυτή, το ποσοστό συμμετοχής του τομέα στο Περιφερειακό ΑΕΠ μειώνεται διαχρονικά καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο (πιν. 13, 16, 19). Παρομοίως χαμηλότερα είναι και τα ποσοστά συμμετοχής του δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του τομέα στο σύνολο της χώρας (πιν. 14, 17, 20).

⁹ ΚΕΠΕ (1997).

Ο δευτερογενής τομέας παρά το γεγονός ότι η συμμετοχή στο σχηματισμό του ΑΕΠ της Αττικής δεν είναι ιδιαίτερα υψηλή (συγκριτικά τουλάχιστον με ότι συμβαίνει σε άλλες Περιφέρειες), αποτελεί σημαντικό τομέα των οικονομικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στην Περιφέρεια. Ο τομέας παρουσιάζει επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης κατά το διάστημα 1981-1991, φαινόμενο που αντιστρέφεται στη συνέχεια (1991-94) και ο ρυθμός μεταβολής καθίσταται υψηλότερος και θετικός σε αντίθεση με τον αρνητικό ρυθμό που σημειώνεται το εξεταζόμενο διάστημα στο σύνολο της χώρας. Εν κατακλείδι η σημασία του δευτερογενή τομέα στην οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας μειώνεται διαχρονικά (μικρότερη συμμετοχή στο Περιφερειακό ΑΕΠ το 1994 συγκριτικά με το 1981).

γ) Ο τριτογενής τομέας συμμετέχει το 1981 με υψηλότερο ποσοστό στο σχηματισμό του ΑΕΠ της Περιφέρειας, τόσο συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής του τομέα στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ σε επίπεδο χώρας, όσο και με το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής του τομέα στο ΑΕΠ όλων των υπόλοιπων Περιφερειών (πιν. 4). Η συμμετοχή του τομέα εμφανίζει αύξηση το 1991 συγκριτικά με το 1991 (πιν. 7), ενώ το 1994 κυμαίνεται στα ίδια περίπου επίπεδα (πιν. 10). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια κατά τη δεκαετία 1981-91 είναι ελαφρά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα στο σύνολο της χώρας, (πιν. 22). Στη συνέχεια ο ρυθμός μεταβολής μειώνεται (στο ήμισυ του αντίστοιχου ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ του τομέα στο σύνολο της χώρας - πιν. 23). Το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του τριτογενή τομέα μειώνεται κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου (πιν. 3, 6, 9).

Τα ποσοστά συμμετοχής του τριτογενή τομέα στο ΑΕΠ της Περιφέρειας είναι υψηλότερα αν αντί για σταθερές τιμές του '70 χρησιμοποιηθούν οι τρέχουσες τιμές του ΑΕΠ. Στην περίπτωση αυτή το ποσοστό συμμετοχής του τομέα στο Περιφερειακό ΑΕΠ αυξάνεται διαχρονικά (πιν. 13, 16, 19). Αντιθέτως χαμηλότερα είναι τα ποσοστά συμμετοχής του τριτογενή τομέα της Περιφέρειας στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του τομέα στο σύνολο της χώρας (πιν. 14, 17, 20).

Ο τομέας των υπηρεσιών επομένως αποτελεί τον σημαντικότερο τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων στην παραγωγική διάρθρωση της Περιφέρειας Αττικής (το υψηλότερο ποσοστό συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες), γεγονός που

οδηγεί στον χαρακτηρισμό της Περιφερειακής οικονομίας ως “τρίτογενούς οικονομίας”. Ο τομέας, παρά την επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης που εμφανίζει κύρια κατά το διάστημα 1991-94, ενισχύει τη θέση του στην οικονομία της Αττικής κυρίως κατά την δεκαετία του ‘80, αυξάνοντας διαχρονικά το ποσοστό συμμετοχής του στο σχηματισμό του Περιφερειακού ΑΕΠ σε βάρος του δευτερογενή τομέα.

Η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια βάσει των μεγεθών του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος

Η αναλυτική εξέταση των μονοψήφιων κλάδων του τομέα των υπηρεσιών από την πλευρά της συνεισφοράς τους στο ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Αττική οδηγεί στα ακόλουθα συμπεράσματα:

α) Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου των μεταφορών-επικοινωνιών αυξάνεται καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Αττική (πιν. 2, 5, 8). Τόσο κατά το 1991, όσο και κατά το 1994, είναι ο πρώτος κλάδος του τριτογενή της Περιφέρειας από πλευράς συμμετοχής του στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τομέα των υπηρεσιών στην Αττική (πιν. 3). Το ποσοστό συμμετοχής στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του κλάδου σε εθνικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα υψηλό (πάνω από 50%) (πιν. 3, 6, 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του κλάδου κατά την χρονική περίοδο 1981-91 είναι θετικός και υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του κλάδου στο σύνολο της χώρας (πιν 22), με αποτέλεσμα την ποσοστιαία αύξηση του ΑΕΠ του κλάδου στην Περιφέρεια (πιν. 25). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής μειώνεται κατά την τετραετία 1991-94 και είναι αρκετά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας (πιν. 23).

β) Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου χονδρικού και λιανικού εμπορίου στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Αττική αυξάνεται μεταξύ 1981 και 1991, ενώ μειώνεται στη συνέχεια (πιν. 2, 5, 8). Τόσο κατά το 1991, όσο και κατά το 1994, είναι ο δεύτερος κλάδος του τριτογενή της Περιφέρειας από πλευράς συμμετοχής του στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τομέα των υπηρεσιών στην Αττική. Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του κλάδου σε εθνικό επίπεδο αυξάνεται μεταξύ 1981 και 1991, ενώ μειώνεται στη συνέχεια (πιν. 3, 6, 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής κατά την χρονική περίοδο

1981-91 είναι θετικός και υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του κλάδου στο σύνολο της χώρας (πιν 22), με αποτέλεσμα την ποσοστιαία αύξηση του ΑΕΠ του κλάδου στην Περιφέρεια (πιν. 25). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής μειώνεται και γίνεται αρνητικός κατά την τετραετία 1991-94 (αρκετά υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό μεταβολής που παρατηρείται στο σύνολο της χώρας - πιν. 23).

γ) Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου των τραπεζών-ασφαλειών στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Αττική αυξάνεται καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (πιν. 2, 5, 8). Ο κλάδος των τραπεζών-ασφαλειών της Αττικής συμμετέχει σε ποσοστό ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του κλάδου σε εθνικό επίπεδο (66.67%) το 1981 (πιν. 3), ποσοστό που μειώνεται σημαντικά στη συνέχεια (πιν. 6, 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του κλάδου κατά την χρονική περίοδο 1981-91 είναι θετικός, αλλά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του κλάδου στο σύνολο της χώρας (πιν 22), με αποτέλεσμα την ποσοστιαία αύξηση του ΑΕΠ του κλάδου στην Περιφέρεια (πιν. 25). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής αυξάνεται κατά την τετραετία 1991-94 και καθίσταται υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας - πιν. 23).

δ) Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου της κατοικίας στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Αττική αυξάνεται καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (πιν. 2, 5, 8). Αντίθετα το ποσοστό συμμετοχής του στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του κλάδου σε εθνικό επίπεδο, ποσοστό που μειώνεται διαχρονικά (πιν. 3, 6, 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του κλάδου κατά την χρονική περίοδο 1981-91 είναι θετικός αλλά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του κλάδου στο σύνολο της χώρας, (πιν. 22) και μειώνεται στη συνέχεια (χαμηλότερος και πάλι από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας (πιν. 23).

ε) Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου της δημόσιας διοίκησης στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Αττική μειώνεται καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (πιν. 2, 5, 8). Το ποσοστό συμμετοχής στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του κλάδου σε εθνικό επίπεδο διατηρείται σταθερό διαχρονικά (πιν. 6, 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του κλάδου κατά την χρονική περίοδο 1981-91 είναι θετικός και βρίσκεται στα ίδια επίπεδα με τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του κλάδου στο σύνολο της χώρας (πιν 22), ενώ στη συνέχεια καθίσταται αρνητικός και ισούται με τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας (πιν. 23).

στ) Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου της υγείας - εκπαίδευσης στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Αττική παραμένει στα ίδια περίπου επίπεδα (μικρές αυξομειώσεις) (πιν. 2, 5, 8). Το ποσοστό συμμετοχής του στο συνολικό ΑΕΠ του κλάδου σε εθνικό επίπεδο, μειώνεται διαχρονικά (πιν. 3, 6, 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του κλάδου κατά την χρονική περίοδο 1981-91 είναι θετικός και χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του κλάδου στο σύνολο της χώρας (πιν 22). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής μειώνεται κατά την τετραετία 1991-94 και ισούται με τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας (πιν. 23).

ζ) Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου των λοιπών υπηρεσιών στο σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα στην Αττική μειώνεται διαχρονικά (11.79% το 1981, 8.21% το 1991 και 9.32%, το 1994 - πιν. 2, 5, 8). Ο κλάδος των λοιπών υπηρεσιών της Αττικής συμμετέχει σε ποσοστό 45.71% το 1981 (πιν. 3) στο σχηματισμό του συνολικού ΑΕΠ του κλάδου σε εθνικό επίπεδο, ποσοστό που μειώνεται σημαντικά και πέφτει στο 37.09% το 1994 (πιν. 9). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του κλάδου κατά την χρονική περίοδο 1981-91 είναι αρνητικός, σε αντίθεση με τον αντίστοιχο θετικό ρυθμό μεταβολής του κλάδου στο σύνολο της χώρας (πιν. 22) Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής αυξάνεται σημαντικά κατά την τετραετία 1991-94 (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας (πιν. 23).

Συμπερασματικά στην Περιφέρεια Αττικής, οι κλάδοι του τομέα των υπηρεσιών οι οποίοι εμφανίζουν υψηλότερους ρυθμούς μέσης ετήσιας μεταβολής από τους αντίστοιχους σε εθνικό επίπεδο κατά την δεκαετία 1981-91 είναι οι κλάδοι των μεταφορών-επικοινωνιών, του χονδρικού και του λιανικού εμπορίου, ενώ κατά το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα της τετραετίας 1991-94, οι κλάδοι των τραπεζών-ασφαλειών και των λοιπών υπηρεσιών. Τέλος, στη βάση των ιδιαίτερα υψηλών ποσοστών συμμετοχής όλων των κλάδων του τριτογενή τομέα της Περιφέρειας Αττικής στο σχηματισμό του αντίστοιχου κλαδικού ΑΕΠ στο σύνολο της χώρας, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα το οποίο θα επεξεργαστεί περαιτέρω στη συνέχεια με βάση τα μεγέθη της απασχόλησης ότι έχουμε υπερσυγκέντρωση των τριτογενών δραστηριοτήτων στην Αττική, πολύ μεγαλύτερη από αυτή που παρατηρείται στον τομέα της μεταποίησης.

Διαχρονικές εξελίξεις και τομεακή κατανομή της απασχόλησης

Οι θέσεις απασχόλησης στην Περιφέρεια κατά την τετραετία 1991-94 αυξήθηκαν (πιν. 10Α) Ο συνολικός αριθμός θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια Αττικής ανήρχετο σε 1251 χιλ. το έτος 1994.¹⁰ Στοιχεία αναφορικά με τις θέσεις εργασίας ανά τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων σε επίπεδο Περιφέρειας είναι διαθέσιμα μέχρι και το 1991. Αναλυτικότερα η κατανομή των θέσεων εργασίας και η εξέλιξη τους διαχρονικά ανά παραγωγικό τομέα στην Αττική έχει ως εξής:

Α. Ο πρωτογενής τομέας συγκέντρωνε το 1.52% των συνολικών θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια το 1991. Διαχρονικά το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης μειώνεται, εις όφελος όχι του δευτερογενή αλλά του τριτογενή τομέα όπως θα δούμε στη συνέχεια (πιν. 15Α). Η Αττική είναι η Περιφέρεια με το μικρότερο ποσοστό θέσεων απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, τόσο συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες, όσο και με το ποσοστό των θέσεων απασχόλησης που κατανέμονται στον πρωτογενή στο σύνολο της χώρας, ενδεικτικό του αμελητέου ρόλου του τομέα στην διαμόρφωση της απασχόλησης στην Περιφέρεια. Αναλυτικότερα η Αττική συμμετέχει μόνο κατά 2.7% στον συνολικό αριθμό θέσεων απασχόλησης σε επίπεδο χώρας στον πρωτογενή τομέα (πιν. 14Α). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας στον πρωτογενή τομέα είναι αρνητικός κατά τη δεκαετία του '70 και υψηλότερος από τον ρυθμό μείωσης στο σύνολο της χώρας, ενώ κατά την επόμενη δεκαετία του '80 βελτιώνεται ελαφρά στη συνέχεια παραμένοντας όμως αρνητικός (πιν. 17Α).

Β. Ο δευτερογενής τομέας συγκέντρωνε το 1991 το 27.63% των συνολικών θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια. Διαχρονικά το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα στην Αττική μειώνεται σε σημαντικό βαθμό, σε όφελος του τριτογενή τομέα όπως θα δούμε στη συνέχεια (πιν. 15Α). Ο δευτερογενής τομέας έρχεται δεύτερος από πλευράς συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στην Αττική. Η Αττική εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων εργασίας στον τομέα, τόσο συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες, όσο και συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό κατανομής θέσεων απασχόλησης στο σύνολο της χώρας τόσο το 1971 όσο και το 1981. Υψηλότερο ποσοστό κατανομής της απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα εμφανίζουν το 1991

μετά τη σημαντική μείωση που σημειώνεται στην Αττική, οι Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας (πιν. 15Α).

Αναλυτικότερα, όσον αφορά τη συμμετοχή της Αττικής στη διαμόρφωση της συνολικής απασχόλησης του τομέα στο σύνολο της χώρας διαπιστώνεται ότι συμμετέχει με το υψηλότερο συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες ποσοστό. Το ποσοστό αυτό μειώνεται διαχρονικά, παραμένει όμως σημαντικά υψηλότερο από αυτό των υπόλοιπων Περιφερειών (πιν. 14Α). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας στον δευτερογενή τομέα είναι θετικός κατά τη δεκαετία του '70 αλλά χαμηλότερος από τον ρυθμό αύξησης που σημειώνεται στο σύνολο της χώρας, ενώ κατά την δεκαετία του '80 η απασχόληση μειώνεται με μέσο ρυθμό διπλάσιο από τον ρυθμό μείωσης των δευτερογενών απασχολούμενων στο σύνολο της χώρας (πιν. 17Α). Καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (1971-91) έχουμε συνολικά μείωση των θέσεων απασχόλησης του τομέα στην Αττική της τάξης του 17.42%, σε αντίθεση με την πλειονότητα των Περιφερειών και την εξέλιξη της δευτερογενούς απασχόλησης σε επίπεδο χώρας (πιν. 16Α).

Γ. Ο τριτογενής τομέας συγκέντρωνε το 1991 το 70.85% των συνολικών θέσεων απασχόλησης στην Περιφέρεια. Διαχρονικά το ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στον τριτογενή τομέα στην Αττική αυξάνεται σε σημαντικό βαθμό, σε βάρος των δύο άλλων τομέων οικονομικής δραστηριότητας (πιν. 15Α). Ο τριτογενής τομέας είναι ο σημαντικότερος τομέας από πλευράς συγκέντρωσης θέσεων απασχόλησης στην Αττική καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα. Η Αττική εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό συγκέντρωσης θέσεων εργασίας στον τομέα, τόσο συγκριτικά με τις υπόλοιπες Περιφέρειες, όσο και συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό κατανομής θέσεων απασχόλησης στο σύνολο της χώρας (πιν. 15Α).

Αναλυτικότερα, όσον αφορά τη συμμετοχή της Αττικής στη διαμόρφωση της συνολικής απασχόλησης του τομέα στο σύνολο της χώρας, διαπιστώνεται ότι συμμετέχει με το υψηλότερο συγκριτικά με όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες ποσοστό. Το ποσοστό αυτό μειώνεται διαχρονικά αλλά παραμένει σημαντικά υψηλότερο από αυτό των υπόλοιπων Περιφερειών (πιν. 14Α). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα είναι θετικός κατά τη δεκαετία του '70 και υψηλότερος από τον μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της συνολικής απασχόλησης στην Αττική, αλλά χαμηλότερος από τον ρυθμό αύξησης που σημειώνεται στην

¹⁰ ΚΕΠΕ, (1997)

απασχόληση του τομέα στο σύνολο της χώρας. Την επόμενη δεκαετία του '80 είναι ο μόνος μεταξύ των τριών τομέων οικονομικών δραστηριοτήτων στην Περιφέρεια που η απασχόληση μεταβάλλεται με θετικό μέσο ετήσιο ρυθμό, χαμηλότερο όμως από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας και από αυτόν που σημειώνεται σε όλες τις υπόλοιπες Περιφέρειες (πιν. 17Α).

Καθόλο το εξεταζόμενο διάστημα (1971-91) έχουμε συνολικά αύξηση των θέσεων απασχόλησης του τομέα στην Αττική της τάξης του 76.57% (πιν. 16Α). Συμπερασματικά επομένως στην Περιφέρεια Αττικής, ο τριτογενής τομέας είναι εκείνος ο οποίος δεσπόζει από πλευράς συγκέντρωσης των θέσεων απασχόλησης και απορροφά καθόλη την εικοσαετία θέσεις απασχόλησης από τον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα. Τέλος, παρά τον χαμηλότερο συγκριτικά με το σύνολο της χώρας μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε αυτόν, είναι ο μόνος τομέας στον οποίο η απασχόληση αυξάνεται και τις δύο δεκαετίες και στον οποίο οφείλεται ο θετικός ρυθμός αύξησης του συνόλου της απασχόλησης στην Περιφέρεια.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε αναλυτικότερα την διαχρονική εξέλιξη της απασχόλησης στον κλάδο της μεταποίησης, καθώς και σε όλους τους μονοψήφιους κλάδους των υπηρεσιών (εμπόριο, ξενοδοχεία-εστιατόρια, μεταφορές-επικοινωνίες, τράπεζες-ασφάλειες, δημόσια διοίκηση και λοιπές υπηρεσίες)

Κατά την δεκαετία 1971-81 (πιν. 21Α, 22Α, 23Α, 24Α, 25Α, 26Α, 27Α, 28Α). μειώνεται η σημασία της μεταποίησης στη συνολική απασχόληση σε επίπεδο Περιφέρειας αλλά και η συμμετοχή της Περιφέρειας στη συνολική απασχόληση του τομέα στο σύνολο της χώρας. Παρόμοια τάση σημειώνεται και στους κλάδους του εμπορίου και των εστιατορίων-ξενοδοχείων. Αντίθετα οι κλάδοι των μεταφορών-επικοινωνιών, των τραπεζών-ασφαλειών, της δημόσιας διοίκησης και των λοιπών υπηρεσιών αυξάνουν τη σημασία τους στην συνολική Περιφερειακή απασχόληση. Ο δε κλάδος των λοιπών υπηρεσιών εμφανίζεται να συμμετέχει το 1981 με το υψηλότερο ποσοστό συγκριτικά με όλους τους υπόλοιπους κλάδους των υπηρεσιών στο σχηματισμό της συνολικής απασχόλησης της Περιφέρειας. Τέλος οι κλάδοι των μεταφορών επικοινωνιών και των λοιπών υπηρεσιών αυξάνουν το ποσοστό συμμετοχής τους στο σχηματισμό της συνολικής απασχόλησης των αντίστοιχων κλάδων στο σύνολο της χώρας το 1981 συγκριτικά με το 1971.

Όλοι οι κλάδοι των υπηρεσιών αυξάνουν τις θέσεις απασχόλησης σε αυτούς, εμφανίζουν δηλαδή θετικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής των

απασχολούμενων. Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών είναι υψηλότεροι από τον μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης στη μεταποίηση, με εξαίρεση μόνο τον κλάδο των ξενοδοχείων-εστιατορίων ο οποίος εμφανίζει χαμηλότερο θετικό ρυθμό μεταβολής συγκριτικά με την μεταποίηση. Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σημειώνεται στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών, ο οποίος είναι και ο μόνος τριτογενής κλάδος στην Περιφέρεια που εμφανίζει υψηλότερο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας. Όλοι οι υπόλοιποι κλάδοι των υπηρεσιών καθώς και αυτός της μεταποίησης εμφανίζουν μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης των απασχολούμενων χαμηλότερους από τους αντίστοιχους σε επίπεδο χώρας. Από πλευράς τώρα σχηματισμού της τριτογενούς απασχόλησης στο επίπεδο της Περιφέρειας, αυξάνεται η σημασία των κλάδων των τραπεζών-ασφαλειών, της δημόσιας διοίκησης, αλλά κυρίως του κλάδου των λοιπών υπηρεσιών, ενώ μειώνεται σημαντικά η σημασία του εμπορίου.

Την δεκαετία του 80 ο κλάδος της μεταποίησης, καθώς επίσης και οι κλάδοι των ξενοδοχείων-εστιατορίων και των μεταφορών-επικοινωνιών σημειώνουν αρνητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής της απασχόλησης σε αυτούς. Όλοι οι υπόλοιποι κλάδοι των υπηρεσιών αυξάνουν τον αριθμό των απασχολούμενων, με χαμηλότερους όμως μέσους ετήσιους ρυθμούς συγκριτικά με τους αντίστοιχους ρυθμούς που σημειώνονται σε επίπεδο χώρας. Ο τομέας της μεταποίησης, καθώς και οι κλάδοι των ξενοδοχείων-εστιατορίων και των μεταφορών-επικοινωνιών υπηρεσιών μειώνουν την σημασία τους στο σχηματισμό της συνολικής απασχόλησης της Περιφέρειας Αττικής. Οι σημαντικότεροι κλάδοι από πλευράς συμμετοχής τους στην συνολική Περιφερειακή απασχόληση είναι οι κλάδοι του εμπορίου (σημαντικότερη αύξηση το 1991 συγκριτικά με το 1981) και των λοιπών υπηρεσιών. Όλοι όμως οι κλάδοι των υπηρεσιών και φυσικά και ο μεταποιητικός τομέας της Περιφέρειας Αττικής μειώνουν τη συμμετοχή τους στο σύνολο των απασχολούμενων στους αντίστοιχους κλάδους σε επίπεδο χώρας.

Από πλευράς σχηματισμού της τριτογενούς απασχόλησης στην Περιφέρεια Αττικής αυξάνεται, και κατά το διάστημα αυτό, η σημασία του κλάδου των τραπεζών-ασφαλειών, της δημόσιας διοίκησης αλλά κυρίως του εμπορίου ο οποίος ξεπερνά το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής το οποίο εμφάνιζε το 1971. Τέλος, ο κλάδος των λοιπών υπηρεσιών κινείται στα ίδια επίπεδα με αυτά του 1981, ενώ οι

κλάδοι των ξενοδοχείων-εστιατορίων και των μεταφορών-επικοινωνιών μειώνουν το ποσοστό συμμετοχής τους στην συνολική Περιφερειακή απασχόληση του τριτογενή τομέα.

Διαχρονικές εξελίξεις στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας

Η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το 1988 το 34.22% του συνόλου των κατ/των που λειτουργούν στο σύνολο της χώρας και το 42.92% του συνόλου των απασχολούμενων (πιν. 21B). Τα συγκεκριμένα ποσοστά είναι μειωμένα συγκριτικά με το 1978 (πιν. 10B). Μειωμένα είναι και τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων ως προς το σύνολο της χώρας το 1988 συγκριτικά με το 1978 σε όλους τους μονοψήφιους κλάδους, με μόνη εξαίρεση τον κλάδο 9: Λοιπές υπηρεσίες, όπου το ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων στην Περιφέρεια είναι υψηλότερο παρά τη μείωση που παρατηρείται στο ποσοστό συγκέντρωσης των κατ/των (πιν. 21B, 10B).

Αναλυτικότερα σε επίπεδο διψήφιου κλάδου στην βιομηχανία-βιοτεχνία και στις υπηρεσίες, αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης των κατ/των στην Περιφέρεια ως προς το σύνολο της χώρας παρατηρείται στους κλάδους (20), (24), (66) (73), (84) και (97). Αντίστοιχα αύξηση των ποσοστών συγκέντρωσης της απασχόλησης στην Περιφέρεια ως προς το σύνολο της χώρας παρατηρείται μόνο σε δύο από τους προαναφερόμενους κλάδους και συγκεκριμένα στον κλάδο (20) και στον κλάδο (97) (πιν. 10B και 21B).

Η παραγωγική διάρθρωση επομένως της Περιφέρειας διαφοροποιείται από αυτή του συνόλου της χώρας (πιν. 6B και 23B). Αναλυτικότερα: α) ο κλάδος της βιομηχανίας-βιοτεχνίας συγκεντρώνει μεγαλύτερο ποσοστό κατ/των στο σύνολο της Περιφερειακής οικονομίας, αλλά χαμηλότερο ποσοστό απασχολούμενων, β) ο κλάδος του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων συγκεντρώνει χαμηλότερο ποσοστό κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφερειακή οικονομία, συγκριτικά με το σύνολο της χώρας και γ) οι κλάδοι των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων- Επικοινωνιών, των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων και των Λοιπών υπηρεσιών συγκεντρώνουν υψηλότερο ποσοστό κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφερειακή οικονομία, συγκριτικά με το σύνολο της χώρας.

Ο τομέας των υπηρεσιών συγκεντρώνει κατά το 1988 το 68.77% των κατ/των που λειτουργούν στην Περιφέρεια (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και το 57.67% των απασχολούμενων (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), έναντι του 31.06% των κατ/των και του 40.48% των απασχολούμενων που συγκεντρώνεται στη μεταποίηση. Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα προσανατολίζουν σε μικρότερου μεγέθους κατά μέσο όρο μονάδων από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με τον μεταποιητικό τομέα.

Κατά τη διάρκεια την δεκαετία (1978-88) ο αριθμός των κατ/των αυξήθηκε κατά 13% (ποσοστό αύξησης χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και ο αριθμός των απασχολούμενων κατά 0.9% (ποσοστό ιδιαίτερα χαμηλό συγκριτικά με το αντίστοιχο της χώρας). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των κατ/των και των απασχολούμενων στην Περιφέρεια κατά την δεκαετία 1978-88 ήταν χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας (πιν. 31B). Το χαμηλότερο ποσοστό αύξησης της απασχόλησης συγκριτικά με το ποσοστό αύξησης των παραγωγικών μονάδων αποτελεί ένδειξη δημιουργίας μονάδων μικρού ή μεσαίου μεγέθους ως προς την απασχόληση.

Μεταβολές παρατηρούνται επίσης και στην κατανομή των κατ/των και των απασχολούμενων στους κλάδους οικονομικών δραστηριοτήτων μεταξύ 1978 και 1988 (πιν. 9B και 23B). Μείωση κατά την εξεταζόμενη δεκαετία διαπιστώνεται στο ποσοστό συγκέντρωσης των κατ/των κύρια στον κλάδο της Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας (κατά 2,19 ποσοστιαίες μονάδες), και μικρότερη μείωση στον κλάδο των Ορυχείων-Μεταλλείων-Λατομείων-Αλυκών (μείωση κατά 0.06 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών (κατά 0.27 ποσοστιαίες μονάδες). Αντίθετα αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των κατά την ίδια περίοδο παρουσιάζεται κύρια στον κλάδο των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων (κατά 0.9 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων (κατά 0.99 ποσοστιαίες μονάδες), καθώς επίσης και στον κλάδο του Ηλεκτρισμού-Φωταερίου-Ατμού-Υδρευσης (κατά 0.01 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο των Λοιπών Υπηρεσιών (κατά 0.02 ποσοστιαίες μονάδες).

Αναφορικά με τα ποσοστά συγκέντρωσης της απασχόλησης στους επιμέρους κλάδους κατά το διάστημα 1978-88 παρατηρείται μείωση του ποσοστού κύρια στον κλάδο της Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας (κατά 4.54 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο

των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών (κατά 2.91 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ μικρότερη μείωση παρατηρείται στους κλάδους των Ορυχείων-Μεταλλείων-Λατομείων-Αλυκών (μείωση κατά 0.04 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο του Ηλεκτρισμού-Φωταερίου-Ατμού-Υδρευσης (κατά 0.28 ποσοστιαίες μονάδες). Αντίθετα αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης των απασχολούμενων παρουσιάζεται κύρια στον κλάδο του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων (κατά 4.88 ποσοστιαίες μονάδες) και μικρότερη αύξηση στον κλάδο των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων (κατά 1.54 ποσοστιαίες μονάδες) και στον κλάδο των Λοιπών υπηρεσιών (κατά 1.24 ποσοστιαίες μονάδες).

Η ανακατανομή των ποσοστών συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων μεταξύ των κλάδων οικονομικών δραστηριοτήτων είναι φυσικό επακόλουθο των διαφορετικών μέσων ετήσιων ρυθμών μεταβολής που παρουσιάζουν οι επιμέρους κλάδοι κατά την εξεταζόμενη δεκαετία. Αναλυτικότερα:

- Ο κλάδος των Ορυχείων, Μεταλλείων, Λατομείων, Αλυκών εμφανίζει αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του αριθμού των κατ/των που λειτουργούν σε αυτόν (υψηλότερο από τον αντίστοιχο επίσης αρνητικό ρυθμό στο σύνολο της χώρας) και επίσης αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του αριθμού των απασχολούμενων σε αυτόν (υψηλότερο από τον αντίστοιχο επίσης αρνητικό ρυθμό στο σύνολο της χώρας).

- Ο κλάδος της Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας εμφανίζει μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του αριθμού των κατ/των χαμηλότερο από τον αντίστοιχο ρυθμό στο σύνολο της χώρας και αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του αριθμού των απασχολούμενων (χαμηλότερο από τον αντίστοιχο θετικό ρυθμό μεταβολής στο σύνολο της χώρας).

- Ο κλάδος του Ηλεκτρισμού-Φωταερίου-Ατμού-Υδρευσης εμφανίζει μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του αριθμού των κατ/των χαμηλότερο από τον αντίστοιχο ρυθμό στο σύνολο της χώρας και αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του αριθμού των απασχολούμενων (χαμηλότερο από τον αντίστοιχο θετικό ρυθμό στο σύνολο της χώρας).

- Ο κλάδος του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων εμφανίζει μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του αριθμού των κατ/των και των απασχολούμενων χαμηλότερο από τον αντίστοιχο ρυθμό στο σύνολο της χώρας.

- Ο κλάδος των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών εμφανίζει μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του αριθμού των κατ/των χαμηλότερο από τον αντίστοιχο ρυθμό στο σύνολο της χώρας, και αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του αριθμού των απασχολούμενων αλλά υψηλότερο από τον αντίστοιχο επίσης αρνητικό ρυθμό στο σύνολο της χώρας.

- Ο κλάδος των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων εμφανίζει μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του αριθμού των κατ/των και των απασχολούμενων χαμηλότερο από τον αντίστοιχο ρυθμό στο σύνολο της χώρας.

- Ο κλάδος των Λοιπών Υπηρεσιών εμφανίζει μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του αριθμού των κατ/των χαμηλότερο από τον αντίστοιχο ρυθμό στο σύνολο της χώρας και μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του αριθμού των απασχολούμενων υψηλότερο από τον αντίστοιχο ρυθμό στο σύνολο της χώρας) (πιν. 31B).

Είναι εύκολο να διαπιστώσει κανείς ότι οι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης και των κατ/των στον μεταποιητικό τομέα είναι σημαντικά χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους ρυθμούς που σημειώνονται στους κλάδους των υπηρεσιών, με εξαίρεση τον κλάδο των Μεταφορών-Αποθηκεύσεων-Επικοινωνιών ο οποίος εμφανίζει υψηλότερο αρνητικό ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης. Τέλος, όλοι οι μονοψήφιοι κωδικού κλάδοι οικονομικών δραστηριοτήτων στην Περιφέρεια Αττικής εξελίσσονται με ρυθμούς χαμηλότερους ή δυσμενέστερους από ότι στο σύνολο της χώρας.

Προχωρώντας την μελέτη σε αναλυτικότερο επίπεδο (διψήφιος κωδικός κλάδου) οι διαπιστώσεις για τον μεταποιητικό τομέα είναι οι ακόλουθες:

α) Περισσότερο από το ήμισυ των κατ/των που λειτουργούν στον μεταποιητικό τομέα κατά το 1978 συγκεντρώνεται σε πέντε μόνο κλάδους: στον (24) (19.2%, μεγαλύτερο από το αντίστοιχο της χώρας), στον (20) (8.2%, χαμηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα), στον (26) (10.11%, υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα), στον (35) (10.12%, χαμηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα), και στον (38) (11.7%, υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) (πιν. 2B). Από αυτούς τους κλάδους οι τρεις πρώτοι (υψηλότερα ποσοστά συγκέντρωσης) είναι κλάδοι παραγωγής καταναλωτικών προϊόντων, ενώ οι δύο τελευταίοι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως κλάδοι ενδιάμεσων προϊόντων ή αλλιώς κλάδοι βαριάς βιομηχανίας. Οι προαναφερθέντες κλάδοι συγκεντρώνουν το 47.5% των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα και συγκεκριμένα: το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων

συγκεντρώνεται στον κλάδο (24) και ακολουθεί ο κλάδος (38), ο κλάδος (35), ο κλάδος (20), ο κλάδος (26), ενώ υψηλό ποσοστό απασχολούμενων στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα συγκεντρώνει και ο κλάδος (23) (πιν. 2B).

Μεταβολές στα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων παρατηρούνται κατά το διάστημα 1978-88 και στο εσωτερικό του μεταποιητικού τομέα. Ακριβέστερα διαπιστώνεται ότι, χωρίς να αλλάξει το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των (ποσοστό 60.63%) συγκεντρώνεται στους ίδιους με το 1978 κλάδους, τα ποσοστά συγκέντρωσης μεταβάλλονται. Αναλυτικότερα: το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των στον κλάδο (24) παραμένει στα ίδια επίπεδα, στον κλάδο (20) και (38) αυξάνεται και στον κλάδο (35) και (26) μειώνεται (πιν. 6). Το ποσοστό των απασχολούμενων που συγκεντρώνεται στους συγκεκριμένους κλάδους ως προς το σύνολο των απασχολούμενων του μεταποιητικού τομέα είναι αυξημένο το 1988 συγκριτικά με το 1978. Αναλυτικότερα το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον κλάδο (24) ο οποίος διαχρονικά αυξάνει το ποσοστό των απασχολούμενων του μεταποιητικού τομέα που συγκεντρώνει. Αύξηση παρουσιάζεται και στο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων στον κλάδο (20). Μείωση παρουσιάζεται στον κλάδο (35), στον κλάδο (38), στον κλάδο (26), καθώς και στον κλάδο (23) (πιν.6B).

Οι μεταβολές αυτές τόσο στα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στο εσωτερικό του μεταποιητικού τομέα οφείλονται στους διαφορετικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής που εμφανίζουν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1978-88 οι διψήφιοι κωδικού κλάδοι της μεταποίησης. Συγκεκριμένα:

α) Υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης των καταστημάτων, συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του συνόλου των κατ/των της μεταποίησης στην Περιφέρεια εμφανίζουν οι κλάδοι (20) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και ο κλάδος (38) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

β) Χαμηλό μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης των καταστημάτων, συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του συνόλου των κατ/των της μεταποίησης στην Περιφέρεια εμφανίζει ο κλάδος (24) (περίπου ίσο με τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

γ) Αρνητικοί ρυθμοί μεταβολής των κατ/των εμφανίζονται στον κλάδο (35) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στη χώρα) και στον κλάδο (26) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στη χώρα)

Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των κατ/των μεταξύ όλων των διψήφιων κλάδων του μεταποιητικού τομέα, εκτός από τον κλάδο (38), εμφανίζονται επίσης στους κλάδους (32), (34), (27), (28) και (29). Οι κλάδοι όμως αυτοί παρά τους υψηλούς μέσους ετήσιους ρυθμούς εξακολουθούν να συγκεντρώνουν σε απόλυτα μεγέθη ιδιαίτερα μικρό αριθμό μονάδων.

Αναφορικά στη συνέχεια με τους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής της απασχόλησης διαπιστώνεται ότι:

α) Υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της απασχόλησης, συγκριτικά με τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα που είναι αρνητικός στην Περιφέρεια, εμφανίζεται στον κλάδο (20) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), στον κλάδο (24) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα) και στον κλάδο (38).

β) Αρνητικός ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων, υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα στην Περιφέρεια εμφανίζεται στον κλάδο (35) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας), στον κλάδο (26) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (23) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας).

γ) Υψηλοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής στην απασχόληση εμφανίζονται στον κλάδο (32) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), στον κλάδο (28) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (39) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Οι κλάδοι όμως αυτοί εξακολουθούν να συγκεντρώνουν χαμηλό ποσοστό στο σύνολο των απασχολούμενων στη μεταποίηση της Περιφέρειας..

Τέλος, εξετάζοντας την κατανομή των κατ/των και των απασχολούμενων στο εσωτερικό της Περιφέρειας Αττικής και συγκεκριμένα μεταξύ Περιφέρειας Πρωτεύουσας και Υπόλοιπου Αττικής διαπιστώνεται ότι τόσο κατά το 1978, όσο και κατά το 1988 υπάρχει υπερσυγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας. Συγκεκριμένα το 91.4% των οικονομικών μονάδων και το 90.61% των απασχολούμενων στην Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνεται στην

Περιφέρεια Πρωτεύουσας (στοιχεία 1978). Τα ποσοστά αυτά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας εμφανίζονται ελαφρά μειωμένα κατά το 1988 (το 90.16% των κατ/των και το 89.12% των απασχολούμενων).

Αναλυτικότερα σε επίπεδο διψήφιου κλάδου στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας κατά το 1988 συγκεντρώνεται: το 89.75% των κατ/των (έναντι 92.19% το 1978) και το 82.73% των απασχολούμενων (έναντι 85.98% το 1978) του κλάδου 2-3: Βιομηχανία-Βιοτεχνία της Περιφέρειας Αττικής, το 46.67% των κατ/των (έναντι 58.14% το 1978) και το 87.19% των απασχολούμενων (έναντι 91.66% το 1978) του κλάδου 4: Ηλεκτρισμός-Φωταέριο-Ατμός-Υδρευση της Περιφέρειας Αττικής, το 89.8% των κατ/των (έναντι 90.63% το 1978) και το 91.99% των απασχολούμενων (έναντι 92.44% το 1978) του κλάδου 6: Εμπόριο-Ξενοδοχεία-Εστιατόρια της Περιφέρειας Αττικής, το 94.71% των κατ/των (έναντι 93.45% το 1978) και το 97.1% των απασχολούμενων (έναντι 97.88% το 1978) του κλάδου 7: Μεταφορές-Αποθηκεύσεις-Επικοινωνίες της Περιφέρειας Αττικής, το 92.15% των κατ/των (έναντι 92.91% το 1978) και το 96.95% των απασχολούμενων (έναντι 97.45% το 1978) του κλάδου 8: Τράπεζες και Λοιπά οικονομικά ιδρύματα της Περιφέρειας Αττικής, και το 92.44% των κατ/των (έναντι 92.69% το 1978) και το 94.23% των απασχολούμενων (έναντι 93.25% το 1978) του κλάδου 9: Λοιπές Υπηρεσίες της Περιφέρειας Αττικής (πιν. 11B και πιν. 13B). Στη βάση των προαναφερόμενων στοιχείων διαπιστώνεται ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας έχουν ελάχιστα μειωθεί τα ποσοστά συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας έναντι του συνόλου της Περιφέρειας Αττικής, με εξαίρεση τον κλάδο 9: των Λοιπών Υπηρεσιών όπου παρατηρείται ακόμη περαιτέρω αύξηση.

Στη συνέχεια και για τον κλάδο των υπηρεσιών διαπιστώνεται ότι σε τριψήφιο κωδικό κλάδου ορισμένες οικονομικές δραστηριότητες συναντώνται κατά το 1988 αποκλειστικά και μόνο στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας. Συγκεκριμένα μόνο στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας συναντώνται οι κλάδοι (631), (632), (633), (635), (636), (637), (638), (639) και (652) του Εμπορίου-Εστιατορίων-Ξενοδοχείων, οι κλάδοι (835), (841), (842) και (850) των Τραπεζών και Λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων και οι κλάδοι (972) και (974) των Λοιπών Υπηρεσιών. Από τους προαναφερόμενους κλάδους οι (972), (841), (639) και (652) έχουν διαχρονικά αυξήσει το ποσοστό συγκέντρωσης τους στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας (πιν. 14 B και πιν. 12B).

Πλέον πρόσφατα στοιχεία αναφορικά με τις παραγωγικές μονάδες που λειτουργούν στην Περιφέρεια Αττικής διατίθενται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ για το 1994. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι συγκρίσιμα με τα προηγούμενα¹¹ που αναλύθηκαν και αναφέρονται στην δεκαετία 1978-88 και απλά παρατίθενται για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης.¹²

Στην Περιφέρεια Αττικής κατά το 1994 χωροθετείται το 37.39% του συνόλου των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην χώρα, (3% υπολείπονται των κατ/των). Η Αττική συγκεντρώνει το 18.73% των επιχειρήσεων του κλάδου Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας (έχουν ενσωματωθεί και οι επιχειρήσεις του κλάδου των οικοδομήσεων και δημόσιων έργων) στο σύνολο της χώρας και το 24.95% των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Το 40.23% των επιχειρήσεων του κλάδου Ηλεκτρισμού-Φωταερίου- Υδρευσης στο σύνολο της χώρας και το 0.06% των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Το 29.97% των επιχειρήσεων του κλάδου Εμπορίου- Ξενοδοχείων-Εστιατορίων, στο σύνολο της χώρας, και το 51.52% των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Το 33.71% των επιχειρήσεων του κλάδου Μεταφορών-Επικοινωνιών στο σύνολο της χώρας και το 5.67% των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Το 32.78% των επιχειρήσεων του κλάδου των Τραπεζών και Λοιπών Οικονομικών Ιδρυμάτων στο σύνολο της χώρας και το 11.67% των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Το 50.84% των επιχειρήσεων του κλάδου Λοιπών Υπηρεσιών στο σύνολο της χώρας, και το 6.03% των επιχειρήσεων της Περιφέρειας (πιν. 36B και πιν. 44B). Ο τριτογενής επομένως τομέας στο σύνολο του συγκεντρώνει το 74.89% των επιχειρήσεων στη Περιφέρεια (χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της χώρας), έναντι του 24.95% (υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της χώρας) των επιχειρήσεων που συγκεντρώνεται στον δευτερογενή.

Αναφορικά με τον δευτερογενή τομέα οι διψήφιοι κωδικού κλάδοι του δευτερογενή στην Περιφέρεια που συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων στο σύνολο του μεταποιητικού τομέα συμπίπτουν με αυτούς στο σύνολο της χώρας. Εξαίρεση αποτελεί ο κλάδος (22) ο οποίος περιλαμβάνεται στους πέντε πρώτους από πλευράς συγκέντρωσης επιχειρήσεων στην Περιφέρεια, όχι όμως και στη χώρα.

¹¹ Βλ. Κεφάλαιο για σύνολο χώρας όπου αναφέρονται οι λόγοι της μη συγκρισιμότητας

Τάσεις εξέλιξης και διαφοροποιήσεις στον τομέα των υπηρεσιών

Στον τριτογενή τομέα σύμφωνα με την απογραφή κατ/των της ΕΣΥΕ ο αριθμός των κατ/των αυξήθηκε κατά την εξεταζόμενη δεκαετία κατά 15.8% και των απασχολούμενων κατά 3.2%. Διαπιστώνεται επομένως και στον τριτογενή κατά το συγκεκριμένο χρονικό, όπως προηγούμενα και στον μεταποιητικό τομέα, ότι οι νέες μονάδες, ως επί το πλείστον, είναι μικρού και μεσαίου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης.

Το μεγαλύτερο ποσοστό κατ/των στο σύνολο των κατ/των που λειτουργούν στον τομέα των υπηρεσιών (το 78.14%), καθώς και το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων στο σύνολο των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα (το 55.62%) συγκεντρώνεται στον κλάδο (6). Τα ποσοστά συγκέντρωσης τόσο των κατ/των, όσο και των απασχολούμενων σε αυτόν τον κλάδο είναι χαμηλότερα στην Περιφέρεια, συγκριτικά με τα αντίστοιχα στο σύνολο της χώρας την ίδια χρονική περίοδο (πιν.16B). Από την εξέταση των ποσοστών συγκέντρωσης κατ/των και απασχόλησης διαπιστώνεται ότι και στην Περιφέρεια Αττικής, όπως και στο σύνολο της χώρας, ο κλάδος (6) και ο κλάδος (9) συγκεντρώνουν ως επί το πλείστον μικρές από πλευράς απασχόλησης μονάδες σε αντίθεση με τον κλάδο (7) και (8), όπου κατά μέσο όρο το μέσο μέγεθος των μονάδων είναι μεγαλύτερο.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στο σύνολο του τριτογενή κατά την δεκαετία 1978-88 είναι της τάξης του 0.98 και των κατ/των της τάξης του 1.55 και οι δύο χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους σε επίπεδο χώρας. Αναλυτικότερα:

α) Υψηλότερο ρυθμό αύξησης των κατ/των από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό αύξησης των κατ/των του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών εμφανίζει στην Περιφέρεια, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας, μόνο ο κλάδος (8) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο του κλάδου σε επίπεδο χώρας). Χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους σε επίπεδο χώρας είναι και οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί που εμφανίζονται στους υπόλοιπους τριτογενείς κλάδους.

¹² Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τα στοιχεία για την μέση ετήσια απασχόληση θεωρούνται λανθασμένα και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν, ενώ έχει γίνει η αντιστοίχιση των διψήφιων κλάδων της ΣΤΑΚΟΔ-91 στους μονοψήφιους κλάδους της ΣΤΑΚΟΔ-80.

β) Υψηλότερο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα εμφανίζουν στην Περιφέρεια, όπως και στο σύνολο της χώρας οι κλάδοι (6), (8) και (9). Αρνητικός μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης εμφανίζεται στον κλάδο (7). Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης στους κλάδους (6) και (8) είναι χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους σε επίπεδο χώρας, ενώ το αντίθετο παρατηρείται στον κλάδο (9). Ο μέσος ρυθμός μείωσης της απασχόλησης στον κλάδο (7) είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό στο σύνολο της χώρας.

Οι διαφορετικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των κατ/των και της απασχόλησης στους μονοψήφιου κωδικού κλάδους του τριτογενή τροποποιούν κατά το 1988 τα ποσοστά κατανομής των κατ/των και της απασχόλησης σε αυτούς στην Περιφέρεια Αττικής. Συγκεκριμένα:

- Μειώνεται το ποσοστό των κατ/των που συγκεντρώνεται στον κλάδο (6) (μικρότερη μείωση από ότι στο σύνολο της χώρας), ενώ αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων (μεγαλύτερη αύξηση από ότι στο σύνολο της χώρας). Οι ίδιες ακριβώς τάσεις παρατηρούνται και στο σύνολο της χώρας. Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχόλησης στον κλάδο είναι χαμηλότερα στην Αττική συγκριτικά με την χώρα.

- Μειώνεται το ποσοστό των κατ/των που συγκεντρώνεται στον κλάδο (7), καθώς και το ποσοστό των απασχολούμενων. Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και στο σύνολο της χώρας, αλλά η μείωση του ποσοστού των κατ/των και του ποσοστού της απασχόλησης είναι μεγαλύτερη στην Περιφέρεια. Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχόλησης στον κλάδο είναι υψηλότερα στην Αττική συγκριτικά με την χώρα.

- Αυξάνεται το ποσοστό των κατ/των που συγκεντρώνεται στον κλάδο (8), καθώς και το ποσοστό των απασχολούμενων. Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται στον και στο σύνολο της χώρας. Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχόλησης στον κλάδο είναι υψηλότερα στην Αττική, συγκριτικά με το σύνολο της χώρας.

- Μειώνεται ελαφρά το ποσοστό των κατ/των που συγκεντρώνεται στον κλάδο (9), ενώ αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων. Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και στο σύνολο της χώρας. Τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχόλησης στον κλάδο παραμένουν και κατά το 1988 υψηλότερα στην Αττική, συγκριτικά με το σύνολο της χώρας (πιν. 25B).

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε την εξέλιξη κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας της απασχόλησης και των κατ/των σε επίπεδο διψήφιου αλλά και τριψήφιου κωδικού κλάδου στην Περιφέρεια Αττικής λόγω του μεγάλου βαθμού ανομοιογένειας των δραστηριοτήτων που εντάσσονται στον τριτογενή τομέα. Αναφορικά με το μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων κατά τη δεκαετία 1978-88 διαπιστώνεται ότι:

α) Στον κλάδο 6: Εμπόριο-Ξενοδοχεία-Εστιατόρια, ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των κατ/των, πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται, όπως και στο σύνολο της χώρας στον κλάδο (62) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των κατ/των από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου, αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται, όπως και στο σύνολο της χώρας, στον κλάδο (66) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας) και στον κλάδο (61) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Θετικός ρυθμός επίσης σημειώνεται στον κλάδο (64-65). Αρνητικός και πολύ υψηλός ρυθμός εξέλιξης (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) σημειώνεται στα κατ/τα που λειτουργούν στον κλάδο (63).

Σε αναλυτικότερο επίπεδο και συγκεκριμένα σε επίπεδο τριψήφιου κωδικού κλάδου, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (611), ο (614) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο της χώρας), ο (615), ο (616) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο της χώρας), ο (619), ο (621), ο (641), ο (643), ο (644) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας), ο (646), ο (649), ο (651), ο (652), ο (654), ο (656) και ο (661). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί σημειώνονται στους κλάδους (614) του Χονδρικού εμπορίου (κλάδος 61) και στους κλάδους (644), (646) και (654) κλάδοι και οι τρεις του Λιανικού εμπορίου (64-65).¹³

Αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί εξέλιξης σημειώνονται σε όλους τους τριψήφιου κωδικού κλάδους (631), (632), (633), (634), (635), (636), (637), (638) και (639) του κλάδου Μεσίτες και αντιπρόσωποι, στον κλάδο (618) του Χονδρικού εμπορίου, στον κλάδο (642) και (655) του Λιανικού εμπορίου και στον κλάδο (662) του κλάδου των Εστιατορίων και Ξενοδοχείων. Οι κλάδοι (642), (655) και (631)-

(639) σημειώνουν αρνητικούς ρυθμούς και στο σύνολο της χώρας, πράγμα που δεν παρατηρείται για τους κλάδους (618) και (662).

Από πλευράς απασχόλησης ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών, σημειώνεται στον κλάδο (61) (ίσος με τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων από τον αντίστοιχο του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (66) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (64-65). Αρνητικός, σε αντίθεση με τον θετικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των κατ/των, είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στον κλάδο (62) (ο αντίστοιχος σε επίπεδο χώρας είναι θετικός). Αρνητικός και πολύ υψηλός ρυθμός εξέλιξης (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας) σημειώνεται στους απασχολούμενους στον κλάδο (63):

Στο αναλυτικότερο επίπεδο του τριψήφιου κωδικού, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (611) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ο (614), ο (615) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας), ο (616) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας), ο (618) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας) ο (619), ο (641), ο (643), ο κλάδος (644) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας), ο (645) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας), ο (646), ο (652), ο (654), ο (656) και ο (661). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης σημειώνονται στους κλάδους (641) και (654), όπως και στο σύνολο της χώρας, ενώ παρατηρείται ότι και οι δύο είναι κλάδοι του Λιανικού εμπορίου, καθώς και στον (611) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) του Χονδρικού εμπορίου¹⁴.

Στη βάση των ανωτέρω διαπιστώνουμε ότι οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερος μέσους ετήσιους ρυθμούς στην μεταβολή της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών, είναι οι ίδιοι με

¹³ Η αναλυτική ονοματολογία των κλάδων αναφέρεται στη συνέχεια του παραρτήματος

¹⁴ ο.π.

αυτούς που σημειώνουν αντίστοιχα υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς στην μεταβολή των κατ/των με μόνες εξαιρέσεις τους κλάδους (618), (621), (649) και (651). Επίσης υψηλότεροι μέσοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης συγκριτικά με τους μέσους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζονται στους κλάδους (611), (616), (618), (619), (641), (645), (652) και (654). Θετικοί ρυθμοί εξέλιξης της απασχόλησης σε αντίθεση με τους αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των κατ/των σημειώνονται σε δύο κλάδους: τον (636) και τον (618).

Αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί εξέλιξης στην απασχόληση σημειώνονται σε όλους τους τριψήφιου κωδικού κλάδους (631), (632), (633), (634), (635), (638) και (639) του κλάδου Μεσίτες και αντιπρόσωποι με την εξαίρεση του κλάδου (636), καθώς και στον κλάδο (617) και (612) του Χονδρικού εμπορίου, στον κλάδο (621) και (622) του Χονδρικού εμπορίου απορριμμάτων και αποκομμάτων, στον κλάδο (642) και (651) του Λιανικού εμπορίου και τέλος στον κλάδο (662) του κλάδου των Εστιατορίων και Ξενοδοχείων¹⁵. Από τους προαναφερθέντες κλάδους που εμφανίζουν αρνητικό μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης, εκείνοι που σημειώνουν θετικούς ρυθμούς εξέλιξης στον αριθμό των κατ/των είναι ο: (612), (617), (621), (622) και (651) (πιν. 33B).

Β. Στον κλάδο 7: Μεταφορές-Αποθηκεύσεις-Επικοινωνίες ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των κατ/των, υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου σημειώνεται στον κλάδο (73) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (71) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Μέσος ετήσιος ρυθμός εξέλιξης (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας) ίσος με τον μέσο ετήσιο ρυθμό εξέλιξης των κατ/των του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια σημειώνεται στον κλάδο (72).

Σε αναλυτικότερο επίπεδο και συγκεκριμένα σε επίπεδο τριψήφιου κωδικού κλάδου, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερη μέση ετήσια μεταβολή από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (716) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και ο (712) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Θετικοί είναι επίσης οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί που σημειώνονται: στον κλάδο (720) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (730) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Αρνητικός

είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των κατ/των του κλάδου (711) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), του κλάδου (713) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και του κλάδου (715) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

Από πλευράς απασχόλησης ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του μονοψήφιου κλάδου (7) είναι όπως προαναφέρθηκε αρνητικός. Αρνητικοί είναι οι μέσοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης και σε όλους τους διψήφιους κλάδους που εντάσσονται σε αυτόν (κλάδος 71- υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας, κλάδος 73- ο αντίστοιχος στο σύνολο της χώρας είναι θετικός), με εξαίρεση τον κλάδο (72) στον οποίο ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης είναι θετικός (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό στο σύνολο της χώρας).

Στο αναλυτικότερο επίπεδο του τριψήφιου κωδικού, οι κλάδοι που σημειώνουν θετικές μέσες ετήσιες μεταβολές της απασχόλησης είναι: ο (711) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ο (712) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ο (716) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και ο (720) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας). Στους τρεις από τους τέσσερις προαναφερθέντες κλάδους (711, 712 και 720) ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών στην Περιφέρεια. Αρνητικοί είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί της απασχόλησης σε όλους του υπόλοιπους τριψήφιους κλάδους, με τον κλάδο (713) να εμφανίζει τον υψηλότερο αρνητικό ρυθμό μεταβολής (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

Εν κατακλείδι η απασχόληση αυξάνεται με χαμηλότερο ρυθμό από τον ρυθμό αύξησης των κατ/των στον κλάδο (716), ενώ με υψηλότερο ρυθμό στον κλάδο (720) και στον κλάδο (712). Στον κλάδο (711) η απασχόληση αυξάνεται σε αντίθεση με την μείωση των κατ/των που παρατηρείται, ενώ στον κλάδο (730) η απασχόληση μειώνεται σε αντίθεση με την αύξηση των κατ/των που σημειώνεται. Τέλος στον κλάδο (715) ο ρυθμός μείωσης των απασχολούμενων είναι χαμηλότερος από τον ρυθμό μείωσης των κατ/των, ενώ στον κλάδο (713) ο ρυθμός μείωσης των απασχολούμενων είναι υψηλότερος από τον ρυθμό μείωσης των κατ/των (πιν 33B).

Γ. Στον κλάδο 8: Τράπεζες και λοιπά οικονομικά ιδρύματα, ασφάλειες, διεκπεραιώσεις υποθέσεων..... ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των

¹⁵ Ο.Π.

κατ/των, πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) σημειώνεται στον κλάδο (84) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των κατ/των από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (81) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Υψηλότερος μέσος ρυθμός από τον αντίστοιχο του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται και σε όλους τους υπόλοιπους διψήφιους κλάδους. Συγκεκριμένα ο κλάδος (82) σημειώνει μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των κατ/των χαμηλότερο από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας και ο (85) χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας. Θετικός επίσης είναι και ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των κατ/των στον κλάδο (83) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Αρνητικός ρυθμός μεταβολής των κατ/των δεν σημειώνεται.

Σε αναλυτικότερο επίπεδο και συγκεκριμένα σε επίπεδο τριψήφιου κωδικού κλάδου, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (833) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Ιδιαίτερα υψηλοί ρυθμοί μεταβολής των κατ/των, αλλά όχι υψηλότεροι από τον αντίστοιχο του διψήφιου κωδικού όπου εντάσσονται, σημειώνονται στον κλάδο (810) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), στον κλάδο (841) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (842) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί σημειώνονται επομένως στους κλάδους (841) και (842) και οι δύο είναι κλάδοι των Ενοικιάσεων κινητών. Αρνητικός μέσος ετήσιος ρυθμός εξέλιξης των κατ/των σημειώνεται στον κλάδο (831) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας), στον κλάδο (834) και στον κλάδο (835) που εντάσσονται στο διψήφιο κλάδο των Διεκπαιρώσεων υποθέσεων, καθώς και στον κλάδο (843) που εντάσσεται στον διψήφιο κλάδο των Ενοικιάσεων κινητών.

Από πλευράς απασχόλησης ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας) αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών,

σημειώνεται στον κλάδο (84) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας, αλλά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των κατ/των). Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου, αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (85) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας, αλλά πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των), καθώς και στον κλάδο (82) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας, αλλά υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των). Θετικός, αλλά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου, μέσος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης σημειώνεται και στον κλάδο (81) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας και χαμηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των) και στον κλάδο (83) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας και υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των).

Στο αναλυτικότερο επίπεδο του τριψήφιου κωδικού, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (833) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας και υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των), ο (835) (υψηλότερος από τον αρνητικό ρυθμό μεταβολής των κατ/των) ο (841) (ίσος περίπου με τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας και υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των) και ο κλάδος (850) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας και πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κατ/των). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης παρατηρούνται στον κλάδο (841) των Ενοικιάσεων κινητών και στον κλάδο (850) των Ενοικιάσεων ακινήτων.

Επίσης υψηλότεροι μέσοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης συγκριτικά με τους μέσους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζονται ακόμη και στον κλάδο (820) και (849). Ενώ σημαντική μείωση της απασχόλησης, όπως και στο σύνολο της χώρας, και σε αντίθεση με την σημαντική αύξηση στον αριθμό των κατ/των σημειώνεται στον κλάδο (842) των Ενοικιάσεων κινητών. Αρνητικός μέσος ρυθμός εξέλιξης της απασχόλησης τέλος, σημειώνεται και στον κλάδο (831) και (834) των Διεκπεραιώσεων υποθέσεων (πιν. 32B).

Δ. Στον κλάδο 9: Λοιπές Υπηρεσίες ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των κατ/των, πολύ υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας), αλλά και του συνόλου του

τομέα των υπηρεσιών σημειώνεται στον κλάδο (97) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Υψηλότερος επίσης ρυθμός μεταβολής των κατ/των από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου σημειώνεται στον κλάδο (92) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Αρνητικός ρυθμός εξέλιξης σημειώνεται στα κατ/τα που λειτουργούν στον κλάδο (95) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό σε επίπεδο χώρας) και στον κλάδο (98) (ο αντίστοιχος ρυθμός σε επίπεδο χώρας είναι θετικός).

Σε αναλυτικότερο επίπεδο και συγκεκριμένα σε επίπεδο τριψήφιου κωδικού κλάδου, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (971) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ο (974) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ο (979) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και ο κλάδος (984) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί σημειώνονται στους κλάδους (974) και (971) και οι δύο είναι κλάδοι των Υπηρεσιών αναψυχής και πολιτισμού.

Αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί εξέλιξης σημειώνονται στους κλάδους (952) , (972), (973), (975), (981) και στον (983). Οι υψηλότεροι αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής των κατ/των σημειώνονται στον κλάδο (952) και (972).

Από πλευράς απασχόλησης ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, υψηλότερος από τον αντίστοιχο του μονοψήφιου κλάδου (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) αλλά και του συνόλου του τομέα των υπηρεσιών, σημειώνεται στον κλάδο (92) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Θετικός επίσης ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης σημειώνεται στον κλάδο (97) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο του τριτογενή στην Περιφέρεια και από τον αντίστοιχο του κλάδου στο σύνολο της χώρας), στον κλάδο (95), ο οποίος θα πρέπει να σημειωθεί ότι ανήκει στους κλάδους των οποίων ο αριθμός των κατ/των μειώνεται διαχρονικά (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (98) όπου και εδώ ο αριθμός των κατ/των μειώνεται (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

Στο αναλυτικότερο επίπεδο του τριψήφιου κωδικού, οι κλάδοι που σημειώνουν υψηλότερες μέσες ετήσιες μεταβολές της απασχόλησης από το σύνολο του μονοψήφιου και του αντίστοιχου διψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσονται, αλλά

και από το σύνολο του τομέα των υπηρεσιών είναι: ο (971) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ο (979) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ο (921) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Θετικοί ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης σημειώνονται και στους κλάδους (952) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της χώρας), (974) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), (975), (982) και ο (984) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

Επίσης υψηλότεροι μέσοι ρυθμοί μεταβολής της απασχόλησης συγκριτικά με το μέσους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζονται μόνο στον κλάδο (921) και στον κλάδο (984). Τέλος θετικός ρυθμός εξέλιξης της απασχόλησης, σε αντίθεση με τον αρνητικό ρυθμό μεταβολής των κατ/των, σημειώνεται στον κλάδο (952) και (975).

Αρνητικοί μέσοι ετήσιοι ρυθμοί εξέλιξης στην απασχόληση σημειώνονται στους τριψήφιου κωδικού κλάδους (972), (973) των υπηρεσιών αναψυχής και πολιτισμού και στους κλάδους (981) και (983) των προσωπικών υπηρεσιών (πιν. 33B).

Οι διαφορετικοί ρυθμοί μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας στους επιμέρους διψήφιους και τριψήφιους κλάδους του τομέα των υπηρεσιών οδηγούν σε διαφοροποιήσεις των ποσοστών συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων σε αυτούς. Συγκεκριμένα σε επίπεδο διψήφιου κωδικού κλάδου κατά το 1988 στην Περιφέρεια Αττικής αναφορικά με τα κατ/τα διαπιστώνεται (πιν.27B):

α) Στον κλάδο (6) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στον κλάδο (64-65), αλλά το ποσοστό μειώνεται συγκριτικά με το 1978 (υψηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των εμφανίζεται στον κλάδο (61) (υψηλότερο ποσοστό συγκριτικά με το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και στον κλάδο (66) (χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας).

β) Στον κλάδο (7) το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των στον κλάδο (71) αυξάνεται ακόμα περισσότερο συγκριτικά με το 1978 (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ενώ μειώνεται σημαντικά η συγκέντρωση κατ/των στον κλάδο (72) και έτσι ο κλάδος καταλαμβάνει την τρίτη θέση από πλευράς συγκέντρωσης κατ/των. Την δεύτερη θέση από πλευράς συγκέντρωσης κατ/των στην Περιφέρεια κατά το 1988 καταλαμβάνει, όπως και στο σύνολο της χώρας, ο κλάδος

(73), ο οποίος αυξάνει το ποσοστό του (χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

γ) Στον κλάδο (8) σημαντική μείωση του ποσοστού των κατ/των που συγκεντρώνει ο κλάδος (83) παρατηρείται κατά το 1988 (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Αύξηση εμφανίζεται στο ποσοστό συγκέντρωσης στον κλάδο (81) (χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), ενώ μειώνεται το ποσοστό που συγκεντρώνει ο κλάδος (82) (υψηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Η θέση κατάταξης των προαναφερθέντων κλάδων, στη βάση του ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των που εμφανίζουν, μεταβάλλεται, εφόσον η δεύτερη πλέον θέση καταλαμβάνεται από τον κλάδο (84) ο οποίος αύξησε το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των (χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας).

δ) Στον κλάδο (9) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στον κλάδο (98), το ποσοστό όμως συγκέντρωσης είναι φανερά μειωμένο (χαμηλότερο ελαφρά από το αντίστοιχο της χώρας) και ακολουθεί ο κλάδος (97) ο οποίος ανέβασε το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) (πιν. 27B).

Διαφοροποιήσεις παρατηρούνται κατά το 1988 συγκριτικά με το 1978 και αναφορικά με τη συγκέντρωση των απασχολούμενων. Αναλυτικότερα:

α) Στον κλάδο (6) μειώνεται το ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων, όπως ακριβώς και στη χώρα, στον κλάδο (64-65) (υψηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας), καθώς και στον κλάδο (66) (χαμηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων αυξάνεται στον κλάδο (61) (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Ο κλάδος (66) και ο (61) αλλά και ο κλάδος (63) (χαμηλό ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων) συγκεντρώνουν υψηλότερο ποσοστό απασχολούμενων, συγκριτικά με το ποσοστό κατ/των, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στους κλάδους (62) και (64-65).

β) Στον κλάδο (7) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων, όπως ακριβώς και στη χώρα, συγκεντρώνεται και κατά το 1988 στον κλάδο (71), το ποσοστό όμως συγκέντρωσης μειώνεται (υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Αυξημένο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων εμφανίζεται στον κλάδο (73) (χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), ο οποίος κατά το 1988 κατέχει την δεύτερη θέση στην Περιφέρεια από πλευράς συγκέντρωσης της απασχόλησης.

γ) Στον κλάδο (8) μείωση στο ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων, όπως ακριβώς και στο επίπεδο της χώρας, εμφανίζει ο κλάδος (81) (χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας, το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα υψηλό συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό κατ/των). Μείωση του ποσοστού των απασχολούμενων σε αυτόν, ως προς το σύνολο του μονοψήφιου κλάδου, εμφανίζει και ο κλάδος (83) (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας, αλλά πολύ χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό συγκέντρωσης των κατ/των), ενώ αύξηση παρατηρείται στον κλάδο (82) (υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας).

δ) Στον κλάδο (9) σημαντική μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης απασχολούμενων, όπως και στο σύνολο της χώρας, εμφανίζει ο κλάδος (98) (χαμηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης των απασχολούμενων παρατηρείται και στον κλάδο (97) (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας). Αύξηση τέλος του ποσοστού των απασχολούμενων εμφανίζει και ο κλάδος (92) (υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) (πιν. 27B).

Προχωρώντας την ανάλυση μας σε τριψήφιο κωδικό για τους διψήφιους κλάδους που κατά το 1978 παρουσίαζαν την μεγαλύτερη συγκέντρωση κατ/των και απασχόλησης διαπιστώνεται ότι κατά το 1988:

α) Στον κλάδο 6 και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (64-65) αλλάζουν τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των, ενώ διαφοροποιείται και η κατάταξη των κλάδων, τόσο από πλευράς συγκέντρωσης στην Περιφέρεια, όσο και προς το σύνολο της χώρας. Ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται όχι στον (642) αλλά στον (656) (υψηλότερο ποσοστό από το αντίστοιχο της χώρας). Την δεύτερη θέση κατέχει ο κλάδος (653) το ποσοστό του οποίου αυξάνεται (υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας, ο κλάδος μειώνει σημαντικά τη συγκέντρωση κατ/των σε επίπεδο χώρας κατά το εξεταζόμενο διάστημα). Τέλος η τρίτη θέση καταλαμβάνεται από τον κλάδο (642) ο οποίος μειώνει το ποσοστό του συγκριτικά με το 1978 (χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας).

-στον κλάδο (61) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται και πάλι στον τριψήφιο κλάδο (618) (χαμηλότερο ποσοστό από της χώρας), όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας. Ακολουθεί ο κλάδος (614) (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και τέλος, όπως και το 1978, ο κλάδος (619), και

-στον κλάδο (66) η κατάσταση δεν διαφοροποιείται στην Περιφέρεια. Ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται, όπως και στο σύνολο της χώρας, στον τριψήφιο κλάδο (661).

β) Στον κλάδο (7) και συγκεκριμένα:

-στον κλάδο (71), η κατάσταση δεν διαφοροποιείται στην Περιφέρεια. Ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται, όπως και στο σύνολο της χώρας, και πάλι στους τριψήφιους κλάδους (716) (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και (712) (χαμηλότερο ποσοστό από το αντίστοιχο της χώρας). Τέλος ακολουθεί ο κλάδος (713) ο οποίος μειώνει το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των ,και

-στον κλάδο 72: Αποθηκεύσεις, υπάρχει μόνο ένας τριψήφιος υποκλάδος όπου και συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των κατ/των.

γ) Στον κλάδο (8) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (83) η κατάσταση δεν διαφοροποιείται στην Περιφέρεια. Ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των συγκεντρώνεται, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας, και πάλι στον τριψήφιο κλάδο (834) (μείωση του ποσοστού), ενώ ακολουθεί σε αντίθεση με το σύνολο της χώρας, ο κλάδος (836) ο οποίος αυξάνει το ποσοστό συγκέντρωσης,

- στον κλάδο (84) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των (87.15%) εμφανίζεται, όπως και στο σύνολο της χώρας, στον κλάδο (844), κλάδος ο οποίος δεν εμφανιζόταν το 1978.

δ) στον κλάδο (9) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (98) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των, όπως και στο σύνολο της χώρας, συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους (982) (αύξηση του ποσοστού, χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και (981) (μείωση του ποσοστού, υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και

- στον κλάδο (97) ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των όπως και στο σύνολο της χώρας, συγκεντρώνεται στον κλάδο (979) (αύξηση του ποσοστού, χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Ακολουθεί ο κλάδος (978) και ο (973) (μείωση του ποσοστού, χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) (πιν. 29B).

Αναφορικά τώρα με την συγκέντρωση της απασχόλησης στο εσωτερικό των διψήφιων κλάδων του τριτογενή τομέα διαπιστώνεται ότι:

α) Στον κλάδο 6 και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (64-65) η κατάσταση διαφοροποιείται στην Περιφέρεια συγκριτικά με το 1978, αλλά ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στους ίδιους τριψήφιους κλάδους που συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των κατά το 1988. Ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον κλάδο (656) (αύξηση του ποσοστού, σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), ενώ ακολουθούν οι κλάδοι (653) (ποσοστό υψηλότερο από το 1978 και σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) και (644) (αύξηση του ποσοστού, υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Όλοι οι προαναφερόμενοι κλάδοι συγκεντρώνουν χαμηλότερο ποσοστό απασχολούμενων συγκριτικά με το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μικρότερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο,

-στον κλάδο (61) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στους ίδιους τριψήφιους κλάδους που συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των. Ειδικότερα ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων, όπως και στο σύνολο της χώρας, συγκεντρώνεται στον κλάδο (618) (αύξηση του ποσοστού, χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), στον κλάδο (614) (αύξηση του ποσοστού, υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), καθώς και στον κλάδο (619) (αύξηση του ποσοστού, υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Σε όλους τους προαναφερόμενους κλάδους, τα ποσοστά συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι υψηλότερα από τα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο,

-στον κλάδο (66) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο όπου συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των, δηλαδή στον (661) (αύξηση του ποσοστού, ποσοστό σημαντικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο συγκέντρωσης κατ/των και χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Το χαμηλότερο ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης, συγκριτικά με το αντίστοιχο των κατ/των μας προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μικρότερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο.

β) Στον κλάδο (7) και συγκεκριμένα:

-στον κλάδο (71) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων δεν συγκεντρώνεται στους ίδιους τριψήφιους κλάδους που συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των, με εξαίρεση τον κλάδο (716). Ειδικότερα, όπως και κατά το 1978 στην Περιφέρεια και όπως ακριβώς παρατηρείται και στο σύνολο της χώρας, ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον κλάδο (711) (αύξηση του ποσοστού, ποσοστό χαμηλότερο από το σύνολο της χώρας), στον κλάδο (716) (αύξηση του ποσοστού, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), και στον κλάδο (713) (μείωση του ποσοστού, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Στους κλάδους (711) και (713) το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι σημαντικά υψηλότερο από το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ ακριβώς το αντίθετο παρατηρείται στον κλάδο (716),

-στον κλάδο (73) υπάρχει μόνο ένας τριψήφιος υποκλάδος όπου και συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των απασχολούμενων.

γ) Στον κλάδο (8) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (83) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στους ίδιους τριψήφιους κλάδους όπου συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των. Ειδικότερα ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται, όπως και στο σύνολο της χώρας, στον κλάδο (834) (μείωση του ποσοστού, χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας), στον κλάδο (836) (μείωση του ποσοστού, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και στον κλάδο (833) (αύξηση του ποσοστού, ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Στον κλάδο (836) το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι υψηλότερο από το ποσοστό συγκέντρωσης των κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ ακριβώς το αντίθετο παρατηρείται στους κλάδους (833) και (834),

- στον κλάδο (84) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στον ίδιο τριψήφιο κλάδο όπου συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός κατ/των και συγκεκριμένα στον κλάδο (844) (υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας, καθώς και από το αντίστοιχο ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των) ο οποίος δεν

εμφανιζόταν κατά το 1978. Το υψηλότερο ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης, συγκριτικά με το αντίστοιχο των κατ/των μας προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, και

- στον κλάδο (81) και (82) παρατηρείται από ένας τριψήφιος κλάδος όπου και συγκεντρώνονται όλοι οι απασχολούμενοι του διψήφιου κλάδου.

δ) Στον κλάδο (9) και συγκεκριμένα:

- στον κλάδο (98) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στους ίδιους τριψήφιους που συγκεντρώνεται και το μεγαλύτερο ποσοστό κατ/των. Συγκεκριμένα, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας, ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται στους κλάδους (982) (αύξηση του ποσοστού, ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και (981) (μείωση του ποσοστού, ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Στον πρώτο κλάδο (982) το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι χαμηλότερο από το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μικρότερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ ακριβώς το αντίθετο παρατηρείται στον κλάδο (981), και

- στον κλάδο (97) ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων συγκεντρώνεται σε διαφορετικούς τριψήφιους από εκείνους στους οποίους συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο ποσοστό κατ/των με εξαίρεση τον κλάδο (979) που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας (αύξηση του ποσοστού, χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας). Η δεύτερη και τρίτη θέση από πλευράς απασχολούμενων καταλαμβάνεται, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας, από τον κλάδο (974) (αύξηση του ποσοστού, υψηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) και (975) (μείωση του ποσοστού, χαμηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας). Στους κλάδους (975) και (974) το ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό συγκέντρωσης των κατ/των, γεγονός που προσανατολίζει σε μονάδες κατά μέσο όρο μεγαλύτερου μεγέθους από πλευράς απασχόλησης, συγκριτικά με το μέσο μέγεθος των μονάδων που λειτουργούν στον διψήφιο κλάδο, ενώ το αντίθετο παρατηρείται στον κλάδο (979) όπου το ποσοστό συγκέντρωσης των απασχολούμενων είναι σημαντικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο των κατ/των (πιν. 29B).

Πλέον πρόσφατα στοιχεία για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια Αττικής διατίθενται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι συγκρίσιμα με εκείνα τα οποία αναλύθηκαν προηγούμενα και αναφέρονται στην χρονική περίοδο 1978-88 για τους λόγους που σημειώνονται σε προηγούμενο κεφάλαιο. Τα στοιχεία επομένως αναφορικά με τις τριτογενείς επιχειρήσεις κατά το 1994 απλά παρατίθενται για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Αναλυτικότερα από τις επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Αττικής (ΣΤΑΚΟΔ-91): α) το 68.78% (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) εντάσσεται στον κλάδο Ζ. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 33.72% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας, β) το 7.58% (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας), εντάσσεται στον κλάδο Θ. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 32.77% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας, γ) το 0.36% (ποσοστό περίπου ίσο με το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) εντάσσεται στον κλάδο Ι. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 43.63% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας, δ) το 15.3% (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) εντάσσεται στον κλάδο Κ. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 51.09% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας, ε) το 0.01% (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) εντάσσεται στον κλάδο Λ. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 21.43% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας, στ) το 0.6% (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) εντάσσεται στον κλάδο Μ. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 44.23% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας, ζ) το 0.59% (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) εντάσσεται στον κλάδο Ν. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 54.80% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας, η) το 6.81% (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) εντάσσεται στον κλάδο Ξ. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 52.11% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας, και θ) το

0.05% (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας) εντάσσεται στον κλάδο Ο. Στην Αττική συγκεντρώνεται το 78.16% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον συγκεκριμένο κλάδο στο σύνολο της χώρας (πιν. 41B και πιν. 43B).

Παρατηρούνται επομένως στην Περιφέρεια Αττικής υψηλότερα ποσοστά συγκέντρωσης των τριτογενών επιχειρήσεων στον κλάδο Ο: Ιδιωτικά Νοικοκυριά που απασχολούν Οικιακό Προσωπικό, στον κλάδο Ξ: Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών, στον κλάδο Ν: Υγεία και Κοινωνική Μέριμνα, στον κλάδο Μ: Εκπαίδευση και στον κλάδο Κ: Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες συγκριτικά με το σύνολο της χώρας.

Αναλυτικότερα στο εσωτερικό των προαναφερόμενων μονοψήφιων κλάδων η κατανομή των επιχειρήσεων έχει ως εξής:

Α. Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο-Επισκευή αυτ/των οχημάτων, μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας (το 58.65% του συνόλου των επιχειρήσεων του μονοψήφιου κλάδου, υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό συγκέντρωσης στη χώρα) συγκεντρώνεται στον κλάδο (52). Ακολουθεί ο κλάδος (51) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας), ο κλάδος (55) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας), και τέλος ο κλάδος (50) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας). Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 36.03% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (50), το 45.99% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (51), το 35.25% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (52) και το 21.16% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (55) στο σύνολο της χώρας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται:

α) στον κλάδο (52) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους¹⁶: (524) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας) και (522) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας),

β) στον κλάδο (55) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους: (553) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας) και (554) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας), και

¹⁶ Βλ. συνέχεια παραρτήματος για αναλυτικές ονομασίες τριψήφιων κλάδων

γ) στον κλάδο (51) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους: (515) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας) και (514) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας).

Β. Μεταφορές, Αποθήκευση και Επικοινωνίες. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας, (το 54.96% του συνόλου των επιχειρήσεων του μονοψήφιου κλάδου, ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας) συγκεντρώνεται στον κλάδο (60), ακολουθεί ο κλάδος (63) (42.89%-ποσοστό υψηλότερο από της χώρας), ο κλάδος (61) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας), ο κλάδος (64) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας), και τέλος ο κλάδος (62) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας). Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 25.44% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (60), το 28.95% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (61), το 80.95% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (62), το 51.4% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (63) και το 42.64% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (64) στο σύνολο της χώρας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται:

α) στον κλάδο (60), συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (602) (το 100% των επιχειρήσεων),

β) στον κλάδο (63) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους: (634) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας) και (633) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας),

γ) στον κλάδο (61) συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (611) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας),

δ) στον κλάδο (64) συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (641) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας), και τέλος

ε) στον κλάδο (62), συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (621) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας).

Γ. Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας, (το 70.17% του συνόλου των επιχειρήσεων του μονοψήφιου κλάδου, ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας) συγκεντρώνεται στον κλάδο (67), ακολουθεί ο κλάδος (66) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας), και τέλος ο κλάδος (65) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας). Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 79.31% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται

στον κλάδο (65), το 57.03% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (66) και το 38.13% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (67) στο σύνολο της χώρας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται:

α) στον κλάδο (67) συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (672) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας),

β) στον κλάδο (66) παρατηρείται ένας τριψήφιος κλάδος (ο 660) όπου και συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων, και

γ) στον κλάδο (65) συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (651) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας).

Δ. Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων, όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας (το 94.96% του συνόλου των επιχειρήσεων του μονοψήφιου κλάδου, ποσοστό υψηλότερο από της χώρας) συγκεντρώνεται στον κλάδο (74), ακολουθεί ο κλάδος (71) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας), ο κλάδος (70) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας) και τέλος ο κλάδος (72) (ποσοστό περίπου ίσο με της χώρας). Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 47.98% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (70), το 17.54% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (71), το 53.18% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (72), το 69.17% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (73) και το 53.03% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (74) στο σύνολο της χώρας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται:

α) στον κλάδο (74) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους (741) (περίπου ίσο ποσοστό με τη χώρα) και (742) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας),

β) στον κλάδο (71) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους (714) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας) και (711) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας),

γ) στον κλάδο (70) συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (703) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας), και

δ) στον κλάδο (72) συγκεντρώνεται στον τριψήφιο κλάδο (722) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας).

Ε. Δημόσια Διοίκηση και Αμυνα-Υποχρεωτική Κοινωνική Ασφάλιση. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο κλάδος (75) όπου συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Παρομοίως παρατηρείται και ένας τριψήφιος κλάδος. Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 21.43% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (75) στο σύνολο της χώρας.

ΣΤ. Εκπαίδευση. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο κλάδος (80), όπου και συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Σε επίπεδο τριψήφιου κλάδου ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων δραστηριοποιείται στον κλάδο (804) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας). Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 44.23% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (80) στο σύνολο της χώρας.

Ζ. Υγεία και Κοινωνική Μέριμνα. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο κλάδος (85), όπου συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Σε επίπεδο τριψήφιου κλάδου ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων δραστηριοποιείται στους κλάδους: (851) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας) και (853) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας). Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 54.8% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (85) στο σύνολο της χώρας.

Η. Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών. Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων (το 55.23% του συνόλου των επιχειρήσεων του μονοψήφιου κλάδου, ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας) συγκεντρώνεται στον κλάδο (93), ακολουθεί ο κλάδος (92) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας), ο κλάδος (91) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας), και τέλος ο κλάδος (90) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας). Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 31.78% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (90), το 15.06% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (91), το 62.14% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (92) και το 51.06% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (93) στο σύνολο της χώρας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται:

- α) στον κλάδο (93) συγκεντρώνεται στον μοναδικό τριψήφιο, τον (930),
- β) στον κλάδο (92) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους: (923) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας) και (921) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας),
- γ) στον κλάδο (91) συγκεντρώνεται στους τριψήφιους κλάδους (911) (ποσοστό χαμηλότερο από της χώρας) και (913) (ποσοστό υψηλότερο από της χώρας), και

δ) στον κλάδο (90) συγκεντρώνεται στον μοναδικό τριψήφιο, τον (900).

Θ. Ιδιωτικά Νοικοκυριά που απασχολούν Οικιακό Προσωπικό. Παρατηρείται μόνο ένας διψήφιος κλάδος, ο (95) όπου συγκεντρώνεται όλος ο αριθμός των επιχειρήσεων. Παρομοίως παρατηρείται και ένας τριψήφιος κλάδος, ο (950). Στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 78.16% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (95) στο σύνολο της χώρας (πιν. 42B, πιν. 45B και πιν. 43B).

Ο τομέας των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις

Οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται στην πλειονότητα τους από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης στην Περιφέρεια Αττικής. Οι περισσότερες από τις επιμέρους επιχειρηματικές υπηρεσίες συγκεντρώνουν ποσοστό πάνω από 60% των κατ/των και των απασχολούμενων στην Αττική (πιν. 47B).

Τα ποσοστά συγκέντρωσης των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στην Περιφέρεια Αττικής μεταβάλλονται κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας 1978-88. Αναλυτικότερα:

α) Αύξηση των ποσοστών συγκέντρωσης τόσο των κατ/των όσο και των απασχολούμενων στην Αττική κατά το 1988 εμφανίζουν οι κλάδοι : (810.4) και (810.5).

β) Αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης των κατ/των, αλλά μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης των απασχολούμενων στην Αττική κατά το 1988 εμφανίζουν οι κλάδοι: (810.3) και (836.0).

γ) Μείωση των ποσοστών συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στην Αττική κατά το 1988 εμφανίζουν οι κλάδοι : (810.9), (820.2), (833.1), (833.2), (833.3), (833.4), (834.1), (834.9), (835.0), (836.1), (836.4), (836.5), (836.6), (843.1), (843.2), (849.2),

δ) Μείωση του ποσοστού συγκέντρωσης κατ/των, αλλά αύξηση του ποσοστού συγκέντρωσης των απασχολούμενων στην Αττική κατά το 1988 εμφανίζουν οι κλάδοι: (921.6) και (921.7) (47B, 46B).

Ανιση είναι και η κατανομή των δραστηριοτήτων των επιχειρηματικών υπηρεσιών και στο εσωτερικό της Περιφέρειας Αττικής. Τα μεγαλύτερα ποσοστά κατ/των και απασχολούμενων των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις ως προς το

σύνολο της Αττικής διαπιστώνονται στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας. Υπάρχουν επίσης και επιχειρηματικές υπηρεσίες που χωροθετούνται αποκλειστικά στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας. Αναλυτικότερα τόσο κατά το 1978 όσο και κατά το 1988 οι επιμέρους κλάδοι των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στην Περιφέρεια Αττικής που εμφανίζονται αποκλειστικά ή ως επί το πλείστον στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας, (ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων ίσο ή περίπου ίσο με 100%) είναι: ο (810.4), ο (810.5), ο (833.2), ο (835.0), ο (836.1) και ο (836.6). Οι υπόλοιποι κλάδοι παρουσιάζουν ποσοστά συγκέντρωσης των κατ/των τους και των απασχολούμενων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας που κυμαίνονται πάνω από το 91% για τα κατ/τα και πάνω από 93% για τους απασχολούμενους. Μόνο οι κλάδοι (810.9), (843.2) και ο (921) εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων και συγκεκριμένα 41.18%, 65.91% και 72.46% όσον αφορά τα κατ/τα και 87.94%, 79.2% και 90.87% όσον αφορά τους απασχολούμενους. (πιν 12B. και πιν 14B).

Στην Περιφέρεια Αττικής και σύμφωνα με την απογραφή κατ/των της ΕΣΥΕ το 1978 διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 5% των κατ/των (υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) και το 4.58% των απασχολούμενων (υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) στο σύνολο του τριτογενή τομέα. Οι κλάδοι (810.3), (810.5), (831.3), (833.5), (836.7), (841.0) και (842.0) είτε δεν εμφανίζουν κατ/τα και απασχολούμενους το 1978, είτε είναι πολύ μικρό το μέγεθος τους με συνέπεια να εμφανίζουν απειροελάχιστα ποσοστά συγκέντρωσης (πιν. 16 B, 18B).

Συνολικά οι δραστηριότητες των επιχειρηματικών υπηρεσιών συγκεντρώνουν κατά το 1978 το 67.4% των κατ/των (ποσοστό υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) και το 33.18% των απασχολούμενων (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) στο σύνολο του κλάδου 8: Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα στη χώρα και το 1.13% (ποσοστό περίπου ίσο με το αντίστοιχο στη χώρα) των κατ/των και το 11.21% (ποσοστό περίπου ίσο με το αντίστοιχο στη χώρα) των απασχολούμενων στον κλάδο 9: Λοιπές Υπηρεσίες.

Όλοι ως επί το πλείστον οι κλάδοι δραστηριοτήτων που εντάσσονται στην κατηγορία των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μέσης ετήσιας μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων κατά το

διάστημα 1978-88. Συγκεκριμένα: Α. Οσον αφορά τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των κατ/των διαπιστώνεται ότι:

α) Ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των κατ/των, υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των κατ/των του μονοψήφιου κλάδου που εντάσσονται, αλλά και του συνόλου του τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια εμφανίζουν οι κλάδοι (810.3) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (833.1) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (833.4) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (834.9) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (836.1) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (836.5) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (841.0) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (842.0) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα) και (849.2) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα).

β) Υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των κατ/των, υψηλότερους από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (810.9) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα) και (820.2) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα),

γ) Θετικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζουν οι κλάδοι (810.4) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (833.3) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (836.4) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα) και (843.1) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), τέλος

δ) Αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των κατ/των εμφανίζουν οι κλάδοι (834.1) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο θετικό στο σύνολο της χώρας), (835.0) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο θετικό στο σύνολο της χώρας), (836.6) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας), (836.9) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας) και (843.2) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο θετικό στο σύνολο της χώρας).

Β. Οσον αφορά τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων διαπιστώνεται ότι:

α) Ιδιαίτερα υψηλούς μεταβολής των απασχολούμενων, υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων του μονοψήφιου κλάδου που εντάσσονται, αλλά και του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (810.3) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (810.4) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (810.9) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (833.1) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (833.2) (χαμηλότερος από τον

αντίστοιχο στη χώρα), (833.4) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (834.9) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (835.0) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (836.1) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (836.5) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (841.0) (περίπου ίσος με τον αντίστοιχο στη χώρα), (849.2) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα) και (921.6) και (921.7) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα).

β) Υψηλούς ρυθμούς μεταβολής των απασχολούμενων, υψηλότερους από τον αντίστοιχο του συνόλου του τριτογενή τομέα εμφανίζουν οι κλάδοι (833.3) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (836.4) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), (836.6) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα) και (843.1) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα).

γ) Θετικό ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων εμφανίζει ο κλάδος (820.2) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στη χώρα), και

δ) Αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής των απασχολούμενων εμφανίζουν οι κλάδοι (834.1) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας), (836.9) (υψηλότερος από τον αντίστοιχο αρνητικό στο σύνολο της χώρας) και (843.2) (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο θετικό στο σύνολο της χώρας) (πιν 33B).

Οι υψηλοί ρυθμοί μεταβολής των κατ/των και των απασχολούμενων στον τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις δεν μεταβάλλουν σημαντικά τα ποσοστά συμμετοχής των επιμέρους κλάδων στο σύνολο του τριτογενή τομέα κατά το 1988 (πιν. 25B). Οι κλάδοι (810.3), (810.5), (831.3), (833.5), (836.7), (841.0), (842.0), όπως ακριβώς και στο σύνολο της χώρας, είτε δεν εμφανίζουν κατ/τα και απασχολούμενους το 1988, είτε είναι πολύ μικρός ο αριθμός τους. Συνολικά οι κλάδοι των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν κατά το 1988 το 5.08% (υψηλότερο από το αντίστοιχο του 1978) των κατ/των και το 5.34% (υψηλότερο από το αντίστοιχο του 1978) των απασχολούμενων στο σύνολο του τριτογενή τομέα στη Περιφέρεια.

Αυξήσεις παρατηρούνται και στα ποσοστά συγκέντρωσης κατ/των και απασχολούμενων στον τομέα των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις στο σύνολο των κατ/των και των απασχολούμενων του μονοψήφιου κλάδου στον οποίο εντάσσεται η πλειονότητα των σχετικών τετραψήφιων οικονομικών δραστηριοτήτων (πιν. 27B). Συνολικά οι κλάδοι των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις μειώνουν κατά το 1988 το ποσοστό συγκέντρωσης κατ/των στο 60.23 (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο

της χώρας), καθώς και το ποσοστό συγκέντρωσης απασχολούμενων στο 32.5% (ποσοστό χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας) στο σύνολο του κλάδου 8: Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα στη Περιφέρεια και αυξάνουν στο 1.14% το ποσοστό των κατ/των και στο 14.64% το ποσοστό των απασχολούμενων στον κλάδο 9: Λοιπές Υπηρεσίες.

Πλέον πρόσφατα στοιχεία για τις δραστηριότητες που εντάσσονται στις επιχειρηματικές υπηρεσίες λαμβάνονται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ. Τα στοιχεία αυτά απλά παρατίθενται για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης. Οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται και κατά το 1994 στην πλειονότητα τους από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης στην Περιφέρεια Αττικής. Οι περισσότερες από τις επιμέρους επιχειρηματικές υπηρεσίες συγκεντρώνουν ποσοστό πάνω από 60% των κατ/των στην Αττική (πιν. 43B). Στην Περιφέρεια Αττικής και σύμφωνα με το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ το 1994 διαπιστώνεται ότι συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν το 14.53% των επιχειρήσεων (υψηλότερο από το αντίστοιχο στη χώρα) που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα στην Αττική. Οι κλάδοι (652.2), (671.3), (712.2) και (745.0) δεν εμφανίζουν κατ/τα στην Περιφέρεια (πιν. 41B).

Συνολικά οι δραστηριότητες των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις συγκεντρώνουν κατά το 1994 το 75% των επιχειρήσεων στον κλάδο Ι: Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί και το 93.24% του κλάδου Κ: Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες (πιν. 42B).

Διαχρονικές εξελίξεις στην κατανομή των απασχολούμενων ανά επάγγελμα στη βιομηχανία-βιοτεχνία και στον τομέα των υπηρεσιών

Οι διαχρονικές τάσεις των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία και ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας διερευνώνται στο επίπεδο της Περιφέρειας Αττικής για τις χρονικές περιόδους: α. 1988-1992 και β. 1993-1997 (πιν. 7Γ και πιν. 8Γ). Οι παραδοχές για να γίνει εφικτή η συγκρισιμότητα των πινάκων που από το 1993 και μετά έχουν καταρτισθεί στη βάση της ΣΤΕΠ 92 όσον αφορά τις επαγγελματικές κατηγορίες και της ΣΤΑΚΟΔ 91 όσον αφορά τους κλάδους

οικονομικής δραστηριότητας είναι αυτές που παρουσιάστηκαν αναλυτικά στο αντίστοιχο κεφάλαιο για το σύνολο της χώρας. Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η Ερευνα Εργατικού Δυναμικού συγκεντρώνει τα στοιχεία τα οποία αναλύονται στη συνέχεια σε επίπεδο Περιφέρειας από το 1988, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν προγενέστερα δεδομένα.

Υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης των απασχολούμενων κατά το διάστημα 1988-92 από τον αντίστοιχο του συνόλου σημειώνονται, τόσο στο σύνολο των απασχολούμενων με τριτογενή επαγγελματικά χαρακτηριστικά, όσο και σε όλα τα μεμονωμένα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα, με εξαίρεση τους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών (πιν. 9Γ, πιν. 11Γ). Ιδιαίτερα υψηλοί μέσοι ρυθμοί ετήσιας μεταβολής διαπιστώνονται στους εμπόρους και πωλητές και στους υπαλλήλους γραφείου. Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα πρωτογενούς χαρακτήρα (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ). Χαμηλός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα, χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου των απασχολούμενων και του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς φύσεως (πιν. 9Γ, πιν. 11Γ).

Εξετάζοντας στη συνέχεια την διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία στη βιομηχανία-βιοτεχνία και στον τομέα των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Αττικής διαπιστώνεται ότι κατά το διάστημα 1988-1992:

α) Οι έμποροι και οι πωλητές αυξάνονται με ιδιαίτερα υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό (πολύ υψηλότερο από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων στα επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα) στη βιομηχανία-βιοτεχνία (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ).

Αντίστοιχα υψηλός μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, συγκριτικά με το σύνολο των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα, παρουσιάζεται στους υπαλλήλους γραφείου. Αρνητικοί και πολύ εντονότεροι από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς φύσεως είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής στους επιστήμονες και ελεύθερους επαγγελματίες, στους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών και στους διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ). Υψηλότερος είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα από τον αντίστοιχο ρυθμό που σημειώνεται στο

σύνολο των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα. Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ). Συνολικά στη βιομηχανία-βιοτεχνία στην Περιφέρεια Αττικής οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνονται με υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό συγκριτικά με τους απασχολούμενους σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών οι οποίοι παρουσιάζουν ελαφρά μείωση.

β) Στον κλάδο του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνεται με χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από ότι το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα. Οι διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη και οι υπάλληλοι γραφείου σημειώνουν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης στον κλάδο. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των διευθυνόντων και ανώτερων διοικητικών στελεχών είναι υψηλότερος από τον μέσο ρυθμό αύξησης των απασχολούμενων σε δευτερογενή επαγγέλματα. (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ).

γ) Στον κλάδο των μεταφορών-επικοινωνιών ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στους εμπόρους και πωλητές, ενώ ακολουθούν οι διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Υψηλός είναι και ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών. Αρνητικός τέλος είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων στο σύνολο των επαγγελματιών τριτογενούς χαρακτήρα είναι θετικός και περίπου ίσος με τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε δευτερογενή επαγγέλματα (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ).

δ) Στον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων, αλλά κυρίως από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης, υψηλότεροι και από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό του συνόλου των τριτογενών απασχολούμενων παρατηρούνται στις επαγγελματικές κατηγορίες των εμπόρων και πωλητών και των επιστημόνων και ελεύθερων επαγγελματιών (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ).

ε) Τέλος, στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών και του συνόλου των απασχολούμενων. Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στους εμπόρους και πωλητές. Υψηλότεροι από τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε τριτογενούς χαρακτήρα επαγγέλματα σημειώνονται και στους επιστήμονες και ελεύθερους επαγγελματίες και στους υπαλλήλους γραφείου. Αρνητικός μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής σημειώνεται στους διευθύνοντες και τα ανώτερα διοικητικά στελέχη (πιν. 9Γ και πιν. 11Γ).

Συμπερασματικά, κατά το διάστημα 1988-1992, στους κλάδους των υπηρεσιών οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα με τριτογενή χαρακτηριστικά αυξάνονται με περίπου ίσους μέσους ετήσιους ρυθμούς μεταβολής με τους αντίστοιχους του συνόλου των απασχολούμενων σε αυτούς. Χαμηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής στο σύνολο των απασχολούμενων με τριτογενή χαρακτηριστικά, συγκριτικά με τους ρυθμούς μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα, σημειώνονται στους κλάδους του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων και των μεταφορών-αποθηκείσεων-επικοινωνιών.

Υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής στο σύνολο των απασχολούμενων με τριτογενή χαρακτηριστικά, συγκριτικά με τους ρυθμούς μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα, σημειώνονται στους κλάδους των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων και των λοιπών υπηρεσιών. Υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα στους κλάδους των υπηρεσιών εμφανίζει η επαγγελματική κατηγορία των εμπόρων και πωλητών, με εξαίρεση τον κλάδο του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός για το σύνολο στην Περιφέρεια Αττικής είναι της τάξης του 1.07 (ποσοτιαία αύξηση της τάξης του 4.36%). Υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης κατά την χρονική περίοδο 1993-97 από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων όλων των επαγγελματικών κατηγοριών, σημειώνονται τόσο στο σύνολο των απασχολούμενων με τριτογενή επαγγελματικά χαρακτηριστικά

(χαμηλότερος μέσος ρυθμός από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετία 1988-92), όσο και σε όλα τα μεμονωμένα επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα, με εξαίρεση τους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών και των μελών των βουλευομένων σωμάτων και διευθυντικών στελεχών (πιν 10Γ, πιν. 12Γ).

Ιδιαίτερα υψηλοί μέσοι ρυθμοί ετήσιας αύξησης διαπιστώνονται στους τεχνολόγους, τεχνικούς βοηθούς και στα πρόσωπα που ακούν επιστημονικά επαγγέλματα. Χαμηλός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα πρωτογενούς χαρακτήρα, υψηλότερος όμως από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό της προηγούμενης πενταετίας.

Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετίας), χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου των απασχολούμενων και του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς φύσεως (πιν. 10Γ, πιν. 12Γ).

Εξετάζοντας στη συνέχεια την διαχρονική εξέλιξη των απασχολούμενων ανά επαγγελματική κατηγορία στη βιομηχανία-βιοτεχνία και στον τομέα των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Αττικής διαπιστώνεται ότι κατά το διάστημα 1993-97:

α) Τα μέλη των βουλευομένων σωμάτων και διευθυντικά στελέχη αυξάνονται με ιδιαίτερα υψηλό μέσο ετήσιο ρυθμό (πολύ υψηλότερο από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων στα επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα) στη βιομηχανία-βιοτεχνία. Αντίστοιχα, υψηλός μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης, συγκριτικά με το σύνολο των απασχολούμενων αλλά και των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα, παρουσιάζεται στους τεχνολόγους, τεχνικούς βοηθούς. Αρνητικοί είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής στα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα και στους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών.

Υψηλότερος είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα (σημαντικά υψηλότερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετίας) από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό που σημειώνεται στο σύνολο των απασχολούμενων στον μεταποιητικό τομέα. Αρνητικός είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα και σημαντικά δυσμενέστερος από τον αντίστοιχο αρνητικό ρυθμό της προηγούμενης πενταετίας (πιν. 10Γ και πιν. 12Γ). Συνολικά στη βιομηχανία-βιοτεχνία

στην Περιφέρεια Αττικής, κατά το διάστημα 1993-97, οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνονται με υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό, συγκριτικά με τους απασχολούμενους σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών οι οποίοι παρουσιάζουν μείωση (πιν. 10Γ και πιν. 12Γ).

β) Στον κλάδο του εμπορίου-εστιατορίων-ξενοδοχείων το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενών χαρακτηριστικών αυξάνεται με χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετίας) από ότι το σύνολο των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενούς χαρακτήρα (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετίας) (πιν 10Γ και πιν. 12Γ).

Τα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα και οι τεχνολόγοι - τεχνικοί σημειώνουν τους υψηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης στον κλάδο. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των υπαλλήλων γραφείου είναι επίσης υψηλότερος από τον μέσο ρυθμό αύξησης των απασχολούμενων σε δευτερογενή επαγγέλματα (πιν. 10Γ και πιν. 12Γ).

γ) Στον κλάδο των μεταφορών-επικοινωνιών ο μεγαλύτερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών, ενώ ακολουθούν τα πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα. Αρνητικοί είναι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής στις υπόλοιπες κατηγορίες επαγγελμάτων τριτογενούς χαρακτήρα. (πιν. 10Γ και πιν. 12Γ). Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων στο σύνολο των επαγγελμάτων τριτογενούς χαρακτήρα είναι αρνητικός (αντίθετα με τον αντίστοιχο θετικό ρυθμό που σημειώθηκε την προηγούμενη πενταετία) και δυσμενέστερος από τον επίσης αρνητικό ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε δευτερογενή επαγγέλματα (αντίθετα από τον θετικό ρυθμό που σημειώθηκε την προηγούμενη πενταετία) (πιν. 10Γ και πιν 12Γ).

δ) Στον κλάδο των τραπεζών και λοιπών οικονομικών ιδρυμάτων ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε τριτογενή επαγγέλματα είναι χαμηλότερος (χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετίας) από τον αντίστοιχο ρυθμό του συνόλου των απασχολούμενων, αλλά κυρίως από τον ρυθμό μεταβολής του συνόλου των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα (υψηλότερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετίας) (πιν. 10Γ και πιν. 12Γ). Οι υψηλότεροι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης

παρατηρούνται στις επαγγελματικές κατηγορίες των τεχνολόγων, τεχνικών βοηθών και των ασκούντων επιστημονικά επαγγέλματα (πιν. 10Γ και πιν. 12Γ).

ε) Τέλος, στον κλάδο των λοιπών υπηρεσιών ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα είναι χαμηλότερος (υψηλότερος από τον αντίστοιχο που σημειώθηκε την προηγούμενη πενταετία) από τον αντίστοιχο ρυθμό των απασχολούμενων σε επαγγέλματα δευτερογενών χαρακτηριστικών (υψηλότερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετίας) και του συνόλου των απασχολούμενων (υψηλότερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης πενταετίας) (πιν. 10Γ και πιν. 12Γ). Ο υψηλότερος μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης σημειώνεται στα μέλη των βουλευομένων σωμάτων και διευθυντικά στελέχη. Υψηλότεροι από τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων σε τριτογενούς χαρακτήρα επαγγέλματα σημειώνονται και στους ασκούντες επιστημονικά επαγγέλματα και στους τεχνολόγους, τεχνικούς βοηθούς (πιν 10Γ και πιν. 12Γ).

Συμπερασματικά κατά το διάστημα 1993-97 στους κλάδους των υπηρεσιών οι απασχολούμενοι σε επαγγέλματα με τριτογενή χαρακτηριστικά μεταβάλλονται με χαμηλότερους μέσους ετήσιους ρυθμούς από τους αντίστοιχους του συνόλου των απασχολούμενων σε αυτούς, καθώς και από τους αντίστοιχους του συνόλου των απασχολούμενων σε δευτερογενούς φύσεως επαγγέλματα. Υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής από τον αντίστοιχο του συνόλου των απασχολούμενων σε επαγγέλματα τριτογενούς χαρακτήρα σε όλους τους κλάδους των υπηρεσιών εμφανίζουν οι ασκούντες επιστημονικά επαγγέλματα.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΛΑΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ 1980

Κλάδος	Λεκτικό
0	Γενικό σύνολο
1	Ορυχεία, μεταλλεία, λατομεία, αλυκές
11	Ορυχεία άνθρακα
12	Μεταλλεία
13	Υδρογονάνθρακες και γηγενή καύσιμα αέρια
14	Λατομεία
15	Λοιπά μεταλλεία και λατομεία
16	Αλυκές
2	Βιομηχανία - βιοτεχνία
20	Βιομηχανία ειδών διατροφής, εκτός ποτών
21	Βιομηχανίες ποτών
22	Καπνοβιομηχανίες
23	Υφαντικές βιομηχανίες
24	Βιομηχανίες ειδών υποδήσεως, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα
25	Βιομηχανίες ξύλου και φελλού, εκτός της επιπλοποιίας
26	Βιομηχανίες επίπλων και ειδών επιπλώσεως
27	Βιομηχανίες χάρτου
28	Εκτυπώσεις, εκδόσεις και συναφείς δραστηριότητες
29	Βιομηχανίες δέρματος και γουναρικών, εκτός των ειδών ενδύσεως και υποδήσεως
30	Βιομηχανίες προϊόντων ελαστικού και πλαστικής ύλης
31	Χημικές βιομηχανίες
32	Βιομηχανίες παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα
33	Βιομηχανίες προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, εκτός των παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα
34	Βασικές μεταλλουργικές βιομηχανίες
35	Κατασκευή τελικών προϊόντων από μέταλλο, εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού
36	Κατασκευή μηχανών και συσκευών, εκτός των ηλεκτρικών και των μέσων μεταφοράς
37	Κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών, συσκευών και λοιπών ειδών
38	Κατασκευή μεταφορικών μέσων
39	Λοιπές βιομηχανίες
4	Ηλεκτρισμός - φωταέριο - ατμός - ύδρευση
41	Ηλεκτρισμός φωταέριο και ατμός
42	Ύδρευση
6	Εμπόριο - εστιατόρια - ξενοδοχεία
61	Χονδρικό εμπόριο
611	Χονδρικό εμπόριο γεωργικών και δασικών πρώτων υλών, ζώντων ζώων και πρώτων υλών υφαντουργίας
6111	Χονδρικό εμπόριο δημητριακών, ορύζης αλεύρων και κτηνοτροφών
6112	Χονδρικό εμπόριο βάμβακος, ερίου, μετάξης και λοιπών υφαντικών υλών εν γένει
6113	Χονδρικό εμπόριο νημάτων εν γένει
6114	Χονδρικό εμπόριο δορών και ακατέργαστων δερμάτων
6115	Χονδρικό εμπόριο ζώντων ζώων
6116	Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστης ξυλείας
6117	Χονδρικό εμπόριο ρητίνης πεύκης
6118	Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστου ελαστικού (καουτσούκ)
6119	Χονδρικό εμπόριο πρώτων υλών της γεωργικής, κτηνοτροφικής και δασικής παραγωγής μ.α.α.
612	Χονδρικό εμπόριο καυσίμων, ορυκτών, μετάλλων και χημικών προϊόντων για τη βιομηχανία
6121	Χονδρικό εμπόριο μεταλλικών και μη μεταλλικών ορυκτών
6122	Χονδρικό εμπόριο γαιανθράκων και λοιπών στερεών καυσίμων
6123	Χονδρικό εμπόριο μετάλλων εν γένει
6124	Χονδρικό εμπόριο πετρελαίου, βενζίνης, ορυκτελαίων και λοιπών παραγωγών πετρελαίου
6125	Χονδρικό εμπόριο καυσίμων αερίων και υγραερίων
6126	Χονδρικό εμπόριο χρωμάτων και βερνικιών
6127	Χονδρικό εμπόριο λιπασμάτων
6129	Χονδρικό εμπόριο χημικών προϊόντων μ.α.α.
613	Χονδρικό εμπόριο κατεργασμένης ξυλείας και οικοδομικών υλικών
6131	Χονδρικό εμπόριο ξυλείας κατεργασμένης και πριονισμένης
6132	Χονδρικό εμπόριο οικοδομικών υλικών
6133	Χονδρικό εμπόριο υαλοπινάκων
614	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανικών εργαλείων, οχημάτων, εξαρτημάτων και ανταλλακτικών αυτών
6141	Χονδρικό εμπόριο γεωργικών μηχανών, εξαρτημάτων και εργαλείων αυτών
6142	Χονδρικό εμπόριο τρακτέρ και ανταλλακτικών αυτών
6143	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων για δημόσια έργα και οικοδομές

Κλάδος	Λεκτικό
6144	Χονδρικό εμπόριο οχημάτων, εξαρτημάτων και ανταλλακτικών αυτών
6145	Χονδρικό εμπόριο μηχανών και συσκευών γραφείου
6146	Χονδρικό εμπόριο ιατρικών, οδοντιατρικών και ορθοπεδικών οργάνων και εργαλείων
6147	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων υφαντουργίας, ραφής και πλεκτικής
6148	Χονδρικό εμπόριο μηχανικών εργαλείων για την κατεργασία μετάλλου και ξύλου
6149	Χονδρικό εμπόριο λοιπών μηχανών για τη βιομηχανία, το εμπόριο και τη ναυσιπλοία
615	Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσεως και κιγκαλερίας
6151	Χονδρικό εμπόριο ειδών κιγκαλερίας
6152	Χονδρικό εμπόριο ειδών πορσελάνης, υάλου και φαγεντιανών
6153	Χονδρικό εμπόριο υλικών και ειδών υδραυλικών εγκαταστάσεων και κεντρικής θερμάνσεως
6154	Χονδρικό εμπόριο υλικών και ειδών ηλεκτρικών εγκαταστάσεων και τηλεπικοινωνίας
6155	Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών
6156	Χονδρικό εμπόριο ηχοακουστικών συσκευών και εξαρτημάτων αυτών
6157	Χονδρικό εμπόριο ειδών υγιεινής από κάθε ύλη
6158	Χονδρικό εμπόριο χάρτου ταπετσαρίας
616	Χονδρικό εμπόριο επίπλων και ειδών επιπλώσεως
6161	Χονδρικό εμπόριο ξύλινων και μεταλλικών επίπλων
6162	Χονδρικό εμπόριο υφασμάτων επιπλώσεως
6163	Χονδρικό εμπόριο ταπήτων κλπ. ειδών επιστρώσεως
6164	Χονδρικό εμπόριο φωτιστικών ειδών
6165	Χονδρικό εμπόριο μουσικών οργάνων και μουσικών ειδών
6169	Χονδρικό εμπόριο λοιπών ειδών επιπλώσεως
617	Χονδρικό εμπόριο υφασμάτων και ειδών ενδύσεως και υποδήσεως
6171	Χονδρικό εμπόριο υφασμάτων για εξωτερικά ενδύματα
6172	Χονδρικό εμπόριο υφασμάτων για εσωτερικά ενδύματα
6173	Χονδρικό εμπόριο πανικών
6174	Χονδρικό εμπόριο έτοιμων εξωτερικών ενδυμάτων
6175	Χονδρικό εμπόριο εσωρούχων
6176	Χονδρικό εμπόριο ψιλικών
6177	Χονδρικό εμπόριο κατεργασμένων δερμάτων
6178	Χονδρικό εμπόριο υποδημάτων από κάθε ύλη
6179	Χονδρικό εμπόριο εξαρτημάτων ενδυμασίας
618	Χονδρικό εμπόριο ειδών διατροφής, ποτών και προϊόντων καπνού
6181	Χονδρικό εμπόριο σφαγίων, κρεάτων, πουλερικών και ωών
6182	Χονδρικό εμπόριο ιχθύων και θαλασσινών νωπών και κατεψυγμένων
6183	Χονδρικό εμπόριο νωπών λαχανικών, χορταρικών και σπορών
6184	Χονδρικό εμπόριο ειδών παντοπωλείου
6185	Χονδρικό εμπόριο γαλακτοκομικών προϊόντων
6186	Χονδρικό εμπόριο ελαίων, σπορελαίων και ελαιών
6187	Χονδρικό εμπόριο προϊόντων ζαχαροπλαστικής και ξηρών καρπών
6188	Χονδρικό εμπόριο οίνων και ποτών, οινοπνευματωδών και μη
6189	Χονδρικό εμπόριο καπνού τσιγάρων, πούρων και προϊόντων καπνού
619	Χονδρικό εμπόριο ειδών μ.α.α
6191	Χονδρικό εμπόριο φαρμακευτικών προϊόντων, καλλυντικών και ειδών ατομικής τουαλέτας
6192	Χονδρικό εμπόριο υλικών καθαρισμού
6193	Χονδρικό εμπόριο οπτικών και φωτογραφικών ειδών και οργάνων
6194	Χονδρικό εμπόριο χαρτικών και ειδών χάρτου και γραφικής ύλης
6195	Χονδρικό εμπόριο περιοδικών, εφημερίδων και βιβλίων
6196	Χονδρικό εμπόριο παιγνιδιών, παιγνίων και ειδών αθλητισμού
6197	Χονδρικό εμπόριο δερματινών ειδών, εκτός των ειδών ενδυμασίας και υποδήσεως
6198	Χονδρικό εμπόριο ωρολογίων, κοσμημάτων και ειδών από πολύτιμους λίθους και μέταλλα
6199	Χονδρικό εμπόριο λοιπών ειδών μ.α.α και ποικίλων ειδών
62	Χονδρικό εμπόριο απορριμμάτων και αποκομμάτων
621	Χονδρικό εμπόριο απορριμμάτων σιδήρου και χάλυβος και άλλων μη σιδηρούχων μετάλλων
6210	Χονδρικό εμπόριο απορριμμάτων σιδήρου και χάλυβος και άλλων μη σιδηρούχων μετάλλων και παλαιών σιδήρων
622	Χονδρικό εμπόριο απορριμμάτων και αποκομμάτων λοιπών ειδών μη μεταλλικών
6220	Χονδρικό εμπόριο απορριμμάτων και αποκομμάτων λοιπών ειδών μη μεταλλικών
63	Μεσίτες και αντιπρόσωποι
631	Μεσίτες και αντιπρόσωποι γεωργικών και δασικών πρώτων υλών, ζώντων ζώων και πρώτων υλών υφαντουργίας
6310	Μεσίτες και αντιπρόσωποι γεωργικών και δασικών πρώτων υλών, ζώντων ζώων και πρώτων υλών υφαντουργίας
632	Μεσίτες και αντιπρόσωποι καυσίμων, ορυκτών, μετάλλων και χημικών προϊόντων για τη βιομηχανία
6320	Μεσίτες και αντιπρόσωποι καυσίμων, ορυκτών, μετάλλων και χημικών προϊόντων για τη βιομηχανία
633	Μεσίτες και αντιπρόσωποι κατεργασμένης ξυλείας και οικοδομικών υλικών

Κλάδος	Λεκτικό
6330	Μεσίτες και αντιπρόσωποι κατεργασμένης ξυλείας και οικοδομικών υλικών
634	Μεσίτες και αντιπρόσωποι μηχανημάτων, μηχανικών εργαλείων, οχημάτων, εξαρτημάτων και ανταλλακτικών αυτών
6340	Μεσίτες και αντιπρόσωποι μηχανημάτων, μηχανικών εργαλείων, οχημάτων, εξαρτημάτων και ανταλλακτικών αυτών
635	Μεσίτες και αντιπρόσωποι ειδών οικιακής χρήσεως και κιγκαλερίας
6350	Μεσίτες και αντιπρόσωποι ειδών οικιακής χρήσεως και κιγκαλερίας
636	Μεσίτες και αντιπρόσωποι επίπλων και ειδών επιπλώσεως
6360	Μεσίτες και αντιπρόσωποι επίπλων και ειδών επιπλώσεως
637	Μεσίτες και αντιπρόσωποι υφασμάτων, ειδών ενδύσεως και υποδήσεως
6370	Μεσίτες και αντιπρόσωποι υφασμάτων, ειδών ενδύσεως και υποδήσεως
638	Μεσίτες και αντιπρόσωποι ειδών διατροφής, ποτών και προϊόντων καπνού
6380	Μεσίτες και αντιπρόσωποι ειδών διατροφής, ποτών και προϊόντων καπνού
639	Μεσίτες και αντιπρόσωποι ειδών μ.α.α.
6390	Μεσίτες και αντιπρόσωποι ειδών μ.α.α.
64	Λιανικό εμπόριο
641	Μεγάλα καταστήματα γενικών πωλήσεων, κυρίως ειδών διατροφής, οίνων και ποτών
6410	Μεγάλα καταστήματα γενικών πωλήσεων, κυρίως ειδών διατροφής, οίνων και ποτών
6411	Μεγάλα καταστήματα πωλήσεως κυρίως κρεάτων
642	Καταστήματα πωλήσεως ειδών διατροφής, οίνων και ποτών
6421	Παντοπωλεία
6422	Γαλακτοπωλεία
6423	Κρεοπωλεία-αλλαντοπωλεία
6424	Ιχθυοπωλεία
6425	Οπωροπωλεία και λαχανοπωλεία
6426	Πρατήρια πωλήσεως ειδών αρτοποιίας
6427	Καταστήματα πωλήσεως ειδών ζαχαροπλαστικής, ζαχαρωδών προϊόντων και σοκαλατοποιίας
6428	Καταστήματα πωλήσεως οίνων και ποτών
6429	Καταστήματα λιανικής πωλήσεως άλλων ειδών διατροφής
643	Φαρμακεία, κατ'/τα πωλήσεως καλλυντικών, ιατρικών και ορθοπεδικών ειδών και οργάνων
6431	Φαρμακεία
6432	Καταστήματα πωλήσεως καλλυντικών και ειδών ατομικής τουαλέτας
6433	Καταστήματα πωλήσεως ιατρικών και ορθοπεδικών ειδών και οργάνων
644	Καταστήματα πωλήσεων ειδών ενδυμασίας, υφασμάτων και υφαντικών υλών
6441	Καταστήματα πωλήσεως ανδρικών, γυναικείων και παιδικών εξωτερικών ενδυμάτων
6442	Καταστήματα πωλήσεως κυρίως ανδρικών εξωτερικών ενδυμάτων
6443	Καταστήματα πωλήσεως κυρίως γυναικείων εξωτερικών ενδυμάτων
6444	Καταστήματα πωλήσεως κυρίως εξωτερικών παιδικών ενδυμάτων
6445	Καταστήματα πωλήσεως ειδών γούνας
6446	Καταστήματα πωλήσεως εσωρούχων
6447	Καταστήματα πωλήσεως εξαρτημάτων ενδυμασίας
6448	Καταστήματα πωλήσεως υφασμάτων για ενδυμασίες
6449	Καταστήματα πωλήσεως νημάτων και λοιπών υφαντικών υλών
645	Καταστήματα πωλήσεως υποδημάτων και δερμάτινων ειδών
6451	Καταστήματα πωλήσεως υποδημάτων
6452	Καταστήματα πωλήσεως δερμάτινων ειδών, εκτός υποδημάτων
646	Καταστήματα πωλήσεως υφασμάτων επιπλώσεως, ταπήτων και πανικών οικιακής χρήσεως
6461	Καταστήματα πωλήσεως ταπήτων, καλυμμάτων εν γένει και συναφών ειδών
6462	Καταστήματα πωλήσεως πανικών οικιακής χρήσεως
647	Καταστήματα πωλήσεως επίπλων, ειδών επιπλώσεως, ηλεκτρικών συσκευών οικιακής χρήσεως και ηχοακουστικών συσκευών
6471	Καταστήματα πωλήσεως επίπλων από κάθε ύλη εκτός επίπλων γραφείου
6472	Καταστήματα πωλήσεως επίπλων γραφείου
6473	Καταστήματα πωλήσεως ηλεκτρικών συσκευών οικιακής χρήσεως
6474	Καταστήματα πωλήσεως φωτιστικών ειδών
6475	Καταστήματα πωλήσεως ηχοακουστικών συσκευών και εξαρτημάτων αυτών
6476	Καταστήματα πωλήσεως δίσκων μουσικής, κασετών, βιντεοκασετών και δισκετών
6477	Καταστήματα πωλήσεως μουσικών οργάνων και συναφών ειδών
6478	Καταστήματα πωλήσεως ειδών επενδύσεως τοίχων και δαπέδων
6479	Καταστήματα πωλήσεως λοιπών ειδών επιπλώσεως
648	Καταστήματα πωλήσεως ειδών κιγκαλερίας και σκευών οικιακής χρήσεως
6481	Καταστήματα πωλήσεως ειδών και σκευών οικιακής χρήσεως, υαλικών και ειδών εκ πορσελάνης
6482	Καταστήματα πωλήσεως ειδών υγιεινής
6483	Καταστήματα πωλήσεως υαλοπινάκων και συναφών ειδών
6484	Καταστήματα πωλήσεως χρωμάτων, βερνικιών και συναφών ειδών
6485	Καταστήματα πωλήσεως εργαλείων και μικρών αντικειμένων από μέταλλο

Κλάδος	Λεκτικό
6486	Καταστήματα πωλήσεως συσκευών οικιακής χρήσεως, εκτός των ηλεκτρικών
6487	Συσκευές οικιακής χρήσεως μ.α.
649	Καταστήματα πωλήσεως αυτοκινήτων, μοτοσυκλετών και ποδηλάτων
6491	Καταστήματα πωλήσεως αυτοκινήτων
6492	Καταστήματα πωλήσεως μοτοσυκλετών και ποδηλάτων
6493	Καταστήματα πωλήσεως εξαρτημάτων αυτοκινήτων, μοτοσυκλετών και ποδηλάτων
6494	Πώληση μεταχειρισμένων αυτοκινήτων
651	Πρατήρια υγρών καυσίμων και λιπαντικών
6510	Πρατήρια υγρών καυσίμων και λιπαντικών
652	Μεγάλα καταστήματα γενικών πωλήσεων
6520	Μεγάλα καταστήματα γενικών πωλήσεων
653	Καταστήματα πωλήσεως βιβλίων, χαρτικών, εφημερίδων και τσιγάρων
6531	Καταστήματα πωλήσεως εφημερίδων, περιοδικών και τσιγάρων
6532	Καταστήματα πωλήσεως βιβλίων και χαρτικών
654	Καταστήματα πωλήσεως παιγνιδιών, αθλητικών ειδών, ειδών κατασκηνώσεως, όπλων, ειδών κυνηγίου και αλιείας
6541	Καταστήματα πωλήσεως παιγνιδιών
6542	Καταστήματα πωλήσεως αθλητικών ειδών και ειδών κατασκηνώσεως
6543	Καταστήματα πωλήσεως όπλων, ειδών κυνηγίου και αλιείας
655	Καταστήματα πωλήσεως ψιλικών
6550	Καταστήματα πωλήσεως ψιλικών
656	Καταστήματα λιανικού εμπορίου μ.α.α
6561	Καταστήματα πωλήσεως καυσόξυλων, ξυλανθράκων και γαιανθράκων εν γένει
6562	Καταστήματα πωλήσεως φωτογραφικών και οπτικών ειδών
6563	Καταστήματα πωλήσεως κοσμημάτων και ωρολογίων
6564	Καταστήματα πωλήσεως εκκλησιαστικών σκευών
6565	Καταστήματα πωλήσεως ενθυμίων και ειδών λαϊκής τέχνης
6566	Καταστήματα πωλήσεως ανθέων και φυτών
6567	Καταστήματα πωλήσεως γεωργικών φαρμάκων, σπόρων, ζωοτροφών και λιπασμάτων
6569	Καταστήματα πωλήσεως ποικίλων ειδών μ.α.α.
657	Καταστήματα πωλήσεως ηλεκτρονικών υπολογιστών, μηχανών γραφείου και λοιπού μηχανικού εξοπλισμού γραφείου
6570	Καταστήματα πωλήσεως ηλεκτρονικών υπολογιστών, μηχανών γραφείου και λοιπού μηχανικού εξοπλισμού γραφείου
66	Εστιατόρια και ξενοδοχεία
661	Καταστήματα επιτόπιου σερβιρίσματος φαγητών, γλυκών και ποτών
6611	Εστιατόρια, οινομαγειρεία, ψητοπωλεία
6612	Κοσμικές ταβέρνες και κέντρα διασκεδάσεως
6613	Μπαρ, καφέ-μπαρ, μπαρ-ουζερί
6614	Καφενεία
6615	Ζαχαροπλαστεία
6616	Λέσχες και καντίνες
662	Ξενοδοχεία-οικοτροφεία
6621	Ξενοδοχεία ύπνου και πανδοχεία
6622	Ξενώνες νεότητας
6623	Οικοτροφεία
663	Υπηρεσίες κλιμαμαζών και αμαξοεστιατορίων
6630	Υπηρεσίες κλιμαμαζών και αμαξοεστιατορίων
7	Μεταφορές -αποθηκεύσεις - επικοινωνίες
71	Μεταφορές
711	Χερσαίες μεταφορές, πλην των οδικών μεταφορών εμπορευμάτων
7111	Μεταφορές δια σιδηρόδρομων
7112	Μεταφορές δι ηλεκτρικών σιδηρόδρομων-μετρό
7113	Μεταφορές δι αστικών λεωφορείων
7114	Μεταφορές δι υπεραστικών λεωφορείων
7115	Μεταφορές δι αγοραίων επιβατηγών αυτοκινήτων
7119	Λοιπές χερσαίες μεταφορές μ.α.α.
712	Οδικές μεταφορές εμπορευμάτων
7121	Μεταφορές εμπορευμάτων δια φορτηγών αυτοκινήτων
7122	Μεταφορές εμπορευμάτων δια μοτοσυκλετών και ποδηλάτων
7123	Μεταφορές εμπορευμάτων δι αμαζών, ζώων και αχθοφόρων
7124	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χερσαίες μεταφορές
713	Θαλάσσιες μεταφορές
7131	Θαλάσσιες μεταφορές επιβατών
7132	Θαλάσσιες μεταφορές εμπορευμάτων
7133	Θαλάσσιες μεταφορές δια πορθμείων

Κλάδος	Λεκτικό
7134	Παράκτιες μεταφορές δια πλοιαρίων και λέμβων
7135	Υπηρεσία λιμένων, διωρύγων και πορθμείων
7136	Υπηρεσίες πλοηγικές, ναυαγοσωστικές και ρυμουλκήσεως
7137	Υπηρεσίες φορτώσεως και εκφορτώσεως πλοίων
7139	Λοιπές υπηρεσίες συναφείς προς τις θαλάσσιες μεταφορές
714	Μεταφορές δι εσωτερικών υδάτων
7141	Μεταφορές δι εσωτερικών υδάτων
7142	Υπηρεσίες συναφείς προς τις μεταφορές δι εσωτερικών υδάτων
715	Εναέριες μεταφορές
7151	Εναέριες μεταφορές επιβατών και εμπορευμάτων
7152	Υπηρεσίες αερολιμένων
716	Υπηρεσίες συναφείς με τις μεταφορές
7161	Γραφεία και πρακτορεία ταξιδιών τουρισμού και μεταναστεύσεως
7162	Γραφεία παραλαβών συσκευασίας και αποστολής εμπορευμάτων
7163	Γραφεία ναυλομεσιτών και ναυτικών πρακτόρων
7164	Οδική βοήθεια
7169	Λοιπές υπηρεσίες συναφείς προς τις μεταφορές μ.α.α.
72	Αποθηκεύσεις
720	Αποθηκεύσεις
7202	Λοιπές αποθήκες άνευ ψύξεως
7203	Αποθήκες μετά ψύξεως
73	Επικοινωνίες
730	Επικοινωνίες
7301	Ταχυδρομεία
7302	Τηλέγραφοι και τηλέφωνα
7303	Πρακτορεία Ο.Τ.Ε.
8	Τράπεζες και λοιπά οικονομικά ιδρύματα, ασφάλειες, διεκπεραιώσεις υποθέσεων, ενοικιάσεις κινητών, ενοικιάσεις ακι
81	Τράπεζες και λοιπά οικονομικά ιδρύματα
810	Τράπεζες και λοιπά οικονομικά ιδρύματα
8101	Τράπεζες
8102	Ταχυδρομικά ταμειυτήρια
8103	Ενεχυροδανειστήρια
8104	Χρηματιστήρια αξιών και χρηματιστικά γραφεία
8105	Εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων και χρηματοδοτικών μισθώσεων
8109	Λοιποί πιστωτικοί οργανισμοί και ιδρύματα
82	Ασφάλειες
820	Ασφάλειες
8201	Ασφάλειες παντός κλάδου κατά παντός κίνδυνου (ζωής πυρός ατυχημάτων κλπ.)
8202	Γραφεία πρακτόρων και μεσιτών ασφαλειών
83	Διεκπεραιώσεις υποθέσεων
831	Υποθέσεις ακινήτων
8311	Μεσίτες ακινήτων
8312	Επιχειρήσεις εκμεταλλεύσεως ακινήτων
8313	Επιχειρήσεις εκδόσεως κοινοχρήστων πολυκατοικιών και συναφών εργασιών
833	Λογιστικά γραφεία
8331	Λογιστικά γραφεία
8332	Γραφεία λογιστικών ελέγχων
8333	Γραφεία φορολογικών υποθέσεων
8334	Μηχανολογιστικά γραφεία
8335	Γραφεία λογισμικής, προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών.
834	Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, μηχανικών και τεχνικών εν γένει
8341	Γραφεία αρχιτεκτόνων και πολιτικών μηχανικών
8349	Λοιπά γραφεία κατάρτισεως τεχνικών μελετών
835	Διαφημιστικά γραφεία
8350	Διαφημιστικά γραφεία
836	Λοιπές διεκπεραιώσεις υποθέσεων και εξυπηρετήσεις επιχειρήσεων
8361	Γραφεία οργάνωσης και παροχής συμβουλών
8362	Πρακτορεία τύπου και ειδήσεων
8363	Εκτελωνιστικά γραφεία
8364	Γραφεία δακτυλογραφήσεων, πολυγραφήσεων και μεταφράσεων
8365	Φωτοτυπεία
8366	Μεσιτικά γραφεία ευρέσεως εργασίας
8367	Μικροφωτογραφήσεις

Κλάδος	Λεκτικό
8369	Λοιπές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις μ.α.α.
84	Ενοικιάσεις κινητών
841	Ενοικιάσεις μηχανημάτων και συσκευών
8410	Ενοικιάσεις μηχανημάτων και συσκευών
842	Ενοικιάσεις μηχανών γραφείων
8420	Ενοικιάσεις μηχανών γραφείων
843	Ενοικιάσεις μεταφορικών μέσων άνευ οδηγού
8431	Ενοικιάσεις αυτοκινήτων άνευ οδηγού
8432	Ενοικιάσεις λοιπών μεταφορικών μέσων άνευ οδηγού
844	Ενοικιάσεις βίντεο-ταινιών
8441	Ενοικιάσεις βίντεο-ταινιών
849	Λοιπές ενοικιάσεις κινητών
8491	Ενοικιάσεις ενδυμάτων και ειδών νοικοκυριού και λοιπών καταναλωτικών αγαθών
8492	Ενοικιάσεις λοιπών κινητών
85	Ενοικιάσεις ακινήτων
850	Ενοικιάσεις ακινήτων
8500	Ενοικιάσεις ακινήτων
9	Λοιπές υπηρεσίες
92	Υπηρεσίες υγιεινής
921	Υπηρεσίες υγιεινής
9211	Αποχέτευση (υπόνοιμοι)
9212	Αποκομιδή απορριμμάτων
9213	Χρησιμοποίηση και καταστροφή απορριμμάτων
9214	Καθαρισμός και κατάβρεγμα των οδών
9215	Εκκένωσης βόθρων
9216	Απολύμανσης
9217	Υπηρεσίες καθαρισμού γραφείων, λεβήτων κλπ.
95	Ιαματικά λουτρά
952	Ιαματικά λουτρά
9520	Ιαματικά λουτρά
96	Κοινωνική πρόνοια και λοιπές επαγγελματικές οργανώσεις
963	Οργανισμοί και ιδρύματα παροχής κοινωνικής πρόνοιας
9631	Βρεφοκομεία παιδικοί σταθμοί
9633	Γηροκομεία, οίκοι ευγηρίας
97	Υπηρεσίες αναψυχής και πολιτισμού
971	Παραγωγή κινηματογραφικών και τηλεοπτικών ταινιών
9710	Παραγωγή κινηματογραφικών και τηλεοπτικών ταινιών στούντιο
972	Γραφεία εκμετάλλευσης κινηματογραφικών και τηλεοπτικών ταινιών
9720	Γραφεία εκμετάλλευσης κινηματογραφικών ταινιών
973	Κινηματογράφοι
9731	Κινηματογράφοι χειμερινοί
9732	Κινηματογράφοι θερινοί
974	Σταθμοί ραδιοφώνου και τηλεόρασης
9740	Σταθμοί ραδιοφώνου και τηλεόρασης
975	Θέατρα και συναφείς υπηρεσίες
9751	Θέατρα παντός είδους
9752	Κέντρα διασκέδασης
9753	Ορχήστρες
9754	Κουκλοθέατρα και θέατρα σκιών
9755	Καλλιτεχνικά γραφεία
9756	Εργαστήρια εγγραφής φωνογραφικών δίσκων και ταινιών μουσικής
9757	Εργαστήρια έγγραφης βίντεο-ταινιών
978	Αθλητικοί χώροι-αθλητικά σωματεία
9787	Ιδιωτικά γυμναστήρια
979	Διάφορες άλλες υπηρεσίες αναψυχής
9791	Χοροδιδασκαλεία
9792	Χαρτοπακτικές λέσxes, αίθουσες μπλιάρδου και παρεμφερών παιγνίων
9793	Καταστήματα πωλήσεως λαχείων και γραφεία στοιχημάτων και προγνωστικών
9799	Λοιπές υπηρεσίες αναψυχής
98	Προσωπικές υπηρεσίες
981	Πλυντήρια, καθαριστήρια, στιλβωτήρια και μανταρίσματα ενδυμάτων
9811	Πλυντήρια
9812	Καθαριστήρια, βαφεία, σιδηρωτήρια

Κλάδος	Λεκτικό
9813	Μανταρίσματα
9814	Στιλβωτήρια και βαφεία δερμάτινων ειδών
982	Κουρέια, κομμωτήρια, ινστιτούτα καλλονής
9821	Κουρέια
9822	Κομμωτήρια
9823	Ινστιτούτα καλλονής
983	Φωτογραφεία
9830	Φωτογραφεία
984	Προσωπικές υπηρεσίες μ.α.α.
9841	Γραφεία συνοικεσίων
9843	Υπηρεσίες ξεναγών
9844	Γραφεία τελετών
9849	Λοιπές προσωπικές υπηρεσίες
X	Μη δηλώσαντες
X9	Μη δηλώσαντες ακριβώς είδος οικονομικής δραστηριότητας
X99	Μη δηλώσαντες ακριβώς είδος οικονομικής δραστηριότητας
X999	Μη δηλώσαντες ακριβώς είδος οικονομικής δραστηριότητας
000	Μοναδιαία καταστήματα

Πηγή ΕΣΥΕ, 1980

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΛΑΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ- ΣΤΑΚΟΔ-91	
Κλάδος	Λεκτικό
1	Γεωργία,κτηνοτροφία,θήρα & συναφ. δραστηριότητες.
2	Δασοκομία,υλοτομία & συναφ. δραστηριότητες.
5	Αλιεία,εκμετ.ιχθυοτροφείων & μονάδων παραγωγής γόνου & δραστ. συν.μετην αλιεία.
10	Εξόρυξη άνθρακα & λιγνίτη, εξόρυξη τύρφης.
11	Αντληση αργού πετρελ.& φυσ. αερίου,συναφ. δραστ. με εξαίρεση τις μελέτες.
12	Εξόρυξη μεταλλευμάτων ουρανίου & θορίου.
13	Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων.
14	Λοιπά ορυχεία & λατομεία.
15	Βιομηχανία τροφίμων & ποτών.
16	Παραγωγή προϊόντων καπνού.
17	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών.
18	Κατασκευή ειδών ένδυσης, κατεργασία & βαφή γουναρικών.
19	Κατεργασία & δέψη δέρματος, κατασκευή ειδών ταξιδιού,σελοποιίας,υποδημάτων,τσαντών κλπ.
20	Βιομηχ.ξύλου & κατασκευή προϊόντων από ξύλο & φελλό,εκτός από έπιπλακατασ.ειδών καλαθοπ.
21	Κατασκευή χαρτοπολτού, χαρτιού & προϊόντων από χαρτί.
22	Εκδόσεις, εκτυπώσεις & αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων εγγρ. ήχου& εικόνας, ή πληρ/κής.
23	Παραγωγή οπτάνθρακα (κωκ), προϊόντων διύλησης πετρελαίου & πυρηνικών καυσίμων.
24	Παραγωγή χημικών ουσιών & προϊόντων.
25	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) & πλαστικές ύλες.
26	Κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά.
27	Παραγωγή βασικών μετάλλων.
28	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα & τα είδη εξοπλισμού.
29	Κατασκευή μηχανημάτων & ειδών εξοπλισμού μ.α.κ.
30	Κατασκευή μηχανών γραφείου & ηλεκτρονικών υπολογιστών.
31	Κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών & συσκευών μ.α.κ.
32	Κατασκευή εξοπλισμού & συσκευών ραδιοφωνίας, τηλεόρασης & επικοινωνιών.
33	Κατασκευή ιατρικών οργάνων, οργάνων ακριβείας & οπτικών, κατασκευή ρολογιών κάθε είδους.
34	Κατασκευή αυτοκινήτων οχημάτων, κατασκευή ρυμουλκούμενων & ημρυμουλκούμενων οχημάτων.
35	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών.
36	Κατασκευή επίπλων, λοιπές βιομηχανίες μ.α.κ.
37	Ανακυκλωση.
40	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού & ζεστού νερού.
41	Σύλλογή, καθαρισμός & διανομή νερού.
45	Κατασκευές.
50	Εμπόριο,συντήρηση & επισκευή οχημάτων. & μοτοσ/τών λιαν.πώληση καυσίμων για οχημ.
5010	Εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων
5020	Συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων
5030	Εμπόριο ανταλλακτικών και εξαρτημάτων αυτοκινήτων οχημάτων
5040	Εμπόριο,συντήρηση και επισκευή μοτοσυκλετών και συναφών μερών και εξαρτημάτων τους
5050	Λιανική πώληση καυσίμων για οχήματα
51	Χονδρικό εμπόριο & εμπόρ.με προμήθεια, εκτός από το εμπόρ.αυτοκ/των οχημ.& μοτοσυκλετών.
5111	Εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση αγροτικών πρώτων υλών (ακατέργαστων γεωργικών προϊόντων), ζωντανών ζώων, κλωστοϋφαντουργικών πρώτων υλών και ημιτελών προϊόντων
5112	Εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση καυσίμων, μεταλλευμάτων, μετάλλων και βιομηχανικών χημικών προϊόντων
5113	Εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση ξυλείας και οικοδομικών υλικών
5114	Εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση μηχανημάτων, βιομηχανικού εξοπλισμού, πλοίων και αεροσκαφών
5115	Εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση επίπλων, ειδών οικιακής χρήσης, σιδηρικών και ειδών κιγκαλερίας
5116	Εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, ενδυμάτων, υποδημάτων και δερματίνων προϊόντων
5117	Εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση τροφίμων, ποτών και καπνού
5118	Εμπορικοί αντιπρόσωποι ειδικευμένοι στην πώληση ειδικών προϊόντων ή κατηγοριών προϊόντων μ.α.κ.

5119	Εμπορικοί αντιπρόσωποι που μεσολαβούν στην πώληση διαφόρων αγαθών
5121	Χονδρικό εμπόριο δημητριακών, σπόρων και ζωοτροφών
5122	Χονδρικό εμπόριο λουλουδιών και φυτών
5123	Χονδρικό εμπόριο ζώντων ζώων
5124	Χονδρικό εμπόριο δερμάτων, προβιών και κατεργασμένου δέρματος
5125	Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστου καπνού
5131	Χονδρικό εμπόριο φρούτων και λαχανικών
5132	Χονδρικό εμπόριο κρέατος και προϊόντων κρέατος
5133	Χονδρικό εμπόριο γαλακτοκομικών προϊόντων, αβγών και βρώσιμων ελαίων και λιπών
5134	Χονδρικό εμπόριο αλκοολούχων και λοιπών ποτών
5135	Χονδρικό εμπόριο προϊόντων καπνού
5136	Χονδρικό εμπόριο ζάχαρης, σοκολάτας και ειδών ζαχαροπλαστικής
5137	Χονδρικό εμπόριο καφέ, τσαγιού, κακάου και μπαχαρικών
5138	Χονδρικό εμπόριο άλλων τροφίμων, συμπεριλαμβανομένων των ψαριών και των θαλασσινών (καρκινοειδή, μαλάκια)
5139	Μη ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού
5141	Χονδρικό εμπόριο κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων
5142	Χονδρικό εμπόριο ενδυμάτων και υποδημάτων
5143	Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών
5144	Χονδρικό εμπόριο ειδών πορσελάνης και γυαλικών, χαρτιού ταπετσαρίας τοίχων και υλικών καθαρισμού
5145	Χονδρικό εμπόριο αρωμάτων και καλλυντικών
5146	Χονδρικό εμπόριο φαρμακευτικών ειδών
5149	Χονδρικό εμπόριο άλλων ειδών οικιακής χρήσης
5151	Χονδρικό εμπόριο στερεών, υγρών και αερίων καυσίμων και συναφών προϊόντων
5152	Χονδρικό εμπόριο μετάλλων και μεταλλευμάτων
5153	Χονδρικό εμπόριο ξυλείας, οικοδομικών υλικών και ειδών υγιεινής
5154	Χονδρικό εμπόριο σιδηρικών καθώς και υδραυλικού και θερμαντικού εξοπλισμού
5155	Χονδρικό εμπόριο χημικών προϊόντων
5156	Χονδρικό εμπόριο άλλων ενδιάμεσων προϊόντων
5157	Χονδρικό εμπόριο απορριμάτων και υπολειμμάτων
5161	Χονδρικό εμπόριο εργαλειομηχανών
5162	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων για κατασκευαστικά έργα
5163	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων για την κλωστοϋφαντουργική βιομηχανία, καθώς και χονδρικό εμπόριο ραπτομηχανών και πλεκτομηχανών
5164	Χονδρικό εμπόριο μηχανών και εξοπλισμού γραφείου
5165	Χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία, στο εμπόριο και στην πλοήγηση
5166	Χονδρικό εμπόριο αγροτικών μηχανημάτων, εξαρτημάτων και εργαλείων, συμπεριλαμβανομένων των ελκυστήρων
5170	Άλλο χονδρικό εμπόριο
52	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόρ. αυτοκ/των οχημ.& μοτοσ/τών, επισκ. ειδών ατομ.& οικ. χρήσ.
5211	Μεγάλα καταστήματα πώλησεως κυρίως ειδών διατροφής και ποτών
5212	Παντοπωλεία
5213	Περίπτερα
5214	Άλλο λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα
5221	Λιανικό εμπόριο φρούτων και λαχανικών
5222	Λιανικό εμπόριο κρέατος και προϊόντων κρέατος
5223	Λιανικό εμπόριο ψαριών και θαλασσινών (ψάρια, καρκινοειδή, μαλάκια)
5224	Λιανικό εμπόριο ψωμιού, λοιπών ειδών αρτοποιίας και ειδών ζαχαροπλαστικής εν γένει
5225	Λιανικό εμπόριο αλκοολούχων και λοιπών ποτών
5226	Λιανικό εμπόριο προϊόντων καπνού
5227	Λιανικό εμπόριο γαλακτοκομικών προϊόντων
5229	Άλλο λιανικό εμπόριο, τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα
5231	Φαρμακεία
5232	Λιανικό εμπόριο ιατρικών και ορθοπεδικών ειδών
5233	Λιανικό εμπόριο καλλυντικών και ειδών τουαλέτας
5241	Λιανικό εμπόριο υφαντουργικών προϊόντων
5242	Λιανικό εμπόριο ενδυμάτων

5243	Λιανικό εμπόριο υποδημάτων και δερμάτινων ειδών
5244	Λιανικό εμπόριο επίπλων και φωτιστικών και ειδών νοικοκυριού μ.α.κ.
5245	Λιανικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών, καθώς και ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών
5246	Λιανικό εμπόριο σιδηρικών, χρωμάτων και τζαμιών
5247	Λιανικό εμπόριο βιβλίων, εφημερίδων και χαρτικών
5251	Λιανικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών και λοιπών συσκευών και μηχανών γραφείου
5252	Λιανικό εμπόριο κοσμημάτων και ρολογιών
5253	Λιανικό εμπόριο λουλουδιών και φυτών
5254	Λιανικό εμπόριο φωτογραφικών και οπτικών ειδών και οργάνων ακριβείας
5255	Λιανικό εμπόριο αναμνηστικών και ειδών λαϊκής τέχνης
5259	Άλλο λιανικό εμπόριο σε ειδικευμένα καταστήματα μ.α.α.
5260	Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα
5271	Λιανικό εμπόριο που διενεργείται από εμπορικούς οίκους μέσω ταχυδρομικών παραγγελιών
5272	Λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές
5273	Άλλο λιανικό εμπόριο που δεν διενεργείται σε καταστήματα
5281	Επισκευή υποδημάτων κάθε είδους και άλλων δερματινών ειδών
5282	Επισκευή ηλεκτρικών οικιακών συσκευών και μικροσυσκευών
5283	Επισκευή ρολογιών και κοσμημάτων
5289	Επισκευές λοιπών ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης μ.α.κ.
55	Ξενοδοχεία & εστιατόρια.
5511	Ξενοδοχεία και μοτέλ με εστιατόριο
5512	Ξενοδοχεία και μοτέλ χωρίς εστιατόριο
5521	Ξενώνες νεότητας και ορεινά καταλύγια
5522	Εγκαταστάσεις κατασκήνωσης, περιλαμβανομένων των εγκαταστάσεων για τροχόσπιτα
5523	Άλλες επιχειρήσεις παροχής καταλύματος μ.α.κ.
5531	Εστιατόρια
5532	Ζαχαροπλαστεία
5541	Μπαρ
5542	Καφενεία
5551	Καντίνες
5552	Τροφοδοσία με τρόφιμα (κέτερινγκ)
60	Χερσαίες μεταφορές, μεταφορές μέσω αγωγών.
6021	Άλλες προγραμματισμένες χερσαίες μεταφορές επιβατών
6022	Εκμετάλλευση ταξί
6023	Άλλες χερσαίες μεταφορές επιβατών
6024	Οδικές μεταφορές εμπορευμάτων
6030	Μεταφορές μέσω αγωγών
61	Μεταφορές μέσω υδάτινων οδών.
6110	Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές
6120	Μεταφορές μέσω εσωτερικών υδάτινων οδών
62	Αεροπορικές μεταφορές.
6210	Προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές
6220	Μη προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές
63	Βοηθητικές & συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες, δρασ/ητες ταξιδ. πρακτορείων.
6311	Διακίνηση φορτίων
6312	Αποθήκευση
6321	Άλλες βοηθητικές χερσαίες μεταφορικές δραστηριότητες
6322	Άλλες βοηθητικές μεταφορικές δραστηριότητες μέσω υδάτινων οδών
6323	Άλλες βοηθητικές αεροπορικές μεταφορικές δραστηριότητες
6330	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και επιχειρήσεων οργανωμένων εκδρομών: δραστηριότητες παροχής τουριστικής βοήθειας μ.α.κ.
6340	Δραστηριότητες άλλων γραφείων μεταφορών
64	Ταχυδρομεία & τηλεπικοινωνίες.
6412	Ταχυδρομικές δραστηριότητες διαφορετικές από τις δραστηριότητες των εθνικών ταχυδρομείων (ιδιωτικά ταχυδρομικά γραφεία)
6420	Τηλεπικοινωνίες
65	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, με εξαίρεση ασφαλ. εταιρείες & ταμεία συντάξεων.
6511	Δραστηριότητες κεντρικών τραπεζών

6519	Δραστηριότητες άλλων ενδιάμεσων νομισματικών οργανισμών
6521	Χρηματοδοτική μίσθωση (λήζινγκ)
6522	Άλλες πιστωτικές δραστηριότητες
6529	Άλλες δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.
66	Ασφαλιστικά & συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.
6601	Ασφάλειες ζωής
6609	Άλλες ασφάλειες, εκτός από τις ασφάλειες ζωής
67	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών.
6711	Διαχείριση κεφαλαιαγορών
6712	Δραστηριότητες χρηματιστών επί κινητών αξιών
6713	Δραστηριότητες συναφείς προς τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.
6720	Δραστηριότητες συναφείς προς τις ασφαλίσσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία
70	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας.
7011	Ανάπτυξη και πώληση ακίνητης περιουσίας
7012	Αγοραπωλησία ιδιόκτητων ακινήτων
7020	Εκμίσθωση ιδιόκτητων ακινήτων
7031	Μεσιτικά γραφεία ακινήτων
7032	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης
71	Ενοικίαση μηχανημάτων & εξοπλισμού χωρίς χειριστή, ενοικίαση ειδών ατομ. & οικιακής χρήσης.
7110	Ενοικίαση αυτοκινήτων
7121	Ενοικίαση άλλων χερσαίων μεταφορικών μέσων
7122	Ενοικίαση μεταφορικών μέσων για μεταφορές μέσω υδάτινων οδών
7131	Ενοικίαση γεωργικών μηχανημάτων και εξοπλισμού
7132	Ενοικίαση μηχανημάτων και εξοπλισμού κατασκευών και έργων πολιτικού μηχανικού
7133	Ενοικίαση μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπολογιστών
7139	Ενοικίαση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού μ.α.κ.
7140	Ενοικίαση ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης μ.α.κ.
72	Πληροφορική & συναφείς δραστηριότητες.
7210	Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής
7220	Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού και προμήθεια λογισμικού
7230	Επεξεργασία δεδομένων
7240	Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων
7250	Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής
7260	Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική
73	Ερευνα & ανάπτυξη.
7310	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές επιστήμες και τη μηχανική
7320	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες.
7411	Νομικές δραστηριότητες
7412	Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και ελέγχου: δραστηριότητες παροχής φορολογικών συμβουλών
7413	Ερευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης
7414	Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών και διαχειριστικών συμβουλών
7420	Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής τεχνικών συμβουλών
7430	Τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις
7440	Διαφήμιση
7450	Εξεύρεση και προμήθεια προσωπικού
7460	Δραστηριότητες ιδιωτικού αστυνομικού και παροχής προστασίας
7470	Δραστηριότητες καθαρισμού κτιρίων, μέσων μεταφοράς και άλλων χώρων
7481	Φωτογραφικές δραστηριότητες
7482	Δραστηριότητες συσκευασίας
7483	Δραστηριότητες γραμματείας και μετάφρασης
7489	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες μ.α.κ.
75	Δημόσια διοίκηση & άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.
7511	Γενικές δραστηριότητες δημόσιων υπηρεσιών
80	Εκπαίδευση.

8012	Δημοτικά σχολεία
8021	Γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση
8022	Τεχνική και επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση
8031	Τριτοβάθμια γενική, τεχνολογική και επαγγελματική εκπαίδευση
8041	Δραστηριότητες εκπαιδευτών οδηγών
8042	Φροντιστήρια ξένων γλωσσών
8043	Φροντιστήρια για μαθητές και σπουδαστές
8044	Μουσική και καλλιτεχνική εκπαίδευση
8049	Εκπαίδευση για ενήλικους και λοιπή εκπαίδευση μ.α.κ.
85	Υγεία & κοινωνική μέριμνα.
8511	Νοσοκομειακές δραστηριότητες
8512	Δραστηριότητες άσκησης ιατρικού επαγγέλματος
8513	Δραστηριότητες άσκησης οδοντιατρικού επαγγέλματος
8519	Άλλες δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία
8520	Κτηνιατρικές δραστηριότητες
8531	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας με παροχή καταλύματος
8532	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος
90	Διάθεση λυμάτων & απορριμμάτων, Υγιεινή & παρόμοιες δραστηριότητες.
9000	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες
91	Δραστηριότητες οργανώσεων μ.α.κ.
9111	Δραστηριότητες επιχειρηματικών και εργοδοτικών οργανώσεων
9112	Δραστηριότητες επαγγελματικών οργανώσεων
9120	Δραστηριότητες εργατικών ενώσεων
9131	Δραστηριότητες θρησκευτικών οργανώσεων
9139	Δραστηριότητες άλλων οργανώσεων μ.α.κ.
92	Ψυχαγωγικές, πολιτιστικές & αθλητικές δραστηριότητες.
9211	Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών και βιντεοταινιών
9212	Διανομή κινηματογραφικών ταινιών και βιντεοταινιών
9213	Προβολή κινηματογραφικών ταινιών
9220	Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές δραστηριότητες
9231	Καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία και ερμηνεία
9232	Εκμετάλλευση αιθουσών θεαμάτων και συναφείς δραστηριότητες
9233	Υπαίθριες ψυχαγωγικές εκδηλώσεις και πάρκα αναψυχής
9239	Άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες θεάματος μ.α.κ.
9240	Δραστηριότητες πρακτορείων ειδήσεων
9251	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών και αρχειοθηκών
9252	Δραστηριότητες μουσείων και συντήρησης ιστορικών χώρων και κτιρίων
9261	Εκμετάλλευση αθλητικών γηπέδων και σταδίων
9269	Άλλες αθλητικές δραστηριότητες
9271	Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα
9272	Άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες μ.α.κ.
93	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών.
9301	Πλύσιμο και στεγνό καθάρισμα κλωστοϋφαντουργικών και γούνινων προϊόντων
9302	Δραστηριότητες κομμωτηρίων, κουρείων και ινστιτούτων καλλονής
9303	Δραστηριότητες εργολάβων κηδεϊών και συναφείς δραστηριότητες
9304	Δραστηριότητες σχετικές με τη φυσική ευεξία
9309	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών μ.α.κ.
95	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό.
9500	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό
99	Ετερόδοικοι οργανισμοί & όργανα.
9900	Ετερόδοικοι οργανισμοί και όργανα

Πηγή: ΕΣΥΕ, 1994

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΛΑΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ- ΣΤΑΚΟΔ-91

Κλάδος	Λεκτικό
	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ-ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤ/ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΖΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ
50	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, λιανική πώληση καυσίμων οχημάτων
51	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών
511	Χονδρικό εμπόριο έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης
512	Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων
513	Χονδρικό εμπόριο τροφίμων ποτών και καπνού
514	Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης
515	Χονδρικό εμπόριο μη αγροτικών ενδιάμεσων προϊόντων, απορριμμάτων και υπολειμμάτων
516	Χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, μηχανολογικού εξοπλισμού και συναφών ειδών
517	Λοιπό χονδρικό εμπόριο
52	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτ/των οχημάτων και μοτοσυκλετών, επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης
521	Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα κατ/τα
522	Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα κατ/τα
523	Λιανικό εμπόριο ιατροφαρμακευτικών ειδών, καλλυντικών και ειδών τουαλέτας
524	Λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα κατ/τα
525	Άλλο λιανικό εμπόριο καινούριων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα
526	Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα
527	Λιανικό εμπόριο που δεν διενεργείται σε κατ/τα
528	Επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης
55	Ξενοδοχεία και εστιατόρια
551	Ξενοδοχεία
552	Εγκαταστάσεις κατασκήνωσης και άλλες επιχειρήσεις παροχής καταλύματος
553	Εστιατόρια
554	Μπαρ
555	Καντίνες και τροφοδοσία με τρόφιμα
	Θ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
60	Χερσαίες μεταφορές
601	Σιδηροδρομικές μεταφορές
602	Άλλες χερσαίες μεταφορές
603	Μεταφορές μέσω αγωγών
61	Υδάτινες μεταφορές
611	Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές
612	Μεταφορές μέσω εσωτερικών υδάτινων οδών
62	Εναέριες μεταφορές
621	Προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές
622	Μη προγραμματισμένες αεροπορικές μεταφορές
623	Διαστημικές μεταφορές
63	Βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες
631	Διακίνηση και αποθήκευση φορτίων
632	Άλλες βοηθητικές μεταφορικές δραστηριότητες
633	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και επιχειρήσεων οργανωμένων εκδρομών: δραστηριότητες παροχής τουριστικής βοήθειας μ.α.κ.
634	Δραστηριότητες άλλων γραφείων μεταφορών
64	Ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες
641	Ταχυδρομικές δραστηριότητες
642	Τηλεπικοινωνίες
	Ι ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ
65	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με εξαίρεση τις ασφαλιστικές εταιρείες και τα ταμεία συντάξεων
651	Ενδιάμεσοι νομισματικοί οργανισμοί

652	Άλλοι ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί
6521	Χρηματοδοτική μίσθωση (λήζινγκ)
6522	Άλλες πιστωτικές δραστηριότητες
6529	Άλλες δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.
66	Ασφαλίσεις και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
6601	Ασφάλειες ζωής
6609	Άλλες ασφάλειες, εκτός από τις ασφάλειες ζωής
67	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών
671	Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εκτός από τις ασφαλίσσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία
6711	Διαχείριση κεφαλαίων
6712	Δραστηριότητες χρηματιστών επί κινητών αξιών
6713	Δραστηριότητες συναφείς προς τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών μ.α.κ.
672	Δραστηριότητες συναφείς προς τις ασφαλίσσεις και τα συνταξιοδοτικά ταμεία
Κ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	
70	Δραστηριότητες συναφείς με ακίνητη περιουσία
701	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία, οι οποίες αφορούν ιδιότητα ακίνητα
7011	Ανάπτυξη και πώληση ακίνητης περιουσίας
7012	Αγοραπωλησία ιδιοκτητών ακινήτων
702	Εκμίσθωση ιδιοκτητών ακινήτων
703	Δραστηριότητες σχετικές με ακίνητη περιουσία που εκτελούνται έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης
7031	Μεσιτικά γραφεία ακινήτων
7032	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας έναντι αμοιβής ή βάσει σύμβασης
71	Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή, εκμίσθωση ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης
711	Ενοικίαση αυτοκινήτων
712	Εκμίσθωση λοιπού εξοπλισμού μεταφορών
7121	Ενοικίαση άλλων χερσαίων μεταφορικών μέσων
7122	Ενοικίαση μεταφορικών μέσων για μεταφορές μέσω υδάτινων οδών
713	Εκμίσθωση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού
7131	Ενοικίαση γεωργικών μηχανημάτων και εξοπλισμού
7132	Ενοικίαση μηχανημάτων και εξοπλισμού κατασκευών και έργων πολιτικού μηχανικού
7133	Ενοικίαση μηχανημάτων και εξοπλισμού γραφείου, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών υπολογιστών
7139	Ενοικίαση άλλων μηχανημάτων και εξοπλισμού μ.α.κ.
714	Ενοικίαση ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης μ.α.κ.
72	Πληροφορική και συναφείς δραστηριότητες
721	Παροχή συμβουλών για τον υλικό εξοπλισμό πληροφορικής
722	Παροχή συμβουλών σε θέματα λογισμικού και προμήθεια λογισμικού
723	Επεξεργασία δεδομένων
724	Δραστηριότητες σχετικές με τράπεζες δεδομένων
725	Συντήρηση και επισκευή μηχανών γραφείου, λογιστικών μηχανών και εξοπλισμού πληροφορικής
726	Άλλες δραστηριότητες συναφείς με την πληροφορική
73	Ερευνα και ανάπτυξη
731	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές επιστήμες και τη μηχανική
732	Ερευνα και πειραματική ανάπτυξη στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες
741	Νομικές δραστηριότητες, δραστηριότητες λογιστικής τήρησης.....
7411	Νομικές δραστηριότητες
7412	Δραστηριότητες λογιστικής, τήρησης βιβλίων και ελέγχου:δραστηριότητες παροχής φορολογικών συμβουλών
7413	Ερευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης
7414	Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών και διαχειριστικών συμβουλών
742	Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφείς δραστηριότητες παροχής τεχνικών συμβουλών
743	Τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις

744	Διαφήμιση
745	Εξεύρεση και προμήθεια προσωπικού
746	Δραστηριότητες ιδιωτικού αστυνομικού και παροχής προστασίας
747	Δραστηριότητες καθαρισμού κτιρίων, μέσων μεταφοράς και άλλων χώρων
748	Διάφορες άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες
7481	Φωτογραφικές δραστηριότητες
7482	Δραστηριότητες συσκευασίας
7483	Δραστηριότητες γραμματείας και μετάφρασης
7489	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες μ.α.κ.
Λ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	
75	Δημόσια διοίκηση και άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
751	Κρατική διοίκηση, οικονομική και κοινωνική πολιτική
Μ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
80	Εκπαίδευση
801	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση
802	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
803	Τριτοβάθμια εκπαίδευση
804	Εκπαίδευση για ενηλίκους και λοιπή εκπαίδευση
Ν ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	
85	Υγεία και κοινωνική μέριμνα
851	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία
852	Κτηνιατρικές δραστηριότητες
853	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας
Ξ ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	
90	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες
900	Διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων: υγιεινή και παρόμοιες δραστηριότητες
91	Δραστηριότητες οργανώσεων
911	Δραστηριότητες επιχειρηματικών επαγγελματικών και εργοδοτικών οργανώσεων
912	Δραστηριότητες εργατικών ενώσεων
913	Δραστηριότητες άλλων οργανώσεων
92	Ψυχαγωγικές πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες
921	Κινηματογραφικές και βιντεοσκοπικές δραστηριότητες
922	Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές δραστηριότητες
923	Άλλες δραστηριότητες θεάματος
924	Δραστηριότητες πρακτορείων ειδήσεων
925	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων κλπ
926	Αθλητικές δραστηριότητες
927	Άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες
93	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών
930	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών
Ο ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	
95	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό
950	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό
Π ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	
99	Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα
990	Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα

, ΕΣΥΕ, 1994

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ:	A/A:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	T.K.:
ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ:	ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:
ΣΤΕΛΕΧΟΣ:	ΘΕΣΗ:

1. Ποιά είναι η κύρια δραστηριότητα της επιχείρησής σας

.....

.....

Β. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

2. Η επιχείρησή σας έχει θυγατρικές εταιρείες στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό

ΝΑΙ: ☐ ΟΧΙ: ☐

Αν ναι ποια είναι η επωνυμία τους, που λειτουργούν και ποιές είναι οι κύριες δραστηριότητες τους

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	ΚΥΡΙΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

3. Η επιχείρησή σας είναι θυγατρική άλλης επιχείρησης στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό:

ΝΑΙ: ☐ ΟΧΙ: ☐

Αν ναι ποια είναι η επωνυμία της, που λειτουργεί και ποιά είναι η κύρια δραστηριότητα της

ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	ΚΥΡΙΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

4. Ποιά είναι η σύνθεση του μετοχικού κεφαλαίου της επιχείρησης

- εθνικής προέλευσης ☐ % και ξένης προέλευσης ☐ %

5. Οι αποφάσεις που αφορούν ζητήματα καθημερινής λειτουργίας της επιχείρησής λαμβάνονται :

α. από τον ιδιοκτήτη ή τον γενικό διευθυντή ☐β. από τους υπευθύνους των επιμέρους τμημάτων ☐

6. Τα γραφεία της επιχείρησης είναι χωροθετημένα σε μέρος διαφορετικό από εκείνο που λειτουργεί η παραγωγική μονάδα

ΝΑΙ: ☐ ΟΧΙ: ☐

Αν ναι για ποιούς λόγους (σε περίπτωση πολλαπλών απαντήσεων αξιολογείστε τις επιλογές σας σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 όπου το 1 αντιστοιχεί στο πλέον ασήμαντο λόγο και το 5 στον σημαντικότερο)

	Αξιολόγηση σημαντικότητας				
εγγύτητα με τις δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς	5	4	3	2	1
ευκολότερη πρόσβαση σε εξειδικευμένο επιστημονικό δυναμικό	5	4	3	2	1
υψηλότερο επίπεδο και ευκολότερη πρόσβαση σε υπηρεσίες του ιδιωτικού τομέα	5	4	3	2	1
διευκόλυνση εμπορικών δραστηριοτήτων *(εγγύτητα πελατών) και συνεργασιών (εγγύτητα συμπληρωματικών επιχειρήσεων)	5	4	3	2	1
άλλοι	5	4	3	2	1

7. Ποιός είναι ο αριθμός των απασχολούμενων στην επιχείρηση και ποιό το εκπαιδευτικό τους επίπεδο:

	1990					1997				
Εργατες										
Διοικητικοί Υπάλληλοι										

Γ. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

8. Ποιός είναι ο κύκλος εργασιών της επιχείρησης σας

	1995	1996	1997
Κύκλος εργασιών			

9. Τι ποσοστό των παραγωγικών δραστηριοτήτων της επιχείρησης αφορά υπεργολαβίες άλλων επιχειρήσεων

10. Τι ποσοστό της παραγωγής αναθέτε υπεργολαβικά σε άλλες επιχειρήσεις στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό και για ποιούς λόγους (σε περίπτωση πολλαπλών απαντήσεων αξιολογείστε τις επιλογές σας σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 όπου το 1 αντιστοιχεί στον πλέον ασήμαντο λόγο και το 5 στον σημαντικότερο)

.....%

	Αξιολόγηση σημαντικότητας				
χαμηλότερο συνολικά κόστος	5	4	3	2	1
ειδική τεχνογνωσία ξένη προς την επιχείρηση	5	4	3	2	1
έλλειψη ενδιαφέροντος από την επιχείρηση	5	4	3	2	1
αφορά δραστηριότητα ιδιαίτερα υψηλού τεχνολογικού επιπέδου και εξειδίκευσης	5	4	3	2	1
υψηλό κόστος του απαιτούμενου μηχανολογικού εξοπλισμού	5	4	3	2	1
χαμηλή ή περιοδική ζήτηση που καθιστά ασύμφορη την εσωτερική παραγωγή	5	4	3	2	1
αφορά δραστηριότητα η οποία υπόκειται σε ταχείες τεχνολογικές εξελίξεις	5	4	3	2	1
Άλλοι	5	4	3	2	1

11. Τι ποσοστό της παραγωγής σας εξάγετε και ποιές είναι οι δύο πιο βασικές αγορές των εξαγωγών σας

.....%

Ανατολική Ευρώπη: ☐ Ευρ. Ένωση: ☐ Λοιπές Ευρώπ. Χώρες (Ελβετία, Νορβηγία): ☐Αμερική: Βόρεια: ☐ Κεντρική: ☐ Νότια: ☐Μέση Ανατολή (Συρία, Λίβανος, Ισραήλ, Παλαιστίνη, Ιορδανία) : ☐Λοιπές Χώρες Ασίας: ☐ Λοιπή Αφρική : ☐ Αυστραλία : ☐

12. Στο εξοπλισμό της επιχείρησης συμπεριλαμβάνονται:

	Χρόνος Κτήσης	Χρόνος τελευταίας αγοράς
Εξοπλισμός παραγωγής:		
Συστήματα παραγωγής εν σειρά		
Αυτοματισμοί		
Συστήματα CAD/CAM		
Εργαστήρια ελέγχου ποιότητας		
Εξοπλισμός πληροφορικής διαχείρισης:		
Κεντρικοί υπολογιστές		
WAN -Υπερτοπικά δίκτυα υπολογιστών		
LAN- τοπικά δίκτυα υπολογιστών		
Περιφερειακοί υπολογιστές		
Υπολογιστές γραφείων (προσωπικοί υπολογιστές) και περιφερειακά		
Εξοπλισμός τηλεπικοινωνιακός:		
Τηλεφωνικό κέντρο		
Τέλεξ		
FAX		
Internet/e-mail		

Δ. ΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

13. Ποιά από τα ακόλουθα εξειδικευμένα τμήματα λειτουργούν στην επιχείρησή σας και καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες σας

ΤΜΗΜΑΤΑ					
Ερευνας και Ανάπτυξης του προϊόντος					
Νομικών υπηρεσιών					
Οικονομικών Υπηρεσιών					
Λογιστηρίου					
Πληροφορικής Στήριξης					
Οργάνωσης και Σχεδιασμού της παραγωγής					
Τεχνικής Στήριξης και Συντήρησης του Μηχανολογικού Εξοπλισμού					
Ελέγχου Ποιότητας					
Διακίνησης Προϊόντων-Πωλήσεων					
Διαφήμισης					
Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας					
Επιμόρφωσης Προσωπικού					
Εξέρευσης και Επιλογής Προσωπικού					
Συντήρησης κτιριακών εγκαταστάσεων					
Καθαριότητας κτιριακών εγκαταστάσεων					
Παροχής υπηρεσιών ασφάλειας					

14. Ποιές από τις ακόλουθες υπηρεσίες χρησιμοποιούνται από την επιχείρησή σας και με ποιό τρόπο αυτές αποκτώνται

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ				ΕΞΩΤ. ΑΝΑΘΕ ΣΗ		ΚΥΡΙΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	ΚΥΡΙΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
1. Έρευνας και Ανάπτυξης	A1	B1	A2	B2	1	2		
2. Νομικές Υπηρεσίες	A1	B1	A2	B2	1	2		
3. Οικονομικές Υπηρεσίες								
• Έρευνες Αγοράς-Δημοσκοπήσεις	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Μελέτες Αποδοτικότητας νέων επενδυτικών σχεδίων	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Οικονομικές και Χρηματοδοτικές Αναλύσεις	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Κοστολόγηση	A1	B1	A2	B2	1	2		
4 Υπηρεσίες Λογιστικών και Φορολογικών Συμβουλών	A1	B1	A2	B2	1	2		
5. Πληροφορικής Στήριξης								
• Συμβουλές για εξοπλισμό πληροφορικής	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Συμβουλές σε θέματα λογισμικού	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Επεξεργασία δεδομένων	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Τράπεζες Πληροφοριών	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού πληροφορικής	A1	B1	A2	B2	1	2		
6. Οργάνωσης και Σχεδιασμού της παραγωγής	A1	B1	A2	B2	1	2		
7. Παροχής Τεχνικών Συμβουλών								
• Σχεδιασμός των μηχανολογικών εγκαταστάσεων	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Παροχή τεχνικών συμβουλών	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Μηχανολογικές Έρευνες	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Παρακολούθηση των Τεχνολογικών εξελίξεων	A1	B1	A2	B2	1	2		
8. Τεχνικών Δοκιμών και Αναλύσεων								
• Έλεγχος ποιότητας	A1	B1	A2	B2	1	2		
• Πιστοποιήσεις Προϊόντων	A1	B1	A2	B2	1	2		
9. Τεχνικού Ελέγχου και Συντήρησης μηχανολογικού εξοπλισμού	A1	B1	A2	B2	1	2		
10. Διακίνησης-Πωλήσεων	A1	B1	A2	B2	1	2		
11. Διαφήμισης	A1	B1	A2	B2	1	2		
12. Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας	A1	B1	A2	B2	1	2		
13. Επιμόρφωσης Προσωπικού	A1	B1	A2	B2	1	2		
14. Εξέρευσης και Επιλογής Προσωπικού	A1	B1	A2	B2	1	2		
15. Συντήρησης κτιριακών εγκαταστάσεων	A1	B1	A2	B2	1	2		
16. Καθαριότητας κτιριακών εγκαταστάσεων	A1	B1	A2	B2	1	2		
17. Παροχής υπηρεσιών ασφάλειας	A1	B1	A2	B2	1	2		

****Επεξήγηση για την απάντηση της ερώτησης στην επόμενη σελίδα

- ΣΤΗΛΗ 2:**
- A1: Οι υπηρεσίες παρέχονται από εξειδικευμένο τμήμα της επιχείρησης
B1: Οι υπηρεσίες παρέχονται από τον ιδιοκτήτη της επιχείρησης ή από μεμονωμένα ανώτατα στελέχη της επιχείρησης
A2: Οι υπηρεσίες παρέχονται από μία εταιρεία
B2: Οι υπηρεσίες παρέχονται από περισσότερες εταιρείες/εξωτερικούς συνεργάτες
- ΣΤΗΛΗ 3:**
- 1: Ανατίθεται εξωτερικά το πλέον εξειδικευμένο μέρος της υπηρεσίας
2: Ανατίθεται εξωτερικά το πλέον τυποποιημένο μέρος της υπηρεσίας.
- ΣΤΗΛΗ 4:**
- α. χαμηλότερο κόστος
β. καλύτερη ποιότητα
γ. μεγαλύτερη οργανωτική και διοικητική ευελιξία της επιχείρησης
δ. δεν υπάρχει ενδιαφέρον για ανάπτυξη της υπηρεσίας από την επιχείρηση
ε. ιδιαίτερα εξειδικευμένη υπηρεσία
στ. καινούργια υπηρεσία και έλλειψη εμπειρίας σε αυτή
ζ. μικρό μέγεθος της επιχείρησης και της παραγωγής
η. συχνές μεταβολές των αναγκών της επιχείρησης
θ. ταχύς εκσυγχρονισμός του περιεχομένου της υπηρεσίας
ι. μεταβολές και πολυπλοκότητα θεσμικού πλαισίου
κ. αποφυγή του κινδύνου που συνεπάγεται η επένδυση για την ανάπτυξη της υπηρεσίας στο εσωτερικό της επιχείρησης
λ. μη συχνή χρήση της υπηρεσίας
μ. άλλοι λόγοι
- ΣΤΗΛΗ 5:**
- α. χαμηλότερο κόστος
β. διαφύλαξη know how από την επιχείρηση
γ. χαμηλό επίπεδο των προσφερομένων υπηρεσιών
δ. έλλειψη εταιρειών προσφοράς
ε. υψηλότερη τεχνογνωσία της επιχείρησης
στ. πλήρης έλεγχος
ζ. διαφύλαξη σημαντικών στοιχείων στην επιχείρηση
η. καλύτερη γνώση των αναγκών
ι. άλλοι λόγοι

15. Αξιολογείστε το ύψος των δαπανών της επιχείρησης στις ακόλουθες 17 γενικές κατηγορίες υπηρεσιών κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 αντιστοιχεί στις χαμηλότερες δαπάνες και το 5 στις υψηλότερες και στη συνέχεια με όμοιο τρόπο αξιολογείτε τις δαπάνες για τις επιμέρους αναφερόμενες υπηρεσίες στο σύνολο των δαπανών της αντίστοιχης γενικής κατηγορίας υπηρεσιών

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ				ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΕΝΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ			
1. Έρευνα και Ανάπτυξη*					4	3	2	1
2. Νομικές υπηρεσίες					4	3	2	1
3. Οικονομικές Υπηρεσίες					4	3	2	1
• Έρευνες αγοράς-Δημοσκοπήσεις	4	3	2	1				
• Οικονομικές και χρηματοδοτικές αναλύσεις	4	3	2	1				
• Μελέτες αποδοτικότητας νέων επενδυτικών σχεδίων	4	3	2	1				
• Κοστολόγηση προϊόντων	4	3	2	1				
4. Λογιστιστικές και Φορολογικές Συμβουλές					4	3	2	1
5. Πληροφορική Στήριξη					4	3	2	1
• Συμβουλές για εξοπλισμό πληροφορικής	4	3	2	1				
• Συμβουλές σε θέματα λογισμικού	4	3	2	1				
• Επεξεργασία δεδομένων	4	3	2	1				
• Τράπεζες Πληροφοριών	4	3	2	1				
• Συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού πληροφορικής	4	3	2	1				
6. Οργάνωση και Σχεδιασμός της παραγωγής					4	3	2	1
7. Παροχή Τεχνικών Συμβουλών					4	3	2	1
• Σχεδιασμός των μηχανολογικών εγκαταστάσεων	4	3	2	1				
• Παροχή τεχνικών συμβουλών	4	3	2	1				
• Μηχανολογικές Έρευνες	4	3	2	1				
• Παρακολούθηση των Τεχνολογικών εξελίξεων	4	3	2	1				
8. Τεχνικές Δοκιμές και Αναλύσεις					4	3	2	1
• Έλεγχος ποιότητας	4	3	2	1				
• Πιστοποιήσεις Προϊόντων	4	3	2	1				
9. Τεχνικός Έλεγχος και Συντήρηση μηχανολογικού εξοπλισμού					4	3	2	1
10. Διακίνηση-Πωλήσεις					4	3	2	1
11. Διαφήμιση					4	3	2	1
12. Δημόσιες Σχέσεις και Επικοινωνία					4	3	2	1
13. Επιμόρφωση Προσωπικού					4	3	2	1
14. Εξέρευση και Επιλογή Προσωπικού					4	3	2	1
15. Συντήρηση κτιριακών εγκαταστάσεων					4	3	2	1
16. Καθαριότητα κτιριακών εγκαταστάσεων					4	3	2	1
17. Υπηρεσίες ασφάλειας					4	3	2	1

16. Ποια εκτιμάται ότι είναι η ποσοστιαία αύξηση των δαπανών για υπηρεσίες στις συνολικές δαπάνες της επιχείρησης κατά την τελευταία πενταετία

.....

17. Παρέχετε κάποιες από τις προαναφερόμενες υπηρεσίες και σε άλλες βιομηχανικές επιχειρήσεις

ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐

Αν ναι ποιες είναι οι υπηρεσίες αυτές

.....
.....
.....
.....

18. Ποιές από τις ακόλουθες υπηρεσίες καλύπτονταν κατά το παρελθόν από άλλες εταιρείες, ενώ πλέον έχουν ενσωματωθεί πλήρως ή μερικώς στην επιχείρησή σας (το Α αναφέρεται στην πλήρη ενσωμάτωση της υπηρεσίας και το Β στη μερική ενσωμάτωση η οποία διακρίνεται στην ενσωμάτωση του τυποποιημένου μέρους της υπηρεσίας =1 και στην ενσωμάτωση του εξειδικευμένου μέρους της υπηρεσίας=2)

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΛΟΓΟΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ *	ΒΑΘΜΟΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ		
		A	B	
Ερευνα και Ανάπτυξη		A	1	2
Νομικές υπηρεσίες		A	1	2
Ερευνες αγοράς-Δημοσκοπήσεις		A	1	2
Οικονομικές και Χρηματοδοτικές αναλύσεις		A	1	2
Μελέτες αποδοτικότητας νέων επενδυτικών σχεδίων		A	1	2
Κοστολόγηση του προϊόντος		A	1	2
Λογιστιστικές και Φορολογικές Συμβουλές		A	1	2
Συμβουλές για εξοπλισμό πληροφορικής		A	1	2
Συμβουλές σε θέματα λογισμικού		A	1	2
Επεξεργασία Δεδομένων		A	1	2
Τράπεζες Πληροφοριών		A	1	2
Συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού Πληροφορικής		A	1	2
Οργάνωση και Σχεδιασμός της παραγωγής		A	1	2
Σχεδιασμός των μηχανολογικών εγκαταστάσεων		A	1	2
Παροχή τεχνικών συμβουλών		A	1	2
Μηχανολογικές έρευνες		A	1	2
Παρακολούθηση των τεχνολογικών εξελίξεων σε διεθνές επίπεδο		A	1	2
Τεχνικός έλεγχος και συντήρηση του μηχανολογικού εξοπλισμού		A	1	2
Έλεγχος Ποιότητας		A	1	2
Πιστοποιήσεις Προϊόντων		A	1	2
Διακίνηση-Πωλήσεις		A	1	2
Διαφήμιση		A	1	2
Δημόσιες Σχέσεις και Επικοινωνία		A	1	2
Επιμόρφωση Προσωπικού		A	1	2
Εξέρευση και Επιλογή Προσωπικού		A	1	2
Συντήρηση κτιριακών εγκαταστάσεων		A	1	2
Καθαριότητα κτιριακών εγκαταστάσεων		A	1	2
Υπηρεσίες ασφάλειας		A	1	2

*α) χαμηλότερο κόστος

β) υψηλότερη τεχνογνωσία

γ) διατήρηση του know how/ στην επιχείρηση

δ) διαφύλαξη εμπιστευτικών στοιχείων της επιχείρησης

ε) χαμηλό επίπεδο των προσφερομένων υπηρεσιών

στ) πλήρης έλεγχος

ζ) μόνιμη πλέον ανάγκη χρήσης της υπηρεσίας

η άλλοι

.....

.....

.....

19. Ποιές από τις ακόλουθες υπηρεσίες καλύπτονταν κατά το παρελθόν από την επιχείρησή σας, ενώ σήμερα ανατίθενται σε εταιρείες παροχής υπηρεσιών (το Α αναφέρεται στην πλήρη ανάθεση της υπηρεσίας και το Β στη μερική ανάθεση και διακρίνεται στην ανάθεση του τυποποιημένου μέρους της υπηρεσίας =1 και στην ανάθεση του εξειδικευμένου μέρους της υπηρεσίας=2)

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΛΟΓΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ *	ΒΑΘΜΟΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ		
		A	B	
Ερευνα και Ανάπτυξη		A	1	2
Νομικές υπηρεσίες		A	1	2
Ερευνες αγοράς-Δημοσκοπήσεις		A	1	2
Οικονομικές και Χρηματοδοτικές αναλύσεις		A	1	2
Μελέτες αποδοτικότητας νέων επενδυτικών σχεδίων		A	1	2
Κοστολόγηση του προϊόντος		A	1	2
Λογιστιστικές και Φορολογικές Συμβουλές		A	1	2
Συμβουλές για εξοπλισμό πληροφορικής		A	1	2
Συμβουλές σε θέματα λογισμικού		A	1	2
Επεξεργασία Δεδομένων		A	1	2
Τράπεζες Πληροφοριών		A	1	2
Συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού Πληροφορικής		A	1	2
Οργάνωση και Σχεδιασμός της παραγωγής		A	1	2
Σχεδιασμός των μηχανολογικών εγκαταστάσεων		A	1	2
Παροχή τεχνικών συμβουλών		A	1	2
Μηχανολογικές έρευνες		A	1	2
Παρακολούθηση των τεχνολογικών εξελίξεων σε διεθνές επίπεδο		A	1	2
Τεχνικός έλεγχος και συντήρηση του μηχανολογικού εξοπλισμού		A	1	2
Έλεγχος Ποιότητας		A	1	2
Πιστοποιήσεις Προϊόντων		A	1	2
Διακίνηση-Πωλήσεις		A	1	2
Διαφήμιση		A	1	2
Δημόσιες Σχέσεις και Επικοινωνία		A	1	2
Επιμόρφωση Προσωπικού		A	1	2
Εξέρευση και Επιλογή Προσωπικού		A	1	2
Συντήρηση κτιριακών εγκαταστάσεων		A	1	2
Καθαριότητα κτιριακών εγκαταστάσεων		A	1	2
Υπηρεσίες ασφάλειας		A	1	2

*α) χαμηλότερο κόστος

β) μεγαλύτερη εξειδίκευση (καλύτερη ποιότητα)

γ) μεγαλύτερη οργανωτική και διοικητική ευελιξία για την επιχείρησή μας

δ) μείωση του μεγέθους της επιχείρησής μας

ε) ταχύς εκσυγχρονισμός του περιεχομένου της υπηρεσίας

στ) αλλαγή και αύξηση των αναγκών της επιχείρησής μας

ζ) μεταβολή και αύξηση της πολυπλοκότητας του θεσμικού πλαισίου

η) δημιουργία από την επιχείρηση αυτόνομης ή θυγατρικής εταιρείας παροχής της συγκεκριμένης υπηρεσίας

ι) άλλοι

.....

.....

.....

20. Αξιολογείστε τη σημασία των υπηρεσιών στην αποδοτική/ανταγωνιστική λειτουργία της επιχείρησής σας σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 αντιστοιχεί στην πλέον χαμηλή σημαντικότητα και το 5 στην πλέον υψηλή σημαντικότητα και προσδιορίστε τους κυριότερους λόγους που σας οδήγησαν σε αύξηση της χρήσης τους τα τελευταία χρόνια

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΛΟΓΟΙ *	ΒΑΘΜΟΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ				
Ερευνα και Ανάπτυξη		5	4	3	2	1
Νομικές υπηρεσίες		5	4	3	2	1
Ερευνες αγοράς-Δημοσκοπήσεις		5	4	3	2	1
Οικονομικές και Χρηματοδοτικές αναλύσεις		5	4	3	2	1
Μελέτες αποδοτικότητας νέων επενδυτικών σχεδίων		5	4	3	2	1
Κοστολόγηση του προϊόντος		5	4	3	2	1
Λογιστιστικές και Φορολογικές Συμβουλές		5	4	3	2	1
Συμβουλές για εξοπλισμό πληροφορικής		5	4	3	2	1
Συμβουλές σε θέματα λογισμικού		5	4	3	2	1
Επεξεργασία Δεδομένων		5	4	3	2	1
Τράπεζες Πληροφοριών		5	4	3	2	1
Συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού Πληροφορικής		5	4	3	2	1
Οργάνωση και Σχεδιασμός της παραγωγής		5	4	3	2	1
Σχεδιασμός των μηχανολογικών εγκαταστάσεων		5	4	3	2	1
Παροχή τεχνικών συμβουλών		5	4	3	2	1
Μηχανολογικές έρευνες		5	4	3	2	1
Παρακολούθηση των τεχνολογικών εξελίξεων σε διεθνές επίπεδο		5	4	3	2	1
Τεχνικός έλεγχος και συντήρηση του μηχανολογικού εξοπλισμού		5	4	3	2	1
Έλεγχος Ποιότητας		5	4	3	2	1
Πιστοποιήσεις Προϊόντων		5	4	3	2	1
Διακίνηση-Πωλήσεις		5	4	3	2	1
Διαφήμιση		5	4	3	2	1
Δημόσιες Σχέσεις και Επικοινωνία		5	4	3	2	1
Επιμόρφωση Προσωπικού		5	4	3	2	1
Εξέρευση και Επιλογή Προσωπικού		5	4	3	2	1
Συντήρηση κτιριακών εγκαταστάσεων		5	4	3	2	1
Καθαριότητα κτιριακών εγκαταστάσεων		5	4	3	2	1
Υπηρεσίες ασφάλειας		5	4	3	2	1

- * α) αύξηση του κύκλου εργασιών της επιχείρησης
 β) αλλαγή των ανταγωνιστικών συνθηκών
 γ) ανάπτυξη εξαγωγικών δραστηριοτήτων
 δ) τεχνολογικός εκσυγχρονισμός της επιχείρησης
 ε) οργανωτικός εκσυγχρονισμός της επιχείρησης
 ζ) αύξηση πολυπλοκότητας του θεσμικού πλαισίου
 η) νέες συνθήκες στη ζήτηση (π.χ. ISO.....)
 θ) ταχείες τεχνολογικές εξελίξεις
 ι) αύξηση του βαθμού πολυπλοκότητας των τεχνικών παραγωγής
 κ) άλλοι.....

21. Κατά την αγορά υπηρεσιών η επιχείρησή σας:

α) απλά αγοράζει την αναγκαία υπηρεσία ☐

β) συμμετέχει ενεργά με υπαλλήλους της κατά την παροχή της υπηρεσίας ☐

Q2	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΘΥΓΑΤΡΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ	ΕΧΟΥΝ	ΣΥΝΟΛΟ					
	ΠΟΣΟΣΤΟ	14	86	100					
	ΑΦ. ΠΟΣΟΣΤΟ	14	100						
Q3	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΘΥΓΑΤΡΙΚΕΣ ΑΛΛΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	ΕΙΝΑΙ	ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ	ΣΥΝΟΛΟ					
	ΠΟΣΟΣΤΟ	12	88	100					
	ΑΦ. ΠΟΣΟΣΤΟ	12	100						
Q4	ΣΥΝΘΕΣΗ ΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ								
	100% ΕΛΛΗΝΙΚΟ	ΜΙΚΤΟ	ΣΥΝΟΛΟ						
	ΠΟΣΟΣΤΟ	90	10	100					
	ΑΦ. ΠΟΣΟΣΤΟ	90	100						
Q5	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΠΟΥ ΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ							
	ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ/ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ	ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ	ΣΥΝΟΛΟ					
	ΠΟΣΟΣΤΟ	40	42	18	100				
	ΑΦ. ΠΟΣΟΣΤΟ	40	82	100					
Q6#α	ΧΟΡΟΘΕΤΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΕΝΤΟΣ	ΕΚΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ					
	ΠΟΣΟΣΤΟ	64	36	100					
	ΑΦ. ΠΟΣΟΣΤΟ	64	100						
Q6	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΕΚΤΟΣ								
		0	1	2	3	4	5	ΣΥΝΟΛΟ	
	6.b	11,11	5,56	5,56	11,11	27,78	38,89	100,00	
	6.c	38,89	5,56		11,11	16,67	27,78	100,00	
	6.d	27,78		11,11	16,67	22,22	22,22	100,00	
	6.e	22,22	5,56	5,56	5,56	16,67	44,44	100,00	
Q7-8	ΜΕΤΡΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ	ΜΕΓΙΣΤΟ	ΕΛΑΧΙΣΤΟ	ΔΙΑΦΟΡΑ	ΔΙΑΜΕΣΟΣ	ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΤΙΜΗ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΕΣΗ	ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ
	Κύκλος 95	23986	60,00	23926,00	1400	1300,00	2298,40	3634,47	13209404,42
	Κύκλος 96	32051	43,00	32008,00	1410	5000,00	2675,19	4804,54	23083627,33
	Κύκλος 97	41180	37,00	41143,00	1485	1450,00	3032,08	6047,13	36567779,74
	Διοίκηση 97	240	1,00	239,00	16	10,00	30,77	44,44	1974,73
	Διοίκηση 90	229	2,00	227,00	14	3,00	30,47	45,19	2042,45
	Εργάτες 90	222	4,00	218,00	32	25,00	47,14	43,53	1895,12
	Εργάτες 97	240	6,00	234,00	28	10,00	47,30	49,61	2461,39

Q7	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΜΕΙΩΣΗ		ΑΥΞΗΣΗ		ΣΥΝΟΛΟ							
		ΜΕΙΩΣΗ	ΑΥΞΗΣΗ	ΜΕΙΩΣΗ	ΑΥΞΗΣΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ						
	ΕΡΓΑΤΕΣ	54,76		45,24		100,00							
	ΔΙΟΙΚΗΣΗ	41,86		58,14		100,00							
	ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΠΟΣΟΣΤΟ	50,00		50,00		100,00							
	ΔΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ	41,86		58,14		100,00							
Q8	ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΑΥΞΗΣΗ		ΜΕΙΩΣΗ		ΣΤΑΣΙΜΗ		ΣΥΝΟΛΟ					
		ΑΥΞΗΣΗ	ΜΕΙΩΣΗ	ΑΥΞΗΣΗ	ΜΕΙΩΣΗ	ΣΤΑΣΙΜΗ	ΣΥΝΟΛΟ						
	ΠΟΣΟΣΤΟ	74		74		22	4	100					
	ΑΦΡ. ΠΟΣΟΣΤΟ	74		74		96	100						
Q9	ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ ΥΠΕΡΓΟΛΑΒΙΕΣ ΑΛΛΩΝ	0 1-10%		10-30%		50%>		ΣΥΝΟΛΟ					
		0 1-10%	10-30%	50%>	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ						
	ΠΟΣΟΣΤΟ	74	12	12	2	100							
	ΑΦΡ. ΠΟΣΟΣΤΟ	74	86	98	100								
Q10	ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΟΥ ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ ΥΠΕΡΓΟΛΑΒΙΚΑ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ	0 10-30%		30-50%		50%>		ΣΥΝΟΛΟ					
		0 10-30%	30-50%	50%>	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ						
	ΠΟΣΟΣΤΟ	74	10	10	6	100							
	ΑΦΡ. ΠΟΣΟΣΤΟ	74	84	94	100								
Q10	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΑΘΕΤΟΥΝ ΥΠΕΡΓΟΛΑΒΙΕΣ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ	0 1		2		3		4	5				
		0 1	2	3	4	5	ΣΥΝΟΛΟ						
	10.c	38%	25	25	18,75	18,75							
	10.d	62,5	31,25	31,25	6,25	6,25							
	10.e	68,75	31,25	25	6,25	6,25							
	10.f	62,5	25	25	6,25	6,25							
	10.g	56,25	6,25	6,25	37,5	37,5							
	10.h	50	18,75	6,25	25	25							
	10.i	68,75	25	6,25	6,25	6,25							
	10.k	75	6,25	6,25	12,5	12,5							
Q11	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΞΑΙΩΓΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	ΔΕΝ ΕΞΑΓΕΙ		1-25%		30-50%		50%>	ΣΥΝΟΛΟ				
		ΔΕΝ ΕΞΑΓΕΙ	1-25%	30-50%	50%>	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ						
	ΠΟΣΟΣΤΟ	26	44	14	6	10	100						
	ΑΦΡ. ΠΟΣΟΣΤΟ	26	70	84	90	100							

Q11	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΞΑΓΟΥΝ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ									
		ΟΧΙ	ΝΑΙ							
	Q11#3		51,35	48,65						
	Q11#4		56,76	43,24						
	Q11#5		78,38	21,62						
	Q11#6		91,89	8,11						
	Q11#7		100,00							
	Q11#8		100,00							
	Q11#9		67,57	32,43						
	Q11#10		89,19	10,81						
	Q11#11		78,38	21,62						
	Q11#12		97,30	2,70						
Q12	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΟΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ									
		ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ	ΕΧΟΥΝ							
	Q12#1a		30	70						
	Q12#1b		28	72						
	Q12#1c		78	22						
	Q12#1d		46	54						
	Q12#2a		32	68						
	Q12#2b		86	14						
	Q12#2c		64	36						
	Q12#2d		34	66						
	Q12#2e		4	96						
	Q12#3a			100						
	Q12#3b		46	54						
	Q12#3c			100						
	Q12#3d		52	48						
Q13	ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΞΕΛΕΚΤΕΥΜΕΝΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΑΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ									
		ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ	ΥΠΑΡΧΟΥΝ							
	Q13#1		52	48						
	Q13#2		82	18						
	Q13#3		18	82						
	Q13#4		6	94						
	Q13#5		40	60						
	Q13#6		28	72						
	Q13#7		22	78						
	Q13#8		30	70						
	Q13#9		24	76						
	Q13#10		70	30						
	Q13#11		62	38						
	Q13#12		72	28						
	Q13#13		66	34						
	Q13#14		60	40						
	Q13#15		46	54						
	Q13#16		74	26						

5.δ. ΤΡΑΠΕΖΕΣ	29,2	4,17	29,17	45,83	88,9	33,33	27,78	44,44	5,56	38,89	16,67	5,56	2,38	4,76	5,56	5,56	5,56	5,56
5.ε. ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	17,4		52,17	39,13	85,7	28,57	30,95	33,33	2,38	57,14	11,90	2,38	4,76	2,38	4,76	2,38		
6. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	75,0	27,08																
7. ΠΑΡΟΧΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ																		
7.α. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΩΝ	55,3	28,95	15,79	18,42	84,6	38,46	15,38	30,77		76,92	7,69	7,69			30,77		7,69	
7.β. ΠΑΡΟΧΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ	58,1	30,23	20,93	13,95	93,3	26,67	13,33	46,67		80,00	6,67	6,67			26,67		6,67	20,00
7.γ. ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΕΣ	60,7	21,43	17,86	7,14	85,7	42,86	14,29	28,57		71,43					14,29			
7.δ. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ	59,5	40,48	14,29	9,52	60,0	20,00	20,00	30,00		40,00		10,00			20,00			30,00
8. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΕΣ ΚΑΙ																		
8.α. ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	66,7	19,05	21,43	7,14	81,8	9,09	9,09	45,45		54,55	18,18	9,09	9,09		36,36	18,18		18,18
8.β. ΠΕΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ	55,6	11,11	30,56	16,67	93,8	12,50	6,25	18,75		75,00	18,75		12,50		18,75	6,25		12,50
9. ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ	66,0	27,66	21,28	10,64	85,7	42,86	21,43	28,57		71,43		7,14			7,14	28,57		28,57
10. ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΩΛΗΣΕΙΣ	81,3	22,92	8,33	6,25	57,1	42,86	28,57	42,86		14,29		14,29			14,29			
11. ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	50,0	29,41	17,65	17,65	83,3	41,67	33,33	50,00		50,00	8,33				16,67	8,33		8,33
12. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ	44,4	55,56	8,33	5,56	60,0	40,00	20,00	60,00		40,00		20,00			60,00			20,00
13. ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ	38,2	17,65	38,24	29,41	82,6	43,48	13,04	30,43		4,35	56,52		8,70		8,70	8,70	4,35	17,39
14. ΕΠΕΥΡΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ	47,6	47,62	7,14	7,14	100,0	16,67	33,33	33,33	16,67	33,33					16,67			33,33
15. ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΤΗΡΙΑΚΩΝ																		
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	60,5	9,30	25,58	18,60	89,5	47,37	63,16	21,05	5,26	15,79	5,26	5,26				5,26		10,53
16. ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ ΚΤΗΡΙΑΚΩΝ	71,4	9,52	23,81	4,76	75,0	58,33	83,33	16,67	8,33	8,33						8,33		8,33
17. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	37,5		68,75	9,38	80,0	36,00	52,00	24,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00		
3.1 ΠΟΣΟΣΤΑ																		
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ																		
3.α. ΕΡΕΥΝΕΣ ΑΓΟΡΑΣ	61,7																	
3.β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΕΣ	57,4																	
3.γ. ΜΕΛΕΤΕΣ																		
ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΝΕΩΝ	85,1																	
3.δ. ΚΟΣΤΟΛΟΓΗΣΗ	100,0																	
5.1 ΠΟΣΟΣΤΑ																		
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ																		

15.ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΣΤΗΝ	%								
1. ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	72,0								
2. ΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	92,0								
3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	96,0								
4. ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ	100,0								
5. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	98,0								
6. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	78,0								
7. ΠΑΡΟΧΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ	90,0								
8. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ	84,0								
9. ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	92,0								
10. ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΩΛΗΣΕΙΣ	96,0								
11. ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	86,0								
12. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	80,0								
13. ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	86,0								
14. ΕΞΕΥΡΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	72,0								
15. ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΤΙΡΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	90,0								
16. ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ ΚΤΗΡΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	92,0								
17. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	70,0								
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ					ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΕΝΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ			
	4,0	3	2	1	ΔΕΝ ΔΑΠ.	4	3	2	1
1. ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ						22,22	19,44	22,22	38,89
2. ΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ							6,52	17,39	76,09
3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ						8,33	14,58	45,83	18,75
3.α. ΕΡΕΥΝΕΣ ΑΓΟΡΑΣ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ	8,3	4,17	16,67	37,50	33,33				
3.β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ	8,3	12,50	29,17	29,17	20,83				
3.γ. ΜΕΛΕΤΕΣ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΝΕΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ	8,3	10,42	27,08	33,33	20,83				
3.δ. ΚΟΣΤΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	20,8	22,92	25,00	20,83	10,42				
4. ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ						10,00	20,00	42,00	28,00
5. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ						8,16	18,37	44,90	22,45
5.α. ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	8,2	16,33	28,57	34,69	12,24				
5.β. ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ	12,2	14,29	34,69	28,57	10,20				
5.γ. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	12,2	14,29	28,57	24,49	20,41				
5.δ. ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	8,2	4,08	20,41	24,49	42,86				
5.ε. ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	14,3	18,37	28,57	32,65	6,12				
6. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ						23,08	41,03	23,08	12,82
7. ΠΑΡΟΧΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ						6,67	22,22	31,11	37,78

7.α. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	13,3	20,00	11,11	33,33	22,22				
7.β. ΠΑΡΟΧΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ	2,2	26,67	26,67	42,22	2,22				
7.γ. ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ	2,2	22,22	17,78	24,44	33,33				
7.δ. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ	6,7	31,11	17,78	31,11	13,33				
8. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ						21,43	28,57	30,95	7,14
8.α. ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	26,2	33,33	33,33	7,14	0,00				
8.β. ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	26,2	26,83	21,43	9,52	16,03				
9. ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ						19,57	26,09	41,30	17,39
10. ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΩΛΗΣΕΙΣ						25,00	22,92	37,50	14,58
11. ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ						9,30	18,60	27,91	44,19
12. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ						10,00	12,50	50,00	32,50
13. ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ						2,33	16,28	32,56	48,84
14. ΕΞΕΥΡΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ							11,11	13,89	75,00
15. ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΤΙΡΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ						2,22	4,44	44,44	46,67
16. ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ ΚΤΗΡΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ						2,17	10,87	34,78	54,35
17. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ						5,71	8,57	28,57	51,43

Q16#2	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΑΥΞΗΣΗ ΔΑΠΑΝΩΝ		
	%		
0-10%	34		
10-30%	48		
30-50%	8		
50%>	10		
Q17	ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ		
	%		
ΝΑΙ	18		
ΟΧΙ	82		
Q18	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΤΑΝ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ		
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
Q18#1	96,00	4,00	
Q18#2	96,00	4,00	
Q18#3	98,00	2,00	
Q18#4	94,00	6,00	
Q18#5	94,00	6,00	
Q18#6	98,00	2,00	
Q18#7	96,00	4,00	
Q18#8	94,00	6,00	
Q18#9	94,00	6,00	
Q18#10	94,00	6,00	
Q18#11	98,00	2,00	
Q18#12	96,00	4,00	
Q18#13	98,00	2,00	
Q18#14	92,00	8,00	
Q18#15	94,00	6,00	
Q18#16	96,00	4,00	
Q18#17	98,00	2,00	
Q18#18	98,00	2,00	
Q18#19	34,00	66,00	
Q18#20	100,00		
Q18#21	100,00		
Q18#22	96,00	4,00	
Q18#23	96,00	4,00	
Q18#24	98,00	2,00	
Q18#25	98,00	2,00	
Q18#26	98,00	2,00	
Q18#27	98,00	2,00	
Q18#28	98,00	2,00	
ΛΟΓΟΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΚΑΙ ΒΑΘΜΟΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ			1
ΧΑΜΗΛΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΜΟΝΙΜΗ ΠΛΕΟΝ ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	1 Table %		3,03030303
A	1 Table %		6,060606061
	1 Table %		15,15151515
Q19	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΤΑΝ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΤΩΡΑ ΑΠΟ ΕΤΑΙΡΙΕΣ		
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
Q19#1	100,00		
Q19#2	98,00	2,00	
Q19#3	96,00	4,00	
Q19#4	98,00	2,00	
Q19#5	98,00	2,00	

Q19#6	100,00		
Q19#7	92,00	8,00	
Q19#8	98,00	2,00	
Q19#9	98,00	2,00	
Q19#10	100,00		
Q19#11	100,00		
Q19#12	98,00	2,00	
Q19#13	98,00	2,00	
Q19#14	100,00		
Q19#15	96,00	4,00	
Q19#16	100,00		
Q19#17	100,00		
Q19#18	98,00	2,00	
Q19#19	98,00	2,00	
Q19#20	96,00	4,00	
Q19#21	96,00	4,00	
Q19#22	98,00	2,00	
Q19#23	100,00		
Q19#24	98,00	2,00	
Q19#25	98,00	2,00	
Q19#26	94,00	6,00	
Q19#27	90,00	10,00	
Q19#28	90,00	10,00	

20.ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 20	%	ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΛΟΓΟΙ											ΒΑΘΜΟΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ				
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	k		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	86,00	37,21	62,79	13,95	23,26	23,26	6,98	27,91	13,95	6,98	9,30	13,95	6,98	9,30	13,95	6,98	13,95
ΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	82,00	29,27	19,51	12,20	4,88	24,39	26,83	7,32	2,44	2,44	34,15	63,41	14,63	9,76	12,20		
ΕΡΕΥΝΕΣ ΑΓΟΡΑΣ																	
ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ	76,00	31,58	71,05	21,05	5,26	18,42	7,89	10,53	5,26	2,63	5,26	26,32	23,68	36,84	5,26	7,89	
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ	80,00	42,50	37,50	10,00	15,00	32,50	15,00	7,50	7,50	2,50	12,50	17,50	22,50	27,50	20,00	12,50	
ΜΕΛΕΤΕΣ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ																	
ΝΕΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ	76,00	34,21	36,84	15,79	26,32	36,84	15,79	5,26	15,79	2,63	18,42	10,53	26,32	18,42	23,68	18,42	
ΚΟΣΤΟΛΟΓΗΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	92,00	47,83	65,22	8,70	6,52	28,26	8,70	13,04	8,70	2,17	8,70	4,35	15,22	26,09	21,74	32,61	
ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ	94,00	42,55	42,55	4,26	10,64	23,40	36,17	10,64	4,26	2,13	14,89	14,89	23,40	29,79	17,02	14,89	
ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ IT																	
ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	86,00	20,93	20,93	9,30	30,23	34,88	13,95	18,60	39,53	4,65	4,65	25,58	37,21	18,60	13,95	4,65	
ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΥ	84,00	21,43	23,81	11,90	30,95	30,95	26,19	16,67	30,95	11,90	4,76	26,19	21,43	35,71	14,29	2,38	
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	72,00	36,11	30,56	5,56	22,22	50,00	19,44	19,44	25,00	5,56	8,33	27,78	8,33	44,44	5,56	13,89	
ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	54,00	22,22	40,74	3,70	29,63	29,63	7,41	18,52	14,81	3,70	11,11	44,44	33,33	11,11	11,11		
ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ																	
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	86,00	13,95	16,28	4,65	55,81	25,58	6,98	9,30	32,56	11,63	4,65	25,58	34,88	18,60	18,60	2,33	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ																	
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	90,00	46,67	42,22	22,22	22,22	46,67	4,44	17,78	22,22	11,11	8,89	4,44	4,44	8,89	33,33	48,89	
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΩΝ																	
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	72,00	25,00	11,11	8,33	63,89	22,22	5,56	16,67	41,67	27,78	8,33	27,78	11,11	13,89	16,67	30,56	
ΠΑΡΟΧΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ	84,00	14,29	4,76	7,14	71,43	11,90	2,38	14,29	47,62	19,05	4,76	26,19	19,05	23,81	11,90	19,05	
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ	68,00	17,65	5,88	11,76	73,53	11,76	5,88	20,59	41,18	29,41	8,82	32,35	5,88	8,82	32,35	20,59	
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ	84,00	11,90	14,29	9,52	45,24	9,52	2,38	9,52	64,29	19,05	4,76	21,43	23,81	14,29	19,05	21,43	
ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ																	
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΥ																	
ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	86,00	13,95	9,30	2,33	65,12	16,28	2,33	11,63	32,56	11,63	9,30	9,30	9,30	44,19	16,28	20,93	
ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	86,00	25,58	48,84	18,60	18,60	27,91	13,95	55,81	32,56	11,63	9,30	4,65	9,30	32,56	48,84		
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	80,00	25,00	35,00	15,00	17,50	25,00	12,50	67,50	37,50	10,00	7,50	5,00	2,50	15,00	32,50	45,00	
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΩΛΗΣΕΙΣ	88,00	45,45	65,91	31,82	9,09	25,00	4,55	20,45	9,09	6,82	6,82	13,64	9,09	13,64	27,27	36,36	
ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	80,00	40,00	60,00	12,50	5,00	27,50	2,50	17,50	7,50	2,50	7,50	25,00	25,00	15,00	17,50	15,00	
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	84,00	35,71	50,00	14,29	7,14	45,24	2,38	11,90	7,14	2,38	9,52	14,29	26,19	19,05	28,57	11,90	
ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	72,00	19,44	16,67	5,56	13,89	75,00	8,33	11,11	13,89	13,89	8,33	19,44	19,44	27,78	22,22	11,11	

